<3663452595OO13

GREGORI GREGORI FRANCI, S. THEOL. D.

LEXICON SANCTVM,

EX IPSIVS S. SCRIPTVRÆ EXPLICATIONIBVS NOMINVM PROpriorum, quæ in Hebręo Codice, & omnibus eius translationibus extant, concinnatum:

Cui adjuncta est

ONOMATOSCEPSIA SEV OMNIVM tam Veteris quam Novi Testamenti nominum propriorum Hebraicorum evolutio.

AD FACILEM ET EXPEDITAM LINguæ S. cognitionem comparata, & innumeris aliis utilitatibus accommodata.

HANOVIÆ,

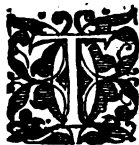
Typis Wechelianis, sumptibus CLEMENTIS SCHLEICHII, & PETRI de ZETTER.

Anno M. DC. XXXIV.

24.

PRÆFATIO DE
Scopo & Vſu Operis.

TEſtatur experientia, eſſe nonnulla: quæ ab aliis quidem tardiſſimè, non abſque labore diuturno & impenſa gravi, ab aliis verò minimo negotio, & ſine ullo ætatis diſpendio facillimè acquiruntur. Sunt &, quæ naturæ atque ingenij ſolius beneficio nullo modo præſtari poſſunt: artis autem operâ promtiſſimè expediuntur. Quæ res efficit: ut ingeniorum felicitati minus quàm inſtitutioni & exercitationi artificioſæ tribuendum eſſe haud pauci ſemper opinati ſint. Sanè ars Mnemonica eò provexit induſtrios quoſdam cultores ſuos: ut *tanquam literis in cera, ſic imaginibus in iis locis, quos elegerant, quæ meminiſſe vellent, perſcriberent*: quod totidem verbis de Carneade & Metrodoro *Cicero* teſtatur, & hodierna experientia abunde confirmat. Brevi temporis ſpacio unum exemplar in tot volumina multiplicari poſſe, admiranda inventio eſt artis Molybdographicæ, & uberrima ad gloriam noſtri ſeculi immenſis laudibus deprædicandam materia. Omitto πολόδειξιν ſeu poli Borealis oſtenſionem

expedito artis nauticæ & pyxidis Geometricæ artificio nobilitatam: ex qua tam mira in usus humanos redundant beneficia: ut quæ de aureo priscorum seculo narrantur, pro ludo & joco haberi possint, si cum præsentium temporum facilitate & navigandi itinerandique securitate conferantur. Quid dicam de Telescopiis seu specillis novis? quorum beneficio ad remotissima locorum intervalla oculorum aciem porrigimus. Polybij ex decimo historiarum libro verba sunt, *sæpe ea, quæ initio non difficilia tantum esse, verùm omninò fieri non posse videbantur, mox ut accessit tempus & consuetudo, facillima omnium evadere.* Argumento esse dicit *faces lucentes*: per quas conventione cum alio quamvis magna locorum intercapedine abs te dissito facta, quicquid volueris, ei significare possis: *licet* (inquit) *trium quatuorve dierum iter, aut etiam longius abfuerit: modò necessariam diligentiam adhibeas.* Hęc de sua *Pyrsia*, commemorat Polybius: qui de inventis aliis alibi consimilia tradit, præsertim de varia occultè scribendi ratione, adeo nostris temporibus excultâ, ut inventus sit teste Casaubono in Notis ad Æneæ Tactica, *qui literas in ignoto sibi idiomate scriptas retexuerit, ut possent ab interpretibus exponi.* Archimedæa nostrorum Germanorum inventa naturam non æquâsse sed vicisse, multis per-

perſuaſum eſt, effeciſſeque, ut in poteſtate noſtra eſſent quæ prius ſupra omnium vota erant, & omnem fruſtrabantur diligentiam. Vtinam in hoc genere aliquis exiſteret: qui ſcribendi rationem à Chinenſibus acceptam ad Europæos transferret! Eorum namque characteribus quæ ſcribuntur, ab omnibus cuiuſcunque gentis ac linguæ populis, qui eam ſcribendi rationem nórunt, legi poſſunt atque intelligi. Hac ratione Chinenſium Imperator diſcrepantium quamvis linguarum ſubditis, quos habet, edicta tamen eodem ſcripta charactere mittit: quæ opus non habent, ut in diverſas linguas transfundantur. Iidem enim characteres res eaſdem apud omnes ſignificant. Quo eodem modo Gentes quantumvis diverſæ ſua invicem ſenſa per univerſum orbem communicare poſſent: ſi hoc artificium innoteſceret, & commune omnibus per orbem ſparſis hominibus fieret. Qui antiquæ artis Notariorum recordantur, non verba ſed ſententias integras una ſæpe nota exprimentium, & ſcribendi velocitate loquentis ſermonem æquantium, imò antevertentium, id, quod ominor, ab ingenioſis propediem repertum iri, & erupturum in lucem, haud dubitabunt. Nos dum hoc expectamus & optamus, ad rationes noſtri Operis aperiendas *de facili &*

prompta sanctæ Linguæ cognitione accingimur. Ac ne longè abeamus, veram docendi rationem apud omnes constat Philosophos hanc esse debere: ut à facilioribus & notioribus ad minus nota & facilia deducat. Hinc illa toties ab Aristotele repetita; ἐκ τῶν γνωριμωτέρων, καὶ σαφεστέρων, καὶ προτέρων, i.e. ex notioribus magisque perspicuis & prioribus. Hęc perpetua methodorum omnium lex est confessa inter omnes: cuius vis & usus eo efficacior est: quò notiora sunt & magis perspicua, quę alicui institutioni substernuntur: præsertim cum nec illud convelli possit, quod ab eodem Aristotele usurpatum perpetui canonis robur obtinuit, πᾶσαν γνῶσιν καὶ πᾶσαν μάθησιν ἐκ προυπαρχούσης γίνεσθαι γνώσεως, i.e. omnem cognitionem, omnemque disciplinam ex antecedente aliquâ cognitione & notitiâ proficisci, eiq; tanquã fundamento suo inniti. Longũ esset & supervacuum ire per singula: quare hoc ceu omnib⁹ notũ miniméq; controversum supponimus. Vsum aũt & vim huius pręcepti in nostra methodo quadruplici documento ostendimus. Quorum primum petitũ est ex cõmunissimis illis nominibus Hebraicis, quæ vel lippis & tonsoribus (ut est in proverbio) nota sunt: quibus inter complexus nutricũ, & matrum delicias ab infantia assuescimus: quæ aures nostras in concionibus publicis

blicis, in familiari sermone & omni usu vitę privatæ & publicæ nunquam non feriunt & circumsonant: quibus deniq; in meditationibus, precibus studiisque nostris, lectionibus atque exercitiis perpetuò utimur. Talia esse notissima, ut quę non tam in scholis discuntur, quàm ad eas afferuntur, nemo dubitare potest. Rerũ certè quæ nostris obviæ sunt atque expositæ sensibus usum & notitiam profitemur esse omnium certissimam, deque his atq; talib. ambigentem, non μαθήσει sed κολάσει dignum cum Aristotele judicamus. Has a. propemodũ imitantur notiones illæ, de quib. agimus. Negari n. nequit, in omnes omnium gentium linguas unà cum religione & Evangelii per universum orbem propagatione talia nomina trãsiisse: ut iam nullus mundi sit angulus, in quo nõ canatur *Halleluiah*, & *Amen* audiatur, *Iehova* vocetur & invocetur, *Cherubini* ac *Seraphini* aliaque id genus innumera, voce & scriptis quotidie frequententur. Nulla gens tàm est à cultu Dei aliena, quæ nominibus Prophetarum & Patriarcharum se suosq; non gestiat insigniri. Quã latè patet Orbis, quãvis ad Sauromatas Indosque extremo semotos orbe processeris, occurrent tamẽ inter viros *Davides*, *Abrahami*, *Iacobi*, *Salomones*, *Danieles*; inter fęminas *Saræ*, *Elisabethæ*, *Rebeccæ*, *Annę*, *Mariæ*: ut sine ambiguo ullo mentis sensu asseverare cuiq; licet, hæc nomina

ſacra iiſdem cum orbe terrarum finibus terminari, nec minus latè patere, quàm ſermo hominum & vitæ atq; commerciorum ſocietas, diviniq; ac humani juris, quãtacunq; eſſe poteſt, communio porrigitur, non minus piis atque impiis eſſe communia, empæctis tam cognita, quàm religioſis, nulliuſque adeo affectum adſpernari, nullius hominis uſum refugere, ſive Græci ſive Barbari, ſive Turcæ ſive Chriſtiani, ſive Britanni ſive Palæſtini, ſive Europæi ſive Afri: aut ſi quid propter innumerabiles populorum nationumque varietates ac differentias remotius magisve diſſidens inter ſe componi poteſt. Nam quamvis nos homines immenſis penè, atque impenetrabilibus locorum ſpacijs diſſiti ſimus, moribus, linguis, habitu, ſtudijs diſcreti, & nihil penè, præter figuram & naturam humanam inter nos communem habeamus: quamvis (inquam) infeſtiſſimis animis armiſque inter nos diſſideamus: in eo tamen univerſi concordiam jugem, conſenſumque retinemus inviolabilem, quod omnes *Iehovam* Deũ *Iſraëlis* & Deum *Zebaoth* invocamus, & vocula *Amen* preces noſtras concludimus, & *Halleluiah* cantamus, & *Meſsiam* novimus, & *Adamum* atque *Evam* primos noſtros communeſque parentes agnoſcimus, & *Iudæos* oculis noſtris obuerſantes compellamus,

mus, *Paradisum, Ierusalem, Bethlehem, Tyrum, Sidonem*, aliaque locorum nomina usurpamus. In his indissolubili amicitiæ vinculo conspirationisq; laudabili societate ad unum omnes confæderamur. Quod penitius intuenti non potest non argumentum præbere evidens singularis Dei providentiæ: quâ CHRISTI gloriam omnibus gentibus innotescere voluit: addo etiam, testimonium hoc esse ineluctabile VERITATIS Christianæ religionis & divinitatis CHRISTI. Hic enim fore prędixit: ut non prius orbi terrarum incumberet decretorius ille extremi judicij dies, quam suum nomen per omnes mundi angulos crebresceret, & præconia Euangelij inter gentes celebrarentur, adeoque Apostolorum, Prophetarum, Sanctorumque nomina, à quibus hæc vox in omnem terram exivit, ubiq; terrarum innotescerent. Quod cum nunc abunde impletum videatur, cultoribus cælestis sapientiæ vel solum queat imò debeat esse calcar: ut non tantum ipsi hęc autoramēta divinę veritatis, atq; benignitatis humano generi declaratæ monumenta in animos demittant: verùm etiam ad ea respiciant stabilimenta, quibus ad Atheos, Empæctas, Epicuræos fortiter convincendos fructuosè simul ac validè uti queant in concionibus, lectionibus, scriptis, colloquiis & omni exerci-

tio religiosarum meditationum. Prodeat enim illusor quispiam ac sycophanta, speciosèque multa jactitet ac crepet de religionum priscarum observantiâ, solennitate ceremoniarum, Sacerdotum ac Vestalium castimoniâ, Antistitum majestate, diuturnitate legum, multitudine fautorum, applausu ac felicitate cultorum: quibus sese contra ὀρθοδοξίαν nostram illa paganorum impietas tueri solet: facilè ostendemus vana esse & ridicula omnia, si cum Catholica nostræ religionis puritate & perpetuâ soliditate comparentur. Nam cum illis vix vestigium amplius supersit eius devotionis: qua sese Ethnici olim venditarunt: nũc inexpugnabilis ubique viget consensus de Deo, CHRISTI maiestate, fidei claritate, ęternę vitę spe, nec non eorum, qui hæc nobis tradiderunt atque commendarunt, autoritate: quæ Catholico omnium gentium consensu hoc nostro tempore roborari, est quàm evidentissimum.

Hoc ergo primum nostrum fundamentum est, quo ὀνοματοσκεψίαν nostram stabilimus; nempe communis omnium notitia: cui tutò ædificium operis reliquum imponimus. Id solùm addimus: sacrarum literarũ studioso, qui perdius ac pernox est in divinis voluminibus versandis, Sanctorumque Patrum lucubrationib.

scru-

ſcrutandis, & Theologorum ſcriptis volvendis ac revolvendis multò magis quàm alijs, ea quę hîc ſupponimus oportere nota eſſe ac pervagata. Ex quo confeſtim illud quoque planum evadit, perfaciles fore ac familiares eas originationes, quibus iſtiuſmodi nomina ſacra explicantur, adeoque *Radices*, ut Hebræi vocant, in iſtorum talium virtute animis omnium imprimi, & ſtylo quaſi ferreo tàm altè per conſuetudinem non ſeria tantum, ſed etiam jocoſa loquentium infigi atque inſculpi: ut non ante quàm vitalis ipſe ſpiritus nos relinquat, elidi queant, atque ex memoriâ aboleri. Mens porrò noſtra, quæ eius eſt ſolertia & dexteritas, ſi ſemel fuerit monita, ut notionem explicatam cuiuſque vocis ſortiatur, non poteſt eam, ſi vel maximè velit, oblivisci, præſertim in præſente negotio, quod de ſacris vocibus urgemus. Hîc enim ſcriptura ipſa nobis haud paucis in locis præit, ediſſeritque, qua ex cauſa quæ nomina his, iſtis, alijsve ſive perſonis ſive locis fuerint impoſita. Niſi ergo ſcripturæ eiuſque lectioni & concionibus ac meditationibus nuntium mittere velis: non potes huiuſce fructus jacturam unquam facere. Quare firma ſtat hęc baſis prima: quam noſtro ædificio ſacro ſubſtruximus.

Alte-

Alterum inſtituti noſtri fundamentum eſt linguarum harmonia, & cum Hebræâ illâ omnium reliquarum matre convenientia. Vt enim quæ cæli ambitu terræque complexu continentur univerſa corpora ad unum aliquod principium primum reduci fas eſt: cui quò quidque propius affinitate & cognatione conjungitur, eò nobilius cenſetur: ita divinitus contigit; ut quamvis in varios anfractus & flexus reflexusque à primâ ſcaturigine deerrent rerum, quæ ſermonis uſu celebrantur, notæ, tamen radicem ſuam, ex qua veluti rami ex arbore pullularunt, atque enatæ ſunt, ſi oculis non conniventibus inſpiciantur, negare vel diſsimulare haud queant: imò quò propius radicem ſuam primam attingunt, eò & ipſæ præſtantiores meritò ſunt cenſendæ: quo de alibi commodior dicendi locus erit. Nos noſtræ nunc Harmoniæ inſiſtimus, quam ex quadruplici rurſum fonte derivamus.

Primo occurrunt voces: quas Catholicas rectè nominaveris, propter communem earum uſum: quem non tam conſuetudo & conſenſus hominum quàm natura ipſa rebus aſſignâſſe atque impreſſiſſe conſpicitur. Nam quamvis non omnino improbemus ſententiam Ariſtotelis: qui κατὰ συνθήκην ſeu ex inſtituto ac conſenſu hominum nomina rebus eſſe impoſita

contra

contra Platonem asserere solet: tamen quia haud exiguus eorum existit numerus, quæ non minus atque ignis, aër, aqua, cælum, stellæ & reliqua Creatoris summa opera communia sunt, nemo non videt vacillare in his demonstrationem Aristotelis, qua conficere se posse arbitratur, consensu nudo, non etiam naturę quodam instinctu atque impulsu ὀνοματοθεσίαν constare: Quia diversas in diversis linguis earundem rerum notas esse apparebat, hinc factum est, ut æmulus iste Platonicæ doctrinæ, satis sibi pręsidii relictum esse putârit in Pręceptoris sui assertione obnubilanda: quę tamen nec falsa omninò est, nec adspernanda: ut ex sequentium rationum momentis ad liquidum patet.

Immensus profectò occurrit numerus eorum nominum, quę rerum naturam, quam eandem ubique & apud omnes esse modò dicebamus, imitata communi gentium usu teruntur, & levi duntaxat inflexione aliqua à se invicem dissident: qualia sunt שַׂק, *saccus*, σάκκος, sack. קֶרֶן, κέρας, *cornu*, horn. קִנָּמוֹן κινάμωμον, *cinnamomum*, zimmet. כַּרְכּוֹם κρόκος, *crocus*, vel *crocū*. בַּעַל שֶׁמֶן *balsamum*, βάλσαμον, balsam. פַּרְדֵּס παράδεισος, *paradisus*, paradeiß. יַיִן οἶνος, *vinum*, wein. כַּמּוֹן *cyminum*, κύμινον, kümmel. קְצִיעַ κασσία, *cassia*, kassie. מֹר *myrrha*, μύῤῥα, myrren. כִּנֵּר *canere*: unde

unde כִּנּוֹר κιθάρα; *cithara*, zitter. קוֹל; i.e. vox: ex quo *calare*, καλεῖν; *clamare*. פְּרִי καρπός, *fructus*, frucht. סָפַר *ſcribere*; γράφειν; ſchreiben. תַּחַשׁ *taxus*; τάξος; tax. שָׂטָן, *Satan*, ſatan. שַׁבָּת σάββατον, *ſabbathum*; ſabbat. נֵרְדְּ *nardus*, νάρδος, narden: עֲרָבִי ἄραψ, *Arabs*; Araber. בּוּץ βύσσος, *byſſus*, weiß: שֵׁכָר σικέρα; *ſicera*: סָדִין (quod Galli prorſus retinent) σινδών; *ſindon*; ſeiden. אֵזוֹב ὕσσωπος, *hyſſopus*; eiſip / vel yſop: מֶלַח ἅλς; *ſal*, ſaltz. His & conſimilibus nominibus Catholicis literas Alphabeti poſſumus annectere; quas integris nominibus inſignitas habent linguæ Orientales & Græca: à qua Occidentales demum populi Alphabetum ſuum mutuati ſunt. Eſt autem hic perquā notabile: quod nulla Lingua, præter unicam Hebræam, rationem reddere queat, cur ἄλφα vocetur prima litera, ſecunda βῆτα, tertia δέλτα, & ſic deinceps. Qua ex re divina eius origo clarè conſpicitur: ſed nos ad alia properamus: Id ſolum ex Catalogo, quem contexuimus, oſtendere nitimur, innumera eſſe vocabula, quæ neceſſitatē Babylonicæ confuſionis evaſerunt, &, quod divinæ providentię imputandum eſt, per tot ruinas rerumpublicarum, gentium tranſmigrationes, populorum deportationes, in tanta rerum humanarum conturbatione & perplexitate, qua deorſum ſurſumque volvuntur ac revolvuntur omnia, ſarta

tamen

tamen & integra in hunc usque diem remanserunt. eo procul dubio fine: ut humanum genus agnoscat, ex uno omnia fonte profluxisse, & vicissim in illum ipsum fontem, qui alius quàm Hebræus ne fingi quidem potest, esse quasi refundenda. Ac quamvis de futura beatorum gloria nihil nobis temerè pronuntiare liceat: haud tamen absurdè, opinor, quis dixerit, usum sermonis, quo gloriosa beatorum societas olim sensa animorum sibi invicem communicatura est, in Hebraici idiomatis & horumce nominum frequentatione esse duraturum. Si enim DEUS Abrahami, Isaaci, Iacobi Deus vocari voluit, si horum, aliorumque sanctorum nomina, teste CHRISTO, in cælis scripta sunt, haud arbitror esse ambigendum: quin perpetua istiusmodi signa, quæ nulla deleri oblivione, nullis seculorum decursibus obliterari potuerunt, in omne ævum permansura sint, & mutuę beatorum communicationi ancillatura. His ergo nominibus observatis, & ad usum, quem monstravimus, translatis, magnam Hebraicæ literaturæ partem hausisse jam sibi videbitur, qui ita ea callet ac discit, ut quid propriè significent attendat. Gratia exempli. Catholicum nomen est Balsamum. Vix enim quisquam existit, qui illud ignoret. Si jam tibi constet, id

pro-

propriè hac voce notari, quod imitantes Galli eleganter dicunt *Maiſtre huile*, κύϱιον ἔλαιον, *princeps oleum*. nos Herrenöhl: בַּעַל enim *dominum* ſignificat, שֶׁמֶן *oleum*: duas jam radices habebis ex illa voce Catholicâ explicatè cognitas: ut hebraicè te ſcire gloriari jam poſſis, imò hinc planè etiam convincaris, te, ſive nolentem ſive volentem, Hebraica multa quotidie loqui, legere, ſcribere: nec aliud deeſſe quicquam: niſi ut quod legis & loqueris intelligere diſcas. Atque hic primus ex Harmonia ceu fonte primigenio rivus eſt, univerſalia, quæ nos Catholica vocitamus, nomina nobis propinans: in quibus multum momenti ſitum eſſe ad ędificium hoc quod meditamur excitandum, nemo non intelligit.

Extat alius nominum ordo, quem primi Nomenclatores à ſono rerum, quas notant, deſumſerunt. Quia enim ſonus objectum eſt auditus, rectè à ſtrepitu, vel voce, vel cantu vel ſuſurro vel ſibilo ſuo res, quæ ſe voce, cantu, ſtrepitu produnt, denominantur: tum ut diſtinctio ſit inter res mutas & vocales: tum ut naturam rerum ſingularum, earum quoq; nomen ceu ſignum, quod ſignato analogum eſſe debet, imitetur: denique ut memoriæ imbecillitati conſulatur. Quotieſcunque, verbi gratia, paſſeris vocem audis, quæ eſt, tſchirp/ tſchirp:

Schirp : toties tibi in memoriam venire necesse est Hebraicum צִפּוֹר & *passer* & **sperling** : nam hæc omnia nomina, sunt, uti Græci loquuntur, πεποιημένα, ex avis quam significant, garritu formata & efficta. Hebræis cymbalorum tinnitum refert vox צֶלְצְלִים, sicut Græcis κύμβαλον, nobis ac Latinis **Cymbeln**. Idem fit in תֹּף τύμπανον, *tympanum*. Sic in קָרָא, i.e. vocavit : unde κράζω, κρώζω : quæ sonitum clamantium imitantur. *k* enim litera apertionem oris requirit : *r* autem asperitatem vocis clamantium figurat. בִּבֵּ' est pipire, πιπύζειν, **pipen**. Consilamus judicium aurium in sequentibus. נַחַר ῥόγχος, *ronchus*, **schnarch**. בַּקְבּוּק est vas testaceum, quod inter fundendum facit *Bacbuc* : uti ait Rabbi David. פּוּחַ πνεῦσαι, *flare*, **blasen**. רָקַק *ructare*, ἐρεύγειν, **racksen**. נָבַח baubari, βαΰζειν. Canum enim latratus est **bau/bau**. לָחַשׁ *sibilare*, σφλοιῶ, **schisscheln**. בָּרַק βράχειν, *frangere*, **brechen**. Item פּוּר & פַּרְפַּר *frangere*, πρίειν, **brechen**. עֵז αἴξ, **geiß**/ est à sono animalis huius ductum : sicut à boatu est *bos*, & græcum πῶυ *pecus*, **vihe** / ut & Hebræum בְּהֵמָה : quæ & consimilia multa rem, quam notant, quasi depingunt auribus nostris, & sui speciem quandam vivam nobis ingerũt. Quare in his causâ cadit Aristoteles, si suam nobis συνθήκην obtrudere velit: quia genuinæ sunt hæ voces ex ipsa rerum natura haustæ, expressæ,

eductæ, formatæ, pictæ: quas Eustathius vocat πρωτοθέτους καὶ ἀκινήτους, primigenias & immobiles.

Tertius ordo nominum, qui structuræ, quã molimur, fundamentum quoque singulare ac præcipuum præbet, est verborum ex Hebræis fontibus deflexio, sive *directa* illa sit, sive *indirecta*, sive ratione aliqua probabili subnixa, sive ex conjecturis nata, sive denique, ut Logici loquuntur, *allusiva*. Hæc harmoniam linguarum propriè dictam occupat: quæ tanta voluptate aliquam multos hoc nostro tempore perfudit: ut præcipuam vitę partem in eâ conterere non dubitârint, quò certa fides omnibus fieret: ex Græca Latinam, (quam etiam olim planè Græcam fuisse majorum gentium scriptores testantur) Græcam ex Hebręa, & ex utraque Germanicam, Gallicam, Italicam, Hispanicam effloruisse atque emersisse. Certè diffiteri nisi contentiosus nemo potest, Latinam vocem *Pecora* deflexam esse ab Hebræa בְּקָרִים, quæ idem significat. Latinis *nugæ* sunt, quę Hebræis נוּגֵי dicuntur: quo de Hieronymi extat testimonium, Comment. in Soph. cap. 3. v. 18. *Id quod diximus* (inquit) *nugas, sciamus in* Hebræo *ipsum latinum esse sermonem, & propterea à nobis ita, ut in* Hebræo *erat, esse positum: ut nosse possimus, linguam* Hebraicam *omnium linguarum esse matri-*

cem

tem. Idem Hieronymus studiosissimus observator & cultor linguarum, prędicandæ huius harmonię occasionem sæpe de industriâ aucupatur. Ad verba enim Esaię, ubi dicitur, *Ecce virgo concipiet & pariet*, docet, vocabulum Hebræum עַלְמָה non solum puellam significare, sed virginem absconditam & secretam, quæ nunquam virorum patuerit aspectibus, magnaque parentum custodia servata sit: ibidemque ita scribit: Lingua quoque Punica, quę de Hebræorum fontibus manare dicitur, propriè virgo nominatur *Alma*. Omnium enim ferè linguarum verbis utuntur Hebręi: ut est illud in Cantico canticorum. De Gręco φορεῖον, i. e. *ferculum* sibi fecit Salomon, quod & in Hebræo ita legimus, verbum. Quoque *nugas* & *mensuram* Hebręi eodem modo & iisdem appellant sensibus. Demus eiusce rei quædam adhuc exempla. כָּלַם cum *calumniari* satis conspirat: cum נוש, i. e. ægrotavit, νοσέω: unde אֱנוֹשׁ mensch. Panicus terror est ab Hebręo פָּנִים, id est, *facies, vultus, spectra, larvæ*. לוט est *latere*: unde λήθειν, & לָט *latebræ*. sic אור, ὄρθρος, *ortus*. מָסַךְ *miscere*, μίσγειν, mischen. חָבֵר *frater*, φράτωρ, bruder. הַר, ὄρος, berg. שֵׁבֶט, stab / *sceptrum*, σκῆπτρον, *scipio*, scepter / *stipes*, &c. שָׂדֶה saat / *satū*, σαλονσίτος. לָקַק, lecken / *lingere*, λείχειν. תָּמָר *termes*, *triūphus*,

θρίαμβος. שָׁבַל, σκυλάω, spolio. צָחַק cachinnari, καγχάζειν, kichern. בְּאֵר & בּוֹר born. שֶׁבַע ἑπτά, septem, sieben. בּוּס pedibus conculcare: unde πούς, pes, fuß. שָׁכַר schachern, κερδαίνειν. מַחֲנֶה machina, μηχανή. זָרַע seminare, serere, σπείρειν, sprehen. שָׁלַל stehlen/ συλᾶν. נַעַר, νεαρός. חָלָב lac, γάλα, milch. שֹׂרֵק surculus. עֹרֶף cervix. כָּרָה κορέω, saturo. מָטַר madeo, μαδάω. גִּיל ἀγαλλιᾶν, γελᾶν. גָּרָב, ψώρα, schorff. עֵדֶר, grex, herde. אֹהֶל αὐλή, aula. פָּתַר pretari, interpretari. אֹזֶן οὖς, auris, ohr: Veteribus ausis. חָפַר fodere, forare, πείρειν, bohren. בָּצַר βρύζειν, frangere, brechen. תּוֹר ταῦρος, taurus. שָׁמַר schirmer. מָכַר mercari. קֶבֶר קָבַר grab/ crypta, κρύπτειν. אָבָה aveo. שֵׁשׁ sex, ἕξ, sechs. לָבִיא λέων, Leo, löw. עֲטָרָה tiara, corona, kron. כָּבַר κυβερνάω, guberno. סֶמֶל similitudo, ὁμαλία. דְּבֵלָה palatha, παλάθη. אֵם mater, μήτηρ, mutter. אָב πατήρ, vatter/pater. קָצַר curtare, κυρτοῦν, kürtzen. עֹרֵב corvus. תָּנָה donare, διδόναι: & huius generis infinita: quæ mox in nominibus propriis obviam fient. Hac soni similitudine adducti Græci interpretes, ut vocabuli alicuius græci originem innuere videantur, pro voce Hebræâ græcam, quamvis significatione quodammodo diversam, sed sono & literis eandem non invenustè reposuerunt. Pro תּוֹךְ quod Hebræis propriè medium sonat & metaphoricè dolum, sæpe τόκον reddunt, tanquam si τόκος non à τίκτω deducatur,

tur, ſed à חוֹךְ Hebraico. Pſ.72.14. פַּח παγίδα u-
bique reddunt: vt hoc ab illo ortum trahere
intelligamus: cum tamen פַּח à פּוּחַ rem ſigni-
ficet extenſam & inſtar bracteæ aut laminæ
quaſi difflatam, ſeu flatu extenuatam. Elegan-
tiſſima eſt eorum interpretatio Pſalm.111. v.5.
qua טֶרֶף tranſtulerunt τροφὴν, ſimul indicato
vocabuli græci fonte; quem Hebræum טרף
eſſe plane ſtatuerunt. Plura collegit Nic. Ful-
lerus Vir Clariſſimus l.2. c.10. Miſcellan. ſa-
crorum. Per alluſionem quoque multa
commodè poſſunt explicari, & ita inter ſe
comparari, ut magnum inde memoria ad ſe
fulciendam adminiculum ſortiatur. Sic לֵב vel
לֵבָב, i.e. cor, ſuaviter admodum conſpirat cum
Germanico lieb/ i.e. *corculum*: quo blandimento
amaſij delectantur. צֵל umbra, gignit noſtrum
zelt/ quod *umbraculum* Latini quoque dicunt,
quia ſervit arcendę vmbrę. *Nebulo* Latinorum,
& נָבָל Hebræorum conſentiunt adeo: ut Ariæ
Montano placuerit in verſione ſuâ verba Pſal-
mi 14. & 53. אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ ita reddere: Dixit
nebulo in corde ſuo: ut jam non per catachre-
ſin, alluſionem aut abuſionem, ſed verâ origi-
ne נָבָל per *nebulonem* exprimi docearis: ſicut
מְהוֹנִים per *Magos* Eſ.8.19. & אַשָּׁפִים per *So-
phos* Dan.2. verſ.20. ſi Ariæ Montani velis au-
toritatem ſequi: cuius Viri judicium de de-

rivationibus & originationibus vocum ex his eius verbis, quæ in libro Phaleg habentur, audire quæso ne pigeat: *Qui linguarum*, inquit, *in alias ex aliis deflexiones observant, magnum profecto operæ pretium faciunt, non solum ad nomina ipsa cognoscenda, sed etiam ad alias linguas ex aliis exiguo negotio perdiscendas.* Sed nos ad allusiones nostras revertimur. בְּתוּלָה virgo nubilis audit, seu matura viro: ab hac voce proximè abest *petulantia*, talium propria virginum. אֲרוּרָה, id est, maledicta, unde ἄρουρα, id est, terra: quæ sic Genes. 3. 17. à Iehova vocatur. גַּנָּב est fur à גָּנַב furari: quod cum in tenebris ut plurimum fiat, rectè huc trahis vocem κνέφας, quæ caliginem notat. עָצֵל pigrum significat; cui affine est nostrum **esel**: אָנַס est onerare: unde onus, cum quo ὄνος, id est, asinus, convenit. בָּקַר est inquisivit: unde **bücher** / id est, libri: qui assiduè scrutandi sunt. A Gaza per allusionem sunt **geitz**: à גְּנָזִי, i. e. gazophylacium. Hęc & id genus innumera cum suavitate fructum discentibus ingerunt minimè pęnitendum.

Quartum restat artificii nostri fundamentum, nempe originationis in diversis linguis seu derivationis ratio eadem: quæ me sæpe in admirationem rapuit: effecitque, ut Platonis sententiam de signis vocalibus, quæ φύσει rebus in

inesse asserit, multis modis meliorem esse crederem, quam illam Aristotelicorum, quæ ex solâ συνθήκη seu θέσει quadam arbitrioque hominum hanc rem totam arcessere nititur. Ecquis enim (ut rem exemplis iterum declarem) non obstupescat, eandem mentem fuisse ὀνοματοθέταις seu nomenclatoribus in *cadavere* designando? Cadaver Latinis à cadendo dicitur: sic πτῶμα ἀπὸ τοῦ πίπτειν: sic נְבֵלָה, id est, *cadaver*, est ex Rad. בָּבַל *cadere*: sicut & מַפֶּלֶת, id est, cadaver, ex נָפַל, id est, cadere. Aliud nobis eandem ad rem declarandam serviat exemplum. אָרַג Hebræis est texere, nere: hinc latinorum *aranea*: quæ à Gallis expressius, retenta scilicet litera *g*, araigne dicitur, & à Græcis ἀράχνης: unde est ἀράχνη, id est, tela, quam texunt aranei. Nec Gallus nec Græcus rationem aliquam idoneam nomenclationis huius reddere potest; Hebræus solus potest, ut ex adducta Radice liquet. Germanus autem voce neglecta in suam linguam rationem etymologiæ transtulit. Nam *araneam* vocat **eine Spinne**/ à nendo scilicet seu texendo. Id enim est nobis **Spinnen**. Recte Aristoteles, textoriam homines ab aranea didicisse scribit, ac proinde hanc earum operationem σοφωτάτην vocat.

Tertium etiam, si placet, adijciamus exemplum. חסד est pietas, propriè ea, quæ parentibus debetur: hinc חֲסִידָה *ciconia* dicta est: quippe quam huiusce pietatis symbolum natura constituit, nobisque imitandum proposuit. Græci diverso vocabulo πέλαργον nuncupant ciconiam, & ex eo deflexerunt verbum ἀντιπελαργεῖν & ἀντιπελάργησιν, quam liberi parentibus debent. Agmen claudat nomen Hebræum בָּבָה, בָּבַת & per συναίρεσιν בַּת *pupilla*, satis perspicuâ alliteratione. בַּת verò Hebræis quoque *filiam* notat. Hoc Græci imitati sunt, quibus κόρη est humor oculi interior, in quo imago tanquam in speculo relucet: eadem vox ipsis est *puella* decenti forma conspicua. Quid? si *pupas* & nostrum **puppen** / hinc venire dicamus? Pupæ enim, à quibus pupillæ & pupulæ denominantur, sunt quæ in oculis apparent: ad quas alludens quidam apud Plutarchum de salace quodam & impudico juvene dicit, eum non κόρας, sed πόρνας in oculis gestare. Iucunda est tanta in tam discrepantibus linguis ὀνομαθεσίας harmonia: nam & אישון Hebræis pupilla est, ac si *icunculam* dicas. Talis ratio omnibus linguis impressa est, cuius norma ex solâ Hebræâ peti debet. Prodigiosè verò absurdus rerum æstimator sit oportet, qui fortuito casu talia evenisse, ac non potius ex tacito quodam

naturæ

naturæ ipſius inſtinctu profecta eſſe judicet. Scilicet tu Græcorum ὀνομαθέτα, & tu Latinorum nomenclator ex compacto forte, & non niſi communicatis prius conſiliis ad inveniendum nomen cadaveri inſigniendo accommodum acceſſiſtis! Credat hoc Ariſtoteles, ut ſuam συνθήκην tueri poſſit: niſi forte mâlit aſſerere, autores primos maximâ locorum & temporum intercapedine ſummoque animorum & morum diſcidio à ſe invicem ſeparatos, ſic in eundem collimare ſcopum omneſque in eandem ſententiam populos trahere potuiſſe. Quare non eſt adſpernanda diligens huiuſce rei obſervatio, niſi ea quoque velimus contemnere adminicula memoriæ, quæ paſſim Prophetæ, Apoſtoli, & ante omnes hos ipſi Patriarchæ inſinuarunt. Sive ſacra reſpicias loca, Moſes plerunque illis impoſiti nominis vim exprimit, occaſionemque ex rerum geſtarum ordine modoque enarrat. Si quid in perſonis memorabile accidit, ſtatim eius nota nominibus earum impreſſa fuiſſe legitur. Si quid fauſti aut ſiniſtri evenit, ex eo ad res, perſonas, loca, urbes, fontes, flumina denominanda indicium ſumtum. Divinâ quoque autoritate mutata aut aliqua acceſſione locupletata ſcimus eſſe nomina: in quibus exponendis non dedignatur Spiritus S. Grammatici perſonam

 ſuſci-

suscipere, in fontes inquirere, indeque à prima usque scaturigine nominum ortus arcessere, cur quidque ita dictum sit vel secus, cur huc aut illuc allusum, cur mutatum, leniter inflexum, auctum abolitumve fuerit quodque nomen, commemorare. Simus ergo Spiritus S. imitatores & organorum eius sanctorum nempe Prophetarum atque Apostolorum, & quæ cultus divini pars haud exigua est, sanctam linguam excolamus ac veneremur: ut cum venerit Rex gloriæ & DEus ille Hebræorum (sic enim vocari amat) *Hebraeorum*, inquam, id est, eorum qui Hebræa colunt & callent, & per Græcam Latinamque linguas CHRISTI mysteriis in cruce pendentis consecratas Evangelium prędicant & propagant, inveniat nos potius eius vocem scrutari atque audire, quam Sophistarum antea caliginosa perreptare, & per Glossariorum spinosas querquerasque solitudines palari. Denique quia in eo hactenus elaborarunt Sophiæ divinæ sectatores, ut ex sacris potissimum literis scientias quaslibet, quoad eius fieri possit, elicerent: concedant quæso nobis æqui rerum æstimatores: ut ex ipsis quoque fontibus Hebræis lucem interpretationis hauriri, & Lexicon suo tempore plenum atque consummatum confici posse mōstremus. Hoc igitur quicunque

eunque ducitur deſiderio, ad ſcopum, quem nobis pręfiximus aſſequendum, facilè feſtinabit, ſi *primò* nomina propria ex confuſione Babylonica in theatrum ſanctæ Philologiæ educta, & à contagione peregrinarum & barbararum linguarum perpurgata, ad ſuas nativas ſignificationes & originarias Radices traduxerit. *Dein* ſi Catholica vocabula, ſeu ea, quæ omnibus vel pluribus linguis communia, & in ſe tota Hebræa ſunt, atque adeo nobiliſſima & primæ ſuæ origini propinquiſſima agnoſcere & à cæteris internoſcere didicerit. *Tertio* ſi aurium ſuarum judicium ſecutus τὰ πεποιημένα, ut Græci vocant, nomina, i. e. ex ſono, ſtrepitu, voce, cantu, ſuſurro, ſibilo earum, quas notant, rerum deſumta obſervaverit, &, quod proclive eſt factu, ad Hebręos fontes retulerit. *Quarto* ſi erudita derivatione juxta harmoniam ſive veram, ſive alluſivam voces alias ex aliis, præſertim Hebręis deflexerit: quæ præcipua eſt & maximè generalis huius conſilij atque inſtituti noſtri occupatio. *Denique* ſi convenientiam rationis, quam ὀνοματοθέται &, nomenclatores ſecuti ſunt, in diverſis linguis notaverit, nihilque ab ijs temerè factum eſſe ſibi perſuaſerit. His quicunque animum adjecerit, ex *ſanctis nominibus* locupletem habebit fructum, in adyta Hebræorum facillimè penetrabit

ſcri-

Scripturam ſcrutari, ſeu ἐρευνᾶν, quod apud Iohannem CHRISTVS jubet, poterit, & cum Hebræophilis juxta Pſalmum octavum & ſexageſimũ in Eccleſiis benedicet מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל ex *fontibus Iſraëlis* & limpidâ eius venâ DEO ac Domino noſtro JESU CHRISTO: cui ſit honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

De utilitatibus ὀνομαλογκεψίας ſanctæ, ad venerabilium literarum Studioſos commonefactio.

GRaviſſimum eſt Apoſtoli votum: quod in quarto decimo prioris ad Corinthios extat his verbis expreſſum: *Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen, ut prophetetis: major enim eſt is, qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, excepto ſi interpretetur: ut Eccleſia ædificationem accipiat.* Precatur Apoſtolus Corinthiis variarum chariſmata linguarum: nam hęc illi impenſè amabant, fervideque ſectabantur adeo: ut nonnulli ad oſtentationem ijs abuterentur. Suum itaque hoc votum Apoſtolus correctione quadam mitigat ac reſtringit, dum prophetandi ſeu interpretandi uſum linguis præfert. *Magis tamen*, inquit, *ut prophetetis*. Tandem utrumque coniungens, majorem eſſe eum aſſerit, qui interpretationem unà cum linguarum dono ad ædifi-

ædificationem refert, eo, qui vel linguis, vel interpretatione seorsim utitur. Ita si rem paullò consideratius expendimus, tres Doctorum quasi ordines diversi nobis proponuntur. *Primus* eorum est, qui linguis loquebantur: *alter* eorum, qui prophetabant & scripturas sanctas explicabant: *tertius* eorum, qui utraque facultate pollebant, & tam linguas ipsas quàm earum interpretationem ad profectus discentium, & usum Ecclesiæ prudenter accommodabant. Postremos hosce prioribus præfert Apostolus: quo monemur, nunquam linguis peregrinis in cætu publico esse utendum, quin earum interpretatio extemplo adjungatur, adeoque non improbandam esse eorum consuetudinem, qui linguis talibus ad instructionem fidelium quandoque utuntur. Nam, ut alia nunc taceam, pertinet hoc ad illustrationem distinctionis Veteris & Novi fœderis. Illud angustis unius populi & linguæ terminis conclusum erat, ac propterea hac interpretationis necessitate non egebat. Novum autem fœdus in omnes orbis nationes spargitur linguis diversissimis utentes: quas, quia in unum ovile cogere par est, imò quia in eodem Ecclesiæ ovili existunt, à pabulo peregrinarum linguarum prorsus arcere non possumus. Præivere nobis hac in parte ipsi Apostoli. Matthæus

in 1.

in 1.v.23. Marcus in 5.verſ.41. & 15.verſ.22.34. Lucas 24.v.17. Iohan.1.39.41.42. & 9.verſ.7. Lucas iterum in 4. Actor.v. 36 & 9. 36. & 13.8. Epiſt. ad Hebr. 7.v.2. ubi ſolennes illę Grammaticorum formulę extant, τοῦτ᾽ ἐστιν, τοῦτό ἐστι μεθερμηνευόμενον. item: ὁ λεγόμενος, vel, τοῦτ᾽ ἐστι λεγόμενον, vel, ὃ λέγεται: quibus loquendi formulis non tantum phraſes integræ, ſed nomina quoque propria haud rarò exponuntur. Nobis nunc non eſt propoſitum, totum id, quod de linguarum uſu, earumque interpretatione ultrò citroque à Theologis agitatur & in Eccleſijs ſcholisque diſputatur, replicare. Id unum ut cogitetis optamus, quantoperè neceſſaria ſit ſacrorum nominum evolutio. Nam ſi linguis peregrinis ſine interpretatione uti non licet, profectò hinc perſpicuum evadit, officij & mei & veſtri eſſe, in horumce nominum originem inquirere & ſcrutari ſacros fontes: ut quid ſibi velint ea quæ in ore perpetuò habemus nomina, ipſi intelligamus, idemque alijs noſtræ inſtructionis avidis atq; indigis ſuggerere poſſimus. Niſi enim hoc fiat, quid quæſo aliud inde colligere licebit, quàm loquentes nos ſine mente ſonos inſtar pſittacorum edere? Memores enim eſtis Auguſtini, *qui multa ſciri à nobis dicit, quæ non intelligimus.* Recitantibus ergo ea, quæ non intelligunt, nomina, idem accidit, ac ſi

acsi Abracadabra, Abraxados, Cyamarchos, Taritundos, βρεκεκεκὲξ aut quid simile pronunciarent: quod quam turpe sit ex sequentibus Pauli verbis licet intelligere. *Is qui prophetat, ædificationem habet, & exhortationem & consolationem*, vers. 3. quæ tria in nominum quoque sacrorum evolutione contineri paullò post ostendemus. Mox eum, qui linguas interpretatur, majorem esse dicit eo qui vel solis linguis utitur, vel solum prophetat, vers. 5. Rursus linguâ utentem absque interpretatione dicit *nihil prodesse*, v. 6. esse instar *tibiæ & citharæ, quæ nullam edat tonorum distinctionem*, esse instar *rerum inanimatarum*, v. 8. *in aërem loqui, nihil inde cognosci*, v. 9. Addit v. 11. *Nisi sciero vim vocis, ero barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus fuerit*. Nondum quiescit Apostolus: sed vers. 14. ait, istorum talium intelligentiam esse infructuosam, eò quòd idiota post eorum *sermonem non possit Amen respondere*, nec *ædificetur*, vers. 16. *quinque verba ex intelligentia pronuntiata*, *ut instituamur*, *esse meliora*, *quam decem millia, quorum vis ignoretur*, vers. 19. Mox jubet esse *pueros malitia*, *adultos autem intelligentia*, v. 20. Maledictionis quoque signum esse insinuat linguam non intellectam, idque Esaiæ testimonio confirmat, vers. 21. *infidelium esse non intelligere*, vers. 22. *linguas non intellectas esse furiosorum*. vers. eod.

Deni-

Denique ut ruborem ignaris incutiat, opus esse ait, ut aliquem interpretationis dote præditum sibi adiungant, qui suppleat, quod ipsi nesciant. Postremo quasi cum indignatione reiiciens superciliosos, *Qui ignarus est*, inquit, *ignarus esto*. Intelligitis, juvenes studiosissimi, quam latus mihi hîc ad differendum campus aperiatur, si Paulinis rationibus insistere, easq; præsenti instituto velim accommodare. Quãquam enim intelligentię necessitas, quam rudibus apud Corinthios imponit, ad auditores potius quam Doctores referenda sit: horum enim ædificatio & instructio ibi spectatur, non eorum, qui linguas, quas loquebantur, intelligebant: liquet tamen tam auditorem quam doctorem infructuosum esse, si verba, quæ proferuntur, ab utroque ignorentur, tantoq; iustius effata Pauli in ignaros nostros stringi oportere, quo turpior & periculosior dicentis quam audientis in his rebus est ignoratio.

Ego verò his commemorandis haud quaquam immorabor, sed me flectam ad alia: quæ institutionis nostrę cursum propius attingunt. Fuere priscis etiam seculis nonnulli: qui Paulinam admonitionem de interpretationis necessitate eò usque extenderunt: ut de ipsis nominib. propriis eruditè & solenniter in vernaculas linguas transferendis cogitandum sibi arbi-

arbitrarentur: ne quid ſcilicet peregrinum, quod vulgus non intelligeret, in Eccleſiam intuliſſe viderentur. Hoc primus tentavit Aquila Ponticus, celebris Bibliorum Hebræorum interpres: qui ſub Imp. Ælio Hadriano vixit, circa an. à CHRISTO nato CXXX. De huius interpretatione judicium extat S. Hieronymi in Ep. ad Pammach. *Aquila*, inquit, *proſelytus & contentioſus interpres non ſolum verba, ſed & etymologias verborum transferre conatus eſt.* Et Comment. in Eſa c. 49. *De Aquila non miror, quod homo eruditiſſimus verbum è verbo expreſſerit.* Symmachus contrà, qui ducenteſimo poſt CHRISTUM natum anno vixit, ſub Imperatore Severo contrariam prorſus viam ingreſſus eſt: & cum non verba ex verbis, ſed ſententias ex ſententijs juxta intelligentiæ ordinem exprimeret, nomina quoque propria, uti decebat, integra ſalvaque retinuit. Vulgata, quæ ſic dicitur, Verſio, cuius autor certò cognitus non eſt, neutri eorum, quos modò laudavimus, interpretum aſſenſa eſt: nam haud exiguum propriorum nominum numerum, in latinam linguam transferre conata eſt: cuius rei exempla quædam vobis nunc dabimus. Nam nimij laboris eſſet, omnia enumerare. Tres fontes Jſaacum fodiſſe Moſes commemorat in XXVI. Geneſ. primum עֵשֶׂק Hheſek dictum: pro qua

voce *Calumniam* ſubſtituit Vulgata: alterum שִׂטְנָה Sitna: qui eidem eſt *Inimicitia*: tertium רְחֹבוֹת Rechoboth, qui *Latitudo.* Nos in elucidandis hiſce vocibus officio noſtro defuncti ſumus. Tres Filias ſuſcepiſſe Jobum poſt immenſas, quas vicerat, calamitates, Scriptura memorat: primam יְמִימָה Iemimah, quam Vulgata *Diem*, vel *Diurnam* nominat à יוֹם dies: alteram קְצִיעָ Ketziahh, quam *Caſſiam* appellat: tertiam קֶרֶן הַפּוּךְ Keren-happuc: quam rurſum Vulgata per *cornu ſtibii* interpretatur. In his myſticè explanandis luxuriat ſtudioſa Patrum ſolertia: ad quam avidos Scripturarum ſcrutatores remittimus. In 14. Gen. v. 1. מֶלֶךְ אֶלָּסָר Melec Ellaſar exponit Vulgata per Regem Ponti, & Ariochum Regem Ponti fuiſſe aſſerit: quod quâ ratione faciat, nemo vel oculatiſſimorum hactenus videre potuit. Quid enim Ponto cum Sodomâ? In eodem cap. 14. v. 3. ubi habetur Vallis Siddimorum, Hebr. עֵמֶק הַשִּׂדִּים Hhemek Haſſiddim, illa reponit, *Vallis ſylveſtris agrorum*. Gen. 35. 21. pro turri Heder עֵדֶר ponit illa *turrim gregis.* 2 Sam. 8. verſ. 1. David cepiſſe memoratur מֶתֶג הָאַמָּה *Metheg Haammah*, urbem Philiſtæorum: quorum potentiâ repreſſâ occupavit præſidiarias urbes: ut hiſtoria illa edocet. Dubium hic nec Vatablo, nec Plantinianis, Vaticanis aut Robertinis Bibliis, nomen loci indi-

gitari: ipſa tamen pro verbis illis reponit *Frenũ tributi.* In 2.Sam.21.19. ex אֶלְחָנָן Elchanan facit Vulg. *A Deo datum.* In eodem verſ. בֶּן־יַעְרֵי אֹרְגִים i.e. filius Iahhare-Oregim, eſt *filius ſaltus polymitarius.* In 1.Reg.10.20. מִקְוֵה Mikveh vox Hebraica Vulgato interpreti eſt *de Coâ*: quaſi Coa Inſula ibi ſignificetur: ex quâ merces advectæ fuerint in claſſibus Salomoniacis: cum tamen מִקְוֵה ſignificet merces netas & confectas: uti nos in ὀνοματοσκεψίᾳ oſtendimus. In 1. Par.4.22. magnus quidam Catalogus texitur Principum Moabiticorum: quorum nomina ordine recenſentur. Ea ſeries in cõtinuam orationem convertitur, quæ ſic habet: *Cognationes domus operantium byſſum in domo juramenti: & qui ſtare fecit ſolem, viriq; mendacii, & ſecurus & incendens, qui Principes fuerunt in Moab, & qui reverſi ſunt in Lachem. Hæc autem verba vetera.* Sex hîc habentur nomina propria, quæ Vulgata exponere auſa eſt, nẽpe Aſchbeahh אַשְׁבֵּעַ, Jokim יוֹקִים, Cozebah כֹּזֵבָה, Joaſch יוֹאָשׁ, Saraph שָׂרָף, Jaſchubilachem יָשֻׁבִי לָחֶם. Hic ipſe Cajetanus, Abulẽſis, Beuterus & alij nõ poſſunt ſilentio præterire huius, quiſquis ille fuit, interpretis præſumtionem. Pineda verò integrum de nominibus hiſce tractatum ſcripſiſſe ſe ait Tomo 2. Oper. in Iobum: qui & ipſe non diffitetur, nomina hæc propria interpretationis non neceſſariæ

aleam immeritò subijsse. 1. Par. 2. v. 55. hæc verba leguntur: *Kinæi venientes de Chamath Patris familiæ Rechabi*. Hic Vulgata nomen חַמַּת Chamath, quod proprium est, per calorem exposuit, & sic vertit: *Cinæi venerunt de calore* Patris *Rechab*. In eod. libro c. 7. 18. *Soror eius Regina peperit virum decorum* אִישְׁהוֹד Ischod. Nehem. 6. vers. 2. *Veni, percutiemus fœdus pariter in vitulis in campo Ono*. Hîc originale כְּפִירִים pro *catulis* ex Hebræorum traditione nomen est proprium. Psal. 42. v. 9. Memor ero tui & Hermonii à monte modico. Hîc מִצְעָר nomen montis proprium est: quamvis sit ap. Lutherum: **bey dem kleinen berge**. Prov. 30. 1. *Verba congregantis, filii vomentis, visio quam locutus est vir: cum quo est Deus, & qui Deo secum morante confortatus ait*. Hæc omnia aliena sunt. Nam *Agur, Iake, Ithiel* & *Vchal* nomina sunt propria. Cantic. 6. 3. Pulchra es amica, suavis & decora, sicut Jeruschalem. Hic pro *suavis* est תִּרְצָה Tirtza: nam manifesta est comparatio sponsæ cum duabus urbibus Tirtza & Jerusalem. Ioël 2. vers. 6. יְוָנִים Vulgatæ sunt *deceptores*: qui tamen sunt Græci, ut ex Esa. 66. v. 19. Ezech. 27. v. 19. patet. Addo pauca, in quibus error manifestus interpretem excusari non patitur. In 38. cap. Gen. v. 5. vox כְּזִיב occurrit, quam LXX. acceperunt pro nomine loci. ἐν χασβί, inquiunt: atque hanc esse urbem Palæ-

stinæ,

... Conse-
... affectum ...
... par-
... con-
...
... in mulier ...
... cibus, ...
... adoni ...
... adultera ...
d... Lev. 19. ...
... loculorum ...
... quod nec ...
... rem ipsum qu...
... 2. quod per merk...
... sonat & pu-
... Miphi... 2 Reg. 19.23. ido-
... muntur. quem
... us secundum ... Origo eius
... cum ... unde alibi
... ndes Jer. 50. 38. Sed
... unde ... quibus liquet
... opria in ... appellativo-
... isse. Ex appellativis quoque
... ecit idem Interpres, ut 1.
... (inquit Salomon) *Satan mihi.*
... בעל־טעם *prefi-*
... r: ubi ... seu proprium re-

 tine-

tinetur *Beelteem*. Iof. 14. 15. *Adam maximus inter Enakim*. Pro; Homo ille magnus inter Enakim. *Adam* enim non eft ibi nomen proprium: nifi Adamum, quod quidam fecerũt, inter Gigantes referre velis. Nobis, ut jam paucis multa dicamus, certum efto, nomina propria originalia ubique effe fervanda, nec per interpretationem in alias linguas fundenda, nifi fortè terminationem ad cuiufque linguæ confuetudinem leniter inclinandam effe arbitremur. Origenis contra Celfum regula eft: *Hebræa nomina propter virtutem quã continent, non debent transferri in aliã linguã*. Hoc Philofophis quoq; fẽper placuit. Hermolaus in Plin. l. 4. c. 5. reprehendit Vallam, quod Promontorium Peloponnefi ἰχθυῶ Plinio vocatum per *pifcem* reddiderit in Thucydide. Rem prolixè ediſſerunt Antonius Nebriffenfis, Curtius Brugẽfis, Antonius Delrius fuper Medeam Senecæ atque alij. Nobis prora & puppis eft autoritas facrorũ Scriptorum: quos tanquam à Spiritu S. actos, nec quicquam, ut Petrus ait, propriâ voluntate locutos fequi tenemur. Lucę in Actis c. 13. *Simon Niger* appellatur: qui Μέλας dici promtius poterat, fi translatio hîc locum habuiffet. Eidem Barnabas cognomento Ἰοῦςος dicitur, qui δίκαιος debebat vocari. Idem tamen Lucas nominibus alicubi adjũxit fuas interpretationes: nam Judã

Cha-

Chananæum per *Zelotem* exponit c.6. & Ioh. Evangeliſta c.20.&24. Thomam per *Didymum* interpretatur: ut hinc appareat, perpetuã eſſe eam regulam, q̃ ab initio conſtituimus. Aut n. peregrinis vocibus non utendũ: aut ſi eis utare, expoſitio adhibenda eſt, ſolis nominibus proprijs exceptis: quæ in ſuâ integritate retineri fas eſt, ita tamen, ut cuivis liberũ ſit, ea ſi commodum eſſe videatur, declarare.

Vbi id quoque obſervatione non indignum, quod nomina propria, ut Logici tradunt, per ſe nihil, niſi perſonas quibus impoſita ſunt, ſignificent, & quod ex accidenti duntaxat interpretationes recipiant. Cui rei ut fides ſit, id eſt indicio, quod haud pauca reperiantur, quæ ad diverſas originationes trahi queant. Quare ſi in interpretatione iſtorum talium natura verteretur, exinde inferri poſſet, nihil ſignificare: eò quod juxta Ariſtotelis pronuntiatum τὸ μὴ ἓν σημαίνειν οὐδὲν σημαίνειν, id eſt, ***non unum ſignificare ſit nihil ſignificare.*** Ex quo porro etiam id conficitur, planè extra orbitas vagari eos interpretes: qui appellativa mutant in propria: quem errorem inſignem aſperioribus verbis exagitare nunc non placet: ne quis nos non tam tenebras diſcuſſiſſe interpretum, quàm aculeos & ſpinas paraſſe in alios ſuſpicetur.

Nunc ad institutum nostrum reversi postquam necessitatem & modum expositionis nominum Biblicorum ex Pauli doctrina & Scriptorum divinorum exemplis desumsimus, demonstraturi quoque sumus, singularem propriæ vocabulorum huiusmodi acceptioni & enucleationi suavitatem inesse: quâ delectatione quia ignari destituuntur, solent illi in lectione Bibliorum quædam capita & tmemata benè longa præterire atque omittere, præsertim quæ in recensione familiarum, successionum, urbium ac locorum occupantur. Nimirum inuitis exprimit necessitas, ut fateantur, se in talibus vocibus legendis velut in ignota versari sylvâ, & instar psittacorum sine mente sonos proferre, interque barbaros βαρβαρίζειν. Inest tali licentiæ, qua integra Bibliorum capita omittuntur, magna ingratitudo, evidensque ignorationis & pigritiæ confessio. Non eo erant SS. Patres ingenio: ut quicquam quod in sacro Codice occurreret sibi effluere vellent, & tanquam minus utile aut observatione dignum præterire paterentur. Chrysostomus certè homilia in Aquilam & Priscillam his gravissimis utitur verbis ad suos Auditores: *Nonne docti estis* (inquit) *nihil in sacris literis inter supervacanea habendum? Nonne didicistis & inscriptiones & nomina & cognomina diligenter*

in arcanis scripturis excutienda? Ego sanè studiosos arbitror ne laturos quidem, ut verbulum in sacris literis contemtim prætereatur: etiamsi tantum nomina recenseantur, vel tempus numeretur, vel brevis cuipiam cognominatio contingat. Hæc ille: qui alibi tres dies continuos sese contrivisse dicit in causis investigandis & explicandis, propter quas, qui Saulus anteà vocabatur, Paulus posteà dictus sit. Itaque ut ad consimiles alios diligentiam extimulet, sic ipse Hom. 21. in Genesin intonat: *Ego vos omnes obsecro, ne simpliciter ea, quæ in Scripturis sacris contenta sunt, transeatis. Nihil enim hîc scriptum est, quod non multas habeat sensuum divitias, quandoquidem divino spiritu afflati Prophetæ locuti sunt: adeo ut à Spiritu, Scripturæ ingentem in se contineant thesaurum. Et ne mireris, quod in hac nominum enumeratione multas latentesque divitias sententiarum vobis me ostensurum polliceor. Neque enim vel syllaba vel apiculus est in sacris literis, in cuius profundo non sit grandis quispiam thesaurus. Proinde nobis opus est ut divinâ gratiâ ducamur, & Spiritu S. illustrati divina eloquia adeamus.*

Chrysostomo succinit Augustinus Epist. 3. ad Volusianum. *Tanta est*, inquit, *Christianarum profunditas literarum: ut in eis quotidiè proficerem, si eas solas ab ineunte ætate usque ad decrepitam senectutem maximo otio, summo studio, meliore ingenio conarer addiscere: non quod ad ea, quæ necessaria sunt*

ſaluti, tanta perveniatur difficultate: ſed cum quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua piè rectèq; nō vivitur, tam multa, tamque multiplicibus myſteriorum umbraculis cooperta intelligenda proficientibus reſtant, tantaque non ſolum in verbis, quibus iſta dicta ſunt, verùm etiam in rebus quæ intelligendæ ſunt, latet altitudo ſapientiæ, ut annoſiſſimis, acutiſſimis, flagrātiſſimis cupiditate diſcēdi hoc cōtingat, quod eadē Scriptura quodā loco habet: Cū cōſūmaverit homo, tūc incipit.

Poſt hos magnus ille ſeculi noſtri φωςὴρ & fontium cæleſtium ſcrutator aſſiduus Benedictus Arias Montanus in libro quem de *Actione* publicavit, rem eandem cogitatiſſimè ediſſerit. Cum enim prolixè oſtendiſſet, quid hoc noſtro ſeculo in omnibus artibus, ſcientiis & diſciplinis præſtitum ſit, & quod à multis multa ſolicitiſſimè quærantur, curioſiſſimeque enubilentur, quantumvis propter nimiam ſuam antiquitatem atque obſcuritatem omnem humanam diligentiam fruſtrari videantur, de nominibus nempe atque apicibus nominum inter gentes olim uſitatorum, de orthographia & pronuntiatione Veterum, de moribus & ritibus diverſarum nationum, de poculis inſtrumentiſque etiam abjectiſſimis, de conviviorum luxu, ſpectaculorum pompa, triumphantium faſtu, crudelitate gladiatorum, acclamatione ſpectatorum, funerum ritu, deque innumeris

meris hoc genus: tandem hæc verba subijcit: *Autorum in omni genere labor optimo jure commendatur, tum maximè in sacrorum* Bibliorum *rationibus omnibus exponendis nunquam non commodus, opportunus, officiosus, laudabilisque habetur: utpote quibus infinitus humanarum divinarumque thesaurus rerum, hominum generi utilissimus, & cognitione usuque dignissimus contineatur, cum summâ verborum omnium proprietate, elegantiâ, gravitate, exquisitissimaque singulorum opportunitate: ita ut ne unius jota, imò nullius etiam apicis vel defectus vel redundantia notari à sapientibus possit: nihilque vel specie adeo minimum sit, ut vel negligendum, vel non attentè considerandum, & quàm fieri possit certissimè & clarissimè cognoscendum esse censeatur. Quicquid enim in divinis eloquiis verborum est, divino consilio cogitatum, judicio delectum, spiritu Dei pronuntiatum, denique totum solidũ, totum plenum, totum utile, totum suave, totum maximæ & certissimæ sententiæ solidissimis fundamentis firmatum esse, ipsa divinæ naturæ consideratio apertè docet. Atque ii, qui in illius sapientiæ sacraria admissi aliquando sunt, manifestè probavere: sicut scriptum est:* Principium *verborum tuorum veritas: Et, Aperi oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. Et; Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo. Quam quidem ob rem nihil à bonis & piis viris ad sacrorum scriptorum rationem explicandam, nihil inquam quocunq; argumento,*

mento, siue in Grammatica tantum ac simplici verborum & linguarum cognitione, siue in rerum etiam ipsarum notitia versetur, vnquam scriptum esse arbitror, quod non vel ex studio ipso & animo scribentium, vel ex vsu etiam & commoditate, magna cum gratulatione suscipiendum sit. Nihil præterea aut tam accuratum, aut tam plenum & integrum extitisse arbitramur, quod ipsorum librorum quorum causa scriptum est, magnitudinem, dignitatem, amplitudinem auctoritatemq́ æquare valeat, atque ita nunquam in sanctarum scripturarũ explicanda atq; exponenda sententia satis ab vllo mortalium fuisse factum. Hoc Benedicti Ariæ Montani exquisitissimi interpretis pronuntiatum ex sancti Pauli manat elogio, asserentis, *ad nostram doctrinam scripta esse, quæcunq; sunt scripta* : & in 3. poster. ad Tim. *omnem scripturam vtilem esse ad docendum.* Cuius rei causam Ambrosius ad Iustin. reddit. *Quoniam*, inquit, *sacri scriptores non secundum artem scripserunt, sed secundum gratiam, quæ supra omnem artem est. Scripserunt enim quæ Spiritus ipsis loqui dabat. Sic constat nihil in scriptura inane & inutile reperiri.* Ante Ambrosium Hieronymus idem prodidit in Ep. ad Lætam de institutione filiæ eius hæc suggerens: *Ipsa per se consuescat paulatim verba contexere. Non sunt enim ea fortuita, sed certa & coaceruata de industria* Prophetarum *videlicet atque Apostolorum : omnis ab* Adam Patriarcharum *series*

series de Matthæo Lucaque descendat, ut dum aliud agit, futura memoriæ præparetur. Reddat tibi pensum quotidie de scripturarum floribus carptum: discat græcorum versuum numerum: pro gemmis & serico divinos Codices amet. Plura ex Origine (qui se nominum Biblicorum origines investigâsse scribit magnâ cum lubentiâ atque attentione, Hom. 20. in Num.) & luminibus aliis orthodoxæ antiquitatis possem arcessere: nisi quædam nostri seculi lucernæ ardentes oculos mihi præstringerent: quas antiquis nihil concedere sed de gloriâ attentionis ac diligentiæ aliquid etiam ijsdem præripere experientia non fallax monstrare videtur. *Iulius Cæsar Scaliger* centum & decem libros de originibus composuit: quorum nucleum nobis degustandum exhibuit *Iosephus scaliger* magnus literariæ Reip. Dictator in XIII. l. de causis linguæ latinæ. Heros alter *Casaubonus* divina quadam indole miraque sagacitate in primos fontes nominum græcorum & latinorum sese penetravit: utque post multa volumina elaboratissima, quibus hanc ætatem illustravit, omnibus veræ pietatis & antiquitatis incorruptæ sitientibus satisfaceret, non gravatus est in unum volumen congerere græcæ linguæ Radices, easque ex Hebræis fontibus deducere. Huius libri aliquando edendi spem permulti conce-

perunt:

perunt: quam explere, si volet, poterit *Mericus Casaubonus* doctissimi patris Filius doctissimus: in quo paternæ eruditionis succus non gemmas duntaxat speciosas tanquam ex generosæ vitis propagine protrudi, sed uvas quoq; maturas viniq; plenas maturatum iri, cuius suavitate multi sint in orbe Europæo inebriandi, pollicetur. Versantur in manibus omnium doctissimi Theologi Dn. *Christiani Becmanni* Origines: quas juvenis admodum ex varia jugiq; Autorum multiplicium lectione cõposuit. Eæ magnum præbent omnibus adjumentum sese in hac nominum sacrorum evolutione exercere volentibus. *Goropii Becani* solertia nequiret satis commendari, nisi ad absurdum quoddam postulatum processisset. Speciosa tamen ex eo quoque materies sacrarum scaturiginum ad hunc nostrum usum corrivari potest. Commendatur quoque dictionarium Theologicũ *Iohannis Arquerij*, & *Casparis VVaseri* Commentarius, quem in Mithridatem Gesneri scripsit. Eximij etiam usus est Etymologicum trilingue *Iohannis Fungeri* Leovardiensis Frisii, & Harmonia linguarum *Georgii Crucigeri*, nec non *Stephani Guichardi*: quos ego Scriptores magni facio, cum *Drusio* Hebraicarum literarum Atlante & reconditæ eruditionis quasi quodam promo, nec non Clar. *Matthia Martinio* & *Fullero* Anglo:

quos

quos eiusdem studii socios habemus. Hi ad augendam atque illustrandam hanc sacrorum nominum supellectilem copiosam admodum materiam præbere Philologo poterunt.

Ea præ cæteris haud adspernenda est voluptas quam sacrorum contemplatio nominum animis nostris insinuat: quod explicata ea vivas quasdam imagines rerum, quas significant, repræsentet. Quã jucundum est, gratia exempli, *Gedeonis* nomine pronuntiato coram quasi intueri Heroem Baalis statuam demolientem eiusque altare subvertentem? hoc n. verbum גדע i. e. *excidere* depingit: ex quo Gedeonis nomen deflexum est. Loci nomẽ est *Ramath Lechi*: quas voces qui intelligit, cõfestim animo concipit Simsonem robustam maxillam asini projicientem, & scaturigine mirificâ reviviscentem. *Iisraelis* voci victoriæ, quam de Angelo secum luctante reportavit Iacobus, indicium inest: itaque hoc nomine audito luctantem imaginaris, sicut in *Isaaco* cachinnantẽ, in *Habacuco* amplexantẽ, in *Metuschalacho* mortem à se arcentẽ, in *Labano* virum incrustatũ vel dealbatũ, in *Zamzũmimis* homines cõtumeliosè injuriosos. Hæc eadẽ res memoriæ quoq; adminiculatur. Nam si Veteres, ut supra ostendimus, in locis tanquam in charta, per imagines ceu per literas, incredibili felicitate ac pernicitate

quæ

quæcunque dicebantur, memoriæ inſcribere poterant: quid obſtat, quò minus eandem ab iis artem uſibus noſtris accommodemus? Omnibus enim diſciplinis ad profectus ſuos utitur Theologia, nec eſt ulla quæ non inſigniter ornet ac juvet Scripturæ interpretem. Quædam etiam adeo neceſſariæ ſunt: ut Eccleſiaſtes & ſacri miniſterii Candidatus iis omninò carere non poſſit: in quarum cenſu plerique arbitrantur eſſe *Mnemonicen*: quam ipſe CHRISTVS commodâſſe videtur, quotiescunque per parabolas locutus eſt. Hac ſancti Patres uſi ſunt: hanc noſtra ætas excolit: hanc inprimis Concionatoribus perfamiliarem eſſe, libelli complures & doctorum virorum judicia teſtantur. Cum ergo imagines vicem literarum in hac arte ſuſtineant, poteris tu, quisquis es, hinc promtuarium atque apparatum locupletiſſimum conficere: ut quandocunque opus ſit, has perſonas, quarum nomina explicamus, in ſuis collocare locis, atque ita diſponere poſſis: ut non neceſſe ſit excogitandis imaginibus abſurdis aut longè petitis mentem fatigare: quod Schenkelio alijsque huiuſce artis propagatoribus ſolet aliàs contingere.

Porro quam vim habeat noſtra iſthæc exercitatio ad juuandam memoriam ut nunc plenius etiam percipiatur, id monendi eſtis, Iuvenes

nes studiosissimi, notitiam sanctæ linguæ huic nostro ædificio superædificatam nunquam senescere aut obliterari posse: cum tamen multa aliàs in juventute percepta, provectiori pereant ætati tum ob imbecillitatem, qua omnes laboramus, tum ob negotiorum molem, cui implicamur ad functiones varias adhibiti, & curis distracti multiplicibus. At qui semel in numerato *Radices* habet & vim nominum propriorum, non potest eam deinceps amittere: cum nullo non tempore, si vel mille annos vivere daretur, ea sese nobis offerant, & in amplexus nostros effundant. Quare, quicquid aliqui de his judicent, ego certè ab hoc me præsidio facilè deturbari non sinam, nec mihi persuaderi patiar, exiguum esse, quod præbemus adminiculum ad sancta oracula promtè in nativa suâ proprietate comprehendenda. Quanti quæso mercareris tu, qui Hebraici sermonis ignarus es, datum tibi ab infantiâ fuisse Patrem aut Præceptorem, qui nominum huiusmodi, quæ inter nutricum ubera & delicias matrum discere incipis, significationem suggessisset, & rationem compositionis ac significationis abs te exegisset? Sic n. per lusum quasi ac jocum totam sanctam linguam addidicisses, & magnam simul Scripturæ partem à teneris, quod aiunt, unguiculis imbibisses. Fac periculum in

 alijs:

aliis: nisi eventus voto responderit, ero reus promittendo. Patri his literis docto quid jucundius & facilius pusioni suo dicere, *Abrahamum* patrē notare excelsum, *Samsonem* solem, *Mariam* amaritudinem, *Siseram* equorum domitorem, & explicatam harumce notionum rationem ex fontibus addere? Nulla lingua existit inter omnes, cuius intelligentia tam familiaris est, & obvia omnibus, interq; adeo manus omniū versatur, quàm Hebræa. Ad hanc plura ab ipsis incunabulis ex religione & institutione atque usu vitæ quotidiano afferimus adminicula, quàm ad Latinam aut Græcam vel aliam quamlibet. Hanc nescientes, ut sic loquar, scimus & discimus. Alias operosè quærimus, & non sine maximo fastidio assequimur, quia nulla nitimur præexistente, ut cum Philosophis loquar, cognitione. Vtinam ostenso hoc stratagemate crebrescat deinceps augescatq; adeo: ut pervagetur orbem, & ex usu linguarum Orientalium, quæ ex Hebræâ fluunt, Iudæos, Turcas & Arabes in Ecclesiam postliminio revocet, Paulique de conversione Judæorum vaticinium impleat! Si quis nobis occurrat, esse non pauca nomina parū trita usu sermonis vulgati, quæ in Bibliis extant, is quoq; facile cōprehensus tenebitur. Nam ut non dicam, quam sit probrosum quic-

quam

quã ignorari, quod lectio Biblica Theoſophiæ cultori exhibet, vel hoc nominè noſtrũ artificium commendari poſſe, certũ eſt: quod id citius infigi tenaciuſq; memoriæ inhęreſcere ſoleat: cuius aliqua inſigni & memorabili explicatione cõmendata nobis eſt notitia, quodq; ex ſuis hauſtum fontib. nobis propinatur. Sunt ſanè permulta vocabula regionum, urbiũ, turrium, gentiũ, populorum, virorũ, fæminarum, fontium, montiũ, arborum, lapidũ, columnarum, ſepulchrorum & ſimiliũ rerum: ſed facile omnia capiuntur & retinentur ab iis, qui non externũ eorum corticem lambunt, ſed in nucleũ ipſum penetrant, ut eius ſapore potiantur. Si ſonitu tantũ feriunt aures, & ſenſu mentem ſimul non pulſant: facilè elabuntur: ſed ſi præexiſtenti, ut diximus, innituntur cognitioni, radicem protinus agunt, & fixa coaleſcunt. Quò mihi facere videtur Franciſci Verulamij, magni illius artium inſtauratoris aphoriſmus l. 2. aph. 26. de nouo Organo: *Cùm quis*, inquit, *aliquid reminiſci, aut in memoriam revocare nititur, ſi nullam habet aut perceptionem eius, quod quærit, quærit certè & molitur, & hàc illac diſcurrit tanquam in infinito. Quod ſi certam aliquam prænotionem habeat, ſtatim abſcinditur infinitum, & fit diſcurſus memoriæ quaſi in vicino.* Hæc ille. Si tibi Perſicum Arabicumve offertur nomen,

ſeu Turcicum, Indicum, Æthiopicumve: facile peregrinitas & raritas mentem offendit: ut reſiliat, & ex eius præproperè complexu ſeſe quaſi ſubducat. Simul ut verò promta manu derivationis noſtræ divinum organum apprehendis, ſtatim impetras, ut per eam, ſive vera ſit, ſive alluſiva, peregrinitas omnis evaneſcat, & quod alienum, durum ignotumve erat, jam tibi quaſi abblandiri videatur, ſeque ultrò animo tuo conjungere cupiat. Multa hîc occurrunt conſimilia, quæ in pręſens omitto. Ad veritatis quoque confirmationem in quamplurimis pertinere noſtram Onomatoſcepſiā aio. Multa enim commenta produntur ex nominibus, quæ mentiendi & quidvis ex libitu fingendi audaciam pudefaciunt. Cuius rei vnum hoc ex Beroſo eſto exemplum. Noæ uxorem fuiſſe dicit Tideam magnam, Semi Pandoram, Japheti Noëlam, Chami Noëglam. Hæc vocabula (inquit Cl. Matth. Martinius) Græcanicum ſolum ſapiunt. Gręca autem lingua demum circa CL. annum poſt diluvium eſt exorta. Vxor Noę fuit huius mundi poſt diluvium τιτθὴ μεγάλη magna nutrix & mater: niſi vox eſt à טיט lutum ſive terra. Pandora ſonat πάντα δῶρα omnia dona: quæ principio fuerunt in Aſiâ celeberrimâ mundi parte in priſcis hiſtoriis. Noëla videtur eſſe νοὸς ἕλη judicij ſplendor. Iudicij

dicij temperie Europa antecellit aliis mundi plagis. Noëgla est νοὸς αἴγλη mentis fulgor. Africæ gentes astutiâ præfulgent aliis. Aut igitur Berosus ille nugatur, aut voces Hebræas ad græcum sermonem transtulit: quod Greci admodum licenter etiam in propriis nominibus fecerunt: unde magna pars Poëticorum mysteriorum & commentorum: quasi Noam dicamus ἡσύχιον aut παύλιον, Henochum ἐγκαίνιον: & sic uxor Noæ fuerit אֹמֶנֶת nutrix, &c. Postremò ut utilitatum, quas hæc nostra suppeditat ὀνοματοσκεψία, compendium faciam, id etiam sed brevissimè adjungo, multa ex nominum resolutione Physica, Mathematica, Ethica solere efflorescere atq; ingeniosè decerpi. Huius rei passim specimina aliqua admiscuimus. Sic gratia exempli עוֹפֶרֶת, quod *plumbum* (de quo nomine in עֶפְרוֹן Hephron, Genes. 23. v. 8. egimus) denotat: hoc à עָפָר vel עֵפֶר, i.e. pulvere ideo dictum est, quòd cum cætera metalla à pulvere consumantur, rubigine exedantur & paullatim minuantur, plumbo tamen ex pulvere, in quo delitescit, semper aliquid accedat: ut nitidius fiat ac plenius: sicut experientia demonstrat. תּוֹלַעַת vermis dicitur, qui ex putrescentibus granis nascitur, & tingẽdis lanis coccineis servit. vnde CHRISTVS se talem vermiculum vocat Ps. 22, 7. quia nos tingit sanguine

ſuo. Hac de re egimus in nomine תּוֹלָע Tolahh Geneſ. 46. 13. Ex nomine מַזָּלָה, i. Planeta, *influentiæ* ſeu ἐνεργείας corporum cœleſtium in hæc ſublunaria veritatem elicuimus. Eſt enim נָזַל *fluere*: cuius originationis ratio nulla foret: niſi jugi ac perpetuâ operatione motu ac lumine ſuo æterni illi ignes inferiora hęc refocillarent, alerent & ſuſtentarent. Habes hæc in nomine Barzillai 2 Sam. 17. 18.

Intercurrunt Geographica paſſim, & quæ ad tranſmigrationes populorum enubilandas faciunt, propagineſque gentium. Sic à *Iavan Iones*, à *Meſech Moſcos*; *Tuiſcones ab Aſcenas*, ab *Eliſa Hellines*, à *Ludim Lydos*, à *Lehabim Libyes*, ab aliis alios deſcendiſſe ac nomen ſortitos eſſe docemur. Inprimis memorabile eſt, quod de PERV inſula ex Aria Montano enotavimus. Verba 2 Chron. 3. v. 6. de auro Salomonis ſic reddidit Tremellius: *Aurum autem ipſum erat aurum Parvaiimorum*. Lutherus quoque: **Das Gold war Parwaym Gold.** Terra igitur illa, ex qua tanta optimi auri copia Salomoni advecta fuit, & ad alias gentes aſportata, jam tum פַּרְוָיִם *Parvaiim* dicta fuit: quam hodie *Peru* vocamus: quæ ad Europæi orbis notitiam & mercimoniorum uſum Chriſtophori Columbi ſagaciſſimâ pertinaciâ anno ſupra milleſimum quadringenteſimũ nonageſimo ſecundo

do traducta; Hebræis autem veteribus fuit exploratissima. Verba Ariæ Montani in libro Phaleg, id est, de gentium sedibus & situ orbis ita habent: *Dictio Parvaiim iis qui vel tantum sciunt Hebraicè legere duas regiones olim Peru dictas clarè demonstrat, vnam quidem, quæ eodem vocabulo hodierno etiam die Peru dicitur, alteram vero, quæ nova Hispania à navigantibus est appellata. Eius autem regionis aurum purissimum atque in maximo pretio apud omnes gentes fuisse constat. Atque interpres quidem vulgatus vel ob ignotam sibi regionem, vel potius in eius, quod illa regio exhibebat, auri laudem (cum in Hebræo ita scriptum legatur: Et aurum illud aurum Peru & Peru: nam Peru in numero duali Parvaim dicitur) convertit: & aurum erat probatissimum. Quocirca quicquid auri inter alias gentes priscis illis seculis in usu fuit: id fere totum ex illius terræ cavernis elicitum esse existimamus.* Hucusque Arias Montanus: cuius sententiæ illud quoque suffragatur: quod ex transpositione literarum in voce אופיר nomen Peru facilè eliditur. Allegoriarum non est hic prætereundus proventus feracissimus, quem nostra suppeditat ὀνοματοσκεψία. Est certè in nominibus plerunq; sensus quidam reconditus à Nomenclatorib. adumbratus: quem ad simlia eventa trahere licet: in quo studij genere Philologorũ veterũ ingeniosa attentio multum desudavit.

 Sint

Sint nobis exemplo tres *Iobi* filię, *Iemima*, *Keren-happucha*, & *Ketziha* : de quibus ita Greg. Nyss. in Cant. Hom. 9. *Iemima* (inquit) *honestatem declarat: quemadmodum & Paulus filios lucis ac diei appellat eos, qui vitam puram agunt. Cassiæ appellatione puritatem ac fragrantiam studiorum. Cornu vero Amalthea laudem omnis generis virtutũ significamus.* Verũ ignosce tu mihi Gregori Nyssene. Quicquid de pulchritudine eiusq; amabilitate, fragilitate, brevitate, incremento ac decremento; quicquid rursum de splendore & luce dici potest, id in hanc filiam pro ratione instituti sui transferre potest allegoriarum artifex. Quam latè rursum patent odor, sapor, color & virtutes Casśiæ, tam uber est accommodationis eruditæ in secundam filiam nomine K*etziam* proventus. De cornu Amaltheæ & stibii qualitatibus differere volentem vox dies deficiat. Tam latè scil. harum rerum usus funditur : ut ad innumeras penè similitudines profluere queat oratio. Licebit hîc variè *ludere in campis scripturarum* (quod Hieronymi verbum est) & ostendere, rebus atque autoribus suis nomina vel concordare vel adversari, eademq; rursum præsenti instituto accommodare. Demus huius quoq; rei exempla aliquammulta. Gratum & obtabile est nomen *Absolomi*, quod patrem pacis notat : sed quàm longè abfuit is ab hac

felicitate, qui tam gratiosum ac benignum nomen sortitus fuerat, nempe Davidis filius *Absolom*, incentor ille seditionum & tuba ac fax bellorum civilium: quo Resp. Israëlitica conflagrâsset: nisi in caput sanguinarij parricidæ malum omne recidisset. Poterit ergo hoc nomen ei accõmodari, qui voce sola pacis studia præferat, bellis interim cuncta permisceat. Salomonis filius & successor regni, honorum opulentiæq; paternæ hęres, *Rechabeamus* dictus est, i.e. dilatans vel augens populum, seu *semper augustus*. At quàm longè eventus absfuit ab hoc omine tam fausto? Imprudentię n. suæ culpa vix duas retinuit tribus, cæteris fæda ad Jerobeamum discessione omne robur ac vim tam felicis Monarchię uno penè momento conturbãtibus. Rex filiorum Ammon nomen amabile sortitus erat in 2. Sam. 10. *Chanun* enim, i.e. gratiosus vocabatur: quæ vox eum quoque notat: qui ingenii amænitate & morum suavitate omnes in amorem sui pellicit. At nimium adversabatur hoc nomen moroso Regi: qui insigni cõtumeliâ mactabat Legatos, officia Davidis & Magnatũ per honorificè ei delaturos, doloremq; ex parentis obitu conceptum solatio suo abstersuros. Verùm hęc quoque morositas ei posteà in exitiũ vertit. *Achitophel* fratrẽ insulsitatis notat, seu fratrẽ insulsum. Minimè

tamē insulsum dedit ipse consiliū: cum ab Abschalomo acciretur. Ac nisi eventū frustrata esset divina providentia, res omnes ad arbitriū Abschalomi fluxissent. Hoc scriptura notare volens in tantâ sapientiæ opinione Achitophelem fuisse memorat, ut instar cœlestium oraculorum haberentur, quæ ipse diceret aut suaderet. Nec frustra precabatur David: *Domine, stultum redde consilium Achitophelis.* Concordantia cum rebus & personis suis nomina infinita sunt: quæ si quis observaverit, copiosam ex iis doctrinam ad mores & sacrorū Codicum fidem, Historiæque veritatem eruendam decerpere poterit. Quis inter Dei servos (gratia exēpli) fidelior *Obadia*? id quod nomen eius exprimit. Quæ mater plurium liberorum, quam *Eva*? quod nomen eius indicat. Et, si ingratæ significationis nomina requiris, quis pluribus malis & cladibus Israelitas affecit *Berodacho*? quod tantundem est, ac si dicas, *Creans contritionem.* Quis truculentior *Sancheribo*? quæ vox *rubum destructionis* indicat. Sed his recensendis modum facere oportet.

Nonnullam id quoque, nisi fallor, habet jucunditatē, quod, sicuti nostri homines ex animalibus, instrumentis & naturæ opificiis aliisq; rebus sive faustis sive ominosis, laudatis aut illaudatis, sua desumere nomina gestiūt, ita nec veteres illi Ecclesiæ veræ alumni à tali consue-

tudine fuerint alieni. Invenimus enim in scripturis *Leones*, *Vulpes*, *Vrsos*, *Porcos*, *Pulices*, *Feles*, aliorumq; animaliũ nomina hominib. imposita, & quidẽ singula singulis. Nam quamvis binomij aliqui reperiantur: pleriq; tamen ab hoc fastu longe abfuerunt: quo in cumulandis praenominibus, cognominibusq; & titulis otiosis seculũ nostrum intumescit. Demus aliqua huiusce rei exempla: *Rebecca* juvencam significat. *Hegla* est vitula, nomen vxoris Davidis. *Iahbala*, ibex. *Rachel*, ovis. *Zebiiach*, caprea. *Rehhem*, vnicornis vel rhinoceros. *Hheglon* nomen Regis Moabitarum vitulum notat. *Tachasch*, taxus seu melis. *Schahhalim*, vulpes. *Chazir*, porcus. *Parrhosch*, pulex. A myrto nominari voluit Esthera *Hadasah*: quod alterum eius nomen erat. *Rimmon* malum granatum notat: quod nomen variis personis impositum legitur. *Luz*, nux vel avellana. *Carmi*, vinitor. Addam nomina quaedam mira & propemodum probrosa: quibus vix quisquam inter nos notari sustineat. Genes. 38. 5. Jos. 15. 44. 1 Chron 4. 22. habentur nomina ex eadẽ radice descendentia *Cezib*, *Achzib* & *Cozebah*: quae nõ aliter quam per mendaciũ, vel mendacẽ, possunt exponi. *Schahhalbin* est vulpis intellectus, quo fere sensu nos versipelles vocamus Reinicke Fuchs. *Achitophel* est frater insulsus, Tölpel mein Bruder.

Beri-

Berihhah, in malo, Genes. 14. 2. *Amraphel*, loquẽs ruinas, großsprecher. *Chophrahh* est operimentũ iniqui, schalcksdecke. *Tachpenes* occulra fuga. *Iahhakob*, supplantator. *Schechar*, sicera vel cerevisia. *Nachschon* serpens. פּוּתִי podex vel partes pudẽdæ, à פּוּת, 1. Par. 2. 52. T*ebetz* lutum, Ios. 9. 50. K*otz* spina. *Achoach* spina. *Achjan* frater vini weinbruder. *Charnepher* ira tauri. *Marmah* dolus. *Tarpelai* raptores laboriosi. H*alluchesch* incantator. *Marsenah* amaritudo rubi. *Aridatha* leonis lex, löwengesetz. *parmaschta*, ruptura fundamenti, grundloß. *Saraph* incẽdiarius fewer. *Sansanna*, rubus rubi. *Lachmas*, raptor, reuber. *Rachã* vulva. *Regem* lapidator. A vitijs quoque corporum quædam nomina tracta videntur: ut P*ochereth*, oris concisio. *Zilpa* vilitas oris. *Charumaph* destructio oris. Fuere qui sibi nomina è cælo & stellis petivere. *Cesil*, est Arcturus. *Iehhusch* ursa cęlestis seu plaustrũ. Nominibus locorum & urbium insignis inest varietas, adeo ut quædam etiam occurrant, quæ cum nostris pulchrè comparari queant. Ios. 19. 41. extat nomẽ urbis, quæ dicitur עִיר שָׁמֶשׁ *Hhir Schamesch*, i. e. civitas solis: & in eodem capite עִיר חֶרֶס H*hir Cheres*, i. e. civitas solis, sonnenburg. 1. Sam. 7. בֵּית־כַּר Be*thcar*, dom⁹ agni, schaffhausen. Ios. 15. 6 *Bethharabah*, domus corvi, rabenhauß. Neh. 3. 14. B*ethhaccerem*, domus vineæ, weinhauß. *Bethrapha*,

pha, domus ſanitatis. *Iericho*, lüneburg. *Chatzarſuſah*, atrium equitatus, reithauß. Ioſ. 19. v. 5. Rurſum Gen. 14. 5. *Kiriathaiim* zweenſtädte. Gen. 23. *Kiriatarbahh* vierſtätte. Numer. 22. 39. *Kiriath-Chutzt Zoth* gaſſenſtatt. Geneſ. 31. 49. *Mitzpah*, ſpecula, ſpicker/warte. 2. Reg. 17. 3. *Succoth banoth*, tabernacula filiarum vel virginum, frawenzimmer. *Machanaiim* ſunt reſidentzſtätte. Ioſ. 15. 41. *Bethdagon*, dom' piſcis, fiſchſtädte/fiſchhauß. Ioſ. 15. 58. *Bethgader*, civitas murata. Ioſ. 15. 49. *Kiriathſannah* civitas rubi dornſtadt. Ioſ. 19. 5. *Bethhammarkaboth*, domus quadrigarũ, wagenhauß. Ioſ. 15. 58. *Bethtzur*, domus rupis, bergſtadt.

Illud amatoribus literarum & in Academia degentibus forte ingratum non eſt futurum, ſi moneantur, Hebræos literarum fuiſſe amantiſſimos, eaque de cauſa vel à prophetia, vel à literis aut illuminatione urbes ſuas denominare geſtiiſſe. Ioſ. 15. 15. fit mentio civitatis, cuius nomen eſt Kirjathſepher, i. e. *civitas literarum*. 1. Reg. 4. 13. recenſentur חוות יָאִיר *villæ illuminantis*. 1. Reg. 21. v. 1. reperitur urbs dicta Nobeh, i. e. prophetia, & id genus multa. Sylva enim nominum numeroſa & locuples eſt apud Hebræos, quæ reliquas linguas hoc penu longe longeque ſuperat. Hanc poſcebat πολυτεκνία & familiarum amplitudo, ipſaq; Reip. Iſraëliticæ conſtitutio. Nam ad poſteritatem curioſè tranſ-

transmittebatur distinctio familiarum, & tribuum per suas origines paternas recensio: quam intricatam habuissent Hebræi vel certè minus facilem atque obviam: nisi ingeniosa eorum ubertas in hanc excogitandarum vocum propriarum fæcunditatem ebullijsset. Nos hodie Gregorios, Adamos, Johannes, Ulricos, Franciscos, Christophoros & parvo numero alios habemus tantum. Faciat, qui vult, periculum ex indicibus fastorum nostratium: vix quadringenta inveniet nomina in ijs contenta, quorum tamen vix decimum in usu est: at in sacris aliquot millia reperiuntur. Vtinam majore vocũ ubertate uteremur: ne tres pluresve Petri, Johannes, Georgij in eadem parvâ domo unà degerent. Nam inest huic nostræ pauperiei multum confusionis, eaq; res haud leve argumentum ignaviæ habet. Nam ut Polybius ait; *occurrere sibi idem sæpius nemo non abominatur*. Et Cicero; *Ad aures nostras & sermonis suavitatẽ nihil est vicissitudine, varietate & commutatione aptius*. Quid obstat, quin meum hodieque filium vocem *Neriam*, id est, lucernam DEI? ex Gen. 46. 16. quantumvis hoc nomen in Calendarijs nostris nõ reperiatur. Suavissimum id foret doctrinæ & consolationis monimentum. Cur nomen *Iudith* in tam frequenti apud nos est usu: quod tamen Esavi polygami

uxoris

uxoris & quidem gentilis ingrataeque erga socrum Rebeccam faeminae nomen est? *Racheles* paucas habemus, i. e. *oves*. Sed n. quia hoc argumentum attingimus, pulchra quaedam recenseamus nomina, liberis nostris non indigna. *Schemarias* est custodia Domini, 2. Par. 11. 26. *Iachleël* est expectatio Domini, Gen. 46, 14. *Malchiel* Deus meus Rex, Gen. 46. 20. *Achihud*, frater laudis. *Iehojachin* praeparatio Dei, 2. Reg. 24. 6. *Naaman* vir venustate ac forma spectabilis. *Schiphra* faemina decora. *Elcana* Dei possessio. *Tzurischaddai* petra mea omnipotens, Num. 1. 6. *Pedael* redemtio Dei. Num. 34. 28. *Eldad* Deo amabilis Gottlieb, Num. 11. 26. *Palthiel* liberatio Dei, Num. 34. 25. *Nachaliel* haereditas Dei. Numer. 21. 19. *Iezonias* auscultatio Dei, 2. Reg. 25. 23. *Chelkiias* portio Domini, 2. Reg. 18. 18. *Channiel* gratia sive misericordia Dei. *Beziothia*, oliva Domini, Jos. 15. 28. *Iisreel* semen Dei, Jos. 15. 56. *Nearias* puer Domini, 1. Par. 7. 28. *Ieruel* timor Domini, 1. Chron. 7. v. 1. *Othoniel* tempus Domini, Jud. 1, 13. *Schechanias* habitatio Dei, 1. Par. 3 21. *Nechemias* quies Dei, vel deductio Dei. *Ithiel* mecum Deus. Haec & alia complura nomina sese in usus nostros facile datura sunt.

Quaedam etiam proverbiorũ loco usurpari poterunt: in quibus si quisquam alius, certè Hiero-

Hieronymus amænitatis ingenii ſui ſpecimina edidit eximia: quem ſi imitari libet, teneto ſequentia. Si cum contentioſo negotium eſt, vocetur בֶּן־עֲנַת B*enhhanath*. i. e. filius reſponſationis. Si cum perditæ nequitiæ hominibus; vocentur filii B*elial*. In laude contrà erunt B*enſchemeſch* filius ſolis: B*aruch*, benedictus: A*darhhezer* auxiliator magnificus: *Schamgar* illuſtris advena.

Cumulemus jam, quæ huc faciunt, ſive laudis ſive vitij nomina. Fæminam vel virginem delicatè comtam, unguentis delibutam, odoramentorum & ſuffumigationum ſtudioſam, B*oſmath* indigitabis elegantiſſimè & appoſitiſſimè. בֶּשֶׂם enim eſt, quod nos dicimus bieſam/ vel beſem. Legislatorem non atramento, quod de Dracone olim ferebatur, ſed ſanguine leges ſuas ſcribentem, A*ridatha* cognominabis, ab אֲרִי leo, & דָּת ſtatutum. De exule, qui ſuum ſibi ſua culpa attraxit exilium, eleganter dicere poſſis, quod verſetur in terra *Nodi*, i.e. erroris ſive vagationis: hæc enim terra Caini fratricidæ fuit; Gen. 4. 16. unde *Nodumbarũ*, qui Plinio noti ſunt, nomen remanſit. Æruſcator, quales noſtra ætas nimis multos habet, quos ſtelliones monetarios ſeu kipper/ vulgò dicimus, *Cananæus* vocetur. Cananæi enim erant populi maritimi, & pecuniæ corradẽdæ ſtudioſiſſimi.

Similia

Similia sunt *Tzeltzach* umbra nitida vel speciosa, de juvencula pulchra: cui superveniens morbus omnem nitorem abstersit. Filius parentis sui in senectute baculus esto *Abiner*, 1. Sam. 14. 51. id est, Patris lucerna. *Pater Patriæ* sit Melchischuahh vel *Cilab*, i.e. totus pater; ex 2. Sam. 3. 3. Hominem insigni ignominia notatum vocabis *Ischboschetum*, i.e. virum confusionis. Balatronem quendam & verbis turpibus operam dantem nominabis *Mephiboschetum*: quod nomen sonat *ex ore ignominiam*. Parum idoneum & solertem negotiorum gestorem dices *Tirchakah*, i.e. exploratorem obtusum; 2. Reg. 19. v. 9. Filium qui dolendi tibi materia sit & flendi, *Benoni*, i.e. filium doloris, Gen. 35. 18. vel *Benbachutum*, i.e. filium fletus. Contrà dilectum vocabis B*inj*aminem, i. e. filium dextræ: quod non minus charus tibi sit, quàm dextera. Princeps thesauri sit *Saretzer*, Ier. 39. 3. Vocentur omnes, qui his annis in Germaniâ turbulẽtâ nascũtur, *Icabodi*, ab אִי־כָבוֹד, ex 1. Sam. 4. v. 21. id est, *Vbi gloria?* (Germaniæ scilicet) vel *væ gloriæ*. Mulierem rei familiaris parum studiosam & vilia omnia putantem, temulentam scilicet ac decoctricem, pereleganter *Zilpam* vocaveris. Hominem fortunatum, cui divina virgula suppeditat omnia, rectè dixeris *Baalgad*, dominũ vel idolum fortunæ, Ios. 11. 17.

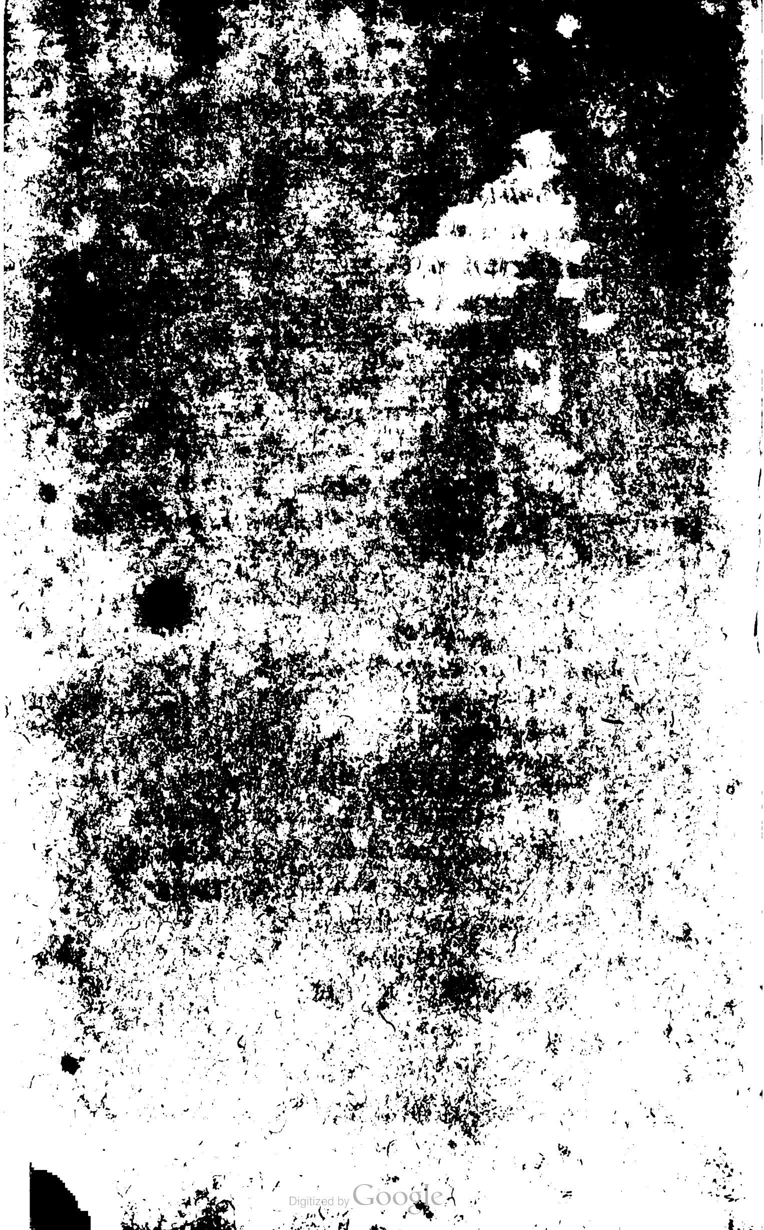
(????)   Gra-

Gratiosus Dominus est *Baalchanan*, Gen. 36. 38. *Hadarezer* splendidus auxiliator, 2. Sam. 8. 3. *Gerschon*, i. e. *exul*, Gen. 46. 11. *Issachar*, mercator. Pædagogus *Levita*. Homo usquequaque calamitosus *Mordechai* vocetur, i. e. amara contritio. Vrbs rebellis *Bethschittah*, i. e. domus deviationis, Iud. 7. 23. Res vehementer aculeata *Sansannah*, rubus rubi, Ios. 15. 31. Fax & tuba belli civilis *Iokdebham*, incendium vel ustio populi, Ios. 15. 56. Terra infertilis proverbialiter vocatur terra *Cabul* à כבל, i. e. *compes*, 1. Reg. 9. 12. In hunc modum doctè loquentes & scribentes occasionem ex nominibus Biblicis sumere possunt ad proverbia eruditè excogitanda: quibus tanquam gemmis quibusdam ornetur oratio. Qua in re Hieronymum à nemine inter Patres sanctos superatum fuisse arbitror: adeo frequens est & felix in his accommodandis: ut totas Scripturas & singula eius verba in numerato habuisse videri possit. Ipsi de *Succoth in Etham* est, quod aliàs dicitur, *De angustis ad augusta.* De *Meribah in Rechoboth* est de contentionibus & rixis in libertatem seu latitudinem. Ex *Moabitide Israelitidem* vel ex *Moabita Israelitam* fieri, est abjectâ infidelitate religionem veram profiteri: & hoc genus innumeris proverbiis ceu flosculis fragrantissimis intexta est eius oratio. Poterat ubique Hieronymus, si voluis-

voluisset, *Quintiliani* (ut ipse loquitur) *ostentare acumina, Ciceronis fluvios, gravitatem Frontonis & lenitatem* P*linii*: sed vividius afficiebant eum hæc nomina: quàm ut profana illa his sacris præferenda esse judicaret: utut majorem fortasse apud arrogantes ei paritura fuissent admirationem. Pretium operę facturus, imò rem gratam Deo præstiturus est, qui valere jussis adagiis fabularum Poëticarum, ex ore malit Prophetarum & Sanctorum Dei hominum excerpére, quod ad ornandam orationem, religionem commendandam, sacras historias cognoscendas jucundum pariter & fructuosum discentibus juxta atque docentibus præbere queat adminiculum.

Faxit ille unicus literarum & religionis veræ autor atque conseruator DEUS: ut plurimum semper & ubique incalescant animi veritatis cælestis amore & fontium scrutandorum desiderio: quò clarius in dies ac latius lux hæc linguarum exsplendescat, & Orbi universo CHRISTI Domini ac salvatoris nostri gloria illucescat.

AMEN.

I.

אָדָם ἀδάμ. *Adam*. Adam.

Genes. 2. 7.

NOTATIO huius nominis tam crebris atq; apertis in scriptura passim traditur verbis: vt nemo eam legens significationem vocis ADAM ignorare queat. Discunt igitur, quicunque ex quacunque lingua sacras literas norunt, *terram* vel *terrenum* notari voce *Adam*. Ita enim Moses Gen. 2. 7. *Finxit Deus hominem ex terra* מִן הָאֲדָמָה הָאָדָם. Gen. 3. v. 19. *Reuerteris in ipsam terram* אֶל־הָאֲדָמָה *quia ex ea desumptus fuisti*. 1. Cor. 15. v. 47. *Primus homo de terrâ terrenus*: vbi Paulus repetit Mosis ex Genes. 2. 7. paronomasiam: quæ in fontibus tantum conspicua est, sed in vertendo perit. Ex isto igitur Spiritus S. Lexico, quo nomine *terra* Hebræis vocetur, nôrunt omnes mundi nationes, aut certè perfacile, si modo attendant, discere possunt, imò debent: cum originationis rationem textus ipse innumeris penè in locis inculcet.

Eodem modo Latinis *homo* ab humo dicitur: non ab ὁμῶς, i. e. simul, vt vult Quintilianus. Nam etiam graculi societatem amant, & gregatim volant, vt &

vt & reliquarum animantium omnigena colluuies. Goropius Becanus lib. 1. Hermathenæ p. 95. suis indulgens allusionibus, non tamen ab hoc scopo nimium abludens voci Adam cognatam facit nostram Dam i.e. agger. *Nulla* (inquit) *elegantior comparatio inveniri potest: quàm si hominem dicas perpetuis tentationum procellis velut aggerem quendam fluctibus assiduo impetu tundentibus objectum esse.* Solidior est græcorum affinitas vocabulorum, putà *δέμας corpus: &* *δῆμος populus.* Omnis enim populus ex lumbis Adami prodiit.

Radix est אָדַם i.e. *rubescere:* creditur enim ex rubra terrâ creatus Adam. Hanc huius radicis significationem perspicuè insinuat scriptura in notatione nominis *Edom* Gen. 25. 30. *Coquente jusculum Iacobo dixit Esau, Sine me haurire de isto edulio admodum ruso* מִן הָאָדֹם הָאָדֹם הַזֶּה *de ruso ruso isto: nam fessus sum: idcirco quisq; vocavit nomen eius Edomum.* אֹדֶם est *Sardius*, lapis pretiosus, *pyropus* Tremellio, *rubinus*: à colore sic dictus; vel quòd sanguinem purificet, & ejus fluxum sistat.

De mysteriis elementorum nominis Adæ, vide Robertum de Fluctibus, in libro de secundariis Microcosmi principijs cap. 1. Ex Radice אָדַם existunt etiam sequentia nomina propria:

Ios. 15. v. 7. אֲדֻמִּים *Adummim*, i. e. terreni, rufi.

Ios. 19. 33. אֲדָמִי *Adami*, i. e. terrenus, rufus.

Ios. 3. 16. אָדָם *Adam*, nomen vrbis.

Gen. 10. v. 19. אַדְמָה *Admah*: vrbs Pentapoleos.

Marc. 3. v. 8. *Idumea.*

II.

חַוָּה Chavva. Chava. Heva. Havah. Eva, Εὔα. Eva. Heva.

Gen. 3. 20.

EVA *viventem* vel *vivificantem* notat: quæ nomenclatio expressa est Gen. 3. 20. *Vocavit Adam nomen vxoris suæ Chavam: eò quòd ipsa sit* אֵם כָּל־חָי *mater omnis viventis.* Radix est חָיָה *vixit, revixit, salvus fuit.* Piscatori Heva est Lebendigmacherin. Altius hoc repetens Brougthonius in Concentu Script. S. p. 15. *Occasione* (inquit) *promissionis de futuro semine benedicto, Adam mulierē VITAM vocat; præscius, quod illa à morte redemta futura esset mater liberorum, qui per Christum æternum essent victuri. Infantium* στοργὴ *erga suas matres movere debebat omnes ad huius rei veritatem explorandam.* Sic quæ fructum mortis homini attulit mulier, eadem fructum vitę CHRISTVM eidem edere debuit. Porrò à R. חָיָה i.e. *vixit*, quàm proximè absunt Latina *Ave* (ex qua vocę per inversionem fit *Eva*) vel *Have*, i.e. vive, salvus sis: & *Aveo*: quia vitam & conservationem omnia quærunt. Et Græca ἰάομαι sano, ὑγίεια sanitas, ὑγιαίνω sano: item βίος ac βιοτὴ vita. Malè ergo Rabbini quidam Evam à חִוָּה dictam volunt: quod est *indicavit, patefecit*; vt consuetā notent mulieribus loquacitatem. Epiphan. lib. 3. cont. hæres. *Eva*, inquit, *citra adspirationem Hebrais mulierem, cum aspiratione serpentem significat.* Sed vtrumque est falsum.

Ex eadem R. חָיָה i.e. vixit, sequentia fluunt nomina propria:

Gen. 16. לַחַי רֹאִי Lachai roi. i. e. videntis viventis.

1.Paral.15.v.24. יְחִיָּה *Iechijah.* i.e. Vivit Dominus.

Iud.10.v. 4. תֹּחוּ *Tochu*.i.e. vivens.

1.Reg.16.34. חִיאֵל *Chiel.* i.e. Vivit Deus.

Psal. 119.v.57. חֵית *Cheth*.i.e. bestia.

Iud.10.4. חַוּוֹת *Chavvoth*, oppida, Dörffer.

1.Par.8.16. יוֹחָה *Iocha*, vivificans.

Esd.8.15. אַחֲוָה *Achavah*, essentia sive generatio.

III.

קַיִן Cain. Kaijn. Κάϊν. Kain.

Genes. 4.v.1.

EVÆ post partum respirantis hæc prima vox fuit: קָנִיתִי, i.e. *acquisivi vel possedi virum cum Domino vel à Domino*: Vnde Piscatori Kajin est ein Erworbener. Origo ergo huius nominis est à קָנָה, i.e. acquiro, possideo, emo: Vtrumque enim significat hoc verbum: vti Græcis κτᾶσθαι; nempe & comparare aliquid & in potestate habere. Cognata sunt *nanciscor, nactus sum*: & *geno, genis, ere* antiquè, i.e. producere. Nobis quoque Kniepen est clepere, vel acquirere.

Ex R. קָנָה sunt sequentia Scripturæ nomina.

Exod.6.24. אֶלְקָנָה *Elkanah*, i.e. Dei possessio.

Num.32.42. קְנָת *Kenath*, i.e. possessio.

Ios.15.22. קִינָה, *Kinah*, i.e. possessio.

Ios.12.22. יָקְנְעָם *Ioknehham*, i. e. possidens populum.

Iud.1.16. קֵינִי *Keni*, i. e. possessores.

1.Sam.27.10. קֵנִי *Keni*, i.e. possessio, emtio.

1.Par.15.18. מִקְנֵיָהוּ *Miknejahu, Miknejas*, i.e. possessio Domini.

Gen.

Gen. 4. v.22. תּוּבַל־קַיִן *Tubalkajin*, i.e. mundi possessor.

1. Maccab. 15. 38. *Cendebaus*, i.e. possessio doloris.

Act. 8. 27. *Candace*, i.e. possidens contritionem.

IV.

שֵׁת Scheth. Seth. Σήθ. Seth.

Gen. 4. 25.

ADAmi hæres, qui in locum Abelis à Kajino occisi suffectus fuit, שֵׁת dicitur, i.e. *substitutus*: vti hic versiculus declarat: *Reposuit* שָׁת *mibi* (inquit Heva) *Deus semen aliud pro Abele: quia ipsum occidit Cain*. R. est שׁוּת, i.e. *ponere, disponere, concinnare*: quæ convenit cum Germanico Setzen. Nam vt huius apud Germanos, ita illius apud Hebræos latissima est significatio; prorsus vti græcæ vocis ἵστημι, i.e. constitutio, sisto, pono. שׂוּם quoque est *ponere*.

Esd. 2. 63. תִּרְשָׁתָא *Tirschatha*, explorans fundamentum.

V.

נֹחַ Noach. Noa. Noe. Νῶε. Noah.

Gen. 5. 29.

LEmec vocavit nomen filij sui Noachum, dicendo: *Hic recreabit nos* יְנַחֲמֵנוּ *ab opere nostro & à labore manuum nostrarum: propterea quòd maledixit Iehova terra*. Noach ergo *quietum* notat, vel *quietem dantem*, à נָחַם, i.e. *consolatus est, recreavit*. Hinc græcum μνάω facio reminisci. & german. mahnen / ermahnen / quod faciunt consolantes. Alia R. est, נוּחַ, i.e. *quiescere, requiescere*: à qua propius abest nomen Noachi. Sed res eodem redit: qui enim *requiem* præstat, idem etiam *consolatur*. A נוּחַ videtur fluxisse German.

 Nacht /

Nacht, i.e. nox, quietis nutricula: & νὺξ, νύχος, νυχεύω i.e. quiesco: item ἀκὴ quies, ἀνακῆσαι *requiescere*, ἄνακες *quietè*.

Hinc nomina propria.

Gen. 36. 23. מנחת *Manachath*, requies.

Iof. 16. 6. ינוחה *Ianocha*, i.e. requiescens.

Iud. 13. 2. מנוח *Manoach*, i.e. requies.

Nah. 1. 1. נחום *Nachum*, i.e. consolator.

Ier. 51. 59. מנוחה *Menucha*, i.e. quies.

Esr. 2. v. 2. נחמיה *Nechemjah*, i.e. quies vel consolatio Domini.

2. Reg. 15. 14. מנחם *Menachem*, i. e. consolator: quod nomen idem esse putant ac Manaen Acto. 13. v. 1, i. e. consolator.

2. Reg. 25. 23. תנחומת *Tanchumeth*, i. e. consolatio.

Matth. 4. 13. כפרנחום *Capernaum*, i.e. villa consolationis.

Act. 4. 36. *Barnabas* pro *Barnama* (vt volunt aliqui) i. e. filius consolationis.

VI.

יפת Japhet. Jépheth. Ἰαφέθ. Japheth/Japhet.

Genes. 9. 27.

Dixit Noach, cum evigilâsset: *Alliciet* יפת *Deus Iephethum: vt habitet in tentoriis Schemi.* Vel: *Dilatet Deus Iaphet: vt habitet in tentoriis Sem.* Sic Vulgata habet versio: quam probat & defendit Fullerus, vir doctissimus, in Miscell. sacr. cap. 4. lib. 2. vt & Matth. Martin. in Pentateucho ad hunc locum. Ex nomine Iephet benedictionis materiam elicit Noach, & dilatatum iri Iephetum prædicit. Verbum פתה significat *latum esse*, seu *dilatari* tum verbis

verbis, tum factis, adeoque & *persuadere, allicere*: vnde πείθειν græcum, & πειθώ i.e. *suada*. Iephethum sanè suada Evangelica in tabernacula Semi pellexit: quod à Noacho prædictum eventus comprobavit. Iac. Capellus Iephet per πειθήνιον reddit, i. e. *fidelem, obsequentem*. p. 25. in Histor. Exot. Fuit hic Iapetus (à quo Iapetiam Europam nominari posse Ortelio placet in Thesauro Geograph.) Gentilibus etiam quàm notissimus; quibus illud in ore proverbiũ: Ιαπέτου ἀρχαιότερος, i. e. *Iapeto antiquior*. A פָּתָה porrò est *puto* i.e. credo: quia *putare* est æstimare & quasi credere, aliquid esse: & *fatuus*: quia *fatuus credidit omnibus*. Prov. 14. 15. & ἀπατάω, i.e. decipio. Denique פָּתָה, i.e. dilato, gignit *pando, expando*.

VII.

פֶּלֶג Péleg. Φαλέκ. Peleg. Phaleg. *Genes.* 10. 25.

HEberus filio suo indit nomen Peleg: *Quia* (inquit Moses) *temporibus eius* נִפְלְגָה *divisa fuit terra*, putà in extructione turris Babylonicæ. Peleg igitur *divisionem* significat & *rivum*, ex R. פָּלַג i.e. *dividere, separare*. Pertinet huc græcum πλαγιάζω, i.e. in obliquum diuido, & πλάγιος obliquus: qualis rivus plerunque esse solet: qui idcirco פֶּלֶג Hebræis dicitur. Cumq; divisio hæc, quam Radix proposita insinuat, propria sit aquarum: nihil opinor accommodatius in linguas earumque varietatem, mutationem, confusionemq; cogitari potest, quàm talis quædam aberratio, quæ est rivulorum à scaturigine manantium, & per varios canales, alveos, gyros, ambitus, anfractus, flexusque sese dividentium,

um. Nam vtcunque ſemper eadem vbique maneat aqua: ita tamen per ſuos vel inquinatur, vel mutatur errores: vt primam, vnde fluxit, originem vix agnoſcas.

Idem prorſus etiam fit in vocibus & linguis ex Hebræo fonte manantibus. Trahi huc quoque poſſunt πέλαγος *pelagus*, Chaldæis פִּילְגּוֹס: item φαγλαῖος, i.e. *torrens*.

VIII.

בָּבֶל Babél. Βαβυλών. Babel.

Geneſ. 11. 9. & 10.

I*Ehova vocavit nomen eius* (vrbis) *Babelem: quia ibi confuderat* בָּלַל *ſermonem totius terræ*. Hæc Moſes. Confuſionem ergo notat Babel, ex בָּלַל, i.e. confundere, miſcere. Dixerat enim Iehova: *Agedum, deſcendamus* וְנָבְלָה *& confundamus ibi ſermonem eorum*. ibid. verſ. 7. Quidam *Babel* componunt ex R. בּוֹא *venit*, & בָּלַל *confudit*: vt ſit בָּבֶל q.d. *venit cõfuſio*. Sed rectiùs *Babel* contractum pro *Balbel* eſſe cẽſetur, vt reduplicetur בָּלַל, & ל ob facilitatẽ pronũtiationis extritũ fuiſſe intelligatur. A בּוֹא i.e. venit eſt, βάω, βάδω, βαδίζω, vado: & Ger. bahne/wathen. A בָּלַל *confundere*, eſt παλύνω miſceo: & balbus, qui inarticulatè loquitur, & *blatero*, & *babo*, i.e. garrio. φάλιος & βάλιος eſt varius, maculoſus: & βαλία lippitudo: nam & Hebræis תְּבַלֻּל eſt *albugo*. Hebræis quoque תֵּבֵל eſt mundus: ex quo eſt noſtrum Welt per metatheſin nullâ litera pereunte, à תֶּבֶל, i.e. commixtio, confuſio.

Pertinet huc

תּוּבַל-קַיִן *Tubalkajin*, i.e. poſſeſſor mundi, ſeu *Vulcanus* ille Gentilium. Gen. 4. v. 22.

זְרֻבָּבֶל *Zerubbabel*, i. e. peregrina confuſio: vel ſatus

in Ba-

in Babylone: vt ex Theophylacto docet Drusius: à זֶרַע *seminavit*, &c. 1. Chron. 3. v. 19.

IX.

כְּנַעַן Cenahhan. Chenáan. Canaan. Chanaan. χαναάν.

Genes. 9. 25. 26.

NOach evigilans è vino suo, cum rescivisset id quod fecerat sibi filius suus minimus natu, dixit, *Maledictus erit Cenahhan, servus servorum erit fratribus suis. Deinde dixit, Benedictus est Iehova Deus Schemi, eritq; Cenahhan servus eis.* Peccaverat Cham: punitur & maledictione feritur Cenahhan filius. Huius rei varias afferunt rationes Theologi: quas mirè illustrat originatio. Nam Noachus ad nomen *Cenahhan* respexit, atq; ex huius vocis vi maledictionis formulam expressit. An enim quisquam humiliari magis, & infra cunctos profundius deprimi potest, quàm si efficiatur *servorum servus*? Hoc autem ipsum est כָּנַע, i.e. *humiliare, dejicere, deprimere.* Ab hoc Noachi nepote terra Canaan nomen sortita est. Et quia Cananæi ob maris vicinitatem mercaturæ maximè dediti erant, ideo nonnunquam mercator quilibet in Scripturis dicitur כְּנַעַן. Gentile autem est כְּנַעֲנִי Cananæus. Ex verbo כָּנַע deflexum arbitrantur γόνυ, *genu*, Knie/ & knien gestus sese humiliantium: & κυνέω, προσκυνέω supplex fio. Ex translatâ significatione est ἀγάνω, ἀγάνομαι, *negotior, vtor, exerceo.* & agino, i.e. negotior. Aginator, qui parvo lucro movetur.

1. Reg. 22. 11. כְּנַעֲנָה *Cenahhanah*, i.e. Mercatrix.

Matth.15.22. *Chananaa.* Ex quo loco apapret, Phœniciam in strictiore significatione Chananæam notare.

X.

יִשְׁמָעֵאל Jischmahhel. Ismael. Ισμαήλ. Ismael.

Genes.16.v.11.

HAgaræ dicit Angelus Iehovæ: *Ecce tu pregnans es, & propediem paritura filium: illius ergo nomen vocato Iischmahhelem: eò quod* שָׁמַע *attendit Iehova ad afflictionem tuam.* Ergo Ismaël est *exauditio DEI*, vel, *audivit DEVS*, ex R. שָׁמַע audire, & אֵל DEVS. Radicem illam inculcat iterum scriptura Genes. 29.33. Lea enim enixa Simeonem filium, *Quia*, inquit, שָׁמַע *audivit Iehova me esse exosam, ideo dedit mihi etiam hunc. Sic vocavit nomen eius Schimhhonem*, i.e. audientem, vel exauditionem.

Veniunt hinc:

2. Reg.12.21. שִׁמְעָת *Schimhhath*, i. e. audiens.

1. Reg. 12. 22. שְׁמַעְיָה *Schemahhia*, i. est, audiens DEVS.

Exod.6.19. שִׁמְעִי *Schimhhi*, i.e. audiens.

Num.13.4. שַׁמּוּעַ *Schamuahh*, i.e. auditor, vel auditio.

Iof.15.25. שְׁמַע *Schemahh*, audiens sive obediens.

Simeon, Simon, in N.T. passim. i,e. auditio. Vide infra Num.27. שִׁמְעוֹן ex Gen.29.v.33.

XI.

XI.

לַחַי רֹאִי Lachai roi. Lachairoi.

Genes.16.13.

REctè hoc nomen ceu proprium retinent haud pauci interpretum ... quare à nobis non est insuper habendum. Hagar in vivis conservata & visione Angeli recreata monumentum aliquod divini huius beneficii extare vult: à vivificatione igitur & visione vocat puteum Lachai roi. *Dicebat enim* (inquit Moses) *Tu es fortis Deus visionis.* Et, *Nonne video post videntem me? ideo vocat quisq; puteum illum Lachai roi.* Hæc Moses. De R. חָיָה i.e, vixit, ex qua est חַי vivus, egimus num.2. in nomine Heva. רֹאִי *roi,* i.e. videns me, est ex R. רָאָה vidit: vnde ὁράω video, רָאָה dicitur *cornix*, avis oculatissima. מַרְאָה est *Speculum*: vnde *miroir* Gallis, i.e. speculum.

Propria ex eadem R. sunt:

Ios.12.10. יְרוּשָׁלַם vel יְרוּשָׁלַיִם *Ieruschalajim,* i.e. visio pacis.

Iudic.4.2. סִיסְרָה *Siserah*, equum videns: nisi mâlis à סוּס & יָסַר vt sit, quasi *equum castigans* vel *erudiens*, ein Vorbereiter.

1.Chron.5.5. רְאָיָה *Reajah*, visio DEI.

Genes.22.vers.1. & 14. מֹרִיָּה *Morijah*, visio DEI. V. infrà num.19.

Apocal.21, 19. *Smaragdus*, à מַרְאֶה, id est, adspectus.

XII.

אַבְרָם Abram. Ἀβράμ. ἄβραμ. Abram.

Genes. 11. vers. 26.

אַבְרָהָם Abrahám. ἀβραάμ. Abraam. Abraham.

Genes. 17. v. 5.

PRius significat *Patrem excelsum*: alterum *Patrem excelsum multitudinis*. Quod insinuans Moses ita Iehovam locutum esse narrat: *Non vocabitur vltra nomen tuum Abram: sed erit nomen tuum Abraham: quia patrem multitudinis* אַב - הֲמוֹן *gentium reddidi te*. Hoc exprimens Paulus ad Rom. 4. 16. 17. 18. bis hæc verba repetit. Componitur ergo ex nomine אָב *pater*: cuius R. est אָבָה *voluit, concupivit, desideravit, acquievit*: quæ penè integra, mansit in reliquis linguis: vt ostendunt *Aveo*, ἀγαπάω, *Aba*, quæ Latinorum est antiqua compellatio: qua junior erga seniorem vtebatur: *Abbas*: item Pater, πατήρ, Vater per anastrophen. πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν, *i. e. pater multarum gentium*.

Propria alia ex hac R. descendentia sunt:

1. Sam. 26. 6. יוֹאָב *Ioab*, i. e. voluntarius: vel, habens patrem.

1. Sam. 8. 2. אֲבִיָּה *Abijah*, i. e. pater Domini: vel, Dominus patris.

1. Sam. 9. 1. אֲבִיאֵל *Abiel*, i. e. pater meus DEVS.

1. Reg. 15. 1. אֲבִיָּם *Abijam*, i. e. pater maris.

Exod. 6. 23. אֲבִיהוּא *Abihu*, i. e. pater ipse.

Gen. 30. 3. אֲבִימֶלֶךְ *Abimelec*, i. e. pater meus Rex: vel pater Regis.

Gen. 25. 4. אֲבִידָע *Abidahh*, i. e. pater scientiæ: vel, scientia patris.

Lev.

Lev. 20. 6. אוֹב *Ob*: genus vaticiniorum: quod per θελητὰς exponunt Græci. Vide infrà.

Gen. 19. 37. מוֹאָב *Moab*, i.e. de patre.

Altera vox originaria, à qua nomen Abraham descendit, est רָם, i.e. *excelsus, sublimis*: ex R. רוּם, i.e. *altus, sublimis, magnificus fuit*: & רוֹם *celsitudo, elatio, superbia*: רָמַם *exaltare, elevare*. Latini *Romam* hac originatione decorare gestiunt, ob magnitudinem, potentiam & splendorem: quæ aliàs Græcis ἀπὸ τῆς ῥώμης, *à robore* dicitur. Hieronymus lib. 2. advers. Iovinian. *Vrbs potens, vrbs domina, vrbs Apostoli voce laudata: interpretare vocabulum tuum Roma: aut fortitudinis nomen apud Græcos est, aut sublimitatis apud Hebræos.* Virgil. *Hæc alias inter tantum capud extulit vrbes:*

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Quibus consentiunt, nostra ruhm / rühmen / rühmlich: & Gr. ῥώννυμι, roboro, firmo.

Propria hinc manantia sunt:

Gen. 10. 22. אֲרָם *Aram*, i.e. excelsus, magnificus. Hoc tamen nomen ad R. inusitatam אָרַם revocari solet: ex qua est אַרְמוֹן *palatium* pl. אַרְמְנוֹת & אַלְמְנוֹת. Esa. 13. 22. mutatâ lit. ר in ל, quod Chaldęis quandoque in vsu est. Kimchi docet *Aram* ad רוּם referri, & inde אַרְמוֹן esse. quod *ædes altas & magnas* notet. Est Aram iste stirps *Armeniorum*: vnde & *Armenia* dicta est à situs altitudine: ibi enim Arca in montibus Ararath primum consedit, Genes. 8. 4. è quibus in Campum Sinear descenderunt molis Babylonicæ structores. Gen. 11. 2. qui ex diffidentiâ erga divinam promissionem, Gen. 9. v. 11. ad molis altissimæ contra eluviones aquarum valituræ erectionem animos & studia convertebant.

Gen. 24. 10. אֲרַם נַהֲרַיִם *Aram Naharajim*, Syria interamnis, Mesopotamia.

Gen.

Gen.22.24. ראומה *Reuma*, i.e. exaltata, gloriosa.

Exod.15.20. מרים *Mirjam*, i.e. exaltata. Alijs *Maria* vel *Mirjam* est *amaritudinis mare*: alijs *stilla maris*. V. suo Loco.

Ruth.4.18. רם *Ram*, id est, excelsus. item, Syrus. Iob.32.2.

1.Reg.4.6. אדנירם *Adoniram*, i.e. Dominus excelsus, vel celsitudo Domini.

2.Reg.23.31. ירמיהו *Ieremias*, i.e. altitudo Domini.

2.Sam.8.10. יורם vel יהורם *Ioram*, i.e. Domini sublimitas.

1.Par.15.18. שמירמות *Schemiramoth*, i.e. nominis sublimitas: vnde *Semiramis*, id est, nomen meum est altum. Alijs Syriacè notat columbam sylvestrem. Scaligero ὑψουράνιον, à שמים i.e. *cœli* & רמם *exaltare*.

Exod.6.20. עמרם *Hhamram*, i.e. populus excelsus.

Deut.4.43. רמות *Ramoth*, sublimis.

Gen.26.5. ארמי *Arammi*, Syrus.

Ios.11.5. מרום *Mirom*, i.e. altitudines.

Ios.19.21. רמת *Remeth*, i.e. sublimis.

Iud.9.41. ארומה *Arumah*, i.e. exaltata.

1.Sam.1.1. רמתים צופים *Ramathajim Tzophim*, i.e. duo excelsa spectantia.

2.Sam.21.8. ארמני *Armoni*, i.e. palatium.

2.Reg.15.25. רמליהו *Remalias*, excelsus Domino.

2.Reg.23.37. רומה *Rumah*, i.e. excelsa.

1.Par.25.4. רוממתי עזר *Romamtihhezer*, i.e. exaltans adjutorem vel auxilium.

Tertiam Radicem, ex qua nomen Abrahami coaluit, suppeditat nobis vox המון, quæ multitudinem, turbam, strepitum, divitias significat. Ex hac

est

est *Mammon*: de quo num. DCCCLXIII. R. [illegible] est *multiplicare, augere*: vnde Lat. *magnus*, & gr. *μηκύνω longum facio, produco*: & *μῆκος longitudo*.

Veniunt hinc:

1. Reg. 4. 31. הימן *Heman*, i.e. multus: quamvis & à ימין i.e. dextra, queat deduci.

Esth. 1. 10. מהומה *Mehumah*, i.e. multitudo, vel tumultuans.

Gen. 36. v. 22. הימם *Hemam*, i.e. turbatio eorum: nisi malis ab המם conterere.

Sic igitur ex tribus radicibus compositum habemus Abrahami nomen, nempe ex אב *pater* רם *excelsus* & המון *multitudo*. Jacobus Capellus in Histor. Sacrâ & Exot. ad an. M. 2102. Qui prius dicebatur (inquit) *Abram* i.e. pater excelsus, is Dei jussu vocatur Abraham, q.d. Ab-rab-hamon, i.e. *pater magna multitudinis*. Melon abud Eusebium de præp. l. 9. exponit Abraham, *patris amicum*. Duriùs Philo, *pater videns populum*, ac si scriberetur Ab-roe-ham. Durè quoque Chrysostomus Abram significare *transitum*. Hæc ille pag. 57, ostendere volens, quanti referat fontes nosse.

XIII.

שרי σάρα. Sarái. Sarai. σάῤῥα.

Genes. 11. 29.

שרה σάῤῥα. Sara. Sarah. Saráh.

Genes. 17. *vers*. 15.

PRæceptum Domini ad Abrahamum hoc est: *Ne voces nomen eius Sarai: sed Sara esto nomen eius: ita enim benedicam ei: vt sit in gentes multas, Reges populorum ex ea sint*. שר est princeps, dux: à R. שרר vel שור vel

vel שָׂרָה *dominatus est, principatum gessit, imperavit.* Sara ergo est *Domina*: quam, cùm prius Sarai diceretur, Saram שָׂרָה vocari voluit Jehova: nempe ut eandem literam, quæ multitudinis ex voce הָמוֹן nota est (ut modò in nomine Abrahami indicauimus) suo quoque nomini impressam gereret, & de promissionis divinæ certitudine confirmaretur. Hieronymus ita rem edisserit: *Causa*, inquit, *immutati nominis hac est: quod antea dicebatur SARA, princeps mea, unius tantum domus materfamiliâs: posteà verò dicitur absolutè SARAH princeps, ἄρχουσα. Signanterq́ in Hebræo additur, Non vocabis nomen eius Sarai, id est, non dices ei, Princeps mea es: omnium quippe gentium futura jam Princeps est. Sarai* propriè idem est, ac *princeps mei. Sarah* autem augmentum idem sortitur, quod acceperat nomen Abraham, per literam ה in fine, qua exprimit nomen הָמוֹן, i.e. multitudo: sicut dictum est in præcedente sectione. Quare H in fine omitti non debet. Significat etiam שָׂרַר ordinem obseruare: quo sui officij monentur שָׂרִים i. e. principes, qui & סְרָנִים *Serenissimi* eodem sensu dicuntur. 1. Sam. 6. v. 8. Ios. 13. 3. Hinc SIRE Gallorum: & σειρά, *ordo, series, catena*: & German. Zier/ Zierde/ Zieren. A מְשׂוּרָה est *mensura*.

Originis eiusdem sunt:

1. Reg. 4. 6. אֲחִישָׁר *Achisar*, i.e. frater principis.

2. Sam. 8. 17. שְׂרָיָה *Serajah*, i.e. princeps Domini.

Ier. 39. 3. שַׂר סְרִיסִים *Sarsechim*, i. e. princeps operimentorum.

Ios. 19. 6. שָׁרוּחֶן, i. e. princeps gratiæ, vel, gratia principis, vel canticum gratiæ: à שִׁיר.

Gen. 32. 28. יִשְׂרָאֵל *Israel*, i.e. princeps Dei fortis.

2. Sam. 17. 25. יִשְׂרְאֵלִי *Israeli*, vel Israelita. Aut (si proprium nomen est) vincens cum DEO. Ios.

Iof.39.3. שַׂר־אֶצֶר *Saretzer*, i.e. princeps thefauri.
1. Maccab.3.v.13. *Seron*, i.e. princeps.
Matth.14.v.34. *Gennefaret*, i.e. hortus principis.
Serapis à שָׂרָה & בֵּן, i. e. Saræ filius. Sic Baron. ex Iulio Firmico in annalib. ad an.389. T.4.p.520. qui Serapidem, magnum illud Ægyptiorum numen, non alium fuiffe fufpicatur, quam *Iofephum*, fic dictum, quafi *Saræ filium*?

Saraceni, vt vulgò arbitrantur, hinc quoque dicti: quamvis non à Sara, fed à סָרַק Arabico, quod eft *vacuum, inane*, ob paupertatem ita dictos doceant Scaliger, Jac. Capellus, Fullerus, Matth. Martinius, & alij.

XIV.

הָגָר Hagar. Ἄγαρ. Agar. Hagar.

Genef.16.1.

ERat *Saræ ancilla Ægyptia: cui nomen Hagar*: i.e. *peregrina, extranea*. Nominis ratio ex re ipfa fatis perfpicua eft: quam etiam infinuant verba Saræ Gen.26.10. vbi ait: *Eijce ancillam & filium eius: non enim futurus eft hæres filius ancillæ iftius cum filio meo.* R. eft גּוּר peregrinari, incolere, habitare. גֵּר *peregrinum, advenam, incolam* notat. Hinc χώρα *regio*: χωρέω *cedo, recedo*. Et Lat. *peragro, migro*, quod coincidit cum מַגַּר *migrare*.

Hegira Mahometanorum Epoche eft, à fuga Mahometis nūcupata: cuius initium annus Chrifti fexcentefimus vicefimus fecundus.

Ex eo flexa habentur fequentia:

Gen.31.47. יְגַר שָׂהֲדוּתָא *Iegar Sahadutha*, i. e. cumulus teftimonij. V. num.38.

Jof.15.21. יָגוּר *Iagur*, i.e. colonus, advena.

Gen. 46.21. גֵּרָא *Gera*, i.e. peregrinatio.

Jud. 3.30. שַׁמְגַּר *Schamgar*, i. est, nominatus advena.

2. Par. 26.7. גּוּר בַּעַל *Gurbahhal*, i.e. catulus Domini.

Baruch. 3. 22. *Hagareni*, i.e. peregrini.

2. Maccab. 13. 24. *Gerreni*, i.e. peregrini.

Matth. 8. 28. *Gergaseni*, i. e. peregrini appropinquantes.

XV.

צֹעַר. Tzohhar. Sóar. Sohar. Segor.

Ζόγαρα. Σωγώρ. Σηγώρ. Zoar.

Genes. 19. 22.

NOn possum (inquit Lotus) *fuga me eripere ad montem illum, ne assequatur me hoc malum & moriar: ecce nunc civitas ista propinqua & perexigua:* מִצְעָר *fuga me quæso eripiam illuc: nonne perexigua est? Propterea vocavit quisq; nomen illius civitatis* Tzoarem. Parvum ergo & vile erat oppidulum hoc: quod Loti precibus condonabat Jehova. R. צָעַר est *minui, minus esse: parvum, vile, contemtum haberi.* Hinc nomen צָעִיר *minor:* quod de minoribus ætate crebro vsurpatur, ac respondet græco νεώτερος. Affinia sunt kurtz / kürtzer / *curtus, curtior*, κυρτός, κυρτόω: & Zwerg / i.e. nanus, pumilio.

Alibi extant:

Num. 1. v. 7. צוּעָר Tzuhhar, parvus.

Jos. 15. 54. צִיעֹר Tzihhor, parvus.

2. Reg. 8. v. 21. צָעִירָה Tzahhira, parva.

XVI.

XVI.

מוֹאָב Moab. μωάβ. Moab. Moáb.

Genes. 19. v. 37.

MAnifesta hic est nomenclatio, & ὀνοματοθεσίας ratio ex historia pręsente. Ex patre Loto conceptum filium major natu filia Moabum vocat: quod tantundem est ac si dicas *de patre*, à מִ i. e. ex, de, a: & אָב i. e. Pater: de quo modò egimus in nomine Abraham, num. XII.

XVII.

בֶּן־עַמִּי Ben-hhammi. Benammi'.

Benammi. Ammon. ἀμμών. Luth. das Kind Ammi. *Gen.* 19. 38.

EAdem originationis huius cum priore est perspicuitas ex historia præsente. Sonat Ben-hhammi *filius populi mei*. Quanquam etiam absolutè dictum ridiculum videri possit, quendam se ex patre ac *populo suo* oriundum profiteri (imò quis per lusum jocumque id non quandoque dicat?) tamen si filiarum Loti facias, & esse intelligas hunc sermonem, eundem Lotum pro patre & thalami socio simul agnoscentium ac prædicantium, prodigiosum est, quod hic memoratur. Igitur בֵּן est *filius, vir, parvus, discipulus*: vti בַּת *filia, villa, vulva*: à בָּנָה ædificavit, instauravit. Vnde, German. Bühne / bawen / bahnen / wohnen / Gr. ναίειν i. e. habitare. Pertinent huc etiam *fanum*, βωνός, i. e. *altare*. πάω *possideo*. ἐγών *ego*.

Reliqua ex hac R. deflexa sunt:

Gen. 35. בֶּן־אוֹנִי *Ben-oni*, i. e. filius doloris.

Ibid. בִּנְיָמִין, i.e. filius dexteræ.
1. Paral. 24.26. בְּנוֹ *Binno*, i.e. filius eius.
Esr. 8.33. בִּנּוּי *Binnui*, i.e. ædificatio, filiatio.
2. Par. 26.6. יַבְנֶה *Iabne*, i.e. ædificans.
Jos. 15.11. יַבְנְאֵל *Iabneel*, i.e. ædificatio Dei.
2. Sam. 8.18. בְּנָיָה *Benajah*, filius Domini.
2. Sam. 23.29. בְּנָיָהוּ *Benajas*, filius Domini.
2. Sam. 11.3. בַּת־שֶׁבַע *Bathschebahh*, filia iuramenti.
2. Sam. 23.27. מְבֻנַּי *Mebunnah*, filiatio vel ædificatio.

2. Reg. 17.30. סֻכּוֹת בְּנוֹת *Succoth Banoth*, tabernacula filiarum.

1. Chron. 2.25. בּוּנָה *Bunah*, ædificans.

1. Chron. 2.29. אַחְבָּן *Achban*, fratris filius, vel filij frater.

Alterum nomen, ex quo combinatur Benammi, est עַמִּי, quod sonat, *populus meus*. עַם est populus, ex R. עָמַם *operuit, texit, abscondit, obruit, obumbravit*. Hinc δῆμος populus, & ὄμβρος, densus imber, seu pluvia tenebricosa. Alludunt quoque nostra mummen / vermummen.

Hinc Propria:

Oseæ 1.9. לֹא עַמִּי *Lo-hhammi*, i.e. non populus.

Jos. 18.24. עַמּוֹנַי *Hhammonai*, i.e. popualris.

Neh. 11.13. עֲמַשְׁסַי *Hhamaschsai*, i.e. populi deprædatio.

Exod. 6.17. עַמְרָם *Hhamram*, i.e. populus excelsus.

Num. 1.10. עַמִּיהוּד *Hhammihud*, i.e. populi mei gloria.

Jos. 19.26. עַמְעָד *Hhambhed*, i. est, populus testimonij.

XVIII.

XVIII.

יִצְחָק Jitzchak. Isaac. Ishác. Ἰσαάκ. Isaac.

Genes. 17.19. Et c.21.6.

VOcavit Abraham nomen filij sui Jitzchakum: *dixitq́ Sara, risum* צחק *fecit mihi DEVS: quisquis audiet, arridebit mihi.* Gen. 21.v.3.& 6. Quadruplex risus assignatur: qui occasionem dedit huic nomini. *Risit* enim Abraham audita Dei de filio ex Sara suscipiendo promissione. Gen.17.v.17. *Risit* Sara, & mentitur, dictitans se non risisse.ib.v.15. *Rident*, qui audiunt, Saram vetulam voluptate concubitus vsam concepisse & peperisse.Genes.21.v.6.Ismaël denique *irridet* Isaacum. Gen.21.v.9. Verbum est צָחַק *risit, arrisit, derisit, subsannavit, lusit*: vnde צְחֹק *risus, lusus.* Est enim μέσον. Synonymum est שָׂחַק *risit, irrisit, lusus est.* Hinc Latina: cachinnus, cachinnor: & καγχάζω, καγχασμὸς: item σικχάζομαι. Nos dicimus, kickeren/kicheren.

XIX.

בְּאֵר שֶׁבַע Beer-schebahh. Beerséba. Bersabee. Βηρσαβεέ. Bersaba. BerSaba.

Genes.21. 31.

V*Ocavit quoq; locum illum Beer-schebahhum: quia ibi juraverant ambo.* Et Gen.26.33. *Vocavit illum puteum Schibhham: idcirco nomen illi civitatis est Beer-schebahh, vsq; ad hunc diem.* Ergo Beerschebahh significat puteum juramenti: Eydbrun/siue Born deß schwurs:

schwurs: quæ voces nostræ ab Hebræis non admodum recedunt. בְּאֵר est puteus effossus: in quo est aqua viva scaturiens & clara. בּוֹר autem cisterna est, seu fossa propriè facta ad excipiendum aquas pluvias: vel fovea in qua captiui detinentur. בְּיר puteus. Ier. 6. 7.

R. בָּאַר est explanare, exponere, elucidare, enarrare. Huc congruunt *purus*, pur. Βρύω *scaturio*, ῥέω *fluo*. φρέαρ, τος, *puteus*. βέρεθρον, barathrum: βᾶρις *baris*: sic dicebatur cymba illa, qua cadauera Ægyptij vectabant ad sepulturam. Hinc nobis baare / Gallis *biere*, Italis *bara*.

Propria ex eodem fonte manantia hæc reperiuntur:

Num. 21. 16. בְּאֵר *Beer*, i.e. puteus.

Ios. 9. 17. בְּאֵרֹת *Beeroth*, putei, sive expositiones.

2. Sam. 23. 35. בְּאֵרֹתִי *Beerothi*, i.e. puteus.

Esai. 15. 8 בְּאֵר אֵלִים *Beer Elim*, i.e. fons arietum, aut fortium.

Ezech. 47. 16. בֵּרוֹתָה *Berotha*, putei.

Altera Radix nominis *Bersabæ*, est שֶׁבַע *septem*, sie: ben / ἑπτά: quæ voces omnes suam certè originem negare haud queunt. Hinc propter numeri septenarij plenitudinem & sanctitatem est נִשְׁבַּע *iuravit*, in Niphal. Germanicum nostrum huc alludit manifestè schweren.

Inde nomina alia:

Exod. 6. 22. אֱלִישֶׁבַע *Elischebahh*, seu Elisabeth. Luc. 1. v. 1. Dei mei iuramentum.

2. Sam. 11. 3. בַּתְשֶׁבַע *Bathschebahh*, filia iuramẽti.

2. Sam. 20. 1. שֶׁבַע *Schebahh*, septem.

2. Sam.

2.Sam.11.v.2. יְהוֹשֶׁבַע *Iehoschahabh*, Domini iuramentum.

Gen.36.33. שִׁבְעָה *Schibhha*, i.e. iuramentum.

XX.

מֹרִיָּה Morijah, Moria, Moria.

Gen.22.14.

CVriosas & superfluas suspicantium, & conjectantium originationes & significationes, quas voci huic applicuere Philologi, quasi admota falce resecans spiritus Dei, hæc habet in v.14. *Propterea vocavit Abraham nomen loci illius* יְהוָה יִרְאֶה *Iehova videbit: ex quo dici solet hodie, In monte Iehovæ Videbitur* יֵרָאֶה scilicet Iehova. Certum proinde est, vocem *Morija* ex duabus compositam esse (vt prolixè Nicol. Fullerus ostendit cap.14. lib.2. Miscell. sacr.) Quarum prior est participium in Hiphil passivum מָרְאָה; i.e. *visus, ostensus*, ex R. רָאָה vidit: de qua supra in *Lachai-roi* ex Gen.16.v.13. nos egimus, nu.XI. Alterum est vnum ex divinis nominibus maximè proprijs, nempe יָהּ. Quare Morijah tantundem est ac מָרְאָה יָהּ vocibus separatim ac distinctè scriptis: h. e. φανερωθεὶς θεὸς, Deus conspicuus factus. Repudiandi igitur sunt, qui spreto Spiritus S. magisterio à יָרָה deflectunt (quod in Hiphil significat docere,) & *doctrinam Domini* exponunt. Longius abeunt, qui ad מוֹר, i. e. myrrha, revocant: quasi myrrhifera priscis seculis fuerit regio Solymorum. Nec collimant, qui ad יָרֵא reducunt: quasi Moria sit monumentum timoris Dei. Falsus prorsum est David Kimchius: qui à רָוָה deducit: *quod est irrigari, abundare, inebriari.* Quia (inquit) tota illa terra irri-

gua est & circumfluit omnibus copijs. Contrà Hieron. Comment in Esa. c. 49. *saxosis montibus totum hunc tractum asperari* scribit, & *penuriam sitis pati*. Est igitur CHRISTVS Morijah מֹרִיָּה patefactus in carne Deus. 1. Thim. 3. 16. cuius symbolum & typus fuit Isacc eò deductus à Patre: vt olim eo in loco mactandum θεάνθρωπον repræsentaret. Nam civitas David, sedes Templi & locus Calvariæ nuncupatus vnius & eiusdem montani tractus colles sunt seu monticuli: vti narrat ex Munstero Fullerus.

XXI.

עֵשָׂו Hhesau. Esaú. ἠσαῦ. ἠσάυ. Esau.

Genes. 25. 25.

PRodijt prior (seu primogenitus) *rufus totus, tanquam toga villosa: ideo vocarunt nomen eius Hhesavum*, i. e. *perfectum*: nam perfectior, quàm pueri solent, videlicet pilis instructus ex vtero prodijt Esaú. Er war haaricht: wie ein alt Mensch/ der schon außgewachsen vnd zu seinen Jahren kommen ist. Iac. Capello est δραστικὸς vel δραστήριος, activus seu actuosus. R. עָשָׂה *operari, parare*: item *contundere, confringere*. Differt à פָּעַל quemadmodum ποιεῖν à πράττειν apud Philosophos: & apud Germanos nostros machen à thun: sicut & apud Latinos *facere & agere*. Cum accusativo constructum verbum עָשָׂה nonnunquam est sacrificare, κατ᾽ ἐξοχὴν nempe: eò quòd præcipuum hoc sit humanæ operationis officium. Sic *facere* cum ablativo apud Latinos: *Cum facies vitulâ pro frugibus*. Virg. Hinc ὅσιος, *sanctus, sacer*: ὁσιόω *consecro, sacrifico*. Et Germ. sühnen/ versühnen. Cognata etiam sunt *fueo, suesco*.

Pro-

Propria nomina eiusdem R. sunt:

Esr.10.36. יַעֲשַׂי *Iahhasai*, i.e. faciens vel factor meus.

2.Sam.2.18. עֲשָׂהאֵל *Hhasael*, i.e. fecit Deus.

1.Reg.15.16. בַּעְשָׁה *Bahhsah*, i.e. in facturâ.

2.Reg.22.12. עֲשָׂיָה *Hhasaias*, i.e. fecit Dominus.

1.Par.7.34. עֲשָׂוָת *Hhasvath*, factura.

XXII.

יַעֲקֹב Jahhakob. ἰακώβ. Jacob. Jaacób. Jacob.

Gen.25.26.

POstea vero prodijt frater eius: cuius manus tenebat עָקֵב calcaneum Hhesavi: ideo vocavit quisque nomen eius Iahhakobum.. Et rursus Gen.27.38. Esau, in Iahhakobum incandescens ob præreptam sibi benedictionem ita fatur: *Quam rectè vocavit nomen suum Iahhakobum:* וַיַּעְקְבֵנִי *supplantavit enim me jam secundò: primogeniti jus meum abstulerat, & ecce modò abstulit benedictionem meam.* Hæc Esau, contumeliosè detorquens nomen à verâ significatione ad tralatitiam. Iacob igitur est ein Ferser/oder Fersenhalter. עָקֵב est calcaneus. Sunt qui Iod à fronte initialem esse literam volunt vocis יָד, i.e. *manus*: vt Iahhakob vox sit composita, notans eum qui tenet calcaneum, ὑποσκελίζοντα. עָקְבָה *fraudem* significat. Quò alludit κῦβος *tessera*: κυβεύω aleâ ludo; καπηλεύω *cauponor*. Sic *caupo*, & *cauponor*. Nec planè abscedit à propria significatione nostrum Hacke/ i.e. *calcaneus*.

Proprium vnum alibi solùm occurrit, nempe 1.Chr.3.24. עַקּוּב *Hhakkub*, i.e. supplantatio.

XXIII.

עֵשֶׂק Hhesek. Eseck. Esec. Esek.

Genes. 26, 20.

Contenderunt Pastores Gerari cum Pastoribus Iitzchaki dicendo, Nostræ sunt hæ aquæ: quamobrem vocavit nomen putei illius Hhesekum: quia sponte litem moverant הִתְעַשְּׂקוּ *cum ipso.* Ergo עֵשֶׂק *jurgium* significat: quod est inter propinquos & vicinos, vel etiam amicos: vt docet Cic. lib. 4. de Rep. *Si jurgant* (inquit) *benevolorum concertatio est: lis inimicorum.* LXX. exponunt per ἀδικίαν. Radix non est in vsu. At עָשַׁק significat *occupare aliena* vel *vsurpare, vi vel fraude opprimere, nolle reddere quod debeas alteri.* Planè approximat nostrum zecken/zancken: nec longè abit græcum σκυδμαίνειν, i.e. irasci.

XXIV.

שִׂטְנָה Sitnáh. Sitnah.

Genes. 26. 21.

Cum fodissent puteum alterum, contenderunt etiam propter illum: quamobrem vocavit nomen eius Sitnam. R. שָׂטַן est aduersari, odio habere: vnde Satan שָׂטָן *adversarius, osor, inimicus.* שִׂטְנָה *odium, inimicitia.* Pisc. Haß oder Feindschafft. LXX. exponunt per ἐχθρίαν. Symmachus & Aquila per ἐναντίωσιν, ἀντικειμένην. Nomen *Satan* notum est in omnibus omniũ Christianorum Iudæorum, Turcarum, Arabum & Saracenorum, idiomatis ac linguis. Cognatum est σινόω & σίνω, *noceo, lædo*: item Sünde/per metathesin: *non enim nisi à seipso & peccato quisq; suo læditur*: vt Chrysostomus integro sermone declarat.

1. Reg.

1.Reg.5.v.4. שָׂטָן *Satan*, i.e. adversarius.
Apoc.12.v.9.& 20.2. Σατανᾶς, *Satanas*.

XXV.

רְחֹבוֹת, Rechoboth. Rehobóth.

Rehoboth.

Genes.26.v.22.

R*Esigens verò inde tentorium* (Iacob) *cum effodisset puteum alium, non contenderunt propter eum: quapropter vocavit nomẽ eius* Rechobothas: *dicebat enim: Sic vocandus est: quia jam dilatavit* הִרְחִיב *nobis terminos, vt fructuosissimus in hac regione.* Quæ vox hîc putei nomen est, ea alibi vrbis est Gen. 10, 11. convenientissima certè spatiosis vrbibus: significat enim *dilatationes*. Pisc. erweiterung. à R. רָחַב, i.e. *dilatari, latum esse, vel fieri.* רַחַב *latitudo.* Quadrant huc Germ. Breit per invers. raum/recken. Et græc. εὖρος latitudo, εὐρύνω dilato, εὐρὺς latus.

Iof.2.1. *Rachab* רָחָב, i.e. lata, dilatata.

1.Par.23.17. רְחַבְיָה *Rechabjah*, dilatatio Domini.

Iudic.18.28. בֵּית־רְחוֹב *BethRechob*, domus ampla.

1.Reg.11.43. רְחַבְעָם *Rechabhham*, dilatator populi.

Iof.19.28. רְחֹב *Rechob*, latitudo.

XXVI.

בֵּית־אֵל Bethel. Bethél. Βαιθήλ. Bethel.

BethEl.

Genes.28.17.&19.

D*Ixit Iacobus, Quam terribilis est hic locus! non est hic locus, nisi domus* DEI בֵּית אֱלֹהִים. *Vocavitq;*

nomen

nomen loci illius בֵּית־אֵל *Bethel, siquidem Luz erat nomen civitatis illius antè.* Et Genes. 35. 14. *Statuerat Iahhakob statuam in eo loco, vbi locutus est Deus cum eo, statuam lapideam, inspersitque eam liquore & perfundit eam oleo. Sic vocavit Iahhakob nomen illius loci, vbi locutus est cum eo DEVS, Bethelem. Eò quòd ibi revelatus ipsi fuisset DEVS.* Est ergo combinatum hoc nomen ex voce אֵל contracta ex אֱלֹהִים vt hinc patet: de qua vide infrà num. XLI. in nomine Iisrael: & ex nomine בֵּית, i.e. *domus.* בֵּית generaliter omnia significat, quæ sub loco comprehenduntur, putà *mansionem quamcunque, nidum, carcerem, sepulchrum, intercapedinem concavam.* item, *familiam.* Hebræi secundam Alphabeti literam hac voce insigniverunt: eò quod figurâ suâ domum imitetur. Summa enim linea tectum repræsentat, & ductu suo quodammodo imitatur, infima pavimentum, media parietem, vacuitas è regione portam refert. Aliqui Græcum τόπος, i.e. *locus*, & Germ. bette/i.e. lectus, hinc deflectunt.

Multa, quæ cum voce Beth combinantur, in scripturis occurrunt passim nomina propria:

Gen. 35. 19. בֵּית־לֶחֶם *Bethlechem*, i.e. domus panis.

1. Par. 4. 21. בֵּית־אַשְׁבֵּעַ *Bethaschbeahh*, i.e. domus juramenti.

1. Sam. 30. 30. בֵּית־שָׁן *Bethschan*, i.e. domus dentis.

1. Sam. 13. 5. בֵּית־אָוֶן *Bethaven*, i.e. domus iniquitatis, vel laboris.

1. Sam. 7. 11. בֵּית־כָּר *Bethcar*, i.e. domus agni.

Iudic.

Iudic.7.23. בֵּית־שִׁטָּה *Bethschittah*, i.e. domus deviationis.

Iud.7.24. בֵּית־בָּרָה *Bethbarah*, i.e. domus electa: vel, domus puritatis.

Iud.17.28. בֵּית־רְחֹב *Bethrechob*, i.e. domus ampla.

Iof.19.27. בֵּית־הָעֵמֶק *Bethhabhemek*, i.e. domus profunditatis.

Iof. 19. 21. בֵּית־פַּצֵּץ *Bethpatztzatz*, i.e. domus confractionis.

Iof.19.5. בֵּית־לְבָאוֹת *Bethlebaoth*, i.e. domus leænarum.

Iof.15. 2. בֵּית־פֶּלֶט *Bethpalet*, i.e. domus liberationis.

Iof.17.11. בֵּית־שְׁאָן *Bethschean*, i.e. domus dētis.

Iof.15.59. בֵּית־עֲנוֹת *Bethhhanoth*, i.e. domus afflictionis.

Iof.15.58. בֵּית־צוּר *Bethtzur*, i.e. domus rupis.

Iof.15.6. בֵּית־עֲרָבָה *Bethhharabah*, i.e. domus corvi.

Iof. 15. 6. בֵּית־חָגְלָה *Bethchoglah*, i.e. domus festivitatis eius.

Iof.10.10. בֵּית־חוֹרֹן *Bethchoron*, i.e. domus libertatis.

Iof. 19. 5. בֵּית־הַמַּרְכָּבוֹת *Bethhammarcaboth*, domus quadrigarum.

2.Sam.20.14. בֵּית־מַעֲכָה *Bethmahhacha*, i.e. domus contrita.

2.Reg.10.12. בֵּית־עֵקֶד *Bethhheked*, i.e. domus ligationis, sc. pecorum. Vulgata habet: Camera Pastorum.

Iohan-

Iohannis 5.2. בֵּית־חֶסְדָּה *Bethchesda*, i.e. locus benignitatis.

1. Paral. 4.12. בֵּית־רָפָא *Bethrapha*, i.e. domus sanitatis.

Iohann. 1. v. 28. בֵּית־עֲבָרָה *Bethhhabarah*, βηθαβαρᾶ, domus vadi seu trajectus.

1. Reg. 4.9. בֵּית־חָנָן *Bethchanan*, id est, domus gratiæ.

Ierem. 48. 21. בֵּית־דִּבְלָתָיִם *Bethdiblathajim*, i.e. domus palatharum ficuum.

Ib. בֵּית־גָּמוּל *Bethgamul*. i.e. domus retributionis.

Ib. בֵּית־מְעוֹן *Bethmehhon*, i.e. domus habitaculi.

Matth. 11. 21. בֵּית־צַיָּדָה *Bethtzijadah*, βηθσαϊδὰ, i.e. domus venationis, vel piscationis.

Matth. 21. 1. בֵּית־פַּאגִי *Bethpaagi*, βηθφαγῆ, i.e. domus maxillarum.

Matth. 21. 17. בֵּית־עֲנִיָּה *Bethhonijah*, βηθανία, i.e. domus afflicti, vel pauperis.

1. Maccab. 6. 32. בֵּית־זְכַרְיָה *Bethzecharjah*, i. e. domus recordationis.

1. Maccab. 7. 19. בֵּית־זֵיתָה *Bethzetha*, i. e. domus olivæ.

1. Maccab. 9. 62. בֵּית־קְצִיץ *Bethketzitz*, i. e. domus incisionis.

XXVII.

רְאוּבֵן Reubén. Ruben ῥουβὴν. Ruben. ρύβιμ. *Gen*. 29. 32. 31.

Concepit Lea, & peperit filium: cuius vocavit nomen Reubenem: dicebat enim: Sic vocandus est: eò quod vidit

dit רָאָה *Iehova afflictionem meam*. Ruben ergo est *videns filium* vel visus filius; ex רָאָה vidit: de quo supra num. XI. in nomine *Lachai-roi*, ex Genes. 16. 13. De בֵּן, i. e. filius V. *Ben-hhammi*, & Benjamin, num. XVII. ex Genes. 19. v. 38.

XXVIII.

שִׁמְעוֹן Schimhhon. Simeon. Simón. Simon. Σιμεών. Simeon.

Gen. 29. 33. 32.

LEA: *Quia audivit* שָׁמַע *me esse exosam, ideo dedit mihi etiam hunc: sic vocavit nomen eius Schimhhonem*. R. שָׁמַע *audivit, obedivit*. Est ergo Simeon eine Erhörung/oder Gehör: *auditus* vel *exauditio*. V. Ismaël, suprà num. IX. ex Gen. 16. v. 11.

XXIX.

לֵוִי Levi. Levi'. λευεί. λευί. Levi.

Gen. 29. 34. al. 33.

LEA: *Nunc demum adiungetur* יִלָּוֶה (seu copulabitur) *mihi vir meus: quia peperi ei tres filios: idcirco vocavit nomen eius Levin*, i. e. *adjunctum* vel *copulatum*. Pisc. Hinzugethan/zugesellet/oder meine zugesellung. Verbum לָוָה est *mutuare, mutuò accipere*: in Hiphil. est *mutuò dare*: item *addi, adjungi*. Hinc nostrum est leihen/lehn: & græca λάω, λαύω, ἀπολαύω, i. e. fruor, vtendum accipio. *Levitarum* officium graphicè depingit hæc originatio. Erant namque *Levitæ* in sacris negotiis velut succenturiati cæteris sacerdotibus, iisque vicariam operam præstabant. Et certè לֵוִי (in pl. לְוִיִּם) est interdum gentile, & sumitur pro *Levita*, pro לֵוִי Exod. 4. 14. Nomen לִוְיָה est copulatio,

pulatio, societas. Vnde *Leviathanem* quoque dictum arbitrantur cetum seu draconem marinum : eò quòd membra & squamæ eius firmiter cohæreant, vt perrumpi non possint. Iob. 41. Vide CXL.

XXX.

יְהוּדָה ἰούδας, Jehudáh. Juda. Juda.

Gen. 39. 35. al. 34.

Lea pariens filium dixit: *Hac vice celebrabo* אוֹדֶה *Iehovam: idcirco vocavit nomen eius Iehudam.* Quò respiciens etiam Moscheh in benedictione tribus Judæ Deut. 33. 7. *Exaudi*, inquit, *Iehovah vocem Iudæ*, i. e. confessoris bekenner / lober / preiser / à יָדָה *confiteri, gratias agere, laudare*: item *jacere, ejaculari.* Complura hinc enata nomina propria omnibus gentibus sub cœlo nota habentur, vtpote, *Iudas, Iudæus, Iudæa*: quorum originationem Tacitus scrutatus est, sed infeliciter admodum: nam *Iudæos* quasi *Idæos* dictos putat ab *Ida* monte. Nec meliora sunt, quæ apud Iustinum Historicum de Iudæis prodita extant. Porrò תּוֹדָה est *confeßio, gratiarum actio, laudatio*: item *chorus laudantium DEVM*: item *sacrificium eucharisticum*. Proculdubio est hinc *Ode*, ᾠδὴ, vt & reliqua id genus, ᾄδω, ἀείδω, i.e. cano, celebro: initium enim Psalmorum ἐπαινετικῶν plerunque est אוֹדֶה, i.e. celebrabo.

Pertinent huc:

אֹהַד *Ohad*. Gen. 46. 10. i. e. confessor.
יְהוּדִי *Iehudi*. Ier. 36. 8. i. e. laus Domini.
יְדוּתוּן *Iedutbun*. 1. Par. 8. 16. i. e. confessionē dans.
תַּדַּי *Thaddæus*. Matth. 10. 3. confessor.
יְהֻד *Iehud*. Ios. 19. 45. laudans sive confitens.
אֵהוּד *Ehud*. Iud. 3. 15. confitens.

הוֹדִי

חִדַּי *Hiddi*.2.Sam.23.29. laudatio,confessio.
אֲחִיהוּד *Achihud*.1.Reg.4.3.frater laudis.
Teudas. Act.5.36.i.e.confessor.

XXXI.

דָּן Dan. δάν. Dan.

Genes.30.6.al.5.

RAchel dixit: *Causam meam egit* דָּנַנִּי (vel judicavit me) *DEVS, etiamque exaudivit vocem meam, quod dabit mihi filium: idcircò vocavit nomen eius Danem*, i.e.causam agentem,vel judicantem. R. est דִּין *judicavit,egit causam*: vnde δειν,άζω, δινάζω, *contendo,litigo.*

Hinc sequentia existunt.

דְּדָן *Dedan*. Gen.10.7. judicium.
דָּן *Dan*. Gen.10.14.jurgium, litigium.
מְדָן *Medan*. Gen.25.2. judicium.
דִּינָה *Dina*.Gen.20.21.judicium.
דַּנָּה *Danna*. Jos.15.49. judicium.
דִּינָיֵא *Dinaje*. Esr.4.9.judicia.
יָדוֹן *Iadon*. Neh.3.6.judicans.
מָדוֹן *Madon*. Ios.11.1. jurgium seu litigium.
מִדִּין *Middin*. Ios.15.61. litigans: vel,sedes judicis.
בַּלְאֲדָן *Baladan*. 2.Reg.20.12. absque imperio.
נְבוּכַדְנֶאצַּר *Nebucadnetzar*. 2. Reg.24.10. gemitus judicij angustiæ.
Moddin.1. Maccab. 2. 1. judicium, vel sedes judicis.

XXXII.

נַפְתָּלִי Naphtali. Naphthali. Νεφθαλείμ. Νεφθαλεί. Naphthali.

Nephthali.*Gen.*30.8.*al.*7.

DIxit Rachel: *Luctationibus maximis luctata sum* נַפְתַּלְתִּי

נַפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי *cum sorore meâ, etiamque prævalui: quapropter vocavit nomen eius* Napht-*alim*. Lutherus ita vertit: Permutationibus DEI permutatum est inter me & sororem meam. Eique adeo Naphtali est *permutatus*, verwechselt/ vmbgekeret/ weñ man (inquit) das widerspiel thut. Alijs *Naphtali* est lucta mea, vel luctatio. Mein Kampff/ Pisc. R. פָּתַל est *luctari, conari, contorqueri*: nam luctatio membrorum quasi reciprocâ quadam contorsione constat. Nomen נַפְתּוּל est *lucta, conatus*. Hinc πάλη lucta: & pila pall: item plas locus, seu circus luctatorum & pugilum. פָּתִיל est filum retortum & duplicatum: ex quo διπλόω, διπλόος, διπλοῦς, duplex, duplus, doppelt/ doppelen.

XXXIII.

גָּד Gad. γάδ. Gad.

Genes. 30. 11. *al.* 10.

DIxit Lea: *Venit turma* בָּגָד (vel, Venit prosperitas) *& vocavit nomen eius Gadem*. Pisc. Ein schwader oder hauffen Reuter. Exultabunda n. Lea, quasi ita jam prævaleat sorori, vt etiam exercitum ex suorum copia liberorum possit instruere, à cogendis copiis hunc filium nominari voluit. Eodem respiciunt verba postrema Iahhakobi. Gen. 49. 19. *Gad turma turmatim populabitur eum: sed ipse populabitur alios tandem*. R. גוּד & גָּדַד est *congregare exercitum* vel turmam, & *superare exercitu*: item, *irruptionem facere, vastare*, &c. Huic cognatum est אָגַד *aggregare*: vnde אֲגֻדָּה congregatio, globus, fasciculus. Hoc in Gaditas præ cæteris tribubus convenit. Nam ante fratres suos accincti, ordineque militari collocati processerunt. Ios. 1. & 4. capp. גַּד & גְּדוּד est globus militum:

litum: itêm Fortuna bona: vnde LXX. vertunt hoc nomen ἐν τύχῃ, i.e. in prosperitate, quasi בְּגָד. Tremellius ב literam initialem ex בוא arcessit: quem multi sequuntur. Luthero Gad est idoli nomen Esa. 65. v. 11. de quo vide Seldenium ICtum in lib. de Dijs Syris primo, cap. 1. Ex R. גוד sunt nostra gatten/zusammengatten: itêm Gad pro serie vel ordine quarumque rerum. Rabbi Moses exponit בָּגָד per Iovem: nobis foret bey God. Belgæ & Angli Gad & God dicunt, Islandi Gud: quibus omnibus DEVS à bonitate dicitur: gut enim bonum est, idem quod Græcis ἀγαθόν. Gorop. Becanus in suis Antverp. originib. lib. 8. Est, inquit, triliterum God/ vt tres personas Trinitatis designet. Fullerus lib. 5. cap. 17. Rabbinos per גָּד stellam Iovis intelligere ostendit, ac Sermonem Leæ refert ad gentilitios eius mores, quippe quæ Chaldæorum superstitionibus assuevisset. Ex eorum mente Cic. Prosperus, inquit, hominum & salutaris est iste fulgor, qui dicitur Iovis.

Manant ab eadem Radice:

Est. 2. 12. עַזְגָּד Hhazgad, i. e. fortis exercitus.

Num. 13. 11. גַּדִּיאֵל Gaddiel, i. e. turma DEI.

Num. 33. 32. גִּדְגָּד Gidgad, i. e. exercitus instructus.

Deut. 10. 7. גֻּדְגֹּדָה Gudgodah, i. e. exercitus instructus.

Iosu. 11. 17. בַּעַל גָּד Bahhalgad, i. e. dominus felicitatis, vel idolum fortunæ.

Iosu. 15. 62. עֵין גֶּדִי Hhengedi, i. e. fons felicitatis.

2. Reg. 15. 14. גָּדִי Gadi, i. e. bona fortuna.

Apoc. 16. 6. Harmageddon, i. e. destructio (חָרְמָה) exercitus.

2. Maccab. 12. 26. Atergation, i. e. fortis (אַדִּיר) exercitus.

XXXIV.

אָשֵׁר Ascher. Ἀσείρ. ἀσήρ. Aser.
Asser/ Aser.

Genes. 30.13. *al.* 12.

DIxit Lea: *Cum beatitate mea* בְּאָשְׁרִי: *nam beatam me prædicabunt mulieres: idcirco vocavit nomen eius Ascherem*, i.e. beantem, glückmacher/ oder glückseelig/ Pisc. ab אָשַׁר beatificavit. Insinuant hanc originationem etiam verba Iacobi morituri Gen. 49. 20. *De Aschero pinguis erit cibus eius & ipse præbebit delicias regias.* Nec non verba Mosis in vltima huius tribus benedictione: Deut. 33. 24. *Benedictus sit à reliquis filijs Ascher: sit acceptus fratribus suis: intingat in pinguedine pedem suum.* R. אָשַׁר *felix fuit*: item *rectà ambulavit*. Cui affine est græcum ἄριςος, i.e. optimus; & ἀρέσκω placeo: & ἀρετὴ virtus: in quâ consistit beatitudo hominis, secundum Philosophos. אֹשֶׁר beatitudo. Assur est stirps gentis Assyriæ: is fuit filius Sem, nepos Nohæ: eademq; vox Assyriam quandoque notat.

Hinc propria:

אַשְׂרִיאֵל Num. 26. 31. *Aschriel*, i.e. beatitudo DEI.
אֲשַׂרְאֵלָה *Ascharelah*. 1. Par. 25. 2. beatitudo DEI.

Syrorum quoq; hinc fluxit nomen: quod pro *Assyria* nonnunquam capitur, Eusthatio teste, ab Athenæo, Luciano, Egesippo, & alijs. Lucianus se Assyrium nominat, cum esset Syrus: qui Hebræis est אֲרַמִּי. Deut. 26. 5.

XXXV.

XXXV.

יִשָּׂשכָר Jissaschar. Ἰσσάχαρ. Jssachar. Jsachar. Jsaschar.

Genes. 30. v. 18.

Dixit Lea: *Reddidit DEVS mercedem meam* שְׂכָרִי *postquam dedi ancillam meam viro meo: ideoque vocavit nomen eius Iissascarem.* Hoc exponitur, *Est merces*, vel, *Viri merces*: Er ist der Lohn / oder Manneslohn. à R. שָׂכַר, mercari, mercede conducere. שָׂכָר & שֶׂכֶר est merces: ex quo hodiernis inter nos Germanos versantibus Iudæis remanet notum nimis verbum schachern / i. e. *quæstum facere, lucrari.* Faciunt huc κέρδος *lucrum*, κερδαίνω *lucror.* Alludit quoque scharren / zusammenscharren, i. e. *corradere.* Nota nomini Iissascar præfigi ab aliis אִישׁ *vir*; ab aliis יֵשׁ *est*: vt integra sit compositio. Epenthesin lit. ש absque puncto exponant Cabalistæ: quia singulare prorsum est hoc exemplum.

Iof. 15. 11. שִׁכְּרוֹן *schicbron*, i. e. merces: vel (à שכר) ebrietas.

Iscarioth, Matth. 10. 4. Vir negotiationis, vel plagiarius, qui virum negotiatur: qualis iste Iudas fuit.

XXXVI.

זְבֻלוּן Zebullun. Zebulun. Ζαβουλών. Zabulon. Sebulon.

Genes. 30. 20.

Dixit Lea: *Nunc tandem* יִזְבְּלֵנִי *cohabitabit mihi vir meus: quia peperi ei sex filios: idcirco vocavit nomen eius Zebullunem*, i. e. *habitaculum* vel *habitationem*, Woh-

nung / oder beywohnung / à זָבַל habitare: זְבוּל habitaculum. Eandem nominis huius originationem insinuat etiam Iahhakobus in vltimâ Zabulonis benedictione Gen. 49. 13. *Zebullun ad portum marinum habitabit.* Affinia sunt *palatium*, Pallast / *basilica*, i.e. domus regia vel templum: item *ἀσφάλισμα*, i.e. *tutamen*: *ἀσφαλὴς τόπος locus securus*: *ἀσφάλεια securitas*: nam זְבוּל *tutum receptaculum* seu *domicilium* significat.

Iosſ.9.28. זְבֻל *Zebul*, i.e. habitaculum.

1.Reg.16.31, אִיזֶבֶל *Izebel*, insula habitaculi.

XXXVII.

יוֹסֵף Joseph. *ἰωσήφ.* Joseph.

Gen.30.24.

ADdat יֹסֵף *mihi Iehova filium alterum.* Sic Rachel hunc pariẽs. Significat Ioseph additamentũ seu augmentum: hinzugethaner / beygefügter / oder weggenommener / Pisc. Vult dicere: Addat vel addet auferenti probrum, nimirum filio huic alterum. Sic Iunius. Verbum יָסַף in Kal. est *addere*: cum quo penè convenit verbum אָסַף *congregare, colligere, consumere, finire*: vt & verbum סוּף *cessare.* Hinc per metathesin est *pausa* & *pausare, παύειν, παῦσα.*

Exod.6.24. אֲבִיאָסָף *Abiasaph*, i. e. pater consummans vel congregans.

2.Reg.18.18. אָסָף *Asaph*, i.e. congregans.

Esth.9.7. אַסְפָּתָא *Aspatha*, i.e. congregatio.

Esr. 8. 10. יוֹסִפְיָה *Iosaphjah*, i. e. augmentum vel profectus Domini.

Matth. 13.55. *Ioses* יוֹסֵה *ἰωσῆς*, quod nomen Drusio est Ioseph per apocopen: sicut Golias Goliat, Tobis Tobit.

XXXVIII.

XXXVIII.

יְגַר שָׂהֲדוּתָא Jegár Sahaduthá.

Jegar Sahadutha.

Genes. 31. 47.

C*Ollectis lapidibus fecerunt cumulum: vbi comederunt super illum cumulum: quem appellavit Laban Iegarem Sahadutha. Dixit enim: hic cumulus sit testis inter me & inter te hodie.* Et rursum v. 51. 52. *Ecce cumulus iste, & ecce statua ista: testis est cumulus iste, & testis statua ista, &c.* Verba sũt Aramica *Iegar Sahadutha*, & tumulũ seu cumulũ testimonij significant: in quib. tamẽ satis expressa Hebrææ linguæ eminent vestigia. גור enim inter alia significat *congerere, colligere, accumulare.* Chaldæis יְגַר, יְגָרָא, & יְגוּרָה sunt cumulus, acervus. Vide supra num. XIV. Nomen alterum שָׂהֲדוּתָא propriè quidem respondet Hebræo עֵדוּת, i. e. testimonium: Hebræis tamen ipsis quoque שָׂהֵד in vsu est significans testem. Iob. 16. 19. שָׂהֲדִי testis meus in excelsis. Syris & Chaldæis סְהֵד est testari: סָהִיד testis, סָהֲדָא & סָהֲדוּתָא testimoniũ. Ex quo per inversionem fit *Testis*, & δεῖξις, δείκνυμι, & δίκη, δικαστήριον. Sed audiamus mox verba Syriaca Hebraicè exposita & reddita ex ore Iacobi.

XXXIX.

גַּלְעֵד Galhhed. Galéd. Gilead. Galead Galaad. Gilead.

Gen. 31. 48.

C*Vm dixisset Laban: hic cumulus sit testis inter te & inter me hodie: idcirco vocavit Iahhakob nomen eius*

Galhbedem, i.e. cumulum testimonij, Zeugenhauffe: à גַּל cumulus, tumulus, acervus, pl. גַּלִּים, acervi: ex R. גָּלַל, volvere, revolvere, involvere. Hinc גָּלִיל confinium, limes: vnde Galilæa. Est hinc nostrum Kaulen / *κυκλόω, κύκλος, κύλιξ calix*, Kelch / à rotunditate, & *galea, galerus*. גַּלְגַּל est sphæra, rota, Kugel. Insinuat hanc Radicem quoque nomen loci, vbi Iosua Populum circumcidit; qui idcirco Gilgal vocatur. Devoluit (inquit) hodie Iehova à vobis opprobrium Ægyptiorum. Propria alia ex eadem R. deflexa extant:

Ios.4.19. גִּלְגָּל *Gilgal*, i.e, devolutio, sive ablatio.

Deut.4.43. גּוֹלָן *Golan*, i. e, transmutatio, aut revolutio,

Num.34.22. יָגְלִי *Iogli*, i.e, revolutio.

Neh.11.17. גָּלָל *Galal*, i.e. rota.

Esa.9.v.1. Ios.20.21. גָּלִיל *Galil*, i.e. Galilæa.

Ios.15.51. גִּלֹה *Gilo*, i.e. revolutio.

Ios.17.17. גְּלִילוֹת *Geliloth*, i.e. revolutiones.

Matth.27.33. גָּלְגָּלְתָּא *Golgatha*, à גֻּלְגֹּלֶת, quod est cranium.

Alterum ex quo componitur *Gilead* vel *Galhbed*, est עֵד *testis & testimonium*, à עוּד *testatus est*: vnde nostrum Eyd: nam & Hebræum substantivè nonnunquam accipitur, vt Exod.20.16. *Non testificaberis contra proximum tuum* עֵד שָׁקֶר *testimonium mendacij*.

Hinc Propria;

Gen.38.1. עֲדֻלָּם *Hhadullam*, i. e. testimonium illis: vel testimonium miseriæ, à דַּל miser.

1.Par.27.29. עַדְלַי *Hhadli*, i.e. testis mihi.

Ios.15.36. עֲדִיתַיִם *Hhadithajim*, i.e. cætus vel testimonia.

Ios.19.26. עַמְעָד *Hhamhhed*, i.e. populus testis.

Esr.

Efr.8.33. נוֹעַדְיָה *Nohhadjah*, i.e. testificatio Domini.

XL.

מִצְפָּה Mitzpa. Misphàh. Mizpa. Mesphe. Mitzpa.

Gen.31,49.

EVndem cumulum, quem Gilead appellaverat Iacob, Mitzpam quoque nominat: quia dixerat Laban: *Speculetur* יִצֶף *Iehova inter me & inter te: cum absconditi erimus alter ab altero.* Sic fœderis transgressorem voluit admonitum vltionis DEI: qui omnia quasi è specula cernat. Hæc enim est מִצְפָּה ex צָפָה *speculari, prospicere*; item *exspectare, operire.* Hinc nostra, spicken / ein spicker: & græc. σκοπέω, video. Σκέπτομαι circumspicio. σκοπὴ specula. σκοπὸς speculator, σκόπος scopus, meta, item spectrum, gespenst/spücke/spücknüß. A צָפָה σκοπέω specio non longè abeunt Radices eiusdem significantiæ שָׁקַף, זָקַף & שׁוּף.

Alia hinc descendentia sunt:

Iudic.1.17. צְפַת *Tzephat*, i.e. specula.

1.Sam.1.v.1. רָמָתַיִם צוֹפִים *Ramathajim Tzophim*, i.e. duo excelsa spectantia,

Num.23.18. צוֹפִים *Tzophim*, i.e. speculatores.

Gen.36.11. צְפוֹ *Tzepho*, i.e. speculator.

XLI.

מַחֲנַיִם Machanajim, Mahanáim. Mahanaim.

Genes.32, v.2. al.31. v. vlt.

IAcob obvios habens Angelos dicit; *Acies* DEI *hæc est; quapropter vocavit nomen loci illius Machanajima*, i.e.

ma, i.e. duas acies, vel bina castra: nam ibi ipsius & Angelorum exercitus conjuncti erant. Zwey Heer/ oder zwey Läger. Pisc. Habet hoc nomen formam dualis numeri; in sing. est מַחֲנֶה castra, turba, turma eligens locum ad pugnandum vel obsidendum. R. חָנָה est *castra metari, manere, residere, obsidere.* Hinc Græca & Latina μηχανάομαι *machinor*: μηχανὴ *machina*: nam machinæ propriè & originaliter sunt fabricæ bellicæ ad munienda castra vel oppugnandas vrbes factæ. מְחִי est ballista arcus. German. machen / gemechte.

Iudic. 18, 12. מַחֲנֵה־דָן *Machaneh*, i.e. castra.

XLII.

יִשְׂרָאֵל Jisrael. Ισραήλ. Jsraël. Israel. Israel.

Genes. 32. 28.

D*Ixit Angelus*, (qui luctatus fuerat cum Iacobo) *non Iahhakob solum dicitor vltra nomen tuum sed Iisraël: nam vt principem te gessisti* שָׂרִיתָ *cum Angelis & hominibus, & potentiâ vales.* Rursum Genes. 35. 10. *Nomen tuum est Iahhakob: non vocabitur vltra nomen tuum Iahhakob, sed Iisraël quoque erit nomen tuum: sic vocavit nomen eius Iisraëlem. Præterea dixit DEVS: Ego sum DEVS fortis omnipotens.* Jisraël ergo est *Princeps DEI fortis*; vel simpliciter exponi potest per *Vincet* vel *Vicit DEVM*: ita vt sit tertia futuri in Kal. יִשְׂרֶה à שָׂרָה. Talis forma nominum est etiam in Iitzchak, Iahhakob, & similibus haud paucis, quæ petere licet ex indice nominum à Iod incipientium. Vide de hac Radice in Nomine *Sarah* supra num. XIII. Altera vox huius nominis compositiva est אֵל *Deus fortis*, contracta ex

cta ex אֱלֹהִים, ſicut יהוה ex יְהֹוָה. *Habet*, inquit, Brougthonus in Concent. pag. 13, *hoc nomen etiam formam ſingularem* אֱלוֹהַּ *eamque breviorem: quæ forma ſingulares aptè docent Deitatis vnitatem ſicut plurales Trinitatem.* Non conſentiunt Grammatici, ad quam Radicem אֵל & אֱלוֹהַּ pertineant. Quidam ad אָלָה referunt: quod eſt *juravit, adjuravit*: it. *maledixit*: vnde eſt אָלָה *juramentum, maledictio, execratio*. Sed obſtat ה mobile, & ſingularis אֱלוֹהַּ Deut. 32. 15. 17. Alij ad אָלַה Arabicum revocant, quod eſt *colere, adorare*: ſic nuper Leidenſibus placuit in Synopſi Theologiæ diſp. 6. th, 10. Propriè אֵל *fortem* notat, ex R. אַיִל: vnde אֱיָל fortitudo. Quid ſi אֱלוֹהַּ contractum ſit ex אֵל & יָהּ? præſertim cum integra nomina אֱלֹהִים & יְהוָה juxta ſe in Scripturis poni ſoleant immediatè: Iod enim in Vau facile tranſit, juxta formam literarum אֱהִוִי. Eſt frequens vſus vocis אֵל in Nominibus proprijs: quibus à fronte & tergo præfigi ſolet. Nos paucis nunc contenti erimus: reliqua ex Indice petantur.

1. Reg. 17. 1. אֵלִיָּהוּ *Elijas*, fortis DEUS. Componitur hoc nomen ex אֵל & יָהּ.

Dan. 10. 13. מִיכָאֵל *Michaël*, quis ſicut DEUS?

Prov. 30. 1. אִיתִיאֵל *Ithiel*, mecum DEUS.

Num. 3. 24. לָאֵל *Lael*, Deo forti. &c. &c.

Cæterum quæ de *Iſraël* varia varii commenti ſunt, conſultò præterimus tanquam ab inſtituto noſtro aliena: dicimusque cum *Hieronymo in Traditionibus* in Geneſin: *Quamvis grandis auctoritatis ſint & eloquentiæ, & ipſorum vmbra nos opprimant, qui Iſraël virum ſive mentem videntem DEUM tranſtulerunt, nos magis Scripturæ & Angeli, vel DEI qui ipſum Iſrael vocavit, auctoritate ducimur, quam cuiuslibet eloquentiæ ſecularis.*

XLIII.

פְּנִיאֵל , פְּנוּאֵל Peniel. Penuel. Phanuel. Φανυήλ. Pniel. Pnuel.

Genes. 32.30. & 31.

V*Ocavit Iahhakob nomen loci illius Penielem. Vidi enim*, inquit, *Angelos à facie ad faciem* פָּנִים אֶל פָּנִים *& erepta est anima mea.* Vox פָּנִים est pluralis numeri tantum. Propriè *faciem* notat: deinde in varias flectitur acceptiones. Nempe *superficiem* cuiusque rei notat, *conspectum, adspectum anteriorem seu externam rei speciem*, &c. Radix פָּנָה est *adspicere, respicere, advertere faciem, respectum habere.* Hinc Græca φαίνω & φαίνομαι, *i.e. ostendo* & *ostendor* seu *appareo*: item *fenestra*, Fenster. *Pania* sunt spectra, laruæ, spenst / gespenst: de quibus Æneas in Polioreetico num. 27. apud Casaub. Polyb. pag. 140. *Solent tum in vrbibus, tum in castris tumultus & timores repentim quà noctu, quà interdiu excitari*: qui à *nonnullis Pania sive Panica dicuntur. Est autem id nomen Peloponnesiorum proprium, maximè Arcadum.* Nos vocem Hebraicam esse novimus.

Genes. 36. vers. 41. פִּינֹן *Pinon*, adspiciens. Vide CCCCXCIII.

Luc. 2. 36. *Phanuel*, i.e. adspectus vel facies DEI.

Num. 13. 7. יְפֻנֶּה *Iephunne*: declaratio, sive amotio: nam פָּנָה in Piel est *removere, amovere.* Recessit nimirum se, amovit se iste Calebus cognomento Iephunne à reliquorum exploratorum infidelitate: vt exponit R. Salomon.

Exod. 6. 25. פִּינְחָס *Pinchas*, facies confidentiæ: de quo infrà num. XXCIIII.

XLIV.

XLIV.

סכות Succoth. Suchot. Suchóth. Socoth.

Genes. 33. 17.

IAhhakob profectus est Succothas, vbi extruxit sibi domum: pecori autem suo fecit tuguria: idcirco vocavit nomen loci illius Succothas: i.e. tuguria. סֻכָּה & סוֹךְ est *vmbraculum, tegmen, tuguriolum*, Gr. σκέπασμα: est enim ex hoc fonte σκεπάζειν, nempe à סָכַךְ *tegere, operire*: vnde est etiam σκιὰ *vmbra*: schopff, i.e. *porticus, vestibulum*: σηκὸς *mandra caprarum* vel ovium.

Propria sunt:

Ios. 15. 61. סְכָכָה *Sechacha*, vmbraculum.

2. Reg. 17. 30. סֻכּוֹת בְּנוֹת *Succoth-banoth*, tabernacula filiarum. Frawenzimmer.

Amos. 5. 16. 25. סכוּת *Siccuth*, tabernacula.

Gen. 11. 29. יִסְכָּה *Iisca*, operiens: vel vncta. Vide num. DCCCCXXIIII.

XLV.

אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל ElElohe Jisraël.

Genes. 33. 18. & 20.

VEnit Iahhakob incolumis ad civitatem Schecemum, quæ est in regione Cenahhani, cum veniret Padane Syria, & castra posuit ad adspectum eius civitatis: emitque portionem illius agri, in quo tetendit tentorium suum, è manu filiorum Chamoris patris Schecemi, centum nummis: & statuit ibi altare, quod appellavit אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל El Elohe Jisrael. Hæc verba retinuit in sua translatione Arias

Arias Montanus, & rectè quidem. Interpretis enim non est vertere nomina propria: vt est in prolegomenis ostensum. Ratio appellationis liquet ex hactenus memoratis. Iacob furtim elapsus duricordem Labanem, nisi divinitus abstinere jussum, non sustinuisset: pòst ab Angelo luxatur: denique expallescit ad occursum fratris Esau validâ manu stipati: hunc postquam tranquillâsset, *nidum* tandem sortitur velut *paßer, vbi ponat pullos suos.* Psal. 84.4. Memor itaque tot periculorum, ex quibus fuerat eluctatus, monumentum statuit: cui nomen facit *El-Elohe-Iisrael*, אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, i. e. DEUS fortis DEus Israëlis. Scilicet jam olim vsitatum fuit, *significantia & significata iisdem vocabulis censeri*, vt ait Cyprianus de Vnct. Chrismat. *Non raro* (inquit Perer. lib. 1. de Mag. cap. 11.) *tum in communi hominum loquendi consuetudine, tum in sacris literis rerum imagines & simulachra nominibus ipsarum rerum appellantur.* Ac licet inter Altare istud & Deum Israëlis nulla existat similitudo aut analogia, sufficit tamen significatio. Sic Augustinus in Levit. 57. *Solet* (inquit) *res quæ significat, eius rei quam significat, nomine nuncupari. Hinc dictum, Petra erat CHRISTVS. Non enim dixit, Petra significat CHRISTVM, sed tanquam hoc eßet, quod vtique per substantiam non erat, sed per significationem.* Significabat ergo hoc Altare DEVM fortem, DEVM vindicem, DEVM liberatorem. Ac memorabile est, quod in hac voce El-Elohe-Iisraël, ter contineatur nomen proprium DEI אֵל *El*, ad exprimendum scilicet sanctissimæ Trinitatis mysterium: cuius gustum habuisse aliquem sanctam hanc Patriarchæ in DEI conspectum toties admissi animam nec paucis nec obscuris documentis ostendi possit. Certè hoc

hoc factum Iacobi mox DEVS ipse approbat cap. 35. v. 1. vbi aliud eiusdem nominis Altare in Bethele quò vltra montana Ephraimi abire jussus fuerat, instaurare jubetur. Nos, ne ὑπὲρ τὰ ἐσκαμμένα, ad nomen Israël num. XLII. elucidatum te remittimus.

XLVI.

אַלּוֹן בָּכוּת Allón Bachuth.

Gen. 35. 8.

M*Ortuaque est Debora nutrix Ribka* (Rebeccæ) *ac sepulta infra Bethelem, sub quadam quercu, cuius vocavit nomen Allonbachuth*, i. e. quercus fletus. אַלּוֹן & אֵלָה est ilex vel quercus, pinus. Sic אַלָּה quercus, robur. Vestigia sui impressit hoc nomen vt Latinæ linguæ, in voce *ilex* & *alnus* & *vlmus*, vt Ar. Mont. Es. 1. 30. exposuit; ita Germanicæ in voce Eldern holtz/ oder Ellenholtz: & Græcæ in βάλανος, balanus: nam & LXX. Hebræum אַלּוֹן ita reddiderunt Esa. 6. v. vlt. Chaldaicum אִילָן Daniel. 4. quamlibet arborem significat: vt mirum non sit, diversis nominibus à Græcâ & Latinâ linguâ Hebræum אַלּוֹן explicatum haberi ap. diversos interpretes. Solet ad diversas referri Radices: nobis illa, quæ in arboris naturam convenit, præferenda videtur; vt deducatur ab אֱיָל, i. e. *fortitudo, robur*: cuius R. אִיל non est in vsu. Ab ea est אַיָּל cervus: vnde ἐλλὸς cervus: & אַיִל aries: in pl. אֵילִים *arietes*. Sic dicta statio Iisraëlitarum in deserto, quod locus ille pascendis arietibus esset aptus: ibi enim fontes erant 12. & 70. palmæ. Exod. 16. 1. Hinc κριὸς aries. Est אַיִל etiã superliminare: vnde Gallis *Suel*, nobis Schwell.

Nomina propria: Gen. 26. 34. aliter 27. 1. אֵילוֹן *Elon*, i. e. ilex vel quercus.

Gen. 36. 41. אֵלָה *Elah*, ilex.

Iof. 10. 12. אַיָּלוֹן *Aijalon*, quercus.

1. Reg. 9. 26. אֵילוֹת *Eloth*, ilices.

Exod. 16. 1. אֵילִם *Elim*, i. e. arietes vel fortes.

Dan. 8. 3. אוּלַי *Vlai*, i. e. fortitudo.

Efa. 15. 8. al. 16. 8. בְּאֵר אֵילִים *Beer Elim*, fons arietum vel fortium.

Deut. 2. v. 7. אֵילַת *Elath*, ilex, quercus. Vrbs quæ hodieque Elana vocatur è regione Pharan in Nabathæâ. Fuller. cap. vlt. lib. 4.

Iudith. 1. v. 8. *Efdrelom*, adjutorium vel quercus feu planities fortitudinis. אֵילוֹן enim eft planities. De nomine Elohim vide num. 41.

Altera vox eft בָּכוּת, i. e. fletus, ex R. בָּכָה, i. e. *flere, lamentari, lacrymari*. בְּכִי quoque & בָּכָה *fletum* fignificant. Inde eft latinum *vagio*, & nomen *vagitus*.

Propria alia funt:

Iud. 2. 1. בֹּכִים *Bochim*, flentes.

2. Reg. 24. 1. נְבֻכַדְנֶאצַּר *Nebuchadnetztzar*, i. e. gemitus feu planctus judicij anguftiæ. Alicubi legitur נְבוּכַדְרֶאצַּר *Nebuchadratzar*, i. e. gemitus generationis anguftiæ.

3. Maccab. 2. 21. *Bacchus* à בָּכָה, i. e. vociferans, vlulans, flens.

XLVII.

בֶּן־אוֹנִי Ben-oni. BenOni. Benoni.

Gen. 35. v. 16. 17. 18.

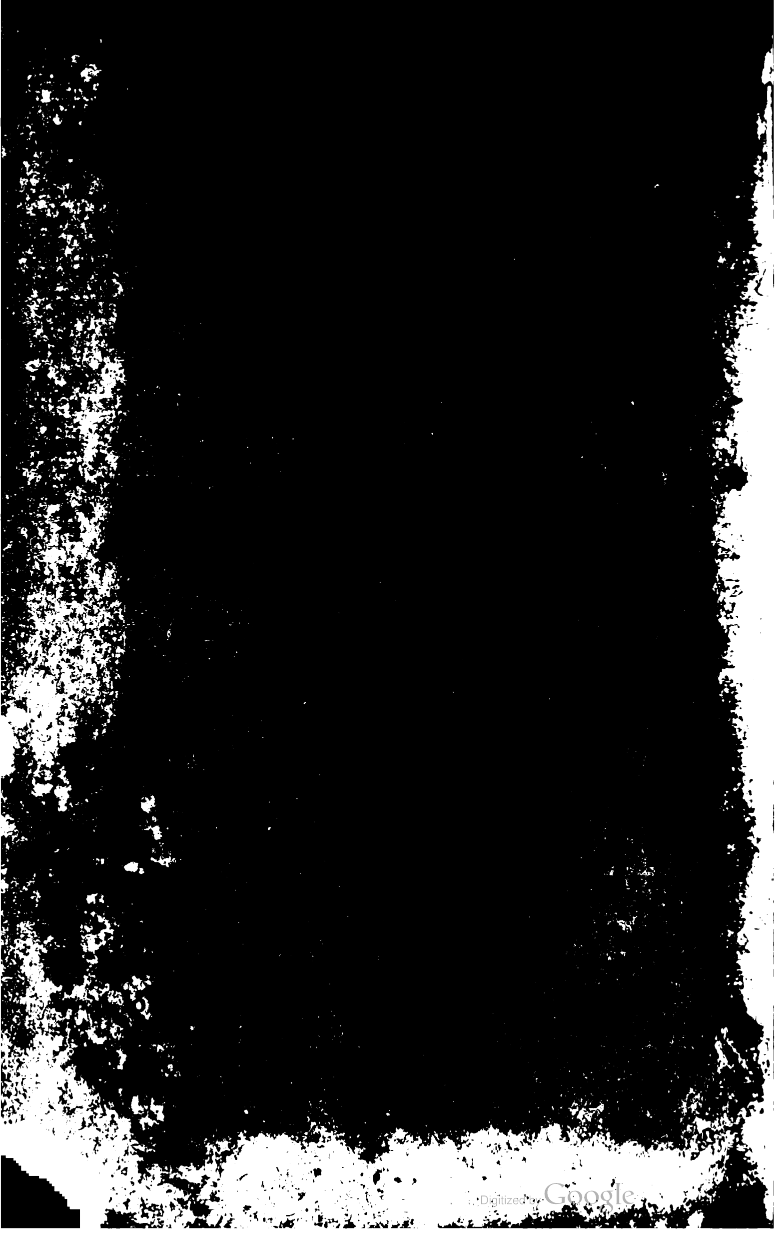
PAriens Rachel difficiliore partu vtebatur. Fuitque cum difficili partu vteretur, vt diceret ei obftetrix, ne timeas: nam etiam hic tibi filius eft. Fuit verò cum exiret anima eius (morie-

φανερά. *Sapientia ſecundùm nomen ſuum eſt, neque eſt multùs manifeſta.* Ergò σοφία huic autori eſt quaſi Ζοφία à ζόφος: niſi mâlis eum reſpexiſſe ad R. צָפָה, i.e. ſpeculari: quæ in Piel eſt *tegere, operire.* Poteſt ergo σοφία eſſe q.d. צְפוּיָה vel צִפִּיָּה, Thren. 4.17. vbi per *ſpeculationem* exponitur. Socrates apud Platonem dicit, σοφίας etymon eſſe σκολιωδέστερον καὶ ξενικώτερον *obſcurum & peregrinum.* Sic quodammodo fatentur Græci, ſe Hebræis debere, quod ſapiant: ἡμεῖς ἕλληνες παῖδες ἀεὶ, exclamat aliquis inter eos: i.e. *Nos Græci ſemper pueri.*

Extant alibi nomina צִפְיוֹן *Tziphjon,* i.e. Aquilo vel abſconditus. Gen. 46.16.

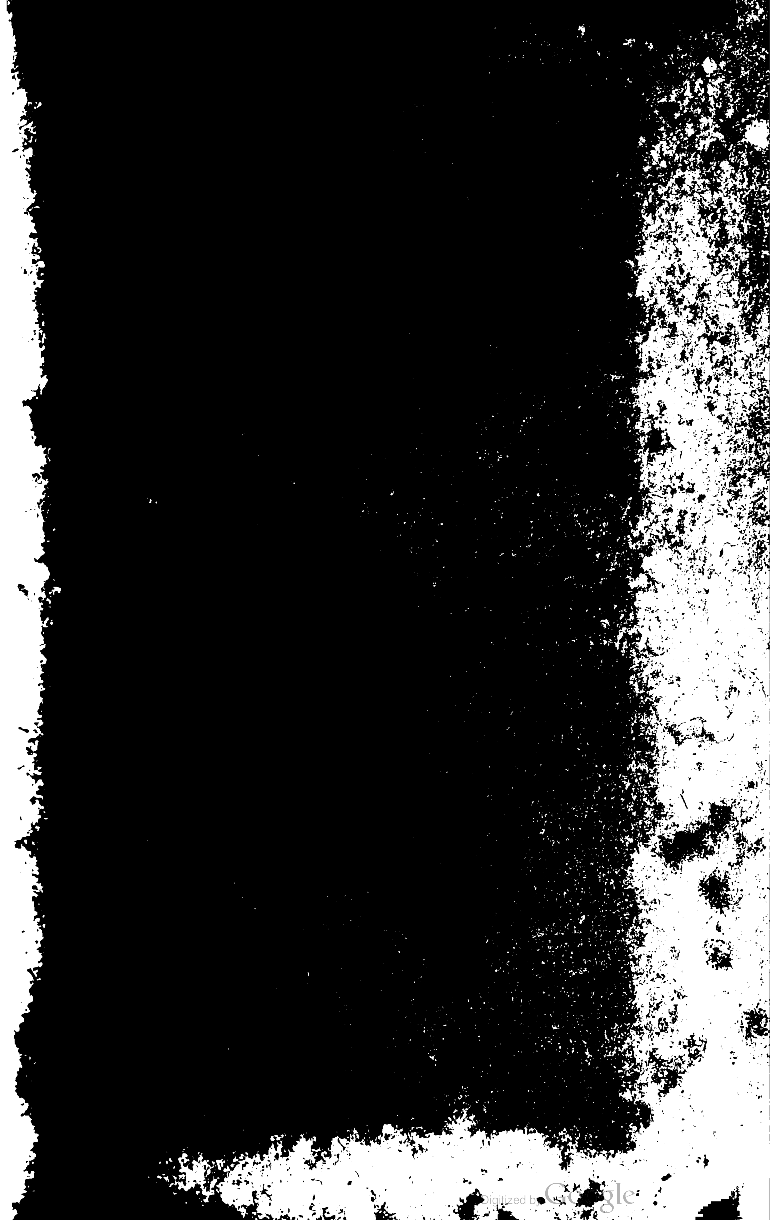
אֱלִיצָפָן *Eltzaphan,* i.e. Deus aquilonis. Exod. 6.21.

צָפוֹן *Tzaphon,* i.e. aquilo. Ioſ. 13,27.

Sicut in prima huius nominis R. omnes conſentiunt, ita de reliquis omnes obmuteſcunt, cauſanturque peregrinas eas voces eſſe. Sed quia nos ad facti ipſius evidentiam provocavimus, conandum eſt, vt ad rem, quæ agitur, idonea offeramus. Dicimus igitur vocem פַּעְנֵחַ ex duabus radicibus eſſe compoſitam, quarum prior eſt יָפַע, i.e. *claruit, ſplenduit*: altera eſt נָחָה *duxit placidè, vt puer manu duci ſolet*: ſic habet Pagninus in Theſauro. Significabit igitur צָפְנַת--פַּעְנֵחַ eum, qui *inclareſcit docendo obſcura.* Vides rei evidentiam, nec hîc eſſe coactum quicquam. R. יָפַע eſt *claruit, ſplenduit, illuſtravit*: יִפְעָה *ſplendor, illuſtratio*: quò pertinent φάω *luceo, ſplendeo,* φέγγος *ſplendor,* φῶς, φάος *lumen,* & noſtrum pfengen/ anpfengen/ i.e. *accendere lychnum.*

Guichardus in Harmonia Etymologica probat, *Faunum* à Pahhneach originem habere, & hunc Deum, vt & *Pana* apud Ægyptios inter alios vel præ-

tionem, tonitru, fragorem, significat. à רָעַם *tonare, commovere, irasci, fremere, indignari*. Vsurpatur de quavis vehemente corporis animique commotione: vnde Gr. βρέμω fremo, sono, βρῶμος tonitrus, & βρόμος sonitus ignis, & ὁρμὴ impetus: & Lat. murmur, quale est in tonitru, murmur/murmel: rammel/rammeln. Et ram nobis est malleus ille, seu pondus ferreum: quo in palationibus mechanicis vtimur: hoc à Latinis fistuca vocatur: vnde fistucatio & fistucare.

Gen. 10. v. 7. רַעְמָה, i. e. tremor, fragor.

Neh. 7. 7. רַעַמְיָה *Rahhmejah*, i. e. tonitru Dei.

Marc. 3. 17. Βοανεργὲς *Boanerges*, i. e. υἱοὶ βροντῆς, filij tonitrui.

Altera Radix, ex qua combinatur Rahhmeses, est מָסַס seu מָסָה, i. e. *liquescere, dissolvi*, & in Hiph. *liquefacere, dissolvere*: vnde gr. μάσσω *subigo, mollio, pinso*: & fortasse nostrum müssig/in eos conveniens, qui otio diffluunt. Est ex ead. Radice vox מִסַּת Deut. 16. 10. ex quâ *Missam* aliqui arcessunt: cum quibus nunc tricari non libet. מַס est *tributum*: vnde Matthæi nomen quidam deflectunt (quasi τελώνην notet) *s* in *t* mutatâ: quod antistœchon longè est frequentissimum.

LVII.

אָבֵל מִצְרַיִם AbelMitzrajim.

Abe'l misráim.

Genes. 50. 11.

V*Idens incola eius regionis, populus Cenahhanæus, luctum illum in ea area cynosbatis septa, dicebant, luctus gravis hic*

Num.33.v.49. אָבֵל שִׁטִּים *Abelschittim*, i.e. luctus declinationum vel flagellationum.

Luc.3.v.1. *Abilene*, i.e. lugens vel plorans: nisi malis pater mansionis ab אָב & לִין.

מִצְרַיִם vox altera in fontibus Hebraicis est pervagata: quæ post autorem gentis Gen.10.6. ipsam terram Ægypti notat. Radix eius est צור vel צָרַר, i.e. *angustavit, in angustum coarctavit, obsedit, ligavit, formavit, conclusit, munivit.* צוּר est *rupes*, item *acies.* צַר *angustus* & *angustia, hostis.* צֹר, *acies, culter acutus.* מָצוֹר *obsidio, munitio, propugnaculum.* Hinc τύρσις, *turris*, thurn. Rabbi David Ægyptum à munitione appellatam esse docet, ob civitates quas passim habuit fortissimas sitas juxta aquas Ex צור, i.e. *premo*, Græci fecerunt τυρεῖν *premere*, & τυρὸς *caseus, pressi copia lactis.* Quidam à מָצַר Rad. inusitata trahunt מֵצַר, i.e. *angustia*, seu vt R. David exponit, locus augustus & duabus velut maceriis validè occlusus, ex quo nulla aufugiendi & sese eripiendi potestas datur. Trahatur ergo ex hac propria vocis מֵצַר significatione Lat. *maceria.*

Extat in Scripturis copiosa seges nominum propriorum ex hac radice fruticantium: quæ inter principatum fermè tenet Tyrus vrbs illa totius Orientis clarissima, speciosissima, opulentissima, artium & mercium apud antiquos fæcundissima; in cuius opibus & viribus prædicandis vix sibi satisfacere potuisse Prophetæ videri possint. Esa.23.8. *Mercatores*, inquit, *eius principes sunt, negotiatores inclyti terræ.* Ezech. 28.13. παράδεισον τρυφῆς *paradisum deliciarum* vocat. Virgilius: *Tyrioque ardebat murice lana.* Idem: *Sarrano dormiat ostro.* Sarra enim & Sora, quod propius ad צֹר accedit, dicebatur olim Tyrus teste Gellio.

Gellio. Vide Fullerum in Miscell. l.1.c.11. & 4.c.11. & Adrichomium in Descript. Terræ sanctæ.

Ps.45.13. צֹר *Tzor*, i.e. Tyrus, Τύρος.

1. Reg.17.7. צָרְפַתָה *Tzorpatha*, i.e. angustiæ persuasio.

1. Sam.26.6. צְרוּיָה *Tzerujah*, i.e. angustia vel tribulatio Domini.

1. Sam.9.1. צְרוֹר *Tzeror*. i.e. angustians.

Num.1.10. פְּדָהצוּר *Pedatzur*, i.e. redemptio petræ.

Num.1.6. צוּרִישַׁדָּי *Tzurischaddai*, i.e. petra mea Omnipotens.

Num.1.5. אֱלִיצוּר *Elitzur*, Deus petra mea.

Dan.5.1. בֵּלְשַׁאצַּר *Belschatzar*, i.e. non portans angustiam.

Dan.1.11. מֶלְצַר *Meltzar*, circumcisio angustiæ.

1. Par.25.3. צְרִי *Tzeri*, angustia: item resina.

Num.25.15. צוּר *Tzur*, petra.

Ios.3.16. צָרְתָן *Tzartan*, angustiam dans.

Ios.15.56. בֵּית צוּר *Beth-tzur*, domus rupis.

Ios.19.35. צֵר *Tzer*, angustia.

Iud.7.22. צְרֵרָתָה *Tzeredada*, angustia dominij.

1. Reg.11.26. צְרֵדָה *Tzeredah*, angustia dominij.

LVIII.

מֹשֶׁה Mosche. Moses. Mose'h.

Moyses, Μωσῆς. Μωσεύς. Μώυσῆς. Μώυσεύς. Mose. Mosche. Moses.

Gen.2. v.10.

Fllia Parhhonis, cui Moses erat filij loco, *vocavit nomen eius Moschen: quia dicebat, ex aquis enim extraxi eum.*

xium. Iactabatur illud humani generis prodigium, Doctorum Doctor, Legislatorum maximus, mirificentissimorum operum patrator, eruditus ille, eruditus in omni, eruditus in omni sapientia, eruditus in omni sapientia Ægyptiorum. Act. 7. 22. ubi? in ulva, in algâ, in papyrione, in fiscellâ scirpeâ. Ex tam desperatæ salutis pusione fit derepente filius Reginæ. Notat igitur Mosche *attractum* vel *assumtum*, à R. מָשָׁה *extraxit* vel *eduxit ex aquis*. Piscat. Einer der da zeucht. Iosephi verba ex lib. 1. contra Appionem hæc sunt: *Nomen* (Moyses) *significat ex aqua servatum: nam aquam Ægyptij Moy vocant.* Patet hinc Ægyptiacam linguam Hebrææ dialectum fuisse: quamvis Ægyptij dicantur populus לֹעֵז, id est, *barbarus*, Psal. 114. & lingua eorum *ignota* Psal. 81. 6. מַיִם & in regimine מֵי cum Iosephi Moy facile conciliatur; & יָשַׁע servare est. Ad R. מָשָׁה, i. e. *extrahere*, acciri possunt Gr. *μάσσω, ἐκμάσσω, tango, attrecto, extergo*: item nostrum meschen: & Lat. *sumo, is, ere*. LXX. habent: *Ex aquis ἀνειλόμην, sumsi* vel *tuli eum*.

LIX.

גֵּרְשֹׁם Gerschom. Gersóm. Gersam. Gerschom/Gersom. Γηρσέμ. Γηρσάμ.

Exod. 2. v. 22.

TZippora filia Rehhuelis parit filium: quem Mosche vocat Gerschomum: *dicebat enim, peregrinus sum* גֵּר הָיִיתִי *in terra aliena.* Et Exod. 18. 3. *Dixerat Mosche; Peregrinus sum, in terram alienam pulsus.* Pisc. Ein außgestossener oder vertriebener frömbdling. R. est

est גָּרַשׁ *expulit, ejecit.* Hinc גְּרוּשָׁה, *vidua, ejecta, repudiata.* גֵּרֵשׁ extrusio, ejectio, expulsio. Proximè abest Gr. χωρίζω separo. Χωρὶς seorsim. χωρίτης rusticus, qui seorsim à civibus habitare cogitur. Sic *Gersmannum* interpretari posses, per extorrem à patria & civibus: licet aliàs Gersman dictum arbitrentur, quasi gar/ vest/ man. i.e. valde strenuus vir. DE Radice גור egimus supra num. XIV.

1. Paral. 26. 21. גֵּרְשֻׁנִּי *Gerschuni*, exul.

LX.

אֶהְיֶה Eheje. Jehova. יְהֹוָה.

ὁ ὤν. Qui est. Ich werds seyn. Der selbstwesende.

Exod. 3. 14.

SI *dicerent* filij Israëlis, *Quod est nomen eius, qui te misit? quid dicerem illis?* Sic quærit Moses. Respondet Dominus: *Eheje, qui ero.* (al. qui sum) *Ita dices filijs Israëlis: Eheje misit me ad vos. Hebræum nomen* Eheje (inquit Iunius in Annotat. ad suam versionem) *retinuimus tanquam proprium: quia vt proprium nomen eodem versiculo paullo pòst subijcitur. Exponitur autem per* ero, *vel* sum: *futurum enim pro continuo tempore ac præsente vsurpatur.* Piscatori Iehova est, der Selbstwesende. Græ. ὁ ὤν. Apoc. 1. 4. & 22. 13. i. e. *ens*: Solus enim DEVS propriè *est*, nec novit fuisse aut futurum esse. *Quia est* (inquit Bernh. ad Eugen.) *DEVS: sine quo nihil est: tam nihil esse sine ipso, quam nec ipse sine se esse potest. Ipse sibi, ipse omnibus est: & per hoc quodammodo solus est ipse: qui suum ipsius est, & omnium esse.* Hinc Græci αὐτούσιον dicunt, & οὐσίαν ὑπερούσιον. Veteres ἰαὼ dixerunt.

Iren.

Iren.lib.1.c.18. Origen.lib.6. contra Celſum. Latini contrahunt,& Iovam vel Ihovam pro Iehova, item Iovem dicunt : quam vocem malè à juvando derivâſſe Ciceronem Lactantius c. 11. l.1. de falſâ relig. his verbis declarat : *Hoc in Deum minimè congruit : quia juvare hominis eſt aliquid opis conferentis in eū, qui ſit alienus & exigui beneficij. Nemo ſic DEVM precatur, vt ſe adjuvet, ſed vt ſe ſervet, vt vitam ſalutemque tribuat, quod multò plus ac majus eſt, quàm juvare.* Contra Lactantium tamen ſentit Ioh. Seldenius doctiſſimus ICtus, Deum *Iovem* piè poſſe vocari aſſerens ex Act. 17. v. 28. in libello de Dijs Syris p.112. Patet autem ex nominibus ἰευὼ, ἰαὼ & Iovis (ſic enim veteres dicebant pro Iupiter) & ἰα, antiquis Iudæis adeo frequentatam fuiſſe vocem Iehova, vt eius cognitio & vſus in alias quoque gentes ac præſertim Græcos Orientalium æmulos dimanârit. Eccui ergo veriſimile fiat, Iſraëlitas priſcos ab eius pronuntiatione religioſè abſtinuiſſe? Quare non intelligo, quis impetus Druſium in Anglos concitârit : cum ſcriberet, eos graviter peccare, quòd hoc nomen legant. Sed ſatis ĕi fuit occurſum à Fullero doctiſſimo in Appendice ad 6.lib. Miſcell. & refellitur vana ſuggillatio ex locis ſexcētis huius noſtræ ὀνοματοσκεψίας : in qua identidem occurrunt Propria, nomen hoc tetragrammaton (vel trigrammatum, ſecundum Chaldæos) pene integrum in ſe complectentia, qualia ſunt Iehonathan (q.d. Iehova nathan, id eſt, Deus dedit) Iehoram, q.d. Iehova ram, Iehoſchavat, Iehotzadak, Iehoſchuhha, Iehohhadan, Micajehu, &c. quæ vulgò pronuntiata ſic fuiſſe, neminem dubitare ſinunt. Adde vocem יָה contractam ex יְהוָה in ore omnium fuiſſe & eſſe. Sed

mens tamen nostra non est, profanationi huius tremendi nominis occasionem præbere aut viam sternere. Semper enim auribus nostris insonat illud Mosis Deut. 28. 58. *Time nomen gloriosissimum & summè reverendum, nempe IOHOVAM Deum tuum.* Quare à Fullero facimus: qui *expedire* arbitratur *rudibus atque imperitis, quorum maximus est numerus, frequentius Dominum exponi, eruditis autem sæpius Iehovam enuntiari, tum verò præcipuè, vbi emphaseos occulta vis aliqua subest.* Quod ferè consentit cum ijs, quæ habentur in historiâ Synodi Dordracenæ Sess. 12. Quæsitum ibi fuit, *quomodo nomen Iehova in Vet. Test. sit transferendum? Vtrum in Belgico sit retinendum, an verò per vocem Heere/ vti hactenus, aut similem exprimendum? Ac consultum fuit judicatum, cum alia commoda atq; vsitata vox Belgica non extet, qua vis illius nominis exprimatur, vt interpretes vocem Iehova transferrent per vocem Heere/ vtque hæc vox majusculis literis in textu exprimatur. Vbicunque verò vox Iehova emphasin habere videretur peculiarem, ibi ponendũ esse asterisinum & vocem Iehova in margine adscribendam. Monendos quoque esse interpretes: vt vbi hæc vox habet puncta vocis Elohim, dispiciant, an illis in locis commodius per vocem God/ quam per vocem Heere transferri non possit.* Cæterum quod ad mysteria huius vocis attinet, edisserat ea, qui integrum de Τετραγραμμάτῳ commentarium meditatur. Pauca tantum ἐπισάγμαλῷ loco libet attingere. Probat Brougthonus in Concentu Scripturæ, etiam Rabbinos fateri, nomen Iehovæ de Messiâ dici. Sed quis testis fide dignior ipso CHRISTO? Nisi credideritis, inquit ipse Ioh. 8. 24, quod EGO SVM, moriemini in peccatis vestris. Et vers. 28. Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quod EGO SVM. Et infrà: Amen dico vobis,

vobis, antequam Abraham erat, EGO SVM. Matth. 14. ad discipulos in mari pavibundos: Confidite, EGO SVM. Iudæi intelligebant hanc vocem EGO SVM: ideo sublatis lapidibus eum ceu blasphemum obruere volunt, certè pòst eâdem de caussâ condemnatum cruci suffigunt. Eius vis in comprehensores exerta Ioh. 18. 6. eâ namque auditâ retrorsum pulsi & quasi fulmine tacti in terram prosternuntur. Est ergo JESVS noster IEHOVA, DEVS benedictus in secula, Rom. 9. 5. ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος, Apoc. 4. 8. ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Hebr. 13. 8. Alterum est quod annotamus, Plutarchũ fecisse librum de εἶ inscripto foribus templi Delphici: vbi refert voce εἶ salutare olim solitos Græcos Deum, eundemque salutantibus per inscriptam inibi aliam vocem respondisse γνῶθι σεαυτόν. Vide Mutium Pansam in Osculo Ethnicæ & Christianæ Philosophiæ cap. 31. pag. 156.

Postremo id ratum firmumque esto apud nos, vnam solam eamque Hebræam linguam esse, quæ gloriari hodieque possit, se proprium Dei nomen habere & nôsse. Nam quæ alia Deo attribuuntur nomina, appellativa sunt omnia, tam veris quam falsis numinibus, vt & hominibus, ferè communia, puta θεός, Deus, Gott / Elohim, Adoni, Dominus, Baal, & id genus quàm plurima. Sed IEHOVAM nominat sola lingua Hebraica: quæ felicitas nulli ex aliis contigit. Vt hinc eius majestas, & prima, qua prior nulla est, antiquitas vel ad oculum patescat. Denique non caret mysterio, quod Iudæi nomen Iehovæ omninò pronuntiare horreant. Pœnam hanc divinitus eis inflictam interpretor. Quia enim verum Deum amiserunt, justum sanè est, vt

eius etiam careant nomine, quem honorare pridem destiterunt.

Propria nomina, vti diximus, cum voce יָה vel יְהוָה composita innumera occurrere diximus in Biblijs: quæ nihil attinet huc congerere: sed satius fuerit suis ea singula in locis observare, contra imperiosam eorum obstinationem, qui pronuntiatione nominis Iehovæ nobis religionis caussa interdictum volunt.

Esr. 8. v. 15. extat nomen אַהֲוָא *Ahavah*, i. e. essentia vel generatio: quæ ex sola R. הָיָה videtur constare.

1. Reg. 16. 1. יֵהוּא *Iehu*, existens.

LXI.

עִבְרִים ἑβραῖοι. Hebræi. Hhebræi. Ebræi. Ebreer.

Exod. 3. v. 18. & 9. v. 1. & 10. v. 3.

E*Dixit Iehova Mosi: siste te manè coram Parhhone, ac dicito ad eum, Ita ait Iehova Deus Hhebræorum, dimitte populum meum, vt serviant mihi.* Habent hæc verba emphasin, & nomen Hebræorum ex præsente Historia explanant. De transitu & discessu agitur: quo mox futurum erat, vt nova surgeret Iisraëlitarum respublica, ex meris trajectoribus constans: tales autem עִבְרִים vocantur; & Deus eorum, Deus Hebræorum seu transitorum vel trajectorum, ab admirabili scilicet transitu maris rubri. Nec obstat Abrahamum quoque Hebræum dici. Gen. 14. 13. Causa namque nominis eadem, vt interpretes fere consentiunt, quiper περάτην cum LXX. Gen. 14. 13. exponunt, quod Abram ex terra Chaldæorum per Mesopotamiam penetrãs ingressus sit terram Chanaan,

Sem pater est omnium filiorum Heber. Cum enim Heber non à Semo natus sit, sed quintus demum in progenitorum serie reperiatur, patet hoc ad commendationem Hebræorum, seu filiorum Heber dictum esse. Et cap. 11. ostendit, linguam illam primam & ante erectionem turris Babylonicæ omnibus communem *sine ulla dubitatione ibi remansisse, vbi non fuit illa pœna quæ facta est mutatione linguarum : adeoque in eius gente remansisse à cuius nomine nomen accepit. & hoc justitiæ gentis huius non parvum apparuisse vestigium : quod cum aliæ gentes plecterentur mutatione linguarum, ad istam non pervenerit tale supplicium*. Quanquam autem Abrahamus in Chaldæa fuit natus & ex eadem evocatus: nihil tamen obstat, quin & ipse secum in terram Chanaan transtulerit hactenus inter suos conservatam & in tabernaculis Heberi cultam propagatamq; in se velut hæreditario jure sanctam hancce linguam: ut nihil ne probabilitatis quidem habeat, quod dicunt recentiores aliqui, Abramum Chaldaicè locutum vtpote Chaldæum, & relictâ post linguâ sua patriâ sermonem Chananæorum fuisse amplexum, qui ipsus sit Hebræus. Quam opinionem refellit Fullerus lib. 4. cap. 4. Miscell. sacr. fusè & nervosè: nec erit amplius sub judice lis, vt vult Thomas Erpenius, Chaldæane an Hebræa sit linguarum prima. Fortasse Hebræorum nomen non simpliciter gentis erat, sed & professionis certæ ac societatis religiosæ: cuius Heber cum suis consortibus præcipuum caput extiterat, quamque legibus firmârat post confusionem Babylonicam. Nam qui veræ & antiquæ religioni tum temporis erant addicti, Hebræi dicebantur, quia eius linguæ erant studiosi: quæ non fuerat passa pœnam Babylonicæ

bylonicæ confusionis: sed salva & integra manserat apud eos qui non facti fuerant complices insanæ illius molitionis, in quam turris Babylonicæ structores conspiraverant: qualia passim remanserant olim & frequentabantur Collegia apud Melchisedecum Regem Schelemi, Iobum & eius amicos, quorum sermo nulla peregrinitate alieni sermonis infucatur. Ac licet speciali quadam ratione Israëlitæ posteà soli vocati Hebræi fuisse noscantur, inde tamen haud satis certò colligi posse videtur, nullos nisi illos Hebræorum nomine fuisse vocitatos. Fortè aliorum Hebræorum in terrâ Chanaan & alibi degentium societates invalescenti idololatriæ, & tyrannidi Apostatarum, intereà dum inter Ægyptios per 200. circiter annos gemebant Iisraëlitæ & continuis exerciti calamitatibus tantò ardentius religionem in linguâ primæva excolebant quò gravius affligebantur, succubuerunt: aut si quæ residuæ fuerunt, eæ sese reducibus ex Ægypto, & in possessionem terræ Chanaan missis conjunxerunt, & cum iisdem in eandem gentem coaluerunt: vt ita progressu temporis propria maneret hæc gloria posteris Abrahami, & quidem eorum tantum, qui ex Ægypto fuerant egressi: eò quod linguæ priscæ, & in eâ ac per eam antiquæ ac veræ religionis constantes custodes atque invicti assertores essent atque permanerent. Cuius rei documentum evidens peti potest ex zelo Nechemiæ. *Vidi*, inquit c. 13, 23, *filios Iudæorum quorundam ex parte loqui Aschdodæè*, seu Azoticè, *neque scientes loqui Iudaicè, sed ex lingua cuiusque populi sui: ideo contendi cum eis, maledicens eis, & percutiens ex eis aliquos glabravi eos*, &c. Ex quo quantus Iudæorum priscorum in Hebraicâ

mensem Abib : quia in mense ipso Abib eduxit te Iehova Deus tuus ex Ægypto noctu. De eo dictum erat in Exodi cap. 12. v. 2: *Hic mensis vobis principium mensium, primus esto vobis inter menses cuiusque anni.* Hactenus à condito mundo, per 2400. circiter annos, anni initium sumtum fuerat ab autumno: quo tempore mundus est conditus. Moses a. novũ anni constituit initium, quod cædes primogenitorum in Ægypto, & Pascha primum, vt & æquinoctium vernũ, quo omnia renascuntur & juvenescunt, Iisraëlitis commendabant. Vocis proprietas ex re ipsâ patescit. Est Grammaticis אֵב *arbor, viror, culmus* ramos aut fructum gignens, atque ita speciem patris repræsentans. Sic Abib primus seu pater fit mensium. Vide de R. אָבִה in nomine Abraham, num. XII. Aliàs אָבִיב exponitur per *hordeum cum spicâ*, vel *spicam cum culmo*: quia eodem jam tempore hordeum spicas extulerat, vt notat Iunius. Repetitur præceptum Exod. 23. 15. & c. 34. v. 18. & ratio eius additur: ex qua originatio vocis facile colligitur: *Comedite azymos ipso mense Abib: quia in eo egressus es ex Ægypto.* Idem etiam dicitur Nisan, à נָסַס, i. e. fugere: quia fugerunt hoc eodem mense Iisraelitæ ex Ægypto. Respondet iste mensis Aprili, ab apertione terræ dicto: sicut idem Græcis dicitur θαργηλιὼν, à θέρω & γῆ, quod tunc *calescere* incipiat *terra*. Radicem ponunt Grammatici invsitatam אָבַב, ex qua Chaldæi habent vocem אִבָּא, quæ *præcocem fructum* notat, vt patet ex paraphrasi Chaldaicâ Hos. 9. 10.

Ezech. 2. 25. al. 3. v. 15. תֵּל־אָבִיב *Tel-Abib*, i. e. acervus novarum frugum.

LXIV.

LXIV.

מָרָה Mara. Μάρα. Mara. Maráh. Μερρά. Μερρᾶ.

Exod. 15. 23.

PRofecti Iisraëlitæ à mari algoso progreßi sunt versus desertum Schuris, euntesque triduò per illud desertum non inveniebant aquam. Inde pervenientes Maram, non potuerunt bibere aquas è Mârâ, eò quod amaræ essent: idcirco vocat quisque nomen loci eius Maram, i. e. amaritudinem. Amaros fontes vocat Plinius lib. 6. natural. histor. cap. 29. R. מָרַר est amarus fuit, item doluit. מַר amarus. מָרָה amara. Hinc Lat. *amarus* & *mæror*. Et Gr. *μέριμνα, μεριμνᾶν*, i. e. *solicitudo, solicitum esse*. Myrrha, *μύῤῥα*. Hebræis est מֹר. Ab hoc fonte est nomen Maria מִרְיָם. cuius primùm fit mentio in hoc ipso cap. 15. v. 21. quam vocem per *mare amaritudinis* exponunt: יָם enim mare significat. Bernhardus Hom. 2. ad loc. Lucæ: *Missus est Angelus*, ait significare Mariam stellam maris. *Stillam* forte voluit dicere, quæ Hebræis est מַר, i. e. *gutta, stilla*: unde *μύρω* & *μυρίω*, stillo, fluo. Quidni etiam *mare*? hoc enim Pythagorici lacrimam Saturni dicebant, teste Gyraldo in suo syntagmate. Isidorus lib. 7. Orig. c. 10. ait Syris nomen Mariæ *Domina* esse nuncupativum: ijs enim מָרְא est Domina. Epiphan. serm. de laud. B. Virg. interpretatur *myrrham maris*. à מֹר *myrrha*. (Vide DCCCXXII.) Magna enim *velut mare fuit contritio* ipsius. Thr. 2. 13. Luc. 2. 35. Ex R. מָרַר, i. e. *amarus fuit*, sequentia quoq; nomina Biblica sunt deducta: Ruth. 1. 21. מָרָא *Mara*, i. e. amara.

Num. 32. 35. בֵּית-נִמְרָה *Beth-nimrah*, i. e. domus amaritudinis.

Ibid. v. 3. נִמְרָה *Nimrah*, i. e. amaritudo. Psal.

LXVI.

מַסָּה Massah. Massah.

Exod.17.7.

MVRmurat populus contra Moschen ob penuriam aquæ, cui in extremo, quod ipsi à tumultuantibus imminebat, exitio constituto monstrat Iehova rupem in Chorebo: quâ percussâ erumpunt aquæ, & tranquillatur populus. Ideo *vocavit nomen illius loci Massam & Meribam: propterea quod contenderant filij Iisraëlis, & propterea quod tentaverant Iehovam dicendo, estne Iehova in medio nostri, an non?* Significat igitur מַסָּה tentationem versuchung / ex R. נָסָה tentare, probare, experiri. Congruit aliquo modo ad hanc radicem latinum *nisus* seu *nixus* pro conatu: ex quo *Nixij Dij* apud Ethnicos nuncupati sunt: quòd parientium nisibus adessent. *Pernix* est, qui multum nititur.

LXVII.

מְרִיבָה Meribah. Meriba.

Exod.17.7.

IDem locus vocatur *Meribah*, i.e. contentio, ob jam dictam caussam. Est מְרִיבָה jurgium, à verbo ריב litigare, contendere, disceptare, jurgare vel jurgari: tantum enim de verborum disceptatione accipitur. רִיב contentio est, jurgium, actio, rixa. Huc ex actè quadrat nostrum riffeln / i.e. *pungere verbis, dicteriis lacessere, vel irritare alicuius rei odiosa repetitione vel exprobratione.* Latini à רִיב habent suum *rabire*: ex quo *rabula*. Græcis ῥυπᾷν est *infamem reddere.*

2. Sam. 23. 29. רִיבַי *Ribai*, objurgans, rixans.

Iud.

Iud.6.32. יְרֻבַּעַל *Ierubbabhal*, cognomentum Gedeonis, i.e. vindicet se Bahhal.

Num.34.11. רִבְלָה *Riblah*, i. e. jurgium inveteratum. Hæc urbs est Antiochia secundum Hieronymum.

1.Sam.14.49. מֵרַב *Merab*, i.e. jurgans, disceptans.

2.Sam.11.21. יְרֻבֶּשֶׁת *Ierubbescheth*, litigium confusionis.

1.Reg.11.26. יָרָבְעָם *Iarobhham*, impugnans vel objurgans populum.

LXVIII.

יְהוָה נִסִּי Jehovah-nissi. Der HERR Nissi.

Exod. 17.15.

EXTRVXIT *Mosche altare: cuius vocavit nomen* יְהוָה נִסִּי *Iehova vexilli mei: dicebat enim, sic vocandum est, quia manus super solium Iah, bellum est Iehova contra Hhamalekitas de ætate in ætatem.* Prima hæc congressio cum hostibus in deserto, quæ Mosche precibus & populo gladiis armato feliciter confecta est: cuius proinde monumentum extare voluit Mosche: quo jugis ad posteritatem omnem perennaret eius memoria: & spes populum novæ suæ politiæ impleret successuum consimilium & victoriarum Deo auspice infallibiliter reportandarum sub regimine Mosis: quem par est existimare insigniter gavisum esse post insultus aliquot ægrè paullo antè superatos, inter furentis populi conclamationes & aliquot seditiosas concursationes: vbi ad extremam eius perniciem & totius politiæ vix recens coalitæ dissipationem omnia spectaverant. Iam di-

rescit populus ex spolijs, Iosuæ Ducis autoritas augescit, precum Mosis efficacitas patescit. Exultabundus igitur & triumphabundus Moses altare condit: cui nomen יְהוָה נִסִּי inscribit, i. e. *Iehova vexillum meum*. De nomine Jehovâ egimus num. 60. Nos illud tantum observatione dignum arbitramur: quod hoc primum, idque publicum monumentum sit: quo sanctissimum nomen JEHOVÆ solenniter promulgatum & quasi oculis spectandum universis fuit propositum. Condiderat etiam Iacobus Altare Gen. 33. v. 18. Sed illud *El-Elohe-Iisraël* appellaverat. Ex quo planum evadit, nomen Jehovæ nondum Patribus eo tempore fuisse revelatum, juxta illud, quod Exodi 6. 2. habetur, vbi ad Mosen Dominus ait: *Apparueram quidem Abrahamo, Isaaco, & Iacobo nomine Dei fortis omnipotentis: at nomine meo Iehova non cognitus sum illis*. Huic non tam nostræ quàm ipsius Veritatis sententiæ quicquid à dissentientibus opponitur, difflari perfacile potest: sicut est jam factum à Clariss. Becmanno: cuius solidis rationibus hanc unam ex ὀνομαλογοσκεψία nostra petitam addimus: quod nullum occurrat nomen proprium ulli rei impositum usque ad hoc tempus ab orbe condito, quod notam nominis Iehovæ impressam habeat: cum infinita deinceps inveniantur, tam à tergo quam à fronte vocem יָהּ vel יְהוֹ sibi adnexam gerentia. Alias rationes & obiectionum solutiones require ex Becmanno de Vsu Logices, pag. 97.

Altera vox quâ Altare Mosis insignitur, est נֵס, i. e. *vexillum, signum, velum*, præsertim navis: cuius R. est נָסַס *elevavit, extulit*. à quo non prorsum abludit σημεῖον, nec *signum*, nec zeichen.

Esa.

Esa.30.4. חָנֵס *Chanes*, i.e. gratiæ vexillum.

LXIX.

אֱלִיעֶזֶר Elihhezer. Eliézer. ἐλιέζερ.

Eliezer/ Eliefer.

*Exod.*18.3.4.

MOsi apud Jethronem ageti, post Gerschomum nascitur filius alter: cui nomen fit Elihhezer: quia dixerat: *nam Deus patris mei auxilio fuit mihi* (בְּעֶזְרִי in auxilio meo) *qui eripuit me è gladio Parhhonis*. Removerat abs se, vel certè cum pace dimiserat ad tempus jurgiosam mulierem Mosche: ut ad arduam legationis quam Deo imponente susceperat, functionem esset expeditior. Quantum enim vxori jam indulserit, patet ex 4.cap. Exodi. Nimirum impediverat ipsa: ne circumcisionis sacramento initiaretur Gersom filius. Et cum ingruenti præsentissimo mortis periculo eum non alia lege potuisset eripere, ipsamet fremebunda arreptum puerum suum circumcidit, inque maritum his verbis stomachatur: *Certe sponsus sanguinum es mihi*. Adeo verum est quod ille ait: *Μεγάλη τυραννὶς ἀνδρὶ γυνὴ καὶ τέκνα*. Sed quid faceret exul, inops? Dotem acceperat, libertatem vendiderat. Quantum etiam pacis uxoriæ retinendæ gratia tolerari nonnunquam oporteat, experiuntur mariti, intelligunt omnes cordati qui nôrunt, quid sit τροποφορῆσαι. Psal.95.10. adeo vt non nemini hodieque excidat illa vox:

O vtinam cælebs vixissem, orbusque perissem!

Est אֱלִיעֶזֶר compositum ex אֵלִי, i.e. Deus meus: de

quo vide supra nu. XLII. & nomine עֵזֶר *adjutorium: auxilium*: cuius R. est עָזַר, i. e. *opem ferre, auxiliari, adjuvare*, & quasi suppositis brachijs sustentare: cui significationi respondet Græcum ἀντιλαμβάνειν, einem vnter die arm greiffen vnd demselben auffhelffen. עֲזָרָה locum auxilij petendi, i. e. atrium notat, in quo congregabantur Israëlitæ. q. d. *auxiliatorium*. Propinqua sunt apud Græcos ῥύω, ῥῦσις, *libero, liberatio*: ϛηρίζω, *confirmo*: ϛερεόω *corroboro*. Pertinent huc *Lazarus*, Luc. 16. 24. quod non est aliud quam Eleasar: vt legit etiam Tertullianus lib. de idololatria & Prudentius in hymno de sanctorum exequijs. Vide infra num. CLXXIV.

Num. 21. 32. יַעְזֵר *Iabhzer*, i. e. auxilium.

Exod. 6. 23. אֶלְעָזָר *Elhhazar*, Dei auxilium.

Esr. 7. 1. עֶזְרָא *Hbezra*, adjutor.

Ezech. 11. 1. עַזֻּר *Hhazzur*, adjutus.

Ierem. 28. 1. עַזּוּר *Hbazur*, adjutus, sive adjutor.

Num. 1. 12. אֲחִיעֶזֶר *Achibbezer*, fratris mei adjutor.

1. Sam. 4. 1. אֶבֶן עֵזֶר *Ebenhbezer*, lapis auxilij.

1. Sam. 8. 3. הֲדַרְעֶזֶר *Hadarhbezer*, decorum auxilium.

Num. 26. 30. אִיעֶזֶר *Ibhezer*, insula adjutorij.

2. Reg. 14. 21. עֲזַרְיָה *Azarias*, auxilium Dei.

Iudith 1. 8. *Esdrelom*, i. e. adjutorium quercus vel planitiei, vel fortitudinis. אֵלוֹן est planities. אֵלָה quercus.

LXX.

שַׁבָּת Schabbath. Sabbathum. σάββατον. Sabbathtag/Sabbath.

Exod. 20. 8.

R*Ecordare diei sabbathi, vt sanctifices illum. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum: dies verò septimus sabbathum* שַׁבָּת *est Iohovæ Deo tuo: ne facito vllum opus tu aut filius tuus, aut filia tua, servus tuus aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus, qui est intra portas tuas.* Nam *sex diebus perfecit Iehova cælum ipsum & terram, mare & quicquid est in eis: quievit verò die illo septimo: idcirco benedixit Iehova diei* הַשַּׁבָּת *Sabbathi, & sanctificavit illum.* Eandem vocis *Sabbathi* originationem continent verba Mosis, quæ habentur Gen. 2. v. 2. *Cum autem perfecisset Deus die septimo opus suum, quod fecerat, quievit* יִשְׁבֹּת *ab omni opere suo, quod fecerat: & benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit ipsum: cum in eo quievisset* שָׁבַת *ab omni opere suo, quod creaverat Deus faciendo.* Qui locus priorem declarans non eò accipiendus est, quasi Sabbathi observatio statim à condito mundo generi humano fuisset præcepta, aut à Patribus ante Mosen per annos 2400. recepta ac celebratione solenni frequentata: eam enim, quamvis multorum sit, opinationem tamen solidam non esse ex 7. Ioh. vers. 22. constare potest, vbi CHRISTVS ait; *Moses dedit vobis circumcisionem, non quod ex Mose sit, sed quia ex Patribus: & Sabbatho circumciditis hominem.* Nimirum Sabbathi sanctio cedebat circumcisioni: quæ potior & prior, Abrahamo nimirum quadringentis circiter annis ante Mosen

tradita, Ezechiel disertè asserit in deserto demum Sabbatha accepisse Israëlitas, cap. 20. 12. Quod si à mundi conditu extitisset jugis illa & sacrosancta Sabbathi solennitas: non potuisset ea ex septimâ feriâ in primam transferri ab Apostolis, & obligaret hodieque omnes vbique homines: id quod nemo audeat asserere præter Sabbatharios. Naturalia tamen adeoque perpetua & immutabilia duo agnoscimus in præcepto de Sabbathi sanctificatione: quorum alterum est publicus Dei cultus & religionis exercitium: alterum diei alicuius (non præcisè septimi) consecratio ad publicum Dei cultum. Cætera cuncta temporalia, ceremonialia & Mosaica sunt, ex Ecclesia Catholica, quatenus synagogæ opponitur, eliminata: à quib. Christiani emancipati stant in libertate, quâ CHRISTVS eos liberos fecit. Ac observatione dignum est, quod talis quidam rigor, quem aliqui hîc vrgent & vsurpant, ne servari quidem possit in vniversâ CHRISTI Ecclesiâ: eò quod ne rerum quidem ipsa natura id patiatur. *Lusitani* (inquit Köplerus in Epitome Astronomiæ lib. 3. parte 5.) *post triennij peregrinationem consumtam in suo orbis periplo domum reversi feriam quartam numerarunt: cum Lusitania quintam ageret. Meridianum enim suæ navis, vnde diei naturalis numerabant initium, Solem secuti circumtulerunt semel: cum Meridianus Lusitaniæ mansisset suo loco. Contrarium ijs evenit, qui in Orientem egressi ex Occidente domum revertuntur: nam Soli obviantes vnâ die plus numerant denique, quam ij, ad quos fit reversio.* Subiungit paullo post idem autor: *Exercet hæc quæstio Iudæos. Si Iudæi duo alter per Occidentem alter per Orientem penetrantes in Chinam invicem obvient, vtrius sabbathum valeat: nam diversa (vno die differentia) sabbata conferent:*

ferent: & prævertetur, qui per Orientem advenit. Quin etiam Christiani festorum suorum observatores rigidi vexabuntur eadem perplexitate: cum omnia festa, vt Iudæi ab occasu solis in quovis loco, sic Christiani ab ortu incipiant. De eadem re Joh. Albertus Widmanstadius, in præfat. N.T. Syriaci ad Ferdin. Rom. Regem, *Observatum est navigatione Magellanicâ secundum solem in occasum directa, ipsos* (nautas) *senas horas annuas, quæ nobis quarto quoque anno Februarium mensem vno die longiorem faciunt, antevertisse, quartique anni initio diem prope vnum ex nauticâ Ephemeride exemtum eis ita fuisse, vt cum VII. idus Sept. portum Hispalensem invehetrur, VIII. diem Iduum ex accuratissimâ dierum annotatione numerârint, eoque miraculo jam non Oceano tantum sed etiam Solis dimensionibus vim factam fuisse necessariò confiteamur.* Hæc illustrant divinam Iesu Christi Domini nostri sapientiam, qui quam non ferebat Ecclesia Catholica, id est, per orbem vniversum sparsa membrorum suorum societas, legis Mosaicæ parilitatem, tum verbis tum factis dispunctam voluit, ut Cives suæ Reip. plenâ libertate donaret, & ceremoniarum aucupes atque exactores eâ excluderet atq; exigeret. Quod nunc plenius edisserere nostri non est instituti. Id unum certum ratumque esto, publicè cultum fuisse Deum ab ijs, qui fuere ante diluvium per 1600. annos, & post diluvium rursum per 800. vsque ad Mosen: à Mose Synagogam per 1600. annos obvinctam fuisse celebratione sabbathi: sed hanc rursum laxatam esse per Christum & Apostolos, per 1600. annos, & dehinc ad finem vsq; mundi (salva manente semper obligatione juris divini naturalis ad cultum publicum) liberam perseverare. Radix שָׁבַת est *cessare, desinere, quiescere.* שֵׁבֶת est *cessatio,*

quies. Inde σεβάζομαι, σέβομαι colo, σεβασμὸς cultus. Hæc cum tam plana ſit atque aperta nomenclatio ex vſu verbi tam frequentati apud Hebræos, & in omnibus eiuſce linguæ dialectis quam notiſſimi, mirum profecto eſt, Iudæomaſtiges veteres ſuis ludificationibus in ſabbatha Iudæorum tam petulanter bacchari auſos fuiſſe. *Exacto*, inquit Apion apud Ioſephum l. 2. cont. Apion. *ſex dierum itinere inguinum ulceribus affecti ſunt* (Iudæi ex Ægypto reduces) *& hac de cauſa ſeptimâ die quieverunt, incolumes conſtituti in eâ regione, quæ nunc Iudæa vocatur, & appellaverunt eam diem ſabbatum, ſervata Ægyptiorum voce: nam inguinis morbum Ægyptij vocant ſabbatoſim*. Hæc ibi refellens Ioſephus inter alia ſic ſcribit: *Sabbathi appellationis grãmatica ratio, quã adfert Apion, multã impudentiã præ ſe fert, vel certè magnã imperitiã. Nam hæ voces Sabbo & Sabbathũ inter ſe maximè differũt. Sabbathum n. ſecundum Iudæos quies eſt ab omni opere: Sabbo verò Ægyptiis, vt ille affirmat, inguinum morbum ſignificat.* Plutarchus 2. lib. 4. Sympoſ. quæſt. 5. Tabernaculariorum Iudæorum feſtum in Bacchanalia conatus convertere, Sabbos etiamnum Bacchos vocari ait, & inde σαβάζειν eſſe, i. e. *ovare, tripudiare, frontem exporrigere*: vnde demum ſabbathum Iudæorum nuncupatum fuiſſe nugatur, eoque cradephoria ſua ac thyrſophoria accommodat. Sed Satanæ hi ſunt ludi, hæ gentilium calumniæ: quibus Tacitus lib. 5. Hiſtor. & Annal. lib. 22. quoque, vt & Iuſtinus Hiſtoricus delectati ſunt: quos noſſe oportuerat ſe Sabbos ſuos & σαβοῖ bacchantium vocem & σαβάζειν bacchari, ex Hebræo סָבָא accepiſſe, quod eſt inebriari, οἰνοφλυγεῖν, ut LXX. reddunt: vnde σαβάζιος Bacchus Græcis dictus: ex quo etiam nobis noſtrum ſauffen

reman-

remansit: & Iuvenali; *Pro populo faciens quantum saufeia bibebat.*

Luc.1. אֱלִישֶׁבַע *Elisabeth*, i.e. DEI sabbathum.

LXXI.

סוּף Suph.

Exod.23.31.

Ponam terminum tuum à mari Suph (Iunius, algoso) vsque ad mare Pelitschtaeorum: & à deserto vsque ad illud flumen Euphratis. Lutherus mare *Suph* reddit schilffmeer / quod LXX. & Vulgatæ versioni est mare rubrum seu Erythræum. Vox Suph quæ in nonnullis versionibus & à LXX. Iud.11.16. & Ierem.49.24. rectè retinetur, notat *juncum, algam, caricem*, vel *iuncetum* seu *carectum*: nam junco abundat hoc mare: adeo ut Herodotus lib. 2. tradat, Ægyptios accolas olim ex hoc junco sua fecisse navigia. Cæterum qui aliquid rubedinis vel aquis huiusce maris, vel arenæ ac fundo, vel montibus vicinis ijsque rubicundis, ex quorum repercussu speciem rubedinis hæ aquæ accipiant, vel algę isthîc nascenti adscripserunt hactenus: vt nomen illud sacris profanisque scriptoribus decantatissimum, quo Erythręum seu rubrum dicitur, tuerentur, debent jam minerval Clarissimo Viro Nicolao Fullero: qui solidis rationibus persuasit, Erythram Regem, quem dedisse nomen huic mari volunt, non alium esse quam ipsum Edomum seu Esavum: de quo jam suprà ostensum est, num XXI, & ex habitudine corporis, & ex rufo edulio πυῤῥὸν seu ἐρυθρὸν nominari meruisse. Vide eius cap.20. Miscell. sacr. lib.4. vbi

F 5 per-

persuadet ab omni etiam probabilitate alienum esse, quod Rex quidam Græco nomine insignitus isthîc loci fuerit, ac proinde sicut Cephas est Petrus, & Thomas Didymus, ita *Idumaam esse Erythrãa*, ac mare rubrũ vel *Erythraum* esse mare *Edomi* eius regionis Domini & habitatoris celeberrimi. Sed hoc tamen Scaligerum quoque ac Drusium observâsse & monuisse in Antibarbaro suo docet Sixtinus Amama vir lectionis omnigenæ, & doctrinæ admirandæ. Vox סוּף cum nostro schilff satis habet affinitatis. Rad. סוּף est *consumere* (ex qua alga dicta, quòd facilè consumatur) *deficere*, *desinere*: inde nomen סוּף, i.e. *finis, terminus, extremum, vltimum*: id quod nostro quoque instituto admodum prodest: Vocetur enim jam mare Suph: eò quod, vt ex loco adducto ostenditur, mare istud sit סוּף, i.e. terminus ac limes à Deo ipso definitus: intra quem sese Israëlitæ debeant continere: seu usque ad quem potentiam & dominium suum propagare teneantur. Id quod à Davide demum est præstitum, 2. Sam. 8. 14. & à Salomone consummatum, 1. Reg. 9. 26. A סוּף *desinere* est Græcum παύειν, i.e. quiescere, & παῦσις paussa, quies.

LXXII.

אוּרִים תֻּמִּים Urím Tummim.

Urim Thummím.

Exod. 28. 30. al. 26.

P*Onito in sacro illo pectorali juris Vrim & Tummim: quæ sint supra cor Aharonis, cum ingredietur coram* Iehova. Augustini sententia est l. 2. quæst. in Vet. Test. quæst. 117. su-

117. super Exod. hæc ipsa verba Vrim & Tummim aureis literis medio rationalis sacri, quod supra cor suum gestabat Aaron, inscripta fuisse: quæ cum nostro instituto maximè nunc conveniat, eam cæteris omnibus numero & varietate propemodum infinitis divinationibus præferendam esse arbitramur. Rectè sane factum, quod Ar. Montanus, Iunius & nonnulli alij in suis translationibus hæc verba retinuerunt: ut sua cuique constaret libertas sic vel secus de eorum interpretatione sentiendi. Significationem a. quod spectat, obviam eam esse arbitror omnibus Aaronis personam eiusque officium considerantibus. Designatus erat *judex* & totius populi Dei *consiliarius* ordinarius: quem summis dotibus præditum esse oportebat: vt *sapientiâ* nempe & *virtute* omnibus antistaret. Quam ad rem, vt omnes mox vltro animadvertunt, duabus rebus opus erat, LVCE scilicet in mente, & RECTITVDINE in voluntate. His nihil divinius homini contingere, nihil judici & consiliario tanti ominis tantæque autoritatis magis necessarium esse poterat. Sunt præterea hæc duo ita connexa, vt alterum sine altero vel *cæcum* vel *perfidum* judicem constituat. Non enim si sciat, quid rectum justumque sit, satis est, nisi idem etiam velit: non si velit, sed nesciat, quod justum est, personam judicis sustinere potest. Quare ipsa se statim prodit expositionis horum nominum veritas. *Vrim* enim *lumina* seu *illuminationes* significat, *Tummim integritates* seu *rectitudines*: quibus nobilissimæ duæ, quæ in homine sunt, facultates indigent, *mens* nempe & *voluntas*: vt ab illa *caligo*, ab hac *pravitas* auferatur, & homo ad imaginem Dei, quam amisit, reformetur. A R. תָּמַם est *summo, consummo*,

tins

est גָּרַשׁ *expulit, ejecit.* Hinc גְּרוּשָׁה, *vidua, ejecta, repudiata.* גֶּרֶשׁ extrusio, ejectio, expulsio. Proximè abest Gr. χωρίζω separo. Χωρὶς seorsim. χωρίτης rusticus, qui seorsim à civibus habitare cogitur. Sic *Gersmannum* interpretari posses, per extorrem à patria & civibus: licet aliàs Gersman dictum arbitrentur, quasi gar/ vest/ man. i.e. valde strenuus vir. DE Radice גוּר egimus supra num. XIV.

1. Paral. 26. 21. גֵּרְשֻׁנִּי *Gerschuni*, exul.

LX.

אֶהְיֶה Eheje. Jehova. יְהוָה.

ὁ ὤν. Qui est. Ich werds seyn. Der selbstwesende.

Exod. 3. 14.

SI *dicerent* filij Iisraëlis, *Quod est nomen eius, qui te misit? quid dicerem illis?* Sic quærit Moses. Respondet Dominus: *Eheje, qui ero.* (al. qui sum) *Ita dices filijs Iisraëlis: Eheje misit me ad vos. Hebræum nomen Eheje* (inquit Iunius in Annotat. ad suam versionem) *retinuimus tanquam proprium: quia vt proprium nomen eodem versiculo paullo post subijcitur. Exponitur autem per* ero, *vel* sum: *futurum enim pro continuo tempore ac præsente vsurpatur.* Piscatori Iehova est, der Selbstwesende. Græ. ὁ ὤν. Apoc. 1. 4. & 22. 13. i. e. *ens*: Solus enim DEUS propriè *est*, nec novit fuisse aut futurum esse. *Quia est* (inquit Bernh. ad Eugen.) *DEUS: sine quo nihil est: tam nihil esse sine ipso, quam nec ipse sine se esse potest. Ipse sibi, ipse omnibus est: & per hoc quodammodo solus est ipse: qui suum ipsius est, & omnium esse.* Hinc Græci αὐτούσιον dicunt, & οὐσίαν ὑπερούσιον. Veteres ἰαὼ dixerunt.

Iren.

Iren.lib.1.c.18. Origen.lib.6. contra Celsum. Latini contrahunt, & Iovam vel Ihovam pro Iehova, item Iovem dicunt: quam vocem malè à juvando derivâsse Ciceronem Lactantius c. 11. l.1. de falsâ relig. his verbis declarat: *Hoc in Deum minimè congruit: quia juvare hominis est aliquid opis conferentis in eũ, qui sit alienus & exigui beneficij. Nemo sic DEVM precatur, vt se adjuvet, sed vt se servet, vt vitam salutemque tribuat, quod multò plus ac majus est, quàm juvare.* Contra Lactantium tamen sentit Ioh. Seldenius doctissimus ICtus, Deum *Iovem* piè posse vocari asserens ex Act. 17. v. 28. in libello de Dijs Syris p.112. Patet autem ex nominibus ἰευώ, ἰαὼ & Iovis (sic enim veteres dicebant pro Iupiter) & *id*, antiquis Iudæis adeo frequentatam fuisse vocem Iehova, vt eius cognitio & vsus in alias quoque gentes ac præsertim Græcos Orientalium æmulos dimanârit. Eccui ergo verisimile fiat, Israëlitas priscos ab eius pronuntiatione religiosè abstinuisse? Quare non intelligo, quis impetus Drusium in Anglos concitârit: cum scriberet, eos graviter peccare, quòd hoc nomen legant. Sed satis ei fuit occursum à Fullero doctissimo in Appendice ad 6. lib. Miscell. & refellitur vana suggillatio ex locis sexcẽtis huius nostræ ὀνομαλογοσκεψίας: in qua identidem occurrunt Propria, nomen hoc tetragrammaton (vel trigrammatum, secundum Chaldæos) pene integrum in se complectentia, qualia sunt Iehonathan (q.d. Iehova nathan, id est, Deus dedit) Iehoram, q.d. Iehova ram, Iehoschavat, Iehotzadak, Iehoschuhha, Iehohhadan, Micajehu, &c. quæ vulgò pronuntiata sic fuisse, neminem dubitare sinunt. Adde vocem יָהּ contractam ex יְהוָה in ore omnium fuisse & esse. Sed

 mens

mens tamen nostra non est, profanationi huius tremendi nominis occasionem præbere aut viam sternere. Semper enim auribus nostris insonat illud Mosis Deut. 28. 58. *Time nomen gloriosissimum & summè reverendum, nempe IOHOVAM Deum tuum.* Quare à Fullero facimus: qui *expedire* arbitratur *rudibus atque imperitis, quorum maximus est numerus, frequentius Dominum exponi, eruditis autem sæpius Iehovam enuntiari, tum verò præcipuè, vbi emphaseos occulta vis aliqua subest.* Quod ferè consentit cum ijs, quæ habentur in historiâ Synodi Dordracenæ Sess. 12. Quæsitum ibi fuit, *quomodo nomen Iehova in Vet. Test. sit transferendum? Vtrum in Belgico sit retinendum, an verò per vocem* Heere/ *vti hactenus, aut similem exprimendum? Ac consultum fuit judicatum, cum alia commoda atq; vsitata vox Belgica non extet, qua vis illius nominis exprimatur, vt interpretes vocem Iehova transferrent per vocem* Heere / *vtque hac vox majusculis literis in textu exprimatur. Vbicunque verò vox Iehova emphasin habere videretur peculiarem, ibi ponendũ esse asterismum & vocem Iehova in margine adscribendam. Monendos quoque esse interpretes: vt vbi hæc vox habet puncta vocis Elohim, dispiciant, an illis in locis commodius per vocem* God/ *quam per vocem* Heere *transferri non possit.* Cæterum quod ad mysteria huius vocis attinet, edisserat ea, qui integrum de Τετραγραμμάτῳ commentarium meditatur. Pauca tantum ἐπισάγματος loco libet attingere. Probat Brougthonus in Concentu Scripturæ, etiam Rabbinos fateri, nomen Iehovæ de Messiâ dici. Sed quis testis fide dignior ipso CHRISTO? Nisi credideritis, inquit ipse Ioh. 8. 24, quod EGO SVM, moriemini in peccatis vestris. Et vers. 28. Cum exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quod EGO SVM. Et infrà: Amen dico vobis,

vobis, antequam Abraham erat, EGO SVM. Matth. 14. ad discipulos in mari pavibundos: Confidite, EGO SVM. Iudæi intelligebant hanc vocem EGO SVM: ideo sublatis lapidibus eum ceu blasphemum obruere volunt, certè post eâdem de caussâ condemnatum cruci suffigunt. Eius vis in comprehensores exerta Ioh. 18. 6. eâ namque auditâ retrorsum pulsi & quasi fulmine tacti in terram prosternuntur. Est ergo JESVS noster IEHOVA, DEVS benedictus in secula, Rom. 9. 5. ὁ ἦν καὶ ὁ ὢν καὶ ὁ ἐρχόμενος, Apoc. 4. 8. ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Hebr. 13. 8. Alterum est quod annotamus, Plutarchũ fecisse librum de εἶ inscripto foribus templi Delphici: vbi refert voce εἶ salutare olim solitos Græcos Deum, eundemque salutantibus per inscriptam inibi aliam vocem respondisse γνῶθι σεαυτόν. Vide Mutium Pansam in Osculo Ethnicæ & Christianæ Philosophiæ cap. 31. pag. 156.

Postremo id ratum firmumque esto apud nos, vnam solam eamque Hebræam linguam esse, quæ gloriari hodieque possit, se proprium Dei nomen habere & nôsse. Nam quæ alia Deo attribuuntur nomina, appellativa sunt omnia, tam veris quam falsis numinibus, vt & hominibus, ferè communia, puta θεός, Deus, Gott/Elohim, Adoni, Dominus, Baal, & id genus quàm plurima. Sed IEHOVAM nominat sola lingua Hebraica: quæ felicitas nulli ex aliis contigit. Vt hinc eius majestas, & prima, qua prior nulla est, antiquitas vel ad oculum patescat. Denique non caret mysterio, quod Iudæi nomen Iehovæ omninò pronuntiare horreant. Pœnam hanc divinitus eis inflictam interpretor. Quia enim verum Deum amiserunt, justum sanè est, vt

eius etiam careant nomine, quem honorare pridem destiterunt.

Propria nomina, vti diximus, cum voce יָהּ vel יְהוָה composita innumera occurrere diximus in Biblijs: quæ nihil attinet huc congerere: sed satius fuerit suis ea singula in locis observare, contra imperiosam eorum obstinationem, qui pronuntiatione nominis Iehovæ nobis religionis caussa interdictum volunt.

Esr. 8. v. 15. extat nomen אַהֲוָא *Ahavah*, i. e. essentia vel generatio: quæ ex sola R. הָיָה videtur constare.

1. Reg. 16. 1. יֵהוּא *Iehu*, existens.

LXI.

עִבְרִים ἑβραῖοι. Hebræi. Hhebræi. Ebræi. Ebreer.

Exod. 3. v. 18. & 9. v. 1. & 10. v. 3.

E*Dixit Iehova Mosi: siste te manè coram Parhhone, ac dicito ad eum, Ita ait Iehova Deus Hhebræorum, dimitte populum meum, vt serviant mihi.* Habent hæc verba emphasin, & nomen Hebræorum ex præsente Historia explanant. De transitu & discessu agitur: quo mox futurum erat, vt nova surgeret Iisraëlitarum respublica, ex meris trajectoribus constans: tales autem עִבְרִים vocantur; & Deus eorum, Deus Hebræorum seu transitorum vel trajectorum, ab admirabili scilicet transitu maris rubri. Nec obstat Abrahamum quoque Hebræum dici. Gen. 14. 13. Causa namque nominis eadem, vt interpretes fere consentiunt, quiper περάτην cum LXX. Gen. 14. 13. exponunt, quod Abram ex terra Chaldæorum per Mesopotamiam penetrãs ingressus sit terram Chanaan,

Sem pater est omnium filiorum Heber. Cum enim Heber non à Semo natus sit, sed quintus demum in progenitorum serie reperiatur, patet hoc ad commendationem Hebræorum, seu filiorum Heber dictum esse. Et cap. 11. ostendit, linguam illam primam & ante erectionem turris Babylonicæ omnibus communem *sine ulla dubitatione ibi remansisse, vbi non fuit illa pœna quæ facta est mutatione linguarum : adeoque in eius gente remansisse à cuius nomine nomen accepit. & hoc justitiæ gentis huius non parvum apparuisse vestigium : quod cum aliæ gentes plecterentur mutatione linguarum, ad istam non pervenerit tale supplicium*. Quanquam autem Abrahamus in Chaldæa fuit natus & ex eadem evocatus: nihil tamen obstat, quin & ipse secum in terram Chanaan transtulerit hactenus inter suos conservatam & in tabernaculis Heberi cultam propagatamq; in se velut hæreditario jure sanctam hancce linguam: ut nihil ne probabilitatis quidem habeat, quod dicunt recentiores aliqui, Abramum Chaldaicè locutum vtpote Chaldæum, & relictâ post linguâ sua patriâ sermonem Chananæorum fuisse amplexum, qui ipsus sit Hebræus. Quam opinionem refellit Fullerus lib. 4. cap. 4. Miscell. sacr. fusè & nervosè: nec erit amplius sub judice lis, vt vult Thomas Erpenius, Chaldæane an Hebræa sit linguarum prima. Fortasse Hebræorum nomen non simpliciter gentis erat, sed & professionis certæ ac societatis religiosæ: cuius Heber cum suis consortibus præcipuum caput extiterat, quamque legibus firmârat post confusionem Babylonicam. Nam qui veræ & antiquæ religioni tum temporis erant addicti, Hebræi dicebantur, quia eius linguæ erant studiosi: quæ non fuerat passa pœnam Babylonicæ

bylonicæ confusionis: sed salva & integra manserat apud eos qui non facti fuerant complices infamis illius molitionis, in quam turris Babylonicæ structores conspiraverant: qualia passim remanserant olim, & frequentabantur Collegia apud Melchisedecum Regem Schelemi, Iobum & eius amicos, quorum sermo nulla peregrinitate alieni sermonis infucatur. Ac licet speciali quadam ratione Iisraëlitæ posteà soli vocati Hebræi fuisse noscantur, inde tamen haud satis certò colligi posse videtur, nullos nisi illos Hebræorum nomine fuisse vocitatos. Forte aliorum Hebræorum in terrâ Chanaan & alibi degentium societates invalescenti idololatriæ, & tyrannidi Apostatarum, intereà dum inter Ægyptios per 200. circiter annos gemebant Iisraëlitæ & continuis exerciti calamitatibus tantò ardentius religionem in linguâ primæva excolebant quò gravius affligebantur, succubuerunt: aut si quæ residuæ fuerunt, eæ sese reducibus ex Ægypto, & in possessionem terræ Chanaan missis conjunxerunt, & cum ijsdem in eandem gentem coaluerunt: vt ita progressu temporis propria maneret hæc gloria posteris Abrahami, & quidem eorum tantum, qui ex Ægypto fuerant egressi: eò quod linguæ priscæ, & in eâ ac per eam antiquæ ac veræ religionis constantes custodes atque invicti assertores essent atque permanerent. Cuius rei documentum evidens peti potest ex zelo Nechemiæ. *Vidi*, inquit c. 13, 23, *filios Iudæorum quorundam ex parte loqui Aschdodææ*, seu Azoticè, *neque scientes loqui Iudaicè, sed ex lingua cuiusque populi sui: ideo contendi cum eis, maledicens eis, & percutiens ex eis aliquos glabravi eos*, &c. Ex quo quantus Iudæorum priscorum in Hebraicâ

linguâ conſervandâ & ad poſteros tranſmittendâ fervor fuerit, non poteſt non eſſe quàm manifeſtiſſimum. Taceo ſeditioſas Hebræorum cum Græcienſibus Synagogis eâdem ex cauſâ converſationes: de quibus fidem facit Hiſtoria Hebræorum nuſquam non obvia.

Nomina reliqua ad R. עָבַר pertinentia ſunt:
Gen.10.21. עֵבֶר *Hheber*, i.e. tranſitus,
Num.33.34. עַבְרֹנָה *Hhabronah*, tranſiens.
Deut.15.12. עִבְרִי *Hhibri*, tranſiens, vel Hebræus.
1.Maccab.2.5. *Hhabaran*, i. e. pervadens vel ſtrenuus.
Ioſ.19.28. עֶבְרוֹן *Hebron*, tranſitus.
Ioh.1.28. *Bethabara* בֵּית-עֲבָרָה domus trajectus.
Iudit.3.13 מַעְבְּרוֹת *Mahhberoth*, i.e. ſerræ, tranſitus anguſti montium, vtrinque inter ſe adverſantium, & figuram ſerræ denticulatæ quodammodo exprimentium.

XLII.

פֶּסַח Paſcha. Péſah. πάσχα. Paſſah. Phaſe.

*Exod.*12.11.

C*Omedite eam* (parvam pecudem maſculam anniculam ex ovibus aut ex capris) *lumbis veſtris ſuccinctis, calceamentis veſtris ad pedes veſtros, & baculo veſtro in manu veſtra: ſed comedite eam cum feſtinatione,* פֶּסַח הוּא לַיהוָה *Paſcha eſt Iehovæ. Tranſiturus enim ſum per terram Ægypti.* Et verſ.21. *Iugulate ipſum Paſcha.* פָּסַח יְהוָה *tranſibit Dominus, nec ſinet interfectorem ipſum ingredi domos veſtras ad cædendum.* זֶבַח-פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח v.27. *victima Paſcha eſt Iehovæ qui trâſivit.* Sur-

vit. Surgit nova Resp. Ecceſiaſtica, quæ novis legib. & ſacramentis eſt conſtabilienda. *In nullum enim nomen aut verum aut falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum vel ſacramentorum viſibilium conſortio colligantur*, vt ait Auguſtinus. Ex hiſtoria præſente patet nominis originatio , & proprietas verbi פָּסַח, i.e. *tranſire, tranſilire per intervalla ſcilicet & è loco in locum, vel à latere in latus ſubſilire, tranſſcendere.* In Piel פִּסֵּחַ eſt *ſaltitare.* A פֶּסַח ceu feſtorum capite eſt haud dubie feſtum, feſt: & ex propria eius ſignificatione, *paſſus*, paß / ποῦς, *pes*, πηδάω, *ſalio*, πήδημα *ſaltus.* Cæterum Auguſtinus oculatiſſimus Scripturæ Sacræ ſcrutator, etiam in novo Teſtamento proprietatem vocis Peſach expreſſam fuiſſe à Iohanne Evangeliſta his verbis declarat, in Pſal. 78. *Paſcha*, inquit, *Latinè tranſitus interpretatur: non eſt enim Paſcha græcum nomen, ſed hebræum. Reſonat quidem in græca lingua paſſionem, quia* πάσχειν *latinè pati dicitur: Sed conſultum Hebræum eloquium aliud indicat & tranſitum commendat. Hoc admonuit etiam Iohannes Evangeliſta: qui imminente paſſione cum veniret Dominus ad cœnam, qua commendaret ſacramentum corporis & ſanguinis ſui, ita loquitur: Cum veniſſet hora, vt* TRANSIRET *Ieſus de hoc mundo ad Patrem: quibus verbis expreſſit tranſitum Paſcha.* Hæc Auguſtinus. Cognatum verbo פָּסַח eſt R. פָּשַׁע incedere, deambulare, gradiri.

Eſræ 2.49. פָּסֵחַ *Paſeach*, i.e. tranſitus.

1. Reg. 4.24. תִּפְסַח *Tiphſach*, i. e. tranſitus.

LXIII.

אָבִיב Abib. Abib.

Exod. 13.4.

HOdie exitis in menſe Abib. Et Deut. 16.1. *Obſervato*

men-

mensem Abib : *quia in mense ipso Abib eduxit te Iehova Deus tuus ex Ægypto noctu.* De eo dictum erat in Exodi cap.12.v.2: *Hic mensis vobis principium mensium, primus esto vobis inter menses cuiusque anni.* Hactenus à condito mundo, per 2400. circiter annos, anni initium sumtum fuerat ab autumno : quo tempore mundus est conditus. Moses a. novũ anni constituit initium, quod cædes primogenitorum in Ægypto, & Pascha primum, vt & æquinoctium vernũ, quo omnia renascuntur & juvenescunt, Iisraëlitis commendabant. Vocis proprietas ex re ipsâ patescit. Est Grammaticis אֵב *arbor, viror, culmus* ramos aut fructum gignens, atque ita speciem patris repræsentans. Sic Abib primus seu pater fit mensium. Vide de R. אָבָה in nomine Abraham, num. XII. Aliàs אָבִיב exponitur per *hordeum cum spicâ*, vel *spicam cum culmo*: quia eodem jam tempore hordeum spicas extulerat, vt notat Iunius. Repetitur præceptum Exod.23.15. & c.34. v.18. & ratio eius additur : ex qua originatio vocis facile colligitur : *Comedite azymos ipso mense Abib* ; *quia in eo egressus es ex Ægypto.* Idem etiam dicitur Nisan, à נָסַס, i.e. fugere: quia fugerunt hoc eodem mense Iisraelitæ ex Ægypto. Respondet iste mensis Aprili, ab apertione terræ dicto: sicut idem Græcis dicitur θαργηλιὼν , à θέρω & γῆ, quod tunc *calescere* incipiat *terra*. Radicem ponunt Grammatici invsitatam אָבַב, ex qua Chaldæi habent vocem אִבָּב; quæ *præcocem fructum* notat, vt patet ex paraphrasi Chaldaicâ Hos.9.10.

Ezech.2.25. al.3.v.15. תֵּל אָבִיב *Tel-Abib*, i.e. acervus novarum frugum.

LXIV.

מָרָה Mara. Μάρα. Mara. Maráh. Μερ̃ρα. Μερ̃ρα.

Exod. 15. 23.

PRofecti Iisraëlitæ à mari algoso progressi sunt versus desertum Schuris, euntesque triduò per illud desertum non inveniebant aquam. Inde pervenientes Maram, non potuerunt bibere aquas è Marâ, eò quod amaræ essent: idcirco vocat quisque nomen loci eius Maram,* i. e. amaritudinem. Amaros fontes vocat Plinius lib. 6. natural. histor. cap. 29. R. מָרַר est amarus fuit, item doluit. מַר amarus. מָרָה amara. Hinc Lat. *amarus* & *maror*. Et Gr. *μέριμνα, μεριμνᾶν*, i. e. *solicitudo, solicitum esse*. Myrrha, *μύῤῥα*. Hebræis est מֹר. Ab hoc fonte est nomen Maria מִרְיָם. cuius primùm fit mentio in hoc ipso cap. 15. v. 21. quam vocem per *mare amaritudinis* exponunt: יָם enim mare significat. Bernhardus Hom. 2. ad loc. Lucæ: *Missus est Angelus*, ait significare Mariam stellam maris. *Stillam* forte voluit dicere, quæ Hebræis est מַר, i. e. *gutta, stilla*: unde *μύρω* & *μυρίω*, stillo, fluo. Quidni etiam *mare*? hoc enim Pythagorici lacrimam Saturni dicebant, teste Gyraldo in suo syntagmate. Isidorus lib. 7. Orig. c. 10. ait Syris nomen Mariæ *Dominæ* esse nuncupativum: ijs enim מָרְא est Domina. Epiphan. serm. de laud. B. Virg. interpretatur *myrrham maris*. à מֹר *myrrha*. (Vide DCCCXXII.) Magna enim *velut mare fuit contritio* ipsius. Thr. 2. 13. Luc. 2. 35. Ex R. מָרַר, i. e. *amarus fuit*, sequentia quoq; nomina Biblica sunt deducta: Ruth. 1. 21. מָרָא *Mara*, i. e. amara.

Num. 32. 35. בֵּית-נִמְרָה *Beth-nimrah*, i. e. domus amaritudinis.

Ibid. v. 3. נִמְרָה *Nimrah*, i. e. amaritudo. Psal.

Psal.45. מֹר *Myrrha.*

Esth.1.14. מַרְסְנָה *Marsenah*, i.e. amaritudo rubi.

Esr.10.36. מְרֵמוֹת *Meremoth* ; i. e. amaritudo mortis.

Esr.2.2. מָרְדֳּכַי *M[illegible]dechai*, i.e. amara contritio.

LXV.

מָן Man. Manna. Man. μάννα. Manhu.

Exod 16.14.15.

FVit mane stratus ros circa castra : cumque se elevasset stratus ille ros, ecce in superficie ipsius deserti tenue quiddam rotundum, tenue inquam sicut ipsa pruina super terram. Quod videntes filij Iisraëlis dicebant alter ad alterum, Man est. מָן הוּא *non enim sciebant, quid esset. Dixit verò Mosche ad eos, is est panis ille, quem dat vobis Iehova ad comedendum.* Et v.32. *Vocavit domus Israëlis nomen eius* מָן *Man: quod erat quasi semen coriandri, album, & eius sapor quasi crustuli melliti.* Deut.8.3. *Cibaverat te Man, quod non cognoveras, neque cognoverant maiores tui.* Man (inquit Iun.) id est *cibus præparatus*, vel aptus ad comedendum sine alio hominis labore : hoc autem generali nomine vocant; quia eius speciem ignorabant. Idem ait Buxtorffius. Luth. eine gabe. R. מָנָה in Kal. est *numerare*; vnde Almanah, i.e. *numeratio mensium* seu partium anni per ferias & temporum ac dierum intervalla ad positiones syderum accommodata. Scilicet ab Arabibus (id quod Al articulus sicut in Alcoran, Almageste, Almansor, &c. ostendit) acceptum retinemus hoc nomen, ceu antiquis rerum Mathematicarum & Astronomiæ cultoribus. Ex eodem fonte est *Mensis*, Græce μὴν, nobis

bis

bis Monat: quamvis *mensem* Cic. lib. 2. de nat. Deor. à *mansione* dictum velit. Idem verbum in Piel מִנָּה significat *præparavit, paravit*: it. *præfecit*: ex qua notatione מָן *cibus* est *præparatus*, sine labore comparatus. Sunt qui putant, Iisraëlitas cum dicerent מָן הוּא rogâsse, *quid esset.* מָן Chaldaicum est significans *quis*, (& aliquando *quid*) idem quod מִי quis & quæ: מָה quid apud Hebræos. מָנָה est *portio* dinumerata & constituta. 1. Sam. 1.5. item *munus*, *pars, sors*. A מָנָה *numerare* est μνᾶ *mina*: ac porrò *moneta*, & *nummus* & *numero*. Ex eadem R. quatenus significat *præsicere*, est νέμω, i.e. *distribuo, rego, moderer*: & νόμος *lex*.

Pertinent huc:

תִּמְנָת *Timnath*. Gen. 38.12. i.e. numeratio.

מַדְמַנָּה *Madmannah*. Ios. 15.31. mensura numeri.

טַלְמוֹן *Talmon*. Esr. 2.42. numerus roris.

חַשְׁמֹנָה *Chaschmonah*. Num. 33.30. festinatio numerationis. Vide CXLV.

מְנִי *Meni*. Esa. 65.11. de quo vide infra numerum CXLVIII.

מְנֵא *Meneh*. Dan, 5.26 i.e. numeravit.

מִנִּי *Minni*. Ier. 51.27. præparatio vel munus.

דַלְמָנוּתָא *Dalmanutha*. Marc. 8.10. pauperis hæreditas.

Mainan. Luc. 3.31. dispositus, præparatus.

מִנִּית *Minnith*. Iud. 11.33. numerus vel munus.

יִמְנָה *Iimnah*. Gen. 46.17. distributio.

תִּמְנָה *Timnah*. Ios. 15.10. numeratio.

תִּמְנַת חֶרֶס *Timnat-cheres*. Iud. 2.9. figura Solis.

LXVI.

מַסָּה Massah. Massah.

Exod.17.7.

MVRmurat populus contra Moschen ob penuriam aquæ, cui in extremo, quod ipsi à tumultuantibus imminebat, exitio constituto monstrat Iehova rupem in Chorebo: quâ percussâ erumpunt aquæ, & tranquillatur populus. Ideo *vocavit nomen illius loci Massam & Meribam: propterea quod contenderant filij Iisraëlis, & propterea quod tentaverant Iehovam dicendo, estne Iehova in medio nostri, an non?* Significat igitur מַסָּה tentationem Versuchung / ex R. נָסָה tentare, probare, experiri. Congruit aliquo modo ad hanc radicem latinum *nisus* seu *nixus* pro conatu: ex quo *Nixij Dij* apud Ethnicos nuncupati sunt: quòd parientium nisibus adessent. *Pernix* est, qui multum nititur.

LXVII.

מְרִיבָה Meribah. Meriba.

Exod.17.7.

IDem locus vocatur *Meribah*, i.e. contentio, ob jam dictam caussam. Est מְרִיבָה jurgium, à verbo ריב litigare, contendere, disceptare, jurgare vel jurgari: tantum enim de verborum disceptatione accipitur. רִיב contentio est, jurgium, actio, rixa. Huc ex actè quadrat nostrum riffeln / i.e. *pungere verbis, dicteriis lacessere, vel irritare alicuius rei odiosa repetitione vel exprobratione.* Latini à רִיב habent suum *rabire*: ex quo *rabula*. Græcis ῥυπᾶν est *infamem reddere.*

2. Sam. 23. 29. רִיבַי *Ribai*, objurgans, rixans.

Iud.

Iud.6.32. יְרֻבַּעַל *Ierubbahbal*, cognomentum Gedeonis, i.e. vindicet se Bahhal.

Num.34.11. רִבְלָה *Riblah*, i.e. jurgium inveteratum. Hæc urbs est Antiochia secundum Hieronymum.

1.Sam.14.49. מֵרַב *Merab*, i.e. jurgans, disceptans.

2.Sam.11.21. יְרֻבֶּשֶׁת *Ierubbescheth*, litigium confusionis.

1.Reg.11.26. יָרָבְעָם *Iarobhbam*, impugnans vel objurgans populum.

LXVIII.

יְהוָה נִסִּי Jehovah-nissi. Der HERR Nissi.

Exod. 17.15.

EXTRVXIT *Mosche altare: cuius vocavit nomen* יְהוָה נִסִּי *Iehova vexilli mei: dicebat enim, sic vocandum est, quia manus super solium Iah, bellum est Iehovæ contra Hhamalekitas de ætate in ætatem.* Prima hæc congressio cum hostibus in deserto, quæ Mosche precibus & populo gladiis armato feliciter confecta est: cuius proinde monumentum extare voluit Mosche: quo jugis ad posteritatem omnem perennaret eius memoria: & spes populum novæ suæ politiæ impleret successuum consimilium & victoriarum Deo auspice infallibiliter reportandarum sub regimine Mosis: quem par est existimare insigniter gavisum esse post insultus aliquot ægrè paullo antè superatos, inter furentis populi conclamationes & aliquot seditiosas concursationes: vbi ad extremam eius perniciem & totius politiæ vix recens coalitæ dissipationem omnia spectaverant. Iam di-

rescit populus ex spolijs, Iosuæ Ducis autoritas augescit, precum Mosis efficacitas patescit. Exultabundus igitur & triumphabundus Moses altare condit: cui nomen יְהוָה נִסִּי inscribit, i. e. *Iehova vexillum meum.* De nomine Jehovâ egimus num. 60. Nos illud tantum observatione dignum arbitramur: quod hoc primum, idque publicum monumentum sit: quo sanctissimum nomen JEHOVÆ solenniter promulgatum & quasi oculis spectandum universis fuit propositum. Condiderat etiam Iacobus Altare Gen. 33. v: 18. Sed illud *El-Elohe-Iisraël* appellaverat. Ex quo planum evadit, nomen Jehovæ nondum Patribus eo tempore fuisse revelatum, juxta illud, quod Exodi 6: 2. habetur, vbi ad Mosen Dominus ait: *Apparueram quidem Abrahamo, Isaaco, & Iacobo nomine Dei fortis omnipotentis: at nomine meo Iehova non cognitus sum illis.* Huic non tam nostræ quàm ipsius Veritatis sententiæ quicquid à dissentientibus opponitur, difflari perfacile potest: sicut est jam factum à Clariss. Becmanno: cuius solidis rationibus hanc unam ex ὀνομαλογκεψία nostra petitam addimus: quod nullum occurrat nomen proprium ulli rei impositum usque ad hoc tempus ab orbe condito, quod notam nominis Iehovæ impressam habeat: cum infinita deinceps inveniantur, tam à tergo quam à fronte vocem יָהּ vel יְהוָה sibi adnexam gerentia. Alias rationes & obiectionum solutiones require ex Becmanno de Vsu Logices, pag. 97.

Altera vox quâ Altare Mosis insignitur, est נֵס, i. e. *vexillum, signum, velum*, præsertim navis: cuius R. est נָסַס *elevavit, extulit.* à quo non prorsum abludit σημεῖον, nec *signum*, nec zeichen.

Esa.

Esa.30.4. חָנֵס *Chanes*, i.e. gratiæ vexillum.

LXIX.

אֱלִיעֶזֶר Elihhezer. Eliézer. ἐλιέζερ.

Eliezer/ Eliefer.

Exod. 18.3.4.

MOsi apud Jethronem ageti, post Gerschomum nascitur filius alter: cui nomen fit Elihhezer: quia dixerat: *nam Deus patris mei auxilio fuit mihi* (בְּעֶזְרִי in auxilio meo) *qui eripuit me è gladio Parhhonis.* Removerat abs se, vel certè cum pace dimiserat ad tempus jurgiosam mulierem Mosche: ut ad arduam legationis quam Deo imponente susceperat, functionem esset expeditior. Quantum enim vxori jam indulserit, patet ex 4. cap. Exodi. Nimirum impediverat ipsa: ne circumcisionis sacramento initiaretur Gersom filius. Et cum ingruenti præsentissimo mortis periculo eum non alia lege potuisset eripere, ipsamet fremebunda arreptum puerum suum circumcidit, inque maritum his verbis stomachatur: *Certe sponsus sanguinum es mihi.* Adeo verum est quod ille ait: Μεγάλη τυραννὶς ἀνδρὶ γυνὴ καὶ τέκνα. Sed quid faceret exul, inops? Dotem acceperat, libertatem vendiderat. Quantum etiam pacis uxoriæ retinendæ gratia tolerari nonnunquam oporteat, experiuntur mariti, intelligunt omnes cordati qui nôrunt, quid sit τροποφορῆσαι. Psal.95.10. adeo vt non nemini hodieque excidat illa vox:

O vtinam cælebs vixissem, orbusque perissem!

Est אֱלִיעֶזֶר compositum ex אֵלִי, i.e. Deus meus: de

quo vide supra nu. XLII. & nomine עֵזֶר *adjutorium: auxilium*: cuius R. est עָזַר, i. e. *opem ferre, auxiliari, adjuvare*, & quasi suppositis brachijs sustentare: cui significationi respondet Græcum ἀντιλαμβάνειν, einem vnter die arm greiffen vnd demselben auffhelffen. עֲזָרָה locum auxilij petendi, i. e. atrium notat, in quo congregabantur Israëlitæ. q. d. *auxiliatorium*. Propinqua sunt apud Græcos ῥύω, ῥύσις, *libero, liberatio*: στηρίζω, *confirmo*: στερεόω *corroboro*. Pertinent huc *Lazarus*, Luc. 16. 24. quod non est aliud quam Eleasar: vt legit etiam Tertullianus lib. de idololatria & Prudentius in hymno de sanctorum exequijs. Vide infra num. CLXXIV.

Num. 21. 32. יַעְזֵר *Iahhzer*, i. e. auxilium.

Exod. 6. 23. אֶלְעָזָר *Elhhazar*, Dei auxilium.

Esr. 7. 1. עֶזְרָא *Hhezra*, adjutor.

Ezech. 11. 1. עַזֻּר *Hhazzur*, adjutus.

Ierem. 28. 1. עַזּוּר *Hhazur*, adjutus, sive adjutor.

Num. 1. 12. אֲחִיעֶזֶר *Achihhezer*, fratris mei adjutor.

1. Sam. 4. 1. אֶבֶן עֶזֶר *Ebenhhezer*, lapis auxilij.

1. Sam. 8. 3. הֲדַרְעֶזֶר *Hadarhhezer*, decorum auxilium.

Num. 26. 30. אִיעֶזֶר *Ihhezer*, insula adjutorij.

2. Reg. 14. 21. עֲזַרְיָה *Azarias*, auxilium Dei.

Iudith 1. 8. *Esdrelom*, i. e. adjutorium quercus vel planitiei, vel fortitudinis. אֵלוֹן est planities. אֵלָה quercus.

LXX.

LXX.

שַׁבָּת Schabbath. Sabbathum. σάββατον. Sabbathtag/Sabbath.

Exod. 20. 8.

R*Ecordare diei sabbathi, vt sanctifices illum. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum: dies verò septimus sabbathum* שַׁבָּת *est Iehova Deo tuo: ne facito vllum opus tu aut filius tuus, aut filia tua, servus tuus aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus, qui est intra portas tuas. Nam sex diebus perfecit Iehova cœlum ipsum & terram, mare & quicquid est in eis: quievit verò die illo septimo: idcirco benedixit Iehova diei* הַשַּׁבָּת *Sabbathi, & sanctificavit illum.* Eandem vocis *Sabbathi* originationem continent verba Mosis, quæ habentur Gen. 2. v. 2. *Cum autem perfecisset Deus die septimo opus suum, quod fecerat, quievit* יִשְׁבֹּת *ab omni opere suo, quod fecerat: & benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit ipsum: cum in eo quievisset* שָׁבַת *ab omni opere suo, quod creaverat Deus faciendo.* Qui locus priorem declarans non eò accipiendus est, quasi Sabbathi observatio statim à condito mundo generi humano fuisset præcepta, aut à Patribus ante Mosen per annos 2400. recepta ac celebratione solenni frequentata: eam enim, quamvis multorum sit, opinationem tamen solidam non esse ex 7. Ioh. vers. 22. constare potest, vbi CHRISTVS ait; *Moses dedit vobis circumcisionem, non quod ex Mose sit, sed quia ex Patribus: & Sabbatho circumciditis hominem.* Nimirum Sabbathi sanctio cedebat circumcisioni: quæ potior & prior, Abrahamo nimirum quadringentis circiter annis ante Mosen

tradita, Ezechiel disertè asserit in deserto demum Sabbatha accepisse Israëlitas, cap. 20. 12. Quod si à mundi conditu extitisset jugis illa & sacrosancta Sabbathi solennitas: non potuisset ea ex septimâ feriâ in primam transferri ab Apostolis, & obligaret hodieque omnes vbique homines: id quod nemo audeat asserere præter Sabbatharios. Naturalia tamen adeoque perpetua & immutabilia duo agnoscimus in præcepto de Sabbathi sanctificatione: quorum alterum est publicus Dei cultus & religionis exercitium: alterum diei alicuius (non præcisè septimi) consecratio ad publicum Dei cultum. Cætera cuncta temporalia, ceremonialia & Mosaica sunt, ex Ecclesia Catholica, quatenus synagogæ opponitur, eliminata: à quib. Christiani emancipati stant in libertate, quâ CHRISTVS eos liberos fecit. Ac observatione dignum est, quod talis quidam rigor, quem aliqui hîc vrgent & vsurpant, ne servari quidem possit in vniversâ CHRISTI Ecclesiâ: eò quod ne rerum quidem ipsa natura id patiatur. *Lusitani* (inquit Köplerus in Epitome Astronomiæ lib. 3. parte 5.) *post triennij peregrinationem consumtam in suo orbis periplo domum reversi feriam quartam numerarunt: cum Lusitania quintam ageret. Meridianum enim suæ navis, vnde diei naturalis numerabant initium, Solem secuti circumtulerunt semel: cum Meridianus Lusitaniæ mansisset suo loco. Contrarium ijs evenit, qui in Orientem egressi ex Occidente domum revertuntur: nam Soli obviantes vnâ die plus numerant denique, quam ij, ad quos fit reversio.* Subiungit paullo post idem autor: *Exercet hæc quæstio Iudæos. Si Iudæi duo alter per Occidentem alter per Orientem penetrantes in Chinam invicem obvient, vtrius sabbathum valeat: nam diversa (vno die differentia) sabbata conferent:*

ferent: & prævertetur, qui per Orientem advenit. Quin etiam Christiani festorum suorum observatores rigidi vexabuntur eadem perplexitate: cum omnia festa, vt Iudæi ab occasu solis in quovis loco, sic Christiani ab ortu incipiant. De eadem re Joh. Albertus Widmanstadius, in præfat. N.T. Syriaci ad Ferdin. Rom. Regem, *Observatum est navigatione Magellanicâ secundum solem in occasum directa, ipsos* (nautas) *senas horas annuas, quæ nobis quarto quoque anno Februarium mensem vno die longiorem faciunt, antevertisse, quartique anni initio diem prope vnum ex nauticâ Ephemeride exemtum eis ita fuisse, vt cum VII. idus Sept. portum Hispalensem invehetrur, VIII. diem Iduum ex accuratissimâ dierum annotatione numerârint, eoque miraculo jam non Oceano tantum sed etiam Solis dimensionibus vim factam fuisse necessariò confiteamur.* Hæc illustrant divinam Iesu Christi Domini nostri sapientiam, qui quam non ferebat Ecclesia Catholica, id est, per orbem vniversum sparsa membrorum suorum societas, legis Mosaicæ parilitatem, tum verbis tum factis dispunctam voluit, ut Cives suæ Reip. plenâ libertate donaret, & ceremoniarum aucupes atque exactores eâ excluderet atq; exigeret. Quod nunc plenius edisserere nostri non est instituti. Id unum certum ratumque esto, publicè cultum fuisse Deum ab ijs, qui fuere ante diluvium per 1600. annos, & post diluvium rursum per 800. vsque ad Mosen: à Mose Synagogam per 1600. annos obvinctam fuisse celebratione sabbathi: sed hanc rursum laxatam esse per Christum & Apostolos, per 1600. annos, & dehinc ad finem vsq; mundi (salva manente semper obligatione juris divini naturalis ad cultum publicum) liberam perseverare. Radix שָׁבַת est *cessare, desinere, quiescere.* שַׁבָּת est *cessatio,*

quies. Inde σεβάζομαι, σέβομαι colo, σεβασμὸς cultus. Hæc cum tam plana ſit atque aperta nomenclatio ex vſu verbi tam frequentati apud Hebræos, & in omnibus eiuſce linguæ dialectis quam notiſſimi, mirum profecto eſt, Iudæomaſtiges veteres ſuis ludificationibus in ſabbatha Iudæorum tam petulanter bacchari auſos fuiſſe. *Exacto*, inquit Apion apud Ioſephum l. 2. cont. Apion. *ſex dierum itinere inguinum ulceribus affecti ſunt* (Iudæi ex Ægypto reduces) *& hac de cauſa ſeptimâ die quieverunt, incolumes conſtituti in eâ regione, quæ nunc Iudæa vocatur, & appellaverunt eam diem ſabbatum, ſervata Ægyptiorum voce: nam inguinis morbum Ægyptij vocant ſabbatoſim*. Hæc ibi refellens Ioſephus inter alia ſic ſcribit: *Sabbathi appellationis grãmatica ratio, quã adfert Apion, multã impudentiã præ ſe fert, vel certè magnã imperitiã. Nam hæ voces Sabbo & Sabbathũ inter ſe maximè differũt. Sabbathum n. ſecundum Iudæos quies eſt ab omni opere: Sabbo verò Ægyptiis, vt ille affirmat, inguinum morbum ſignificat*. Plutarchus 2. lib. 4. Sympoſ. quæſt. 5. Tabernacularium Iudæorum feſtum in Bacchanalia conatus convertere, Sabbos etiamnum Bacchos vocari ait, & inde σαβάζειν eſſe, i. e. *ovare, tripudiare, frontem exporrigere*: vnde demum ſabbathum Iudæorum nuncupatum fuiſſe nugatur, eoque cradephoria ſua ac thyrſophoria accommodat. Sed Satanæ hi ſunt ludi, hæ gentilium calumniæ: quibus Tacitus lib. 5. Hiſtor. & Annal. lib. 22. quoque, vt & Iuſtinus Hiſtoricus delectati ſunt: quos noſſe oportuerat ſe Sabbos ſuos & σαβοῖ bacchantium vocem & σαβάζειν bacchari, ex Hebræo סָבָא accepiſſe, quod eſt inebriari, οἰνοφλυγεῖν, ut LXX. reddunt: vnde σαβάζιος Bacchus Græcis dictus: ex quo etiam nobis noſtrum ſauffen

reman-

remansit: & Iuvenali; *Pro populo faciens quantum saufeia bibebat.*

Luc.1. אֱלִישֶׁבַע *Elisabeth*, i.e. DEI sabbathum.

LXXI.

סוּף Suph.

Exod.23.31.

PONam terminum tuum à mari Suph (Iunius, algoso) vsque ad mare Pelitschtaeorum: & à deserto vsque ad illud flumen Euphratis. Lutherus mare *Suph* reddit schilffmeer / quod LXX. & Vulgatæ versioni est mare rubrum seu Erythræum. Vox Suph quæ in nonnullis versionibus & à LXX. Iud.11.16. & Ierem.49. 24. rectè retinetur, notat *juncum, algam, caricem*, vel *iuncetum* seu *carectum*: nam junco abundat hoc mare: adeo ut Herodotus lib. 2. tradat, Ægyptios accolas olim ex hoc junco sua fecisse navigia. Cæterum qui aliquid rubedinis vel aquis huiusce maris, vel arenæ ac fundo, vel montibus vicinis ijsque rubicundis, ex quorum repercussu speciem rubedinis hæ aquæ accipiant, vel algę isthîc nascenti adscripserunt hactenus: vt nomen illud sacris profanisque scriptoribus decantatissimum, quo Erythręum seu rubrum dicitur, tuerentur, debent jam minerval Clarissimo Viro Nicolao Fullero: qui solidis rationibus persuasit, Erythram Regem, quem dedisse nomen huic mari volunt, non alium esse quam ipsum Edomum seu Esavum: de quo jam suprà ostensum est, num XXI, & ex habitudine corporis, & ex rufo edulio πυῤῥὸν seu ἐρυθρὸν nominari meruisse. Vide eius cap.20. Miscell. sacr. lib.4. vbi

persuadet ab omni etiam probabilitate alienum esse, quod Rex quidam Græco nomine insignitus isthîc loci fuerit, ac proinde sicut Cephas est Petrus, & Thomas Didymus, ita *Idumaam esse Erythraã*, ac mare rubrũ vel *Erythraum* esse mare *Edomi* eius regionis Domini & habitatoris celeberrimi. Sed hoc tamen Scaligerum quoque ac Drusium observâsse & monuisse in Antibarbaro suo docet Sixtinus Amama vir lectionis omnigenæ, & doctrinæ admirandæ. Vox סוף cum nostro schilff satis habet affinitatis. Rad. סוף est *consumere* (ex qua alga dicta, quòd facilè consumatur) *deficere, desinere*: inde nomen סוף, i.e. *finis, terminus, extremum, vltimum*: id quod nostro quoque instituto admodum prodest: Vocetur enim jam mare Suph: eò quod, vt ex loco adducto ostenditur, mare istud sit סוף, i.e. terminus ac limes à Deo ipso definitus: intra quem sese Israëlitæ debeant continere: seu usque ad quem potentiam & dominium suum propagare teneantur. Id quod à Davide demum est præstitum, 2. Sam. 8. 14. & à Salomone consummatum, 1. Reg. 9. 26. A סוף *desinere* est Græcum παύειν, i.e. quiescere, & παῦσις paussa, quies.

LXXII.

אורים תמים Urím Tummim.

Urim Thummím.

Exod. 28. 30. al. 26.

P*Onito in sacro illo pectorali juris Vrim & Tummim: quæ sint supra cor Aharonis, cum ingredietur coram Iehova.* Augustini sententia est l. 2. quæst. in Vet. Test. quæst. 117. su-

117. super Exod. hæc ipsa verba Vrim & Tummim aureis literis medio rationalis sacri, quod supra cor suum gestabat Aaron, inscripta fuisse: quæ cum nostro instituto maximè nunc conveniat, eam cæteris omnibus numero & varietate propemodum infinitis divinationibus præferendam esse arbitramur. Rectè sane factum, quod Ar. Montanus, Iunius & nonnulli alij in suis translationibus hæc verba retinuerunt: ut sua cuique constaret libertas sic vel secus de eorum interpretatione sentiendi. Significationem a. quod spectat, obviam eam esse arbitror omnibus Aaronis personam eiusque officium considerantibus. Designatus erat *judex* & totius populi Dei *consiliarius* ordinarius: quem summis dotibus præditum esse oportebat: vt *sapientiâ* nempe & *virtute* omnibus antistaret. Quam ad rem, vt omnes mox vltro animadvertunt, duabus rebus opus erat, LVCE scilicet in mente, & RECTITVDINE in voluntate. His nihil divinius homini contingere, nihil judici & consiliario tanti ominis tantæque autoritatis magis necessarium esse poterat. Sunt præterea hæc duo ita connexa, vt alterum sine altero vel *cæcum* vel *perfidum* judicem constituat. Non enim si sciat, quid rectum justumque sit, satis est, nisi idem etiam velit: non si velit, sed nesciat, quod justum est, personam judicis sustinere potest. Quare ipsa se statim prodit expositionis horum nominum veritas. *Vrim* enim *lumina* seu *illuminationes* significat, *Tummim integritates* seu *rectitudines*: quibus nobilissimæ duæ, quæ in homine sunt, facultates indigent, *mens* nempe & *voluntas*: vt ab illa *caligo*, ab hac *pravitas* auferatur, & homo ad imaginem Dei, quam amisit, reformetur. A R. תָּמַם est *summo, consummo,*

t ins

t in *s* mutata : quod est longè frequentissimum. אור est lux. תום est integritas. R. אור est *lucere, illucescere, illuminari* : ex qua est Lat. *oriri* & *ortus*. Affine quoque est græcum ὁρᾷν, i.e. videre : & Lat. *aurum*, quod à splendore nomen habet ; item *aurora*. Varro lib. 6. de Lat. Ling. *Aurora dicitur ante Solis ortum: ab eo quód ab igne Solis aureo aër aurescit*. Et ὄρθρος diluculum, & ὀρθρίζω surgo ad lucem. Ex eadem porrò scaturigine fluunt *Orion, ardeo, ardor, vro, ara*, πῦρ fewer/ πυρετὸς febris. Hercules Sol dictus est teste Macrobio l. 3. Saturn. c. 11. unde duodecim illos Herculis labores perlustrata à Sole XII. Zodiaci signa interpretatur Porphyrius. Certè nomen à Tyrijs & Phœnicibus inditum, quasi הָאִר כֹּל omnia intuēs & lustrans ; vt observavit Fullerus lib. 2. misc. cap. 7. Prætereà Ægyptiorum Apollo erat *Orus*. Herodot. in Euter.

Gen. 11. 28. אוּר *Vr*, (illa vrbs in Chaldæa) ignis.

Gen. 46. 16. אַרְאֵלִי *Areli*, i.e. lux : vel visio, vel leo Dei. à רָאָה vel אֲרִי.

Exod. 31. 2. אוּרִי *Vri*, ignis vel lux mea.

Num. 32. 41. יָאִיר *Iair*, illuminans.

2. Sam. 11. 3. אוּרִיָּה *Vrijah*, ignis vel lumen Domini.

Iudith. 5. v. 5. *Achior*, i. e. fratris lumen.

Matth. 27. 57. *Arimathæa*, i.e. lux mortis Domini : ab אור, מות & יָהּ.

תום, id est, *integritas*, est ex Radice תָּמַם, i.e. *perficere, complere, consummare*. תָּם est *perfectus, integer, immaculatus*, ἀνέγκλητος, καὶ ἄμωμος. Hinc ἔτυμον, *rectum, certum, verum*.

Iudic. 9, 5. יוֹתָם *Iotham*, consummatus sive perfectus.

LXXIII.

LXXIII.

עזזל Hhazazel. Azazel. Ghazazel. Asasel.

Levit. 16. 8.

Imponito Aharon duobus hircis sortes, sortem vnam pro Iehova, sortem vero alteram pro Hhazazele. Tunc offerens Aharon hircum, super quem ascenderit sors pro Iehova, parato illum in peccatum. Hircus verò ille super quem ascenderit sors pro Hhazazele sistitor vivus coram Iehova ad faciendam expiationem super eum: vt dimittant eum Hhazazeli in desertum. Ex toto ritu huiusce sanctionis patet ad oculum ratio nominis eius Hirci, qui in desertum emittitur. Vocatur is עזזל, i.e. *caper emissarius*, ἀποπομπαῖος hingehender bock/*à capri* (inquit Iunius) *profectione, loco nimirum, in quem emissarius caper profecturus erat.* Lutherus nomen exposuit per lediger bock: sed Pagninus, Montanus, Tremellius meritò retinuerunt. Buxtorffius reddit per *hircum abeuntem vel oberrantem* à עז & אזל. Nomen עז est caper, capra: cui consentiunt reliquæ Linguæ. vtpote αἴξ, αἰγὸς. geiß/ ziege per anastrophen & mutationem literæ ע in g. *Ægida* dicunt Latini clypeum seu scutum Palladis, quod è pelle caprina esset confectum. V. Polybium, qui clypeorum conficiendorum rationem veteribus Romanis vsitatam tradit lib. 6. Histor. p. 468. in edit Casaub. Consimili ratione *galea* dicitur à γαλέως, i.e. felis: quod è felinis pellibus esset confecta. Revocatur nomen עז ad R. עזז, i.e. roboravit: caper enim roboris symbolum est: de quo in nomine *Hazza* videbimus. Aliàs hœdus est גדי, ex R. גדד, de qua vid. *Gad*, supra num. XXXIII. Nec longè abit זיז, i.e. fera agri: de quo in *Zusim* suo loco agemus.

Nehem.

Nehem.3.16. עַזְבּוּק *Hhazbuk*, i.e. hircus vacuitatis.

Verbum אָזַל est ambulare, abire recedere: vnde nomen אֵזֶל *iter*, item *statua Mercurialis* viam monstrans itinerantibus. Affinia sunt gesell / wandersgesell: item schnell / & Græc. κέλευθος *via, iter*. It. schleichen / watschelen. ἐλάζω *gradior*: ἀλτεία profectio. Chaldæis אִיזִי est *insula*, insel.

Gen.10.27. אוּזָל *Vzal*, i.e. peregrinator, ambulator.

1.Sam.20.19. אֶזֶל *Ezel*, i.e. viator, iter: est nomen lapidis.

Luc.3.25. Esli אֶזְלִי *Ezli*, via mea: nisi malis אֶצְלִי, i.e. apud me.

LXXIV.

יוֹבֵל Jobél. Ιωβήλ. Jubilæus. Jubileus. Ιοβιλαῖος. ἰώβηλος.

Levit. 25. 10. 11.

NVmerato tibi septem septimanas annorum, septem annos septem vicibus: ita vt tempus septem septimanarum annorum sint tibi quadraginta novem anni. Tunc facito vt vbique personet clangor tubæ mense septimo die decimo eius mensis: die expiationum facitote, vt personet tuba in tota terra vestra: vt sanctificetis annum quinquagesimum, & promulgetis libertatem in ipsa terra omnibus habitatoribus eius: Iubilæi יוֹבֵל *annus ille esto vobis, vt revertamini quisque ad possessionem suam & quisque ad familiam suam revertamini: ne seminate neque metite; sponte nascentia eius anni: neque vindemiate uvas intermissarum vinearum eius: nam Iubilæi est: sanctus esto vobis. Anno Iubilæi isto quisque redibitis in possessionem suam.* Canam illam & antiquam traditionem

tionem de nomine יֹבֵל, quod buccinam arietinam notare credidimus hactenus, tantum non rident post Masium ex Comment. in Iosu.c.6. viri quidam docti & celebres, ab ipso persuasi, cornu arietinum cum totum sit solidum, non cavum vt inflari possit, prorsus esse inhabile ad tubam inde parandam. At, ut solidum sit, quid prohibet, quin cavetur? Eburneas videmus fistulas, & ex solido ligno tibias, & ex cornu ductili organa Musica varij generis: vt antiquitati si quis patrocinari velit, facilè inveniat, quod pro ea loquatur: præsertim cum in Hebræo נְחִילוֹת dicantur omnia instrumenta πνευματικά, ab excavando nimirum, vt suo loco ostendemus ex Tremellio ac Iunio. Si parvitas cornu arietini obstare videtur, quò minus buccinæ vel tubæ sit accommodum, succurret artificium acuti sonus, quē ei hominum solertia dare possit: nam fistulas parvas habemus eburneas, aures ad molestiam usque & impatientiam ferientes, si inflentur. Quid? quod arietes ac verveces in Orientalibus locis hodieque reperiantur incredibilis granditatis. Boterus in Amphitheatro sub tit. Iohannes Presbyter: *In Zeila*, inquit, *sunt pecora, speciatim verveces*: *quorum cauda viginti quinque & amplius pondo est, capite colloque prorsus nigri, cætera albi.* Liceat nunc nobis à caudis ad cornua arguendo procedere. Oves eximiæ magnitudinis se quoque vidisse in Turcia refert Busbequius. Consule eius Epistolas & Bertium in descriptione Ins. Madagascar. Sanè multa in hanc sententiam congeri possent: si divinationibus vellemus indulgere, & *Iubalem* ac *Tubalkajinum* accersere: à quorum nominibus etiam *Tuba* nomen non longè discedit: vt hinc autores tam ψηλαφητῶν quam πνευ-

πνευματικῶν organorũ, & patres Musicorum agnoscas ex Genes.4.21. & 22. Sed eam tuemur ex Scripturâ sententiam quæ docet יוֹבֵל ex huius festi naturâ & scopo ἀναγωγὴν, ἄφεσιν & ἀποκατάστασιν significare, i.e. *reductionem, remißionem* & *restitutionem*: eo quod hoc anno quinquagesimo seu Iubilæo omnia in integrum seu primum statum & cõnditionem suã restituerẽtur, & possessiones Dominis suis, libertati suæ servi, cætera cæteris redderẽtur. Est יָבַל *fluere, manare*: in Hiphil *adducere, proferre*: nomen יוּבָל & אוּבַל *rivum* notat: nimirum apud Iudæos hæreditates avitæ in suos quasi alveos, ex quibus deerraverant, jubente legum & festi autoritate, se recipiebant: vnde existebant Dominorum antiquorum, & servorum emancipatorum *jubili*: quod nomen παρὰ τὸ ἰοῦ βάλλειν fontium ignari deduxerunt. A verbo יָבַל habent Græci βλύω, βλύζω, & Lat. *pluo, fluo, flumen* & *palus*. Ac memorabile est, populos quosdam esse Asiæ ex genere Chaldæorum, quos Philippus Melanthon *Alibes* dici observavit, quasi *Ialybas*, à Iobel vel הוֹבִיל, i.e. *educere*: nimirum quod *chalybem* è terræ visceribus educant, juxta illud Virgilij lib.1. Georg.

India mittit ebur, molles sua thura Sabai:
At Chalybes nudi ferrum.

1.Reg.6.38. בּוּל *Bul*, nomen mensis octavi, i.e. germen, sive deflexus.

LXXV.

נָזִיר Nazir. Nazaræus. Naziræus. Ναζηραῖος. νάζιρ. Nazareer.

Num. 6. 2.

C*Vm vir aut mulier nuncupaverit votum, vovendo votũ* נָזִיר

נָזִיר *Nazirai*, לְהַזִּיר *separaturum* (vel ad separandum) *se Iehovæ, à vino aut alio potu inebriante* יַזִּיר *separato se: omnibus diebus Naziraatus sui de nulla re, quæ fit ex vite vinifero, à nucleis acinorum vsque ad cutem, comedito. Omnibus diebus* נִזְרוֹ *separationis suæ, &c.* Votum hoc dicitur נֵזֶר Nazareatus seu separatio: quo id agebatur, vt quis legi & rerum sacrarum meditationi *ad certum tempus* singulari quadam attentione atque devotione semetipsum totum consecraret. Nam quæ de Samsone & Samuele Nazaræis ab vtero leguntur, exempla sunt singularia. נָזִיר est nomen Toar significans *separatum* einen abgesonderten: R. נָזַר est *dividere* vel *separare voto, religione, sanctimoniâ.* נְזִירָה separatio. Et quia Naziræus non tondebat capillos capitis sui, ipse capillus seu cæsaries inde נֵזֶר vocatur: quæ vox ad alia posteà transfertur significanda, putà *coronam* seu *diadema, dignitatem, consecrationem, inaugurationem, sanctificationem*, &c. Hinc *sertum* esse potest. Alia prorsus vox est נֵצֶר surculum notans aut germen: ex qua Christus Nazaræus dicitur ex Esa.11.v.1. Matth.2.23. Inde est vrbs נְצָרֶת *Nazareth*, à R. נָצַר *servare, custodire*: unde Græcis ναρὸς est, i.e. *custos*, secundum Hesychium.

LXXVI.

תַּבְעֵרָה Tabhhera. Thaberáh. Thaberah. Tabeera.

Num.11.v.3.

T*Vm populus, cum queribundi essent, malus fuit audiente Iehova: quapropter audiens Iehova accensus est ira, & exardescens* תִּבְעַר *in eos ira Iehova consumebat eos, qui erant in extremitate castrorum. Idcirco vocavit quisque nomen*

men loci illius תַּבְעֵרָה *Tabhheram : quia* בָּעֲרָה *exarserat in eos ira Iehova.* Est igitur תַּבְעֵרָה exarsio vel incendium, anzündung/entbrennung oder brand, à verbo בָּעַר *ardere,* brennen/& *ardendo depasci, conflagrare:* item *incendere, comburere :* vnde πῦρ, ignis, fewer. Benoni בֹּעֵר significat *insipientem* : & nomen בְּעִיר *brutum, jumentum*, φήρ, *fera :* ex quo fit vt R. ipsa sæpe idem sit atque obbrutescere : quanquam & ira quosdam excusso rationis moderamine in bruta vertat. Sed *cohibet sermones suos vir scitus, & frigidus est spiritu vir intelligens.* Prov. 17. 27. *Melior est longanimis robusto & qui dominatur in animum suum eo, qui capit civitatem,* Prov. 16. 32. A. בֹּעֵר est bardus, brutus, baro, i. e. stultus, insipiens. Sic. Cic. l. 9. ep. vlt. ad Pætum: *Ille baro te putabat quæsiturum, vnum cœlum esset, an innumerabilia.* Et lib. 2. de divinat. *Baro,* inquit, *te victum esse non vides?* Et in 2. de finibus: *Hæc cum loqueris, nos barones stupemus.* Persius Sat. 15.

Baro regustatum digito terebrare salinum
Contentus perages.

Gen. 36. 32. בְּעוֹר *Behhor,* i. e. incendium.
1. Par. 8. 8. בַּעֲרָה *Bahharah,* i. e. incendium.

LXXVII.

קִבְרוֹת הַתַּאֲוָה Kibroth-taavah. Cibroth hathaaváh. Kibroth-thaava.

Num. 11. 34.

MAnna, cæleste fastidiens populus pepones & cucumeres, porros & cæpas, pisces & carnes con-

concupiscit, suisque querimoniis & tumultuosis murmuribus Mosen ad eam, penè dixerim, desperationem adigit: vt vnicum in morte solatium, & tantorum, quæ patiebatur, malorum ex ea quærat remedium. In hanc queribundus ipse vocem erumpit: *Omninò me jam occide, si inveni gratiam in oculis tuis Domine.* Replet autem Dominus insanientis populi ingluviem, & repletos paullò post catervatim crepare facit. Sic enim hoc loco scribit Moses: *Caro coturnicum erat adhuc inter dentes illorum, nondum exesa erat: cum ira Iehovæ accensa est in populum, & percussit Iehova populum plaga magna valde. Quamobrem vocavit quisque nomen loci illius Kibrothas taavæ: quia ibi sepeliverunt* קָבְרוּ *populum, eos qui concupierant* הַמִּתְאַוִּים seu *concupiscentes.* Inflicta igitur fuit hæc clades populo ob temerariam carnis aviditatem & delicatam cupidamque ad ollas Ægyptiacas remigrandi mollitiem. קֶבֶר est *sepulchrum*: ubi Germanica lingua nostra ne unicam quidem literam perdit: dicimus enim ein grab / eine grube. Rideas autem meritò immane illud Goropij Becani commentum; qui ex eo, quod per inversionem seu anastrophen vocis grab / *sepulchrum*, vox berg / *mons*, exeat; (quod genus complura otioso nimium negotio consarcinavit, vt, Man Nam / Kram Marck / War Rew /) probare nititur, linguam Germanicam, vel certè antiquam Cymbricam reliquarum omnium matrem existere: eò quod istæ & consimiles voces divini planè artificij sint documenta, & simplicitatis summæ indicia. Sed sunt hæc atque talia Siculis gerris vaniora. Radix & fons nostri grab est Hebræum קָבַר, *sepelire*: cui respondet græcum

κρύπτω, i. e. *occulto*: & *scrobs*, quæ Græcis ὁ γύρος & σιρός. Altera vox est תַּאֲוָה *Taavah*, i. e. concupiscentia: cuius synonyma sunt אַוָּה & מַאֲוַיָּה. quæ *desiderium* ac vehementem concupiscentiæ & libidinis æstum denotant: quamvis R. אָוָה in bonam sæpe partem vsurpetur. Est hinc latinum *aveo*, vnde *avidus* & *aviditas*. R. אָבָה, i. e. voluit, de qua suprà egimus, ferè cum אָוָה coincidit: nam ב & ו sæpe inter se commutantur.

Esr. 10. 35. אוּאֵל *Vël*, i. e. aut Deus: vel concupiscens DEUM.

LXXVIII.

יְהוֹשֻׁעַ Jehoschuahh. Josua. Jehosúa. Jehoschuha. Josua. Ἰησοῦς. Josue.

Num. 13. 16. 17. 18.

VIrtutis suæ documenta jam complura & specimina egregia dederat Iosua, præsertim in pugna contra Hhamalekitas, Exod. 17, 13. & in aliis negotijs atque expeditionibus, quæ passim commemorantur. Nec mirum. Præceptorem enim habebat verbis factisque potentem, Actor. 7. 22. nempe Mosen: cuius lateri à puero adhæserat, vti habetur Num. 11. 28. *Fuerat Iehoschuhha minister Moschis à juventute sua*. Hic erat è tribu Ephrajim subactus jam & vsquequaque excultissimus: ideo exploratoribus reliquis in terram promissionis destinatis non tam comes additur, quam dux & caput præficitur. Id ostendunt verba præsentia: *Appellabat Mosche Hoschehham filium Nunis Iehoschuhham*. Quare quorundam

dam in Scripturis mutata sint nomina, causas exposuit Philo in libro singulari: hîc facile apparet, & mysterium & vaticinium habere hanc nominis Iosuæ mutationem. Futurus scilicet erat typus Christi salvatoris: nam quod ipse Moses lege sua præstare non poterat: nempe vt in terram benedictam perduceret populares suos, id IOSVA perfecit. Iosua inquam non Hoseas simpliciter dicendus sed *Iehova salvans*: vt eò expressior typi fieret significatio, & personæ atque officii CHRISTI demonstratio notabilior. Is enim est יְהוָה DEVS scilicet benedictus in secula: id quod suprà quoque attigimus, nu. LX. Non est autem putandum, qui multorum error est, idem planè nomen esse Iosue & Iesu. Illud enim compositum est ex יְהוָה & יֵשַׁע salus, vel שׁוּעַ salus: hoc verò, nempe יֵשׁוּעַ nudam radicem eamque solam complectitur: quia CHRISTVS est ipsa salus, justitia & vita nostra: vti docent & exponunt nomen hoc ipsi Angeli, qui Pastores è cœlo inclamabant, Luc. 2. v. 11. *Natus est*, inquiunt, *Salvator, qui est Christus Dominus.* DE mysteriis huius nominis videatur πολύγλωττος ἀναγνώστης Matthias Martinius in Or. de nomine IESU. AR. יָשַׁע est σώζειν, servare, salvare, & σωτήρ, quam vocem reddi latinè non posse ait Cic. act. 4. in Verrem: Lactantius tamen & Ausonius *Salvatorem* vertunt. Faciunt huc etiam nostra gesund/ uti sanus & sano. Irenæus lib. 2. c. 41. *IESVS*, inquit, *secundum propriam Hebræorum linguam literarum est duarum & dimidiæ, sicut periti eorum dicunt, significans Dominum eum, qui continet cœlum & terram*. Hoc, inquit Drusius, *quovis ænigmate obscurius est*. *Sed non opus erit Oedipo: ego Davus explicabo.* ישׁוּ (*sic enim Rabbini per contractionem sæpe pronuntiant abjectâ literâ* ע) *tres literas*

 habet:

habet: quarum prima ׳ *Iod dimidia dicitur; propterea quod medium duntaxat aliarum literarum attingat. Eadem litera significatur Iehova.* ש *autem valet* שָׁמַיִם, i. e. *cœli*, *&* ׳, אֶרֶץ, i.e. *terra*. Gen. 1. verſ. 1. Cæterum eſt inprimis animadverſione dignum, Ioſippum & Thalmud cuiuſdam יֵשׁוּ הַנָּצְרִי *Ieſu Nazareni* meminiſſe, de quo turpia multa prædicant: quem tamen imprudentes quàm plurimi ipſum יֵשׁוּעַ Jeſum Salvatorem noſtrum fuiſſe arbitrantur. Monuit hoc Sebaſtianus Lepuſculus: cuius Epiſtola extat in Centuriâ à Goldaſto editâ, pag. 247. num. 61. oſtenditque, hunc יֵשׁוּ fuiſſe cx. circiter annis ante JESVM Salvatorem noſtrum, regnante Hircano Machabæo Simonis Machabæi filio, eumque adulterâ ac pollutâ natum, idololatram, magum, & tandem ob ſua ſcelera ſuſpenſum fuiſſe. Tantum errorem aluit hactenus & roboravit Hiſtoriæ & Chronologiæ ignoratio, nec non recentiorum Judæorum cæca perfidia: quos Joſephi hiſtorici de CHRISTO JESV teſtimonium ex lib. 18. Bell. Iud. cap. 6. abunde refellit.

1. Samuel. 14. 49. מַלְכִּישׁוּעַ *Melciſchubba*, Rex Salvator.

2. Sam. 5. 7. אֱלִישׁוּעַ *Eliſchuabb*, Dei ſalus.

1. Reg. 19. 19. אֱלִישָׁע *Eliſchabb*, Eliſa, Dei ſalus.

2. Reg. 19. 2. יְשַׁעְיָהוּ *Eſaias*, ſalus Dei.

1. Chron. 2. 31. יִשְׁעִי *Iiſchbhi*, ſalus mea.

Matth. 21. 9. ὡσάννα. הוֹשַׁע נָא ſalva quæſo.

Act. 17. 5. *Iaſon*, ſalvator.

Act. 13. 6. *Barjeſus*, filius Ieſu.

DE ESCHOL ex Num. 13. 24. vide infra num. LXXXVII.

LXXIX.

חׇרְמָה Chorma. Hormáh. Horma.

ἑρμά. ἑρμάν Num.14. verſ.vlt.

QVapropter deſcendit Hhamalekita & Cenahhanæus, qui conſiſtebat in monte illo, & percutiētes eos contuderunt eos Chormam uſque. Et Deut.1.44. *Egreßi Emoræi perſecuti ſunt vos, vt facere ſolent apes, & contriverunt vos in Seire Chormam uſque.* Moræ impatiens populus in deſerto, cum prius inſanis complorationibus atque ululatibus omnia complevißet, mox mutata ſententia experiundum ſibi arbitratur, num promiſſâ terrâ potiri armatâ manu poſſit. Sed jam promulgata per Moſen ex DEI ore fuerat ſententia, fruſtra tentaturos rem, quâ ſe indignos tot ſeditioſis fecerant aduerſus DEVM & Moſen eius internuntium inſultibus ac murmurationibus. Conciduntur igitur & contunduntur ab Amalekitis & Cananæis *Chormam* uſque. Ex quo liquet, nomen hoc fuiſſe loco huic ex rei geſtæ eventu impoſitum. Sed plenius idem traditur & expreſſius paullò pòſt cap. 21. verſ. 2. *Quapropter vovens Iiſraël votum Iehovæ, dixit, cum omninò tradideris populum iſtum in manum meam,* וְהַחֲרַמְתִּי *tunc devotas efficiam civitates eorum. Auſcultans ergo Iehova voci Iiſraëlis tradidit Cenahhanæum illi, qui* יַחֲרֵם *devotos effecit illos & civitates eorum: quamobrem vocavit nomen illius loci Chormam, i.e. devotionem, ſive anathema.* Perditio & conſecratio ſeu devotio in eo conveniūt: quod quicquid conſecratur vel devovetur Deo vel fiſco, vel ærario publico, perit ei cuius erat, etſi in totum non pereat.

Eſt חָרַם in Hiph. הֶחֱרִים *occidere, perdere, corrumpere, proſcribere, publicare.* חֵרֶם eſt res *exitio devota,*

 &in

&in genere significat omne anathema, ἀνάθεμα mediâ brevi: nam ἀνάθημα donarium est sacris dicatum & in templis suspensum, habetque mediam longam, vt probat post Christ. Becmannum Matthias Martinius. חָרוּם Levit. 21.18. eum notat, qui est curtus membris, aut cui nasus est abscissus: vt Fullerus arbitratur; cap. 20. lib. 6. Miscell. Congruunt huc græca κάθαρμα, & αἴρω, tollo, & ἐρημόω, desolo. It. ærumna. A חֵרֶם directè quoque est *crimen*, i. e. facinus morte dignum. Gallis *escrimer* est digladiari. χάρμη est prælium. Quatenus חָרַם significat *consecrare*, genuit nomen *Ceremonia*, quæ nihil est aliud, quam ritus consecrationis.

1. Par. 24. 8. חָרִים *Charim*, destructus.

Deut. 3. 8. חֶרְמוֹן *Chermon*, destructio.

Iosu. 19. 38. חֳרֵם *Chorem*, anathema.

Apoc. 16. 16. *Harmageddon*, à גְּדוּד & חֶרְמָה: hoc *destructionem*, illud *exercitum* notat, vel globum seu turmam militum. Vide nomen Gad.

LXXX.

קָדֵשׁ Kadesch. καδής. Kades. Cadés. Κάδης.

Num. 20. 11. vsque ad 16.

Mosche attollens manum suam percussit petram illam virgâ sua bis: tunc prodijt aqua multa: vt biberet cætus ille & jumenta illorum. Quamobrem dixit Iehova ad Mosen & Aharonem: Quia non credidistis mihi, לְהַקְדִּישֵׁנִי *ut sanctificaretis me ante oculos filiorum Iisraëlis, idcirco non introducetis congregationem istam, in terram, quam ego do eis. Illa est aqua contentionis, vbi contenderunt filij Iisraëlis contra Iehovam;* וַיִּקָּדֵשׁ *ita sanctificatus est in illis. Tum*

misit

misit Mosche nuntios Kadeschô ad Regem Edomæorum, qui dicerent: Ecce jam sumus Kadeschi in civitate ad finem termini tui. Patescit porsum ex his verbis tum situs urbis huius, tum appellationis ratio: & quod hoc demum tempore nomen hoc sortitus sit hic locus, (quamvis jam Gen. 14. 7. eius mentio facta sit in pugna Abrahami cum Orientalibus) re à Mose & Aarone inobsequiosè peracta, idque duplici nomine: nam petram alloqui jussi eam percutiunt, v. 8. & hæsitantes perturbatique bis eam feriunt. v. 11. cùm imperare solùm debuissent, & securè ac certò eventum ex divinæ promissionis certitudine ac veritate sibi polliceri. Idē locus dicitur עֵין מִשְׁפָּט fons judicij, ob severitatem judicij adversus Mosen & Aaronem ibidem pronuntiati. Gen. 14. 7. Nomen קָדוֹשׁ est *sanctus, purus, incontaminatus, expers vitiorum.* Congruunt huc κεδνός, i. e. probus, bonis moribus præditus, καθαρός purus; & Lat. *castus* à cesto, i. e. zona subtiliter & variè dispuncta, quam novæ nuptæ gestabant, & nuptiatores solvebant. Et keusch/ keuschheit.

Numer. 32. 8. קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ *Kadesch Barnehha*, i. e. sanctitas filij instabilis.

LXXXI.

הֹר Hor. Hor. ὤρ.

Num. 20. 25.

A*ssume Aharonem & Elhhasarum filium eius, quos jubeto adscendere in montem ipsum Horem.* Aharoni in hoc monte parantur exequiæ: quippe quem & ipsum titubatio in præcedente tmemate exposita ab ingressu terræ Chanaan excludebat. Ab hoc monte

Hor nomen ſuum accepit: id namque oſtendunt verba הֹר הָהָר, i.e. *mons Hor*: quæ iuxta ſe ponuntur, & antonomaſiam exprimunt: ut taceam Aharonis nomen à pleriſque exponi per *montanum*, & ex eadem voce הַר vel הָרָר vel הֲרַר, i.e. mons, decerpi: quamvis alij ab אָרוֹן, i.e. arca, deducere malint: eò quod Sacerdotes debeant eſſe inſtar arcæ cuſtodientis legem. Sed & pro *loculo* capitur Geneſ. 50. Miſſus fuit בָּאָרוֹן *in loculum*: vnde nobis Bahre remanſit. Porro Hieronymus in Ierem. 17.3. הֲרָרִי *ſacrificantes* vertit: unde ἱερέυειν, deduci poteſt, & ἱερεὺς, ἱερὸς: & ἑορτὴ, ἑορτάζω, i.e. feſtum ago. Nempe ab omni ævo in montibus ſacrorum exercitia maximè prævaluerunt. Ab הַר eſt ὄρος mons, & noſtrum raw, i.e. montoſus: item horſt/quò ad paſtum abiguntur boves. Vox אֹרֶן eſt *pinus*, nobis Foren.

Num. 32. 35. בֵּית הָרָן *Beth-haran*, id eſt, domus montis.

Ioſ. 10. 33. הֹרָם *Horam*, mons eorum.

2. Sam. 23. 11. הֲרָרִי *Harari*, montanus.

4. Eſr. 13. 45. *Harſcheret*, mons miniſterij.

Herodes, mons magnificentiæ. ab הַר & הוֹד.

LXXXIII.

בְּאֵר Beér. Beer.

Num. 21. 16.

P*Rofecti ſunt Beerum: is eſt ille* בְּאֵר *puteus, de quo edixerat Iehova Moſchi, congrega populum, ut dem eis aquam. Tunc cecinit Iſraël canticum hoc, Adſcende* בְּאֵר *putee, acclamate ei:* בְּאֵר *putee, quem fodiunt Principes, quem effodiunt*

fodiunt ingenui è populo, cum Legislatore scipionibus suis. In terrâ aridâ & æstuosâ aquam ex duris cautibus ac petris haurire, & à scopulis horrentibus potum impetrare, beneficium est omnibus seculis deprædicandum. Citatur hoc loco hymnus & δοξολογία in huius miraculi memoriam composita: in qua ratio nominis explicatur. De בְּאֵר, i.e. *puteus*, vide suprà in Bersebah, num. 19. vbi, quæ huc faciunt, omnia elucidantur.

LXXXIII.

צֹפִים Tzophim. Sippór. Sephor. Zippor. σεπφώρ.

Num. 23. 18.

D*Ixit Balak ad Bilhhamum, Veni quæso mecum ad locum alterum: ex quo videas eum* (Iisraëlem:) *tantum extremitatem eius videbis, eum verò totum non videbis, & execrare eum meâ caussâ inde. Sic assumens eum deduxit in agrum Tzophim ad verticem cuiusdam collis.* In locum editum fuisse à Balako deductum Bileamum, ut extremitatem castrorum populi Iisraëlitici oculis emetiri posset, planum fit ex historia præsente. Locus iste vocatur צֹפִים. quam vocem Iunius & alij retinent. Lutherus substituit einen freyen platz. Significat autem *speculatores*, à Radice צָפָה speculari: de qua egimus in nomine Mizpa, numer. XL. ex Genes. 31. 49.

LXXXIV.

LXXXIV.

פִּנְחָס Pinchas. Pinehas. Phinees. Pinehas. Φινεές.

Num. 25.7.

Ecce autem quidam è filijs Israëlis veniens adduxit versus fratres suos Midianitidem quandam ante oculos Moschis & ante oculos totius cætus filiorum Iisraëlis, ipsis flentibus ad portam tentorij conventus. Quod cum videret Pinchas filius Elhhazaris filij Aharonis sacerdotis, surgens è medio illius cætus arripuit spiculum manu suâ : quod penetravit à dorso viri Israëlitæ ad ventrem eius, transfixitque ipsos ambos, virum Iisraëlitam & mulierem illam per ventrem illius: tum coercita est plaga illa, ne pergeret in filios Iisraëlis. Illustrat hoc factum nomen Pinchas : quód significat, *faciem vel adspectum confidentiæ.* Iac. Capello in Historiâ Exot. Pinchas est *confidens, vultum in manu habens.* Laudatum sæpe in sacris audax facinus, & exemplum editum in Principem paternæ familiæ ex Simeonitis, filium Sallu, nomine zimri, & fæminam principem Midianitidem, nomine Cozbi, filiam Tzuris, v.14. & 15. animum zeli & fervoris adversus impudentiam justissimi plenum pandens: & documentum evidens amoris; quo in castas mentes mens ipsa casta, Deus inquam, propendeat, & quantis castos præmijs afficere soleat. Phineæ enim zelotypo, eiusque semini fædere perpetuo consignatur vers.12. & 13. huius cap. sacerdotium, & pax ei, i.e. omnigena prosperitas impertitur. Est igitur פִּנְחָס vox combinata ex verbo פָּנָה *videre, adspicere*: & חָסָה, i.e. *fiducia plenum esse.* De illo vide in Pnuel supra num.43. De hoc Buxtorffius ita in Epitome Radic.

Radix חָסָה est *propriè recipere se in aliquem locum aut ad aliquem, sub cuius protectione tectus & tutus sit, ut pulli sub alis gallinarum.* מַחְסֶה & מַחֲסֶה *est receptus, perfugium, spes, protectio, hospitium.* Habet sanè cognationem magnam cum כָּסָה, id est, *texit*: ex quo *casa* Latinorum & nostrum Hauß manavit: hac enim protegimur adversus injurias cæli & inclementiam aëris: & ad hanc magno cum desiderio & securitatis spe sese recipiunt viatores. Pertinet huc quod dictus Capellus ad an. mundi 2545. annotavit: *Nomen Pinchas,* inquit, *variè torquetur. Alij Phinees, alij Phœnix, alij Pœnus dicitur. Hinc Phœnicia provincia, Punica lingua, & pridem famosa Punica fides. Phœnix & Cadmus* קֶדֶם (quod nomen proprium extat Iud. 6. 3.) *Agenoris filij Libyæ nepotes, Epaphi pronepotes, Iûs abnepotes, Busiridis patrui odio an metu Thebas Ægyptiacas relinquunt Anno Mundi 2545.* (circa quod tempus conquisita fuit à Iisraëlitis Chananæa) *& in Syriam profecti circa Tyrum & Sidonem regnum aliquod obtinent.* Vide Cadmus infrà num. CCCXLVI.

Iosu. 19. 28. חֹסָה *Chosa,* protegens, vel confidens.

Ier. 2. 16, תַּחְפַּנְחֵס *Tanpanches*, operimentum confidentiæ.

Ezech. 30. 23. תְּחַפְנְחֵס *Daphnis,* i. e. operimentum confidentiæ.

Ierem. 32. 10, מַחְסֵיָה *Machseias*, confidentia vel protectio Dei.

2. Sam. 23. 34. אֲחַסְבַּי *Achasbai*, confidens in me: vel frater amplectens, vmbfahender Bruder. ab אָח & סָבַב.

2. Reg. 22. 14. חַרְחַס *Charchas*, calor vel ira confidentiæ.

LXXXV.

LXXXV.

צַלְמֹנָה Tzalmona. Salmonáh.

Salmona. Zalmona. σελμωνά.

σαλμωνᾶ.

Num.33.41.

AB Hore monte juxta fines terræ Edomæorum, qui locus tricesimæ quartæ stationis fuit Iisraëlitarum in deserto, progressi veniunt Tzalmonam: ubi erectus fuit serpens æneus in deserto. Omnino manifestum est, res ibi gestas loco huic nomen dedisse. צֶלֶם enim, vti & סֶמֶל *similitudinem, imaginem, simulachrum* notant, scilicet serpentis ibidem in perticam suffixi. Mandatum Iehovæ his expressum verbis extat Num. 21.8. *Fac tibi presterem & impone eum perticæ: eritque, vt quisquis morsus fuerit, cum aspexerit eum, sanitatem recipiat.* Paret Mosche, *faciensque serpentem æneum imposuit eum cuidam perticæ: eratque cum momordisset serpens aliquem, vt intuens in serpentem illum æneum sanitatem reciperet.* Vocem צֶלֶם quidam revocant ad R. צָלַל obumbrari: unde est צֵל & צְלָל vmbra. Coincidunt ferè cum סֶמֶל & צֶלֶם Latina *simul, similitudo, simile*: & Græca ὁμαλός, ὁμαλής, æqualis, æquabilis; & ὁμαλίζω ad æqualitatem redigo.

Iud.8.5. צַלְמֻנָּע *Tzalmunnahh*, imago prohibita aut minuta.

Act.27.7. Salmone. à צֶלֶם.

LXXXVI.

LXXXVI.

אָבֵל הַשִּׁטִּים Abel Schittim.

Abel-ſittím. Abel-ſatim. Sittim.

βελσαττείμ. ἀβελσαττείμ.

Num.33.49. confer Num.25.1.& 6.

Bileami conſilium ſubdolum Balako datum poſt irritas Regis Moabitarum moliti●es id effecerat inter Iiſraëlitas: vt clade vicies quatuor millium plecterentur ob ſpurcitiem idoli Pehhoris: cuius nefandis ſacris per varia libidinum tentiginoſarum vaframenta fuerant impliciti, durantibus inducijs, quas inſidioſa Bileami fraus Regi deſperato perſuaſerat: quippe qui ſatis intelligeret, populum Deo tam propinquum non niſi à ſeipſo lædi poſſe. Factum memorabile, quamvis etiam lamentabile: quod huic ſtationi quadrageſimæ ſecundæ nomen indidit. Cuius nominis ratio in 25. cap. verſ.6. exprimitur. *Stabant Moſche & totus cœtus filiorum Iiſraëlis ad portam tentorij conventus, & flebant*: dum vltrix judicum ordinariorum ad normam formamque Iuſtitiæ legitimam in fraterna viſcera ſæviebat animadverſio, & ſevera in ſontes caſtigatio divinitus imperata. verſ. 5. Eſt igitur אָבֵל הַשִּׁטִּים *luctus declinationum, luctus* (inquit Iunius) *quem populo gravis plaga Dei extorſit*. אָבֵל eſt lugens. אֵבֶל luctus. ab אָבַל luxit, in luctu fuit. Vide ſupra num. 57. in nomine Abel M●itzraim ex Gen.50.v.11.

שִׁטִּים Schittim per *deviationes* exponi ob dictam cauſam debet, à שׂוּט vel שָׂטָה, id eſt, *declinavit*: quamvis hoc ſit Schmol, illud Iamin: quæ commu-

tatio

tatio in nominibus propriis non est infrequens. Hinc שֵׁטִים vel סֵטִים, Psal.101.3.& Psal.40.5. declinantes. At R. שוט est *explorare,circuire,lustrare*: de qua num. CCCCXXVI.

Esr.2.55. סוֹטַי *Sotai*, declinatio: de quo infra, nu. DCCXCVI.

Iud.7.22. בֵּית הַשִּׁטָּה *Bethschitta*, domus deviationis.

LXXXVII.

אֶשְׁכֹּל Eschcol. Escol. Eschól. Eschol. Escol.

Deut. 1. 24.

A*Scendentes* (Exploratores XII.) *montem istum venerunt usque ad vallem Escholis* אֶשְׁכֹּל. *ita exploraverunt illam, & accipientes in manu suâ de fructu illius terræ deportarunt ad nos*. Historia est suavissima, quæ plenius exposita habetur Numeror.13.23.his verbis: *Pervenerunt vsque ad vallem Escholis: unde exciso uno palmite cum botro uvarum* אֶשְׁכֹּל עֲנָבִים *deportaverunt eum palangâ duobus hominibus: similiter ex malogranatis & ficubus eius terræ. Locum illum vocavit quisque vallem Escholis propter botrum illum quem exciderunt filij Israëlis*. Sed extatne hodieque tantæ magnitudinis botrus? Ait Ioan.Försterus in Lexico: *Erat* (inquit) *ante annos tredecim Concionator Norinbergæ apud D. Ægydium nomine Achacius: qui monachum egerat in terrâ sanctâ integrum octennium: is cum ægrotus non haberet, quo sitim restinguere poßet, laborabat enim tympaniti, exoptabat sibi singulis diebus vnum tantum acinum, de botro vini, eo abunde restincturus sitim. Cumque ego decumbenti aßidens rogarem ex eo, quantusnam esset botrus, respondebat tanta eße magnitudinis,*

[illegible] *portari posse, & in una arbore u-* [illegible], *circa Hebron tantum nasci, dicique* [illegible] *barbaris* [illegible]. Hæc ille anno superioris seculi [illegible]. Ego nihil habeo, quod his addam confirma- [illegible] gratia: suppetunt potius, quæ suble- stæ fidei [illegible] hunc poscunt. Novitij enim αὐτόπται Chananæam hodiernam maxima ex parte sterili- tatis horridæ damnant: ut eandem *agrorum* quæ est & *hominum*, Iudæorum scilicet ceu priscorum colo- norum maledictionem, utrisque æquè inflictam à Deo agnoscas. Ingentæ autem magnitudinis vites olim extitisse, Plinius quoque memorat, cap. 1. lib. 14. *Vites iure apud priscos magnitudine quoque inter ar- bores numerabantur. Iovis simulachrum in urbe Populonia ex una conspicimus tot ævis incorruptum. Item Massiliæ pa- teram. Metaponti templum Iunonis vitigineis columnis ste- tit. Etiam nunc scalis tectum Ephesiæ Dianæ scanditur vite una Cypria, ut ferunt: quoniam ibi ad præcipuam amplitu- dinem exeunt. Nec est ligno ulli æternior natura. Vna vitis Romæ in Liviæ porticibus subdiales inambulationes umbrosis pergulis opacat,* [illegible] *facunda.* Esaias Propheta singulas vites singulis siclis væniis- se ait cap. 7. unde pretium [illegible] æstima- re queas. Sed ad rem. אשכל est ramus cum uva, seu botrus: à שכל *orbo, prædor,* [illegible] ergo Escol est quasi præda ab arbore decerpta. Originationem Hebræam respiciunt græca σκυλάω & σκυλόω *spo- lio.* [illegible] σκῦλον & σπῦλον, *spolium* & ex- uviæ animalium.

LXXXVIII.

אֵימִים Emim. οὐμμίμ. ἐμμαῖοι. Emæi. Emim. ὀμμείν.

Deut. 2. 9. 10.

EMimi antea inhabitabant eam terram, populus magnus multusque & excelsus ut Hhanakita: Gigantes etiam reputabantur illi sicut Hhanakitæ, sed Moabitæ vocabant eos Emimos. Planè ex hac descriptione patet, quæ sit vocis אֵימִים significantia. Populus enim *magnus multusque & excelsus*, quî possit non esse *formidabilis*? atque hoc notat אֵים, quod etiam substantive usurpatur, ut אֵימָה, & est *terror, formido*, ab inusitata R. אָיַם: ex qua est אָיוֹם *terrificus, truculentus.* Respondet græcum ὠμός, i. e. *crudelis, sævus*: & Lat. *immanis*, it. αἷμα, sanguis: & *metuo, timeo.*

LXXXIX.

זַמְזֻמִּים Zamzummim. Ζομζομμείμ. Ζομμείμ. Ζοχομμίν. Zomzommim. Samsummiter. Zamzummæi: Sammesummim.

Deut. 2. 19. 20.

TErra Gigantum reputatur ipsa quoque: Gigantes inhabitabant eam anteà, quos Hammonitæ vocabant Zamzummimos. Multus est Moses & diligens in Gigantum nominibus exponendis, & locis habitationum eorundem describendis: ut tantò illustrior fiat DEI potentia in his tam validis nationibus internecione de-

ne delendis & prorsus exscindendis, invalidis contrà, peregrinis & pauperibus Jisraëlitis in istorum talium locum sufficiendis. Sunt igitur Zamzummim à moribus & profligata vita dicti, quasi *turpitudinem & prava omnia cogitantes & molientes*, quippe, ut Junius ait, *consceleratissimi erant, abutentes robore & potentiâ suâ*. Radix זָמַם est cogitare, vel animo concipere malum : ex quo est זִמָּה & זָמָה, i.e. *cogitatio prava, machinatio, vafrities, facinus, scelus*. Synonymum est יָזַם cogitare. Gen. 11. v. 6. Indicat geminatio Radicis in voce Zamzummim homines animo & corpore in omnis generis flagitia effusissimè projectos, atque idcirco dignissimos, qui penitus extirparentur: quod & factum est his: ut nos dicimus, schlim schelm/ i.e. nequam profligatissimus: quam vocem huc fortasse per allusionem trahere queas. Alludunt aliàs *μέμνημαι, μνήμη, memoria*. Chaldæis זָמָם est *frenum* : vnde nobis zaum innotuit, quod eiusdem est significationis.

XC.

יְשֻׁרוּן Jeschurun. Jeschurun.

Deut. 32. 15.

S*Aginatus Ieschurun recalcitravit: Saginatus es, obesatus es, adipem obduxisti: deseruit enim Deum, qui magnificaverat ipsum, & vilipendit rupem salutis suæ*. Cum in præcedentibus capitibus officia omnia à Mosche gravissimis verbis expressa contineantur, sequitur tandem in hoc capite 32. canticum eiusdem: in quo, ut & in benedictione sequentis capitis, quæ incomparabili Heroi & Legislatorum Principi pausam dedit, novo isthoc nomine יְשֻׁרוּן Jisraëlitæ compellantur, monenturque hac una & simplici

voce, quid per totam vitam unicè agendum, & verbis, factis atque cogitatis implendum conandumque sit, nempe: vt RECTI sint, *recta* velint, *recta* sequantur & vbique spectent, *recta* in alijs approbent, in seipsis reapse præstent. Vide cap. seq. v.5. & 26. & Esa. 44. v.2. vbi propheta hoc nomen populo suo attribuit. Est יְשֻׁרוּן diminutivum, q. d. *rectulus* à *rectus*, qui Hebræus est יָשָׁר. Solemus namque omnes in mordacibus reprehensionibus, præsertim ubi juvenes alloquimur, diminutiva hujusmodi inspergere: quippe quibus oratio velut aculeis quibusdam asperatur, vt animum audientis tantò profundius stimulet & pungat. Quod hoc loco patet eò clarius, quò evidentior est similitudo bovis saginati, cui populus Jisraëliticus in tam feraci solo constitutus comparatur. Inest præterea in voce יְשֻׁרוּן quædam ad nomen יִשְׂרָאֵל allusio, quæ ex literarum convenientia non est obscura. Piscatori Jeschurun est auffrichtiger. R. est יָשַׁר, i.e. *rectum, aequum, planum esse, placere, pulchrum, venustum esse*. Congruunt huc aliquo modo *jus, ris, justitia, jurista*: & nostra zier/zierde. Et Gr. ἀρέσκω, *placeo*, ἄρεσκος, placendi studiosus.

XCI.

עֲרָלוֹת Hharaloth. Araloth.

Ios. 5.3.

T*Empore illo edixit Iehova Iehoschuhha, para tibi gladios acutos, & secundò repetens circumcide filios Iisraëlis. Paravit itaque Iehoschuahh sibi gladios acutos, quibus circumcidit filios Iisraëlis ad collem Hharaloth.* i.e. præputiorum. Nomen ex hoc facto desumtum, idque pro-

proprium, atque idcirco retinendum, vti fecit Lutherus, Piscator, & alij. Quia in deserto per quadraginta annos nec sacrificia oblata fuerant, Deut. 12. 8. & 9. Amos 5. 25. nec circumcisio propter itinerum difficultates & remoras alias administrata, ut præsens locus declarat, maximâ sanè cum solennitate ritus ille nunc peragitur à Iosua: qui & loco huius celebritatis tot millium recens circumcisorum nomen novum ob perpetuam rei memoriam imponit, eumque collem *Hharaloth* vocat, à nomine עָרְלָה præputium: cuius synonyma sunt עָרֵל & עָרְלָה. Toar est עָרֵל præputiatus. Radix est עָרַל præputium auferre. Putatur hinc deductum esse κλῆρος, i.e. clerus, Clerici, Clerisey: Clerici enim mente & corpore DEO singulariter devoti esse debent.

XCII.

גִּלְגָּל Gilgal. Galgala. Gilgal.

γάλγαλα.

Ios. 5. 9.

TVm dixit Iehova ad Ieheschuhham, hodie devolvi בְּלוֹתִי *opprobrium Ægypti à vobis: vocavitque nomen loci illius Gilgalem usque in diem hunc.* Nimirum haud aliter ab Ægyptiis tractati fuerunt Jisraëlitæ, quàm mancipia, quippe quos ad fæda opera & dura ministeria supra quàm vires eorum patiebantur, subeunda coegerat Pharao, in eosque vitæ ac necis potestatem non secus atque in jumenta alia usurpârat. At nunc in plenissimam vindicati libertatem ditescunt opibus, gentium exitio devotarum regionibus potiuntur, clarescunt nova à Mose erecta politia, & gloria prodigiorum inter eos editorum per

universum orbem celebrantur. Hoc est illud quod prædicat Dominus, dum se opprobrium Ægyptiorum omnia ab hoc populo devolvisse [illegible] igitur גִּלְגָּל devolutio, à גָּלַל *volvere*: unde [illegible] *cumulus, tumulus*: de qua Radice supra egimus [illegible] 39. in vocabulo Galhhed, ex Gen. 31.48.

XCIII.

שְׁבָרִים Schebarim. Sebarim. Sabarim. Sebarim. Sabarim.

Ios. 7.5.

R*Eversi* (*qui exploraverant Hhajum*) *ad Iehoschuham dixerunt ad eum*, Ne *adscendat totus hic populus, quasi bis mille viri, aut quasi ter mille viri adscendant, ut percutiant Hhajum: ne fatiges ducendo illuc totum populum, cum pauci sint isti. Ideoque adscenderunt de populo illuc quasi ter mille viri: sed fugerunt à facie virorum Hhaji: ceciderunt que ex eis viri Hhaji ad triginta sex viros: persequentes eos à loco, qui erat ante portam usque ad Schebarimos, ceciderunt eos in illius declivi: quamobrem liquefactum est cor populi, adeo ut in aquã abiret*. O cordis humani levitatem! Qui solo buccinarum clangore Ierichuntinos muros paullo ante everterant, tot gloriosas victorias de bellicosissimis populis reportarant, tot prodigijs de Dei præsentia edocti, tot contestationibus de promissionum eius veritate confirmati fuerant, liquescunt illicò ad hanc qualemcunque tam paucorum hominum cladem. שְׁבָרִים igitur sonat *fractiones*: quia acies Iisraëlitarum hoc in loco fractæ sunt, ut ait Iunius. Singulare est שֶׁבֶר *confractio, contritio, esca, frumentum*, à R שָׁבַר *fregit, contri-*

vit, di-

[illegible] *frumentum* vel *fragmenta*: item vend[illegible] [illegible]tum שָׁבַר convenit שָׁבַר significatione: [illegible]ut [illegible] בָּבַר. Vide Scobab nu. D[illegible]XIV.
[illegible]anè huc congruunt nostra schiebbern/ schiefer/ schiefern/ scharben: & *scaber, scabrosus, scabrities, scrupus, scrupulus*, i.e. fragmentum lapidis. שֶׁבֶר quoque, i.e. frumentum, non à distrubutione, sed quia mola frangitur, nomen habet: vt גֶּרֶשׁ *triticum contusum*, à גָּרַס *fregit, comminuit*.

1. Paral. 2.48. שֶׁבֶר *Scheber*, i.e. confractio: vel annona [illegible] *esca, cibus*.

XCIV.

עָכָן Hhacan. Achán. Achan. Hacan.

ἀχάρ. ἀχάν.

עָכוֹר Hhachor. Achor. Hacor. Achor. ἐμεκαχώρ. ἀχώρ.

Ios. 7. 1. & 24.

T*Vnc Iehoschuahh & totus Israël cum eo assumto Hhachane filio Zerachi & argento, & toga & lingula aurea & filiis eius ac filiabus eius & bobus eius, asinisque eius & gregibus eius & tentorio eius, denique quicquid erat ei, deduxerunt ea in convallem Hhacoris. Vbi dixit Iehoschuahh*, מֶה עֲכַרְתָּנוּ *quam perturbasti nos?* יַעְכָּרְךָ *perturbabit te Iehova hoc die: obrueruntque eum totus Iisraël lapidibus, & combusserunt eos igni, cum obruißent eos lapidibus. Postremo erexerunt super eum acervum lapidum magnum usque in hunc diem: sic aversus est Iehova à furore iræ suæ: idcirco vocavit quisque nomen loci illius convallem Hhacoris usque in hunc diem.*

 Semel

Semel statuendum erat exemplum, vt lex anathematis sæpe iterumque hactenus repetita eò imprimeretur altius his bellatoribus: ne rem præclarè cæptam suis prævaricationibus ac sacrilegijs corrumperent, seque ipsos à potiundâ hæreditate promissarum regionum excluderent. עכן quamvis Chaldaicè *serpentem* significet: ejusce tamen notationis nullam in hoc nomine habendam esse rationem, verba & facta Iosuæ hoc in loco demonstrant. Quare per *perturbationem* est exponendum, vt facit etiam 1. liber Chronicorum cap. 2. v. 7. *Hhacar*, inquit, *turbator* עכר *Israelis, qui prævaricatus fuit in anathemate.* Antiphrasticè sumitur Hos. 2. 15. pro valle seu loco aperiente fores spei ad ingressum lætum in terram sanctam. Piscatori est betrübniß, à R. עכר, i. e. *turbare, conturbare, perturbare*; vnde עכבר inserto ב nomen, quod *murem* significat, quia corrodendo res turbet domi & in agris. Inde est *sorex*. Ab hac R. עכר Latinis est *açus, eris*, i. e. palea, quæ variè excutiendo & conturbando dispellitur, græcè ἄχυρον. Pertinet huc etiam κεράω & κεράννυμι, *misceo*, κρᾶσις, *mixtio*.

Gen. 36. 38. עכבור *Hhacbor*, i. e. mus.
Num. 1. 13. עכרן *Hhocran*, i. e. turbatio.
Judith. 2. 18. *Hacon*, perturbatio.

CXV.

נתינים Netinæi. Nathinæi. Nethinim. ναθινέοι. ναθιναῖοι. ναθινείμ.

Ios. 9. 22. 23. & 27.

NEthinæorum origo in hoc capite describitur: quorum aliàs crebra extat mentio, in Esdra præ-

[illegible] à Nehemia. Vide [illegible] Par. 9. 2. Esd. 2. 58. [illegible] 8. 20. Neh. 3. 26. & 6. [illegible] Quanquam [illegible] nomen ipsum in hoc capite [illegible] primatur: [illegible] ob [illegible] nominis ipsius ex facto [illegible] vocis huius proprietatem hoc loco [illegible] ait Ieho[illegible]ad Ga[illegible]nitas de [illegible] finxerant ex remotis [illegible] modum [illegible] prodigiorum inter Iisraëlitas editorum [illegible] perculsos, [illegible] amicitiam populi [illegible] Deo chari [illegible]irent: *Quare decepistis nos dicendo: longinqui sumus à [illegible] valde: cum vos in medio nostri habitetis? nunc ergo maledicti* (id est miseræ & laboriosæ conditioni addicti) *estis: neque deficiet ex vobis servus, & qui portent ligna & [illegible]ant aquam [illegible] domo Dei mei. Quare constituit eos* [illegible] *Iehoschua [illegible] die illo portatores lignorum & haurientes aquam pro cœtu [illegible] pro altari Iehova usque in diem hunc.* Vide Esr. 8. 20. Sunt igitur *Netinai*, q.d. *dedititij*, id est, servi publici angarijs nomine cœtus populi Dei præstandis mancipati. Luth. die gegebnen oder geschenckten: in qua, licet laboriosâ & ærumnosâ conditione, amore vitæ retinendæ se velle libenter acquiescere his verbis declarant, vers. 25. *Ecce nos in manu tuâ, ut bonum & [illegible] videtur in oculis tuis facere, nobis fac.* Vide quid Saul adversus hosce *Netineos* tentârit, annis fermè quadringentis post, & quod Deus fame Iisraëlitis immissâ perjurium ultus sit. 2. Sam. 21. v. 1. Radix est נתן, i. e. *dedit, dedidit, largitus est, præstitit, constituit, locavit, sivit, permisit, posuit.* Latissimè enim [illegible] Hinc nostrum thun/ & διδόναι, *dare*.

Num. [illegible] 1. 8. [illegible] *Nethanel, Nathaneel*, Deus dedit.

Esr.5.3. תַּתְּנַי Tathnai, donator.

1.Par.26.1. יְתְנִיאֵל Iathniel, donum Dei.

Num.21.18. מַתָּנָה Matthanah, donum.

1.Sam.13.22. יוֹנָתָן Ionathan, Dei donum.

2.Sam.7.2. נָתָן Nathan, dans vel donatus.

2.Reg.11.19. מַתָּן Matthan, donum.

2.Reg.24.18. אֶלְנָתָן Elnathan, Dei donum.

Ibid.24.17. מַתַּנְיָה Matthanjah, Mattanias, donatus à Deo.

2.Reg.25.23. נְתַנְיָה Nethanjah, Nethanias, donum Dei.

2.Reg.22.23. נְתַן־מֶלֶךְ Nethanmelech, donum Regis.

Matth.1.v.1. *Matthæus*, donatus. Alijs à מַס, id est, tributum: Sic Matthæus erit τελώνης. Vide numero LVI.

XCVI.

חָרְמָה Chorma. Hormáh. Horma. Harma.

Iud.1.17.

FIducia promissionis divinæ freti Iuda & Simeon, tribus utraque coniunctis viribus & copijs adoriuntur reliquias Chananæorum: de quibus ita liber Iudicum: *Processit Iehuda cum Schimhhone fratre suo, & percussit Chenahhanaum inhabitantem Tzephatham: quod cum devovissent* יַחֲרִימוּ, *vocavit Schimhhon nomen civitatis illius* חָרְמָה *Chormam, i.e. anathemati devotam*. Vide supra num. LXXIX. ex Num. 14. vers. vlt.

XCVII.

[illegible] Bochim. Bocim. [illegible]

Iud. 2. v. 1. & 5.

LAnguescentibus jam post [illegible] Jehoschuhhæ & seniorum animis [illegible] Judaicis & segnescentibus in expellendis Cenaanæis, quorum civitates singulis tribubus in sortitione obtigerant, adest in Comitiis & publicis solennitatibus, quæ Gilgale celebrabantur, quidam Dei nuntius, qui populum ibi congregatum acriter increpat ob negligentiam ac diffidentiam, contestaturque, eo jam deductam rem esse, ut apud DEVM stet sententia, non expulsum iri penitus illos residuos, sed mansuros Jisraelitis *[illegible] latera, & Deos eorum ipsis fore [illegible]*, v. 3. *[illegible] eloqueretur nuntius Iehovæ [illegible] hæc, [illegible] populus vocem suam* וַיִּבְכּוּ *[illegible]* בֹּכִים *Bocimos*, i. e. flentes. De Radice [illegible] id est, flere, egimus supra in [illegible] ex Genes. [illegible] vers. 8. numero XLVI.

XCVIII.

[illegible] Jehova Schalom. Jehova Salom.

Iud. 6. 24.

IN [illegible] Jisraelitarum statu cum à Midianitis ceu *locustis*, ut hîc dicitur vers. 5, eroderentur [illegible] pauperitatem atque inopiam [illegible] apparet Iehova Gedeoni in quadam areola triticum excutienti; & cum præsentiæ

ſentiæ ſuæ documenta quædam adſpectabilia exhibuiſſet, tremefactus Gideon: *Aha Domine Iehova*, inquit, *quandoquidem vidi Angelum Iehova à facie ad faciem.* Abrupta locutio. Nimirum de vita jam deſperaverat, memor illius, quod habetur Exod. 33. 20. *Non videbit me homo & vivet.* Sed *ait ei Iehova*, שָׁלוֹם לְךָ *Pax eſt tibi: ne time: non morieris.* v. 23. *Extruxit itaque ibi Gidhhon altare Iehova, quod vocavit* יְהוָה שָׁלוֹם *Iehova Schalom, uſque in diem hunc: adhuc extat Hhophra Abi-Hhezeritarum.* Nomen proprium retinuit Arias montanus, niſi quod pro *Iehova* repoſuit *Adonai* ob eam, quam dedimus rationem, num. I. X. Reſtat שָׁלוֹם Schalom vox omnis proſperitatis & omnigenæ beatitatis nuntia & nota, adeoque multò latius patens, quàm in alia quavis lingua eius accipi ſolent ſynonyma. In ſummâ, αὐτάρκειαν quandam omnis boni complectitur, & εὐδαιμονίαν à Philoſophis jactatam potius & prædicatam quam guſtatam aut impetratam. Hinc שָׁלֵם vrbs, & Hieruſalem cæleſtis patriæ ſymbolum: vt Apocalypſis paſſim declarat. שָׁלֵם *pacificum, perfectum, & conſummatum* notat, atque *incolumem*, cui res omnes integræ ac ſalvæ ſunt. שִׁלּוּם *retributio.* R. שָׁלַם eſt *compleri, perfici, pacem habere vel colere.* in Piel *rependere.* in Hiph. *pacem facere.*

Copioſa hinc nominum propriorum ſeges enata eſt, v. g.

2. Samuel. 5. 7. שְׁלֹמֹה *Schelomo*, Salomo, pacificus.

2. Sam. 3. 3. אַבְשָׁלוֹם *Abſchalom*, pater pacis.

2. Reg. 22. 3. מְשֻׁלָּם *Miſchullam*, pacificus.

Geneſ. 46. 23. שִׁלֵּם *Schillem*, pax.

1. Par.

1.Par.26.1. מְשֶׁלֶמְיָהוּ *Meschelemjahu*, Meschelemias, pax vel retributio Dei.

Os. 10.14. שַׁלְמַן *Schalman*, pacificus.

Ierem.22.11. שַׁלּוּם *Schallum*, retributio, sive pacificus.

Cant.6.12. שׁוּלַמִּית *Schulammith*, pacifica. Est gentilitium, q.d. Hierosolymitana.

Esr.4.7. בִּשְׁלָם *Boschelam*, in pace.

Num.1.6. שְׁלֻמִיאֵל *Schelumiel*, pax mea DEUS.

Num.34.28. שְׁלֹמִי *Schelomi*, pacificus.

Ios.12.10. יְרוּשָׁלַיִם *Ieruschalajim*, videbit pacem, vel *visiones pacis*: vel ut vult Pagninus à יְרוּ quod & יְרְאוּ scribitur, i.e. timete: quasi dicere voluerint Iebusæi, horrorem vicinis incussuri: *Timete Salem.* At Steuchus literarum mutationem singulari consilio factam esse conijcit: ut quæ ante Iebus-schalem dicebatur, posteà Ieruschalem nuncuparetur. Dualis numerus mysticè nobis commendat duplicem Hierosolymam, cælestem & terrestrem. Apoc. 22. veram & typicam. Nomina varia fuere huius Vrbis, quę Tostatus hoc versu est complexus:

Solyma, Luza, Bethel, Ierosolyma, Iebus, Elia,
Vrbs sacra Ierusalem dicitur atque Salem.

Zedek etiam vocata fuit: unde Malchisedech, Adonisedech.

XCIX.

גִּדְעוֹן Gidhhon. Gedeon. Gidón. Gideon. Gidhon. γεδεών.

Iud.6.22.

MAgnus Religionis, Ecclesiæ ac Politiæ Iisraëlitarum instaurator Gedeon, divinitus ad hoc vocatus

vocatus, & miraculis ac visionibus confirmatus, specimen vocationis & zeli sui pro Iehova edere jubetur in altari Baalis destruendo, & luco patris sui juxtà posito succidendo. In quo exsequendo cum se cordatum exhibuerit ac strenuum, meritò גִּדְעוֹן, id est, *succisor* vel *excisor* nominatur: ut hinc quoque discamus, nomina rebus suis sæpe convenire. In quo illud inprimis memorabile est, quod juvencum septennem, quem ex grege patris sui acceptum offerre in holocaustum jussus fuerat, ipsis lignis è luco patris sui excisis adoleuerit & obtulerit supra rupem seu arcis summitatem: ubi altare Deo JEHOVÆ struxerat: vt hinc moneamur, quantum patrijs traditionibus & consuetudini receptæ sit tribuendum, ubi intercedit lex Dei: & quod Deo plus obediendum sit quàm hominibus quantalibet sanguinis propinquitate vel necessitudine nobis conjunctis: quod item abusibus polluta, non prohibeamur ad legitimos & à Deo imperatos transferre usus, atque adeo lucis & lignis Baali dicatis hostias Deo consecratas consumere atque adolere. Sæpe *excisionis* in hoc capite sexto fit mentio: vt notatio & originatio nominis legentibus eò fortius imprimatur. Est autem verbum גָּדַע *excidit, succidit, abscidit, amputavit*: ex quo κεδάω, κεδάζω, *dissipo, dispergo*: & Latin. cædo, cædes, &c.

Iudic. 18. 45. גִּדְעֹם *Gidhhom*, excisio eorum.

C.

C.

Jerubbahhal, Jerubbaal, Jerobaal, [illegible] ἱε-[illegible]

Iudic. 6.32.

S[illegible] ac violatæ religionis postulatum [illegible] propterea ad cædem deposcunt. Cum enim [illegible] exissent homines illius civitatis mane, & vidissent, dirutum esse altare Bahhalis, & lucum, qui fuerat juxta illud excisum, juvencum quoque oblatum in holocaustum super altare recens [illegible]um *dixerunt [illegible] alterum, Quis fecit [illegible]? Cumque inquisivissent, & percunctati essent, di[illegible] Gideon filius Ioasch [illegible] hanc. Dixerunt autem homines illius civitatis ad Ioaschum, Produc filium tuum, [illegible] moriatur: quia [illegible] Bahhalis, & quia succidit lucum qui erat juxta illud. [illegible] hominibus, qui instabant apud ipsum, [illegible] contendetis pro Bahhale? an vos [illegible] contenderit pro eo, hoc ipso mane morti [illegible] Deus est, [illegible] contendet pro se, quia dir[illegible] altare eius. Vocavitque illum die illo Ierubbahhalem, [illegible] quod dixisset,* ירב *contendet contra eum ipse Bahhal, [illegible] altare eius.* Est igitur ירבעל tantundem [illegible] dicas: *Causam suam tueatur* Bahhal: seu, *vindicet* [illegible]. Hisc. Bahal wird rechten.

Radix prior est ריב, i.e. *contendere, litigare*: ex qua est [illegible] in Scripturis: de quo egimus num. 67. ex cap. 7. Exod. v. 7.

Altera

[illegible] est בעל, i.e. dominari, possidere, maritum esse, item amare & re amata potiri, praesertim uxore, se iungere sibi in uxorem. [illegible] an. buhlen: & Gall. [illegible] & [illegible] vorertha: & φιλεῖν amare, basiare. [illegible] autem בעל latissimè patet & saepe excellentiam cuiusque rei significat. Vide infrà num. 114. in [illegible]. Alias per Dominum, Maritum, herum, Deum tutelarem, possessorem, &c. exponitur. Monet eos, qui aliis praesunt, comparatio R. בעל cum [illegible] בעל, i.e. [illegible] quid officij eorum sit: & quod regere [illegible].

Gen. 36. 38. בַּעַל חָנָן Babhal-chanan, Dominus gratiosus.

Iosua 40. 14. בַּעֲלֵיהֶם Babhalim, Domini, vel Dominus.

2. Reg. 1. 2. [illegible] זְבוּב Babhal-zebub, idolum muscae.

2. Sam. 13. 23. [illegible] חָצוֹר [illegible], idoli atrium.

[illegible]

Esa. [illegible]

Ios. [illegible] tectae.

[illegible] Dominus aquarum.

Num. [illegible], idolum habitaculi.

Ios. 11. 17. בַּעַל גָּד Babhal gad, id est, idolum fortunae.

Ios. 15. 29. בַּעֲלָה Babhala, possessio, vel idolum eius, vel domina eius.

Ios. 19. 8. בַּעֲלַת בְּאֵר Babhalath beer, idolum puteus.

Iud. 8.

Iud.8.33. בַּעַל־בְּרִית Bahhal berith, idolum fœderis.

2.Sam.5.20. בַּעַל־פְּרָצִים Bahhal-peratzzim, idolum divisionum. de quo v. infr. num. cxiv.

Esr.4.8. בְּעֵל־טְעֵם Behhel-tehhem, præses vel Dominus consilij.

Iudith.4.3. בַּעַל־מַיִם Baalmajim, Dominus aquarum.

Exod.14.2. בַּעַל צְפוֹן Baal-tzephor, idolum aquilonis. De hoc Seldenius de Dijs Syris Syntag.1.ca.3. pag.43.

Iud. 20. בַּעַל־תָּמָר Bahhal-thamar, idolum vel Dominus palmæ.

Baalzoar dicitur Hebræis Bezoar, i. e. dominus veneni. Car. Clusius in Hist. aromat. lib.1. p.217.

Ex his cum pateat, בַּעַל pro *idolo* seu *imagine* sæpiusculè usurpari, non absurdum fuerit ex eo nostrum *bild* arcessere: quamvis expeditè satis quoq; à פֶּסֶל vel סֵמֶל decerpatur.

CI.

אָבֵל Abel. Abel. ἀβελ. ἐβελ.

Iudic. 11. 34. 33.

Cum transivisset Iiphtach ad Hammonitas, ut pugnaret contra eos, tradidit eos Iehova in manum illius. Percussit enim eorum ab Hbarohhere usque quà venis Minnitham viginti civitates, & vsque ad אָבֵל *Abelum vinearum plaga magna admodum: sic depressi sunt Hbammonitæ à facie Iisraëlitarum.* Magnitudo cladis loco huic nomen imposuit, ut diceretur Abel, id est *luctus*, ob luctum Hhammonitarum. De proprietate vocis אָבֵל egimus

mus suprà numer. LVII. in voce Abel Mitzrajim ex Gen. 50. 11.

CII.

שִׁבֹּלֶת Schibboleth. Sibóleth. Schibbóleth. Schiboleth. Siboleth.

Iudic.12 6.

O*Ccupaverant Gilhhadita vada Iardenis contra Ephrajimitas: ita erat cum dicerent perfuga Ephrajimitarum, transeam, ut dicerent illorum cuique Gilhhadita, Esne Ephrataus? quo dicente, non: Dicebant ei, dic jam schibbolet: qui dicebant sibolet, nec comparabant se ad loquendum rectè: quamobrem apprehensum eum jugulabant ad vada Iardenis: sic ceciderunt tempore illo ex Ephrajimitis quadraginta duo millia.* Fastuosi Ephrajimitæ hanc cladem quatuor myriadum & duorum millium in sua ipsorum capita accersunt ex merâ adversus Iiphtachum invidia & toxico livore. Post rem ab ipso præclarè gestam contra Hhammanitas, serram contentionis tantisper reciprocant, donec in bellum cruentissimum evadat. Concurritur ergo, pugnatur animis irritatissimis, cæduntur ipsi rixatores: quorum perfugas intercipiunt ad vada Jordanis Gileaditæ vindictæ cupidissimi, injuriam, quam sibi illatam putabant, copioso admodum sanguine pensantes. Sunt in vocabulo שִׁבֹּלֶת exponendo non concordes interpretes. Nos eorum expositiones laudamus, quæ ex reipsa depromtæ cum sint, verbi vim nobis ultro insinuant atque aperiunt. Jacobus Capellus in Hist. sacrâ & Exoticâ ad annum mundi 2811; *Plerique*, inquit,

quit, *ex sermone agniti sunt, quod cum Schibboleth, id est; vadi transeundi copiam sibi fieri postularent, & Galabaditas sese dicerent, pro Schibboleth dicebant Sibboleth: quo vitio etiam aliæ nationes laborarunt, maximè Græci: unde fit, ut pro Schaul Schilo* LXX. *scribant Saul Silo; & sic de omnibus aliis.* Cum hac expositione cōcordat ea vocis שִׁבֹּלֶת significatio, quia per *inundationem*, *alveum* seu *decursum* aquarum, vel *locum per quem cum impetu defluunt aquæ*, exponitur. Psal. 69. 16. Esa. 27. 12. Rabbi David verba sunt: *Tentaverunt illos an scirent proferre Scin, & illi proferebant Samech. Et hoc causabat aër, sicut Galli nescientes proferre Scin, proferunt illud ut Tau raphatum.* Gallorum & Hispanorum hodierna consuetudo est, Schin literam non cum sibilo efferre sed ut SC: quo modo nos efferimus *scilicet, scibilis.* Atque haud scio an ulla litera tot in pronuntiatione varietates admittat, quam iste dentalis sibilus. Est *S* in initio: *S* in medio: ibi fortiter hîc leniter pronuntiatur: in fine, si aurium judicium adhibeas, alium rursus sonitum habet. Est *SS.* rursum *SC.* & *SCH.* & *TS.* & *Z*, & *TZ.* & apud nos tsch: quæ etiam in singulis pronuntiatoribus varietatis aliquid habent. Quare non constat, quale præcisè peccatillum commiserint hi rixatores Ephratæi, quibus invidia in exitium vertit, & error linguæ gulam frangit. Becmannus in originibus: *Schibbolet*, inquit, *est sibilus aquarum, fluctus quasi sibilans: item sibilus qui è tibiá & aristis.* Egregiè: ut hinc *sibili* vocem deducere possis. Porrò שְׁבִיל est *semita, via, trames.* Unde βάλος via per altum, βηλὸς limen. סֻבֹּלֶת autem est à radice סָבַל portavit; bajulavit. Esa 53. 4. Et dolores nostros סְבָלָם *portavit eos.* סִבְלָה & סֵבֶל onus: ex quibus forte est nostrum schleppen / schlepffen /

 i.e.

i.e. onus aliquod trahere & magno nisu promovere. Ego verò prius quàm ab hoc Iardenis vado recedo, non possum, quin exclamem: Vtinam similiter pereant ampullosi rixatores: qui gloriæ tentigine corrupti, & duræ popularis flabellis incitati ob frivolas quasdam de religione controversias, cælum non terræ, ut est in proverbio, sed inferno miscent, integras Ecclesias & regna inter se committunt, & de puppis ac somniis suis ad sanguinem & proprium exitium usque depugnantes omnia charitatis & mutuæ tolerantiæ repagula perrumpunt, reosque se suâ intempestivâ & impotente curiositate constituunt omnis illius sanguinis, qui effusus est inde usque ab Abel, &c. φεῦ τῆς μανίας καὶ ἀσεβείας! At tu, summe DEUS, tandem aliquando amoveto hæc κύμβαλα ἀλαλάζοντα, i.e. *cymbala tinnientia & æra resonantia*: & fac, vt audiamus *vocem citharœdorum pulsantium citharas charitatis & lenitatis animi!* Apoc. 14.2. & 1. Cor. 13. v. 1. quò juxta canonicam Verbi tui autoritatem sanctè viventes te piè colamus, & in Catholicâ Ecclesiæ tuæ unitate acquiescentes Apostolicis ritibus ac moribus contenti simus sine flagitiosâ ac temerariâ fratrum, qui ante nos fuerunt & nunc sunt in mundo, ob privata singularia ac localia sua sive dogmata sive instituta, condemnatione aut contentiosâ vellicatione! Amen! Amen! Seneca Ep. 7. *Finis pugnantium mors est.*

CIII.

רָמַת לְחִי Ramath-lechi. Ramath-léhi. Ramathlehi.

Iud. 15. 17.

GEmentibus sub duro Philistæorum jugo Israëlitis

litis divinitus excitatur & incredibili robore corporis induitur Simson: qui graviter affligit Philistæos,& populares suos in libertatem pristinam vindicat. At hi ingratissimi hostibus sibi Simsonem dedi poscentibus obsecundant. Patitur robori suo confisus se vinciri. Sed cum pervenisset jam *vsque ad locum Lechi & Pelischtai vociferarentur præ gaudio ad occursum eius: incessit eum spiritus Iehovæ, quo fuerunt funes illi, qui erant ad brachia eius, tanquam fila linea, quæ arserunt igni, & dissoluta sunt vincula eius è manibus eius. Cumque invenisset maxillam asini humentem, extensâ manu sua accepit eam, qua percussit mille viros. Quapropter dicebat Schimschon, ista maxilla asini acervum vnum, imò duos acervos, ista maxilla asini percussi mille viros: unde fuit cum absolvisset loqui, & projecisset maxillam è manu suâ vt vocaret locum illum Ramath lechi*, i.e. projectionem maxillæ, hinwerffung des kinbackens. רָמָה *projecit, ejaculatus* est: in Piel *fraudavit, dolosè egit, instar arcus fallacis excussit*, vel *de spe suâ aliquem dejecit, decepit*. Hinc מִרְמָה *dolus, fraus*: forte hinc nostrum est rumor, i.e. seditio fraudulenta. רְמִיָּה est *projectio* & *dolus*, sicut & רָמָה, quod nomen quia hoc loco est in constructione, ideo legitur רָמַת Ramath. Inde Græca ῥομβέω, ῥέμβω, i.e. *in gyrum ago, circumvolvo*, ῥόμβος, *rhombus*: & nostra, rumb/herumb.

Iosu.10.3. יַרְמוּת *Iarmuth*, projectio mortis.

1.Par.8.10. מִרְמָה *Marmah*, dolus.

Altera vox לְחִי significat *maxillam, mandibulam*, eam propriè, cui infixi sunt dentes, item *malam, genam*. Hinc χεῖλος, i.e. labiũ, propter vicinitatem, & χηλὴ *maxilla*. R. לָחָה non vsurpatur, ideo ad לוּחַ reducitur, vt sit à virore vel humore: לַח enim est *viridis, humidus*: cui consentit quod hîc habetur, v.15.

ubi dicitur, Schimschonem *invenisse maxillam asini humentem.* לַח est *viror, humidum radicale.* לוּחַ *tabula*, ab humore aut virore sic dicta, eò quod ex virenti arbore cædatur. Hinc *lævis, lævigo*, & gr. γλάφω, γλύφω, i.e. *lævigo, sculpo*, γλαφυρὸς *scitus, elegans*: item, glat/ per inversionem.

1. Par. 5. 26. לְחַלַח *Lachlach*, humida tabula.
Esa. 15. 5. לוּחִית *Luchith*, tabulæ seu viriditas.
2. Reg. 17. 6. חֲלַח *Chalach*, dolor maxillę.
1. Par. 7. 24. תֶּלַח *Telach*, humectatio.

CIV.

עֵין הַקּוֹרֵא אֲשֶׁר בַּלֶּחִי Hhen Hakkoreh ascher ballechi. En-haccore.

Iof. 15. 19.

D*Einde sitiens valde invocavit Iehovam ac dixit, Tu effecisti per manum servi tui salutem hanc maximam: nunc autem morererne siti, aut inciderem in manum istorum præputiatorum? Quapropter fidit Deus cavum quoddam, quod est in loco illo Lechi, ita ut prodirent ex eo aqua, de quibus bibit: Sic restituto animo eius revixit: idcirco vocavit nomen eius fontis,* עֵין הַקֹּרֵא אֲשֶׁר בַּלֶּחִי *fontem invocantis, qui est in illo Lechi, usque in hunc diem.* Arias Montanus retinuit Hebraica, *Men hakkoreh ascher ballechi*, ceu loci huius notativa: ex quibus clarè patet, non dentem aliquem molarem fissum esse, sed in eo loco, qui jam nomine *Lechi* fuerat insignitus propter abjectionem maxillæ, vt ex vers. 9, & 14, apparet, apertum fuisse quoddam cavum,

מַכְתֵּשׁ

מַכְתֵּשׁ *mortarium, à similitudine* (inquit Iun.) *eius propter cavitatem*: unde prorupit hoc miraculosæ & exoptatæ potionis refectorium. Porrò verba ipsa quod attinet, quia à paucis interpretibus retenta sunt, in alijs magis obvijs & usitatis nominibus elucidabimus. nempe עַיִן, i.e. *oculus* vel *fons*, in Hanamim CCXLIII. קֹרֵא autem, i.e. *invocans*, in Mikrah CXC.

CV.

נָעֳמִי Nahhomi. Naómi. Noemi. Naemi. νοεμμείν.

Ruth. 1, v. 19. 20.

C*Vm Nahhomi cum suis nuribus ingrederetur Beth-lechemum, concurrebant omnes, & dicebant, Haccine est Náhhomi? Quæ dicebat ad eas, Ne vocate me Nahhomin, vocate me Maram* מָרָא, *quia* הֵמַר *amaritudine affecit me omnipotens valde. Ego plena abieram, at vacuam reducit me Iehova. Cur vocaretis me Nahhomin, cum Iehoua testificatus sit contra me, & omnipotens malis affecerit me.* Perspicua explicatio, quæ in eam convenit, quam supra ad vocem Benjamin & Benoni attigimus. Non repugnat eundem esse *Binjaminem*, qui & *Benoni*: sic nihil obstat eandem esse *Nahhomin*, quæ & *Mara*. In regno cælorum non contingit *amari* quenquam præter eos qui sunt *amari*: id est, qui per mare amaritudinis transeunt, & in catino afflictionis probè excocti sepeliuntur in *Kibroth-taava*, seu sepulchris concupiscentiæ: ex quibus idonei paradiso cives resurgent.

Nahhomi, meine lust/meine liebligkeit / est à נָעֵם, quod est *pulchrescere, jucundum, gratum, suave esse & delectabile*. Nomẽ נָעִים est *pulcher, acceptus, suavis*: & substantivum מַנְעַם *voluptas*. Græcum ἡδύνομαι (qua voce LXX. in huius verbi interpretatione usi sunt) affinitatem ostendit, ut & Latinum *amanum*.

Luc.7.11. *Naim*, vel *Nain*, i.e. pulcher. schönfeld.

Gen.46.21. נַעֲמָן *Nahhaman*, pulcher, decorus.

Iob.2.11. נַעֲמָתִי *Nahhamathi*, pulchritudo.

1.Par.11.46. אֶלְנַעַם *Elnahham*, Dei pulchritudo.

Iud.4.6. אֲבִינֹעַם *Abinohham*, pater pulchritudinis, vel pulchritudo patris.

1.Sam 14.50. אֲחִינֹעַם *Achinohham*, fratris pulchritudo vel jucunditas.

Gen.4.22. נַעֲמָה *Nahhama*, soror Tubalkajini, quę fuit Ethnicorum Venus, i.e. pulchra.

Matth.4.13. כְּפַר־נָעִים *Capernaum*, i.e. villa amænitatis.

Nomen מָרָא est amara, bitter oder betrübt: quam Radicem explicat Scriptura Exod.15.23. ut vidimus supra num. LXIV. in nomine *Mara*, quod est loci, ubi amaras aquas Deus edulcavit in deserto.

CVI.

שְׁמוּאֵל Schemuel. Samuel. Semuel. Samuel. σαμουήλ.

1. Sam. 1. 20.

Fuit post revolutiones temporis, ex quo concepit Channa, ut pareret filium: vocavitque nomen eius Schemuelem. Nam, inquit, à Iehova שְׁאִלְתִּיו *petivi eum*. Significat ergo Schemuel, ut ait Iunius, petitum à Deo forti, *nomine ex duobus corruptis & ex integro composito*. Integrum

est

est אֵל Deus fortis. de quo supra nu. XLII. in nomine Iisraël. Sed quænam corrupta? An שָׁאַל, i.e. rogavit, petivit, & מִן a, abs, de? An bisyllabum שְׁמוֹ est nomen eius? ut sit sensus: *Nomen eius à Deo.* An est idem, ac si dicas: *positus à Deo*, ex R. שׂוּם, i.e. ponere? ut quidam volunt, mutato שׂ Schmol in שׁ Iamin. An שׁ iuitialis litera est ex אֲשֶׁר *qui*: vt Schemuel sit, *Qui à Deo?* An ad sensum potius quam verba respiciens Channa, se exauditam fuisse à Deo significare vult? à שָׁמַע eliso ע (ut Drusius conijcit,) i.e. *audivit, exaudivit.* Sed legem nobis figit scripturæ autoritas, docens expressè dictum esse *Samuelem*, quasi petitum vel expetitum atque impetratum aut commodatum à Deo: ut sit מוּאֵל quasi מֵאֵל, sicut מוֹאָב quasi מֵאָב supra num. XVI. ex Genes. 19. 37. Et שָׁאוּל petitus seu postulatus, à שָׁאַל *postulavit, rogavit, petivit*: unde schul / quia de multis ibi rogari solent discentes. שְׁאוֹל vox pervagata infernum notat & sepulchrum: horum enim duorum insatiabilis est ingluvies: ut dicitur Prov. 30. 16. Cæterum שָׁאַל *salutare* quoque significat: vnde hoc ipsum Latinis cessit, & *salus*, atque id genus consimilia.

Gen. 36. 38. שָׁאוּל *Schaul*, postulatus.
Iosu. 19. 26. מִשְׁאָל *Mischal*, postulans.
Ios. 15. 33. אֶשְׁתָּאוֹל *Eschtaol*, postulans.
Esr. 3. 2. שְׁאַלְתִּיאֵל *Schealtiel*, i.e. rogavi Deum, vel postulatus Dei.

Exod. 6. 20. מִישָׁאֵל *Mischael*, quis postulans?

CVII.

אִיכָבוֹד Ichabod. Ichabód. Icabod.

ἰχαβώδ. οὐαιβαρχαβώθ. οὐαιβαρυβαρ-χαβώθ. ἐχαβώθ.

1.*Sam*.4 21.

N*Vrus Hheli, vxor Pinchasi prægnans proxima partui cum audiret hanc famam de captâ arcâ Dei & mortuo socero suo ac viro suo, incurvavit se ut pareret: quia irruerant in eam dolores eius. Cumque quo tempore moriebatur dicerent quæ adstabant ei, Ne timeto, nam filium peperisti: non tamen respondit, neque apposuit animum suum. Indiderat autem nomen puero ipsi Icabodem, dicendo, emigravit* כָּבוֹד *gloria ab Hisraële, audiens de capta arca Dei, & mortuo socero suo, ac viro suo. Dicebat enim, Emigravit gloria* כָּבוֹד *è Hisraële: propterea quod capta esset arca Dei.* Vocula אֵי *ubi*, vel אוֹי *væ*, οὐαί, *heu*, vel אִי *non*, conjuncta cum כָּבוֹד, i.e. gloria, facit ut huius nominis sensus sit, *Vbi gloria*, aut *Væ gloriæ*, aut *Non gloria*. R. כָּבַד est *gravare, grave esse, honorare, glorificare, ingravescere honore & gloriâ*. Inde כָּבוֹד *gloria, majestas, splendor*: item *anima superior*, sic appellata, inquit Rabbi David in lib. Radicum, quod sit corporis gloria. Hinc Latinorum *Caput*, gr. κύβη & nostrum kopff/ honoratissima scilicet corporis humani pars. κῦδος gloria. κυδαίνω glorior: & copia: nam כָּבַד etiam est *multiplicare*.

Exod. 6. 20. יוֹכֶבֶד *Iochebed*, gloriosa vel ponderosa.

Num. 31. 8. אֱוִי *Evi*, Væ. Rex Moabitarum. Vel ab אָוָה concupivit. Vid. num. LXXVII.

CVIII.

CVIII.

אֶבֶן עֶזֶר Eben-hhezer. Eben-haézer Eben Ezer ἀβενέζερ.

1. *Sam.* 7. 12.

INtonavit Iehova sono magno contra Pelischtæos, & fudit eos, ita ut plaga afficerentur coram Iisraële. Egreßi autem Iisraëlitæ Mizpa persecuti sunt Pelischtæos: quos percusserunt usque ad locum subjacentem Beth-Cari. Tunc accipiens Schemuel lapidem אֶבֶן *quendam collocavit eum inter Mitzpam & inter scopulum illum, cuius nomen vocavit Eben-Hhezerum: dicebat enim, Vsque huc adjuvit* עֲזָרָנוּ *nos Iehova.* Est igitur אֶבֶן הָעֵזֶר lapis auxilij sive adjutorij. אֶבֶן est *lapis, pondus, perpendiculum.* Per translationem est *omnis*, ut Gen. 49. 24. *Lapis Iisraël*, i.e. omnis. quem loquendi modum nostri quoque Germani imitantur, quando dicunt, steinalt/steintodt. Inde Greci ἅπαν & πᾶν nacti sunt. Latini procul dubio ab אֶבֶן habent suum *ebenus* ob duritiem & durationem, quamvis הָבְנִים vel הָבֶן etiam Hebræis sit ebenus, Ezech. 27. 15. A Græcis etiam ἔβελος vel potius ἔβενος frequentatur. Vide Plin. 12. 4. Ab אֶבֶן quatenus significat *nomam*, *perpendiculum*, est nostrum eben/i.e. planum, unitum: talia enim sunt, quæ juxta perpendiculum fiunt.

2. Reg. 5. 12. אֲבָנָה *Abanah*, i.e. lapis.

Niobe ab אֶבֶן per inversionem quasi נָבָא esse potest. De ea Cic. lib. 3. Tuscul. *Niobe*, inquit, *fingitur lapidea propter æternum credo in luctu silentium.*

Altera vox עֵזֶר, i.e. auxilium, adjutorium, suprà num. LXIX. ex 18 Exodi vers. 3. fuit enubilata: ubi agebatur de nomine Elihhezer, i.e. Dei mei auxiliũ.

CIX.

CIX.

אֵזֶל Ezel. Asel. ἐργάβ.

1. *Sam.* 20. 19. 18.

VAgabundus David ob Saulis persecutiones, cum unius Ionathanis fide & præsidio niteretur post fædus etiam cũ eo sanctè initum in loco ab eodem assignato considet, impetum Saulis dato per Ionathanem indicio declinaturus. *Cras*, inquit Ionathan, *est novilunium, & desideraberis, cum vacabit sedes tua. Cumque ad triduum absueris, descendito diligenter, & venito ad locum illum, ubi absconderas te: quo die istud negotium gestum fuerat: & consideto juxta lapidem istum, qui dictus est Ezel.* אֵזֶל est aditus vel aditio: eò quod ad eum aditurus erat Iehonathan Davidem, vt ei negotium indicaret. Exponi etiam potest per *Viatorem*. Radicem אָזַל ambulare, habuimus supra in voce Hhazazel ex Lev. 16. 8. num. LXXIII.

CX.

סֶלַע הַמַּחְלְקוֹת Selahh-hammachlekot. Selah-hammahlecoth. Selahammachlekoth. Pisc. Selamahelkoth. Luth. SelaMachlekoth.

1. *Sam.* 23. 28.

F*Vit Davide accelerante abitum metu Schaulis: ut Schaul & homines eius circumcluderent Davidem & homines eius ad prehendẽdum eos. Sed nuntius venit ad Schaulem dicens,*

tens, Festina & abi: quia irruerunt Pelischtai in hanc terram. Quapropter revertens Schaul à persequendo Davide abiit obviam Pelischtais: idcirco vocarunt locum illum Selahh hammachlekoth. Arias Montanus, qui etiam retinuit hoc nomen, reddit in margine per *petram divisionum*. Res clara est, & ratio nominis aperta: quia enim nuntio allato de Philistæis dirimebantur vel avellebantur copiæ Saulis à copijs Davidis, quas jam circumvenerant, merito à diremtione nomen ista petra accepit. Luth. ſcheidefels. Pisc. fels der trennung oder trennfels. סֶלַע est *petra, rupes, saxum*: item *arx, munitio*: sic appellata quod construatur plerunque supra petram aut saxum. Num. 24, 21. Pone בַּסֶּלַע in petrâ vel munitione nidum tuum. ad quem locum Christus respicit Matth. 7. 24. Hinc Germanis kisel/ kiselstein/ felß: Latinis *Silex*, it. *calx* kalck: & Gr. *λάας lapis, λᾶς* contracte: *χάλις lapis*.

Lev. 11. 22. סָלְעָם *Solhham*, nomen volucris quadrupedis: cuius interpretatio hactenus latet: cum res nobis sit ignota.

Altera vox מַחֲלְקֹת in plurali מַחְלְקוֹת *divisionem, partitionem, diremtionem* notat, à verbo חָלַק *dividere, partiri*, item *blandiri, lenire*, חֵלֶק *portio vel pars, & blanditia*, unde *κόλαξ* & *κολακεύειν*, blandiri. חֲלַקּוֹת verò & per geminationem secundæ & tertiæ radicalis חֲלַקְלַקּוֹת *blanditias & lubricitates, adulationesque* insignes notat cum emphasi: ex quibus *lecto* Lat. & *delecto* ac *delectamentum* manarunt: quibus cum probè sciant uti ij, quos per jocum vocamus lecker / qui per blanditias & delinimenta suas amasias colunt, nihil opinor impedit, quin Hebrææ vocis & vim nobis in memoriam revocent. Aliàs חֶלְקָה est etiam *ager, possessio*, vel *possessionis* potius atq; agri

agri ea portio, quæ per sortem vel hæreditatem alicui accidit. Satis propinquant huc *κλάω frango, κλάσις, fractio, κλάσμα, fragmentum.* חֵלֶק est lapis: vnde *silex & calculus.*

2. Sam. 2. חֶלְקַת הַצֻּרִים *Chelkath hatztzurim*; ager fortium.

Iosu. 19. 25. חֶלְקַת *Chelkath*, portio vel divisio.

2. Reg. 18. 18. חִלְקִיָּהוּ *Chelkijas*, portio Domini.

Act. 1. 19. חֲקַל דְּמָא *Chakaldemah*, *χωρίον αἵματος*, ager sanguinis: de quo infra num. CLXXIX.

CXI.

נָבָל Nabal. Νάβαλ. Nabal.

1. *Sam.* 25. 3. *&* 25.

MItum est hypocritarum maximos, qui in Scriptura Veteris Testamenti occurrunt, easdem in nominibus suis literas habere, ita ut alterum fiat ex altero per anastrophen, nullâ literâ excidente, nec transpositâ. Lege enim *Nabal* vocem ordine retrogrado, fiet inde *Laban*: cuius factum, præsertim quod in 31. capite Geneseos describitur, si cum præsente Nabalis negotio & moribus composueris, non ovum ovo erit similius. Adeo jus crepant, rationes conduplicant, justitiam urgent, severi ac rigidi adversus vagabundos aut fugibundos videri volunt. Sed stulti ijdem, quia incrustati (hoc enim *Laban* sonat,) & contrà: vt ex proprietate vocum liquebit. Ita ait Abigail occurrens Davidi, & fumantem eius iram suis blanditijs & largitionibus restinguens: *Ne quæso apponat Dominus meus animum suum ad virum istum nequissimum ad*

ad Nabalem, nam prout est nomen eius, ita est, Nabal est nomen eius, & penes eum est נְבָלָה *stultitia.* Scilicet verba protulerat Nabal ipsi per jugulum reditura. At Abigailis γλυκίων μέλιτος ῥέεν αὐδή, *dulcior melle fluit oratio*, à præsentissima internecione se suosque cum familiâ uniuersâ liberans. Nabal igitur *stultum* atque *insipientem nebulonem* notat. Sic sanè Arias in sua translatione Psal. 14. & 53. *Dixit* נָבָל *nebulo in corde suo.* Et in Epigraphe Ps. 9. ad marginem: *Super mortem Nabal.* נְבָלָה est stultitia, fatuitas, turpitudo, flagitium, ἄτοπον vel ἀτόπημα, Act. 25. 5. ubi hæc vox græca ponitur pro malitia atque improbitate ex verbi Hebræi germanâ proprietate. נָבַל est *cadere, flaccescere, elanguescere*: in Piel *floccifacere, vituperare, deturpare.* Multa hinc oriuntur nomina. נְבֵלָה est cadaver : quam originationis rationem secuta est græca lingua in πτῶμα à πίπτειν & Latina in *cadaver* à cadendo: qualia multa passim nos observavimus: ut hinc constare cuivis possit, non solam συνθήκην esse, quæ rebus nomina dederit, vt censent Peripatetici, sed φύσιν prævaluisse, & Platonis quàm Aristotelis saniorem esse sententiam, utut aliquo moderamine temperandam. נֵבֶל est *utris, lagena, hydria* (vnde *bulla* & *ampulla* descendunt:) item *chorus:* item *nubes, pluvia*, quâ significatione cum *nebula* Latinorum & nostro nebel / & Græco νεφέλη coincidit. Est etiam instrumentum Musicum נֵבֶל, Ps. 71. 22. unde *nablium.*

Ovid. *Nablia conveniunt dulcibus illa modis.*

Ad stultitiæ significationem faciunt βλέννος, blennus : item *vilis.*

CXII.

אֲבִיגַיִל Abigajil. Abigáil. Abigail.

ἀβιγαία. ἀβυγαΐλ. ἀβιγαΐλ.

1. *Sam.* 25. 3.

SCriptura passim in laudes fœminarum effusa hanc præ aliis insigniter commendat: vt legentibus hoc caput & muliebrem facundiam admirantibus ipsa se vocis originatio ultrò ingerat. v. 3. *Erat Abigajil mulier præstante mente & pulchra forma*, &c. Significat igitur אֲבִיגַיִל patris gaudium: quod revera fuit hæc filia. ab אָב *pater*: de quo suprà in voce Abraham, num. XII: & גִּיל, i. e. *exultatio*, à גִּיל *lætari*: unde prorsus habent Græci suum *ἀγαλλιᾶν*, *gaudere*, & *γελᾶν*, *ridere*, & *γέλως*, *risus*, *γελοιάζειν*, *jocari*: *γαλερός*, *jucundus*, *latus*, Gallicè *gaillard*.

2. Sam. 23. 34. גִּלֹנִי *Gilloni*, exultans.
2. Sam. 15. 12. גִּלֹה *Giloh*, exultatio.

CXIII.

חֶלְקַת הַצֻּרִים Chelkath Hatztzurim. Helcath-hassurim. Chelcath Hassurim. Helkath-Hazurim.

2. *Sam.* 2. v. 14. 15. 16.

D*Ixit Abner ad Ioabum: Surgant jam pueri isti, ut ludant coram nobis: dixit Ioab, Surgant. Surgentes itaque transiverunt pari numero:* duodecim *à Binjamine*, id est, *ab Ischboscheto filio Schaulis, & duodecim à servis Davidis.*

Quorum

Quorum quisque apprehenso capite proximi sui, gladium suum infixit lateri proximi sui: sic ceciderunt simul: quapropter vocat quisque locum illum חֶלְקַת הַצֻּרִים *Chelkath Hatztzurim.* Crudele factum hominum sanguinariorum: quibus nihil vilius est sanguine: modò votis potiantur: hoc illi ludum jocumque suum putant. Sed & hoc facto consecratur bellum intestinum inter Ischboschetum filium Saulis in parte regni patrij successorem vel potius usurpatorem, & Davidem eiusque contribules: quod multo sanguine constitit, fratribus in mutua vulnera & cædes ruentibus. Iunio חֶלְקַת הַצֻּרִים est *ager vel portio fortium.* Vulg. Ager robustorum. Luthero der Acker der festen oder helden. Pisc: der felsenacker / quia nimirum duodecim paria bellatorum instar rupium immobili stabant fortitudine singuli contra singulos; ità ut *hæreret pede pes atque viro vir*: donec mutuâ cæde corruerent: oder der scharffenacker/ ab acie gladiorum utrinque corpora penetrantium. De חֶלְקָה, i.e. *ager,* egimus in voce Machlekoth num. CX. ex 1. Sam. 23. 28. De צוּר quod aciem notat, & צַר quod substantive & adjectivè capitur, inter alia pro *hoste, atri,* &c. egimus suprà num. LVII. in Abel Mitzrajim ex Genes. 50. 11.

CXIV.

בַּעַל פְּרָצִים Bahhal-peratzim.

Baal-perasim. Baal-pharasim.

Baalprazim.

2. Sam. 5. 19. 20. & 1. Chron. 14. 11.

CVm audirent Philistæi, post intestina Iisraëlitarum bella, quæ Binjamitarum aduersus tribum

bum Iudæ æmulatio hactenus foverat, electionem in Davide conquievisse, eumque unanimi Seniorum ac Principum voto Regem super omnes Tribus declaratum publicè fuisse; judicarunt vicino Regi tantâ jam potentiâ armato maturè esse occurrendum. Satis enim edocti jam erant bellum cum isto populo, si invalesceret, interminabile gerendum sibi esse. Descendunt igitur junctis copiis in convallem Raphæorum. David nihil nisi magno consilio agendum ratus, cum per domestica bella valdè attritas esse vires popularium suorum intelligeret, ad Jehovam toto pectore se convertit. Jubetur igitur oraculo, & instruitur strategemate; & confirmatur signo soni incessus in cacuminibus mororum, & ubi ac quando pugna capessenda sit monetur. *Ità veniens David Bahhal Peratzima percussit ibi Philistæos ac dixit, פָּרַץ rupit Iehova inimicos meos coram me, ut est פֶּרֶץ eruptio aquarum: idcirco vocavit quisque nomen loci illius Bahhal-Peratzim.* id est, planitiem, inquit Junius, rupturarum à rupturis exercitus Pelischtæorum. Sanè vox בַּעַל latissimè patet, ut supra diximus, num. c. ad vocem Jerubbahhal, & sæpe excellentiam cuiusque rei exprimit. Atque hoc sensu בַּעַל פְּרָצִים insignem plane rupturam indicabit, q. d. *magistrum vel dominum rupturarum*, sicut בַּעַל שֶׁמֶן *Balsamum* (quod nomen ex Hebræo fonte sumtum in omnibus linguis remansit) *magistrum olei*, herrenöhl/ *κύριον ἐλαίου*, *maistre huile*, ut Galli dicunt, significat. Luth. Rißman: Pisc. der rißplan/der herr der rissen.

Altera vox פֶּרֶץ rupturam notat: de qua vide supra Peretz ex Gen. 38.27. num. XLIX.

CXV.

פֶּרֶץ עֻזָּה Peretz Huzza. Peres Vzza. Perez Usa.

2. Sam. 6. vers. 7. 8.

PRofligatis Philistæis & civilibus bellis omnibus inter tribus Iisraëlitarum penitus extinctis, ad curam sacrorum se convertit David. Cumque hactenus Arca Dei in domo Abinadabi Iebharimitæ, ubi erat *collis Dei*, id est, Synagoga divinis cultibus atque exercitijs consecrata (quales ab omni violentia etiam Philistæorum immunes fuisse ceu asyla veterum, clarè patet ex 1. Samuel. 10. vers. 5. & 10. ut & ex capit. 19. vers. 18.) asservata fuisset: Sionem eam ceu in locum celebriorem transferendam censet Rex: quamvis ob casum, qui isthic loci describitur, consilium mutârit, *curaveritque ut diverteret in domum Hhobed-Edomi Gittai*. Cum igitur inter deducendum lætitia, jubilis & faustis conclamationibus omnia perstreperent, en casum funestum his narratum verbis: *Cum venisset Arca usque ad aream Naconis, Huzza extensa ad arcam Dei manu prehendit eam, quia dimoverant eam boves. Quamobrem accensus Iehovæ ira in Huzzam percussit ibi DEVS eum propter hoc imprudens factum: ita ut moreretur ibi propter arcam DEI: displicuit autem Davidi, eò quod* פָּרַץ *erupisset Iehova* פֶּרֶץ *irruptione in Huzzam: quapropter vocat quisque locum illum* פֶּרֶץ עֻזָּה *Peretz Huzza usque in diem hunc.*

Adeo verum est quod ait Cyprianus Ep. 68. *Nec personam in eiusmodi rebus accipere aut aliquid cuiquam largiri potest humana indulgentia, ubi intercedit & legem tribuit divina præscriptio.* Erat David Rex, erat Propheta: errabat tamen חַשַּׁל, v.7. errorem magnum ipse, & Sacerdotes & Levitæ, qui cum ipso. Hi portare debebant arcam, Num. 7, 9. isti ad portandum omnia instruere & Arcam contegere. Num. 4. 15. ille, vt juxta legem omnia fierent, imperare, Deut. 17. 19. Jos. 1. 8. & neque ad dextram neque ad sinistram ab eâ recedere. Sed & Huzzæ illa propria & singularis erat contra legem Num. 4. 15. prævaricatio: quod Arcam manu tangit. Ita sanè erravit Rex, erravit Doctor & Levita præcipuus: ut omnes nos erroribus esse obnoxios agnoscamus: & vt religio nobis deinceps sit, vel in minimis à præscripta nobis forma ac norma verbi Dei discedere: ut fuit Davidi. Nam mox in v. 13. huius capitis ex lege institutum deductionis negotium successus habebat secundos. Ita *docuerunt semper quæ nocuerunt.* Vide 1. Chron. 13. vers. 11: & c. 15. 2. & 13. פֶּרֶץ in præcedente sectione habuimus, remisimusque lectorem ad num. XL IX. Nomen עֻזָּה *fortitudinem* notat: aliàs עוז, à עָזַז *roborare, fortificare, confortare.* Vicina sunt *ἰσχύω, valeo, ἰσχὺς, robur, ἲς, vis.*

Gen. 10. 19. עַזָּה *Hazza*, Gaza: Act. 8. 26. robur.

1. Par. 24. 18. מַעַזְיָהוּ *Mahhazjahu*, vel Masias, fortitudo Dei.

Esr. 2. 12. עַזְגָּד *Ghazgad*, fortis exercitus.

Neh. 11. 22. עֻזִּי *Hhuzzi*, fortitudo mea.

Neh. 3. 16. עַזְבּוּק *Hhazbuc*, vacuitas roboris, vel hircus vacuitatis, à עֵז.

Neh. 3. 8. עֻזִּיאֵל *Hhuzziel*, fortitudo Dei.

1. Par.

1.Par.15.21. עֲזַזְיָהוּ, *Hhazazjahu*, fortitudo Dei.
Num.34.26. עַזָּן *Hazzan*, fortitudo earum.
Ruth.2.1. בֹּעַז *Bohhaz*, in fortitudine.
Dan.11.38. מָעֻזִּים *Mahhazzim*, fortitudines.
2.Sam.23.31. עַזְמָוֶת *Hhazmavet*, fortis mors.
2.Reg.15.13. עֻזִּיָּה *Hhuzzijah*, fortitudo Dei.
Luc.24.13. Εμμαούς, mater fortitudinis. Sed hoc aliter suo loco reddemus.

CXVI.

מִיכַל Michál. Michol. Mical. Michal. Μελχόλ.

2.Sam.6.16.

ARrogantiam huius nominis æquat factū quod hîc memoratur. Divinâ plenus lætitiâ David, quod negotium deductionis ARCÆ infeliciter anteà tentatum benè & ex voto nunc successisset, religiosa saltatione ad laudativa, quæ decantabantur, carmina accommodatâ ostendit publicè, quo affectu Deum coleret, quanto gratitudinis fervore arderet, & quo studio tantum beneficium susciperet. Regina autem Michal, turgens fastu & audacia ob stemmatis regij sublimitatem, & alias corporis atque animi dotes, omnia habet ludibrio, Davidemque maritum coràm asperis compungens verborum aculeis nimiæ accusat & tantum non propudiosæ abjectionis levitatisque in tanto Rege non ferendæ: *Retexit se hodie Rex* (inquit) *ante oculos ancillarum servorum suorum prorsus vt retegit se unus quispiam è vanißimis hominibus*. Os durum! Scilicet isti hominum generi tam altè impressa est (quam nunc vocant) *reputatio* sua, seu vana potius nominis & generis ostentatio: ut ne in religionis quidem exerci-

tio quicquam ferre velint, quod ei vel minimum aduersetur. Sed meminisse debebant, omnes tum pares esse, quando huc ventum est, ubi cum Deo agitur. Sonat igitur מִיכָל *quis omnia*? q. d. tu. aut, *Quæ perfecta & consummata*? q. d. nisi tu. Nomen certè fastuosissimum, si quod aliud. מִי est *quis, qui & quæ*. מַה *quod*. Hinc Michaël & Micajehu, id est, *quis sicut DEUS?* & Mica מִיכָה *quis hic?* Ier. 26. 18. כֹּל est *totum, omne, universum*: à verbo כָּלַל *consummavit, perfecit, absolvit*. מִכְלָל est *perfectio, consummatio*. Hinc ὅλος totus: germ. hehl: dicimus enim der gantze hehle hauffe: & κάλλος pulchritudo: & *colophon*, κολοφών.

Nehem. 3. 2. כָּלְחֹזֶה *Colchozeh*, omnis videns.

Ruth. 1. 2. כִּלְיוֹן *Ciljon*, consummatus: vel vas, à כְּלִי.

Esr. 10. 36. כְּלוּהוּ *Celuhu*, totus ipse.

Esr. 10. 30. כְּלָל *Celal*, consummatio.

2. Sam. 3. 3. כִּלְאָב *Cileb*, totus pater.

1. Regum 4. 31. כַּלְכֹּל *Calcol*, consummans omnia.

2. Reg. 15. 1. יְכָלְיָה *Iecholia*, consummatio Domini.

Iudith. 2. 4. כָּלְפַּרְנֵעַ *Colparneah*, omnem taurum dispergens.

Affinia sunt huic Radici כָּלָה consummavit: & כָּלָא clausit: unde κλείω, i. e. claudo.

CXVII.

מְפִיבֹשֶׁת Mephiboscheth. Mephibóseth. Miphiboseth. Mephiboseth μεμφιβοσθέ.

2.Sam.9.10.

HVnc Ionathanis filium vtroque pede claudum, v.17. adeoque rebus agendis inutilem, superstitem fecerat belli civilis alea per tot annos inter Davidem & domum Saulis animis irritatissimis & summis viribus continuata: quibus credibile est plerosque ex filiis ac nepotibus Saulis & tota eius progenie oriundos fuisse consumtos. David igitur amicitiæ antiquæ, quam cum Ionathane coluerat, memor, istum Lodebaro oppido trans Iordanem sito ad se accersitum in aulam vocat, & mensæ suæ perpetuum convictorem adoptat. Cuius beneficij magnitudine obstupefactus: *Quid est*, inquit ad Davidem, *ut respexeris ad canem mortuum, qualis sum ego.* Quid? quod omnia Saulis & Ionathanis bona Mephiboscheto restituit atque addicit David, eique Oeconomum ac negotiorum gestorem Tzibam adjungit: quò regio stemmati fortuna par & corporis vitæque cultus respondeat. Factum egregium & tanto Rege dignum. Sed Mephiboschetum intueamur: hunc natura noverca pudefecerat, atque utroque claudicantem pede produxerat: quare à pudore oris, seu faciei ignominia ac confusione nomen sortitus est: sicut contra פִּיכֹל Princeps exercitus Abimeleci Regis Geraræ, seu Cancellarius, dictus fuit quasi *os omnium*, à פֶּה os, in regimine פִּי: pluraliter פִּים:

quæ vox multa significat, putà *labrum* & *foramen* cuiusque rei, item *mensuram* ac *portionem*, *aciem gladij*, *sermonem* quoque & id genus consimilia per metonymiam. Vicina sunt *for*, *fama*, φήμη, φάγω, *comedo*, πόμα *potus*. Et nostrum Weffe/Waffe: est enim, פִּיו os eius.

Gen. 29. 23. זִלְפָּה *Zilpa*, vilitas oris.

Exod. 14. 2. פִּי־הַחִירֹת *Pihachiroth*, os montium Chirotarum.

Gen. 46. 21. מֻפִּים *Muppim*, ex oribus.

Iosf. 15. 24. זִיף *Ziph*, istud os: à זֶה iste. Vel *pix*: infrà num. DCCCCXXXIII.

Matth. 10. 3. פִּילִפּוֹס *Philippus*, i. e. os lampadis.

Gen. 26. פִּיכֹל *Pichol*, os omnium, seu orator perfectus: sic כַּלְפִּי *Calpi*, 1. Maccab. 11. 70.

Ps. 119. 129. פֶּא litera, i. e. os.

Esr. 2. 57. פֹּכֶרֶת *Pochereth*, oris concisio.

Altera vox est desumta ex R. בּוֹשׁ *pudore suffundi*, *erubescere*: unde בּוֹשׁ *confusio*, & בָּשְׁנָה *ignominia*, מְבוּשׁ *verenda*. Germanicum huc exactè quadrat beschemen/scham. Et Gr. αἰσχύνη, *pudor*, αἶσχος, *turpitudo*. Cognatum est בָּאַשׁ *fœtere*: vnde βδέω, *fœteo*, *puteo*, *pedo*.

2. Sam. 11. 21. יְרֻבֶּשֶׁת *Ierubbeschet*, litigium confusionis.

Gen. 25. 13. מִבְשָׂם *Mibsam*, pudore suffundens.

2. Sam. 2. 8. אִישׁ־בֹּשֶׁת *Isch-boscheth*, vir confusionis, vel ignominiæ.

CXVIII.

חָנוּן Chanun. Hanón. Hanon. ἀννών.

1. *Sam.* 10. 1.

HAbuimus nomina quędam, personis suis prorsum convenientia. Occurrit jam vnum, quod regu-

regulam sufflaminat. Exulârat David persecutionibus Saulis cedens apud Regem Moabitarum: à quo multa humanitatis & hospitalitatis officia acceperat. Vicem itaque repensurus eius filio Chanun, gratiamque gratiâ provocaturus & deinceps nutriturus, legatione honorificâ, ad testandum sympathiam ob parentem eius tum temporis fato functum comparatâ, salutandum eum statuit. At tantum abest: ut iste Chanun gratam habeat tanti regis honorificentiam, ut suis suspicionibus & Cõsiliariorum sinistris suggestionibus in transversum actus ad extremam prorumpat væcordiam. Iuribus enim gentiũ conculcatis, & vicinitatis fæderibus abruptis, & hospitalitatis officijs contemtis, summâ Legatos Davidicos mactat contumelia. *Accipit servos Davidis, abradit dimidium barbæ eorum, & præcidit vestes eorum per medium usque ad nates eorum: sic remittit eos.* O os impudens minimeq; gratiosum: quamvis ita nomen tuum sonet! Verbum חָנַן est *gratiosum esse, gratis dare, parcere, gratificari, beneficum esse.* Hinc יוֹחָנָן *Iohannes*, i. e, gratiosus, seu gratiam consecutus. Coincidit nostrum günstig / gunst / genade. חֵן est gratia: unde *Ciconia* Latinorum: sicut à חֶסֶד est חֲסִידָה ciconia. Hinc est copiosa seges nominum propriorum: omnes enim, gratiosi audire gestiunt; nempe:

Zach. 6. 14. חֵן *Chen*, gratia.
Ierem. 32. 7. חֲנַמְאֵל *Chanamel*, gratia ex Deo.
2. Reg. 25, 23. יוֹחָנָן *Iochanan*, gratiosus.
1. Reg. 16. 1. חֲנָנִי *Chanani*, gratiosus.
1. Reg. 4. 9. בֵּית-חָנָן *Beth-chanan*, domus gratiæ.
2. Sam. 21. 19. אֶלְחָנָן *El-chanan*, gratia vel misericordia Dei.

1.Sam.1.2. חַנָּה *Channa*, gratiosa.
Es.30.4. חָנֵס *Chanes*, gratiæ vexillum.
Num.34.23. חַנִּיאֵל *Channiel*, gratia Dei.
Neh.3.16. חֵנָדָד *Chenadad*, gratia dilecti.
Num.26.35. תַּחַן *Tachan*, misericors, gratiosus, deprecans.
Iosr.19.14. חַנָּתוֹן *Channathon*, gratiæ vel misericordiæ.
Act.5.1. *Chananias*, in gratiam recepit DEVS.

CXIX.

תָּמָר Tamar. Thamár. Thamar. Θήμαρ. θάμαρ.

2. *Sam*.13.2.

A*Bschalomo filio Davidis soror pulchra erat; nomine Tamar*. תָּמָר palmam significat: quæ arbor decantata est *pulchritudinis*: ut insinuant verba præsentia, & frequens ostendit comparatio Scripturæ, quæ florem, virorem, speciemque palmæ in virum justum transfert. Ps.92.13. Eadem victoriæ insigne est: quæ termitibus seu ramis arborum circumgestandis olim celebrari consueuit: quo fit ut Latinum *termes*, i. e. ramus ab arbore decerptus, rectè à nomine תָּמָר decerpatur: sicut etiam ipsa pompa victorum, quæ communi plurium linguarum nomine exprimitur, vocaturque θρίαμβος, *triumphus*, triumph/ab eadem voce sumto nomine. Plin.lib.13. cap.21. *Myricen & Italia, quam alij tamaricen vocant, Achaja autem bryam sylvestrem*. Vides *tamaricen* & *myricen* eandem esse. Sed Tamarix est frutex humilis. Vide Botanicos.

Gen.38.v.6. תָּמָר palia, vidua deliciosa: quæ in suos ample-

amplexus Iudam fraude illexit: cum meretricio habitu induta instar mulieris meritoriæ in via publica pudicitiam auctoraretur.

Exod.6.23. אִיתָמָר *Ithamar*, insula palmæ.

CXX.

רֹגֵל Rogel. ῥωγήλ.

*2.Sam.*17.17.

QVi longo belli usu omnia imbiberat, quæ ad prudentiam militarem pertinebant, & insidiarum tam faciendarum quam vitandarum peritissimus artifex erat David, non tantum Chuschaium Arcæum in vrbem remittit, quem Achitopheli opponeret, sed etiam Iehonathanem & Achimahhatzum cõstituit exploratores ad fontem Rogelis. *Ad hos profecta quædam ancilla indicavit eis: vt ipsi euntes indicarent Regi Davidi. Videns tamen eos puer indicavit Abschalomo: quapropter abeuntes ambo festinanter venerunt in domum cuiusdam Bachurima, cui puteus erat in atrio ipsius, quò descenderunt. Cumque accipiens mulier ipsa explicâsset tegumentum in superficie illius putei, & expandisset super illud molam: non innotuit res.* Hinc plane constat nominis ratio. רֹגֵל exploratorem notat, à רָגַל *explorare*: item *detrahere, obtrectare*, quod exploratorum ferè est proprium. Hinc vsitata vox רֶגֶל, i.e. *pes*, apposite certè: exploratorum enim est jugiter discurrere & cum curâ speculari, quæ renuntient Dominis suis. רֹגֵל etiam est *fullo*, sic dictus, quod pannus inter lavandum pedibus calcet. Confieri hinc potest Latin. *Gralla*: unde grallator, is qui grallis incedit, vel gressus ingentes facit.

Gralla-

Grallatorius gradus à Plauto opponitur *formicino* & testudineo. Notus est pantomimorum lusus apud Veteres: quem haud scio, an non magna ex parte imitentur hodieque Italicæ mulieres grallatrices: quæ quoddam genus calceamenti longuriis & perticis simile gestant: vt giganteâ prostent altitudine & omnes amatores suos supereminеant proceritate. Ita sanè placet eis omnia ementiri, colorem, habitum, faciem, vultum, gressum, incessumque.

Ios.15.7. עין רגל *Hhen Rogel*, i.e. fons fullonis vel exploratoris.

2.Reg.17.30. נרגל *Nergal*, explorans: alijs gallus vel gallina sylvestris. Vide suo loco.

CXXI.

יד־אבשלום Jad-Abschalom.

2.*Sam*.18.18.

Assumserunt Abschalomum, & projicientes eum in eâ sylvâ in quandam fossam magnam statuerunt super eum cumulum lapidum magnum valde: omnes verò Iisraëlitæ fugerunt ad tentoria sua. Abschalom autem aßumtam statuerat sibi in vita sua statuam in convalle Regis: dicebat enim; non est mihi filius: vt monimentum statuam nominis mei: quapropter vocavit statuam illam de nomine suo: quæ vocatur יד־אבשלום *Iad-Abschalom usque in diem hunc.* Qui sceleribus & paricidiis nobilitatus erat, æternum sibi quærit nomen Mausoleo, vel statuâ in sui memoriam erectâ. Verum omnia nefariis contrà eveniunt, quam ipsi concupiscunt. In valle Regis quam duobus stadiis Hierosolymâ abfuisse dicit Iosephus, stabat iste titulus seu monumentum Abschalomi. Verùm aliud ipsi monumentum longe dura-

durabilius sceleris atrocitas peperit: quod in hodiernum usque diem manet, & augetur quotidie à prætereuntibus: ut, qui terram Sanctam speculati sunt, nobis referunt. Quisquis enim transit, sive peregrinorum sive incolarum, etiam ipsorum Mahometanorum, cum execratione eò lapidem mittit, & dicit: *Maledictus sit parricida Absalom, & quicunque injustè parentes suos persequuntur, maledicti sunt in æternũ.* Vide Adrichomiũ. Nomen יָד significat manũ: quæ cum sit instrumentũ instrumentorum, infinitis rebus alijs, quæ vel instruměti loco esse possunt, vel à manu veniunt, accommodari solet, adeo vt sit *facultas, consilium, mediũ, vis, robur, operatio, locus, plaga, latus, spatium* (sic literam Jod exponit Bellarminus, quod spacium inter literas relinquat) *prophetia, præceptum, monumentum, statua*, 1. Sam. 15. 12, &c. Martialis de vase artificis lib. 8. epigr. 51.

Quis labor in phialà docti? Myosanne Myronis?
Mentoris hæc manus est, an Polyclete tua?

Radix est יָדָה vel יָדַד *projicere:* quod fit manu: & *confiteri*: de qua egimus in nomine Judâ num. xxx. A יָד est nostrum hand/inserta litera n/& end, id est, finis.

Esr. 10. 44. יַדּוֹ *Iaddau*, manus eius.
Ios. 19. 15. יִדְאֲלָה *Iidala*, manus juramenti.

CXXII.

כּוּשִׁי Cuschi. Chusi. Cusi. χουσί.

2. *Sam.* 18. 19. 20. 21.

C*Vm Achimahhatz filius* Tzadoki *diceret: Excurram quaso & nuntiem* Regi, *Iehovam vendicâsse eum è manu hostium eius: dixit ei Ioab: tu non is es, qui perferas nun-* tium

tium hoc die, sed nuntiabis die alio: hodie autem non es nuntiaturus, quandoquidem filius Regis mortuus est. Dixit verò Ioab ad כּוּשִׁי *Cuschi: abi nuntia Regi, quod vidisti: qui Cuschi incurvans se Ioabo cucurrit. Pergens autem adhuc Achimahhatz filius Tzadoki dicebat ad Ioabum: quicquid tandem sit, excurram ego quoque post ipsum Cuschi: utut diceret Ioab, Quamobrem tu cursurus esses, fili mi? cum tibi non sit nuntius conveniens? Quicquid sit, inquit, excurre: excurrens itaque Achimahhatz viâ planitiei, prætergressus est Æthiopem illum.* Bonorum virorum est, gaudere cum gaudentibus & gaudij sui alios facere participes. Achimahhatzum tamen ad perferendam de victoriâ partâ Davidi nuntium nimis æstuantem reprimit & cohibet Ioab: quod animum Davidis longe haberet exploratiorem, quàm iste juvenis. Nec caret judicio, quod Cuschi mittit, qui erat *Æthiops*: sicut pleræque versiones hoc nomen reddiderunt: quamvis haud paucæ etiam illud Hebraicum servent. Nigrum scilicet eligit Ioab cursorem: quia lugubria nuntianda erant, quamvis mixta lætis. Superstitioni affine est, quod Mauri, vel deformis Viri occursus inauspicatus creditur. Taxat eam & revincit Ioh. Brodæus lib. 4. Miscellan. cap. 1. כּוּשׁ fuit filius Chami, autor Æthiopum: unde כּוּשִׁי Æthiops dicitur. Nigredinis caussa Gen. 9. exponitur. Quia enim Chamus simplicem & innoxiam patris nuditatem ludibrio habuerat, ideo filijs eius & nepotibus nota inuritur perpetuæ caliginis & atroris vel certè coloris luridi, qualis in illa gente conspicitur. Solum enim Solis ardorem caussam eius nigroris facere prohibet gentium sub eodem climate habitantium multitudo, quas nihil tale deturpat. Cognata sunt καῦσ@
ardor

dictura à verbo καίω uro, & καῦσις ustio, καυσὸς ustus: & Germanica heiß/hitze/heßlich, quales sunt Aethiopes.

Genes. 6.10. כּוּשׁ *Cusch*, filius Chami, & Æthiopia.

Iud. 3.8. כּוּשַׁן רִשְׁעָתַיִם *Cuschan rischhathajim*, h. e. nigredo iniquitatum.

CXXIII.

זֹחֶלֶת Zocheleth. Zoheleth. Soheleth. Ζωελέθ.

1. Reg. 1.9.

A*Donija mactatis pecudibus ac bobus iisque pinguibus apud lapidem Zocheleth, qui est juxta fontem Rogelis, invitavit omnes fratres filios Regis, & omnes homines Iehudæ servos Regis.* Quæ huic maximo natu Davidis filio ex successione debebatur Regia dignitas, ea jam in Salomonem translata fuerat: ex quo intelligimus, ita temperatum fuisse ius illud Regium apud Iisraëlitas: ut quamvis ad familiam Davidis pertineret, nihil tamen obstaret, quin ex filiis regum, non habita ratione primogenituræ, alij aliis præferrentur. Hoc impatientissimè ferens Adonijah, & cum Ioabo & Ebjathare conspirans, sibi exitium attrahit. Memorantur hoc loco epulæ inaugurales apud lapidem *Zocheleth* celebratæ: quæ mox dissipantur detecta per Nathanem conspiratione, & Salomone, jussu Davidis, successore solenniter declarato. זֹחֶלֶת igitur est proprium nomen lapidis, & *repentem* vel *timentem* significat. זָחַל enim est proprium reptantium

super

super terram animalculorum, quæ ad hominum conspectum timent atque expavescunt, & ad loca abdita sese proripiunt: unde etiam nomen huic lapidi factum, à copiâ nempe reptilium, quæ ut plurimum sub magnis lapidibus degunt, ut ad illos ceu tutum præsidium queant refugere, si ab avibus irruentibus impetantur, vel valentioribus animantibus alijs infestentur. Ab hac Radice זחל est nostrum schleichen/& gr. ἔγχελυς, ε©, anguilla: & σελάτης limax.

CXXIV.

יָכִין בֹּעַז Jachin. Bohhaz. Jacin. Boaz. Jachin. Booz. Jachin. Bohas. ἰαχοὺμ, βολῶζ.

1. Reg. 7. 21.

E*Rexit columnas ipsas in porticu templi Schelomo: erectamque columnam dexteram vocavit nomine eius Iacin, postea erectam columnam sinistram vocavit nomine eius Bohhaz.* Opera magnificentiæ regiæ nominibus ex re ipsa desumtis insignire, & toti structuræ templi admirabilis benè ominari volens Salomon, columnas à se curioso ornatas artificio, & in eâ porticu, quæ στοὰ τοῦ Σολομῶντ© dicitur Ioh. 10. 23, collocatas vocibus distinguit: quas si combinare libeat, hunc benè precantis sensum elicere possis: *Stabiliat* (sc. DEVS) *in robore*. יָכִין est tertia futuri in Hiphil, ex R. כון *stabilire, firmare, præparare, ratum facere, decernere, constituere*: unde est nostrum Kunst/ i. e. *ars*: nam de machinamentis artificiosis hoc verbum sæpissime usurpatur: & *canon*, κανών. כֵּן est particula affirmativa,

tiua, *certè, verè*. 2. Reg. 24. 6. יְהוֹיָכִין *Iehoiacin*; Domini præparatio.

2. Sam. 6. 3. נָכוֹן *Nacon*, paratus vel certus.

1. Par. 15. 21. כּוֹנַנְיָהוּ *Conanjahu* vel Conanias, præparatio, firmitas, vel rectitudo Domini.

Neh. 11. 28. מְכֹנָה *Mecona*, sustentaculum, basis.

Ezech. 27. 23. כַּנֵּה *Canneh*; basis seu rectitudo.

Matth. 1. 13. אָכִין *Achin*, præparabo.

Amos. 5. 26. כִּיּוּן *Cijun*, præparatio.

Alterius columnæ nomen est בֹּעַז; quod sonat *in robore*; vel, in ipso est robur, vt בו sit *in eo*; & עז *robur*. Gen. 49. 3. vbi substantiuè vsurpatur: adiectiuè *fortis, robustus*: à עָזַז fortificauit: de quo egimus n. cxv. supra in nomine פֶּרֶץ עֻזָּה ex 2. Sam. 6. 7.

CXXV.

כָּבוּל Cabul. Chabul. Cabul.

1. Reg. 9. 13.

QVia Chiram Rex Tyri donauerat Schelomonem lignis cedrinis & lignis abiegnis ac auro pro toto desiderio eius: ideo dedit Rex Schelomo Chiramo viginti ciuitates ad regionis limitem. Itaque egreßus Chiram Tyro ad visendum ciuitates illas quas dabat ipsi Schelomo, cum non placerent in oculis eius: dixit, Quid sunt ciuitates istæ, quas das mihi frater mi? ideo vocat eas quisque terra Cabul ciuitates vsque in diem hunc. כָּבוּל est compeditus seu compede vinctus: nam כֶּבֶל est *compes ferreus* aut *catena ferrea*. Terram igitur כָּבוּל hoc loco vocatam esse censent Rabbini, quasi lutosam, pfulicht/ (vnde nostrum pfuel forte extitit) quod pedem immersum tenaci luto velut compes retineat: vel quia erat arenosa

L & con-

& consequenter infrugifera. Hæret quoque Nicolaus Fullerus c.16. Misc. lib. 5. propter vliginemne an arenam sterilis hæc terra habeatur à Rabbinis. Affert Brocardi autoritatem, asserentis eam terræ partem seu tractum Libani supra modum fertilem esse & cultum. Adde Ascheris istum fuisse funiculum Gen. 49.20. de quo Patriarcha: *Pinguis erit eius panis, & ipse præbebit delicias regibus*. Censet igitur Fullerus prudentiæ Salomonis id esse transscribendum, qui Tyrios deliciis solutos & ignauiæ assuetos ad terram, cuius cultura laboriosa erat & cum sudore coniuncta, exercendam pertrahere voluerit, vt ruri agere & opus facere discerent. Certè Salomonis maiestati parum honorificum fuisset, aliis donâsse, quibus ceu infructuosis ipse vti nō poterat, iuxta versum,

Prodigus & stultus donat quæ spernit & odit.

Veruntamen possunt alia in considerationem venire, vtpote situs commoditas, & Tyriorum luxuriosorum vicinitas, aut subditorum ac limitaneorum illorum iniquitas: quæ prudentiam Salomonis facile excusent. כֶּבֶל est *copula*, **kuppel**: *copulare*, **kuppeln**. nam hîc omnia facilè concordant. Sic φίβλα, φίβλη, fibula.

CXXVI.

רְחַבְעָם Rechabhhám. Rehabam. Roboam. **Rehabeam**. ῥοβοάμ.

1. *Reg*. 12. *v*. 11. 12.

Rehabeam paterni regni deliciis & fortunæ dotibus ebrius spreto seniorum consilio subditis

ditis onerum publicorum remissionem flagitantibus ita respondet. *Pater meus vos onerauit jugo graui: ego autem superaddam iugo vestro: pater meus castigauit vos fluticis: ego autem castigabo vos flagellis aculeatis.* O imprudens responsum! quo quod ex nomine habebat omen prorsus corrumpit, & in contrarium vertit. Ab augendo enim populo dictus est רְחַבְעָם à רָחַב dilatauit: de quo supra diximus in Rechobhoth, ex Gen. 26. 22. num. xxv. Et עַם populus: de quo in Benhhammi supra num. xvii. ex Gen. 19 38. Sed ita scilicet dilatauit populum suum Rechabhhamus: vt ex duodecim tribubus vnam tantum retineret: adeo sæpe rebus nomina non respondent, contrà quàm habet versiculus: Omina sunt rebus nomina sæpe suis.

CXXVII.

צָרְפַתָה Tzarphatha. Tzarphata. Sarepta. Sarphath. Sareptha. Zarpath. σαρεφθά.

1. Reg. 17. 9.

SVrge, inquit Dominus ad Elijam, *abi Tzarpatham, quæ est Tzidonis, & consideto ibi: ecce præcepi ibi mulieri viduæ, vt sustentet te.* Dominus mirificat sanctos suos. Ps. 4. 4. Ecce Prophetam: ecce viduam. Cur ad viduam mittitur Propheta, durante incendio annonæ per triennium? Cur ad Tzidonios vsque excedere cogitur? Cur Sareptæ considere iubetur? Plena hæc mysteriorum omnia: nos vocabulum intuebimur. Tzarpatha vel Sarepta officinam sonat: in qua metalla conflantur, qualem hîc fuisse non valde dubium erit ei, qui Tzidonios artium qua-

rumque inuentores cultoresque ab omni æuo peritissimos celeberrimosque fuisse nouit, præsertim cum etiam Chiramus huiusce rei testis sit 1. Reg. 5. v. 6. vbi suadet Salomoni; vt horum opera in structuris suis potissimum vtatur: nec diffitetur suos Tyrios Sidoniis minimè pares esse. צָרַף est *fundere ad purificandum, conflare, igni excoquere metalla, examinare, à scoriis purgare.* צֹרֵף est conflator. מַצְרֵף vas, in quo funditur vel purificatur aurum: quod artifices hodieque nostri *Athanorem* vocant, quasi Al-tannur. al est articulus Arabicus, sicut in Almansor, Almageste, Almanah, Alcoran. תַּנּוּר autem est fornax, clibanus, furnus. Gen. 15. 17. Ad צָרַף approximat πρήθω inflammo, & Latina *furnus, ferveo, februo*, i. e. per ignem purgo.

CXXVIII.

עֹבַדְיָהוּ Hhobadjahu. Obadias. Obadiáhu. Hobadja. Abdias. Obadja. αβδιȣ.

1. Reg. 18. 3.

E*Rat Hhobadia timens Iehova valde.* Æternum encomium fautoris Prophetarum & Collegiorum ac Scholarum nutritij: cuius honor, nomen semper laudesque manebunt. Sonat *servientem Deo.* à עָבַד *servire, obsequi, ministrare, colere, operari, facere:* hinc עֶבֶד *servus:* עֲבוֹדָה *opus, ministeriũ, servitus.* ex eo nobis sunt bote: Græcis ὀπαδὸς vel ὀπηδὸς pedissequus, πείθομαι obedio, quod servorum est: θεραπεύω colo.

Ruth. 4. 17. עוֹבֵד *Hhobed*, servus, operarius.

Dan. 1. 7. עֲבֵד נְגוֹ *Hhabednego*, servus claritatis.

Ier.

Ier.38.7. עֶבֶד מֶלֶךְ *Hbebedmelech*, servus Regis.

2.Sam.6.11. עֹבֵד אֱדֹם *Hbobed-edom*, servus hominis.

Ios.21.30. עַבְדּוֹן *Hbabdon*, serviens: alibi עַבְדּוֹן.

Esr.8.6. עֶבֶד *Hbebed*, servus.

1.Reg.4.6. עַבְדָּא *Hbabda*, servus.

Bisyllabum יְהוֹ est desumtum ex nomine Iehovah, unde vel à fronte vel à tergo combinata habes in hac ὀνοματοποιΐα penè infinita propria: de quo supra num.LX.

CXXIX.

יָקְתְאֵל Iokteel.Ioktheel. Iectheel. Iectheel. Iaktheel. ἰεχθοήλ. ἰεθοΐλ. ἰεθοήλ.

2.Reg.14.7.

PErcußit Amatzia filius Ioasch Edomaeorum in valle salis decem millia, & occupavit petram in eo bello, cuius nomen vocat quisque Iokteelem usque in diem hunc. Rara felicitas, quæ huic Regi contigit, isto præsertim tempore: quo regna Iudæ & Iisraëlis vicinorum deprædationibus atque invasionibus erant semper obnoxia, certè ita attrita, ut religionis & antiquitatis priscæ gloria penitus esset obliterata. Quare non est mirum rei tam insperatæ monumentum aliquod hosce victores existere voluisse, imposito novo huic petræ nomine, quod est יָקְתְאֵל notans *aggregationem* vel *congregationem Dei*. Commendatur enim Amatzia Rex, quod subditos suos instaurato cultu religioso ad Deum reduxerit. Radix est יָקַה, ex quâ יְקָהָה, aggregatio, collectio, associatio, item

 obedien-

obedientia. Gen,49,10. Prov,30,17. Hinc non longè abest ἀκούω, *audio, obedio*: Gallicè *escouter*.

Gen,46,11. קְהָת *Kehat*, collectio congregatio.

CXXX.

נְחֻשְׁתָּן Nechuschtan. Nehusthan. Nehustan. νεεσθάν. Nehusthan. Nehustan.

2.*Reg*. 18.4.

EZechias vel *Chitzkija amovit excelsa, fregit statuas, & excidit lucum: contudit etiam serpentem aneum* נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת *quem fecerat Mosche: eò quod usque ad dies illos adolerent ei, quem vocavit Nechuschtanem*. נְחֻשְׁתָּן est æreus. à נְחֹשֶׁת chalybs, ærugo. Rad. נָחַשׁ. in Piel. נִחֵשׁ *augurari, divinare, ominari, curiosè & callidè observare, conjectare*, quod Græcis est εἰκάζειν. Notum est illud Aristotelis: Μάντις ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς, *Qui bène conjectat, vatum optimus ille putatur*. Pertinet huc tota Augurum & Pythonum, à פֶּתֶן, i.e. *serpens, aspis*, dictorum disciplina, mancipata servituti Serpentis antiqui, qui nos primum à Deo avertit, & suos caculas, i.e. magos & sagas in perniciem generis humani hodieque sibi magno numero adoptat. נָחָשׁ est *serpens*: cuius in hac disciplina usus præcipuus: ut ex Psal.58.v.5. & 6. patet: quare non est mirum à serpentibus vaticinandi notam Hebræos desumsisse. נַחַשׁ est *augurium, omen*: quod convenit cum ὄσσομαι augurор, ὄσσα omen: ὀσσεία vaticinatio. Nostrum quoq; otter & natter huc faciunt: nam frequens Saxonibus *s* & *t* literarum permutatio est.

1.Sam.11.1. נָחָשׁ *Nachasch*, Serpens.

2.Reg.24.10. נְחֻשְׁתָּא *Nechuschta*, fatidica sive chalybea.

Exod.

Exod.6.22. נַחְשׁוֹן Nachschon, Nahasson. Matth.1.4. Luc.3.32. serpenticulus, vel serpens parvus.

CXXXI.

יַעְבֵּץ Jahhbetz. Jaabés. Jabés. Jaebez ἰαβίς. ἰααβέζ. ἰαβής. ἴγαβες.

1.Chron.4.9.

F*Vit Iahhbetz honoratior fratribus suis: cui mater indidit nomen Iahhbetz, dicendo eò quod perperi* בְּעֹצֶב *cum dolore, ita vocandus est. Nam invocavit Iahhbetz Deum Iisraëlis dicendo, si planè benedicens ampliaveris terminum meum, & aderit manus tua mihi, denique feceris, ut malum non afficiat me dolore*(עָצְבִּי dolore me.) *fecitque* DEVS, *ut eveniret, quod petierat*, Jahhbetz igitur est *dolorificus*, corrupto nomine per metathesin literarum, pro יַעְצֵב, à R. עָצַב *tristitia & dolore affici, sauciari* & *discruciari animo*. עֶצֶב & עֹצֶב est *dolor, tristitia*. Hinc σοβεῖσθαι *consternari, contristari*. Et Germ. seufftzen. Ἀσαιρεῖν est ægrè ferre.

CXXXII.

בְּרִיעָה Berihha. Beriah. Beria. Bria βαειέ.

1.Chron.7,23. al.8.23.

EPhrajimo occiduntur novem filij ab hominibus Gathi populantibus fines Ægypti: cum quibus crebra bella gerere solebant. *Quapropter luctu afflixit se Ephrajim pater eorū diebus multis: sed venerunt fratres eius ad consolandum eum. Tum congressus est cum uxore suâ : qua concipiens peperit filium, & vocavit nomen* eius

ejus Berihha: quod בְּרָעָה *in afflictione fuißet propter familiam suam*, Tragicus casus orbitatis, eoque luctuosior tanto Patriarchæ, quò enixius tunc quærebat seminis multiplicationem, unâ præsertim Iosephi tribu in duas distributâ, Manassen scilicet & Ephraimum, & hac ob ubertatem, à qua etiam nomen ipsum decerptum est, illi prælatâ. Gen. 48. 20. ב in fronte est præpositio: רַע est *malus & malum*: רוֹעַ *malum*. Radix est יָרַע vel רוּעַ *malum esse, displicere, vociferari*, item *conterere*: unde arg/ & ἀργός, i.e. *malus, piger*: & Lat. *reus*: *rigidus*. Faciunt huc quoque rohe/ ruchloß/rohloß. Conveniunt in significatione *conterendi* רוּעַ, רָעַע & רָעָה & רָגַע: ex quo רֶגַע *momentum, minutum, temporis minimum quasi fragmentum*..

Ierem. 44. 30. חָפְרַע *Chophrahh*, operimentum iniqui. schalckßdecke. Nomen est Regis Ægypti.

1. Chron. 2. 18. יְרִיעוֹת *Ierihhoth*, cortinæ seu linteamina.

Gen. 14. 1. בֶּרַע *Berahh*, in malo. Nomen Regis Sodomorum.

CXXXIII.

שֶׁאֱרָה Scheera. Seeráh. Sara, Seera. σαερά.

1. Chron. 7. 24. al. 8. 24.

IDem Ephrajim mæstissimus Pater monimentum cladis, quam passus erat in tot liberorum amissione, restare volens, filiam, quam ex afflicta conjuge, post Berihham filium suscipit, vocat *Scheeram*, id est, derelictam. Hæc ipsa denique lamentabilis illius casus memoriam conservare volens, oppido à se extructo nomen de suo indit, & אֻזֵּן שֶׁאֱרָה *Vzzen Scheera*

Schεera vocat, i.e. auriculam carnis, vel auriculam remanentem. Quo loquendi genere eodem propemodum sensu utitur Amos 3, 12. *Quemadmodum eripit pastor ex ore leonis ambo crura aut particulam auritam: ita eripientur Iisraëlitæ.* R. שָׁאַר est *relinquere, remanere, superesse, reliquum esse.* מִשְׁאֶרֶת est *conspersio* vel *farina mista cum aqua*; quæ Græcis est φύραμα: cui exactè respondet nostrum sewern/i.e. conspergere farinam. שְׁאֵר est *caro*: quod Galli retinét in suo *chair*: nec abludit σὰρξ & *caro*: quæ cum apud Hebræos pro consanguinitate & propinquitate sæpe capiatur, potest inde esse *charus*. Faciunt huc etiam ὕστερος posterior, ὑστεροῦμαι posterior sum: Et Lat. *resto, serus, serotinus*: sarg feretrum, vel ἀπὸ τῆς σαρκὸς, à carne: vel quod id recipiat, quod solum ex homine post obitum in terra relinquitur.

Esa. 7. 3. שְׁאָר יָשׁוּב *Schear-jaschub*, i.e. reliquum revertetur.

Vox אָזְנִי Vzzen *auriculam* notat: *Nun* enim apud Hebræos diminutiva format, ut Schimschon parvus sol: Ischon parva imago in oculo. אֹזֶן est *auris*: unde verbum in Piel אִזֵּן, i.e. *audivit*. Non longè abit *auris* Latinorum: nam & Scaliger docet in Conjectaneis, veteres *ausis* dixisse, & *auses* pro *aures*: ex quo reliquum est ausculto, pro aurisculto. Succurrit etiam Græcum οὖς, & nostrum ohr / gehör. Πάνωτος qui totus est auris: unde forte *Panætius*.

Ier. 35. 3. יַאֲזַנְיָה *Iazanjah*, Iezonias, auscultatio Domini.

Ios. 19. 34. אַזְנוֹת תָּבוֹר *Aznoth tabor*, aures electionis.

2. Reg. 25. 23. יַאֲזַנְיָהוּ *Iezonias*, auscultatio Domini.

CXXXIV.

בְּרָכָה Beracha. Beracha.

2. Chron. 20. 26.

DIE *quarto congregarunt se in convalle* בְּרָכָה *Beracha: vbi* בֵּרְכוּ *benedixerunt Iehova: idcirco vocant nomen loci illius convallem benedictionis* בְּרָכָה *usque in hunc diem.* Iosaphat admirabili lætus victoria & locupletatus innumerabili prædâ non obliviscitur huius miraculi : quo Hammonitæ & Moabitæ mutuis cædibus confecti fuerant, & Iudæi pristinæ securitati redditi. Inde adeo nomen mansit huic valli, quæ publicis iisque solennibus ovationibus, gratulationibus & supplicationibus fuerat nobilitata. בְּרָכָה est benedictio : ex R. בָּרַךְ de qua supra in Abreh egimus ex Gen. 41. v. 42. num. LI.

CXXXV.

אֱלוּל Elúl. ἐλέλ. Elul.

Nehem. 6. 15.

EST hoc nomen vltimi mensis (qui & Græcis est ἐλῶος) in anno civili qui nostro Augusto respondet. Occurrit hoc primùm loco, ubi de instauratione Templi & Murorum Hierosolymitanorum agitur: *Perfectus est* (inquit Nehemias) *murus vigesimo quinto die Elulis, ad quinquagesimum secundum diem.* Fit autem passim mentio in Esdra & Nehemiâ ejulatus & fletus, nonnunquam etiam confusi cuiusdã sonitus permixtorum jubilorum & ejulatuũ. Neh. 8. 10. Esdr. 3. v. 11. 12. 13. Provectiores enim ætate qui priorem magnificentiam Salomoniaci templi cum præsente tenuium operum & structurarum humilitate

litate comparabant, hilarem juniorum festivitatem lacrymis excipiebant: unde intelligimus *ab ejulatu* dictum fuisse hunc mensem: הֵילִיל enim *ejulare* est, ex יָלַל ululare, ὀλολύζειν, heulen: mirificè namque linguæ omnes hîc consentiunt: (ex quo ἄλιος vanus, & ἀλιεύω vanus fio) & לַיִל nox: *vespere enim diversatur fletus*, Ps. 30.6. & noctu maximè audiuntur ululatus: & לִין pernoctare: à quo לַיִל tractum volunt nonnulli. Pertinent huc etiam אֱלִיל *nihil, vanum, vanitas*: & הָלַל *insanire*; quod in Piel significat *laudare*: de quo suo loco in Halelujah, num. CXLIII. Nescio an יָלַל apud Hebræos sit μέσον, ut ululare Latinis. Sic enim Lucan. *Latis ululare triumphis*.

Esræ 2.57. חַטִּיל *Chattil*, peccati ululatus,

CXXXVI.

אֶסְתֵּר Ester ἐσθήρ. Esther.

Esther.

Estera 2.7.

MOrdecai Ieminita *nutriebat Hadassam: ea est Ester filia patrui eius: eò quod non esset illi pater aut mater.* Nomen sanè peraccommodum Esteræ; quàm diu in hac vili atque abjecta conditione permanebat. At *hanc inopem suscitavit à pulvere Dominus, hanc pauperem erexit de stercore: vt collocaret eam cum principibus.* Psalm. 113. 7. Cuius rei documentum nomen ipsum gestat. Est enim אֶסְתֵּר *abscondita, occulta*, à סָתַר *latere, celare, abscondere*: סֵתֶר *occultatio, latibulum.* מִסְתָּר est *mysterium*, μυστήριον, ubi notabilis est græcæ & latinæ vocis

vocis affinitas: quam aliàs ἀπὸ τοῦ μυεῖν vel μύειν, nempe τὸ στόμα, καὶ μὴ ἐκφαίνειν ἃ μεμύηνται, *ab eo, quod claudere os oporteat, nec ullo modo effari aut prodere quæ docentur,* deducunt. Ex hac R. sunt dicti *Histriones*, qui fabulas personati agunt in scenis: quam vocem Tuscorum esse Livius testatur. Quadrat etiam in Satyros originatio ex hoc Hebræo fonte repetita: ij enim non facile se conspici patiebantur: quod in speluncis & montibus abditi laterent. Quanquam Ælianus Satyros deducat παρὰ τὸ σεσηρέναι, quod essent dicacissimi: τὸ σηρεῖν est rictu & hiantibus labiis aliquem excipere. Ego potius dixerim Satyros esse illos שְׂעִירִם pilosos & hirsutos dæmones, quorum mentio extat Num.17.v.7.

Exod.6.22. סִתְרִי *Sithri*, occultatus.

Num.13.12. סְתוּר *Sethur*, absconditus.

CXXXVII.

פּוּר Pur. Phur.

Esther.3. v.7.

Q*Uærens Haman perdere omnes Iehudæos, qui erant in toto regno Assueri, jussit conjici Pur, id est, sortem coram se de die in diem, & de mense in mensem, usque ad mensem duodecimum: is est mensis Adar.* Haman sortilegus convocatis Magistris suis sortiariis qui in eâ versati erant disciplinâ, diem & tempus exterminio Iudæorũ, quos internecioni ob incivilitatem Mordecai (justam scilicet extirpandæ gentis universæ caussam) devoverat, accommodum & favens inquiri jubet. *Conjicitur* itaque *sors de die in diem, & de mense in mensem*: donec exeat mensis Adar & dies huiusce mensis decimus tertius: (Vide Esa.47.13.) hic tot hostijs humanis unâ eademque die mactandis à

sangui-

sanguinario carnifice, & hæreditario Iudæorum hoste destinatur: erat enim oriundus ex prosapia Agagi Regis Hhamalekitarum: quem Propheta Samuel in frusta concidendum ac dilaniandum curaverat. 1.Sam.15. Veruntamen non erat oblitus Deus comminationis suæ: qua prædixerat fore: ut Hhamalech funditus suo tempore extirparetur. Huius vaticinij veritatem comprobat hęc historia, cuius memoriam Iudæi hodiernum usque in diem solenni, eaque anniversariâ festivitate concelebrant. Expositio vocis פּוּר in textu habetur: redditur enim per גּוֹרָל, i.e. sortem, quæ Græcis est κλῆρος non hoc solum loco, sed & ter vel quater imò sæpius in capit.9. huius eiusdem libri: ubi dierum *Purim* solennitas explicatur. vers.24.26.28.29.31.32. Radix פּוּר est *frangere, conterere, irritum facere, abolere*: quia *Sors* frangit & abolet lites, juxta illud Sapientis Prov.18.18. *Contentiones submovet sors, & inter robustos dirimit*. Sic κλῆρος Gręcis παρὰ τὸ κλᾶν ἔριν. Nobis Loß/ à λύσει *litis*. פֻּרָה est frustra. פּוּרָה torcular, ab uvis, quarum sanguinem exterunt. פּוּר dolium: quod in eo uvæ conculcentur. Consentiunt hîc linguæ cum Hebræâ in brechen/*frangere*, πρίειν, i.e. disrumpere, serrâ dividere, πηροῦν & πείρειν, *mutilare*. Quò pertinent etiam *frio, foro, pharetra, ferio*: & per inversionem Radicis פּוּר *rumpo*.

2.Reg.5.12. פַּרְפַּר *Parpar*, comminutus, contritus. Fluvius Damasci, qui alias Orontes dicitur.

CXXXVIII.

איּוֹב Ijob. Job. Hiob. ἰώβ.

Iob.1.1.

EXemplum patientiæ Ijobus à quonam rectius diceretur,

retur, quam ab ijs, qui patientiam eius impugnarunt? nempe Sabæis, Chaldæis, propriâ uxore, familiaribus & vicinis, elementis denique ipsis, quæ liberos eius oppresserunt. Tot *inimicos* cum incentore Satanâ ex Dei permissu haberet Ijob, convenienter admodum ab *inimicitia* & *odio* dictus אִיּוֹב fuisse noscitur: אָיַב enim est *inimicari, odio habere, inimicum esse*. Nimis longè abeunt: qui alias originationes quærunt, ut Pineda in Comment. ostendit. Nomen אֵיבָה est inimicitia. Alludunt fendo, offendo, feinden/anfeinden/ φονεύω occido, ἔχθω, ἐχθαίρω, inimicor. Mirum est אָהַב diligere & אָיַב odisse una literula distare, ac eâ quidem permutabili: ה enim & י facile inter se commutantur. Sed meminerimus æquè facile dilectionem in odium verti.

CXXXIX.

בְּהֵמוֹת Behemoth. Behemoth.

Iob.40:10.

OMnium ore teritur hoc nomen, qui literas sacras nôrunt. Sed significatio eius propria non æquè est obvia. Ex re tamen subiecta, & tam prolixâ, quæ hîc habetur, descriptione, etiam ultrò animis & oculis omnium sese ingerit: ut nihil possit haberi explicatius. Eò namque spectat tam prolixa tot proprietatum enumeratio. Quid? quod *primarium opus viarum Dei fortis* appellatur in vers. 14. Quare cum de animalibus sermo sit, quorum aliqua in præcedentibus exprimuntur, statim hinc liquet, illud hîc in exemplum afferri, quod robore, corporisque vastitate & vitæ diuturnitate omnia reliqua præcellat. Ad excellentiam igitur

eius

eius indicandam plurali numero effertur, diciturque בְּהֵמוֹת, cum singulare בְּהֵמָה nihil notet aliud quam animal tam agreste quàm domesticum. Κατ' ἐξοχὴν igitur (quod Hebræis familiare est. Prov. 1. 20. & 9, 1. חָכְמוֹת. Thren. 3. 22. חֲסָדִים. Dan. 11. 38. מָעֻזִּים) & ὀνομαστικῶς Behemoth nullum aliud notare potest, quam *Elephantem*: in hunc conveniunt omnes illæ proprietates, quæ in hoc capite enumerantur: adstipulanturque Hebræi, apud quos *Behemoth* est elephanti nomen: & profani Scriptores; quibus Elephantus *terrestrium animalium maximum est*, longeque vivacissimum: tradunt enim ad trecentesimum usque annum & ultra vivere, Strabo ad quingentesimum nonnullos ex Elephantis pertigisse scribit lib. 15. Vox *Bellua* quoque apud Latinos elephantem notat κατ' ἐξοχήν. Ad בְּהֵמָה approximat nostrum Vihe / & græcum βῶν, *pecus*, ποίμνη, ποίμνιον, *grex*: Nam & *elephanti gregatim*, inquit Plinius, *semper ingrediuntur*, *ducitque agmen maximus*. Hic meritò אַלּוּף dicatur, i.e. dux: ex qua voce est *Elephas*. Vide infra num. DCCCXXV. Chald. hîc habet בְּעִירָא. unde *barri* nomen Elephanto inditum est.

CXL.

לִוְיָתָן Leviathan. Liviathan. Leviathan. λευιαθάν.

Iob. 41. 1. *al*. 40. 20.

EAdem huius nominis quæ præcedentis perspicuitas est ex descriptione, & proprietatum prolixa enumeratione. Quare ut principatum gerit inter terrestria Elephas: ita Leviathanem inter marina præcellere res ipsa demon-

demonstrat: quam *balænam* esse nemo ignorat, & confirmat Ps. 104. 26. ubi *ludere totam Deo* in aquis dicitur: & hoc ipsum caput, vers. 34. ubi dicitur, *regina super omnes feras*. Iudæi fingunt Behemoth esse bovem, cuius corpus septem milliaria æquet, collum unum, & caput unum: hunc aiunt mactatum iri in resurrectione ultima: ut justis paretur convivium. Quia verò pisces carnibus solent adjungi, addunt, balænam hanc quoque esse exdorsuandam. Forte Gallus quoque ille magnus jugulabitur, cuius voce, ut illi fingunt, cæteri omnes per universum orbem ad cantillandum excitantur. Ligna suppeditabit arbor illa magna: cuius ramis universæ nationes totius orbis inumbrantur. Dan. 4. Vsus ibidem quoque erit illius magni lapidis, qui implet totam terram. Dan. 2. Sed mittamus fabularum concinnatores Scripturis tam propudiosè abutentes. Vox לִוְיָתָן sonat societatem anguis, vel collectionem anguium; quasi dicas לִוְיַת תָּן. à לִוְיָה *societas, collectio*: cuius R. est לָוָה *copulare, sociare, adjūgere*, item, *mutuò accipere, fænerari*: de qua supra in nomine *Levi* numer. xxix. ex Genes. 29. 34. תָּן autem, in plurali תַּנִּים est *serpens, draco, cetus*: quia balæna (planè ut elephas) multis aliis comitata incedit: ut Vlysses Aldrovandus & alij egregiè declarant. Ad תַּנִּין accedit cognatione θύννος, thynnus vel thunnus.

CXLI.

CXLI.

Filiæ Jobi tres:

Jemimah. Ketzihha. Keren-Happuc.
Jemima. Cesiah. Cerē-haphuch.
ἰεμιμά. Cassia. Keren-hapuch.
Kezia. Καρναφούκ.
κασσία. Κέρεν ἀφούκ.
κεσία.

Iob. 42. 14.

FVerunt Ijobo septem filij & tres filiæ: quarum primæ indidit nomen Iemimæ; nomen autem secundæ Ketzihha, & nomen tertiæ Keren-Happuc: neque inveniebantur fœminæ pulchræ, vt filiæ Ijobi in totâ illâ regione. Nomina raræ filiarum pulchritudini convenientia indidit Ijobus, primæ à luce: qua nihil pulchrius. *Dulcis enim est hæc lux, & bonum oculis adspicere hunc solem.* Ecclef. 11. v. 7. Et, *Pulchra ut Luna, pura ut Sol.* Cantic. 6. v. 7. יוֹם est dies, pl. יָמִים. unde ἡμέρα dies, ἡμέριος & ἡμερινὸς, *diurnus.* Alludit nostrum immer, i. e. *semper, quotidie*: quod Hebræis est יוֹם יוֹם, nonnunquā בְּכָל־יוֹם, i. e. *omni die.* Latini hinc habent *jam*, & *bruma*, q. d. brevissima, sc. dies, vel à βραχὺ ἦμαρ per contractionem & apocopen.

Gen. 46. 10. יְמוּאֵל *Iemuel*, dies eius Deus.

Secundæ filiæ nomen est קְצִיעָה Cassia; vel Casia: quod nomen quia linguis commune est, expressit Lutherus in Psal. 45. 9. ut & cæteri interpretes. Virgilius Cassiam inter herbas coronarias refert Ecl. 2.

Narcissum & florem jungit benè olentis anethi,
Et casia atque aliis intexens suauibus herbis.

Plin.l.12.c.19. fruticem aromaticum, cuius *tenuem cutem levari & exinaniri pretium esse* ait. V. Exotica Caroli Clusij lib.4.c.2. R. est קָצַע *abradere, decorticare.* Nota sunt *κασσία, κασία, cassia, casia, κόστος, costus*: item Köste/ nobis *cortex.*

Tertia filia dicta est קֶרֶן הַפּוּךְ, i.e. *cornu stibij.* Venustandis oculis, imò & curandis stibium servisse vetus traditio est, quorum fluxiones & exulcerationes inhibeat. Plin.lib.33.c.6. Constat etiam stibium πλατυόφθαλμον dictum ab oculorum dilatatione. *Orbes stibio fuliginatos*, notat Hieron. Tom.1.Ep. 10.c.2. Et *fuligine oculos obumbrari solitos* Arnobius scribit lib.2.adver.gentes. Tertulliani illud est, de cultu fæminar.cap.5. *Cutem medicaminibus ungunt, genas rubore maculant, oculos fuligine collinunt.* Est autem fuligo, niger pulvis, quo oculorum exordia producuntur. Vide Elmenhorst. & Meursium in Arnobium. פּוּךְ est stibium, quod fere coincidit cum latino *fucus, φῦκος, φυκόω, fuco*: unde est forte & *pingo.* Reducunt ad הָפַךְ, *vertere*: quod fuco vertatur color faciei. 2.Reg.9.19. & Iere.4.30. Ne putemus tamen hanc virginem, quæ tantoporè à formæ præstantia prædicatur, stimmismatis opus habuisse: vero est consentientius, habuisse eam ex Dei dono, quicquid aliæ suis unguentis & pigmentis operosè & sumtuosè quærebant, atque idcirco cornu stibij dictam, quòd una in se omnes veneres complecteretur, & perfectæ pulchritudinis esset exemplum.

קֶרֶן, id est, cornu, hîc est vasculum corneum in quo unguenta asservari solita fuisse notum est. Vox ipsa est catholica, i.e. linguis primariis ferè communis: κέρας, Horn. Metaphoricè pro *potentia,*

robore,

robore, fiducia, item pro radiis, crudiore quamvis similitudine, sumitur. Hinc Moysi cornua appinguntur, eò quod in Vulgata vers. Exod. 34. 29. & 30. *cornuta* fuisse dicatur facies Mosis, pro *radiosa*. Radix קֶרֶן est *rutilavit*: unde κεραυνόω, *corusco, fulmino*.

Gen. 14. 5. קַרְנַיִם *Karnajim*, cornua: ibi Asterot Carnaim secundum Masium est *Asterot bicornis*.

Actor. 10. 1. *Cornelius*, i. e. cornutus seu robustus, seu cornu Dei, seu robur Dei fortis, à קֶרֶן & אֵל.

Pertinent huc *Caranus* Rex Macedonum primus, Κρόνος, *Quirinus*, κύρος, κοίρανος, *Quirites*, *Cyrenius*: quæ omnia nomina à קֶרֶן, quatenus robur & dominium notat, haud dubiè deducuntur.

CXLII.

קֵדָר Kedar. Cedar. Kedar.

κηδάρ.

Psalm. 120. 5.

DAvid habitans cum Kedræis in Arabiâ Petræâ à Jismaële oriundis, Gen. 25. 13. qui à parente fratris insectatore & persecutore fratres insectari & lacessere didicerant, mærorem animi sui his exponit verbis: *Heu mihi quia peregrinor tam diu, habito cum scenitis Kedarenis*. Iunius, *tanquam Scenitæ Kedareni*. Nimirum incertis sedibus hoc hominum genus vagabatur: ideo se ipsis assimilat vagabundus David; nisi forte etiam ad hos usque excedere fuit coactus, cum Saulis sævitiam fugeret, id quod tamen in Scripturis nusquam legitur. Alludit haud dubiè ad proprietatem vocis קֵדָר, quod *tristitiam & tenebras* significat, à קָדַר *tenebrescere, nigrescere, tristem ac mæstum esse*. Nempe formidinem incu-

tiunt densæ tenebrę etiam ferocissimo cuique: quo fit, ut cum *tenebris* scriptura soleat jungere *luctum* & męrorem. Ab atrore quoque nomen habet torrens קִדְרוֹן Kedron, Ioh. 18. 1. ubi mendosè τῶν κέδρων pro τοῦ κέδρων legitur, 1. Reg. 15. 13. Veram tamen lectionem agnoscere visus est Hieronymus Casaubonus in Notis ad Nov. Testam. quo de pluribus agunt Beza & Drusius: ille in Notis, hic in Comment. ad voces N. T.

CXLIII.

הַלְלוּיָהּ Halelujah. Halelu-jah. Haleluja. ἀλληλούϊα.

Psal. 117. 2. *Apoc.* 19. 1. 4. 6.

PErtinet hoc ad divinam linguæ Hebraicæ originem demonstrandam, quod omnes piorum cætus per innumerabiles gentium & linguarum varietates fusi, quasdam voces ex Hebræâ ceu tesseras communionis sanctorum, quam inter se piè colunt, utut impenetrabilibus ferè locorum intercapedinibus disjungantur, studiosè retinuerunt, inque suis δοξολογίαις & sacrorum exercitio hodieque sensu & consensu unanimi utuntur: ex quibus est הַלְלוּיָהּ vox sancta & gloriosissima: ex qua indicium capi potest, quanta veneratione linguam Hebręam Sancti omnes prosecuti sint, ceu primam & reliquarum matrem, quæque in confusione Babylonicâ nullam passa sit mutationem. Est vox Halelujah idem ac si dicas, *Laudate Deum*. sicut exponitur Apoc. 19. v. 1. ab הָלַל, *laudare*: item *splendere*, *insanire*. Hinc opponitur יָלַל, *ejulare*, *ululare*: de qua supra in *Elul*, num. cxxxv. Sic τῷ ἀλαλάζειν apud græ-

græcos opponitur ὀλολύζειν: hoc enim tristitiæ, illud exultationi tribuitur: unde & Galliis vox lætitiæ *lala*, lamentationis verò *helas*. Nobis sonitus laudantium est hall: & Græcis clara voce aliquid *promulgare* est ὑμνεῖν. Porro הָלַל interdum significat stultum esse: ἠλεός, ἠλίθιος., stultus. A הוֹלֵלוּת *stultitia* est nostrum doll/dollheit: cui assonat etiam Græcum ἀτάσθαλος, i.e. stultus. Significat eadem R. etiam *splendere*: unde nostrum hell / i.e. lucidus: & ἥλιος, i.e. *Sol*. Certè הֵילֵל est stella matutina: unde vox *stella* forte manavit.

Ios. 19.15. נַהֲלָל *Nahalal*, laudatus.

Iud. 12.13. הִלֵּל *Hillel*, laudans.

De יָהּ, quod est contractum ex Iehóvah, vide num. LX.

CXLIV.

שְׁאָר יָשׁוּב Schear-jaschub. Sear-jasub. Sear Jasub. Ἰασούβ.

Esa. 7.3.

QVandocunq; Deus populum suum pressit magnis calamitatibus, dedit quoque clarissima providentiæ & præsentiæ suæ singularis indicia, ne pij improbis permixti animis dejicerentur & prorsum conciderent. Hoc ex prophetia Esaiæ patet: cui prodigium cœlitus editum in ipso Sole autoritatem conciliabat: ut nemo de eius veritate dubitare posset. 2. Reg. 20.9. Inter illa erga publicarum ac privatarum rerum cruciamenta de *reliquiis conservandis* crebrus est in concionibus suis Esaias. c. 1.9. & 4.2. & 10.21. atque alibi. Inde quoque factum est, haud dubie DEi jussu, ut consolationis huius,

 quam

quam pijs commendabat, symbolū inesse vellet nomini filij, quem שְׁאָר יָשׁוּב appellaverat. Non enim absque consilio fit quod hîc præcipitur. *Prodi jam* (inquit Dominus) *obviam Achazo tu, & Schear-jaschub filius tuus, in extremum aquæ ductum piscinæ superioris, & dic ei, Ne timeto, & cor tuum ne mollescat propter duas caudas titionum fumigantium istas, propter accensam iram Retzinis cum Syris, & filij Remaliæ,* &c. Sonat Schear-jaschub ad verbum: *Reliquum revertetur.* De שְׁאָר, i.e. *reliquum, residuum, reliquiæ,* vide suprà nu. CXXXIII. in nomine *Scheera* ex 1. Chron. 7. 24. יָשׁוּב autem est tertia fut. à שׁוּב quod est *convertere, reducere, eruere, liberare:* & neutraliter *reverti, redire, resipiscere, pænitere.* Vnde στρέφω verto & στροφὴ conversio. στοφέω *abigo, averto.* Ger. streiffen / vmbstreiffen.

1. Chron. 3. 24. אֶלְיָשִׁיב *Eljaschib*, Deus conversionis.

1. Paralip. 27. 1. יָשָׁבְעָם *Iaschobbham*, conversio populi.

Genes. 10. 7. שְׁבָא *Scheba*, conversio, sive captivitas, à שָׁבָה.

1. Par. 15. 24. שְׁבַנְיָה *Schebanias*, convertens Dominus.

Numer. 32. 3. שְׂבָם *Schebam*, conversio eorum.

2. Sam. 5. 7. שׁוֹבָב *Schobab*, reversus.

CXLV.

מַהֵר שָׁלָל חָשׁ בַּז Maher-Schalal-chasch-baz.

Esa. 8. 1. al. 7. cap.

E*Dixit autem Iehova mihi, Sume tibi volumen magnum cum Maher-schalal-chasch-bazo, & scribe in eo stylo huma-*

humano. Quamobrem adhibui mihi testes fidos, Vriam Sacerdotem & Zeciariam filium Ieberecia. Cum enim accessissem ad prophetissam, conceperat peperatque filium, & dixit Iehova mihi, voca nomen eius, Maher-schalal-chaschbazum: nam cum nondum noverit hic puer proferre pater mi, aut mater mea: asportabit opulentiam Damasci & pradam Schomronis servus Regis Assyria. Retzin & Remalia hic Samariæ ille Syriæ Damascenæ Rex conjunctis viribus infestabant regnum Iudæ: his Propheta ab Assyrio mox inferendum denuntiat exterminium: cuius rei symbolum statuitur puer, cui nomen ceu signaculum veritatis huius prophetiæ inditur מַהֵר שָׁלָל חָשׁ בַּז, i. e. *festinando spolium acceleravit*, seu *accelerando pradam festinat diripiens*, scilicet exercitus Assyrius, qui vicem prædatoribus erat repensurus, juxta illud: *Va tibi qui spolias: etenim spoliaberis ipse.* Esa. 33. 1. & Habac. 2. 8.

Prima vox מַהֵר est à מָהַר acceleravit, festinavit, præceps fuit, insanivit: item dotavit: quod dos, uti ajunt, citò & promittatur, & nuptis detur.

מַהֵר *citò.* מָהִיר *festinus, praceps.* à quo μωρὸς *morio*: & *mare*, à repentinis ac præcipitibus fluctibus, quibus iracundi & stolidi assimilantur, secundum illud Esaiæ 57. *Improbus est sicut mare propulsum, quod quiescere non potest, & aqua eius eructant cœnum & lutum.*

2. Sam. 23. 29. מַהֲרַי *Mahari*, accelerans.

Altera vox est שָׁלָל spolium, à שָׁלַל *detrahere, expoliare, diripere, pradari*: quod convenit cum græco συλάω, έω, εύω, spolio, σύλον & σκύλον spolium. Apparet hîc linguarum harmonia in שָׁלַל

συλᾶν & *spoliare*: quibus affine est nostrum stehlen; item fühlen/ wühlen; & *asylum* arcendis & impediendis latrocinijs & deprædationibus destinatum.

Iudic. 21. 10. שלו, & eod. ver. שילו *Schilo* rapiens. à raptu virginum : qui ibi describitur, vel à שלה pacificum esse.

Iosf. 16. 6. תאנת שלה *Taanath-schillo*, ficum diripiens.

Terria vocula est חש à חוש *accelerare, festinare*, itê *sentire* aut *sensibus oblectari*. Huic cognatum est נחץ f[illegible]stinare quod semel duntaxat reperitur. Nomen ש[illegible] *festinatio*, חוש *festinus, alacer, expeditus*. Hinc G[illegible] wischen/ davonwischen/ & adhuc propius h[illegible] Quatenus ad sensum & appetitum refertur, po[illegible]st inde [illegible] græcum *χάσκω*, *χάζω* & *χασκάζω*, i. e. *hio, inhi[illegible] ore hiante capto*: item *αἰσθάνομαι*, i. e. *sentio*.

1. Par. 4. 5. אחשתר *Achaschtar*, festinatio exploratoris.

Iosf. 5. 26. חשמון, *Cheschmon*, festinata portio.

2. Sam. 21. 18. חשתי *Chuschati*, festinus.

1. Paral. 8. 8. חושים *Chuschim*, festinantes.

Gen. 46. 23. חשים *Chuschim*, festinans.

Num. 33. 30. חשמנה *Chaschmonah*, festinatio numerationis.

Legati & Magnates dicuntur חשמנים Ps. 68. 32, à חוש & מנה, in Piel מנה *præficere*: nihil enim magis decet Legatum quam celeritas. Judæi חשמנים vocant Antistites sacrorum, & hodieque Cardinales nostros. Hinc *Assamonai* dicti Iudæ successores, Capellus ad An. 3832. & Fuller. c. 13. lib. 2. Miscell. Hinc *αἰσυμνῆται* Aristoteli, 3. Polit. 10.

2. Sam. 15. 32. חושי *Chuschai*, festinans aut sensus.

Gen.

Gen.36.34. חוּשָׁם *Chuscham*, festinatio eorum. Vltima vocula est בַּז, i.e. *præda*, à בָּזַז *spoliare, prædari*, בִּזָּה *præda*. Hinc σφάζω, *macto*, & ὀπάζω *persequor*: & nostrum butzen per allusionem. Dicimus enim: er hat einen guten butzen davon bracht.

Cambyses à ku-ham-baz, i.e. potens, streperus bellator. Sic Capellus ad An. 3479.

CXLVI.

עִמָּנוּאֵל Hhimmanuel. Immanuél. Emmanuel. ἐμμανουήλ. Immanuel.

Esa.7.14. & 9.8. Matth.1,22.

IN magnas angustias conjectus erat Achaz Rex Iudæ, conspirantibus in excidium regni ejus, & in necem universæ familiæ Davidicæ seu prosapiæ Regiæ Retzine & Remaliâ Regibus. Illum autem erigens Esaias tantum abesse pronuntiat, ut hi optatis suis sint potituri, & post multa etiam secula, annos scilicet septingentos & quinquaginta Messias promissus ex stirpe Davidis nasciturus sit. Quo satis indicat, Deum impletioni vaticiniorum, & conseruationi regiæ stirpis nequaquam defuturum. *Dat Dominus* (inquit Propheta) *vobis* (ex domo David) *signum*: *Ecce virgo illa concipiet & pariet filium, & vocabis, ô virgo, nomen ejus Himmanuel*: עִמָּנוּאֵל *nobiscum Deus fortis*. Sic vocatur Christus teste Angelo, Matth.1. 22. ubi Evangelista Grammatici personam suscipiens, ὅ ἐστιν, inquit, μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός, *quod est si interpreteris, Nobiscum Deus*. עִם particula est *cum*: quæ hoc loco jungitur cum affixo pl. num. personæ

primæ: עִמָּנוּ nobiscum. אֵל autem est Deus fortis, ut ostendimus supra in nomine Jisraël ex Genes. 32. 28. num. XLII. Dicitur autem Christus *Deus nobiscum* seu Immanuel, tum ratione *officij*, quia est Salvator ac Redemtor noster, tum ratione *personæ*, quia est θεάνθρωπος, Deus & homo in unâ personâ, seu Deus manifestatus in carne. 1. Tim. 3. v. ult.

CXLVII.

שִׁלוֹחַ Schiloach. Siloe. Siloam. Siloah. Siloa. σιλωάμ.

Esa. 8. 6. al. 7. cap. Ioh. 9. v. 7.

PRopterea quod sprevit populus iste aquas Schiloachi euntes sensim, & gaudium est apud Retzinem & filium Remaliæ: idcirco inquam, ecce Dominus faciet ut adscendant contra istos aquæ illius fluminis fortissimæ Rex Assyriæ & omnis gloria eius: qui adscendens super omnes alveos suos, iensque super omnes ripas suas, permeabit Iehudam, inundabit & transibit; usque ad collum pertinget.* Opponuntur hîc aquæ Siloe flumini Euphrati. Ille erat rivus, ex quo aquæductus in vrbem ferebantur, & variè dividebantur ad irrigandos hortos: unde & nomen accepit, teste Iohanne Evangelista capit. 9. 7. ὃ ἑρμηνεύεται, inquit, ἀπεσταλμένος, *quod exponitur missus. Rivus quem piscina Hierosolymitana emittebat, dicebatur* גִּיחוֹן *Hebraicè: quod idiotismo Hierosolymitano erat* שִׁילוּחַ, *id est emissarium.* Sic Scaliger de emend. temp. lib. 5. Euphrates autem rapidus erat & amplus fluvius alluens & muniens Babylonem. Iam Achaz Retzinem & Remaliam metuens auxilia circumspexerat peregrina, & Assy-

rium

rium ad se juvandum sollicitaverat. Reprehenditur igitur à Propheta, quod promissionibus divinis diffisus ad strepentia potius & magnifica, quam sensim labentia (sensim enim ferebatur Siloe rivulus, Neh. 2. 13.) respiceret: cum piorum *fortitudo consistat in silentio & spe.* Esa. 30. 15. Hieronymus αὐτόπτης Comment. in Esa. de hoc rivo sic scribit : *Siloam fontem esse, qui non jugibus aquis, sed certis horis diebusque ebulliat, & per terrarum concava & antra saxi durissimi cum magno sonitu veniat, dubitare non possumus, nos præsertim, qui in hac habitamus provincia.* Sed de his qui plura velit & accuratiora, adeat Baronij Annales ad Ann. 33. num. 35. 36. & Casaub. Exerc. 15. num. 20. R. שָׁלַח est *mittere, extendere*: unde שֶׁלַח missio, it. gladius. Pertinent huc στέλλω mitto, & *lego, ablego.* Et si ש demas, à לַח *linquo* esse potest.

Gen. 5. 21. מְתוּשָׁלַח *Metuschalach*, missio vel gladius mortis.

Ios. 15. 32. שִׁלְחִים *Schilchim*, missi.

2. Paral. 20. 31. שִׁלְחִי *Schilchi*, missio vel ramus.

Gen. 10. 24. שֶׁלַח *Schelach, Selah*, missio.

CXLVIII.

מְנִי Meni. Meni.

Esa. 65. 10. 11.

V*Os verò desertores Iehovæ, qui obliviscimini montis sanctitatis meæ, qui instruitis turmæ illi* (גַּד) *mensam, quique impletis numero illi* (מְנִי) *libamen.* וּמָנִיתִי *Tradam quoque numeros vestros gladio.* Vel: *Numerabo quoque vos gladio.* Sic Iunius. Verùm aliæ quædam versiones sic habent: *At vos desertores Domini, qui obliviscimini montis sanctitatis meæ, qui paratis mensam ipsi Gad, & impletis libamen Meni.*

Itaque

Imque מָנִיתִי *numeravi, vel numerabo vos,&c.* Omnibusq; apparet, hîc de ceremonijs idololatrarū agi. Quare Lutherus quoq; rectè retinuit Gad & Meni nomina idolorum, quibus mensa & epulæ certo numero & ritibus instruebantur. De Gad, quod per *Fortunam, Martem, Iovem,* exponunt, egimus jam suprà in nomine Gad num. XXXIII. ex Gen. 30. v. 11. ubi ad Cl. Seldenium lectorem nostrum remisimus: quo nemo plenior, in Syntagmatis primi capite primo de Dijs Syris. *Meni* autem esse à מָנָה, i. e. *numerare,* textus hic præsens declarat. Fuisse Mercurium arbitrantur, quem Mercatores circa numeros occupati colebant; plurimi sunt, qui existimant. Sed à veritate propius abesse arbitror, qui Hamanis sortes de mense in mensem & de die in diem conjectos Esth. 3. 6. (de quibus nos num. CXXXVII. egimus) ex huius Dei, qui *Meni* vocabatur, auspicijs ac numine, vel certè Planetarum serie, configurationibus atque aspectibus æstimatas atq; administratas fuisse conijciunt. Quanquam nihil attinet in re nimiâ obscuritate involuta anxiè laborare. Certè Munsterus Meni per *Planetas* exponit, & Rabbini septenarium erraticarum stellarum numerum hoc loco intelligunt. Hieronymi verba sunt: *Est in cunctis vrbibus & maximè in Ægypto & in Alexandriâ idololatriæ vetus consuetudo, ut ultimo die anni & mensis eorum qui extremus est ponant mensam refertam varij generis epulis, & poculum musto mixtum,* (libamen utique, de quo hîc est sermo) *vel præteriti anni, vel futuri fertilitatem auspicantes. Hoc autem faciebant & Iisraëlitæ omnium simulachrorum portenta venerantes, & nequaquam altari victimas, sed huiusmodi mensæ liba fundebant.* De Rad. מָנָה i. e. *numerare,* egimus nos in voce מָן ex Exod. 16. 14.

supra

ſupra num. LXV. ubi & de *Almanah* voce hodieque omnibus trita, quæ ex מְנִי originem trahit. Nemo dubitet hinc quoque eſſe μιώιη, i. e. *luna*, & *menſis*, mond/mohn/monat.

CXLIX.

תֹּפֶת Topheth. Thopheth. Thopheth. Ταφέθ.

גֵּיא בֶן־הִנֹּם GeBenhinnom. Benhinnom. ἐννώμ. Ennom.

Ier. 7.31.30. & 19.6.

ÆDificaverunt (Iehudæi) *excelſa Tophethi, quod eſt in valle filij Hinnomi, ad comburendum filios ſuos & filias ſuas: idcirco ecce dies venturi ſunt, cum non dicetur amplius Topheth, & vallis filij Hinnom* גֵּיא בֶן־הִנֹּם, *ſed vallis interfectionis. Nam etſi ſepelient Tophethi, tamen nullus ſupererit locus: ſed erunt cadavera populi iſtius eſca volatilibus cœli & beſtiis terræ nemine deterrente.* Gentilis hic error, inquit Hieron. ad cap. 7. & 32. Ierem. omnes provincias occupavit: ut ad capita fontium lucoſque amæniſſimos victimas immolarent, & omnis pravæ ſuperſtitionis religio ſervaretur. Et in c. 10. Matth. *Erat hæc vallis & parva campi planities irrigua & nemoroſa, plenaque deliciis, lucuſque in eo idolo Baal juxta Hieruſalem ad radices montis Moria, ubi Siloa fluit, & Cedron conſecratus erat. In tantam autem dementiam populus Iſraël venerat, ut deſerta templi vicinia ibi hoſtias immolaret, & rigorem religionis deliciæ vincerent, filioſque ſuos dæmonis incenderent vel initiarent.* Rabbini, ut ex Megilla Druſius Comment. I. in voces N.T. annotat, dicunt ſtatuam ibi fuiſſe ſeptem cubicula continentem,

tem, facie vituli, manibus extensis, quales sunt hominis parati ad aliquid accipiendum à proximo suo: quam igne accendebant sacrificuli, acceptoque infante ponebant inter manus ipsius Moloch: infans autem animam efflabat. Res igitur ipsa nomen תֹּפֶת satis declarat: præsertim cum antithesis Prophetæ clades & strages insinuet ac denuntiet: quas paullo pòst Iudæi loco tympanorum essent experturi. Ait enim vallem Topheth & Geben-hinnom in polyandrium seu locum cadaveribus & morticinis (quam vocem hîc habet Vulgata) plenum conversum iri. תֹּף est *tympanum*: cuius in his abominandis sacris usus erat; ne clamor infantium audiretur à parentibus: à R. תָּפַף vel טָפַף, *tympanisare, pulsare, plaudere*: unde טַף, quam vocem Vulgata ubique per *parvulos* reddit. Ierem. 43.6. Ezech. 9.6. quia pueri & infantes ipsi usque à teneris unguiculis motu admodum crebro & variâ maximeque conspicuâ, manuum præsertim ac brachiorum agitatione mirè gestire solent in morem tympanisantium. Fullerus lib. 6. c. 15. Miscell.

Ierem. 51.27. טִפְסָר *Tiphsar*, i. e. dux vel princeps parvulorum: ut quidam volunt. Sed est nomen appellativum & simpliciter *principem* vel *ducem* significat. Nah. 3.17.

Alterum nomen, quo hæc vallis indigitatur, est גֵּיא בֶן־הִנֹּם, i. e. *vallis filij Hinnom*. Hinnomi huius mentio primum fit in lib. Iosuæ, cap. 15. v. 8. qui huius loci putatur fuisse possessor. גֵּיא est vallis, quod & גֵּי scribitur: unde γὺα, γύη, γαῖα, αἶα, i. e. *terra*: & Germ. awe.

Deut. 3.14. גְּשׁוּרִי *Geschuri*, i. e. vallis bovis.

2. Sam. 23.11. אָגֵא *Ageh*, vallis.

2.Regum 3. verſ. 12. גֵּיחֲזִי *Gechazi*, vallis viſionis.

1. Chron. 2. 47. גֵּישָׁן *Geſchan*, vallis mutationis.

Iudith. 1. 6. *Gelodæus*, partus vallis.

De בֵּן filius, vide ſupra *Benammi*, num. XVII.

Hinnom autem difficiles & varios habet explicatus. Vt res nomini conveniat, trahunt Rabbini huc Radicem נָהַם *fremere, ululare, rugire.* Clamabant enim & rugiebant inter hæc ſacra, qui aderant, præſertim Sacerdotes: ne patres tam dirâ filiorum nece & ejulatu externarentur. Niſi malis à rugitu & lamentis puerorum, dum exurebantur, ita nominatum fuiſſe locum, ut vult Seldenius pag. 81. Syntag. 1. c. 6. de Dijs Syris.

Ex compoſitione trium vocum iſtarum *Ge-ben-hinnom* nomen Gehennæ in uſu eſſe cæpit de loco ſupplicii poſt hanc vitam: quo ſenſu γέενναν τοῦ πυρὸς uſurpat Salvator: dum ſeſe loquentium vulgo ubique attemperat. Matth. 5. 10. 18. 23. & alibi. Et quia Marci 9. verſ. 43. 44. 45. 46. *gehenna* ter conjungitur cum πυρὶ ἀσβέστῳ, igni inextincto, credibile eſt, id perfeciſſe Molecitas: ut iſte ignis interdiu noctuque ſemper arderet, & terribilem flammarum vim, quæ ſpectantibus horrorem incuterent, è valle Hinnom inceſſanter eructaret, ad imitationem ignis ſacri, qui in Altari alebatur, Levit. 6. 5.

CL.

CL.

פַּשְׁחוּר Paschchur. Pashur. Phassur. Pashur. πασχώρ.

מָגוֹר מִסָּבִיב Magur - missabib. Magor-missabib. Magur.

Ierem. 20. 3.

F*Vit autem postridie cum eduxisset Paschchur Iirmejam è cippo, ut diceret ad eum Iirmeia; non Paschchurē Iehova vocat nomen tuum, sed Magor-missabibum. Nam sic ait Iehova, ecce ego inditurus sum* מָגוֹר *formidinem tibi & omnibus amicis tuis: qui corruent gladio inimicorum suorum oculis tuis videntibus; cum totum Iehudam tradam in manus Regis Babyloniæ.* Valde frequentem fuisse ex quavis caussa nominum mutationem apud Orientales, ex sacra Historia liquet. Sed & apud Romanos licuit absque fraude nomen mutare: ut ex rescripto Diocletiani ad Iulianum constat: cuius hæc sunt verba: *Sicuti in initio nominis, cognominis, prænominis impositio libera est: ita eorum immutatio innocentibus periculosa non est. Mutare itaq; nomen vel prænomen sive cognomen sine aliqua fraude licito jure, si liber es, secundum ea, quæ sæpe statuta sunt, minimè prohiberis, nullo ex hoc præjudicio futuro. L. 1. C. de mutatione nominum.* At ex præsente Scripturæ loco constat, etiam invitis probri loco alia fuisse imposita nomina: ut judicia Dei ipsis eventura eò altius animis eorum ac memoriæ imprimerentur. Erat iste *Paschchur* primarius Sacerdos: qui extremo odio Prophetam prosequebatur, eumque læsæ majestatis divinæ ac regiæ postulabat (quale judicium de Nabotho quoque exercetur 1. Reg. 21. 10.) imò etiam conventum & velut

convi-

convictum in carcerem jam compegerat. Adeo nimirum exosus erat Ieremias: quod captivitatem regiæ familiæ & excidium regno ac templo Hierosolymitano prædicere non horreret. Is tamen tam potentium aduersariorum fremitu nihil territus, arrogantem istum Paschchurem supercilioso nomine tumentem severis fodit aculeis, & contrarium ei planè omen inesse declarat. Cum enim Paschchur eum notet, qui *extendit libertatem*, pro eo reponit Ieremias Magurmissabib, i.e. *formido circumquaque*. פַּשְׁחוּר ex פַּשׁ & חור: quorum illud est ex R. פוש *abundare, augescere, diffundi, crescere, multiplicari*: ex qua est etiam פִּישׁוֹן primus ille Paradisi fluvius Gen. 2. v. 11. sic dictus quasi *exundatio, eluvio, eruptio*. Vidè infra num. CXCIV. de fluvijs Paradisi. Radici huic affine est Germanicum wachsen: & Græcum παχὺς, densus, crassus. Quidni & *Piscis* à פַּשׁ propter multiplicationem: sicut דָּגָה. Vide num. DXLVIII.

1. Maccab. 2. 5. *Aphusch*, i.e. multiplicans, augens.

חור est *albus, candidus*: & quia albas vestes olim gestabant Nobiles, Principes, Optimates, ideo חוֹרִים dicuntur, q.d. Candidati. Ex quo est nostrum herren / & *Heroës* apud Græcos & Latinos: imò & κῦρος autoritas, κύριος dominus: & *cura* ac *curia*. De *Mardochæo* Esth. 8. 15. legimus, eum veste regia, eaque candida לְבוּשׁ חוּר ornatum incessisse. Hinc *libertas, ingenuitas* eadem voce notatur: quæ magnatum est & principum. חוֹר quoque est *foramen* ex candore lucis, quæ per illud conspici & apparere solet: unde porro ad quævis foramina, *cavernas, speluncas, latibula*, etiam *anum*, ex qua excrementa (quæ & ipsa metonymicè חֹרִים & חֲרָאִים dicuntur) exeunt, transfertur. 2. Reg. 18. 27. Es. 36. 12. Illud ta-

men, quod 2. Reg. 6. 25. legitur חרי יונים vel חורי יונים non solum per stercus, ut vulgò existimatur, sed etiam per ingluviem & interanea columbarum exponi potest. Habetur enim in margine דב יונים pro זב, i.e. *id quod defluit de columbis*. Quare quicquid defluere seu delabi in terram sinunt, qui columbas dissecant & exenterant, id voculâ חורים notari potest, ut docet pluribus Fullerus lib. 6. c. 11. Josephus ait, Hebræos emisse stercus columbarum: quo vice salis uterentur: quod Fullerus ait omnium post homines natos esse absurdissimum & spurcissimum. Kimchi dicit דב יונים esse, quicquid intus habent columbæ. Iunius vertit: *venter ipse qui est in cavo columbarum*. Hunc objectum fuisse à famelicis stomacho latranti, non autem stercus columbarum, rationi est consentaneum: id quod ex comparatione כתיב *scriptionis*, cum קרי *lectione* facile colligitur. Iunius Paschchurem dicit eum esse: qui *extendit pallorem*, i.e. efficit autoritate & violentia, ut pallescant homines undique & ab ipso metuant, sicut in Ieremia iste Paschchur opere demonstraverat. Nempe חָוַר est *pudore suffundi*, *erubescere*, & quasi *præ pudore albescere*, Esa. 29. 22. A חור est ἀργαῖος, i.e. *candidus*: unde olorem quasi ὅλον ἀργαῖον dictum esse quidam arbitrantur.

1. Reg. 4. 8. בֶּן־חוּר *Benchur*, filius libertatis.

Iss. 10. 10. בֵּית חורן *Beth choron*, domus libertatis.

Exod. 17. 10. חוּר *Chur*, libertas.

1. Par. 11. 32. חוּרַי *Churai*, libertas.

1. Par. 8. 5. חוּרָם *Churam*, libertas eorum.

Lev. 11. 22. חַרְגֹּל *Chargol*, genus volucrium quadrupedium ab albis pedibus dictum.

Num. 33. 32. חֹר הַגִּדְגָּד *Chor gidgad*, caverna seu latibulum exercitus.

Gen.

Genes. 14.6. חֹרִי *Chori*, Choræi, i. e. Heroes seu principes.

Vidimus arrogantiam nominis: quam retundens Jeremias, extensioni libertatis formidinem ineluctabilem, quam nemo evadere queat, opponit, dum *Paschchurem* nominat *Magurmissabibum*: quę verba desumsit ex Ps. 31.14. *Vide* Thren. 2.22. Ier. 49. 29. item 41.5. מָגוֹר est formido, à מָגַר *migrare, deijcere, detrudere, demergere*. Conveniunt hîc *migro, mergo*. Denique מִסָּבִיב est *circumcirca, undiquaque*. ex מִן *de, ex, à*: de quo suprà in nomine Moab numer. XVI. & סָבִיב *circuitus, circa, circum*, à סָבַב *circumire, circundare, vallare, ambire*. Absolutè positum significat *animo volvere, caussam prabere, occasionem captare*: unde סִבָּה *caussa*, & מְסִבָּה *caussatum*. Approximant, *sepio*, & *στέφω, circundo, cingo, corono, στέφανος corona*: *βέμβηξ, trochus*: *βεμβικίζω, volvo in gyrum*.

Ezech. 47.16. סִבְרַיִם *Sebarim*, circuitus altitudinis. Chaldæis סְבַר est *cogitare, prudenter loqui*.

Genes. 10.7. סַבְתָּא *Sabtha*, circuitus, circuitio.

Gen. 10.7. סַבְתְּכָא *Sabtecha*, circumsessio tua: vel circumiens te.

CLI.

בֵּל Bel. Bel.

Ierem. 51. 44.

ANimadvertam etiam contra בֵּל בְּבָבֶל *Belum Babylone, & extraham quod deglutit* (בִּלְעוֹ deglutitionem eius,) *ex ore eius*. Quamvis, ut omnes aliàs consentiunt, בֵּל contractum sit ex בַּעַל, quod Chaldęi בְּעֵל dicunt, id est, *Dominus*: de quo nos suprà egimus, n.c. in nomine Ierubahhal: tamen ex hoc loco

perſpicuè patet, Prophetam alludere ad inſatiabilem voracitatem gurgitum voraginoſorum in Babylonia: qui tum temporis longè lateque omnia deglutientes inexplebili dominandi cupiditate nationes univerſas bello petebant, ſub jugum mittebant, deportabant, expilabant, rechte welt-verſchlucker / δημοβόροι καὶ κοσμοβόροι: quales etiam noſtra ætas quoſdam habet: de quibus nos ita judicamus, ut ſentit Auguſtinus lib. 4. cap. 6. de Civit. Dei: *Inferre bella finitimis & inde in cætera procedere ac populos ſibi non moleſtos ſola regni cupiditate conterere, quid aliud quam grande latrocinium nominandum eſt?*

בַּל igitur eſt à בָּלַע per apocopen, quod eſt, *abſorbere, ingurgitare, deglutire, degulare*: in Piel eſt *perdere, diſſipare*. בֶּלַע eſt *perditio, abſorptio*. Hinc *bolus* & *balæna*, φάλαινα wallfiſch: item *bellua*, wolff/ & balg/ & *bulga*, i.e. venter: & *lupus* per metatheſin: ubi originationis ratio communis, eaque perſpicua & omnibus obvia eſt. Hanc vocis *Bel* derivationem confirmant ea, quæ in Adjectionibus ad librum Danielis de Idolo voraciſſimo narrantur Dan. 14.

Gen. 14. 2. בֶּלַע, *Belahh*, abſorptio.

CLII.

תָּו Tau.

Ezech. 9. 4.

G*Loria Dei Iiſraëlis extulit ſe è Cerubinis, quibus inſidebat, ad limen ipſius domus, & inclamavit virum illum indutum veſtibus lineis, ad cuius lumbos erat atramentum ſcribæ; edixitque Iehova ei, tranſi per medium iſtius civitatis, per medium Ieruſchalaimorum, & inſignito ſigno* (ſignabis Tau הִתְוִיתָ תָּו) *frontes illorum hominum, qui ſuſpirant*

ſpirant & qui exclamant propter omnes abominationes iſtas, quæ ſunt in medio illius. Myſtica eſt litera *Tau*, qua ſignati fuerunt homines à communi reliquorum perditione immunes futuri. Quod enim Iiſraëlitis in Ægypto, id etiamnum piis ubique divino obvenit beneficio, ut quantumvis ſæviente nemeſi, & æſtuante ira excandeſcentiæ Iehovæ, ipſi tamen inter pereuntes, quibus mixti ſunt, non pereant, ſed ſerventur incolumes: quia ſalutari ſigno à cæleſti Notario exemti non fiunt obnoxij plagis Exterminatoris Angeli. 1. Cor. 10. 10. Apoc. 7. 3. תָּו ſignificat *ſignum* vel *notam*. Placuit autem voculam Tau retinere interpretibus: ut myſteria & efficaciam Crucis Chriſti, quam litera T repræſentat, occaſione huius loci poſſent ediſſerere. Ac certè ipſa etiam Græcia σταυρὸν, i.e. crucem ex Hebræo *Tau*, Ταῦ accepiſſe videtur. Radix תָּוָה eſt *ſignare, ſcribere, deſcribere*: cui affine eſt תָּאָה *terminum ponere, limitare, deſignare, circumſcribere.*

CLIII.

הֲמוֹנָה Hamonah. Amona. Hamona.

Ezech. 39. 16.

T*Ranſeuntes tranſibunt per terram, ut diſpiciat quiſque oſſa hominum, exſtruatque juxta illorum quodque monimentum: donec ſepeliverint eorum quodque veſpillones in valle* הֲמוֹן גּוֹג *multitudinis Gogi. Quin etiam nomen Civitati erit* הֲמוֹנָה *Hamonah, poſtquam mundaverint terram.* Stragem Gogici exercitus ab innumerabili occiſorum hominum multitudine exaggerans Propheta ſeptem menſes ſepulturæ cadaverum tributum iri prædicit, & ſeptem annos arſura eſſe dein-

ceps arma, ſcuta, clypeos, arcus, ſagittas, jacula & ſpicula pronuntiat. Cuius rei monumentum perpetuum futura ſit urbs *Hamonah* dicenda, & vallis, in qua Gog cum ſua multitudine caſurus ſit, *Hamon*. הָמוֹן eſt cuiuslibet rei multitudo: ſumiturque pro divitijs: unde *Mammon*, vox à Chriſto Matth. 6. uſurpata: de qua num. DCCCLXII.

Radix הָמָה eſt *multiplicare, augere*: uti oſtendimus in nomine Abraham, ſupra num. XII.

Cant. 8. v. 11. בַּעַל־הָמוֹן *Bahhal-Hamon*, Dominus multitudinis.

CLIV.

בֵּלְטְשַׁאצַּר Beltſchatzar. Belteſaſar. Baltaſſar. Belteſchatzar. Beltſazer. Βαλτάσαρ. Belſazer.

Dan. 4. 6.

NEbucadnetzar in edicto ſuo divinam caſtigationem agnoſcẽs, & reſtitutionem gratuitam, quâ ſibi & regno redditus fuerat, coram toto mundo prædicans, Danielis ceu organi Dei, in quo mira multa ſpectacula veram Iſraelitarum religionem confirmantia viderant Babylonij, mentionem honorificam facit his verbis: *Tandem acceßit coram me Daniel, cuius nomen eſt Beltſchatzar, ſecundum nomen Dei mei: in quo eſt ſpiritus Deorum ſanctorum, & ſomnium coram eo dixi.* Hîc Iunius: Eſt Beltſchatzar Babylonica vox compoſita ex tribus dictionibus, quæ idem ſonant, ac ſi dicas, *Beli abdita theſauriſans.* Erat enim Bel ſummus Babyloniorum Deus. Eſa. 46. 1. בֵּל, בַּעַל & בַּעַל *Dominum* ſignificare, expoſitum

tum fuit numero c. & CLI. לֵט est *latebra, latibulum*: à לָאַט *tegere, operire*: de qua R. nos agemus in nomine Lot, ex Genes. 11. 28. אָצַר est *thesaurisare*: de quo infra n. CCCLXXI. Prædicat igitur Rex Babyloniæ Danielem ceu occultorum seu *arcanorum Beli indicem & custodem*: quo consilio ductus olim Pharao Iosephum nominaverat Tzophnath-pahhneachum, id est, *occulta revelantem*: ut est à nobis expositum num. LIII. ex Gen. 41. 45. Sed quæ causa est: quod Danielem Rex dictum esse asserit à Deo suo, qui erat *Bel* seu *Baal*? An noluit videri discessisse à majorum suorum sacris Nebucadnezar? An gloriam vaticinij & beneficij in se collati *Baali* transscribere voluit? quod minimè certè consentaneum est, cùm præcedentibus repugnet. An pia (quod ajunt) fraude usus est? An verò aliquid humani passus, vel minus plenè de verâ religione institutus de industriâ vel ex imprudentiâ ambiguis verbis usus est? An nomine *Baalis* verum Deum intellexit: quamvis Deus nolit vocari Bahhal? Oseæ 2. 16. Dispiciant Theologi. Imò & illud de Daniele & socijs: qui impia Deorum Babylonicorum nomina sibi imponi patiuntur. An quid indignius, quàm *arcanorum Beli thesaurarium* vocari? Sadrach & Meschach Deorum Babyloniorum erant nomina: his Chananias & Mischaël insigniuntur, Daniel. 1. 7. Abednego denique est *servus Veneris*. Verumenimverò aliorum factum quî possent præstare captivi? *Sanctas animas* impiare non potuerunt *profana nomina illis ab aulicorum principe imposita: neque castas mentes inquinare potuerunt immunda mundi delicia. Maluerunt solis leguminibus vesci, quam quidquam* εἰδωλόθυτον *aut lege vetitum attingere. Igitur quamvis*

colloquia prava mores corrumpant bonos, Deus qui in salsissimo mari dulcissimos pisces conservat, juvenes istos in vanissima Schola, in aulâ corruptissimâ sobriè educatos, vera edoctos cælestis sapientiæ consultos præstitit. Verba hæc sunt Iacobi Capelli in Hist. Sacra ad ann. mundi 3395. qui *Beltschatzar* ait idem esse ac si dicas, Beltis thesauraria, vel Beltidis thesaurarius. *Erat* (inquit) *Belt & Bel Deus Babyloniorum: Belus Dei, Beltis Dea nomen fuit.* Ad annum 3441. idem.

CLV.

מְנֵא מְנֵא תְּקֵל וּפַרְסִין Mene-mene, tekel, upharsin. Mane, Thecel, Phares. Μανὴ, θεκὲλ, φαρές. Mene-mene-thecel-upharsin. Mene/mene/Tekel/Upharsin.

Dan. 5. 25. al. v. 27.

PRodigiosa illa manus, quæ Belschatzarem Regem vasis sacris in convivio profano abutentem externaverat, hæc verba in pariete exarata reliquit: quorum interpretatio à Daniele spiritu Dei pleno cùm sit reddita, atque in textu ipso exposita, ad nostrum certè institutum vel apprimè conducit. Sic autem habent. *Hæc Scriptura illa, quæ exarata est, Mene, mene, tekel, upharsin, id est, numeravit, numeravit, appendit, dividuntq;. Hæc interpretatio verborum.* מְנֵה NVMERAVIT. NVMERAVIT *Deus regnum tuum, & perfectissimè numeravit illud.* תְּקֵל APPENDIT. תְּקִ֫ילְתָּא *appensus fuisti lancibus, & inventus es minore pondere.* פְּרֵס DIVISIT. פְּרִיסַת *divisum est regnum tuum, traditumque Medis ac Persis*: in Hebr. Madai & Paras. Verba

Verba ſunt Chaldaica, quę nullo negotio ad Hebraica revocantur. מְנָא.מְנָא *numeravit. numeravit* eſt מְנָה. de quo in *Meni* idolo egimus ex Eſa. 65. v. 11. num. CXLVIII. Geminatur, & in præterito effertur: ut rei certitudo oſtendatur: quam etiam eventus eadem ipsâ nocte comprobavit. Sic enim habet verſ. huius capitis ultimus: *Eadem nocte interfectus eſt Belſchatzar Rex Chaldæorum.*

תְּקֵל Tekel eſt *appendit* ſeu *ponderavit*: cuius ſynonymum apud Hebræos eſt שָׁקַל, id eſt, pendit, appendit, expendit, ex quo eſt שֶׁקֶל ſiclus: de quo ſuo loco pluribus. n. CCCCXXVII. Et quia additur: *inventus es minore pondere*: man hat dich zu leicht funden: revocari huc poteſt verbum קָלַל *viliſcere, alleviari*: unde קָלוֹן *levitas, vilitas, ignomina.* קוֹל Chaldaicè קָל *vox, ſonus*, propter levitatem.

Vltima vox eſt וּפַרְסִין *& dividentes.* Eſt enallage participij pro verbo præſenti. ו eſt copula. פְּרַס *diviſit*, Hebræis פָּרַס *diviſit, in fruſta concidit, fregit, rupit.* Nomen פֶּרֶס propriè *accipitrem* vel *gryphum* notat: figuratè autem *militem, virum robuſtum & bellatorem ac vaſtatorem.* A פַּרְסָה voce uſitatiſſima, i.e. *ungula*, eſt noſtrum ferſe. Numeroſa eſt propago vocum ab hac origine manãtium. v.g. *pars, partiri*, part/berſten/preſten/σπαράσσειν, i.e. diſcerpere, dilaniare. פָּרָס *Perſiam* hoc loco notat. cui adjungitur מָדַי *Madai*, i.e. Medi, opportunè admodum: quia enim de *pondere, menſura, numero, diviſione* loquitur prodigioſæ illius manus Scriptura, omnia hæc diſtinctis vocabulis indicantur. מְנָא *numeravit*: תְּקַל *appendit*: פְּרַס *diviſit*: מָדַד (à quo Madai) *menſuravit*. Ita ſanè nihil caſu aut fruſtra geri in regnis ſuo malo didicit Babylonius, diſcent hodieque univerſi: qui inſatiabili do-

minandi cupidine incitati totum jam orbem ſpe devorarunt. Verè Virgil.10. Æn. *Iuppiter ipſe duas æquato examine lances Suſtinet,* &c.

CXLVI.

לֹא רוּחָמָה Lo-ruchama. Lo-ruhámah. Lorùhamo.

Hoſ.1.6.

HOſchehhæ edicit Jehova: *Voca nomen eius* (filiæ) *Loruchamam: nam* לֹא *non pergam amplius* אֲרַחֵם *miſereri* (non miſerebor) *domus Iiſraëlis: ut ullo pacto condonem iſtis.* רָחַם & רִחֵם eſt quod Græci dicunt σπλαγχνίζεσθαι, *intimo cordis affectu quempiam proſequi, miſereri, amare, diligere eo amore, quo matrix quæ Hebræis eſt* רֶחֶם *fœtum complectitur, tuendo ſcilicet & fovendo.* Huic opponitur verbum חָרַם *devovere, execrari, tollere, ſine omni commiſeratione*: de quo vid. Chorma num. LXXIX. רַחוּם *misericors.* רַחַם *miſericordia*: cuius plurale רַחֲמִים fere in vſu eſt. Alludit noſtrum barmen / erbarmen. Et ad matricis ſignificationem appropinquat Lat. *ruma*, i.e. mamma, *rumare*, i.e. mammam in os inſerere: ἱμείρω, amo, ἵμερος, *amor*. Eſt ſanè *amor* ex רַחַם vel חָמַר. De hoc vide CCCLXXII. Auguſtin. Ep. 178: Licet dicere non ſolum barbaris linguâ ſuâ, ſed etiam Romanis, *Sihor aarmen*, quod interpretatur, Domine miſerere. Hæc ille. Eſt vero utrumque corruptum; hoc ex רַחַם, illud ex שׁוֹר. Vide Sara.

1.Sam.1.1. יְרֹחָם *Ierocham*, i.e. miſericors.

Eſ.4.8. רְחוּם *Rechum*, miſericors.

1. Sam. 27.10. יְרַחְמְאֵל *Ierachmeel*, miſericordia Dei.

1.Chron.

1. Chron.2.44. רַחַם *Bacham*, vulva sive misericordia.

CLVII.

לֹא עַמִּי Lo-hhammi. Loammi. LoAmmi.

Hos. 1. 9.

C*Vmque à lacte depulisset Loruchamam, rursus concepit peperitque filium: & edixit Iehova, Voca nomen eius Lo-hhammin: quia vos* לֹא עַמִּי *non populus meus estis, nec ego sum futurus vester.* לֹא est particula negativa. עַמִּי est ex עַם populus, cum affixo primæ pers. sing. num. Vide Benammi num. XVII. ex Gen. 19.38. Et 1. Pet. 2.10.

CLVIII.

אַכְזִיב Aczib. Achzib. Achsib.

Mich. 1. 14.

D*Ato munera cum Moreschetha Gathi: domus Aczibi erunt mendaces* לְאַכְזָב (in mendacium) *regibus Israëlis.* Rebus Israëlis & Iudæ jam in summam desperationem adductis, quærebantur à vicinis auxilia, jungebantur fædera, emebantur amicitiæ, & sociorum opes ac vires, vt fit, solicitabantur. Propheta his omnibus nihil præsidij inesse clamitans concessione ironicâ utitur, ostenditque munera omnia quibus vel pax redimebatur, vel vicini ad ferendas suppetias conducebantur, fore prorsus infructuosa, invalida & mendacia. Antonomasia ex textu liquet. אַכְזִיב urbs eadem est cum ea, quæ Genes.38. vers.5. dicitur כְּזִיב: quamvis Vulgata ibi כְּזִיב per *cessavit* reddiderit: quem errorem jam olim

olim Hieronymus notavit in Aquilæ interpretatione. quod tamen Lutherus insuper habuit. כָּזָב est *mendacium*. à verbo כָּזַב *mentiri*. אַכְזָב *mendax* vel *mendacium*. Manavit hinc κοπίζω mentior: & ut quibusdam placet βασκαίνειν, *fascinare, fascinum*: in falsis enim laudibus vetularum fascinum ponit error vulgi: adeoque huc quadrat nostrum zaubern/bezaubern: quod Hebræis est כָּשַׁף: de quo nu. DXII.

Num. 25. 15. כָּזְבִּי *Cozbi*, mendax.

1. Chron. 4. 22. כֹּזֵבָה *Cozebah*, mendacium.

CLIX.

צֶמַח Tzemach. Zemah. Zemach.

Zach. 6. 12.

A*Lloquere Iehoschuhham dicendo, Sic ait Iehova exercituum dicendo, ecce virum, cuius nomen est Tzemach, qui è loco suo* יִצְמָח *germinabit, & ædificabit templum Iehovæ.* Zemach dicitur Salvator mundi IESVS frequentissima appellatione in Prophetis, præsertim apud Esaiam c. 4. 1. & Ieremiam 23. 5. & 33. 14. & apud hunc Prophetam, cap. 3. 8. quia ex arido trunco antiqui stemmatis, prosapiæ videlicet Davidicæ erat pullulaturus. Quare *Tzemach* nomē, cuius ratio hîc redditur, rectè retinuit Lutherus. צָמַח est *germinare, pullulare, oriri, crescere, succrescere.* Alludunt samen & *semen*: & σάμαξ, *gramen, cyma, germen.* Cumque צֶמַח & נֵצֶר ferè sint synonyma, nihil opinor impedit, quin dicamus ad hunc Prophetæ locum respexisse Matthæum allegantem vaticinij veteris veritatem: quo Christum Nazaræum dictum iri à Zacharia prænuntiatum fuit.

Matth. 2. 23.

CLX.

CLX.

נֹעַם Nohham. Noham. Noám.
חֹבְלִים Chobelim. Hobelim.

Zach. 11. 7.

A*Ccepi mihi duos baculos: quorum unum vocavi Nohham, & alterum vocavi Chobelim, & pavi oves illas. Baculum jucunditatis succidi, irritum faciendo fœdus meum, quod pepigeram cum omnibus populis istis. Posteà succidi baculum meum secundum, baculum Chobelim, irritam faciendo fraternitatem inter Iehudam & Iisraëlem.* Longæ sunt interpretum ambages: nos verba duntaxat contemplabimur. Constat ex textu, Prophetam hoc loco agere de rejectione Iudæorum: quibus tam religionis sanctitas, quam ordinis in politico regimine concinnitas propter summam obstinatæ pravitatis duritiem erat auferenda. Confringitur enim & abijcitur uterque baculus: ut, quicquid amęnum atque optabile, quicquid sociabile & ad fraternam inter Iudæos stabiliendam aut conservandam pacem idoneum sit, prorsus abruptum iri atque abolitum significetur: cuius prophetiæ veritatem eloquitur vel ipsa præsens miserrimorum hominum, quos prę oculis habemus, deplorata conditio. נֹעַם *amænitatem, pulchritudinem, decorem* notat: ex R. נָעַם *pulchrum, jucundum, gratum, decorum, acceptabile esse*: de quâ in Nahhomi supra num. CL. ex Ruth. 1. 19. *Chobelim* חֹבְלִים per *funiculos* reddit Vulgata: LXX. per σχοινίσματα: Iunius per *devincientes.* Sed sensus in tuto est ex vers. 14. *Confregi* (inquit Pastor) *baculum meum secundum, baculum Chobelim, irritam faciendo fraternitatem inter Iehudam & Iisraëlem.* i.e. vinculum di-

sciplinæ

ſciplinæ ac regiminis abſtuli, & totum hunc populum diſſipavi. חֶבֶל eſt *laqueus, funis, funiculus*: hæreditas: item *corruptio*: à חָבַל *pignerare, accipere in pignus, devintire*: & ex uſu Chaldaico *corrumpere*: unde *καπηλεύω, adultero, vitio, corrumpo*: ex quo eſt & noſtrum **kauffen**: eſt enim *καπηλεύειν*, vendentium & ementium proprium. Conſule Fullerum ſuper hunc locum, in lib. 6. c. 17. Miſcell. Theolog. p. 162. Pertinent huc græca *ὀφείλω, debeo, ὀφείλημα, debitum, ὀφειλέτης, debitor*. Et noſtra, loben/geloben/angeloben. Quatenus חָבַל *parere* ſignificat, & חֶבֶל dolores partus, dedit nomen Cybelę: quæ propter liberorum multitudinem *mater Deorum hominumque* ab Orpheo celebratur. Partum *dolores* ſequuntur: hi Hebræis ſunt חֲבָלִים, Græcis *βολαὶ*, & *βολοσία* nomen *Lucinæ*, quæ à parturientibus invocatur. Denique חֶבֶל eſt *funis nauticus*: unde *κάμιλος*, quaſi *κάβιλος*: & תַּחְבּוּלָה *conſilium, cogitatio* propriè ea, quam animo verſat is, qui gubernat navim: qui etiam חֹבֵל dicitur Ion. 1. 6. Hinc *βουλὴ conſilium*: & *βουλεύω, βουλεύομαι*.

CLXI.

רָקָא רֵקָא Ῥακά. Raca. Raka. Racha.

Matth. 5. 22.

Q*Vicunque iraſcitur fratri ſuo temerè, tenebitur judicio: quicunque verò dixerit fratri ſuo raca, tenebitur conſeſſu: quiſquis autem dixerit fatue, tenebitur gehennâ ignis.* Nulla hîc divinatione opus eſt: ſi modò in iratum quempiam oculos animi convertas: ex cuius moribus propria vis verbi huius facilè eruitur. Commovetur primum & exæſtuat: mox geſtibus affectum prodit: denique in verba & facta prorumpit.

pit. Hosce tres gradus notat Christus in præsente loco. Iam inter gestus iratorum vix alius frequentior est, quam *expuitio*. Ipse Iehova ad Mosen de Maria, Num. 12. 14. *Si pater eius*, inquit, *sputum inspuisset in faciem eius, annon robore suffusa esset septem dies?* id est, Si pater terrenus aliquod gravius in eam iræ signum edidisset, puderet eam saltem septem dies redire in conspectum eius, sic Iunius ad h.l. in annotationibus. Est igitur רֵקָא ex R. רָקַק vel יָרַק *spuere, despuere*: in Hiphil, *attenuare, tenue reddere*: in qua significatione convenit cum רִיק vel רֵיק: unde הֵרִיק *evacuavit, exhausit, deplevit, exseruit*; item *evaginavit*. רֹק est *sputum*: ex quo nos habemus racksen: & Latini *ructare, screare*: & Græci ἐρεύγειν: Galli *cracher*: quæ omnia videntur ὀνοματοπεποιημένα, & screantium sonitum imitantia. Similis harmonia est πτύω, & *spuo*, & speien. πτύσμα, sputum, speichel. Drusius hoc nomen exponens in tractatu de vocibus Hebraicis N. T. Historiam recenset ex libello, cui titulus, *Via terra*, quæ talis est: *Iosue filius Levi cum quendam hospitio excepisset, deduxit eum cubitum in tecto domus, & scalas abstulit. Media nocte homo ille surripuit vasa aliqua: cum autem descendere vellet, cecidit, eò quod ablata essent scalæ, & fregit cervicem. Manè invenit eum Rabbi Iosua: dixit, Reca: sic faciunt homines tui similes.* Idem ibidem Raca & Rica vel καταπτυστὸν, i.e. *conspuendum* notare dicit, vel *vacuum*: probatque ex libris Thalmudicis, hanc vocem inter convicia apud Rabbinos usurpari. רֵק est *vacuus*, רֵקִים *vacui, otiosi, leves*, Gallicè *vauneants*. Iudic. 11. 3. אֲנָשִׁים רֵקִים homines vacui, ut Arias Montanus reddidit. Luth. lose leute, ut & 2. Sam. 6. 20. Quod consonat cum לְלָא Syriaco ex אֱלִילִ facto: ut Tremellius docet ad hunc Matthæi locum in N.T. Syr. Vide Elul. num. cxxxv.

Iof.19.35. רַקַּת *Rakkath*, vacuitas.

Iof.19.46. מֵי הַיַּרְקוֹן *Mehaijarkon*, aquæ æruginis vel ſputi.

Iof.19.46. רַקּוֹן *Rakkon*, rubigo: alias יֵרָקוֹן, id eſt, rubigo.

CLXII.

Ὡσαννά. Hoſanna. Hoſchaanah. Syr. אוֹשַׁעְנָא. Heb. הוֹשַׁעְנָא. Oſianna. ὠσαννά.

Matth.21.9.

P*Orrò turba quæ præibat & quæ ſequebatur clamabat dicens, Hoſanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini: Hoſanna in altiſsimis.* Vox acclamationis fauſtæ, petita ex Pſal.118.v.25, & adeo trita, ut ex ore infantium ſibi præparatam eam fuiſſe teſtetur Salvator coram jurgioſis Sacerdotibus Matth. 21.16, quid aliud notare poteſt, quàm felices ac proſperos ſucceſſus? quos precabatur Davidis filio populus in ſolenni occurſu, & deductione eius in urbem regiam. Debebatur ſanè Soſpitatori Chriſto vox ſalutis & ſoſpitatis nuntia: quippe qui tot beneficijs *urbem* quamvis ingratiſſimam jam affecerat, & majoribus deinceps *orbem* etiam ipſum erat cumulaturus. Hoſanna contractum eſt ex הוֹשַׁע נָא vel הוֹשִׁיעָה נָּה, i.e. *ſalvifica nunc*, vel *ſalva obſecro*, vel *ſalva nunc quæſo*, ſcilicet ô Iehova: quæ vox bis repetitur in eod. verſ. Pſalmi 118.25. נָא & אָנָּא autem quater ibi habetur, vocula obſecrantis. Radix eſt יָשַׁע. in Hiph. הוֹשִׁיעַ *ſalvum facere*. Vide Ioſua, numer. LXXXVIII. Hæc cum Datiuo jungitur, τῷ υἱῷ δαυίδ. ut Iud.

ut Iud.7.2.2.Sam.10.11.Pſ.86.16. Niſi mâlis ſubaudire *precamur* : ut ſit conciſa & abrupta ſermonis forma, qualis in acclamationibus frequentari ſolet. Cæterum metonymicè *Hoſanna* accipiebatur de frondibus arborum & termitibus palmarum atque olearum ac ſalicum, quos per dies ſeptem feſti tabernaculorum in manibus geſtare ſolebant: ut Caſaubonus Exercit.16.num.2.declarat: quam ſignificationem ſi huc accommodare libet, hic ſenſus erit clamantis populi: *βαΐα πάλλομεν καὶ φέρομεν τῷ υἱῷ δαυὶδ*, id eſt, *in honorem filij David vibramus & ferimus termites palmarum*. Denique ex Hoſánna etiam vocabulum technologicum factum eſt: quo Rabbini hymnos in feſto tabernaculorum per ſingulos dies cantari ſolitos notabant. Habebant enim Hoſannas primi, ſecundi, tertij diei, &c. Baron. ad an. 34. Tom.1.num.5. pag.140. Et Tremellius ad hunc locum in N.T. Syriaco.

CLXIII.

גָּגוּלְתָּא. גַּלְגַּלְתָּא. גֻּלְגֻּלְתָּא. גּוֹלְגַלְתָּא: Golgotha. Gagultha.

Golgatha. γολγοθᾶ.

Matth.27.33.

ET cum veniſſent in locum, qui dicitur Golgotha, quod eſt, Calvariæ locus, dederunt ei acetum bibendum cum felle miſtum. Excidit litera ex Hebræo גֻּלְגֹּלֶת, i. e. caput vel cranium, à rotunditate ſic dictum, quæ Hebræis eſt גַּלְגַּל, item *circulus, orbis, ſphæra, pupilla oculi*, à verbo גָּלַל *volvere*: vide ſupra num. XXXIX. ex Gen.31.48. Hinc eſt noſtrum galgen.

CLXIV.

Ἠλὶ, Ἠλὶ, λαμὰ σαβαχθανί. Eli, Eli, lama - sabachthani. אֵיל אֵיל

לְמָנָא שְׁבַקְתָּנִי. אֵלִי אֵלִי

לָמָה שְׁבַקְתָּנִי. Eli/Eli/lama asabathani.

Matth.27.46. Marci.15.34.

Circiter vero horam nonam exclamavit Iesus voce magnâ dicens, Eli, Eli, lama-sabachtani? Hoc est, Deus mi, Deus mi: cur deseruisti me? אֵל Deus fortis, cum affixo primæ personæ. Vide supra num. XLII. in nomine Iisraël ex Genes. 32. 28. Marcus habet ἐλωὶ אֱלֹהִי ex אֱלֹהַּ Deus, cum eodem affixo. לָמָּה *vt quid,* ἵνα τί, *quare*, compositum est ex præfixo לְ & מָה pronomine interrogativo, i. e. quid. שְׁבַקְתָּנִי Chaldaicè pro עֲזַבְתָּנִי ut est in Psalm. 22. v. 1. est secunda persona præteriti in Kal, cum affixo primæ personæ, singularis numeri: à עָזַב relinquere, deserere: item deponere vel reponere. Vnde עִזְבוֹן mercatus vel nundinæ: quod in ijs merces relinquantur vel deponantur. Accedunt parumper ad Radicem Hebraicam λείπω, linquo, lassen. שְׁבַק alludit ad nostrum schabab.

1. Regum 22. 42. עֲזוּבָה *Hhazubah*, deserta, derelicta.

CLXV.

CLXV.

Βοανεργές. Boanerges. Syr. בְּנֵי־רְגֶשׁ Benai regeschi. Bunhargem.

Marci 3:17.

Constituit Iacobum filium Zebedai, & Iohannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est filij tonitrui. Qui sonora voce Euāgeliū in omnes gētes erant divulgaturi, novo nomine insigniuntur Hebraicè בְּנֵי־בְרָק (sic enim arbitror ex Ios. 19.45.) i.e. *filij fulguris*: nam Biblico nomine voluisse Christum uti vero consentaneum est. De hoc agemus num. DXXCV. Alijs בְּנֵי רַעַם sunt *filij tonitrui*, υἱοὶ βροντῆς. בְּנֵי *filij* est corruptum propter statum regiminis, pro בָּנִים ex singulari בֵּן filius, discipulus, parvulus: item ramus & sagitta, quæ dicitur filius arcus בֶּן־קֶשֶׁת Iob. 41.19. Radix est בָּנָה *ædificare*. Vide Ben-ammi num. XVII. רַעַם est *tonitru*, à רָעַם *tonare, fremere, irasci*. Vide Raemses, num. LVI. Quibus literam *S* in fine negligere religio est (quamvis exempla non desint, in quibus ם & ן Hebræorum in *S*. mutantur, ut קֶרֶן κέρας כַּרְכּוֹם *crocus*) ij ad Syrum respiciunt, qui habet בְּנֵי־רְגֶשׁ, quod ipse interpretatur בְּנֵי רַעְמָא filij fragoris aut tonitrui. רָגַשׁ est *congregare, tumultuari, strepere*, rauschen. רֶגֶשׁ *congregatio, societas, copia, cætus*, gereusch: Hinc Ragesch in Mediâ. Tob. 1.16. Denique רָעַשׁ est *commovere, commoveri, tremere, concuti* cum impetu: unde nomē רַעַשׁ *commotio, tremor, vibratio, strepitus*. Nazianzenus hos Apostolos διὰ τὸ μεγαλόφωνον sic vocatos esse arbitratur, quasi *magnivocos* diceret. Ex dictis radicibus est nostrum rauschen/& ῥοιζεῖν, *sonare, stridere*, ὁρμή, *impetus*; ἅρμα, *currus*; ῥοῶ, *moveor, tremo*: σείω, *moveo*:

κόρυς, *galea*: cui assonat küris: item gerüst: quæ videntur esse voces πεποιημέναι, i. e. sonitum rerum, quas significant, imitantes.

Tob. 1. 16. *Ragesch*, tumultus.

Gen. 10. 6. גִּרְגָּשִׁי *Girgeschi*, peregrinus tumultuans.

CLXVI.

Beelzebul. Syr. בַּעַל־זְבוּב Baalzebub. Beelzebub. Βεελζεβούλ.

Marci. 3. 22. Luc. 11. 15.

S*Cribæ vero, qui Hierosolymis descenderant, dicebant, Certè habet Beelzebul, & certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.* בַּעַל זְבוּב extat 2. Reg. 1. 2: qui erat Deus Accaronitarum. Nomen significat idolum vel *Dominum muscæ*, à muscarum, quæ ibi erat, copia immolatitias carnes sectantium & propter sanguinem victimarum identidem effusum perpetuò circumstrepentium. Alij abigendarum muscarum virtutem isti idolo à gentilibus olim fuisse transscriptam arbitrantur: à quâ etiam nomen acceperit: sicut hodie in macello quodam Pragensi musca nulla conspicitur: quod occultis quorundam artibus effici dubium est nullum: quales Paracelsus tradidisse videri vult in libro de cælesti Medicina, pag. 143. Bodinus in Dæmonomania lib. 1. cap. 3. *In Venetiano*, inquit; *palatio musca nulla esse dicitur, & in Toletano vnica. Hoc nec novum, nec inauditum est. Nam & Magos certis carminibus omnes angues è regione vna abigere animadvertimus.* Apud Rabbinos, magni etiam Scaligeri judicio hîc non vanos, pro certo habetur, muscas veri Dei sacra nequaquam infestâsse, nec sangui-

ſanguinem aut carnes victimarum ligurijſſe: unde factum eſſe opinatur Scaliger, ut Iiſraëlitæ veri Dei cultores Baalem hunc, cuius fanum à muſcis infeſtabatur propter nidorem victimarum, per ludibrium Bahalzebub, i.e. *Dominum ſeu Principem muſcarum* appellarent: qui ab Accaronitis dicebatur haud dubiè בַּעַל זְבָחִים *Bahhal zebachim*, i.e. Deus victimarum ſeu ſacrificiorum. Fuiſſe tamen à Græcis & alijs olim ſacra inſtituta Iovi ἀπομυίῳ, & μυιαγύρῳ Herculi, ex Solino, Pauſania, Æliano, Philaſtrio, Plinio conſtat. Sic iſte lib. 18. c. 28. *Cyrenaici* (populi Africani) *Achorem* (ab Accaron ſeu Ecron urbis nomine dictum) *Deum invocant, muſcarum multitudine peſtilentiam afferente: quæ protinus intereunt poſtquam litatum eſt illi Deo*. De Bel & Baal ſuprà diximus in Ierubbahhal num. c. זְבוּב eſt *muſca*. à R. זוּב *fluere, emanare, effluere*: quod propriè de impurâ αἱμοῤῥοΐα, vel γονοῤῥοία in viro aut muliere capitur, recteque adeo ad muſcas transfertur: quippe quæ omnia conſpurcant, etiam unguenta πολύτιμα, ut Eccleſ. 9. v. 21. al. 10. 1. זְבֻ & דִּבְ. 2. Reg. 6. 25. *defluxus*, ſeu id quod defluit è ventre columbarum. Vide Fullerum lib. 6. cap. XI. A זְבוּב, i.e. *muſca*, eſt σοβὴ *muſcarium* ſeu flabellum, quo abiguntur muſcæ, & σοβέω *abigo*, μυιοσοβέω *muſcas abigo*. Non multum etiam diſſident *muſca*, μυῖα, Mücke/ Mugge. à זְבוּב: literæ enim labiales facile inter ſe permutantur. Illud minimè prætereundum: quod pro Beelzebub in N. T. conſtanter legant magni autores Beelzebul, idque deductum velint à Chaldaico זְבַל *ſtercorare*: ex quo זֶבֶל ſtercus. Ergo Beel-zebul erit Deus ſtercoroſus, κόπριος, κοπρικὸς, κοπρώδης.

Jer. 39. 13. נְבוּשַׁזְבָּן *Mebuſchazban*, loquela ſeu prophetia fluens.

Neh. 3. 3. מְשֵׁיזַבְאֵל *Meschezabel*, auferens fluxum DEVS.

Esr. 10. 43. זְבִינָא *Zebinah*, fluxus, vel fluens nunc.

CLXVII.

טְלִיתָא קוּמִי Ταλιθὰ κοῦμι. Talitha Kumi. Talithakumi.

Marci 5. 41.

PRehensaque manu puellæ dicit ei, Talitha cumi: quod est, si interpreteris, Puella (tibi dico) surgo. τὸ κοράσιον ἔγειρε. *Prior vox* טְלִיתָא planè Syriaca est, respondens Hebrææ נַעֲרָה puella: mascula sunt טְלִי & נַעַר puer. Hodie à Syris scribi טְלִיתָא Drusius docet in Præteritis. Trahe huc Græcum θάλλω, *vireo, floreo, vigeo, pullulo*: & θῆλυ, *fæmella*: θηλαζόμενος, *lactens*: θηλή, *mamma*. Erasmus incertum esse arbitratur, an hoc loco Tabitha legendum sit: ut sit nomen proprium puellæ, quam Christus vitæ restituit: quo nomine puella quoque Ioppensis nuncupata legitur, Act. 9. 36. Sed vanam esse hanc dubitationem docet locus præsens. Verbum קוּמִי utriusque linguæ Syriacæ & Hebraicæ est commune, imperat. fæm. gen. num. sing. à קוּם *surrexit, stetit, erexit, confirmavit, statuit*. מָקוֹם est locus, in quo res quæque stat. Cognatum est apud Græcos κώμη, *vicus, pagus*: & Germ. kommen / quod fit antequam stes. Isaacus Casaubonus verbum comessari ab hac radice deflectit: cujus hæc sunt verba in satyricâ Poesi, pag. 151. *Nomen hoc κῶμος procul dubio cum nascente Græcia natum: est enim purum putum Hebraicum, non ut placet Grammaticis græcum. Prima origine* קוּם *est surgere: inde κῶμος: ut à* מוּם (macula) μῶμος. *Et est κῶμος, propriè, ἀνάστασις*

ἀπὸ

ἀπὸ δείπνου, *eruptio à mensâ in publicum. Tertullianus eleganter vertit eruptiones lasciviarum*, Adversus Gentes: *Æquè oratio convivium dirimit. Inde disceditur non in catervas cæsionum, neque in classes discursationum, neque in eruptiones lasciviarum, Sic maluit, cum posset uno verbo (neque comessatum)* πρὸς τὸ κωμάζειν. Hæc ille: quem eum rideret Heribertus Rosvveidius, surrexit pro Patre Mericus Casaubonus in suâ Pietate p. 145. parte 4. cuius uno duntaxat testimonio erimus contenti, quod citat ex Andreâ Baccio, lib. de Vinis & Convivijs antiquorum: *Sicut jentaculum* (inquit Baccius) *ante prandium, & merenda ante cœnam, sic nocturna erat post cœnam comessatio. Comessatio per simplicem consonantem scribitur: quod post cœnam & intempestâ nocte vadentes vel etiam stantes, nequaquam accumbentes comessarentur.* Κῶμος apud Veteres comessationum nocturnarumque saltationum præses habitus est: quem à כמוש idolo Moabitarum, Deo temulentiæ olim in convivijs culto dictum vult Pagninus in Thesauro. Hinc pro voluptuaria vitâ accipitur Rom. 13. 13. & qualibet petulantiâ, quæ noctu potissimum & à cœnâ exercetur. *Vt interdiu*, inquit Apostolus, *compositè incedamus, non in comessationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac protervijs, non lite & invidia.* Cui parallelus est locus 1. Cor. 10. 7. *Sedit populus ad edendum & bibendum, & surrexerunt ad ludendum.* Hîc παίζειν, ibi κωμάζειν habetur. Cæterum קומי est surge (tu fæmina:) non surge mihi, ut putavit Chrysostomus Homil. 7. in Marcum. Eius verba sunt: *Ait Dominus Talitha kumi: quod interpretatur, Puella surge mihi. Si diceret Talitha kum, interpretaretur, Puella surge. Nunc verò, quia dixit Talitha kumi, interpretatur de Hebraeâ & Syrâ linguâ, Puella surge mihi.*

Kumi, i.e, surge mihi. Videte ergo mysterium, in ipsâ linguâ Hebraâ & Syrâ. Et paullò pòst: *Puella surge mihi non tuo merito, sed meâ gratiâ: mihi ergo surge quod sanaris, non tuo merito.* Hæc ille: quæ ut ne fallant, moneri ex Drusio placuit.

Iosf.19 33. לָקּוּם *Lakkum*, ad resurgendum.

Iud.10.4. קָמוֹן *Kamon*, resurrectio.

1.Reg.4.11. יָקְמְעָם *Iokmehham*, resurrectio populi.

2.Reg.18.18. אֶלְיָקִים *Eljakim*, Dei resurrectio.

2.Reg.22.12. אֲחִיקָם *Achikam*, frater resurgens.

2.Reg.23.36. יְהוֹיָקִים *Iehojakim*, resurrectio Domini.

1.Chron.2.41. יְקַמְיָה *Iekamias*, resurrectio Dei.

Possunt quædam horumce nominum etiam ex R. נָקַם decerpi, i.e, *ulcisci*: præsertim cum sit ex ordine deficientium primâ radicali. Nec abludit significationis affinitas. Surgit enim, qui se ulcisci cogitat. Hinc נְקָמָה *ultio*. Referri huc potest *neco*, & *νέκυς mortuus, occisus*.

CLXVIII.

קָרְבָּן Korban. Corban. קוּרְבָּנִי

Syr. Κορβᾶν. Corban.

Marci 7. 11.

V*Os autem dicitis, si dixerit quispiam patri vel matri, Corban, id est, donum est quocunque à me juvari possis, insons erit: nec permittitis amplius eum quicquam præstare patri suo aut matri suæ, abrogantes sermonem Dei traditione vestra.* Evidens certè expositio vocis קָרְבָּן, ut mirum sit, in tam diversa abire interpretes. ὅ ἐστι δῶρον, inquit Marcus, *quod est donum*. Sic usurpatum legitur

tur Lev. 1. 2. Num. 31. 5. Ezech. 40. 43. Deinde mens Christi aperta est. Flagitantibus auxilium parentibus, *Corban*, id est, donum Deo consecratum opponebant liberi ingrati, falsò persuasi à Pharisæis, potiorem sacrificiorum & sacrificantium, quam parentum habendam esse rationem. Excusationem enim liberorum continent hæc verba dicentium: *Vtcunque juvari à me posses imò deberes: melius tamen fuerit isthæc talia divinis, quibus jam consecrata sunt, quàm humanis usibus impendi.* Credebant etiam, desertionem parentum, muneribus in templo affatim oblatis expiari posse, atque ita magis serviebant ostentationi publicæ in copiosâ victimarum dedicatione, quam privatæ ac domesticæ egenorum parentum sustentationi. Aliàs ex Iosepho plures hujus nominis significationes proferri possunt. *Est*, inquit lib. 2. c. 8. de bello Iudaico, & lib. 18. Antiq. c. 4. *apud Iudæos sacer thesaurus, quem Corban* (Matth. 27. 6. Corbana קָרְבָּנָא) *dicunt. Hunc Pilatus ad inductionem aquarum jussit expendere: erat autem inducenda aqua ab stadijs trecentis. Ob hoc igitur vulgi oboriebantur querelæ: ita ut etiam Pilati, qui Hierosolymam venerat, cum clamore circumdarent tribunal. Ille autem præviderat tumultum eorum: siquidem populo permiscuit armatos milites: qui tunc essent privatorum vestibus induti, præcepitque ut gladijs quidem tunc non uterentur, fustibus autem acclamantes ferirent. Sicque compositis rebus dat ex tribunali signum: confestimque cadebantur Iudæi: quorum multi quidem plagis, multi verò se invicem conculcantes in fuga miserâ protritione perierunt. Tunc ad calamitatem interfectorum stupens multitudo conticuit.* Idem lib. 1. contra Appionem probaturus Pythagoram & Theophrastum leges & mores Iudæorum cognitas habuisse, sic scribit:

bit: *Quod Theophrastus manifestat in his, quæ scripsit de legibus. Ait enim, quia prohibent Tyriorum leges & peregrino sacramento jurare. Inter quæ sacramenta cum quibusdam aliis etiam jusjurandum, quod corban appellatur, enumerat. Apud nullos autem invenitur hoc juramentum, nisi apud Iudæos solos, quod interpretatur ex Hebraica lingua donum Dei.* Hinc Rainoldi viri summi interpretatio extitit existimantis hæc verba: κορβᾶν ὃ ἂν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, juramenti formulam continere: ut sit sensus: *Per corban: si quacunque re à me, sive quod me attinet, juvaberis.* Subintelligendum autem est, *sim vanus aut disperеam, aut habear mendax*: quod genus ellipseos usitatum est in jurejurando. Idem observavit, scitum esse Rabbinorum, *Hominem debere honorare parentes, nisi contrarium voverit.* Sed hæc expositio non placet Drusio in lib. 2. cap. 17. de tribus sectis Iudæorum. Rursum Iosephus lib. 4. antiq. c. 4. refert, Nazaræos voto obligatos seipsos Corban, i. e. Dei donum appellare consuevisse, quod se Deo dicâssent. Docet denique Drusius, tam Arabibus, quàm Turcis etiamnum hodie *Corban* dici victimas votivas: quarum cutis, caput, pedes & quarta pars carnis *Sacerdoti* præbeatur, altera detur *pauperibus*, tertia *vicinis*, reliquum victimatores sibi & comitibus parent ad vescendum. Ex his omnibus quinque vel sex significata vocis Corban elicueris: est enim 1. *donum* seu oblatio propriè sacra. 2. *Locus* pecuniæ sacræ, qui & בֵּית־קָרְבָּן dicitur. 3. *Thesaurus* ex his collectionibus. 4. *Iuramentum* seu votum. 5. *Lex* seu statutum, quod sic vocabatur. 6. *Persona* Deo devotæ. R. est קָרַב accessit: vnde kruppen/aliàs kriechen/i. e. *repere*. In Hiph. הִקְרִיב *fecit appropinquare, obtulit*. קֶרֶב est *medium* cuiusque rei: & quicquid intimum est ac propinquissimum

simum homini, ut *cogitatio*, item *intestina*. Non planè abeunt *prope, propinquo*: item, *coram*: χρέω, *appropinquo, tango*.

CLXIX.

Ἐφφαθά, Ephphatha. Syr. אֶתְפַּתַּח Hephethah.

Marci 7. 35.

AC *suspiciens in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est, Adaperitor*. Hebræum est הִפָּתַח imperativus in Niphal, Syrum אֶתְפַּתַּח. Quamvis sint, qui verba perfecta, quæ passionem suam recipiunt de manu alterius, imperativum in Niphal non habere tradunt: ijs tamen repugnat hoc exemplum הִפָּתַח *adaperitor*: ut & הִטָּהֵר *mundator*, Matth. 8. 3. à טָהַר mundare. Rad. פָּתַח est *aperire, solvere, calare, sculpere, pingere, fodere*: à qua etiam nomen contigit vocali *Patach*, id est, apertio: quia hæc vocalis clarum sonat, ac proinde ore aperto est pronuntianda. מַפְתֵּחַ est *clavis*. פִּתְחוֹן *apertura*. Hîc linguæ amicè inter se conspirant: *Pateo, patulus*, πετάννυμι, πετάζω, πετάω, *i.e. aperio, pando, explico*; weit/pfat/&c.

Gen. 10. 13. נַפְתֻּחִים *Naphtuchim*, aperti.

Ios. 15. 9. נֶפְתּוֹחַ *Nephthoach*, apertio.

Ios. 15. 42. יִפְתָּח *Iiphthach*, Iephte, aperiens.

Ios. 19. vers. 14. יִפְתַּחְאֵל *Iiphtachel*, aperiens DEVS.

1. Paralip. 24. vers. 16. פְּתַחְיָה *Petachjah*, aperuit DEVS.

CLXX.

CLXX.

Βαρτίμαιος. Bartimæus. Syr. בַּרטִימַי.

Bartimeus.

Marci 10. 46.

T*Vnc veniunt Hiericho: eoque egrediente ab Hiericho ac discipulis eius ac turba multa, filius Timai Bartimaus cacus sedebat apud viam.* טִימַי בַּר טִימַי Timai filius Timai. Parens & filius cognomines. בַּר est *filius*: item *frumentum, fructus, pabulum*; vox est magis Chaldaica quam Hebræa. Psal. 2.12. Prov. 31.2. Dan. 3.25. & 31. Sæpe occurrit in nominibus proprijs. *Bartholomaus* filius suspensus, vel hauriens aquas. *Barrabas* filius patris, vatersöhnlin. *Barjesus* Act. 13. 6. filius salutis. *Barnabas* filius animæ vel prophetæ. *Barsaba* filius quietis. De quibus singulis suo loco. Possunt hinc deduci Latina, *partus, pario*. Et nostra bier & frucht: item *frumentum, farrago*. Timæus Hebraicè & Syriacè potest exponi. Syris סַמְיָא vel סוֹמָא cæcum significat: ut Bartimæus, sit *filius caci*: quod Euangelista insinuare videtur in verbis præsentibus. Sic ט in ס transibit. Hebraice Bartimæus reddi potest per *filium immundum*. טְמָא *immundum* notat, à R. eiusdem formæ, quæ significat immundum esse. Hinc *tamino, attamino, contamino*. Vide *Dimona* nomen, quod significat sterquilinium, num. DXXIX.

CLXXI.

Ἀββᾶ. Abba. אַבָּא. Abba.

Marci 14. 36.

D*Ixitque, Abba, Pater, omnia poßibilia sunt tibi.* Rom. 8.15. *Accepistis spiritum adoptionis, per quem clamamus*

mus ἀββᾶ ὁ πατὴρ, *Abba Pater*. Hîc manifestum est ex verbis Christi, ὁ πατὴρ (pro ὦ πάτερ, enallage nominativi pro vocativo) additum fuisse Syro אַבָּא explicationis caussa. Qui mysterium conjunctionis gentium cum Iudæis quærunt ex geminatione Pauli ἀββᾶ ὁ πατὴρ, ut societas Hebraicæ & Græcæ Ecclesiæ insinuetur, non attendunt, Christum nunquam Græcè esse locutum. Quare sufficit, explicationis gratia hæc coniūgi. Syrus habet אַבָּא אַבוּן *Abba pater noster*. Abba & Aba est ex verbo Syro אֲבָא dilexit: cui respondet Hebræum אָבָה *voluit, concupivit*: de quo nos suprà egimus in nomine Abraham n. x. ex Gen. 11. 26.

CLXXII.

Σίκερα. Sicera. שִׁכְרָא Syr.

Luc. 1. 15.

ERit *enim magnus in conspectu Domini, & vinum siceramque non bibet: & spiritu sancto implebitur etiam à ventre matris suæ.* Vino apponitur Sicera, Syr. שִׁכְרָא, Hebraicè שֵׁכָר, sicut in libro Iudicum c. 13. 4. ubi de voto perpetui Nazaræatus Simsonis agitur יַיִן & שֵׁכָר *vinum & sicera* conjunguntur. Edicitur enim uxori Manoachi: ut ab omni vino & potu inebriante abstineat. Idem præceptum datur Sacerdotibus Lev. 10. 9. *Sicera*, ut Hieron. ad Nepotianum scribit, *omnis potio est, quæ inebriare potest, sive illa, quæ fermento conficitur. Sic pomorum succo aut favi decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus aqua pinguior coloratur.* Babylonijs olim ex palmis vina factitia erant, quæ Plinius lib. 14. c. 16. describit. Potest vox שֵׁכָר per *temetum* exponi: nam & hoc nomen generale

rale est apud Latinos: Tertullian⁹ Schechar per *ebriamen* reddit novo vocabulo. R. שָׁכַר est *inebriare, ebrium esse.* שִׁכֹּר *ebrius.* Hinc proculdubio dictum est zucker/*saccharum.* Ausim dicere *Cerevisiæ* nomen ex *Sicera* accersitum esse: nec dissentire videntur Gallicæ translationis autores: qui hoc in loco siceram per *cervoise* transtulerunt. Basilius σίκερα dicit esse πᾶν τὸ δυνάμενον μέθην ἐμποιῆσαι.

CLXXIII.

Σαμαρείτης. Samaritanus. שֹׁמְרוֹנִי Syr. שָׁמְרָיָא Samariter.

Luc. 10.33.

CVm neque Sacerdos, neque Levita vulnerato à latronibus & semineci opem ferant, & *Samaritanus* superveniat: qui viatorem lotum, unctum, obligatumque imponit jumento, commendat hospiti, juvat alimentis, instruit sumtibus, donec sanitati plenè restituatur: facilè cuivis patet, Christum in hac parabola, vel historiâ ad vocem propriamq; notationem nominis *Samaritani* respexisse. שָׁמַר est *servare, conservare, custodire, respicere.* Hinc evidenter planè atque exactè defluxit nostrum schirmen/beschirmen/schirm. שֹׁמֵר est custos schirmer: quod 2. Reg. 12. v. 21. est nomen proprium.

Ios. 15. 48. שָׁמִיר *Schamir*, custodiens: vel adamas.
1. Reg. 16. 24. שֶׁמֶר *Schemer*, custos.
2. Par. 11. 20. שְׁמַרְיָה *Schemarias*, custodia Domini.
Gen. 46. 13. שִׁמְרוֹן *Schimron*, custodia.
Samaria, i. e. custodia.
1. Par. 8. 17. יִשְׁמְרַי *Iischmari*, custos.

CLXXIV.

CLXXIV.

Λάζαρος. Lazarus. לְעָזָר Syr. Lazarus.

Luc. 16. 25.

HOminem prorſus egenum, omniqueauxilio deſtitutum non aliud decet nomen, quam ut ab auxilio (uti omnes conſentiunt, qui hoc nomen expoſuerunt) nuncupetur. עֵזֶר eſt auxilium; de quo egimus in nomine *Elieſer* num. LXIX. ex Exod. 18.3. Iacobus Fullerus cap.10.l.1. Miſcell.præfigit לא voculam negationis: ut Lazarus eum notet,cui *non ſit auxilium*, ἀβοήθητον. Facilè autem א obliteratur & in ׳ abſconditur:ſicut in בָּגָד pro בָּא גָד Gen. 30.v.10. *venit turma*. Alijs Lazarus eſt quaſi dicas לְעֲזוֹר *ad juvandum*. ל eſt præfixum,& עֲזוֹר eſt infinitiuus,à עָזַר auxiliari. Sic Lazarus intelligitur is: ad quem certatim accurrere quiſque debeat :ut opem ferat,cibum alius,alius potum,veſtes,medicamenta,emplaſtra,& conſimilia alia ſuppeditando : nam his omnibus deſtituitur homo egentiſſimus & miſerrimus.Poteſt etiam prorſus negligi Lamed:nam videbimus haud pauca nomina, quæ hanc literam à fronte ſibi aſſumunt abſque aliqua ſignificationis peculiaris energiâ,ut in Lamech,Laſcha,&c. Tertullianus & Prudentius Lazarum eundem eſſe volunt, qui alias *Eleazar* dicitur : ut ſuprà notavimus. Hieronymus ſimpliciter Lazarum per *adjutum* reddit,quaſi ſit נֶעֱזָר. Iunius autem in Lucæ cap. 16. per eum, *cui ferri oporteat adjumentum*. Græcis Λάζαρος eſt *homo recens mortuus* : & λαζάρωμα *veſtis emortualis* : ut ex Meurſio annotavit Matth.

Marti-

Martinius in Lexico. Impressit sanè vox *Lazarus* alta sui vestigia universis penè linguis: quo fit, ut etiā nos nosocomia vocemus lasareten/ & laserenen. Galli *ladrerie* lepram & scabiem atque elephantiasin vocant. Idem Belgæ, Itali, Angli æmulantur.

CLXXV.

Rabbi Ῥαββί. Syr. רַבִּי. Rabbi.

Ioh.1.38. & Ioh.20.16.

C*Onversus verò Iesus & conspicatus eos sequentes se, dicit eis, Quid quæritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, si interpreteris, Præceptor) ubi moraris.* Ioh.20.16. *Dicit ei Iesus, Maria. Illa se convertens dicit ei, Rabboni, quod dicitur, Præceptor.* רַב, רַבִּי, רַבּוֹן, רַבּוּנִי honorifica erant nomina: quæ inter Iudæos paullò ante Christi tempora inoleverant: nam prophetarum ætas, & quæ eam antecedit, nullos titulos usurpavit. Christus, uti sese moribus eorum, quibus cum vivebat, attemperavit, accumbendo, lavando, ungendo: ita se titulus vulgò receptis insigniri passus est, imò vero etiam discipulos idcirco laudavit, sicuti ait Ioh.13.13. *Vos me vocatis Præceptor ac Domine: & rectè dicitis: sum enim.* רַב *magistrum* sive *doctorem* notat, item *multum, magnum, amplum, præsidem, præfectum*. à רָבַב & רָבָה *multiplicari, augescere, crescere, copiosum esse.* רַבִּים *multi, magni, magnates.* רֹב *multitudo, amplitudo,* & in genere qualiscunque præeminentia doctrinæ quæ in magistris, potestatis quæ in præsidibus, autoritatis quæ in Dominis requiritur his vocibus notatur. Potest huc trahi græcum ῥάπτω, i.e. *congrego, consarcino, consuo:* unde & nostrum est raffen.

Lev.11.22. אַרְבֶּה *Arbeh*, locusta. v.n. CCCCXXXII.
Deut.3.11. רַבָּה *Rabbath*, grandis, multa.

Ios.

Iof. 19. v. 20. רַבִּית Rabbith, multitudo, fænus, usura.

CLXXVI.

Messias. מָשִׁיחַ. Syr. מְשִׁיחָא.

Μεσσίας. Messias.

Ioh. 1. 41.

ERat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant illa ex Iohanne, & secuti fuerant eum: invenit hic prior fratrem suum Simonem, & dixit ei, Invenimus Meßiam, quod est si interpreteris CHRISTVS. id est unctus. Ioan. 4. 25. *Scio Meßiam venturum, qui dicitur Christus.* Syriacè מְשִׁיחָא. Augustinus Tract. 16. in Ioh. *Meßias unctus est: unctus græcè Christus est, Hebraicè Meßias est: unde & Punicè Messe dicitur unge. Cognata quippe sunt linguæ istæ ac vicinæ Hebraica, Punica, & Syra.* Hæc ille. R. מָשַׁח est ungere: מִשְׁחָה unctio. Toar מָשׁוּחַ *pictum* significat: quare non fuerit alienum si nostrum schmincken/ schminck/ huc transferamus, & schmuck. Item *maßiche* μαςίχη, unde *oleum mastichinum*, præstantissimum scilicet & odoratissimum.

CLXXVII.

כֵּאפָא. כֵּיפָא. Κηφᾶς. Cephas.

Kephas. Cephas.

Iohan. 1. 42.

INtuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu vocaberis Cephas, quod declaratur Petra. Πέτρος Græcis appellativum quoq; est, Latinis autem Petrus duntaxat proprium: quare non rectè Vulgata: *Quod interpretatur Petrus.* Syris כֵּיפָא & כֵּאפָא, Chaldæis

כֵּיף & כֵּף, tam proprium quam appellativum est. Ludunt in re seria, qui Christum his verbis ad Græcũ κεφαλὴ respexisse volunt, Petrumq; caput Ecclesiæ declarâsse. Aliter & rectè quidem Isidorus l.7. col.171. *Dixerat, inquit, Petrus, Tu es filius Dei vivi. Deinde ei Dominus, super hanc petram quam confessus es, ædificabo, inquit, Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus.* Et Augustinus de verbis Domini secundum Euangelium Matthæi 16. Serm.13. *Quia Christus est petra, Petrus erit populus Christianus. Petra enim principale nomen est, ideo Petrus à petra, non petra à Petro: quando non à Christiano Christus, sed à Christo Christianus vocatur. Tu ergo, inquit, es Petrus: & super hanc petram, quam confessus es, super hanc petram, quam cognovisti, dicens, Tu es Christus filius Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam: super me ædificabo te, non me super te. Aliter ergo Christus petra, & aliter Petrus petra.* Hæc August. Porro Hebræis quoque כֵּף est petra, in pl. כֵּפִים petræ Jerem.4.29. Iob.30.6. Prov.5.16. Reduci solet ad R. כָּפַף vel כִּיף *cavavit, curvavit*: ut significare propriè videatur petram concavam. אָכַף quoque est *curvavit*. כַּף est *vola manus, planta pedis*. Consonat hîc lingua Latina, in verbo *cavare, excavare*: & Græca in κάμπτω, *flecto*, καμπύλος, *curvus*, κυφός, *incurvus*: & *cophinus*, κόφινος. Goropius Becanus hinc deducit *Cappa* Hispanorum & nostrum *kappe*: & *coiffe, coiffer* Gallica. Ipsa litera כ à cavitate dicta videtur: cui respondet κάππα Græcorum. *Caballus* à cavanda terra: quia *terram ungulo fodit*, ut ait Scriptura Iob 39.21. Et Virgil. Georg.3.

cavatque Tellurem & solido graviter sonat
ungula cornu.

CLXXVIII.

CLXXVIII.

גְּפִיפְתָא Γαββαθᾶ. Gabbatha.

Gabbatha.

Ioh. 19.13.

Pilatus ergo cum audisset hunc sermonem, eduxit foras Iesum, conseditque in tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè Gabbatha. Hebraica dicitur hæc vox: quæ tamen Syriaca potius est: unde intelligimus, Syriacam etiam dialectum nonnunquam Hebraicæ linguæ nomine gaudere. Aramicè tamen seu Syriacè loqui & Iudaicè opponuntur 2. Reg. 18.26. גַּבְּתָא per λιθόστρωτον, i. e. *lapidibus stratum* exponit Euangelista. Tremellius pauimento elevatum dicit esse locum, quem Paraphrastes vocet גְּפִיפְתָא quod septus esset & clausus loricâ seu peribolo, Gallicè *Parquet.* R. Syriaca est גְּפַף *claudere, complecti.* Sed si insistere velimus literis vocis γαββαθᾶ, ut par est, ad גַּב vel גְּבַע vel גָּבַהּ revocandum est גַּבְּתָא. Quamvis elevationis in voce λιθόστρωτος nullum sit indicium: tamen quia de tribunali sermo est, res ipsa clamat, editiorem fuisse hunc locum, ex quo sententiæ, ut mos est omnium gentium, ad circumfusam in humiliore loco plebem promulgari possent. Huncce talem locum *lapidibus stratum* fuisse ex Euangelista constat: *elevatum* autem res ipsa docet: *septum peribolo* conjectura Paraphrastæ innuit: cui assentiatur, qui velit. גַּב est altum, eminens, excelsum, sublime, dorsum, altitudo, statura, gibbus. גִּבֵּן *gibbosus:* unde *gibber, gibbus:* & nostrum gebogen. גָּבַהּ est *elevare, extollere, superbire, excellere.* גֹּבַהּ superbia, sublimitas, altitudo. Hinc giebel ob eminentiam, & gipffel, i. e. *summitas arborum.* גִּבְע est

sublime esse: unde גִּבְעָ *collis*: de quibus singulis suis in locis dicendum erit plenius.

Num. 32. 35. יָגְבְּהָה *Iogbehah*, exaltatio sive altitudo. יָגְבְּאֵל *Iogbeel*, altitudo Dei.

CLXXIX.

Θωμᾶς. Thomas. Syr. תָּמָא. Thomas.

Ioh. 21. 2. & 20. 24. & 11. 16.

E*Rant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathaneel, qui erat ex Cana Galilaea.* In tribus istis assignatis locis Thomas per δίδυμον seu gemellum exponitur. תוֹם vel תְּאוֹם est *geminus*, pl. תוֹמִים & תְּאוֹמִים *gemelli* Gen. 25. 24. R. est תָּאַם *geminare* vel *geminari* Exod. 26. 24. Consentiunt hîc linguae in vocibus δίδυμος, δύω, *duo*, zween / zwillig. Oecumenius in cap. 1. Actor. per *abyssum* reddit, à תְּהוֹם *abyssus, vorago, locus aquarum multarum*. Sed perperam, & contra toties iteratam Spiritus Sancti declarationem.

CXXC.

חֲקֵל דְּמָא Ἀκελδαμά. Haceldama. Aceldama. Hakeldama.

Actor. 1. 19. Matth. 27. 5.

I*S igitur* (Judas) *acquisivit agrum ex mercede injustitiae, & praecipitatus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera eius: innotuitque omnibus habitantibus Hierosolymae: adeo ut vocetur ager ille propria ipsorum lingua Aceldama, hoc est ager sanguinis.* Vulgata versio habet hoc nomen in cap. 27. v. 5. Matthaei, quamvis ibi in fonte Graeco non

non extet. Eius verba sunt: *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt; Non licet eos mittere in Corbanan, quoniam pretium sanguinis est. Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis usque in hodiernum diem.* Verba sunt Syriaca חֲקֵל דְּמָא *Chakel dema.* חֲקַל & חַקְלָא est *campus, ager*, cui respondet Hebricum חֵלֶק *ager ab alijs divisus*, seu *pars agri* ein stück landes: ubi obvia est metathesis literarum in חֲקַל & חֵלֶק. Vide supra nu. cx. nomen *Selahh-hammachlekoth*, i.e. petra divisionum, ex 1. Sam. 23. 28.

דְּמָא idem est atque Hebræorum דָּם *cædes*. Damascum fratricidio Caini qui nobilitatum credũt, nomen combinant ex דָּם & שַׂק, i.e. saccus; ut sit *saccus sanguinis*. Qui Nicodemi nomen Hebræum esse credunt, illud combinant ex נָקִי & דָּם, i.e. *innocens sanguis*: quæ voces juxta se positæ extant in Psal. 94. 21. & 106. 38.

CXXCI.

בַּר־נַבָּא Βαρνάβας. Barnabas. Barnabas.

Actor. 4. 36.

Ioseph ergo, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis, quod est, si interpreteris, filius consolationis, Levites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pecuniam deposuitque ad pedes Apostolorum. Βαρνάβας, id est, υἱὸς παρακλήσεως. נַבָּא est *consolatio*, inquit Iunius, à נְבָא *consolari*, vel potius ab Hebræo נִבָּא *prophetare*. Nam & Hieronymus per filium Prophetæ exponit, qui Hebræis est נְבִיא: cuius muneris pars quæ-

 dam,

dam, eaque præcipua consistit in doctrinæ applicatione ad auditores sive consolando, sive exhortando. Vocatur ergo haud dubie Barnabas ab eximia in conscientijs erigendis, qua pollebat, facultate. Verùm magis probatur Drusij coniectura, qui *Barnama* legendum arbitratur pro Barnaba, *mem* charactere in *beta* mutato propter affinitatem. נְחָמָה est *consolatio* tam Syris quàm Hebræis: nisi quod isti ה in fine scribant, illi א. De בַּר, i. e. *filius*, egimus num. CLXX. in nomine Bartimæus ex Marci 10. 46. De verbo נָחַם consolari vide in Noach num. V. ex Gen. 5. 29.

CXXCII.

Ταβιθά. Ταβιτά. Tabitha. טְבִיתָא Syr. Tabna.

Actor. 9. 36.

Ioppæ verò fuit quædam discipula nomine Tabitha: quæ, si interpreteris dicitur Caprea. Hæc erat dives bonorum operum & eleemosynarum quas præstabat. Tabitha Syrum est, ex טְבִיָא, vel טְבִיתָא *dama* vel *caprea*; quam Hebræi dicunt צְבִי & צְבִיָּה à צָבָה *tumescere*; de quo in nomine Tzeboim, num. CCLXII.

CXXCIII.

Ἐλύμας. Elymas. Syr. אֶלוּמַס Elimas.

Actor. 13. 8.

PRoprætor Sergius Paulus vir prudens advocatis Barnaba & Saulo efflagitavit audire sermonem Dei: Obsistebat

autem

autem eis Elymas, id est, magus, (ita enim explicatur nomen eius) quærens avertere Propratorem à fide. Per *magum* interpretatur Lucas nomen *Elymas*: quod Arabicum esse docet Drusius in Præteritis, quibus עלים est sapiens à עלם *nosse, scire*: ex quo est etiam Sapientiæ nomen receptum inter Arabes. *Quid si dicamus* (inquit idem Comment. priore ad voces N.T.) *Sapientiam ita dictam* ἀπὸ τὸ עלם, id est, *abscondit, occultavit, ut Græci quidam* σοφίαν *appellatam putant, quasi* ζοφίαν, *quod esset res occulta & abscondita? Quò fortasse respexit Iesus Syr. c. 6. 23. Sapientia, inquit, secundum nomen suum non multis est manifesta.* Nos supra nu. I III. Σοφίαν ad צפון, i. e. *absconsio* reduximus, ex nomine Tzophnath-pahhneach, quod Iosepho à Pharaone fuit inditum, quem *occultorum repertorem* indigitavit, Gen. 41. 45. צפן enim est *abscōdere, occultare.* Quæ igitur ibi est ratio nomenclationis, eadem hîc quoque esse potest. Fullerus lib. 5. Miscell. c. 11. commendat eruditam Bezæ conjecturam, qui à עלימא nomen Elymas factum putat. *Quod verò* (inquit) *objicit Iunius* Ελύμας *in utraque paraphrasi Syra & Arabica per* א *non per* ע *scribi, nihil impedit. Siquidem Paraphrasta nomen idiomatis Cyprij proprium Græcorum more ab Euangelista prolatum eodem fideliter reponendum existimarunt. Elymas ad verbum notat* τὸν κρύφιον vel τὸν κρυφιαστὴν, id est, *occultum vel occultarum rerum studiosum: qualis est Magorum quilibet.* His tamen non acquiescit Casaubonus in Notis. *Qui existimant*, inquit, *sensum horum verborum esse, ut dicatur iste, qui proprio nomine Barjesus vocatur, per antonomasiam fuisse Elymas sive Magus appellatus, non videntur animadvertisse, fuisse id nomen apud illas gentes vsitatum: ut sunt alia nomina virorum propria.*

Apparet id ex historiis Græcorum, in quibus aliquos legere memini, qui ita appellabantur. Diodorus Siculus lib. xx. Regis Libyæ cujusdam meminit, quem Elimam vocat: quem sanè verisimile non est, ob singularem quandam Magiæ peritiam ita fuisse nuncupatum: multò etiam minus, quod quidam de isto Elyma suspicantur, nomen invenisse ab Elymaide Persidis regione, est consentaneum. Itaque de hoc loco ἐπέχω, præsertim cum Syrus dissentiat interpres. Sed quod ad Syrum attinet, jam responsum est à Fullero. Quod autem commune fuerit alijs etiam nomen Elymas, nihil obstat, quin idem nomen uni ex caussa & certo judicio, alijs verò temere fuerit impositum: ut hodieque contingit. Stat igitur sententia à עֲלָמָא vel עֲלִים esse Elymas, & radicem esse עָלַם, i. e. *latuit, abscondit, celavit, occultavit.* Vnde frequentissimum illud nomen עוֹלָם, i. e. *seculum* seu *tempus, cuius finis ignotus est.* עֶלֶם adolescens. עַלְמָה puella seu virgo, quæ virum nondum est experta. Exactè respondet Latinum *clam.* Nec abit Græcum καλύπτω, i. e. *velo, tego.* κάλυμμα velamen. ut nec Germanica klam/heimlich/heimligkeit.

Num. 33. 46. עַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה *Hbalmon diblatajema*, id est, occultatio massarum ex ficubus compactarum.

Esr. 4. 9. עֵלְמָיֵא *Elamitæ* Act. 2. 9. & *Elymais* regio Tobiæ 2. v. 10. ab occultatione nomen habent.

Genes. 10. 22. עֵילָם *Hbelam*, adolescens, vel occultus.

Gen. 36. 5. יַעְלָם *Iahblam*, adolescens.

Cæterum Syriaca Paraphrasis ita habet: *Resistebat eis Bar-schuma; cuius nomen exponitur Elimaus.* Ibi Tremellius: Bar-schuma Latinè sonat filium nominis: ac Hebraismus est pro homine celebri. Elimaus

maus Hebraicè scriberetur אֱלִיפֶעֶץ, quod sonat divinum consilium. Salutem enim ei adscribebant, qui eius arte dementati erant, eò quod putarent, eum divinorum consiliorum esse participem. Sic solet Satan suas artes amplis titulis ornare & tegere. Hæc ille.

CXXCIV.

Μαρὰν ἀθά. Maran-atha. Syr. מָרַן אֲתָא. Maharamotha.

1. Cor. 16. 22.

SI *quis non amat Dominum Iesum Christum, sit anathema, maran-atha.* Μαρὰν ἀθά hîc exponitur per *anathema*; ut res ipsa intelligatur: licet vocabula non reddantur, ut in hactenus explicatis locis. Syriacè מָרַן אֲתָה est *Dominus noster venit,* & מָר est מָרֵא Dominus. ן est affixum pl. num. 1. pers. sicut נו apud Hebræos. אֲתָא vel Hebraice אָתָה est *venit.* Abruptum est loquendi genus: quo executio Ecclesiastici judicij Deo judici commendatur. *Ecce venit Dominus,* inquit Iudas v. 14, *cum sanctis millibus suis: ut ferat judicium adversus omnes, & redarguat, quicunque ex ipsis sunt impij.* Cæterum tria erant genera anathematis apud Iudæos, seu tres potius illius gradus: quorum primus dicebatur נִדּוּי *separatio, expulsio, remotio,* à נָדָה, in Piel נִדָּה *removere, fugare, elongare*: seu ut Ioh. 9. 22. & 12. 42. & 16. 2. habetur, ἀποσυνάγωγον ποιεῖν, è synagoga excludere. Cognata sunt נָדַח & דּוּחַ, i. e. *cum impetu expellere, eijcere, profligare.* Qui hac specie anathematis feriebantur, ceu immundi à cætu Ecclesiastico ad tempus removebantur. Altera species erat חֵרֶם, quâ quis se non emendans ex populo suo ex-

ſcindebatur. V.ſupra num.LXXIX.Horma. Extrema & omnium graviſſima imprecationis formula dicebatur שַׁמְתָּא vel שַׁמַּתָּא vel שַׁמָּתָא ,qua quis pro *maledicto* habebatur. Hæc convenit cum מָרַן אֲתָא : nam שֵׁם inter nomina Dei propria refertur. Alij tamen hoc nomen componunt ex שָׁם *ibi*,& מִיתָה *mors*: ut exitio devotos, & Domino ſine ulla ſpe veniæ deditos intelligas, qui huic excommunicationi ſubderentur. Alijs Maran-atha eſt מָחֳרָם אַתָּה, id eſt, *maledictus tu*. Alijs denique מִטֶּרֶם מוֹתָה,q.d.*ante mortem*: ut ſignificetur anathema morti deſtinatum.Nos primam noſtram expoſitionem ſolidam & genuinam judicamus. Certum autem eſt hanc formulam ex Synagogâ eſſe petitam & uſurpatam fuiſſe à Paullo, quod Eccleſiis etiam Græcis eſſet familiaris, ut *Amē,Halleluja, Sabaoth*,&id genus complura.V.Ioh.Coccejum in duobus tit.Thalmud.p.146.

CXXCV.

שָׂטָן Satan. Satanas. Σατανᾶς. Satanas. Syr. סָטָנָא.

1.Theſſ. 2.18.

Voluimus venire ad vos ego quidem Paulus ſemel atque iterum,ſed impedivit nos Satanas. Qui *impedit & adverſatur* Satanas dicitur: quem etiam Petrus 1. Pet. 5.v.8. ἀντίδικον ſeu *adverſarium* exponit,à R. שָׂטַם *odio habere*:unde שָׂטָן *oſor,inimicus, adverſarius*. Vide ſupra num.XXIV. in nomine SITNA.

CXXCVI.

CXXCVI.

Μελχισεδέχ Melchiſedech. Syr. מַלְכִּי־צֶדֶק Melchiſedech.

Hebr. 7.1.

NAm hic Melchiſedech Rex erat Salem, Pontifex Dei altiſsimi, qui occurrit Abrahæ revertenti à cæde Regum, & benedixit ei: cui & decimas ex omnibus impartitus eſt Abraham; qui primum quidem ex interpretatione dicitur Rex juſtitiæ, deinde verò etiam Rex Salem, quod eſt Rex pacis. מַלְכִּי eſt Rex meus: quanquam hîc compoſitionis potius quam affixi habeatur ratio. מֶלֶךְ Rex: ex quo nomina idolorum in ſacris frequentata, *Melech, Molech, Milcom.* Hinc Germanicum Mild: Regum enim eſt εὐεργετεῖν. Luc. 22. 25. Fullerus lib. 3. Miſcell. cap. 17. Melech, inquit, ſi vocis origo ſpectetur, *Conſul* propriè exponetur. Etenim R. ſeu thema, unde formatur, *conſulere* ſignificat, ſeu *conſilium dare*: נִמְלַךְ cogitare, deliberare. Melicerta Hercules dictus à מֶלֶךְ rex & קַרְתָּא urbs. Euſeb. lib. 1. præparat. Evang.

Gen. 11. 29. מִלְכָּה *Milca*, regina.

Gen. 20. 2. אֲבִימֶלֶךְ *Abimelech*, Pater Rex, vel Pater Regis: vel Regum ſummus.

Geneſ. 46. 16. מַלְכִּיאֵל *Malciel*, Rex meus Deus.

Lev. 20. 2. מֹלֶךְ *Molech*, Rex.

Ierem. 38. 7. עֶבֶד מֶלֶךְ *Hhebed-melech*, ſervus Regis.

Ier. 7. 18. מְלֶכֶת *Melechet*, Regina: quam Μύλιτταν Aſſyrios nominare, non multum abeunte nomine, Herodotus autor eſt in Clione.

Neh. 12. 14. מְלִיכוּ *Melicho*, regnum eius.

Eſr. 10. 29. מַלּוּךְ *Malluch*, regnans.

Ioſ.

Iof.19.26. אֲלַמֶּלֶךְ *Alammelech*, Dei regnum.
Luc.3.24. מַלְכִּי *Melci*, Rex meus.

צֶדֶק est *justitia*, à צָדַק *justificari, justum esse, justã causam habere*. In Hiphil הִצְדִּיק est *justum pronuntiare, justitiam imputare, reum absolvere, justum declarare*. Sunt qui vocem δικαιοῦσθαι hinc decerptam volunt: quã Paulus gravissimo de justificatione negotio identidem applicat. Nec certè longè abeunt *δίκη, jus, δίκαιος, justus*: & Lat. *dica*. Aliquo modo etiam alludit Germ. tugend / virtus, quæ nihil est aliud quam justitia universalis, juxta illud tritum:

ἡ δὲ δικαιοσύνη, συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή 'στι.
Iustitia in sese virtutes continet omnes.

Iof.10.1. אֲדֹנִי צֶדֶק *Adonitzedek*, Domini justitia, vel Dominus justitiæ.
2.Sam.8.17. צָדוֹק *Tzadok*, justus.
1.Reg.21.11. צִדְקִיָּה *Tzidkijah*, justus Domini.
2.Reg.24.19. צִדְקִיָּהוּ *Tzidkijas*, justitia Dei.
Matth.16.12. *Sadducai*, צְדוּקִים justi.

CXXCVII.

Salem. שָׁלֵם. Σαλήμ. שָׁלֵם.

Salem.

Ebr. 7. 2.

IDem, qui Melchisedech appellatur, Rex Salem quoque dicitur: ut patet ex præcedente pericope: *Deinde verò etiam Rex Salem, hoc est Rex pacis*. Hæc ex 14. Gen. v.18. desumta sunt. Salem est vox omnis prosperitatis & salutis nuntia: uti vidimus suprà, num. XCVIII. in nomine Iehova schalom.

CXXCVIII.

CXXCVIII.

Αβαδδών. Abaddon. אֲבַדּוֹן.

Abaddon.

Apoc. 9. 11.

HAbebant autem sibi impositum Regem, Angelum abyssi, cui nomen Hebraicè Abaddon, Græcè vero Apollyon: id est perdens. Rex infernalium locustarum, quarum diritatem describit Iohannes in hoc capite, dicitur אֲבַדּוֹן Hebraicè, Græcè ἀπολλύων, i.e. perdens. Vulgata reddidit, *Exterminans*: quod Drusio minus placet: qui rectius Asmodæo, à שָׁמַד dicto eam expositionem convenire scribit. Idem quatuor significari dicit voce אֲבַדּוֹן. 1, *perditionem*. 2. *sepulchrum*. 3. *infernum*. 4. *angelum abyssi regem*. Est substantivum, positum pro adjectivo: cuius synonyma sunt אֹבֵד אֲבֵדָה & אָבְדָן ex R. אָבַד *perire, amitti, auferri, amoveri*. In Piel אִבֵּד est perdere. Hinc φθίνω, φθίω, φθίω, id est, *perdo*, & πύθω, *putrefacio, corrumpo*. Et Lat. *fæteo, puteo*. Nobis fehder / est juratus patriæ hostis. Cui convenit *fædo*, quatenus significat vasto, diripio. Livio *fædati agri* sunt vastati, direpti. Virgil.

Impulerat ferro Argolicas fædare latebras.

CXXCIX.

Amen. Αμήν. אָמֵן. Syr. אַמִּין.

Amen.

HÆc ultima vocula est sancti Codicis quæ cum lacte materno ab omnibus imbibitur non Christianis tantum sed & Turcis ac Iudæis: & cuius significationem propriam Catechetici libelli nostri

nostri diligenter inculcant. Digna igitur: quæ huius primę sectionis sanctę ὀνομαθοσχεψίας agmē claudat. Exponitur per adverbium *verè*, aut nomen *veritas*: quia etiam substantivum est Esa. 65. 16. ubi bis ponitur באלהי אמן, i.e. per Deum veritatis, phrasi Hebraica, pro *per Deum verum*. Hoc Græcorum alij reddunt per πεπιϛωμένως: alij per γένοιτο, i.e. *fiat vel ratum sit, quod dictum est.* Synonymum eius est אמנה *vere.* A radice אמן *nutrivit.* In Hiphil האמין *credidit, fisus est, dictis vel promissis acquievit, certò sibi persuasit.* אמן est *nutritus*, cuius fidei puer est commissus. נאמן *fidelis.* אמון אמונה & אמת *fides, veritas*: unde μένω, *maneo*: μένος, *robur*: μὴν & μὰν, *certè, revera.* Cæterum Amen solet interdum duplicari ad ostendendam tum πληροφορίαν animi & certam persuasionem de eius quod dictum est veritate, tum certam etiam intelligentiam obsignatam illius, qui Amen pronuntiat, animo. Id quod toto capite 14. prioris Ep. ad Cor. inculcat Paulus. *Si benedixeris*, inquit, *spiritu, quomodo is, qui implet locum idiotæ dicturus est Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas nescit.* v. 16. Hoc intellexerunt quoque Rabbini: qui triplex Amen ceu illegitimum reprehendunt: primum videlicet cum qui Amen respondens non intellexerit quod dictum sit: quod *Amen pupillum* appellant: secundum cum antequam absolvatur oratio vox illa pronunciatur, quod Amen *surreptitium* vocant, quia ex oratione nondum absoluta velut aliquid surripit: tertium verò cum sic respondens aliquid aliud agit, quod *sectile Amen* dicunt, quasi dissectum in duas partes, dum audiens aliud agit. Vide Baron. ad An. 57. num. 163.

2. Samuel. 2. 24. אמה *Amma*, cubitus: at אמה

est an-

est *ancilla* : unde *Amenophis*, id est, famulus Memphis.

2.Samuel.3.2. אַמְנוֹן *Amnon*, fidelis, verax, nutritius.

2.Reg.14.25. אֲמִתַּי *Amittai*, verax.

2.Reg.21.1. אָמוֹן *Amon*, fidelis, verax.

ETymologiam Cassiodorus definit *veram aut verisimilem demonstrationem*, *declarantem ex quâ origine verba descendant*. Nos igitur hactenus ea ex ipsius Spiritus Sancti magisterio percepimus nomina : quorum æquè firma est originationis veritas, atque certa est ipsius Sacræ Scripturæ autoritas. Fortunam igitur, quam experiuntur, qui in nominum origines inquirunt, ut ob nimiam in divinando, & effusam in dissentiendo licentiam, à multis, quibus tota hæc occupatio, si non otiosa, certè minus fructuosa videtur, contemnantur, hîc metuere non possumus. Quare solido nixi fundamento, quod convelli neutiquam poterit, ad reliqua superstruenda animosè accingimur. Et cum veras hactenus originationes habuerimus, nunc, ubi veris locus non est, utemur verisimilibus.

CXC.

מִקְרָא Mikrah.

PRimum, quod in frontispicio Hebræi Codicis occurrit vocabulum est מִקְרָא ac proinde à nobis non prætermittendum. Significat *concionem, convocationem, lectionem, doctrinam*, & antonomasticè *Scripturam S.* Nehem. 8. 8. Eiusdem originationis est *Alcoran*: ex Al articulo Arabico, ut *Almana, Alcair, Almageste, Almansor, Alchymia*, &c. & קָרָא, i. e. *vocare, legere, clamare*. Quod ergo nos מִקְרָא vocamus, i.e. *lecturam*, id novæ legis repertor sacrilegus Mahumetes Alcoranum, quem S. Scripturæ substituit, appellavit, quòd *legi* debeat. Hinc est κηρύττω, i.e. prædico. Psal. 105. 1. קִרְאוּ κηρύξατε, *prædicate, vocate*. Faciunt huc quoque *κραυγάζω, clamo, κρώζω, crocito, κόραξ, corvus*, & *cornix* atque *cornicari*. Persius:

Nescio quid tecum grave cornicaris ineptè.

Carolum quoque dictum volunt à קָרָא & אֵל, i.e. *cultu & invocatione Dei*.

1. Par. 10. al. 9. v. 19. קוֹרֵא *Koreh*, vocans, legens. Extat etiam 1. Par. 26. al. 27. v. 1. & 2. Par. 31. 14.

Judic. 15. 19. הַקֹּרֵא בַּלֶּחִי *Hakkoreh ballechi*, invocans in loco qui dicitur Lechi.

CXCI.

עֵדֶן Hheden. Eden. Eden.
Ἐδέμ. Ἐδέν.

Gen. 2. 8.

NOmen hoc est paradisi deliciarũ, in quo collocatus fuit Adam recens conditus. R. est עָדַן *deliciatus* vel *delectatus est*: à qua Græcum ἡδονὴ, *voluptas*, descen-

descendit, planè conveniens cum Hebræo עֶדְנָה vel עֲדִינָה *voluptas* : cum qua voce latina ferè coincidit nostra wollust. Erat Hheden pars terræ Chaldæorum sive Babyloniorum: ut apparet ex cap. 2. Gen. v.10. Es.37.12. & Ezech.27.23. Alludit nostrum heide: schöne grüne heide. Heemanticum מַעֲדַנּוֹת *vincula* notat: ex quo habent aliæ linguæ *catenas*, ketten/ &c.

Esr.2.15. עָדִין *Hhadin*, deliciosus.
2.Par.17.14. עַדְנָא *Hhedna*, voluptas. Tob.7. v.2.
1.Par.11.42. עֲדִינָא *Hhadina*, deliciosus.
2.Sam.23.8. עֲדִינוֹ *Hhadino*, delectatio eius.
2.Reg.14.v.2. יְהוֹעַדָּן *Iehobhadan*, Domini deliciæ.

CXCII.

חֲוִילָה Chavilah. Chavila. Haviláh. Hevilla. Hevilah. Hevilath. Ευιλατ.

Genes. 2.11.

CHavila: *ubi est aurum & quidem aurum illius regionis præstans*. Terra à fodiendo seu perforando dicta, quod ibi aurum idque prestantissimum effoderetur. R. חָלַל generali significatione est *perforare*, item *vulnerare*, *perfodere*, *occidere*. Piscator grabland reddit, eadem de caussâ. Alij à חוֹל deducunt: quod est *arena*: hi montanam hanc & arenosam regionem auri & lapidum pretiosissimorum feracissimam esse ajunt: ex qua etiam Salomon suas gazas petierit. Huius metropolis erat Susan. Esth.1.2. Dan.8.2. à qua tota regio Susiana dicta est. Cognatæ radices sunt חוּל *dolere*, & חָלַל *perforare*, *occidere*: quare eas

Q hîc

hîc conjungimus. Arena dicitur חול à חול *dolere*: quod dolorem & molestiam ambulantibus in eâ afferat. Chavilam à חול deflecti nemo repugnaverit: nisi qui nesciat; י in hisce talibus mobile fieri solere. נְחִילוֹת sunt instrumenta pneumatica à חָלַל *perforando* vel *cavando* dicta: quorum in titulis Psalmorum creberrima occurrit mentio. Psal. 5. 1. Vide infra num. DCCCXIX. & DCCCXX. מְחוֹלָה & מָחוֹל chorum saltantium notant, ad tibias nempe perforatas. חָלִיל *tibia*. unde *chelys* & חָלַל *tibia canere*. item *polluere, profanare*. Certè quam latissimè patent significationes istæ: quarum ambitum complectitur nostrum hohl/unde höhlen/hölern/aushöhlern: & quatenus dolorem insinuant, heulen. חול etiam significat *phœnicem avem*: unde *olor*.

Exod. 6. 18. מַחְלִי *Machli*, chorus.

Num. 1. 9. חֵלֹן *Cheli*, dolens.

Genes. 28. 9. מַחֲלַת *Machalath*, chorus saltantium.

Num. 26. 33. מַחְלָה *Machla*, chorus.

Ruth. 1. 2. מַחְלוֹן *Machlon*, chorus.

1. Reg. 4. 31. מָחוֹל *Machol*, chorus.

Ierem. 48. 21. חלן, חולון *Cholon*, fenestra, dolor. חַלֹּן idem.

Ios. 15. 58. חַלְחוּל *Chalchul*, dolor.

Iudic. 7. 22. אָבֵל מְחוֹלָה *Abel-mechola*, luctus chori.

Iudith. 4. 3. *Mecholam*, chorus eorum.

2. Reg. 17. 6. חֲלַח *Chalach*, dolor maxillæ.

CXCIII.

בְּדֹלַח Bdellium. Bedellion. Bdellion. βδέλλιον.

Gen.2.12.

HIc perspicua est linguarum harmonia, sed res & significatio non æquè explorata. Assentimur ijs, qui arboris genus esse dictitant, gummi pellucidum simile ceræ sudantis. Albi coloris fuisse monstrat locus ex Num.11. v.7. ubi Manna dicitur colorem bdellij retulisse. Vide Plin. lib. 12. cap.9. Diosc.lib.1.c.69. Cardan.lib.8.de Subt.Danæum in Phys.Christ. c.35. part. 2. Idem vero nomen habet lacryma huius arboris dicta à בָּדַל *separavit* & לַח *viror*: à viroris scilicet seu fluoris recentis separatione: quæ magnâ cum curâ fiebat ob lacrymæ huius pretiosæ æstimium. Hinc est βλίττειν, ἀποβλίττειν, & λιβδύειν, *separare*. לָחַח autem est *humidum, succidum esse*: unde לֵחַ viror, humiditas: & לַח *humidus, viridis, succosus*. Hinc Lauge/Lache/Lake/ *lixivium, liquor, lixa,* quæ antiquis erat aqua, teste Nonio. Vide plura in nomine Ramath-lechi supra, numer. CIII. Verbo בָּדַל cognatum est בָּטַל, id est, *cessare, desinere*. Ecclesi. 12.3. ubi solùm extat. Cæterum בְּדִיל est *stannum*, ideo à separatione dictum, quia *mixta & adulterata inter se per ignem metalla dissociat, & ab auro & argento æs plumbumque secernit*. Isidor. de Originib. lib. 16. cap.22.

CXCIV.

גיחון Gichon. Gnichon. Geon. Gihon. Gehon. Gihon. γεών.

Gen. 2.13.

QVi *Gangem & Nilum*, hunc Ægypti, illum Indiæ fluvium Paradisi fluminibus miscent, quod antiqui penè omnes fecerunt, haud dubiè non leviter errant: quamvis autoritate Patrum se tueri possint. Sed est aliquid, *quod non vidit cornicis oculus*, ut loquitur Iobus c.28.7. & Pygmæi humeris Gigantum impositi plus nonnunquam vident, quam Gigantes ipsi. Habeat suam laudem antiquitas: sed nec gratia negetur merita illis, qui inter alia solidius multò, quàm pridem factum est, exposita, evidenter demonstrarunt, nihil Pischoni cum Gange, nihil Gichoni cum Nilo commune esse: sed utrumque hunc fluvium esse brachia quædam seu eruptiones aquarum Tigridis & Euphratis. Hi duo coeunt & commiscentur, spaciumque benè magnum simul emetiuntur: posteà in duo rursum fluenta dirimuntur, ac per duo ostia sese in sinum Persicum exonerant, satis longè invicem distantia. *Fluentum igitur orientale Moses vocat* פישון *hoc est* πλημμύραν *propter paludes ingentes quas efficit: alterum quod occidentem spectat, vocat* גיחון, *id est, emissarium: est enim porrectius altero, & propterea dictum emissarium, quod illud magnus ille alveus ex se emittat. Nihil est apertius hâc expositione*: ut ait Scaliger lib.5. de emendat. temporum. De Pischon primo Paradisi flumine diximus supra in Paschchur, num. CLV. ex Ierem. 20.3. Nomen גיחון est à גחה vel גוח, i.e. *exire, educere de ventre, ingemiscere, suspirare*. In quibusdam Scripturæ locis, ubi

hoc

[illegible]ur, allicitur ad pro[illegible]iem il-
[illegible]ris [illegible] in partu simul cum fæ-
[illegible]ius [illegible] erumpit. Vide in-
primis [illegible] est [illegible] v. 11. 42. ubi Maso-
[illegible]hæ no[illegible] literam Vau [illegible]e mediam totius Le-
gis: u[illegible]rff. cap. 1. Clavis Masoræ p. 52.
[illegible]ficat *ingemiscere* est γοάω *plora[illegible]*
[illegible]

[illegible] *Gachan*, exitus eorum.
[illegible] *[illegible]chon*, venter.
[illegible], exiens vel erumpens.
[illegible]*ar*, exitus furoris.

[illegible] CXCV.

[illegible] Chiddekel· Hiddecel.

[illegible]

[illegible] Gen. [illegible]

T[illegible]aradisi, quem nomine deprava-
t[illegible] vocant, teste Plinio lib. 6. cap.
27. T[illegible] nominatur. Sonat *acutam vocem* vel
ac[illegible], componiturque ex חדד *acuit* vel *a-*
c[illegible] *acuo*, & קל *vox*: Radix קלל est
le[illegible]esse: [illegible]a in Tekel num. CLV. *Vocatur*, inquit
Hieron. *[illegible] propter velocitatem instar bestiæ nimiâ ve-*
locitate [illegible], nempe quia ejus aquæ sunt חדים
קלים [illegible]. Strabo [illegible] 11. *Tigris juxta Ni-*
phatem [illegible] dividit Armeniam ab Assyria: ex
quo [illegible] celeritatem undam im-
permixta[illegible] & nomen habet. קול *vox* cogna-
tionem [illegible] cum verbo *calare* & καλεῖν, i.e. *vocare*.
Calator [illegible] qui *convocat*: & *procalare* est provo-
care. Cl[illegible]arus, is qui per præconem cala-
batur, [illegible] pronuntiabatur. Celeusma à

κελεύειν. *Clüo*: κλύω: *inclytus*. De Juliano Apoſtata memorat Theodoretus: quod oracula conſuluerit, cum expeditionem faceret poſtremam in Orientem. lib. 3. cap. 18. Hiſt. Eccl. Reſponſum accepit:

Ibimus in Therem Superi: victoria certa eſt:
Mars ego ductor ero Divûm invictiſſimus armis.

Iſte Deus, ait Theodoretus, *Tigrim Therem fluvium nominat propterea quod ſit* θηρίον, *id eſt, beſtia eo nomine appellata. Hic fluvius è montibus Armeniæ erumpens labitur in Aſſyriam, & tandem in ſinum Perſicum influit.* Hactenus ille. Quid ſi Terem ſit Hebraicum טֶרֶם? ut ſenſus Oraculi ſit: Eundum eſſe in Anteriorem partem ſeu in Orientem: quæ Mundi pars eſt anterior, ſecundum Scripturam. Sed ἐπέχω. Nam טֶרֶם fere temporis nota, non loci eſt. קֶדֶם certè modò temporis, modò loci nota eſt, infra CCCXLVI.

1. Chron. 8. 7. אֲחִיחוּד *Achichud*, frater acutus.
Eſr. 4. 2. אֵסַר־חַדּוֹן *Eſarchaddon*, acuta colligatio.
Ioſ. 15. 25. חֲדַתָּה *Chadatta*, acuta.
Ex קוֹל *vox* eſt קוֹלָיָה Neh. 11. 7. *Kolajah*, vox Domini.
Eſr. 10. 23. קֵלָיָה *Kelajah*, vox Domini.
De פְּרָת quarto Paradiſi flumine, vide Ephraim, num. LV. ex Gen. 41. 52.

CXCVI.

פַּרְדֵּס Paradiſus. Παράδεισος.

QVamvis hoc vocabulum in iſto cap. 2. Hebraici textus non extet, reperitur tamen Eccl. 2. 5. Nehem. 2. 8. Cant. 4. 12. Et quia hic locus propria ſedes eſt Paradiſi, id eſt, horti illius, in quo flos generis humani à Deo primitus fuit collocatus, meritò eius explicatio non eſt prætermittenda: præſertim cum in ple-

in plerisque versionibus expressum habeatur Paradisi vocabulum. Quanquam autem Græci suum alii vellant,& ἄδειν,quod est βρέχω, i. e. rigo derivent: ut παράδεισος sit quasi παράρδευσος, hortus irriguus, ut Nonnus vocat: tamen Iulius Pollux lib.11. τῶν ὀνομάτων, Paradisum propriè Græcam vocem esse negat: Persicam ipse dicit, alij Chaldaicam. Deducitur à פָּרָה fructificavit: de qua R. ... egimus in nomine Ephraim nu. ... ex Gen. ... Et הֲדַס myrtus (ex quo est nomen alterum ... הֲדַסָּה Hadasah, myrtea, Est.2.v.7.) vel à ... unde verbum הַדְשִׁיא germinare ... Buxtorff. in Lexico Chald. פַּרְדֵּס refert ad R. ... separare, disjungere; ut Paradisus propriè pomarium notet, ab olitorijs, coronarijs, aliisque hortis separatum, amænioris adspectus & plenioris voluptatis ergò. Vide DCCXXXV. In textu Hebraico ... generale vocabulum גַּן significans hortum: cui Heden adjungitur, differentiæ caussa: de quo num. CXCI.

* 1. Maccab.7.v.40. Hadasis, i.e. myrtus.

CXCVII.

כְּרוּבִים כְּרֻבִים. Cerubim, Cerubini. Cherubim. Cherubim.

χερουβείμ Gen.3.24.

REgnantium majestatem thronus elatus & auro gemmisq; resplendens illustrat. 2. Chron.9.17. Thronum suum quoque habet Rex Regum ac Dominus Dominorum, sed non ex inanimatis rebus, verùm intelligentibus creaturis constantem, nempe Cherubinis, custodibus scientiæ: qua delectatur

Jehova, *insidẽs Cherubinis.* 2. Reg. 19. 15. Ps. 8. 2. Ps. 99. 1. Quare plerorumque est sententia à scientia denominatos esse dictosque Cherubim, velut כְּרַבִּים, i.e. *quasi magistros* seu doctores, à כְּ nota similitudinis, & רַב *doctor*: ex quo est *Rabbi, Rabbuni.* Vide supra num. CLXXV. ex Ioh. 1. 39. In *arborem scientiæ* prævaricati Parentes primi à Cherubinis prohibentur ceu vindicibus veræ *scientiæ* ne ad hortum voluptatis revertantur. Gen. 3. 24. Opera verò in templo & sanctuario quod attinet, quæ hoc etiam nomine nuncupãtur, de ijs clarum extat pronuntiatum Iosephi lib. 3. Antiq. c. 6. *Operculo impositæ erant effigies duæ, quas Hebræi Cherubim appellant: ea sunt animantia volucria nova specie, nec unquam cuiquam hominum visa: quæ Moses in Dei solio viderat figurata.* Et 8. Antiq. cap. 2. *Hæ Cherubicæ effigies quanam specie fuerint, nemo vel conijcere potest, vel eloqui.* Proinde dubias quoque esse oportet originationes: quas ex forma & specie Cherubinorum desumtas afferre varias solent Philologi. Volunt, qui humanam eamque alatam effigiem concipiunt, Cherubinum dictum à רַבִּי, רְבִי, רַבְיָא, cum כְּ nota similitudinis, ut sit *quasi puer*, vel *puerulus*, vel *adolescens*. Verùm si Ezechielis Prophetæ visionibus inhæseris, & cap. 1. v. 10. unà cum 10. cap. v. 14. contuleris, planè conspicuum fiet, Cherubino vitulinam formam appropriari. Nam pro eo quod in priore loco *facies bovis* exprimitur, in altero loco *facies Cherubi* nominatur. Licet igitur incertissimũ sit, quâ propriè forma Cherubini fuerint: illud tamen exploratissimum habetur, præcipuam Cherubini effigiem (quæ ex figuris diversorum animalium aliàs mixta erat) in vitulina specie constitisse. Cui sententiæ adstipulatur factum Israëlitarum vitulos

sibi

ſibi fundentium in deſerto: Exod.32.& Ieroboami itidem, hoc ceu præcipuum quoddam veri Dei monumentum erigentis & ad cultum proſtituentis in Bethel & Dan. 1.Reg.13. quod ex prava imitatione Cherubinorum Arcæ Moſaicæ impoſitorum arceſſitum fuiſſe, neminem opinor dubitare ſinit. Liceat igitur nobis כְּרוּבָא (ſic Syri efferunt) trahere à כָּרוּב, quod *aratorem* notat, ex R. כָּרַב *arare*: cum quâ convenit noſtrum graben: id quod in *vitulos & boves* terram exarantes exactiſſimè quadrat.

CXCVIII.

הֶבֶל הֲבֵל Hebel, Abel. Habel/ Abel. ἄβελ.

Geneſ. 4. 2.

V*Anitatem* notat הֶבֶל à R. הָבַל, *evanuit*. Cognata ſunt apud Latinos *vileo, vileſco, vilis*: item *bulla*: unde etiam dicimus: *Homo bulla*. Et φαυλίζω, *vilipendo*, φαῦλος, *vilis*, φαυλίζομαι *vileſco*: *fabula*: *hablar* Hiſpanis eſt loqui. Et noſtrum ubel. His omnibus maximè affine eſt verbum אָבַל *luxit, doluit, lamentatus eſt, perijt*: à quo Philo deducit Hebel, ſive Abel, ſed perperam; quod rem ipſam tamen ſpectat, convenientiſſimè. Naſcitur quippe *homo ſine doctrina, non fari poteſt, non ingredi, non veſci, breviter non aliud ſponte naturæ, quam flere*. Plinius lib.7.cap.1. Vide Abel Mizraim ſupra numer.LVII. ex Gen.50.11. Ab הָבַל non longè abeſt בָּהַל, id eſt, *ſubito terrore percelli*: item *feſtinare*: unde βάλιος, id eſt, *velox*.

CXCIX.

נוֹד Nod. Nod. Ναίδ.

Gen.4.16.15.

E*Greſſus itaque Kajin à facie Iehova habitauit in regione Nodi ad Orientem Hhedenis.* Terra in quam ſeceſſit Kajin poſt perpetratum fratricidium è regione Paradiſi ſita dicitur verſus Orientem: quæ Nomadum ſedes fuit: ut cenſent eruditi, & complectitur totum illum tractum tum in Arabia deſerta, tum in extremâ Babyloniâ ad ſinum Perſicum, tum in Suſianæ conterminâ: ubi ſunt gentes feræ in tugurijs & mapalibus habitantes: quæ à Caino & eius poſteris deſcenderunt. Plinius Nodumbas populos collocat in India Orientali: quos Caini poſteros eſſe cônijcere licet. His reſpondent *Nordmanni* noſtri, inſerto *r* à vagatione dicti. Terra Nodi (inquit Fr. Iun.) eſt *regio vagationis ſive erroris* ſic dicta à ſupplicio Caini. Synonyma ſunt נוּד, נָדָה & נָדַד, i.e. *movere, migrare, vagari, fugere de loco in locum.* Hinc *nutare*, & Græcum *δινεῖν, fugere præ metu, vertere, volvere: δονεύειν, movere, agitare.*

1. Maccab. 2. 1. *Moddin*, perfugium: àlijs judicium, à דִּין judicare.

Nidduí, i.e. remotio, expulſio: primus gradus anathematis: num. CXXCIV. ſuprà.

CC.

חֲנוֹךְ Chanoc. Hanoch. Enoch. Hanóch. Henoch. Ἐνώχ.

Geneſ.4.17.16.

PRimus Caini filius de quo Scriptura: *Et cognovit Kajin uxorem ſuam, quæ concepit & peperit Chanochum:*

erat

erat autem ædificator civitatis: vocavitque nomen civitatis illius de nomine filij sui Chanochum. חֲנוֹךְ est μεμυημένος, *initiatus, dedicatus, consecratus.* Enochia prima est in mundo constructa civitas: quam nomine filij insignivit Chanoch, quasi & filium & urbem Deo dedicaret. Hoc Platonem non latuit. Etenim in Protagora, & lib. 3. de legibus ait infinitum esse temporis spatium, quo urbes inter homines esse cæperunt, usumque habuisse etiam ante φθορὰν τὴν τῷ κατακλυσμῷ ποτε γενομένην, i.e. *ante eam generis humani cladem, quæ per celebre illud diluvium quondam contigit.* V. Plin. lib. 6. c. 16. ubi Henochiorum meminit, quorum prope Bactros in Oriente sedes fuerit. Ioseph l. 1. c. 4. Antiq. August. lib. 15. de C. D. cap. 8. Sed fuit alius verè Deo consecratus eique singulariter charus Chanoch, sive Enoch: ex numero primorum Patriarcharum: *qui ambulavit continenter cum Deo, & propterea ab eo assumtus est.* Gen. 5. 24. Hic à Cainitis secessionem fecit, ne eorum improbitati implicaretur: cuius pietatis æternum retulit præmium. R. est חָנַךְ *dedicavit, consecravit, imbuit, prima elementa dedit, catechisavit.* חִנּוּךְ *cetechesis.* חֲנֻכָּה *dedicatio.* Hinc Græca καινίζω, ἐγκαινίζω, *initio, innovo*, & ἐγκαίνια *festum consecrationis templi*, Ioh. 10. 22. חֲנֹךְ הַנַּעַר *imbue* (erudi, doce) *puerum secundum modum eius, seu secundum viam eius*, nempe paullatim, ut ferre possit, Proverb. 22. 6. Stephanus Guichardus ex hac R. decerpit nostrum knecht: milites enim hæc vox proprie notat bellis & pugnæ initiatos & adsuetos. Vide Genes. 14. 14.

CCI.

עִירָד Hhirad. Irad. Irad. γαιδάδ.

Genes. 4. 18.

NEpos Kajini dicitur Hhirad vel à עָרוֹד quod onagrum ὄναγρον, sive asinum sylvestrem significat. Vnde *rudo* vox asinorum. Vel secundum Hieronymum, à עִיר *civitas*, num. CCCXCVIII. & רִיב *lis, rixa, jurgium*, num. XXXI. in *Dan*: ut sit *dissensio civitatis*. Vel magis honorificè à עִיר *civitas*, & רָדָה *dominatus est*, num. CCLVII. ut idem sit, ac si dicas, *Vrbis dominator*.

Num. 21. 1. עֲרָד *Hharad*, onager.

CCII.

מְחוּיָאֵל Mechujael, Mehujael. Mehauiaél. Maviael. Mahujael. Μαλελεήλ. Μαιήλ. Μαιήλ.

Genes. 4. 18. 17.

HOc nomen, quasi per ה in medio scriptum extaret, idem sonat Hieronymo, ac si dicas: *Quis ille Deus fortis*? Componitur ergo ex מִי *quis*, nũ. CXVI. in Michal. & הוּא *ille*. יָהּ Deus, num. LX. in Iehovah. & אֵל *fortis Deus*, num. XLII. in Elohim. & num. XLVI. in Allon-bachut. Sed hæc expositio & textui non congruit: & יָהּ nomen Dei proprium includit: quod Mosi demum revelatum fuit, Exod. 6. 2. atque idcirco ferri non potest. Componatur igitur ex מִן, i. e. *à, de, ex*. num. XV. in Moab. & חַי, i. e. *vivus*, num. II. in Eva seu Chava: & אֵל *Deus fortis*. nu. XLII. ita ut sit: *Ex vivo Deo forti*: vel, *Vivificatus, aut vivificandus à Deo*. Iste est Pronepos Kajini.

CCIII.

CCIII.

מְתוּשָׁאֵל, Methuschael. Methusaël. Matusael. Methusael.

μαθουσάλα

Genes. 4. 18. 17.

MEthuschaël *hominem postulatū seu mutuò commodatum* significat. Apparet ex Chanochi seu Enochi, Methujaëlis & præsente nomine, Kajinitas quoque præcipuam quandam pietatis speciem præ se tulisse: ut qui se Deo consecratos ferentur, ejusque nomen religiosa celebratione usurpare solerent, illudque suis ipsorum nominibus affibulare. *Adeo vetus est hic hominum mos: ut cum nihil minus quàm pietatem satagant, speciosa tamen pietatis nomina obtendant*: ut ait Capellus in Hist. Sacr. pag. 15. De שָׁאַל, *rogare, poscere*, egimus num. CVI. in nomine Samuel. מְתִים *mortales, viri, homines*, ab inusitata R. מָתָה vel verius à מוּת *mori*, singulari caret: unde מָוֶת *mors*: inde Gr. μόρος fatum, & nostrum matt/item mors, inserto r: sicut à מְתִים *mortales*.

Esr. 6. 2. אַחְמְתָא *Achmetha*, frater mortalium.

Esr. 10. 36. מְרֵמוֹת *Meremoth*, amaritudo mortis.

Ios. 10. 3. יַרְמוּת *Iarmuth*, projectio mortis.

Ios. 16. 6. מִכְמְתָת *Machmetha*, percussoris, vel humilis, vel pauperis mors.

2. Sam. 23. 31. עַזְמָוֶת *Hhazmaveth*, fortis mors.

CCIV.

CCIV.

לָמֶךְ. לֶמֶךְ. Lamech. Leméch. Lemec. Lamech. Λάμεχ.

Genes.4.18.17.

LAmech *humiliatum, dejectum, depressum, depauperatum, attenuatum* notat, à R. מָכַךְ vel מוּךְ *depauperari, attenuari, deprimi.* Cognata sunt, *macies, macidus, emaciare, marcidus, macer*, mager: item *μικκὸς, exiguus, exilis, tenuis*, & *μικρὸς, parvus, modicus.* Nota Lamech pro Lemech dici, propter pausam, sic Phaleg pro Pheleg, &c.

2.Sam.9.12. מִיכָה *Micha*, pauper, humilis.

1.Sam.13.1. מִכְמָשׂ *Michmasch*, pauperem educens vel palpans.

Num.12.15. מָכִי *Machi*, pauper.

Esth.1.14. מְמוּכָן *Memuchan*, depauperatus.

Esr.10.40. מַכְנַדְבַי *Machnadbai*, pauper vovens.

Ios.16.6. מִכְמְתָא *Machmetha*, pauperis vel percussoris mors.

1.Par.2.49. מַכְבֵּנָי *Machbenai*, percussio filij eius.

CCV.

עָדָה Hhada. Adah. Ada. Ἀδά. Ἀδδά.

Gen.4.19.18.

NOmen primę uxoris primi bigami, nempe Lamechi: à עָדָה *ornavit, decoravit, induit*: item *transivit*. Hinc Gr. *ἔνδυμα, vestimentum, δύω, ἐνδύω, induo, subeo*, it. *ἱμάτιον*. Et hemde, i.e. *indusium*: item *decus*. Huc trahunt Grammatici עַד particulam, i.e. *usque, donec, dum, usquequò*, à עָדָה *transire*: quod transitum ad alias

liam voces necessarium faciat. Inde Latinum *ad.* Ad transitiuam significationem pertinent *vado, vadere,* & *vadum.*

Iosuæ 15. v. 22. עֲדְעָדָה *Hhadhhadah,* testimonio ornata.

1. Reg. 4. עִדּוֹ *Hhiddo,* ornatus.

Luc. 3. 28. *Addi,* עַדִּי vel עֲדִי, ornamentum.

Tob. 1. 1. *Hhaduel,* ornatus.

1. Par. 4. 21. לַעְדָּה *Lahhdah,* ad ornatum.

CCVI.

צִלָּה Tzilla. Sillah. Sella. Zilla. σελλά.

Gen. 4. 19. 18.

SIc vocatur uxor Lamechi altera, ex R. צָלַל *obumbrari, obtegi, occuladi* defensionis caussa. צֵל & צֵלֶל umbra: quæ ut in fontibus, sic in aliis omnibus linguis pro *defensione* sumitur & munitione ac protectione. Non longè abeunt Germanica zelt / zeller: & Græca καλύπτω, i.e. abscondo: it. latina, *occulo, occulto, cella.* Exponitur aliquando צָלַל per *tinnire*: unde צִלְצְלִים *cymbala*: ex quo nostrum schellen: & Latinum *squilla.*

Exod. 31. 2. בְּצַלְאֵל *Betzaleel,* in umbra Dei.

Num. 26. 33. צְלָפְחָד *Tzelophchad,* umbra formidinis.

1. Sam. 10. 2. צֶלְצַח *Zeltzach,* umbra munda.

2. Sam. 23. 25. צֶלֶק *Tzelek,* umbra lambentis.

Potest etiam exponi nomen præsens per *assatricem* seu *coquam* à צָלָה *assare*: unde צְלִי assatura & צָלוּי *assum* vel *tostum.* Hinc *calo,* nis, & κᾶλον, i.e. *lignum,* & *caleo,* &c.

CCVII.

CCVII.

אֱנוֹשׁ Enoſch. Enós. Enos. ἐνώς.

Geneſ.4.25.26.

NOmen ſpeciei & individui, filij nempe Sethi, *infirmum* & *fragilem* notans. Quamvis Euſebius de præparatione Evangelica à נָשָׁה *oblivione* deducat, ex Pſ. 8.5. ut *Enos* ſit quaſi ἐπιλήσμων *obliviosus*: & tamen alluſio potius eſt, quam verum etymon. Radix אָנַשׁ eſt *lethaliter ægrotavit, morbo deſperato laboravit*, cuius ſynonymum eſt נוּשׁ: unde νόσος, *morbus*, νοσερός, *morboſus*, νοσέω, *ægroto*. Ab אֱנוֹשׁ eſt noſtrū menſch/pro nenſch: quam vocem Goropius Becanus comparat cum latina *mens*: ex eoque hominis ſpecificam, ut loquuntur, formam, ſummamque dignitatem elicit. Torniello Enoſch eſt q.d. *non vir*: ab אין non, & איש vir. Plurale ab אֱנוֹשׁ eſt אֲנָשִׁים viri. at ablato א fit נָשִׁים mulieres, ἄρσενες πεπηρωμένοι: ut placet Ariſtoteli: i.e. *imperfecti mares*.

CCVIII.

קֵינָן. Kenan. Cenan. Cainan. Kenan. καϊνᾶν.

Geneſ.5. 9.

HIeronymo eſt *lamentatio*: à קִין vel קִינָה, id eſt, *lamentum, querela, ploratus, ſingultus*. R. eſt קין *lamentari*. unde κινυρός, *querulus, flebilis, funeſtus*: κινύρομαι, *querulor, lamentor*: & noſtrum zannen. Poteſt etiam eſſe à קָנָה *poſſidere*: ut ſit poſſeſſio eorum. Vide Kajin. num. VI. *Enos*, inquit Iacobus Capellus, *nonageſimo ætatis anno filium gignit: qui Kainan dictus eſt adjectâ diſtinctionis cauſſa ad Kainis nomen literâ. Quod nobis documento eſſe debet, ne fatale neſcio quod omen nominibus pro-*

priis

pri[illegible] Tamen Iudæ Iscariotæ impietas fecit, ut alter Iud[illegible] abominaretur. Sic [illegible] mentiens specioso nomine [illegible] suum Enoch[illegible] nunquam [illegible]perit: non dubitavit tamen I[illegible] nomen filio suo imponere. Sic Matusala filium [illegible] Kajini abnepote accepit.

CCIX.

[illegible] Jared. Jered. ἰαρέδ.

Gen. 5. 15.

J[illegible] à R. ירד, i. e. descendit, & descendentem [illegible] notat. Potest etiam exponi per dom[illegible] à רדה dominari. Cappellus rationem reddit, quasi nempe dicat Mahalaleel ὀνομαθέτης: *Cum mundi dominium à Deo acceperit homo, non debet esse peccati mancipium, sed excusso Satanæ jugo Deo servire. Nam is demum verè dominator est, qui sibi imperat, ut Deo pareat.*

1. Chron. 2. 14. רדי *Raddai*, descendens vel dominans.

Genes. 50. 9. ירדן *Iarden*, Iordan, descensus: vel à יאר, *rivus* & דן *Dan*, urbe: juxta quam Iordanem oriri docet Geographia. Christophorus Furerus αὐτόπτης in Itinerario suo de Iordane: *Illud*, inquit, *memorabile est, quod ut est apud Tacitum lib. 5. Historiarum, pelago ut alij fluvij non accipitur, sed unum atque alterum lacum integrum perfluit, tertio vero (mari mortuo seu lacu Asphaltite) retinetur. Contrarium narrant Plin. l. 5. 26. & Pausanias: quos tamen minus rectè sentire viri docti censent.* Hæc ille pag. 80.

1. Maccab. 15. 23. *Aradus*, i. e. descensus.

CCX.

מַהֲלַלְאֵל Mahalaleel. Malaleel.

Mahalaleel. Μαλελεὴλ.

Gen. 5. 13.

MAhalaleel, id est, *laudator*. Ad faustum hoc piumque nomen indendum vel hinc invitari potuit Kainan: quod currente anno sabbathico natus post decem annorum hebdomadas ineunte anno sabbathico eoque jubilæo. Is erat octavus jubilæus ab orbe condito. Omnino enim ut sacrificiorum usus, ut animalium mundorum ab immundis distinctio, sic annorum per hebdomadas & hebdomadum hebdomadas distributio aliqua esse potuit à primis Adami tēporibus. Hæc Cappellus. De הִלֵּל laudavit, vide in Hallelujah, num. CXLIII. De אֵל Deus, num. XLII. in Elohim.

CCXI.

מְתוּשֶׁלַח Methuschalach. Methuschelach. Methusélah. Mathusalam.

Methusalah. Μαθουσάλα.

Genes. 5. 21.

M*Issio vel gladius mortis*, à שָׁלַח *mittere*: de quo in nomine Schiloach, num. CXLVII. שֶׁלַח est gladius, ex eadem Radice. Metuschelach, inquit Cappellus, est *homo missus*, quasi Apostolum dicas. Sanè non abs re hæc verba in textu habentur: *Ambulavit autem Chanoch continenter cum Deo, postquam genuit Methuschelachum, trecentis annis, quibus genuit filios & filias*.

De מְתִים, i.e. *mortales*, ex מוּת *mori*, vide nu. CCIII. in nomine Methuschael.

CCXII.

CCXII.

יוּבָל Jubal. Jubel. Jabal. ἰωβὴλ.

Iobal. Jubal. ἰȣβάλ.

Gen. 4.20. & 21.

IVbalem à buccina rectè dici, quæ est יוּבַל, textus declarat. *Iubal fuit autor omnis tractantis citharam & organum.* De hac voce satis diximus in nomine Jobel, num. 1. & 101. Levit. 25.10.

CCXIII.

תּוּבַל־קַיִן Tubal-kajin. Thubal-cain. Tubal-cain. Thubalkain. θόβελ.

Gen. 4.22.

INest huic nomini clarissimum veritatis Hebraicæ & primæ religionis indicium. *Tubal-kajinus erudivit omnem fabrum ærarium & ferrarium.* Sic Scriptura. Ecquis non videat ex Hebræo Tubalkajin *Vulcani* vocem extitisse? Huius rei evidentiam Latinorum ineptæ roborant nomenclationes. Servius enim Vulcanum quasi Volicanum dictum esse arguitur: quod præ se ferat in volando canitiem: id quod igni nostro applicare conatur, parum profectò feliciter. Multò impertinentius alij Vulcanum quasi βουλιμάπνον dici ajunt, i.e. hominem fumi ac fuliginis avidissimum; id quod nec voci nec veritati consonat. Detrahe igitur servilem literam ת ex תּוּבַל־קַיִן & habebis nomen *Vulcani.* Tres Lamechi filij Iabal, Iubal, Tubalkajin clarissimi rerum novarum inventores non multum discrepantibus nominibus, ab eadem nempe Radice descendentibus, mundo inclaruerunt, à יָבַל, quod

in Hiphil est, *ducere, producere, deducere*. sanè convenientissimè: nam ad *tentoria*, quorum Iabel, & *buccinas*, quarum Iubal, & *ferramenta*, quorum Tubalkajin autor est, talis productio accommodari potest. Dilatantur tentoria: est productior tubæ sonitus, qui clangor dicitur: ducuntur metalla. Vide Iobel numer. LXXIV. De Kajin num. III.

CCXIV.

נַעֲמָה Nahhama. Naamah. Noema. Naema. Νοεμά.

Genes. 4. 22.

Nahhama Tubalkajini soror à *pulchritudine* dicta est. Vide Nahhomi, num. CV. Hæc *Venus* dicta & *Vulcani* uxor fuisse credita est à Gentilibus.

CCXV.

שֵׁם Schem. Sem. Sem: σήμ.

Genes. 5. 33.

Vox vulgatissima apud Hebræos: cuius R. est inusitata. Significat *nomen, famam, gloriam*, & κατ' ἐξοχὴν nomen ipsum venerandum Dei, seu Tetragrammatum. Inde est apud Græcos σημεῖον signum: nec enim nomen quicquam est aliud, quam signũ. Potest *Schem* reddi per ὀνομαστὸν *celebrem, clarum illustrem*.

1. Chron. 2. שַׁמָּתִי *Schumathi*, nominatus.

1. Par. 15. 18. שְׁמִירָמוֹת *Schemiramoth*, (unde est etiam Semiramis) nominis sublimitas.

Ios. 19. 46. לֶשֶׁם *Leschem*, nomen, vel ipsi nominato.

Iudic. 3. 30. שַׁמְגַּר *Schamgar*, nominatus advena.

Actor. 13. 6. בַּר שׁוּמָא *Bar-schuma*, filius famæ, seu vir famosus.

CCXVI.

CCXVI.

חָם Cham. Ham. Ham. χάμ.

Gen.5.32.

CHam significat *socerum.* à חָמַם vel חָמָה *incaluit, amore arsit, calidus fuit.* Vsurpatur sæpe de prurigine fœda despumantium in libidinem, pravoque ardore effervescentium; cui obnoxium fuisse Chamum, ex eius Parentis verenda speculantis moribus colligere promtum est. Cognatum est יָחַם caluit, calefecit. Nomen חוֹמָה murum notat ex lapide factum ardore ignis cocto; unde χῶμα, *choma,* i.e. agger. De aggeribus Nili non rumpendis, qui chomata dicuntur, titulum habent Iureconsulti. Respondent hîc Gr. *κυμαίνω, æstuo, κάμινος, caminus,* Et *ἵεμαι, cupio, amo: γαμέομαι, nubo, γάμος, nuptiæ.* Ger. kamin/warm. *Magnus Cham,* qui Chamitis in Tartaria imperat, & Iuppiter *Hammon* Chami vestigia demonstrant.

Num.13.22. חֲמָת *Chamath,* indignatio.
Ios.19.28. חַמּוֹן *Chammon,* calor sive ira.
Is.21.32. חַמּוֹת דֹּאר *Chammothdor,* calor generatio-
2.Sam.23.31. בַּרְחֻמִי *Barchumi,* filius caloris. (nis.
2.Reg.23.31. חֲמוּטַל *Chamutal,* calor roris.
1.Chron.4.34. חַמּוּאֵל *Chammuel,* ira vel calor Dei.
Esr.6.2. אַחְמְתָא *Achmeta,* lagena: à חֶמֶת vas, ficti-
Luc.24.13. *Emmaus,* i.e. calor aquarũ. (le, igni co-
1.Par.7.1. יַחְמַי *Iachmai,* calefaciens. (ctum.

CCXVII.

גֹּפֶר Gopher. Gopher.

Gen.6.14.

PLanè cum Germanico kyfern/ & kyfernholtz ista convenit dictio: id quod Lexicographi diligen-

ter annotant. Rabbini ipsi asserunt, esse arborem; cuius ligna ob levitatem ad faciendas naves apta sint. Hieronymus bituminata ligna interpretatur seu bitumine illita vel picata: גָּפְרִית enim *sulphur* est (uti vocis etiam similitudo ingerit) vel bituminis ac gummi genus, facile ignem concipiens. De lignis Gopher eruditè disserit Fullerus lib. 4. Miscell. cap. 5. Quidam ligna Gopher reddunt per ligna bituminata, propter vicinitatem verbi כָּפַר, i.e. *bituminare*, quam habet cum גֹּפֶר. Tres paraphrases Chaldaicæ interpretantur Cedrina ligna. Fullero magis placent Cupressina: כּוֹפֶר enim est *cupressus*. Ac sanè erat hæc arbor olim Diti sacra: in ritibus funerum ad domos poni solita, ex eaque arcæ sepulchrales fiebant, eò quod putredini non sit obnoxia. Fuit certè *Arca* hæc Noachi *Cupreßina* in immensis illis diluvij fluctibus velut luctuosum & diuturnum sepulchrum universi generis humani omniumque animalium in sicco degentium.

CCXVIII.

אֲרָרָט Ararat. Ararat. Ἀραράτ.

Genes. 8. 4.

NOmen montium super quibus requievit Arca post diluviũ: quos in Armenia esse majore, eâ parte, quâ imminet Assyriæ, interpretes passim confirmant. Vox ipsa *maledictionem terroris* notat: nempe quia terrorem omnem malè valere jusserunt Arcæ salutaris alumni, quando ea substitit: R. אָרַר *maledicere* est: unde ἀρὰ & κατάρα, i. e. *execratio*, *maledictio*, Gal. 3. 13. & ἄρουρα, *terra maledicta* propter hominem: ubi tota hæc vox Hebraicis literis scripta extat hoc

modo

modo ארירות *maledicta* sc. terra. Huic affine est Lat. *horror*. Radix altera est רטט *tremere*: unde רטט *horror*, *tremor*, *concussio*, *concussatio* sanguinis vel frigoris per totum corpus. Hinc τρέμω, *territo*: ταρταρίζω, *cum tremore quodam obrigeo*: *tartarus*. Affinia sunt רתת & רטט & ... in quibus R. & T. literæ, asperitatem cum duritie vel ingrato animi corporisque statu habituque conjunctam indicant: ut in versiculo:

Monstrum avidum atro Erebo ortum harpa, omnique arcu hydro.

De regione *Ararat* vide Fuller. l. 1. c. 4.

1. Par. 7. 37. אֲרָא *Ara*, maledicens.

CCXIX.

גמר Gomer. Gomer. γαμέρ. γομέρ.

Gen. 10. 2.

GOmer est *consummator*. à גָּמַר *perfecit*, *implevit*, *consumsit*, *defecit*, *cessavit*, *finijt*. Hebrei pro *&c.* dicunt וְגוֹמֵר. quâ formula utimur: quando sententiam aliquam non integrè citamus, sed lectori auditorive aliquid addendum supplendumve relinquimus. Ab hoc Gomero dicuntur & descendunt Cimbri seu Cimmerij, qui Septentrionem quasi quendam orbis terrarum marginem tenebricosum insederunt. *Margines imperij* dicit Plinius. A גָּמַר est *margo* per metathesin: item *terminus*, marck/feldmarg/morgen/ gr. μοργη, *jugerum*.

Ierem. 36. 10. גְּמַרְיָה *Gemarias*, consummatio Domini.

CCXX.

מָגוֹג Magog. Magog. Μαγώγ.

Genes. 10. 2.

MAgog significat eum, qui habitat sub tecto vel tentorio; huius inde posteri ἁμαξόβιοι dicti; quod in curribus ut plurimùm degentes qualicunque tecto vel operimento contenti essent. גַּג est *tectum, pars superior domus*: quam loricâ seu peribolo muniebant Orientales, ne quis inde posset delabi, Deut. 22. 8. Hinc nostra Tach/gang. Incertum est an מ litera initialis ad compensationem tantum faciat, an vero sit ex מִן *de, absque*: ut Magog is sit, qui careat tecto: id quod Hieronymus de nominibus Hebraicis docere videtur. Sed rationem appellationum hîc reddere difficile est: eò quod investigationis diligentiam antiquitatis vincat obscuritas. Erudita Clariss. Matth. Martinij conjectura est, *Gomerum* dictum ex eo, quod tunc desierit diluvium: *Magogum* quod eius nati tempore sub tectis cæperint habitare: *Madajum*, quod posteà metiri dominia sint aggressi. Annius Viterbiensis lib. 17. Magog exponit per *palatium, tectum*.

Num. 24. 7. אֲגַג *Agag*, i. e. tectum.

CCXXI.

מָדַי Madai. Madai. Madoï. Μαδαί.

Genes. 10. 2.

MEnsorem vel metatorem notat hoc nomen, ex R. מָדַד *metiri, mensurare*: unde מִדָּה *mensura, mensio*, Hispanicè *medida*. Latina *metiri* & *metari* conveniunt, ut patet, & nostra messen/maß/ Saxonicè

metten;

metien: ut & Græca *μέτρον, μετρίω* & *modius*. Quidam faciunt מדד radicem inusitatam, & ex eâ deducunt מְדִינָה, id est, *provincia* in multas urbes distributa: & מדין via. Visitatur hodie Sepulchrum Mahometis non in Mechâ, sed in Medinâ Talnabi: quæ voces originem Hebræam respiciunt: q. d. *provinciam tumuli Prophetæ*. נָבִיא enim *Propheta* est: תֵּל *tumulum* notat. Nomen מַדּוֹ vestem seu indumentum notat: unde *μανδύη* & *mantellum*, mantel / Gall. *manteau*; *μανδύας* vestis militaris pedissequi, Gallis *mandrille*.

Iof. 15. 31. מַדְמַנָּה *Madmanna*, mensura numeri.

Luc. 3. 28. *Elmodam*, Deus mensor eorum, vel, non metiens, ab אַל *non*.

Actor. 2. 9. *Medus*, à *Madai*, i. e. mensor.

Genes. 10. 26. אַלְמוֹדָד *Almodad*, non metiens, vel non mensurus.

CCXXII.

יָוָן Javan. Javan. *ἰωύαν*.

Gen. 10. 2.

VOx יָוֵן fæces, cænum, lutum designat, & quicquid turbidum ac liquidum est. Græcia seu *Ionia* hinc nomē accepit: ut liquet ex Dan. 8. v. 21. & 10. 20. & 11. 2. huius enim gentis Iavan est conditor. & ex Syro Paraph. qui יַוְנָאֵי *Græcos* appellat. Cognatum est יַיִן *vinum*; cum quo *οἶνος*, *vinum*, wein conspirant. A יָוֵן, i. e. *fæces* nostrum hefen nihil differt. Athenæus lib. 2. *οἶνον* dictum esse vult ab Oeneo Colophonio ridiculè.

1. Chron. 7. 19. אַחְיָן *Achjan*, frater vini.

1. Maccab. 5. 13. *Tubin*, bonum vinum.

CCXXIII.

מֶשֶׁךְ Meſchec. Moſoch. Meſech. Meſech. μοσόχ.

*Geneſ.*10.2.

MEſchec à מָשַׁךְ, i.e. *trahere, protrahere, prolongare, protractionem* ſonat. Moſchi, qui & hodie Moſchovitæ ſecundum nomen antiquum vocantur, à trahendo dicuntur, quaſi *tractores arcuum*: ſiquidem Meſchecho originem ſui debent, arcubuſque etiamnum utuntur. Aliàs מֶשֶׁךְ *pretium* quoque ſignificat: quippe quod omnes ad ſe perfacilè trahat atque alliciat. Cogn. eſt μόσχος, *ſurculus, novella ſtirps*, quæ per incrementa à caudice, cui inſeritur, accepta creſcit & educatur.

Dan. 1. 7. מֵישַׁךְ *Meſchac*, trahens, prolongans.

CCXXIV.

תִּירָס Tiras. Thiras. Tiras. θείρας.

*Geneſ.*10.2.

VOx hæc deſtructorem notat: quod Thracibus, quorum autor eſt Tiras, de conſenſu omnium optimè convenit. R. eſt הָרַס *diruit, deſtruxit*. Vnde Germ. heeren/verheeren. הֶרֶס *deſtructio*. Item reiſſen/einreiſſen. Græc. ῥήσσω, *rumpo*, ἀράσσω, *collido, frango*. Mars hinc quoque dictus, deſtructorem ſignificat, ſeu deſtruentem, à מְהָרֵס, quod eſt participium in Piel ab הָרַס. Sic ἄρης, *mars*, ex eodem fonte.

CCXXV.

אשכנז Aſchcenaz. Aſchenaz. Aſcenez. Aſcenas. ἀσχανάζ.

Geneſ.10.3.

SAcerdotem ignis notat hoc nomen. ab אש ignis: & כהן Sacerdos. Nempe quia Deus in igne apparere ſolitus eſt, ideo adſpectabile hoc divinitatis ſymbolum elegit antiquitas, eo inprimis ducta conſilio, ut idolomaniam ſculptorum, pictorum, fuſorumque cohiberet, moneretque, longius à Dei eſſentia quàm à flamma ignis ſpeciem arti ulli imitabilem abeſſe. Obſtat enim mobilitas, quò minus flamma à ſculptoribus & pictoribus repræſentari poſſit. Ab אש manant *æſtus*, *æſtas*, ἰσχάρα, & ἑστία, i. e. focus: & noſtrum Eſſe/ Aſche.

Geneſ.36.26. אֶשְׁבָּן *Eſchban*, ignis filius.

Geneſ.46.21. אַשְׁבֵּל *Aſchbel*, ignis vetuſtatis.

Ioſ.15.50. אֶשְׁתְּמֹה *Eſchtemo*, ignis admirationis.

1.Reg.13.2. יֹאשִׁיָּהוּ *Ioſchias*, ignis Domini, vel urens Dominus.

2.Reg.12.1. יְהוֹאָשׁ *Iehoaſch*, Domini ignis.

2.Reg.21.24. יֹאשִׁיָּהוּ *Ioſchias*, ignis Domini.

Act.8.v.10. אַשְׁדּוֹד *Aſchdod*, ignis amabilis.

1.Par.4.11. אֶשְׁתּוֹן *Eſchton*, ignis donum.

Altera vox כֹּהֵן *Saccerdos* eſt à כָּהַן *ſacerdotio fungi*, item *officium facere*: nam כֹּהֲנִים in genere quoslibet notare ſolet officiarios. Hinc κονεῖν, διακονεῖν, i. e. *ſervire*, *miniſtrare*.

Quidam ne extremam literã in Aſchcenaz perdant, vel præterire videantur, trahunt huc R. כָּנַס, id eſt, *colligere*, *congregare*, *coacervare*: & per *collecto-*

rem

remignis reddunt. A כֵּנָס est *cuneus*: quem Augustinus lib. 2. de Ordine cap. 18. quasi *couneum* à coitione in unum dictum arbitratur.

CCXXVI.

רִיפַת Riphat. Riphath. Riphat

ῥίφαθ. ῥειφάθ.

Gen. 10. 3.

רָפָא & רָפָה *gigantem* notat, vel eum qui potens est ad sanandum atque opitulandum. R. רָפָא *curare, sanare*, & per translationem *instaurare*. רָפָה *remittere, leniter morbum tollere*, & in genere *cessare, desinere*. Hinc θεραπεύω, *sano, curo*, θεραπεία, *medicina*. Paeon Medicus ille decantatissimus: φάρμακον & φαρμακεύω, *i. e. medicamenta conficio*. Et Lat. *robustus* à רְפָאִים, *i. e. gigantes*, Gen. 14. 5. *Rephaim* seu *Raphai*: ubi nomen est gentis. quandoquidem isti sunt robusti.

Gen. 10. 21. אַרְפַּכְשַׁד *Arphachschad*, sanans quasi dæmon, vel sanans Chaldæus.

1. Chr. 4. 12. בֵּית רָפָא *Beth-rapha*, domus sanitatis.

1. Chron. 3. 21. רְפָיָה *Rephajah*, sanatio Domini.

2. Sam. 21. 16. הָרָפָה *Harapha*, medicina.

Ios. 18. 27. יִרְפְּאֵל *Iirpeel*, medicina Dei.

Num. 13. 10. רָפוּא *Raphu*, medicus.

Tob. 3. 25. רְפָאֵל *Rephaël*, medicus Dei.

3. Maccab. 1. 3. *Raphias*, Gigas, vel Medicus.

CCXXVII.

תֹּגַרְמָה Togarma. Thogarmah.

Thogórma. Thogarma. θοργαμά.

θογωρμά. *Gen.* 10. 3.

גֶּרֶם est *os ossis*: & quia ossa roboris ac duritiei symbo-

symbola sunt, metaphoricè fortem significat. Hinc Germanorum ob fortitudinem celebratorum nomen fluxisse probatur ex Paraphraste Chaldaico. Vbi enim Hebræum in Ezech. 38. 6. habet domus Thogarma, ibi ille vertit *provinciam Germaniæ.* Ad rē facit, quod Germanū vulgè dictū putant, quasi gar ein mann / sicut Alleman, quasi all ein mann / i.e. *totus vir.* Radix est גָּרַם *comminuit, contudit,* in *grumos* seu frusta redegit, contrivit: id quod non nisi robusti facere possunt. Hinc nostra grümeln / grume / sive krume; κερμάτιον, i.e. *frustillum, grumus.* Cum גָּרַם convenit גָּרַס: quam convenientiam similitudo literarum ם & ס insinuare videtur. Hinc גֶּרֶשׂ *triticum contusum*: sicut שֶׁבֶר *frumentum* à שָׁבַר *frangere.* Ab illo est *Ceres* haud dubiè, Ciceroni quasi *geres*: quæ etymologia ad Hebræos fontes nos manuducit. lib. 4. de Nat. Deorum.

1. Chron. 4. 19. גַּרְמִי *Garmi, osseus*: ex quo est ritter Garmi ex fabulis.

CCXXIIX.

אֱלִישָׁה Elisch. Elisah. Elisa. Elisa.

ἐλισά.

Genes. 10. 4.

AB Elischa Ἕλληνες, i.e. *Græcos* dictos esse sunt qui existimant. Certè Eliensis lingua Græca vocata fuit à posteritate: quod ex benedictione Noachi, quam Iephetus consecutus est, evenisse credimus: ut linguam hanc Eliensem sive Græcam dignaretur Deus, in qua mysteria fidei generi humano proderentur. Nomen אֱלִישָׁה idem sonat, ac si dicas, *Deus meus est*: ab אֵלִי *Deus meus*: de quo vide in nomine Elohim, num. XLII. יֵשׁ est nota existentiæ & essentiæ:

quæ

quæ solius Dei est secundum eminentiam & perfectionem: exponiturque יֵשׁ per *est, existit*: unde Lat. *est*, nostrum ist. Radix יָשָׁה: ex qua est תּוּשִׁיָּה *existentia, essentia, subsistentia*, οὐσία, item *sapientia, ratio, soliditas* ac *firmitas* cuiusque rei. Si Iamin in Schmol transferri pateris, poterit Elisah exponi per *ovem Dei*, à שֶׂה *ovis*: à quo ὄϊς parum recedit.

1.Sam.21.v.11. אָכִישׁ *Achisch*, i.e. utique est.

1.Par.7.3. יִשִּׁיָּה *Iischschijah*, est Dominus.

CCXXIX.

תַּרְשִׁישׁ Tarschisch. Tarsis. Tharsis. Tharsis. θάρσεις.

Gen. 10. 4.

THarsis & nepotis Iapheti filij Iavanis proprium est, & lapidem pretiosum coloris hyacinthini notat, urbem præterea in Cilicia, Apostoli Pauli ortu nobilem: in qua celeberrimus erat totius Orientis portus: à quo in Africam, & alias procul dissitas regiones navigabatur: unde & ipsum mare magnum hoc nomine non rarò nuncupatum legitur. Radix eius est רָשַׁשׁ, cuius synonymum est רוּשׁ, *depauperavit*. Forte κατ' ἀντίφρασιν sic dicta est illa urbs & regio: quia propter mercimonia admodum opulenta fuit: cui adstipulātur Pagninus & Schindlerus. Alij ab *explorando marmore* nomen deflectunt: תּוּר enim est *explorare*: de quo vide Caphthorim num. CCXLVIII. & שֵׁשׁ à שַׁיִשׁ, i.e. marmor: de quo in Schefchai CCCCLV. A רָשׁ *depauperavit* est Irus: unde Proverbium: *Iro pauperior*: item στερέω, *privo*, στέρησις, *privatio*: ῥάκος, *lacera vestis*, &c. Ταρσοὶ apud Æneam in Tacticis sunt πλέγματα ἐκ ῥάβδων, textura quædā virgarum, crates. Casaub. in Notis. Esth.

... zaresch, extranea paupertas.

CCXXX.

כתים Cittim. Citthim. Cethim. Kithim. κήτιοι. χενοθηείμ.

Gen. 10. 4.

Cittim, i. e. *percussores*: à verbo כתת *contudit, cecidit, contrivit*: unde *cudo, quatio*. Cognatum est נכה *percussit*, quod cum *neco* Lat. ferè convenit & *icio*: κναίω, *ferio*, καίνω, *percutio*: κόπτω, *cædo*: κτείνω, *occido*, κοττίζω, *verbero*. Pervagata est sententia, voce Cittim Macedones notari: quæ ex libris Apocryphis inolevit. Sed ostendit Iunius in Notis ad 1. ca. Maccab. Macedones communi Græcorum appellatione apud Hebræos nomen à *Iavane* habere, idque permultis ex locis in Daniele.

Num. 34. 25. פרנך *Parnach*, taurus percutiens.
Est. 4. 5. התך *Hatach*, percutiens.

CCXXXI.

דדנים Dodonim. Dodanim. Ῥόδιοι.

Genes. 10. 4.

IOvis Dodonæi templum, oraculum, cui sunt ignota? Istum autem idolomania gentilium Deû fecit, autorem gentis sic venerata. Dodanim componitur ex nomine דוד *amicus, dilectus, cognatus*, & in specie *patruus*: דודים *dilecti, amores, ubera*: דודה *amica*: unde *Dido* Virgilij: Pœni enim in multis Hebraicæ linguæ vestigia diu admodum retinuerunt: uti ex Plauti versibus Punicis nuper ostendit Seldenus in libro de Dijs Syris. Germanicæ quædam provinciæ, quos in delicijs habent, Dod vocant, inprimis

primis eos, quos his in locis patres diximus, idest, *sponsores natalitios*, & talium sponsorum liberos, ut ajunt, spirituales. דַּד est *uber, mamma*, Græcè τιτθη: pl. דַּדִּים *mamma*, Ezech. 23.3. Prov. 5.19. Græcis τηθηνός est *amabilis*, à τηθὴ, *avia, amita*, matertera. θεῖος avunculus. Cæterum pro Dodanim legi Rodanim in Esra & Ezechiele propter similitudinem literæ ר & ד notavit & observavit Brougthonus in Concentu S. Scripturæ. Finis dictionis Dodanim ex דָּנִים decerpi potest: ut notet *amabiles judices*: à דִּין judicavit. Vide *Dan*, num. xxxi.

Ruth. 4.17. דָּוִד *David*, dilectus.

2. Sam. 12.25. יְדִידְיָה *Iedidja*. Sic Salomon vocatus est, Nathanis discipulus, i. e. dilectus Dei: ut notatur ex vers. præcedente.

Iob. 2.11. בִּלְדַּד *Bildad*, vetusta dilectio.

Ezech. 25.13. דְּדָן *Dedan*, mammilla, vel dilectio earum.

2. Reg. 22.12. יְדִידָה *Iedidah*, amabilis.

Iud. 10.1. דּוֹדוֹ *Dodo*, patruus.

Num. 34.21. אֱלִידָד *Elidad*, Deo dilectus.

Esr. 3.10. חֵנָדָד *Chenadad*, gratia dilecti.

1. Par. 27. דּוֹדַי *Dodai*, dilectus.

Act. 8.40. אַשְׁדּוֹד *Aschdod*, ignis amabilis.

Num. 11.26. אֶלְדָּד *Eldat*, Deo charus, Gottlieb.

Gen. 30.14. דּוּדָאִים *Dudaim*, amores, amabiles flores.

CCXXXII.

פוט Put. Put. Phut. Put. φοὺδ. φοὺθ.

Gen. 10.6.

NOmen tertij filij Chami, & eius partis Africæ, quæ Libya dicitur, *crassum* & *pingue* sonat: unde Ger-

de [illegible]cum fecit. Syriacum פטם est *saginare*, [illegible]*are*.

CCXXXIII.

סבא Seba. Saba. Seba. σαβά. σεβά.

Gen. 10.7.

סבא est *inebriare, potare.* סֹבֵא, *ebrius, temulentus, bibax: item caupo*, qui vinum vendit. Hinc *Sabæi* populi Æthiopici, qui patri Cusch originem suam transscribunt. Alij autem sunt *Sabæi* Arabes: ex quibus Regina *Saba* prodijt, Matth. 12.42. 1. Reg. 10. Regio שְׁבָא per ש scribitur Ezech. 27.22. Ps. 72.10. A סָבָא est nostrum sauffen/ & Gr. σαβάζειν, *helluari, bacchari*: unde Bacchus σαβάζιος dictus, & σαβοῖ vox bacchantium. Vide supra num. LXX. in voce Sabbathum. *Sapa* est species quædam vini, vinum novum. Tertull. cont. Marc. lib. 3. c. 5. *Nam & montes legimus destillaturos dulcorem: non tamen ut sapam de petris, aut defrutum de rupibus speres.*

CCXXXIV.

נמרד Nimrod. Nemrod. Nimrod. νεβρώδ. νεμβρώδ.

Gen. 10.8.

Hic est ille conditor Monarchiarum primus: qui patriam, quæ hactenus viguerat potestatem ad autoritatis publicæ exercitium vigoremque severitatis ἀναγκαστικῆς traduxit: ut audaciam rebellantium reprimeret, & disciplinæ jugum excutere molientes vi & armis ad obsequium cogeret.

S Meritò

Meritò ergo nomen sortitus est à מָרַד *defecit, rebellavit, attenuavit, humiliavit:* unde מֶרֶד *rebellio, deflexio, apostasia.* Vide מְרָה num. DCCCCXLVII. Cognatum est ἁμαρτάνω, *deficio peccando,* & ἁμαρτία, *peccatum.* Item nostra mord/mörder. Quibusdam per allusionem Nimrod dicitur quasi Nimbrod. Hoc enim jus Regis est. 1. Sam. 8. v. 11.

1. Chron. 4. 17. מֶרֶד *Mered,* rebellis.

2. Reg. 25. 27. אֱוִיל-מְרֹדַךְ *Evil-merodach,* stulti rebellionem conterens.

CCXXXV.

אֶרֶךְ Erech. Arach. Erec. Erech.

ὀρέχ.

Genes. 10. 10.

VRbis Nimrodi nomen: quod longitudinem significat, à R. אָרַךְ *prolongare, in longum ducere* vel trahere, *extendere:* id quod vrbibus ampliandis, & studio Nimrodi suam potentiam longè lateque propagantis peroppositum est. Non longè deflectit nostrum recken/ausrecken/ reichen/darreichen/ & Gr. ὀρέγω, i.e. *porrigo* extensis vlnis: & ὀρχέω, *propulso, arceo.*

Ios. 16. 2. אַרְכִּי עֲטָרוֹת *Arci-hhataroth,* longitudo coronarum.

2. Sam. 15. 32. אַרְכִּי *Arci,* longus, vel procerus.

Esr. 4. v. 9. אַרְכְּוָי *Arcevai,* longi.

CCXXXVI.

אַכַּד Accad. Achad. Akad. Acad.

ἀρχάδ.

Genes. 10. 10.

VRbs hæc vel à nepotibus dicta est: quibus operam

[illegible]dabant eius incolæ : nam נֶכֶר est nepos. Hinc *νεγονος*, quasi νεωςὶ γενόμενος, *noviter genitus* : & nostrum enckel/i.e. *nepos*. Vel à לָכַד, quod est *capere, apprehendere, comprehendere, occupare*: quod fimbrias sui dominij dilatarent, ac latius latiusque proferrent. Alias כַּד est *vas* à capiendo dictum, כַּדּוּר *lagena, hydria*, item *scintilla*. Hinc *cadus*, *κάδος*. כָּדַד verbum, quod quidam hîc ingerunt, inusitatum est. *χάδω* & *χαδέω*, i.e. *capio, contineo, sum capax*.

CCXXXVII.

כַּלְנֵה Calne. Chalneh. Chalanne. Chalne. χαλάνη. χαλάννη.

Gen. 10.10.

QVarta urbs Nimrodi: cuius nomen sonat, *Quasi hospitium seu commoratio*, à כ similitudinis nota & R. לִין *pernoctare, hospitari, commorari* : item *conqueri, murmurare*. Hinc κλίνω, ἐγκλίνω, *clino*. Lucret. *Paullùm clinare necesse est. Reclinis*, i.e. reclinatus. Clinicus, lecto, τῇ κλίνῃ affixus: *triclinium*, &c. מָלוֹן est *hospitium*. A לוּן quatenus significat murmurare est nostrum Iamnen. Quidam per *urbem consummatam* exponunt, à כָּלָה *consummavit, perfecit*: de quo vide Mical, num. CXVI. Ex hac R. est כַּלָּה *sponsa*: quam si huc accire velis, licebit Calne per *sponsam lamentantem vel murmurantem* reddere.

1. Chron. 4.17. יָלוֹן *Ialon*, manens.

1. Chron. 4.19. תִּילוֹן *Tilon*, murmuratio.

CCXXXIIX.

שִׁנְעָר Schinhhar. Sinar. Sinear. Senaar. Sennaar. Sinear. σεναάρ.

Genes. 10.10.

CAmpus Senaar ab eventu ita appellatus fuit:

S 2 excus-

excußio enim *dentium* notat excussionem verborum, quæ sine dentibus non fiunt. Hi extructoribus turris Babylonicæ excussi sunt: quando solitam loquendi facultatem dentati, i. e. superbi illi perdiderunt. Nam hic ille locus est, in quo Babylon extrui cæpit. שָׁן, *acuit, exacuit, acuminavit*. Inde est ש litera, dentes quodammodo repræsentans, & nostrum zahn/zähne/schien/zange. Græcum *ισχνόω* & *σχενόω* est attenuo: *ξαίνω*, *carmino*.

Num. 21. בָּשָׁן *Baschan*, in dente. Sic potius quam in mutatione à שָׁנָה *mutavit*: vel in somno à יָשַׁן *dormivit*: quia mons dentatis rupibus asperabatur, Psalmista teste: *Mons Baschan, mons frequens gibbis, mons Baschan*, Psal. 68. 16. Triplex repetitio emphasin habet, & huius montis colles ac rupes easque denticulatas indicat.

Ps. 119. שִׁין litera, i. e. dens.

Ios. 17. 11. בֵּית שְׁאָן *Beth-schean*, domus dentis.

1. Sam. 31. 10. בֵּית שָׁן *Bethschan*, domus dentis.

Altera radix ex עָרָה *evacuavit, nudavit, discooperuit, fudit, effudit*: עֶרְוָה *nuditas, turpitudo, fæditas*: unde etiam cum Hieronymo exponi potest per dentis seu oris fœditatem: verè enim fœdi facti sunt hi ingentis moliminis architecti: dum ab opere cæpto cum ignominia recedere coacti sunt, & æternam rebellionis ac superbiæ imò & infidelitatis infamiam suis posteris intulerunt. Etenim cum ad tempus substitissent in monte Ararat, & circa ea loca, in quibus Arca Noe consederat, habitâssent iste novus hominum grex, tandem pertæsi incultæ regionis & asperæ vix in terram planam se demittere ausi sunt. Adeo nimirum horror ex tot hominum per universum terrarum

rum

rum orbem deletorum memoria conceptus animum occupauerat, ut se credere campis irriguis, & spaciosis conuallibus dubitarent. Tamen cum tempore audaciores facti non alia ratione imminenti periculo prævertere posse, & à suffocatione si qua rursum ab aquarum eluvionibus & augmentis orbi inhorresceret, tueri se posse rebantur, quam immensæ alicuius molis erectione: cuius muri ad ipsas usque nubes porrigerentur. Ita diffidebant divinæ promissioni, Noacho & eius filijs datæ, Gen. 8. 21. & suę contrà prudentiæ innitebantur. Sed malè cecidit consilium: ut meritò locus iste *Schinhhar* appellatus sit. A עָרָה potest esse *haurire, hauriendo evacuare.* Ios. 13. 4. extat vox מְעָרָה, quam Iunius ex Plin. lib. 5. cap. 20. *Magoram* vertit. Vsitatum est enim, inquit, literam Hebraicam ע in *g* mutari. Est hic fluvius in orâ Libano subjecta inter Tzidonem & Berytum. מְעָרָה significat *speluncam*: à עָרָה, quia est locus evacuatus & nudatus. Μεγαίρω est *odio habeo*: *Megæra* furia infernalis.

Ios. 15. 59. מַעֲרָת *Mahharath*, spelunca.

Ios. 13. 4. מְעָרָה *Mehharah*, spelunca.

CCXXXIX.

נִינְוֵה Nineveh. Nineve. Ninive. Ninive. νινευί.

Gen. 10. 11.

DIvinę ultionis adversus deploratam hominum impietatem post diluvium, eversionem Sodomæ & πανολεθρίαν Hierosolymorum nullum est spectaculum horribilius: quam Nineve גְּדוֹלָה לֵאלֹהִים *magna Deo*, ut dicitur Ion. 3. 3. i. e. summè seu divini-

tus magna, trium dierum iter continens in circuitu. Hæc jam olim ad pulvisculum ita abrasa est: ut sint, qui nunc disputent, Euphratine an Tigridi fuerit imposita: id quod omnem admirationem superat. Lucianus in Charonte: ἀποθνήσκουσιν αἱ πόλεις ὥσπερ καὶ ἄνθρωποι. Νῖνος ἀπόλωλεν ἤδη καὶ οὐδὲν ἴχνος αὐτῆς. Moriuntur urbes perinde ut & homines. Ninus vel Nineve periit: nec vel vestigium eius est reliquum. Hoc prædixerat Sophonias his verbis: *Disponet Niniven desolationi siccam ut desertum: & accubabunt in ea greges, omnes bestiæ gentium, tum platea, tum anataria in malogranatis eius pernoctabunt: vox cantabit in fenestrâ, desolatio in poste, cum cedrum eius nudaverit. Huiusmodi erit civitas illa exultabunda, quæ residet securè: quæ dicit cum animo suo, Ego sum & præter me nulla est amplius. Quomodo est desolationi? cubile bestiis? Dicet quisquis transibit per eam, sibilabit, agitabit manum suam.* Nomen Nineve significat *habitationem nepotum.* נָוֶה est *habitaculum, domicilium.* à נָוָה, i.e. *habitavit, resedit, mansit:* (unde ναίω, ναιετάω, *habita*[illegible] ναὸς, *templum:*) item *decorus & pulcher* fuit, habitavit in locis amænis. Plur. נְוֹת & נְאוֹת *casas pastorales & pascua amæna* significat: quare & per *speciosa* reddidit Pagninus, alij per *campestria.* Nomen נָיוֹת est proprium 1.Samuel.19.19. ubi Saul cum Prophetis prophetavit: ab amœnitate pascuorum, quæ illic erant. Gymnasium seu Synagoga erat Prophetarum & asylum: quo confugerat David, Saulis sævitiæ cedens: ut ibi inter Prophetas, quorum Samuel *Præses* erat & supremus *Rector*, tutus esse posset. Ideo *collis Dei* vocatur ille locus 1.Sam.10.5. & cap.19. v.20. Lega[illegible] Saulis ad capiendum Davidem missi Rectoris Samuelis & Col-

legarum

legarum eius reverentiâ absterriti re infectâ discedere coguntur. Chaldæus vertit בית אלפנא *domum doctrinæ vel oraculi.* Toar fæmininum נָוָה est mulieris manentis jugiter in domo, inquit Rabbi David in libro Radicum: οἰκουρός. Ier. 6. 2. הַנָּוָה *Mulieri jugiter habitanti domi & delicatæ assimilavi filiam Sion.* Hieron. speciosæ. נות בית Psal. 78. 13. *pulchritudo domus.* die haußehre/ut Lutherus reddidit. Nos ex נָוָה habemus wohnen/ה in w verso. Altera vocula, cum qua componitur Nineve, est ין *filius, nepos:* sed non nisi collectivè usurpatur: unde & plurali caret. מָנוֹן filius familiâs, seu paternorum bonorum hæres: nam & pro domino sumitur. Hinc νέος, νεανίσκος, νεανίας, i. e. juvenis: νάνος, pumilio. Ninne. Nos dicimus, sanfte liebe ninne. Satis benè omnia hîc conspirant, νέος, juvenis, junge/junior. &c. Nænia, νύννιον, &c. Nonne quoque, i. e. monialis huc pertinet, Græcè νόννη. Xiphilinus: ἔστιν ὅτε καὶ νόννας συνέβαλε. *interdum & nonnas committebat.* Loquitur de Domitiani agonibus nocturnis. Ægyptij hodieque Monachos vocant *Nonnos.* Arnobius id facit sæpiusculè.

Numer. 11. vers. 28. נון *Nun,* id est, nepos, filius, stirps.

1. Sam. 19. 18. נָיוֹת *Najoth,* habitacula.

Psalm. 119. 105. נון *Nun* (litera alphabeti) infans.

2. Maccab. 1. 13. *Nanæa,* i. e. Diana.

De Nineve vide Ramiresium cap. 45. in Pentecontarcho, & Fullerum lib. 3. cap. 6. p. 305. Misc. Sacr.

CCXL.

כֶּלַח. כָּלַח. Celach. Calach. Chalah. Chale Cala. χαλάχ.

Gen. 10. *v.* 11. 12.

כֶּלַח est *senium, senectus*, q. d. gelida seu frigida sectus. Non multum abest Germ. kald/kühle/kühlen: & Lat. *gelidus*: frigida enim & sicca est senectus. Si conjecturis locus foret, dici posset Assur tempore senectutis suæ hanc vrbem condidisse, & hinc ei nomen indidisse.

CCXLI.

רֶסֶן Resen. Ressen. Resen. δασή. δασέμ.

Gen. 10. 12.

RESen est *frænum*: quod à מֶתֶג differt formâ: nam hoc est propriè *lupatum* quod ori equi inseritur: רֶסֶן autem est lorum ipsum seu habena, qua lupatum alligatum est ad aures usque & maxillas equi. Frænum igitur vel capistrum erat hæc urbs: quo velut propugnaculo seu arce munitâ recens domitæ gentes in officio continebantur, eine spanische brille. Cognata sunt rüstung/reisiger/reisen, *restis*. Galli, *resne* dicunt eadem penè significatione. Græcis ῥυτὴρ & Æolicè βρυτὴρ est *habena*. Nec longè abit *frænum*.

CCXLII.

לוּדִים Ludim. Ludæi. Ludim.

λουδιείμ.

Gen. 10. 13.

STirps Lydorum in minore Asia; vel, ut Iunius censet,

censet; incolarum Maræoticæ præfecturæ in Ægypto, sub qua Ludæi vixerunt. Est nomen hoc gentile, ut & cætera, quæ sequuntur, & significat *natos* seu in lucem editos, à R. יָלַד *parere, parturire, nasci, generare*. Hinc יֶלֶד, *infans, puer*: unde non nemini *filij* vox Latina extitisse videtur, pereunte ד: לֵדָה *partus*. Adsonant θῆλυς, *femina*, θηλάζω, *lacto*, θηλὴ, *mamma, papilla*. Saxonibus est telen parere; & ICtis zielen/ kinder erzielen/ generare liberos. Facit huc etiam *thalamus*: & *Ilithya*, Dea partus. Ovid.

Præpositam timidis parientibus Ilithyam.

Iosuæ 15. 26, מוֹלָדָה *Moladah*, nativitas vel generatio.

Gen. 10. 22. לוּד *Lud*, recens natus.

Esr. 2. 33. לוֹדהדים *Lodehadim*, nascens gaudens.

1. Par. 8. 13. לוֹד *Lod*, nativitas.

Iosu. 15. 30. אֶלְתּוֹלַד *Eltolad*, Dei nativitas.

2. Sam. 8. 16. אֲחִילוּד *Achilud*, frater natus.

1. Chron. 2. 29. מוֹלִיד *Molid*, generatio vel nativitas.

Actor. 9. 32. *Lydda*, quæ est Diospolis, nata.

Iudith. 1. 6. *Gelodæus*, partus vallis, à גַּיְא.

CCXLIII.

עֲנָמִים Hhanamim. Hanamæi. Anamim Anamim. ἐνεμετιείμ. ἀνειαμιείμ.

Gen. 10. 13.

A fonte aquarum dicti sunt: עַיִן *fontem* notat & *oculum*: in regimine עֵין. Ajin litera sic dicta est, quod figuram oculi ductus eius quodammodo

imitetur. Hinc *nuo*, *νεύω*, *annuo*: *νεῦμα*, *nutus*. Est עֹנֵן *præstigiis uti*, vel ut alij volunt, *tempora observare*: מְעֹונְנִים: *Magi*: quæ vox Hebrææ satis assonat. מַיִם in regimine מֵי *aquas* notat: unde *meo*, *as*, *are*: *ἱμάω*, *haurio*, *ἱμάλιος*, *abundans*: item meer/*mare*: himmel/à מַיִם & אֵל, ut sit, *aqua Dei*. Maiuma, festum in mense Majo celebrari solitum, in quo aquis marinis inter se certabant, atque eas invicem in oculos jaculabantur. I. Clementiæ nostræ. Cod. de Majuma.

2. Reg. 3. 3. מֵישַׁע *Meschahh*, aqua salutis.

1. Reg. 15. 20. עִיּוֹן *Hhijon*, fons, vel oculus.

Num. 1. 15. עֵינָן *Hhenan*, fons vel oculus earum.

Ezech. 47. 17. עֵינוֹן *Hhenon*, fonticulus.

Numer. 34. 9. חֲצַר עֵינָן *Chatzar hhenan*, atrium fontis.

Iosf. 15. 62. עֵין גֶּדִי *Hhen-gedi*, fons felicitatis.

Iud. 15. 17. עֵין הַקּוֹרֵא אֲשֶׁר בַּלֶּחִי *Hhen-hakkoreh, ascher ballechi*, i. e. fons invocantis, qui est in lechi.

1. Chron. 3. 23. אֶלְיוֹעֵינַי *Eljohhenai*, ad ipsum oculi mei.

Iudith 4. 3. *Baal-majim*, Dominus aquarum.

Plura cum עֵין composita require ex indice.

CCXLIV.

לְהָבִים Lehabim. Lahabim. Laabim. Lahabæi. Leabim.

λαβιείμ.

Gen. 10. 13.

AB his populis Libya dicta est: cuius vocis origo est à nomine לַהַב *flamma*: quia hæc regio perpetuis ignibus torretur: seu quia Libycorum populorum facies flammata vel adusta erat.

Facies

Facies לַהֲבִים *flammarum facies eorum*, inquit Esa. c. 13. 8. Cogn. sunt λάμπω, *splendeo*, λαμπρὸς, *splendidus*, φλέγω, *inflammo*, lampe / *lampas*, leuchten / licht / lohe / lohern. Affine est לָהַט *ardere, inflammare, comburere*: inde לַהַט nomen: quod est sicut לַהַב. Genes. 3. 24. לַהַט הַחֶרֶב *flamma gladij*. Alij per *laminam politam & fulgentem*, per *ferrum gladij*, per *flammeum gladium* exponunt. Psal. 104. אֵשׁ לֹהֵט πυρὸς φλὸξ, fewerflamme.

Act. 2. 9. Libya, flammea.

CCXLV.

פַּתְרֻסִים Pathrusim. Phetrusim. Pathrosæi. Patrusim. Petrusim.

πα]ροσωνιείμ.

Gen. 10. 14.

A Nomine פַּת, i.e. *frustum, buccella*: cuius R. פָּתַת *in frusta concidere, frangere*. פַּת-לֶחֶם *buccella panis*. Nomen proprium Vrbis in Ægypto פִּתֹם *Pithom*, i.e. *buccella eorum*, Exo. 1. 11. Vide infra DCCCLXXXVII. ubi per *os abyssi* exponitur. רָסַס est *macerare, conterere, humectando dissolvere, stillare*: unde רְסִיס *stilla, gutta*. Patrusim ergo *buccellarum maceratores* audiunt, die da gerne meeren. A פָּתַת est *putare, amputare*, bete brots / beetgen / quod nos bißlin / *frustillum* dicimus. A רָסַס est *ros*, ῥοὰς, *irroratio*, riselen / δρόσος, ἔρση, i.e. *ros*.

Es. 11. 11. פַּתְרוֹס *Pathros, Patrosus*, i.e. buccella roris: est nomen regionis quæ hodie Arabia Petræa dicitur.

Num. 33. 21. רִסָּה *Rissa*, stillicidium.

Luc. 3. 27. *Resa*, adspersio.

CCXLVI.

CCXLVI.

כַּסְלֻחִים Casluchim. Chasluhim. Casluchæi. Casluhim. χασμωνιείμ. χελωνιείμ. χασλωνιείμ.

Gen.10.14.

QVasi pacificatores, vel reconciliatores: à סָלַח *remisit peccatum, condonavit, pepercit, ignovit, propitius fuit.* כ ab initio vel ad compositionem facit: vel est nota similitudinis. Faciunt huc ἱλάω, ἱλάσκω, *placo,* ἵλεος, *propitius,* ἱλασμὸς, *propitiatio*: & Lat. *salvo, salus*: item, *laxo*. Et nostra lösen/ aufflösen: & selig: beatus enim, cui remissa sunt peccata. Ps. 32.

CCXLVII.

פְּלִשְׁתִּים Pelischtim. Philistæi. Palæstini.

Genes.10.14.

INter hos in litore terræ Canaan habitantes & Israëlitas quia perpetuum & ἄσπονδον bellum fuit, ideo creberrima eorum in libris præsertim historicis mentio. Regio ipsa, in qua quinque fuerunt satrapiæ seu metropoles, *Geth, Ascalon, Azotus, Gaza & Accaron,* dicitur פְּלֶשֶׁת Palæstina, ad occidentem Iudææ sita: à R. פָּלַשׁ *involvere se cinere aut pulvere.* Cōuenit Lat. *pulvis & polluo.* Gr, πηλὸς, *lutum*, παλάσσω, *fœdo, subigo,* σπίλος, *macula,* βόλιτος, *stercus.* Chytræo Palæstini dicuntur à נָפַל & שׁוּת quasi *ponentes ruinam.*

Act.12.20. Βλαστὸς, i.e. pulvere conspersus.

CCXLVIII.

כַּפְתֹּרִים Caphtorim. Caphthoræi· Caphthorim. Caphthorim. χαβθοριείμ. καβθοριείμ.

Genes.10.14.

EXploratores manuum: à כַּף vola, manus, planta pedis. De R. כָּפַף cavavit, curvavit, egimus supra num. CLXXVII. in nomine Cephas. R. תּוּר explorare, circumquaque scrutari, lustrare circumeundo ingyrum. Hinc תָּרִים mercatores, negotiatores, institores, omnia perlustrantes & lucri caussa perquirentes. תּוֹר ut טוֹר in genere significat ordinem, statum, gradum, seriem, formam, conditionem, dispositionem: quo fit, ut תּוֹרָה Lex, hinc ab aliquibus deducatur (quod alias è R. יָרָה iacere & docere, deflectitur) quia nostrũ est legem semper scrutari & meditari. תּוֹר denique etiam turturem notat, ex radice duplicata. Alludunt torno, as, are & tornus, instrumentum quo ligna cavantur & vasa formantur usibus variis accommoda. Chaldæis תּוֹר est taurus ταῦρος, Gall. taureau, Ital. & Hisp. tauro, nobis stier; Latinis antiquis, teriones boves dicebantur. Sic etiam linguæ concordant in βούβαλος bubalus büffel.

Amos.9.8. כַּפְתּוֹר Caphthor, exploratio manus.

2.Reg.18.17. תַּרְתָּן Tartan, explorans donum.

Ester 1.10. זֵתַר Zethar, iste explorans.

Esr.1.8. מִתְרְדָת Mithredat, explorans legem. Vide DCCLXXIV.

Iof. 18. 27. תַּרְאֲלָה Taralah, exploratio maledictionis.

Ester.

Ester.1.14. שֵׁתָר *Schetar*, qui explorat.

Esr.2.63. תִּרְשָׁתָא *Tirschatha, Artasastha*, explorans fundamentum.

1.Par.6.21. יְאַתְרַי *Ieaterai*, explorans. Vide num. DCCCCLIX.

CCXLIX.

צִידוֹן Tzidon. Sidon. Zidon. σιδών.

Genes.10.15.

SIdon primogenitus Cenahani patruelis Nimrodi, nomen dedit urbi Sidon antiquissimæ, & post Babylonem celeberrimæ ad mare magnum sitæ. Vox ipsa *virum venationis* seu *venatorem* notat; צַיִד est *venator* & Syris Chaldæisque etiam *piscator*. צַיִד *venatio*. מְצָדָא & מְצַדְתָּא Chaldæis est *rete*. Congruit ad rem potius quam ad verbum, quod Iustinus scribit ex Trogo, Sidonem ab *ubertate piscium* dictam esse. Hieronymus Sidonios *venatores* reddit. A R. צוּד, i.e. *venari* est nostrum schüß / & schiessen / it. ζητεῖν & δίζειν, *quærere, venari, indagare*. Alludit etiam latinum *rete*. *Scytha* Col.3.2. à venatione sic dictus creditur. A צַיִד, quatenus *cibum* notat, σῖτος esse potest. Errant, qui ab hac urbe *Sindonem* dictam putant, ignari fontium. Vide *Sedinim* n. DCVII.

Num.34.8. צְדָדָה *Tzedadah*, venatio eius: vel latus sive insidiæ eius. Vid. num. DCCCXLIX.

Iosu.19.35. צִדִּים *Tziddim*, venationes.

Matth.11.21. בֵּית צַיְדָה *Bethsaida*, domus venationis.

צָדֵי *Tzade* litera Hebræorum à *venabulo*, cui est similis.

CCL.

CCL.

חת Cheth. Hethæus. Heth. Heth:

χετταῖος.

Genes.10.15.

PAvorem seu terrorem significat hoc nomen, sicut & חתת, à R. חָתַת, quod est *frangi animo, consternari, terreri, pavere.* Vnde gr. *ἡττάω, vinco, ἥττημαι, inferior sum, ἧττα, clades, conflictus, profligatio.* Et Lat. *cudo, tundo, quatio,* quetschen: *ὀττεία, horror: αἰδέω, timeo, vereor.*

Iud.1.26. חִתִּים *Chittim*, confracti.

CCLI.

יבוסי Jebusi. Jebusæus. Jebusi.

ἰεβουσαῖος.

Genes.10. 16.

ID est, conculcator, à R. בוס *pedibus terere, calcare, spernere, polluere.* תְּבוּסָה *conculcatio.* Hinc *πούς, pes,* fus. item stossen. Synonym. est בָּעַט *calcare:* ex quo est *πατεῖν.* Potest etiam per *impinguationem* vel *saginationem* exponi, ab אָבַס *saginare:* unde est *obesare,* & *obesus.* Nomen אֵבוּס est *præsepe, horreum.* A quo non planè dissonant, *Præsepe* (addito *præ* ad *sepe*) *κάπη*, krippe. Ab אָבַס porro est *Apis*, bos ille saginatus, quem Gentiles honorabant, ut suos vitulos Hebræi apostatæ. Athanas. Episc. Nicæn. Quæstione 50. *Lex est Decalogus, quam antequam populus vitulum (hoc est Apim Ægyptium) faceret, Deus eis tulit voce, quæ audiretur.* Serapis à שור & אָבוּס, i.e. *bos saginatus:* ab אָבַס *saginare.*

Iud.19.10. יְבוּס *Iebus*, conculcatio.

Es.30.22. פִּי־בֶסֶת *Bubastis*, os conculcatum.

CCLII.

CCLII.

אֱמֹרִי Emori Amorrhæus. Emoræus. Emori. ἀμοῤῥαῖος.

Genes. 10. 16.

L*oquax, dicax*: ab אָמַר *dixit, edixit*; unde ἐρέω, ἔρω, & εἴρω, *dico*: ῥῆμα, *verbum*. Ger. mehr / vel mäer / newe mäer: & *rumor*: & ruhm: ῥῆμα, *verbum*: *Hermes* Deus facundiæ.

1. Par. 9. 12. אִמֵּר *Immer*, dicens.

1. Par. 6. 6. אֲמַרְיָהוּ *Amarias*, dicit Dominus.

Gen. 14. v. 1. אַמְרָפֶל *Amraphel*, dixit ut caderet, loquens ruinas.

CCLIII.

גִּרְגָּשִׁי Girgaschi. Gergesæus. Girgasi. Girgaschæus. Girgosi.

γεργεσαῖος.

Gen. 10. 16.

S*ocius peregrinationis, vel vicinus peregrini.* גֵּר *peregrinum, advenam, incolam notat*: de quo in Agar suprà, num. XIV. R. נָגַשׁ est *appropinquavit, accessit*: à quo nihil recedit nostrum, nechst / nechster. Gr. ἐγγὺς, id est, *prope*, ἐγγίζω, *appropinquo*.

Gen. 46. 23. גֹּשֶׁן *Goschen, accessio, appropinquatio.*

Matth. 8. 28. גִּרְגָּשִׁיִּים *Girgeschijim, Gergaseni, Gerasini, Gadareni*, i. e. appropinquantes: de quibus vocibus, quod non eosdem notent, & quod Gadara nihil cum Genesaris commune habeat, videatur Casaubon. in Notis ad N. T. cap. 8. Matth. v. 27.

CCLIV.

CCLIV.

חִוִּי Chivvi. Hevæus. Hivi. Chivvæus. Hivi. εὐαῖος.

Genes. 10.17.

NVntium seu *indicem* declarat hæc vox, à חָוָה *indicavit, annuntiavit*: in Piel חִוָּה *patefecit, illuminavit, obscura protulit vel aperuit*. Cogn. sunt öffnen/ eröffnen. Gr. *αὔω, εὔω, illumino, in lucem profero, οἴγω, ἀνοίγω, aperio, αὐδάω, loquor.*

1. Reg. 4.13. חַוֹּת יָאִיר *Chavvoth-jair*, villæ illuminationis.

CCLV.

עַרְקִי Hharki. Aracæus. Arci. Harkæus. Arki. ἀρουκαῖος.

Gen. 10.17.

ID est, *nervi mei*: sic enim exponunt quidam עֹרְקַי Job. 30.3. à R. עָרַק, i.e. *fugientem persequi & propellere*: quod fit nervorum robore: unde *arceo* & ἀρκέω, ἐρύκω. Arx ab *arcendo*: sic *arcus*. arg / der jderman vertreibet. *Persecutorem* ergo notare quoque potest hoc nomen, vel *fugitivum*.

CCLVI.

סִינִי Sini. Sinæus. Sini. ἀσενναῖος.

Gen. 10.17.

SInæi à Sina monte dicti sunt. Hebræum סִינִי & mons סִינַי veniunt à nomine סְנֶה *rubus, dumetum*: unde est desertum Sinai situm in Arabiâ petræâ, Galat. 4. vers. 25. in qua sacramentum petræ manalis fidelibus Israëlitis fuit propositum, 1. Corinth. 10.4. Falsò igitur Etymologicum magnum Sinai ab

T ἴς, ἰνός,

ἶς, ἰνὸς, deducit, i.e. *nervus, vis, fibra, violentia*: ὅτι (inquit) ἐκεῖ ἐδόθη τοῦ νόμου δύναμις: quia inde legis vis in orbem universum emanavit. Arabibus tamen סֻנָּה est *mandatum, lex, doctrina* à סַנ *acuere, legere, discere*. A סְנֶה quod etiam Chaldæi & Syri retinent est *spina*: & propius adhuc *sentis*, aliàs שַׁיִת.

Ios. 15. 49. קִרְיַת סַנָּה *Kirjath-sannah*, civitas rubi.

Ios. 15. v. 31. סַנְסַנָּה *Sansannah*, rubus rubi. Aliàs סַנְסִנִּין est ramus. Cant. 7. 8.

Num. 33. 11. סִין *Sin*, spina.

Ezech. 29. 10. סְוֵנֵה *Syene*, i.e. rubus.

Esth. 1. 14. מַרְסְנָא *Marsenah*, amaritudo rubi.

Neh. 11. 9. סְנוּאָה *Senuah*, rubus.

Neh. 3. 3. הַסְּנָאָה *Hassenaah*, rubus.

Nehem. 2. 10. סַנְבַלַּט *Sanballath*, rubus in abscondito.

Esr. 2. 35. סְנָאָה *Senaah*, rubus.

1. Sam. 14. 4. סֶנֶּה *Seneh*, spina.

2. Reg. 18. 13. סַנְחֵרִיב *Sancherib*, rubus destructionis.

CCLVII.

אַרְוָדִי Arvadi. Aradius. Arvadius. Arvadi. Arvadæus. ἀραδιος.

Gen. 10. 17.

Radix est רוד & רָדָה, synonymum מָשַׁל, id est, *dominari*. Germani hinc habent, rhaten / raht: consilio enim & ratione vis temperanda. *Vis consilij expers mole ruit suâ*. Horat. Hinc βουληφόροι dicuntur, qui præsunt, ab Homero in versu:

οὐ δεῖ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα.

Gen. 46. 14. סֶרֶד *Sered*, ablatio vel cessio dominij.

Gen. 46. 16. אַרוֹדִי *Arodi*, imperantes.

Gen.

Gen.46.21. אָרְדְּ *Ared*, imperans.
Num.21.12. זֶרֶד *Zered*, dispersa potestas.
Jud.7.22. צְרֵדָתָה *Tzeredata*, angustia dominij.
Act.12.13. *Rode*, dominans.
1.Maccab.15.23. *Aradus*, dominium.

CCLVIII.

צְמָרִי Tzemari. Semari. Samaræus. Tzemaræus Zemari.

σαμαραῖος.

Gen.10.18.

צֶמֶר est *lana, lanugo*: item *summitas arborum & gossypium seu lanugo arborum*. Hinc Lat. *carmino*, i.e. lanas pecto: *carminator*, grempeler. Et scheer/scheeren: forfice enim lana tondetur. Μηρύεσθαι est *texere, intexere*.

Iof.18.23. צְמָרַיִם *Tzemarajim*, lanæ.

CCLIX.

גְּרָרָה Gerarah. Gerarus. Gerar. Gerar. γεράρ.

Gen. 10. *v*. 19.

VRbis hujus nomen *excisionem* sonat, vel *serrationem*. R. גָּרַר est *succidit, excidit, serravit*. מְגֵרָה & גֵּרָה est *serra, traha*. Multa hinc fluunt, quæ scissionem quandam, comminutionemve ac reciprocam sectionem, qualis fit serrâ, insinuant, vel circa eam occupantur. גָּרוֹן guttur: unde gurgel: & à גַּרְגֵּרָה γαργαρίζω, gargarizo, gurgeln. גַּרְגְּרִים grana: Gallicè, *grains*, kärn/korn. גֵּרָה *rumen* vel *ruminatio*: per quam etiam Hieronymus præsens hoc nomen exponit. תִּגְרָה *conflictum* significat & manuum reci-

procam consertionem, litem, contentionem: nam גָּרָה significat etiam *miscere litem, contendere*: inde est *guerra*, Gallicè *guerre*, & *guerroyer*, i.e. militare: quocum κεάτ@ consentit. Referri potest גָּרַר ut & גָּרָה inter ea, quæ Grammatici vocant ὀνόματα πεποιημένα, i.e. ad sonitum rei, quam significant, efficta conformataque. Nam stridorem & strepitum serræ quodammodo æmulantur, seu vt Lucretius loquitur, *serræ stridentis acerbum*. Hinc nobis est **kirren / knarren / zerren**. A גָּרָה *ruminare* est γεάω, γεαίνω, *comedo, rumino*. κείρω, *scindo, abscindo*. *Gargara* à messis ubertate. Virgil. 2. Georg.

Ipsa suas mirantur Gargara messes.

CCLX.

סְדֹם Sedom, Sodom, **Sodoma**.

σόδομα.

Gen. 10. 19.

VTi terra Chanaan ob summam suam amænitatem & fertilitatem signum erat Iisraëlitis & pignus illius retributionis, quam expectant pij post hâc vitam: ita Asphaltites lacus imago est & testimonium supplicij, quod passuri sunt improbi in tormentis interminabilibus. Extat igitur in illâ orbis parte & *Paradisus* & *Infernus* specie saltem & repræsentatione: utriusque veritatem explicabit decretorius ille extremi judicij dies: qui terrori malis, solatio bonis est futurus. *Civitates Sodomorum ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit Deus, constituitque, ut essent exemplar impiè victuris.* Hæc sunt verba Petri 2. Ep. 2. 6. & Iudæ vers. 7. *Sodoma & Gomorrha & his finitimæ civitates simili modo atque illæ scor-*

tata

tata & carnem sectata alteram, proposita sunt exemplo ignis æterni pœnam sustinentes. Occulta Sodomorum peccata vox ipsa סדם prodere videtur: exponitur enim per *secretum eorum.* סוד est *secretum, arcanum, consilium, occultum.* ם est affixum pl. num. Si ד vellemus negligere, posset Sedom à סתם derivari: quod est *claudere, occultare, obstruere.* Eadem sanè ex utroque existit nominis ratio, ob muti, quod vocant, peccati enormem atque abominabilem fœditatem. Brochardus in itinerario part. 1. cap. 7. num. 38. *Mare mortuum semper est fumans & tenebrosum tanquam os inferni, sicut oculis meis vidi, ob tetrum vaporem inde fumantem. Vallis dicta quondam illustris, à termino huius maris secus desertum Pharan, usque supra Iericho per mediam diatam ferè sterilis atque inutilis reddita est, ita ut ne germen quidem producat in sui latitudine, quæ alicubi quinque leucarum est, alibi sex: præterquam juxta Iericho, ubi Canamellæ & horti & viridaria sunt, irrigante fonte Elisæi. Tanta verò calamitas ei regioni accidit in execrationem peccati Sodomorum, quod Deus tot seculis ulciscitur: ut etiam regio ipsa, pœnas luere perpetuò videatur. A dextris insuper & sinistris montes steriles sunt & aridi, vel barbaræ habitationes per multa & longa terrarum stadia: quatenus scilicet exitialis ille vapor impellente vento pertingere potest. Nec nisi visa hîc scribo.* Hæc ille.

Solinus: *Longo ab Hierosolymis recessu tristis sinus panditur, quem de cœlo tactum testatur humus nigra & in cinerem soluta. Duo ibi oppida, Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorrum: apud quæ pomum gignitur, quod, habeat speciem licet maturitatis, mandi tamen non potest. Nam fuliginem intrinsecus favillaceam ambitio tantum extimæ cutis exhibet, quæ vel levi tactu pressa fumum exhalat, & fatiscit in vagum pulverem.* lib. 4. c. 8.

Num.13.v.11. סוֹדִי *Sodai*, myſterium meum.
Nehem.3.6. בְּסוֹדְיָה *Beſodejah*, In ſecreto Domini.
Baruch.1.3. *Sodi*, ſecretum meum.

Sunt, qui *Sedom* reddunt per *fundamentum eorum*, à R. יָסַד *fundavit* : unde יְסוֹד *fundamentum* : cuius etiam originationis facilè commoda aliqua ratio & accommodatio inveniri poteſt.

CCLXI.

עֲמֹרָה Hhamora. Gomorrha. Amorah Gomorrha.

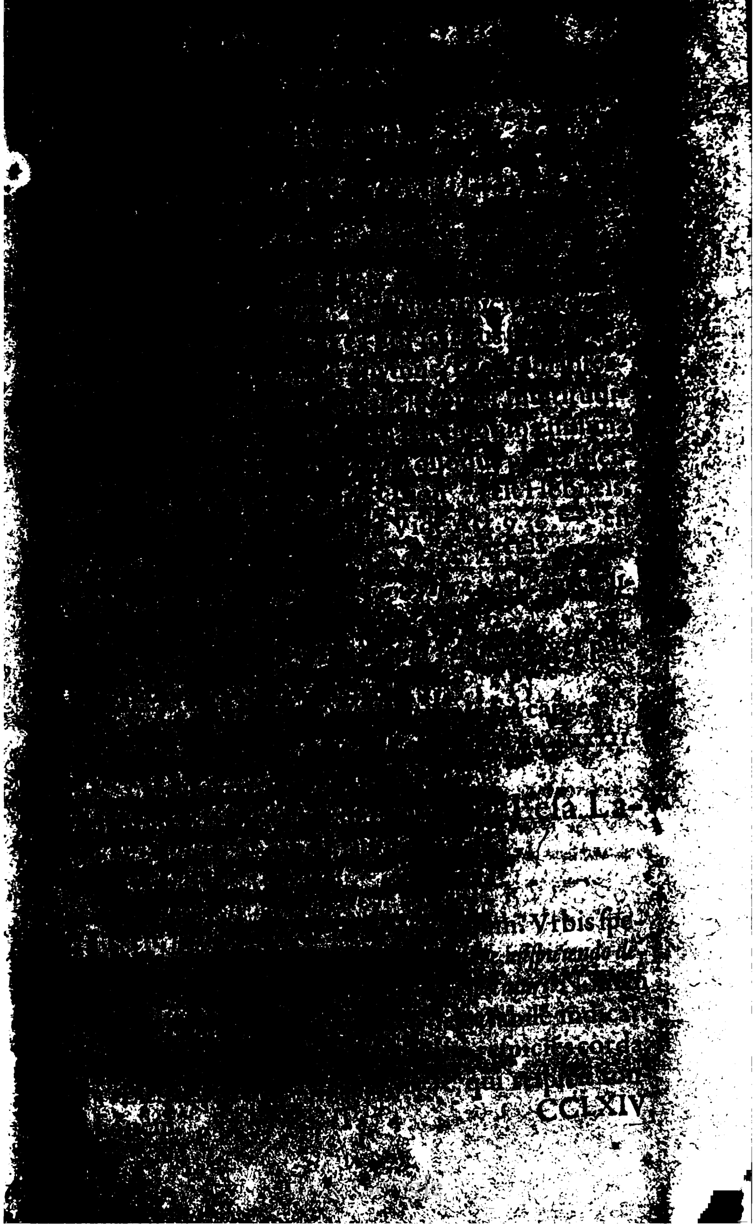
γομόῤῥα.

Gen. 10.19.

A paſcuorum & frugum copia nomen urbis Gomorrhæ fluxiſſe nobis indicium eſt Lothi judicium ſibi hanc terræ partem præ Abrahamo, à quo optionem acceperat, ad inhabitandum ſeligentis. *Erat*, inquit Scriptura Gen.13.10 *tota illa planities, quâ venis Tzohharem, irrigua, ſicut hortus Iehovæ, ſicut terra Ægypti, antequam perderet Iehova Sedomum & Hhamoram. Ideo elegit ſibi Lotus totam planitiem Iardenis, & profectus eſt Lot Orientem verſus tentoria movens Sedomum uſque : quamvis Sedomitæ eſſent mali & peccatores coram Iehova valde.* Imprudens certè conſilium: quod Loto peſſimè ceſſit. R. עָמַר in Piel עִמֵּר ſignificat *manipulos facere* : hinc עָמִיר & עֹמֶר ſpicarum faſciculus ſeu manipulus qui Latinis *merges* dicitur. Eſt *Gomer* genus quoque menſuræ, continens decimam partem Ephæ. Vicinũ eſt μάρπη *manus*. In Hithpael ſignificat *negotiari, quæſtum facere*, vel *uti aliqua re ad quæſtum* : rectè proinde huc trahuntur *mercari*, marckten / krämer / kramen.

1.Reg.16.16. עָמְרִי *Hhomri*, manipulus.

CCLXII.

Tesa La-

in: Vrbis spe

CCLXIV

CCLXIV.

ארפכשד Arpachſchad. Arpachſad. Arphaxad. Arpacſchad. Arphachſad. ἀρφαξάδ.

Geneſ.10.22.

COmponitur ex רָפָה *ſanavit*: de quo in Riphat & Raphaël, num. CCXXVI. & שד *vaſtitas, ſpoliatio, direptio*: à R. שָׁדַד *ſpoliare, populari, prædari, vaſtare, deſtruere, perdere*. Arpachſchad ergo eum notat qui *ſanat quaſi vaſtationem*: nam כ in medio eſt nota ſimilitudinis. שֵׁד *dæmonem* ſignificat. Ab hoc שָׁדַד veniunt ſchaden / ſchade / ſchädigen / beſchädigen. σχέτλιος, *pernicioſus, ſceleſtus, ſævus*.

כַּשְׂדִּים *Caſchdim* Chaldæi dicuntur à vaſtando, vel à כ & שֵׁדִים, i.e. *quaſi dæmones*, à שֵׁד, i.e. dæmon, à שָׁדַד *perdere*.

CCLXV.

עוץ Hhutz. Hus. Vs. Vz. ὤς. ὢζ.

Gen. 10. 23.

ID eſt, *Conſilium*: à יָעַץ *conſuluit, decrevit, deliberavit, cogitavit*. Synonymum eius eſt עוץ. Hinc *æſtimo* & ἀξιόω, à quo ἀξίωμα, axioma, ſententia cum judicio pronuntiata, & fundamento rationis ſubnixa.

Act.13.8. אֱלִימַעַץ *Elimaus*, Dei conſilium.

1.Sam.14.50. אֲחִימַעַץ *Achimahhatz*, fratris conſilium.

1.Chron.2.27. מַעַץ *Mahhaz*, Conſiliarius.

CCLXVI.

[illegible] Gothis
[illegible] ... lucque tot-
[illegible] ... tibus pe-
[illegible]
[illegible] ... Prope
[illegible] ... , quos cra-

[illegible] ... h. Mag.

[illegible] ... *vit , contrecta-*
[illegible] ... quamvis hoc
[illegible] ... Affine est μάζα &
[illegible] ... manibus seu sæpe con-
[illegible] ... Nostrum misch-
[illegible] ... discrepantium
[illegible] commix-

tione vel congerie.

Nehem.3.3. מְשֵׁיזַבְאֵל *Meschezabel*, auferēs fluxum DEVS.

1.Chron. 2. מִשְׁרָעִי *Mischrahhi*, tangens socium, vel pastorem.

Num.21.29. כְּמוֹשׁ *Cemosch*, quasi palpans. est idolum Moabitarum: cuius meminit Ieremias c.48.7. *Exibit Cemosch in captivitatem, sacerdotes eius & Principes eius pariter.* Et v.13. *Erubescet Moab à Cemoscho, quemadmodum erubuerunt domus Iisraëlis à Bethele fiducia ipsorum*, i.e. à vitulo aureo in Bethel sacrato. Cur autem à contrectatione dictum sit hoc idolum, facile ex ijs colligi potest quæ memorantur Num.31.17.18. & 25.6. Erant enim Moabitæ omnium libidinosissimi: qui vario genere voluptatum obscænissimarum, quas meminisse animus horret, Deos suos colebant: ut ex enucleatione vocis Bahhal-pehhor infra patefiet, num.CCCCXX.

1.Sam.13.1. מִכְמָשׁ *Michmasch*, humilem vel pauperem educens vel palpans.

2.Reg.9.2. נִמְשִׁי *Nimschi*, auferens vel palpans.

Esr.35.20. כַּרְכְּמִישׁ *Carcemisch*, agnus quasi ablatus.

CCLXVIII.

יָקְטָן Joktan. Joctan. Jectan. Jaketan.

ἰεκτάν.

Gen. 10.25.

קָטָן *parvum* significat: verbum eiusdem formæ est parvum esse sive qualitate sive quantitate, *minorem vilemque esse aut se reputare*: plerumque autem de natu minoribus filijs usurpatur. Inde per inversionem

nem radicis est τέκνον, *filius*: vel directè κάτω, *infra*, κατώτερος, *inferior*.

Esr.8.10. הַקָּטָן *Hakkatan*, parvus.

CCLXIX.

שֶׁלֶף Scheleph. Seleph Saleph. Saleph. σαλέθ. σαλέφ.

Gen. 10. 26.

שָׁלַף *evaginare est vel educere*, & de quavis extractione usurpatur, utpote calcei, Ruth. 4.7. plerunque verò gladij: quam suo verbum hoc sonitu quodammodo repræsentare videtur: unde πεποιημένον agnoscas. Affinia sunt schleiffen/schelffen/schleppen: & *scalpo*, σκάλλω, i.e. *effodio*, σκολύπτω, *evello*, σκαλμὴ, *gladius* Thracum.

CCLXX.

חֲצַרְמָוֶת Chatzarmaveth. Hasarmaveth. Asarmoveth. Asarmoth. Hazarmaveth. σαρμώθ. ἀσαρμώθ.

Genes. 10. 26.

ID est, *atrium mortis*. חָצֵר est *atriũ* vel *habitatio*. חָצִיר verò & *atriũ* & *herbam* significat. R. חָצַר inusitata est. Ex ea fit חֲצֹצְרָה *tuba*. quam vocem inter πεποιημένα, seu ex sonitu rei efficta referimus: ut *taratantara* vox εὔφθογγος & sono tubæ accommodata. מָוֶת est *mors*: de quo in Metuschael, num. CCIII. A חָצִיר *herba* est χόρτος, *fœnum*, *gramen*, it. *carex*, graaß/ gräsig/ Græcè κάρφος & γάρφος, i.e. *herba*.

1.Reg.9.15. חָצֵר *Chatzer*, atrium.

2.Sam.23.34. חֶצְרַי *Chezerai*, atrium.

Num.11.35. חֲצֵרוֹת *Chazeroth*, atria. Num.

Num.34.9. חֲצַר עֵינָן *Chazar-hhenan*, atrium fontis earum.

Iof.15.27. חֲצַר גַּדָּה *Chatzar-gaddah*, atrium felicitatis vel hædi.

Iof. 15. 28. חֲצַר־שׁוּעָל *Chatzar-ſchubhal*, atrium vulpis.

Iof.19.5. חֲצַר סוּסָה *Chatzar-ſuſah*, atrium equitatus.

Geneſ.46.12. חֶצְרוֹן *Chetzron*, atrium exultationis. à רָנַן.

Iudit. 1. 8. *Chatzar-allem* (אֵילָם) atrium veſtibuli.

1.Maccab.11.67. *Chatzor*, atrium.

CCLXXI.

יָרֵחַ. יֶרַח. Jarach. Jare. Jerah. Jerach. Jarah. ἰαράχ.

Geneſ.10.26.

NOmen יָרֵחַ eſt *Luna* & *menſis*, ſic appellatus, quod Luna ſingulis menſibus innovetur. יֶרַח *menſis*. Hinc יְרִחוֹ *Ierecho*, vel *Iericho* urbs celebris in tribu Benjamin palmetis & balſami viridarijs abundans à Lunâ nomen ſortita, Lüneburg. Vrbem autem iſtam 50. ſtadijs juxta Ioſephum diſtantem Hieroſolymis inde dictam arbitrantur, quod Lunæ formam referret: ſicut hodie Veſuntio urbs Burgundica ungulam equi vel ſoleam equi ferream in circuitu efformat. Ego aſſentior magis ijs; qui ab odorum ſuavitate nuncupatam tradunt à רִיחַ odorari: unde nobis eſt riechen. Vide Terach CCXXCII. Nam Plinius lib.5.cap.17.& lib.12.cap.25. totum illum tractum fertilẽ eſſe palmis & palmetorum

torum nemoribus confirmat: idemque asserit Brochardus αὐτόπτης, cuius locum integrum citavimus num. CCLX. Sed Scripturæ autoritas superat: in qua palmæ Hhengeddi & rosæ Ierichuntinæ prædicantur Sir. 24. 14. & Iericho urbs palmarum vocatur Deut. 34. 3. 2. Par. 28. 15. Iud. 1. 16. Aliàs civitas palmarum dicitur. A יָרַח est ὥρα, *hora*, ὧρος, *annus*, χρόνος, *tempus*, καιρὸς, *tempus*, Jahr/Uhr/ Jäwer. Frischlinus à יָרָה & רוּחַ deducit, *quasi*, inquit, *Dei dicas spiritum, propter vim beneficam & spiritualem, quam sydus hoc à sole accipit*. Sed hoc longè petitum est. Vide eius Astron. lib. 5. c. 1. p. 339.

1. Chron. 2. 34. יַרְחָא *Iarcha*, i. e. Luna.

CCLXXII.

הֲדוֹרָם Hadoram. Adoram. Hadoram. ὁδόρεα.

Genes. 10. 27.

G*Eneratio excelsa*. Sic Hieronymus exponit. דּוֹר est *generatio*, *series constituta temporis*, *præsertim hominum*, *ordo graduum naturalis propaginis*, *ubi alius ex alio nascitur*, *ætas*, *progenies*, Græcis γενεά. דּוּר est *habitare*, *degere*, *ætatem agere*. Cognata apud Latinos sunt *durare*, *duratio*, *diurnare*, *diuturnus*. Germ. dauren: Plautus in Amphit. *Durare nequeo in ædibus*. Gr. δηρὸς, i. e. diuturnus, δηρὸν & δαρὸν, *diu*. מְדוּרָה est *pyra*: unde θέρω *calefacio*: θέρος, *æstus*: item *torris* & dürren. Verbum alterum est רוּם *excelsum esse*: de quo in Abraham, num. XII.

1. Reg. 4. 31. דַּרְדַּע *Dardahh*, generatio scientiæ.
Esa. 2. 56. דַּרְקוֹן *Darcon*, generationis possessio.
Ios. 11. 2. דּוֹר *Dor*, generatio.

Ios. 16.

Iof.16.7. עֵין־דּוֹר *Hhendor*, fons generationis.

Iof.21.32. חַמֹּת דֹּר *Chammoth-dor*, calor generationis.

Dan.3.1. דּוּרָא *Durah*, generatio, vel pyra ignis, quod est מְדוּרָה.

1.Maccab.13.20. *Dorus*, generatio.

CCLXXIII.

דִּקְלָה Dikla. Decla. Dicla. Dikela. δεκλά.

*Genes.*10.27.

COmponitur ex R. דָּקַק *contudit, comminuit, contrivit, attenuavit*: unde Hebræorum Doctores Grammaticæ nomen indiderunt, eamque vocarunt linguâ suâ דִּקְדּוּק, & Grammaticum ijdem appellant מְדַקְדֵּק quia in apicibus dictionum & minutijs ac subtilitatibus literarum discutiendis occupatur. Cognata sunt δάκνω, *dentibus attenuo, comminuo, mordeo*, & δήκω, *mordēdo perforo*. δὴξ, δηκὸς, vermis lignum corrodens. Alterum verbum est קָלַל, *levis fuit*: de quo in Tekel num. CLV. & Hiddekel CXCV. Syris & Chaldæis דִּקְלָא est palma vel dactylus.

1.Maccab.16.15. *Dock*, à דּוּק Chaldaico, i.e. investigatio, speculatio.

CCLXXIV.

עוֹבָל Hhobal. Hebal. Obal. Obal.

αἰβὴλ. *Genes.*10.28.

NOmen עָב est *nubes*. à verbo עוּב vel עִיב, quod *tenebrescere* significat & *obscurare, obtenebrare, obnubilare*, præcipue verò de densa & crassa obscuratione accipitur: qua ratione convenit cum πάχνη, i.e.

vapor

[illegible]

[illegible] autem [illegible] uel vide- [illegible] dicitur [illegible] ubi con- [illegible] simul [illegible] in tradu- [illegible] castigantur [illegible], inquit, *qui* [illegible] *m esse ad semi-* [illegible] *m docet, & id* [illegible] dicitur esse no- [illegible]

CCLXXVI.

Gen.10.

M

componitur

deque

ga Assue & G

Iosf.19.19.

tio.

ספרה Sephar Sepha

po-

Regū.

notat hoc
& guber-
re, cogitare:
vires animi
spiritus mul-
pastor:
amosi & vulgi
futuro, item, cu-
unde μαργίτης ho-
Margiten quendam fuis-
se ait

se ait insignem; qui ultra quinque numerare non potuerit: & cum duxisset virginem, eam attingere non est ausus, ne illa matri rem indicaret: ab hoc *margitas*, i.e. stolidos atque ignavos dictos esse arbitratur. Demostheni quoque objectum fuit, quod Alexandrum τὸν μαργίτην vocârit. In genere μάργοι & μαργῖται dicuntur, *quorum*, ut ait Tertull. de jejun. cap. 17. *Deus venter est, pulmo templum, aqualiculus altare, sacerdos coquus, condimenta charismata, ructus prophetia.* Μαργοσύνη apud Nazianzenum est *ingluvies, procacitas libidinosa.*

1. Chron. 2. 53. מִשְׁרָעִי *Mischrabbi*, tangens socium vel pastorem.

1. Reg. 1. 8. רֵעִי *Rebbi*, amicus vel pastor.

Num. 1. 15. אֲחִירַע *Achirabb*, fratris mei amicus.

Exod. 2. 10. רְעוּאֵל *Rebbuel*, pastor vel amicus Dei.

Gen. 46. 16. בְּרִיעָה *Berihbah*, in pastu.

Luc. 3. 35. *Ragau*, socius vel pastor.

CCLXXX.

שְׂרוּג Serugh. Sarug. σερούχ. Serug. Serug.

Gen. 11. 20.

R*Amus, palmes implexus, propago* est שָׂרִיג à שָׂרַג *perplexum esse.* Surculi ergo propriè indicantur hoc nomine, qui palo alligantur eoque circumplectuntur, vel aliàs ramis arboribusque implicantur: quo sensu exactè respondet nostro zergen: dicimus enim, er zerget oder zihet sich herumb / ubi de re loquimur, quam non facile evolutam dederis: estque ex שָׂרִיג manifestè *surculus.*

CCLXXXI.

CCLXXXI.

נָחוֹר Nachor. ναχώρ. Nahor. Nahor.

Genes.11.22.

STomachabundum, frementem & iracundum notat. נַחֲרָה est *fremitus, furor, terror*: נַחַר propriè sonitus, qui egreditur è naribus equi currentis, seu *ronchus* : ῥόγχος: hunc vox ipsa ex literarum asperitate repræsentat. נְחִירַיִם nares seu duo nasi foramina. Cumque in Scriptura nasus iræ ac furoris symbolum sit, rectè hinc habemus nostrum schnarchen/ schnurren. ῥὶν, *nasus, naris*. Cappellus, *Nachor*, inquit, *id est aridus: quod exarescentem quotidie videret hominis succum, & quasi defetiscentem naturam*: à חָרַר, quod est *arescere, exsiccari, incendi*: item *irasci*. Vide Charan. nu. CCLXXXV. Sunt enim eiusdem penè significationis נחר & חָרַר & חָרָה: ex quibus omnibus *ira*, rectè desumitur.

Ios.19.19. אֲנָחֲרַת *Anacharath*, fremitus vel hinnitus.
2.Sam.23.35. נַחֲרַי *Acharai*, naris.
Gen.38.1. חִירָה *Chira*, furor seu ira.
Esa.15.5. חֹרֹנַיִם *Choronajim*, iræ, furores.

CCLXXXII.

תֶּרַח תָּרַח. Therach. Thare. Therah. Tharah. θάῤῥα. θαῤῥά.

Gen. 11. 24.

ODorans, spirans vel respirans: à רִיחַ vel רוּחַ *odorari* sive *odorare, olfacere*. Planè his cōsentit riechen/ quod activè simul & passivè accipitur. Hinc illud πολύσημον admodum רוּחַ *spiritus, ventus, aer, plaga, angulus*. Pertinent huc *αὔρα, aura : fragro : ὀσφραίνομαι, odoror* ; *ranceo* ich rieche starck, *rancidus*.

R. רָוַח est *dilatare, respirare, aurā captare, efflare ventum.*
Genes. 46.16. שֶׂרַח *Serach*, domina odoris.
Ios. 2.1. יְרִחוֹ *Ierecho*, odorata, suaveolens.

CCLXXXIII.

הָרָן Haran. Ἀρράν. Haran. Ἀῤῥάν.

Genes. 11. 26.

CONceptus, ab הָרָה *concipere, concipi, gravidare, gravidari, generare, parere*: unde הוֹרָה *genitrix*: quod cum Germanico Fraw satis convenit. Hinc ἥρα, *Iuno*, Dea & præses partus, uti fingunt Gentiles: & ἀνάρειν, i. e. *concipere.*

CCLXXXIV.

לוֹט. Lot. Λώτ. Lot.

Genes. 11. 27. 28.

LAtentem, *absconditum, obvolutum* significat: לוּט enim est *involvere, operire, occultare.* Synonymum eius est לָאַט *texit, operuit.* Nomen לָט *latebram* notat. Græca & Latina conveniunt in hanc R. λήθω, λανθάνω, *lateo, latro, latibulum.* אַט & לָאַט est *pedetentim, sensim.*

Neh. 11. 34. נְבַלָּט *Neballat*, prophetia involuta.
Gen. 36. 20. לוֹטָן *Lotan*, involutus.
Dan. 1. 7. בֵּלְטְשַׁאצַּר *Belteschatzar*, in abscondito thesaurisans.
Nehem. 2. 10. סַנְבַלַּט *Sanballat*, rubus in abscondito.

CCLXXXV.

חָרָן Charan. Haran. Aran. χαῤῥάν. Haran.

Gen. 11. 31.

VRbs Assyriæ, quam *Charras* Plin. & Ptol. appellant: Stephanus Act. VII. χαῤῥάν. Lucanus de Crasso:

Assyrias Latio maculavit sanguine Charras.

Et alius:

Crassus ad Euphratem natumque aquilasque suosque
Perdidit & letho est vltimus ipse datus.

R. חָרָה est *irasci, excandescere, inflammari.* חָרוֹן *ira, furor, ardor animi, excandescentia.* Hinc *ardere, urere, cremare, carbo.* κέραυνος, *fulmen ardens,* κάρφω, *sicco,* brand/ brennen.

Neh. 2. 10. חֹרֹנִי *Choroni*, ira.
Esr. 15. 5. חֹרֹנַיִם *Choronajim*, iræ vel furores.
Neh. 3. 8. חַרְהֲיָה *Charharah*, calor montis.
2. Reg. 22. 14. חַרְחַס *Charchas*, ira confidentię.

CCLXXXVI.

שְׁכֶם Schecem. Sichem. συχέμ. Sechem. Sichem.

Genes. 12. 6. *al.* 3.

MEtropolis Samariæ in limitibus Manasse, ab humero dicta: שְׁכֶם enim est *humerus, latus, angulus, pars.* R. שָׁכַם in Hiph. הִשְׁכִּים *mane surgere* aut venire: *manicare:* quo verbo vetus translatio & Arias Montanus sæpe utuntur: pro quo cum Gellio rectius dixeris, *diluculare: manicare* enim barbarum est: nisi quæ quorundam est conjectura, mâlis legere *manitare* ὀρθρίζειν. *Humerum* autem שְׁכֶם idcirco

 ab hac

ab hac radice dictum arbitrantur; quod surgentes primò omnium humero sese movere eumque attollere soleant. Parumper accedunt ὦμος & *humerus*. Propius absunt σκίμπος, *scimpus* & σκιμπόδιον, *scimpodium*, i.e. lectus discubitorius, cui humerus potissimùm innititur, eóque requiescit.

CCLXXXVII.

מוֹרֶה Moreh. More. More.

Genes. 12.6. *al.* 3.

CElebris iste locus est in Scriptura: ad quem cùm penetrâsset Abramus, oraculum audire meretur: *Semini tuo dabo hanc ipsam regionem*. Itaque *extruit altare Iehovæ, qui apparuerat ei*, ut hîc dicitur. Rursus Iacobus ex Mesopotamia redux hoc ipso in loco peregrinos suorum familiarium Deos defodit, verumque Deum, eumque solum eos colere ac profiteri jubet, Gen. 35. Tandem Iehoschua statuam ibi collocat: quippe qui promissionis Abramo quingentis retrò annis datæ complementum vidit. Iosf. 24. In textu habetur, אֵלוֹן מוֹרֶה, quod de *quercu*, de *planitie*, de *valle illustri* (ut habet Vulgata) alij atque alij interpretantur. מוֹרֶה *doctorem* sonat vel *monstratorem*: nam hîc divinitus instruitur Abramus de suâ & suorum fortunâ multis pòst seculis subsecuturâ. R. יָרָה *jacere, projicere*: in Hiph. *docere*: cuius hîc est præsens מוֹרֶה, i. e. *docens*. תּוֹרָה *lex, doctrina*. Faciunt huc ῥίπτω, *jacio*, ῥύω, *ruo*, ἐρύω, *eruo*.

Esr. 2. 18. יוֹרָה *Iorah*, ostendens.

1. Chron. 5. 13. יוֹרַי *Iorai*, temporaneus: יוֹרֶה *pluviam tempestivam* denotat.

Iosf. 10. 3. יַרְמוּת *Iarmuth*, projectio mortis.

CCLXXXVIII.

עַי Hhai. Hai. γαΐ. Hai. Ai. Ai. ἀγγαί.

Genes.12.v.8.al.5.

CIvitas ad Orientalem plagam oppidi Bethel sita, eaque Achanis immani supplicio ob perpetratum sacrilegium, & clade Iisraëlitarum, quam sub Josua ibi perpessi sunt, nobilis. Significat autem עַי usitatè עִי *acervum indigestum* propriè *lapidum*: unde & pro *desolatione* accipitur. R. עָוָה Inusitata est. Hinc est *agger*: in quem urbs Hhai quoque post destructionem aggesta fuit, Ios.8.28. ע quippe per *g* reddi, ex nominibus proprijs, quæ in hac ὀνοματοσκεψία occurrunt, quàm plurimis liquet. Interdum à fronte adsciscit מ, & fit מְעִי *cumulus, desolatio, ruina*: inde μέγας & magnus: perpetuum namque cumuli epithetum fere est magnus, nobis grosser hauffe.

Ier.15.29. עִיִּים *Hhijim*, acervi.

Esa.10.28. עַיָּת *Hhaijat*, coacervatio.

Num.21.11. הָעֲבָרִים, ubi additur עִיֵּי, i.e. acervi transeuntium. *Hhabarim*.

Deut.47.4. עֵיבָל *Hhebal*, acervus vetustatis.

CCLXXXIX.

פְּרִזִּי Perizzi. Perizæus. Pheresæus. φερεζαῖος. Pheresiter.

Gen.13.7.

PHæresæi dicuntur quasi *rurales*, i.e. habitantes in villis absque muro. פְּרָזוֹת enim & פְּרָזִים sunt urbes absque munitione & muro in planitie constitutæ, seu *pagi*. Admodum affine est פָּרַץ *rupit*: pagi n. & villæ huiusmodi irruptionibus patent: de quo vide

 Peretz,

Peretz, num. XLIX. R. פְּרִי est inusitata. Multi in Germania villæ & pagi sunt, quæ פְּרִיז æmulantur, ut Prißen/ Priesen/ Wrißig: quare non est, quod de cognatis alijs nunc simus soliciti.

CCXC.

מַמְרֵא Mamre. Mambre. Mamre. Μαμβρῆ.

Gen. 13. 18.

LOcus distans sex stadijs ab Hebrone, antiqua celebritate nobilis: in qua quercus, sub qua Angelos hospitio suscepit Abrahamus: Genes. 18. Narrat Hieronymus, de locis Hebraicis, terebinthum ibidem suo adhuc tempore extantem à cunctis in circuitu gentibus superstitiosè coli, propter memoriam Angelorum, qui cum Abrahamo ibi consederant. Constantinus Magnus ibi Ecclesiam erigendam curavit: ut prolixè narrat ex Eusebio Baron. ad an. 326. num. LXVI. in Annal. Verbum מָרָא est *incrassatus, obesatus, pinguefactus* est, *explevit ingluviem*. Hinc מְרִיא *genus bovis majoris*. Generalius quidam exponunt de omni animali majore & pingui. Apparet fuisse hunc locum irriguum vel sylvosum, pascuis opportunum, & alendis curandisque pecoribus accommodum: quo factum est: ut diu ibi moraretur Abraham. Inde per metathesin est *rumen, ruminare*.

CCXCI.

חֶבְרוֹן Chebron. Hebron. Χεβρών. Hebron.

Gen. 13. 18.

VRbs longè antiquissima, septem annis extructa ante

ante Tzohanem vel Tanim Ægypti vrbem regiam, ut expressè dicitur Num. 13. 22. Hæc etiam civitas Arba dicitur: de qua vide num. 324. Nomen Chebron *recentius* est, & ductum videtur à quodam Calebi filio, cuius mentio 1. Chron. 2. v. 42. Antiquitus metropolis fuit Philistæorum, posteà Iudææ cessit, celebrisque evasit in terrâ Canaan. Vox *Hebron* consociationem, communionem seu participationem notat, à verbo חָבַר quod est *conjungere, sociare, colligere, congregare, convenire*: item *incantare*, i. e. cogere vel excire per carmina magica, zusammenbannen. חָבֵר *particeps, socius*. חֶבֶר *societas, sodalitium, fraternitas*. Consentiunt hîc φρήτηρ, φρήτωρ, *frater*, bruder; item *par*, paar/paaren/nachbaar/&c.

Gen. 46. 16. חֶבֶר *Cheber*, societas.

2. Reg. 17. 6. חָבוֹר *Chabor*, socius.

Iudith. 6. 11. *Chabris*, societas.

CCXCII.

אַמְרָפֶל Amraphel. Αμαρφάλ. Amraphel.

Genes. 14. 1.

D*Ixit ut caderet*. Sic Hieron. ein Großsprecher. μεγαλορρήμων. אָמַר loqui: de quo in Emori, num. CCLII. Verbum נָפַל *cadere* est, & *prosternere se, perire, occumbere, transfugere*. Adsonat nostrum fallen/quod etiam æquè ac illud latissimè patet. Sicut *cadaver* est à cadendo, & πτῶμα ἀπὸ τοῦ πίπτειν, ita מַפֶּלֶת est à נָפַל: unde apparet, communem notionem in diversis hominum animis eundem originationis tenorem custodivisse: ut non tam συνθήκῃ, quam φύσει ὀνοματοθεσίαν constare hinc possis conijcere. At minus autoritas sanctæ linguæ supra reliquas hinc evadit

 conspi-

conspicua. Pertinent huc fallen/fellen/ βάλλειν, βάλλεσθαι, φύλλον, i.e. folium, bladt. Σφάλλω, cado, labor. Item *palea*, impuritas illa, quæ è frumento cribrato decidit.

Gen. 6. v. 4. נְפִילִים *Nephilim*, Gigantes, seu *Nobiles* potius, sive illustres: à quibus & *Nobilis* dici potest.

Num. 16. 1. פֶּלֶת *Pelet*, ruina.

Deut. 1. 1. תֹּפֶל *Tophel*, ruina.

2. Reg. 15. 19. פּוּל *Pul*, ruina.

Gen. 22. 22. פִּלְדָּשׁ *Pildasch*, ruina trituræ.

2. Sam. 8. 18. al. 9. 3. פְּלֵתִי *Pelethæi*, milites Davidis pretoriani vel præsidiarij à *prosternendo* sic dicti.

CCXCIII.

אַרְיוֹךְ Arjoc. Arjoch. Αριώχ. Arioch.

Gen. 14. 1.

EBrietas tua, ait Hieronymus. Verbum רָוָה est *rigare, irrigare, inebriare, saturare*: & in Kal, *madefieri, humore vel pluvia perfundi, inebriari*. Vbique redundantiam insinuat. רָוֶה *ebrius, irriguus*. Caph finale est affixum 2. pers. Hinc ῥέω, ῥύω, *fluo*: item *rigo*. *Bria* (unde *ebrius* & *ebrietas* veniunt) est Latinis veteribus dolium vini plenum. Græcis βρύειν est *scatere, plenum esse*. Gallis *ivre* est ebrius. Rabbi Jonathan à longa staturâ deducit, ut Arjoch sit *longurio*. De quo vide Erech, num. CCXXXVI.

CCXCIV.

אֶלָּסָר Ellasar. Elasar. Elassar.

ἐλλασάρ.

NOmen regionis: quam cur *Ponti* nomine insignierit Vulgata versio, quæ Arjochum regem Ponti

Ponti fuisse asserit, nemo hactenus exputare potuit. Verior est sententia Ellasar superiorem partem fuisse regionis Susianæ, & ad Assyriam pertinuisse. Significat autem *multitudinem immorigerorum, rebellantium seu perversorum*, ex אֱלָם extrito ם, *congregatio, multitudo*, ab אָלַם *colligavit*, item *obmutuit*: unde אֲלֻמָּה *manipulus*: ex quo οὖλος & ἴουλος, *manipulorum collectorum fascis*: οὐλοδέτης, *messor*; ἱλάς, *vinculum, funis*; ἄμαλλα, *manipulus*: οὐλαμὸς, *cohors*. אַלְמָנָה *vidua*, quæ viro mortuo obmutescit, id est, litigare non potest, nec personā habet standi in judicio. Vel quia non audet loqui & contendere cōtra adversarios suos: ut Rabbi Jonah docet: inde est ἰάλεμος, *flebilis, miser, orbus*: ἰαλεμεῖν, *lamentari*. אִלֵּם *mutus*, quasi ligatum dicas, cuius vinculum linguæ non est solutum: ut Marc. 7. v. 32. de μογιλάλῳ dicitur; unde est ἐλλὸς & ἐλλοπὴς, *mutus*. Alterum est סוּר vel סָרַר *cedere, recedere, declinare*, ex quo סוֹרֵר *contumax, perversus, rebellis, refractarius*. Ex hoc sunt χωρίζω, *separo*, χωρὶς, *sine*.

2. Reg. 11. v. 6. סוּר *Sur*, nomen portæ templi, i. e. recessio.

Esa. 20. vers. 1. סַרְגוֹן *Sargon*, auferens protectionem.

Genes. 46. v. 14 סֶרֶד *Sered*, ablatio vel cessio dominij.

2. Reg. 19. v. 30. תְּלַאשָּׂר *Telassar*, id est, suspensionem auferens: ubi שׂ pro ס. ut vult Pagninus.

Iudith 2. 18. *Suri*, perversus.

Iudith 1. 8. *Esdrelom*, seu Chatzar-allem, i. e. atrium vestibuli: אֻלָם & אֵילָם est vestibulum, porticus; ut explicat Iunius.

1. Par.

1.Par.7.12. אוּלָם *Vlam*, vestibulum: quod est etiam appellativum; ex quo est *αὐλὴ*, *aula*: *αὐλικὸς* aulicus.

CCXCV.

כְּדָר־לָעֹמֶר Cedor-lahhomer. Chedor-laomer. Chodor-lahomor. χοδολλογομώρ. Kedorlaomer.

Gen. 14.1.

G*Lobus manipuli*, vel *generatio manipuli*: vel *quasi globus manipuli*, si כ à fronte non velis negligere: quæ est nota similitudinis. De דור vidimus in Adoram, num. CCLXXII. De עֹמֶר vel עָמִיר, i. e. *fasciculus seu manipulus spicarum*, in Hamora, num. CCLXI. Et quia עָמַר etiam significat *negotiari*, rectè כְּדָר־לָעֹמֶר reddi potest per *generationem quæstui deditam*. Aliàs כִּידוֹר *pilata acies* est, ut exponit Buxtorffius Iob. 15. 29. & כַּדּוּר *pila*, *globus*: sic sonaret hoc nomen *pilam vel globum manipuli*. Est inde omnino *cidaris*, *κίδαρις*, à rotundâ & turbinata figurâ: *καρδῶ* turbino, rotundo. Hinc & *cardo*.

CCXCVI.

תִּדְעָל Tidhhal. Thidal. Thadal. Targal. θαργάλ. Thideal.

Genes. 14.1.

G*Narus adscensionis vel elevationis*. Componitur ex R. יָדַע *cognovit*, *cogitavit*, *sensit* unde *δάημι*, *scio*, *δαίμων*, q. *δαήμων*, i.e. *multiscius*: *εἰδέω*, *εἴδω*, *οἶδα*, *novi*. *Idea*, i.e. contemplatio, species.

Gen. 25.4. אֲבִידָע *Abidahh*, patris scientia.

Genes.

Gen.25.4. אֶלְדָּעָה *Eldahbah*, Dei ſcientia.
Num.1.14. דְּעוּאֵל *Dehbuel*, Dei ſcientia.
Lev.20.6. יִדְּעֹנִים *Iiddehbhonim*, dantes ſcientiam; de quo infra num. CCCCXXXVII. ex Lev.20.6.
Num.26.32. שְׁמִידָע *Schemidabh*, nomen ſcientiæ.
2.Sam.5.7. אֶלְיָדָע *Elidabh*, Deus novit.
2.Sam.8.18. יְהוֹיָדָע *Iehojadabh*, Domini ſcientia.
1.Reg.4.31. דַּרְדַּע *Dardabh*, generatio ſcientiæ.
1.Chron. 2.28. יָדָע *Iadabh*, ſciens.
Iudith. 1. 6. *Iadaſon* ſeu *Hydaſpis*, ſcientia ovis, à שֶׂה ovis.

R. עָלָה eſt *adſcendere*: unde ἅλλομαι, *ſalio*: & Lat. *altus*, it. *ala*, fliegen/*volare*. Beza in notis ad N.T. Luc. 1.32. monet עֶלְיוֹן eſſe epitheton vel potius nomen, quod ab Hebræis Deo inter alia ceu proprium tribuatur. Vnde Lucas υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, δυνάμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. Hinc factum eſt, ut Græci Solem, cuius impia veneratio longè antiquiſſima eſt, ἥλιον vocarent: quem Hebræi idololatræ, quoniam fæminina voce Solem appellant, *Reginam* cæli paſſim apud Prophetas nuncupant. עָלָה in Hiph. eſt *nutrire*, unde *alo*.

1.Sam.1.16. בְּלִיַּעַל *Belial*, non adſcendens, non proficiens. Vide num. DCXVIII.
Gen.36.23. עַלְוָן aliàs עַלְיָן *Hhalvan*, excelſus.
Num.32.3. אֶלְעָלֵה *Elobhale*, Dei adſcenſio: Dei
1.Sam.1.3. עֵלִי *Hheli*, elevatio vel offerés. (folium.
1.Par.11.29. עִילַי *Hhilai*, adſcendens.
Eſr.2.56. עַלְעָה *Hhalah*, adſcendens.
1.Paral.7.39. עֻלָּא *Hhulla*, elevatio ſive holocauſtum. Gallica verſio retinuit in Pſalmis graduum epigraphen *Mahhaloth*, quod per adſcenſiones ſeu gradus exponitur.

CCXCVII.

CCXCVII.

בִּרְשַׁע Birschahh. Bersa. Βαρσά. Birsa. Birsa.

Genes. 14. 1.

Dignum patella operculum. Rex Gomorrhæorum dicitur בִּרְשַׁע, i. e. *in impietate.* Sed eiusdem furfuris fuere etiam præcedentia Regum confæderatorum nomina suis gestoribus dignissima, nempe *Berah, Ellasar, Arjoch, Amraphel.* Verbum רָשַׁע est *impium esse, impie agere, inquietum esse*: id quod est proprium impiorum, qui perpetuis conscientiæ stimulis compunguntur. Es. 57. 24. Cognatum est αἰσχρὸς, *turpis, malus.* ἀσχάζω, *contumeliosè tracto, probris impeto.* רָשָׁע est *impius,* qualis Luc. 18. 4. qui dicebat: *Nec Deum timeo, nec quenquam revereor.*

CCXCVIII.

שִׁנְאָב Schinab. Sinab. Senaab. Σενναάρ. Sineab.

Gen. 14. 1.

Mutabilem & inconstantem significat, q. d. *patrem mutationis. Stultus quippe ut Luna mutatur,* Ecclesi. 27. 12. Et Prov. 26. 11. *Stultus mutatur in stultitia sua* שׁוֹנֶה בְּאִוַּלְתּוֹ. Radix שָׁנָה *mutare, alterare, iterare,* vel absolutè *mutari.* Inde שָׁנָה *annus,* quasi iterationem dicas, à revolutione scilicet, qua annum perpetuâ serie sequitur. De anno vertente Cicero in Somn. Scipion. *Cum ad idem unde semel profecta sunt cuncta astra redierint, eademque totius cœli descriptionem longis intervallis retulerint, tum ille verè vertens annus appellari potest.* Pertinent huc *changer,* i. e. mutare, apud Gal-

Gallos: & *annus* ἔνν@, à שָׁנָה abjectâ initiali literâ. De voce אָב *pater*, vide num. XII. in nom. *Abram*.

Gen. 46. 16. שׁוּנִי *Schuni*, mutans.

Esth. 1. 14. כַּרְשְׁנָא *Carschenah*, agnus anniculus.

Deut. 3. 9. שְׂנִיר *Schenir*, mutatio lucernæ.

Ios. 15. 33. אַשְׁנָה *Aschnah*, mutatio.

Ios. 15. 62. נִבְשָׁן *Nibschan*, Prophetiæ vel loquelæ mutatio.

1. Paral. 6. v. 28. וַשְׁנִי *Vaschni*, secundus, vel annus meus.

CCXCIX.

שֶׁמְאֵבֶר Schemeber. Semêber. σύμβορ. συμόρ. Semeber.

Genes. 14. 2.

REx Seboim famæ claritudinem prætendens: ex roboris ac fortitudinis præcellentia: à שֵׁם, quod *nomen, famam, gloriam* significat, de quo in nomine *Sem* supra num. CCXV. אֵבֶר *potentem, fortem, validum, robustum, strenuum, cordatum* notat, à verbo אָבַר *fortificare, roborare*. Inde braviren/brave: & βριάω, *roboro*: βριαρός, *robustus*, & *Vir, virilis*. De *Briareo* Virgil. lib. 10. Æn.

Ægæon qualis, centum cui brachia dicunt,
Centenasque manus, quinquaginta oribus ignem
Pectoribus arsisse: Iovis cum fulmina contra,
Tot paribus streperet clypeis, tot stringeret enses.

Congruunt huc quoque ἁβρός, *magnificus, elatus*: & ὄμβριμ@, *potens, fortis*.

CCC.

שִׂדִּים Siddim. Siddim.

Gen. 14. 3.

DE hac voce Oleaster: Dictio Siddim non plenè nota est Hebræis. Nam quidam putãt esse pro-

prium

prium nomen loci: alij significare dicunt agros: alij verò bitumen vel calcem. Si quis tamen rectè radicem examinet, deprehendet hæc verba שָׂדַד & שׂוּד eiusdem esse significationis. Nam שָׂדַד significat *agrum colere* seu adæquare: qualis manere solet ager, postquam ligneâ crate ad æqualitatem redactus est. Similiter dictio שׂוּד *incrustare* seu calce aut bitumine linire & ad modum agri culti parietem æquare. Vnde שָׂדֶה *ager cultus & æqualis.* Si ergo Siddim non sit proprium nomen loci, significat campos seu agros cultos, & vertendum fuit *in valle agrorum* scilicet cultorum. Hæc ille. Exponitur שָׂדֶה per *agrum, terram, arvum, regionem, campum, rus*, it. *desertum.* שְׂדֵמָה à R. שָׂדַם *arvum* est seu *ager sativus*: unde nobis saat/saatfeld: Lat. *sata*, subintellige *arva*: σῖτος, *frumentum.* Nobilis Theologus Anton. Sadeel Gallicè vocabatur *Chandi*, q.d. campus Dei, à *champs* & *Dieu*: sed maluit ab Hebræis accipere nomen, & à שָׂדֶה & אֵל dici *arvum Dei.*

1. Maccab. 4.15. *Schedemothæ*, agri fructiferi.

Gen. 22.22. כֶּשֶׂד *Cesed*, quasi ager.

CCCI.

עַשְׁתָּרוֹת Hhaschteroth. Astheroth. Astarot. Astaroth.

ἀςαρὼθ. *Genes.* 14. v. 5.

VRbs in campestribus Moabitarum sita sub dimidia tribu Manassis, regia Ogi Regis Basanis: cuius sponda ferrea habuit novem cubitos in longitudine, & quatuor cubitos in latitudine. Deut. 3.11. Est & nomen idoli עַשְׁתֹּרֶת *Astarte*, Dea Tzidoniorum, cui servivit Salomon, 2. Reg. 11. v. 5. Veneris

neris multimammiæ simulachrum fuisse aliqui arbitrantur: ex quo urbs Asteroth nomen acceperit. Mira & misera fuit Sidoniorum Theologia, ut & Syrorum atque Afrorum: penes quos solennis huius Deæ cultus viguit, usque ad annum Christi 399: quo demum profligata est penitus isthæc idolomania auspiciis Arcadij Imperatoris, ut refert Baronius in Annalibus, Tomo quinto, pag. 95. ad annum dictum. Rabbi Chasda Thalmudis Tomo 5. lib. 2. qui inscribitur Cholim Tavesse vult עַשְׁתֹּרֶת esse ἐπενθετικόν, dictamque vocem à locupletando. עָשַׁר enim est *ditare, ditescere, divitem esse*. Nempe antiquorum opes in gregibus erant; unde & *pecunia* à *pecude* dicta. Aliàs עַשְׁתָּרָה nomen quadratum *caulam* vel *gregem* significat: cuius plurale est עַשְׁתָּרוֹת, i. e. *greges*. Hinc auguratur Kimchi, idolum fuisse figura ovis: quod & alij multi imitantur. Sed hæc hariolatio est. Lucianus de *Derceto* agens in Deâ Syriâ, eius imaginē se in Syriâ vidisse scribit, spectaculū planè peregrinū, alterâ parte mulierē, alterâ verò quantū à femoribus ad imos pedes portendebatur, in piscis caudam desinentē. Videatur Ramires. c. 21. in Pentecōtarcho. Franciscus Floridus Sabinus in Subsec. l. 2. c. 7. Astartem non aliam quam Venerem esse docet, ac Lucianum secus sentientem Lunamque ingerentem erroris arguit. Fullerus tamen censet honoribus Lunæ hæc sacra & hos antiquorum εἰδωλομανούντων cultus consecratos fuisse: cuius rei in nostris Turcis & Arabibus hodieque supersint vestigia quædam: hæ namque gentes suam fortunam Lunæ virtute, cuius etiam insignia præferunt, regi credunt. Miscell. c. 13. lib. 1. A עָשַׁר *ditescere* est χρηστός, utilis: & *carus*, quatenus idem est ac pretiosus.

CCCII.

זוזים Zuzim. Zuzæi. Susim.

Genes. 14.5.

NOmine זיז aliqui *gloriam* significari dicunt Esa. 66. vers. 11. ita Zuzim erunt *gloriosi*, ruhmretige/ *gloriabũdi*, aut *splendidi*: nam & per *splendorem* inibi exponitur. Hinc ζαὴς splendidum. Alij זיז bestiam esse volunt agrestem, & in vniuersum id genus animantia, quæ gramina, pascua, fructus arborum & alia edulia carpunt ac diripiunt. Ps. 50. 11. & 80. 14. Fullerus cap. 6. lib. 6. per μόνιον cum LXX. reddit: ut זיז sit *solivagus*, vel qui solitari⁹ pascitur. *Generaliter ergo*, inquit, *ferocissima quæque & sævissima bestia hoc nomine appelletur, videlicet, quæ tam immanis est, ut cum aliis unà pasci non sustineat, quales sunt ursi, leones, tigrides, lupi.* David Chytræus in Onomastico Theologico dicit, זוזים, i. e. *postes* vel *columnas* esse epitheton nobilium, etlicher scharrhansen zu hofe / qui se existimant Atlantes esse, qui sua fortitudine soli orbem terrarum sustineant. Apposite Salustius: *Contemtor*, inquit, *animus & superbia commune nobilitatis malum.* Sanè מזוזים *postes* seu *super liminaria* significat: quod vocabulum aliquo modo ad tinnitum seu strepitum postium in cardine versatorum accedit: ut videri possit ὀνοματοπεποιημένον. Si זיז significat animalia, quæ distenta gerunt ubera, ex quibus locuples est proventus (ut quidam ajunt,) facit huc Ziß/ i. e. *papilla*: cuius speciem referunt quodammodo postes, præsertim in animalium huiuscemodi uberibus.

1. Chron. 2. 33. זזא *zaza*, bestia.

1. Chron. 27. 31. יזיז *Iaziz*, bestia.

CCCIII.

CCCIII.

הָמָם Ham. Ham.

Genes. 14.5.

ID est, *turba, tumultus, strepitus*: ab הָמַם, הוּם, הִים; vel הָמָה, *frangere, conterere, conturbare, tumultuari, fremere, resonare.* Inde Germ. hummel / hummelsgesinde / i.e. vulgus strepitosum & inquietum, qualis est manipulus furum: & οἶμη via publica ἀπειροκαλιῶν plena. Item *malleus*, hammer.

Esth.1.10. מְהוּמָן *Mehuman*, tumultuans, vel multitudo.

Gen.36.22. הֵימָם *Hemam*, turbatio eorum.

Esther.3.1. הָמָן *Haman*, conturbans aut tumultuans.

CCCIV.

שָׁוֶה Schaveh. Saveh. σαυῆ.

Genes. 14.6.

CIvitas est siue vallis, quæ & vallis Regis dicitur v.17. huiusce cap. Planitiem notat, à שָׁוָה *æquavit, exæquavit, æquale fuit*: item *profuit, convenit, expedijt*: τὸ γὰρ ἴσον πόλεμον οὐ ποιεῖ. Hinc שַׁי *munus, donum.* quasi æquatio seu compensatio beneficij: vel quia muneribus omnia placantur & æquantur. *Placatur donis Iuppiter ipse datis.* Congruit his Germ. schicken / & σχῆμα, *figura*, σχηματίζεσθαι, & συσχηματίζεσθαι, i.e. *configurare*, seu partes alicuius rei inter se mutuam quandam harmoniam habentes, ad suam æquabilem conformitatem coaptare & redigere. 1.Pet.1.14. Rom.12.2. Etiam הִשְׁוָה in Hiphil satis convenit cum ἰσόω, *æquo, adæquo.*

Ruth.4.v.vlt. יִשַׁי *Iischai*, munus.

Neh.10.23. שׁוֹבֵק *Schobek*, æquiparatus, vel appositus vanitati.

Gen.46.16. יִשְׁוִי *Iischvi*, planities.

1.Sam.26.6. אֲבִישַׁי *Abischai*, patris munus, vel pater muneris.

1.Sam. 20. 24. שְׁיָא *Schejah*, vanitas vel mendacium, à שָׁוְא.

1.Reg.11.40. שִׁישַׁק *Schischak*, munus sacci.

Act.18.14. *Scevas*, dispositus, præparatus.

CCCV.

קִרְיָתַיִם Kirjathajim. Ciriathaim. Chiriathaim. Cariathaim. καϱιαθαίμ. Kariathaim.

Genes.14.5.

NOmen urbis in tribu Ruben. Habet formam dualis numeri: ideo per Kirjathaima redditur à Iunio: potestq; exponi per Zwostadt/sive Zweenstadt: à קִרְיָה *urbs, civitas, oppidum*: cuius R. est קָרָה *contignare, tecta tignis vel trabibus conjungere, operire*: item, *accidere, evenire, occurrere*. Nomen מְקָרֶה significat *contignationem, compagem, tabulatum*. Hinc ἰκϱίον, *asser, tabula, tabulatum*: & fernen/einfernen: quod fabrorum est tigna coaptantium: id quod Græci dicunt ϛυμβιβάζειν, Galli *adjouster*. Prope denique absunt *curro, occurro*: & κύϱω, *incido, accido*: & κύϱημα, *sors*.

Num.22.39. קִרְיַת חֻצוֹת *Kirjath-chutzoth*, civitas platearum.

Iof.7.17. קִרְיַת יְעָרִים *Kirjath-jehharim*, civitas civitatum vel sylvarum.

Iof.

Iof.15.49. קִרְיַת־סַנָּה Kirjath-ſanna, civitas rubi.
Iof.21.32. קַרְתָּן Kartan, in occurſum dans.
Matth.10.4. אִישׁ קְרִיּוֹת Iſcarioth, i.e. vir oriundus ex urbe Kerijoth. ἰσκαριώτης ſeu Kerjothenſis.

CCCVI.

שֵׂעִיר Sehhir. Seir. σιείρ. σηείρ. σείρ. Seir. Seir.

Gen. 14.6.

MOns Idumeæ inter Aſphaltiten & Ægyptum, qui ab Eſau huius montis accola, eò quòd eſſet hirſutus ſeu piloſus, nomen accepit. שֵׂעִיר eſt *hiſpidus, piloſus, villoſus, hirſutus*, item *hircus*. שְׂעוֹרָה *hordeum* propter ſpicas ſeu ariſtas in hirſutiem deſinentes: quia horripilat, ſeu ut Apuleius loquitur, *horridiore pilo hirſutoque naſcitur*. Orta ſunt, *hirtus, hirſutus*, haar / harig / haricht. Τράγος, i.e. *hircus*. R. שָׂעַר ſignificat *formidare, timere*: unde nobis eſt ſchawren / ſchawer: wann einen ein ſchawer ankommet. *Satyrus* quoque, utpote hircum piloſum referens, huc pertinet: idemque *terrorem* hominibus incutere ſolet. Lev. 17.7. *Neque ſacrificanto deinceps dæmonibus*: Alij: *horrentibus* vel *horrificis* שְׂעִירִים. Alexandro Magno in ſomnijs viſus Satyrus omen dedit capiendæ Tyri. ſic enim percontanti Regi, quid portenderet viſio, reſponderunt divinaculi: Σὰ Τύρος.

1.Paral.24.8. שְׂעֹרִים *Sehhorim*, à שְׂעוֹרָה hordeum.

Iud.3.26. שְׂעִירָה *Sehhira*, dæmon ſive piloſus.

CCCVII.

פָּארָן Paran. Pharan. Φαράμ. Φαράν. Pharan.

Gen. 14. 6.

NOmen oppidi & pars deserti Arabiæ, item montis seu promontorij in sinu Arabico. Hebræis *decorum*, *speciosum*, *gloriosum* significat. פֵּאֵר est *gloria*, *decor*, *pulchritudo*: item *tiara*. תִּפְאָרָה *gloria*, *decor*. פֹּארָה *ramus*, quia est gloria arboris. Verbum פֵּאֵר est *decorare*, *ornare*, *glorificare*: cum quo convenit Lat. *pareo*, *appareo*: Et bühr/gebühr/würde: führ/führnemer. πάρος, παροίτερος, *prior*, i.e. *honoratior*. Gallicè *parer* est ornare. Latini inserunt *l* in *pulcher*. Quatenus de gloriosulis & formam superbè ostentantibus usurpatur, referri huc potest *ferus*, item *ferox*.

CCCVIII.

עֵין מִשְׁפָּט Hhen-mischpat. Misphat. En-mispath. Mispat.

Gen. 14. 7.

ID est, *fons judicij*. Locus qui aliàs Kades dicitur: ex eo, quod Moses & Aaron *sanctitatem* Iehovæ ibi sua incredulitate profanâssent. Num. 20. 12. Vide supra, num. LXXX. Insinuat hanc radicem etiam vallis Iosaphati: cuius mentio est Ioël 3. v. 12. ut & insignis victoria ab hoc Rege reportata: unde vallis hæc nomen sortita est. 2. Chron. 20. uti habet præsens iste versiculus. De עין *fons* egimus supra in nomine Hanamim, num. CCXLIII. מִשְׁפָּט est *judicium*, à שָׁפַט *judicavit*. Insinuat hanc radicem Scriptura in descriptione vallis Iosaphat; quæ extat Ioël 2. v. 2. his verbis;

... *deducam eas in convallem* ... *cum eis* וְנִשְׁפַּטְתִּי (Vulg. & ... *judicio*. Ar. Mont. Iubibo judicium ... *ibi* ... *populo meo*. Iosaphat notat judicem ... judicare : unde nobis ... it. Schufft/honestum olim nomen ... dabatur judicibus: שֹׁפֵט enim ... qui autoritatem habet judicij exercendi ... Et quia מִשְׁפָּט quamcunque constitutionem ... potest huc trahi stifft/stifften.

... *Schaphat*, judex.

... שִׁפְטָן *Schiphtan*, judex.

... Sam. ... 4. שְׁפַטְיָה *Schephatias*, judicans Dominus.

... Chr. 19. ... יְהוֹשָׁפָט *Iehoschaphat*, Dominus judex.

... CCIX.

חַצְצֹן־תָּמָר Chatzatzon - tamar.

Haseson-thamar. Chaseson Thamar: Hasason-thamar. Ἀσασον-θαμάρ. Hazezon Thamar.

Gen. 14. 7.

Nomen oppidi, quod etiam Engedi dicitur. Valet autem ac si dicas, *divisio palmæ*, vel *sagitta palmæ*. חֵץ in pl. ... *sagitta*: it. *calculus, lapillus*, item *fulgur*. R. ... vel חָצָה *divisit*: sagitta enim ad dividendum ... que emittitur. Prope accedit nostrum ... /flitsch bogen/*flesche* Gallicè, i.e. sagitta: item ... geschütz/schütz/Scytha: οἰςός, *sagitta*. ... est ... quia hominem per medium dividit: unde ... De Tamar vide num. CXIX.

Gen. 46. 24. יַחְצְאֵל *Iachtzeel*, dividens Deus, vel dimidians Deus.

CCCX.

עֵנֵר Hhaner. Aner. Ενυδυ. Αυναυ. Αννερ. Αυνρ. Aner.

Genes. 14. 13.

ID est, *fons vel oculus lucernæ.* De l'ע diximus in Hanamim num. CCXLIII. נֵר vel נִיר est *lucerna, ellychnium*, item *vas cui imponitur ellychnium* ut luceat, per metonymiam. Metaphoras autem multiplices ac pene infinitas admittit, prorsus ut Græca & Latina omnia, quæ eiusdem significationis sunt: sumitur enim pro *Rege, duce, sobole, præcepto*, &c. מְנֹרָה *candelabrum*. R. נור est inusitata. Non longè abscedit אור, de quo vide in Vrim, num. LXXII.

Ierem. 32. 10. נֵרִיָּה *Neriiah*, lucerna Domini.

Deut. 3. 9. שְׂנִיר *Schenir*, Mutatio lucernæ: nomen montis, qui Sirion & Hermon dicitur, ut hoc loco memorat Mosc. Vel *mons nivis*: q. quòd lux, i.e. lucidum aliquid: quia ibi neque hyeme neque æstate cessat nix. Sic Ionathan: ab אֲשֶׁר & נֵר.

1, Sam. 14. 51. נֵר *Ner*, lucerna.

Ibid. אֲבִינֵר *Abiner*, patris mei lucerna.

CCCXI.

חוֹבָה Choba. Hobah. Hoba. χοβά. Hoba.

Gen, 14. 15.

ID est *debitum*. חוֹב *debitor*: inde חִיֵּב *debitorem fecit, obligavit*. Est regio Syriæ ad sinistram Damasci sita Euphratem versus, quæ alias dicitur Soba & Sophene. Faciunt huc ὀφείλω, *debeo*, ὀφειλέτης, *debitor*, ὀφείλημα, *debitum*. Arias Montanus per *dilectionem* exponit hoc nomen, à חָבַב, de quo vide Chobab, num. CCCCXLV.

Ierem.

Ierem. 23. 2. חֲבַצִּנְיָה *Chabatzinjah*, debitum clypei Domini: vel dilectio clypei Domini.

CCCXII.

דַּמֶּשֶׂק Dammesek. Dammesec. Damascus. Δαμασκός. Damascus.

Gen. 14. 15.

FRatricidio Kajini hic locus nobilitatus creditur, dictusque ab eo *saccus sanguinis* à שַׂק saccus σάκκος, sack/sak/in omni ferè lingua, inquit Sanctes Pagninus: quod Hebræam cæterarum matrem arguit. Significat etiam vestimentum durius, quo quis luctus tempore accingitur. Inde est ασκὸς, i.e. pellis, utris: item *soccus*, socken. Capellus ad an. mundi 3460. *Sac* epitheton Veneris fuisse auguratur: vnde *Sesac*, i.e. Babylon: de qua Ieremias admirabundus cap. 51. 40. *Quomodo capta est Sesac? quomodo comprehensa est totius terræ gloria?* Et c. 25. 26. *Rex Sesac bibet post eos.* Litera S. à fronte nonnunquam articuli vicem supplet, ut in vocibus Saddai, Seisithrus, Salhabah, &c. *Erat Panis Siccæ Veneris fanum, in quod se matronæ conferebant, atque inde procedentes ad quæstum dotes corporis injuriâ contrahebant, honesta nimirum tam inhonesto vinculo conjugia junctura.* Sic. Valer. Max. lib. 2. c. 6. Hæc nostræ favent linguæ, qui sack meretricem voce propudiosâ nuncupamus: id quod indicium est verecundiæ Germanorum veterum à Tacito & alijs priscis Scriptoribus celebratæ, & odij eorundem adversus spurcum & execrabile Veneris idolum. De Sesac nomine etiam Ægyptijs noto vide 1. Reg. 11. 40. & 14. 25. & 2. Chron. 12. 2. Porro ex-

poni quoque poteſt שִׁישַׁק *Schiſchak* per *munus ſacci*, vel *ſaccum muneris*, à שַׁי *munus*. Vide num. CCCIV. in Schaveh. Forſterus in Lexico nominis *Damaſci* etymologiam ita ediſſerit: *Eſt, inquit, vox compoſita ex* דָּם *&* שַׂק, *q.d. ſaccus ſanguinis ſeu rubri vini. Hinc & Græci eam* αἷμα *ſanguinem, i.e. vinum, &* ἀσκὸν, *ſaccum dictam voluerunt. Et quia magna fuit ibidem vini fertilitas & copia, Bacchum iſthic in ſacco habitare finxerunt.* Eſt talis hodieque: nam ſingulis menſibus per totum annum recentes ibi uvas haberi, autor eſt ex Brocardo Adrichomius in Theatro. Alterum nomen דָּם *ſanguinem* notat: de quo in Akeldama nu. CLXXIX.

CCCXIII.

קְנִזִּי Kenizzæus. Cenezæus. Cenizæus. Kinisiter. κενεζαῖος.

Geneſ. 15. 19.

GEntile eſt à קְנִי, quod perinde habet ac ſi dicas, *nidus iſte*, à קֵן *nidus*, ex R. קָנַן *nidificavit*. זִי *hic, iſte*: ſic הַזִּי Eſter 1.10. i.e. *iſte explorans*. A קָנַן *cunæ* veniunt, & *cunire* antiquum verbum, i.e. ſtercore puerili fædare, vel excrementa egerere per foramen nidi, more hirundinum & reliquarum avium. Nec longè abit noſtrum Neſt à קֵן: eſtque adeo Kenizzæus Neſteler. Græci *n* in *l* mutant in καλιά, id eſt, *nidus*.

CCCXIV.

שׁוּר Schur. Sur. σοὺρ. Sur.

Geneſ. 16. 7.

SOlitudinis nomen è regione Ægypti, ubi Etham tertia ſtatio Iiſraëlitarum fuit in deſerto. Exod. 13. 20.

15.20.& 19.42. Extenditur significatio vocis, & per synecdochen aliquando notat totum illum Arabiæ Petrææ tractum inde à mari rubro, usque ad fines tribus Iudæ. Quidam Syriam hinc accepisse nomen suum volunt. Nomen שׁוּר significat *murum* & *bovem*: quibus Germanica respondent ein stier/*juvencus*, & ein schawer vel schur/i.e. *murus* soli vel pluviæ arcendæ oppositus. Radicem שׁוּר tria significare dicunt Grammatici. 1.*canere*. 2.*intueri*. 3.*offerre munera*. Inde ergo quam plurima existunt nomina ac derivata. שִׁיר & שִׁירָה *canticum*: cui assonat schirren/schreyen: *Siren*, Σειρὴν. A שׁוּר *curare* seu intueri cum cura est, שׁוֹר bos (Ταῦρος, *taurus*, stier/) curam enim armenta talia desiderant. Sic בְּקָרִים *pecora* dicuntur, à בָּקַר *manè inquirere, inspicere* seu *invisere*: wer fü, he hat/der hat mühe: cum quo convenit etiam nostrum bücher/i.e. *libri*, qui eandem matutinæ investigationis curam requirunt. Denique תְּשׁוּרָה est *munus, oblatio, donum*, sicut מִנְחָה: dona enim præsertim sacra ex bobus ut plurimum parabantur.

Ios.19.6. שָׁרוּחֶן *Scharuchen*, canticum gratiæ.

Ios.12.18. לַשָּׁרוֹן *Lascharon*, planities: quæ alias שָׁרוֹן, *Scharon*, *Sarona*, Actor.9.35.

1. Chron. 2. 28. אֲבִישׁוּר *Abischur*, pater bovis vel muri.

1.Chron.8.26. שַׁמְשְׁרַי *Schamschari*, nomen cantantis.

CCCXV.

בּוּז Buy. Bus. Φαύξ.

Genes. 22. 21.

Filius Nachoris ex Milca: item nomẽ loci in terra Kedar. Ier, 25.23. Rad. בּוּז est *spernere, contemnere, despice-*

despicere: quod ferè incidit cum בוס *pedibus conculcare, proterere*, de quo in Iebusi nu. CCLI. unde quæ huc quoque faciunt, transferri possunt. Consonant בוס ποῦς/fuß/*pes*, butzen/außbutzen/quod est בוז.

Ezech. 1. 2. בּוּזִי *Buzi*, contemtus.

Est. 1. 10. בִּזְּתָא *Bizta*, contemtus.

Esr. 5. 3. שְׁתַר בּוֹזְנַי *Schetar-bozenai*, qui explorat contemnentes me: ab אָשַׁר & תּוּר & בּוּז.

CCCXVI.

חֲזוֹ Chazo. Azau. Αζαῦ. ναζαῦ. Hazo. Haso.

Genes. 22. 22.

ID est *videns* aut *prophetans*, à חָזָה *videre, providere, prospicere, revelationem habere*. חָזוֹן visio, revelatio. מֶחֱזָה fenestra. Hinc nos habemus sehen / & Græci ὄσσος, *oculus*, & ὄσσομαι, ὄπτομαι, *video*: *oculus*, oge/auge: & χάζκω, *adspicio, intendo fixis oculis*.

Neh. 3. 15. כָּל־חֹזֶה *Colchozeh*, omnis videns, vel omnis propheta.

1 Par. 25. 4. מַחֲזִיאוֹת *Machazioth*, videns signum.

1. Par. 23. 9. חֲזִיאֵל *Chaziel*, videns Deum.

1. Reg. 15. 18. חֶזְיוֹן *Chezjon*, visio vel prophetia.

1. Reg. 19. 15. חֲזָאֵל *Chazaël*, videns Deum.

2. Reg. 3. 12. גֵּיחֲזִי *Gechazi*, vallis visionis.

2. Reg. 17. 31. נִבְחַז *Nibchaz*, germinans visionem: Munsterus per *canem* exponit.

2. Chron. 23. v. 19. חוֹזָי *Chozai*, videns.

Luc. 8. 3. *Chuza*, videns.

CCCXVII.

פלדשׁ Pildasch. Pildas. Pheldas. φαλδὲς. φαλδάς. Pildas.

Gen. 22. 22.

IDest, Ruina trituræ, à נָפַל *cecidit*: de quo in Amraphel, numer. CCXCII. & verbo דּוּשׁ vel דִּישׁ *triturare*, *pedibus* aut alio instrumento frumentum excutere. Insere tantum r / & habes dreschen: quanquam & absque r deschen / abdeschen dicimus eadem penè significatione: unde mauldäsche alapa. Latina huc faciunt *tersus*, i.e. perpurgatus, extritus, & τέρσω, *sicco*.

Gen. 36. 21. דִּישׁוֹן *Dischon*, trituratio.

CCCXVIII.

ידלף Jidlaph. Jedlaph. ἰελδάφ. Ιελδάδ. Jedlaph.

Genes. 22. 22.

STillatio vel *stillicidium* est דֶּלֶף à דָּלַף *stillavit*, & metaphoricè *lacrymavit*. Germani hic iterum infarciunt literam r: dicunt enim treuffen: quod in genuinâ maximeque nativâ sua significatione Hebraicam radicem exprimit: quam græca parumper attingunt, putà ἠλιβάς, ἀδος, *stilla, gutta*: λείβω & εἴβω, *fundo*. δελφύς, *vulva, vterus*: quòd inde stillet urina: sicut שָׁפְכָה membrum viri, per quod eadem emittitur, Vide num. DCCLIII.

CCCXIX.

CCCXIX.

רִבְקָה Ribka. Ribcah. Rebecca. Rebecca. Ῥεβεκά. ῥεβέκκα.

Genes.22.23.

ID est, *Saturata, impinguata*. Sic putant Rebeccam dictam, quod similis esset juvencæ saginatæ. Eodem sensu forte uxor Davidis עֶגְלָה, i.e. *vitula dicta* est, & aliæ nonnullæ mulieres nominibus animantium insignitæ: ut עֶגְלָה vel יָעֵל, *ibex*, רָחֵל *ovis*, צִבְיָה *caprea*. A רָבַק radice inusitata est מַרְבֵּק locus ubi vituli impinguantur, seu *saginarium*, ut vocat Varro lib.3. de re rustica. Alludunt nostra pfrümpffen/vol/ pfrumpffen/ i.e. ad satietatem & ultrà replere. Nec aliena sunt fressen/ βορά, i.e. *pabulum*, βρώσκω, *comedo*, βρῶσις, *esca, cibus*.

CCCXX.

רְאוּמָה Reumah. Roma. Reuma. ῥαμά. ῥεῦμα.

Genes.22.24.

NOmen רְאֵם est *unicornis* vel *rhinoceros*: quod animal repandum habere cornu Solinus scribit, quo ad saxa limato præparat se ad pugnam cum elephantis. Approximant rehe & rehebock. Cevallerius per *exaltatam, gloriosam, spectabilem* exponit, à רוּם sublimis fuit: de quo in Abraham, numer. XII. Nec sanè rarum est pro
ו, א mobile poni.

CCCXXI.

טבח Thebach. Tebah. Tabee. Ταβέχ. Thebah.

Genes. 22.24.

Filius Nachoris ex Reuma concubina. Nomen habet à *jugulatione, occisione*. טָבַח est *mactavit, jugulavit, occidit, immolavit, sacrificavit*. טַבָּח est *coquus, lanius, mactator, victimarius*, טִבְחָה & טֶבַח *mactatio*. Affine est σφάττω, *macto*, ὀπτάω, *asso*, & nostrum Top/ Topff/ & per inversionem pot/ in quo coquimus, quod mactatum est. Ipsum *macto*, ex טבח effloruit, ב in מ verso: id quod inter *labiales* facile contingit, puta eiusdem instrumenti literas.

CCCXXII.

תַּחַשׁ Tachasch. Thahas. Tahas. Thahas. Τοχός.

Genes. 22.24.

תַּחַשׁ est *taxus, meles*, & pellis melium seu taxi: quam cum תַּחַת, i. e. *subter, inferne, deorsum* comparant, eò quod in locis subterraneis degat. Summa est hîc linguarum reliquarum cum Hebræâ consensio: quam etiam in nostrâ Germanicâ tam perspicuè eminere est quod nobis gratulemur. *Meles* vel *melis* à melle dicitur: quòd alvearibus immineat hoc animal, & mel nimium appetat, ut Gesnerus refert in Histor. Animal.

CCCXXIII.

CCCXXIII.

מַעֲכָה Mahhacha. Maacha. Maacha. μοχά.

Gen. 22. 24.

TAm maris quam fœminæ nomen: ut patet ex Sam.3.3. 1.Par.3.2. & 1.Reg.15.2. & 1.Par.2.48. & c.7.16.& 9.35 Hieronymo est frangens, sive *confracta, contrita, compressa,* machtlos/ à verbo מָעַךְ *comprimere, frangere, figere.* מָעוּךְ *compressus* seu compressos habens testiculos, qualis Græcis est θλιβίας, alias σπάδων, *spado.* Hinc ἄγνυμι, frango & ἀγνύω: item μοχθέω & μόχθος, *fatigo, fatigatio.*

1.Par.5.13. יַעְכָּן *Iahhcan,* conterens, comprimens.

Deut.3.14. מַעֲכָתִי *Mahhachati,* compressus.

1.Sam.27.3. מָעוֹךְ *Mahhoch,* compressus, fixus.

2.Sam.20.v.14. בֵּית מַעֲכָה *Beth-mahhacha,* domus compressa.

1.Maccab.5.37. *Mahhacatha,* compressus.

Iud.1.31. עַכּוֹ *Hhacco, Accho,* Ace & Acon, i.e. compressus, confractus. Vid. Fuller. c.15.l.4. Misc.

CCCXXIV.

קִרְיַת אַרְבַּע Kirjath-arbahh. Arbee. Αρβον. Ciriath-arba. ἀρβούκ. ἀρβόκ.

Genes. 23. 2.

HÆc est Chebron civitas, de qua supra egimus, num. CCXCI. De קִרְיַת, i.e. *civitas,* vide Kirjathaim, num. CCCV. אַרְבַּע, i.e. *quatuor.* sic nobis sonabit Vierstadt. אַרְבָּעִים *quadraginta:* רָבוּעַ *quadratus.*

Rad.

Rad. רָבַע in Hiph. sæpe usurpatur de coitu animalium brutorum; eò quod inter coeundum innitantur quatuor pedibus, ut exponunt Rabbini. Hinc *rubigo* esse potest, quod *propriè est genus vitij obscenæ libidinis, quod bulcus dicitur*: ut definit August. de C. D. lib. 4. cap. 21. Pertinent huc *Quatuor*, & vier: & ῥόμβος, rhombus figura quadrilatera, quæ tamen rectangula non est. Nomen habet hæc urbs ab Arba Gigante, ut expressè dicitur Ios. 14. 15. Alij addunt Scheschai, Achiman, Talmai: ut à quatuor hisce Gigantibus dicta putetur. Iudic. 1. vers. 10. Alij propter quatuor Patriarchas eo in loco sepultos, Adam, Abraham, Isaac, Iacob, sic nominatam volunt. Vel propter celebres quatuor matronas ibidem sepultas, Evam, Saram, Rebeccam, Leam. Alij à viris pijs, qui ibi habitarunt, Aner, Escol, Mambre, Abram. Alij à quatuor partibus quibus constabat; quales urbes Græci Tetrapoles dicunt. Sic Xenophon in quodam fragmento: *Antiquitus urbs monopolis rustica erat, Dipolis opulenta, Tripolis quæ provinciæ caput esset, Tetrapolis autem erat Regia, & totius imperij ac regni caput.* Sed perspicua est veritas capitis 14. Ios. v. 15: vt nihil opus sit hariolari, & Soli lucem fænerari.

Num. 31. 8. רֶבַע *Rebahh*, cubatio vel accubatio.

CCCXXV.

עֶפְרוֹן Hhephron. Ephron. Εφρών. ἐφρώμ. Ephron.

Genes. 23. 8.

עָפָר est *pulvis*, prorsus ut אֵפֶר *cinis, pulvis*: de quo in *Ophir* diximus, num. CCLXXV. Conjunguntur hæc

Y duo

duo vocabula Gen.18.ubi se Abraham pulverem & cinerē esse corā Jehova profitetur. אֵפֶר *cinerem* propriè notat: עָפָר autē tenuē pulverē, qualis est in superficie terræ. A עָפַר radice in Piel fit עִפֵּר *pulverisavit*, *pulverem sparsit*: & עוֹפֶרֶת *plumbum* ideo à pulvere dictum, quod cum cætera metalla à pulvere consumantur, & imminuantur; quàm diu in eo sunt, plumbo contrà aliquid potius accedat, dum est in pulvere: id quod abunde comprobat experientia. A עֹפֶר quatenus *hinnulum* notat, potest esse *caprea*, & ὄβελα, *catulus histricum*.

Mich.1.10. עַפְרָה *Hhaphrah*, pulvis.
Ios.18.23. עָפְרָה *Hhophrah*, pulvis.
Genes.25.4. עֵפֶר *Hepher*, pulvis.

CCCXXVI.

צֹחַר Tzochar. Sohar. Seor. Σαάρ. Zohar.

Genes.23.8.

צַחַר *album, candidum, nitens, speciosum*. Est nonnunquam epithetum lanæ, item rerum comtarum & speciosarum: Haud scio an non propter albedinem Zucker/ saccharum, ζάκχαρον ab hoc fōte manârint.

CCCXXVII.

מַכְפֵּלָה Macpela. Machpelah. Machpela.

Genes.23.9.

Est hoc nomen proprium; ut patet ex constructione huiusce capitis vers.17. & 19. quare meritò à Iunio & Piscatore retentum fuit. Significat *geminum* quid seu *duplex*, etwas zwifaches: כֶּפֶל est *duplicitas*, à כָּפַל *geminare*, *duplicare*. Hinc *copula*, kupp-

pelu/

pfen/duppeln/ διπλοῦ, plico, complico, plica, πλοκή, nexus, & πλέκω, plico. CCCXXVIII.

ארם נהרים Aram-Naharajim.

Aram-naharaim.

Genes. 24. 10.

Sic vocatur Syria interamnis, ut Tremellius & Iunius reddunt, seu Syria duorum fluviorum, ut Hebræa sonant, id est Mesopotamia (à μέσος & ποταμὸς) quæ inter Tigrin & Euphratem sita est. De ארם filio Sem, Aramæorum seu Syrorum autore vide sub nomine Abrahã n. XII. נהרים est dualis numeri, à nom. נהר *fluvius*. Verbũ נהר exponunt Hebrei per *currere celeriter, fluere ad voluntatẽ, illuminari & affluentiã quamque cum celeritate & proclivitate habere.* Hinc rennen/rinnen/renne/ & ῥέω, *fluo*, ῥαίνω, *rigo*, & νάω, ναύω, *fluo*: ναρὸς, *humidus*. Nar quoque nomen fluvij est apud Virg. Æn. 7. *Audiit amnis*

Sulphurea Nar albus aqua, fontesque Velini.

Eandem originem exhibet *Nereus* Νηρεὺς Deus aquarum: & *Nereides* nec non *Najades*.

Cognatum est נגר *fundere, defluere* : ex quo, si retrorsum legas, fit regen/ i. e. *pluvia*.

CCCXXIX.

לבן Laban. Λαβάν. Laban.

Genes. 24. 50.

ID est, *Later*: item *albus, candidus*: lateres enim coquendo albescunt; à לבן albũ esse. In Hiph. הלבין *albere, albescere*: item *albare, dealbare*. Græca & Latina hîc facile consentiunt; ut λευκὸς, albus: & nostrum blanck. & λουνὸς, i. e. *albus*. *Alpes*, montes altissimi, quod perpetuis nivibus albeant, teste Polybio lib. 3.

Hist.pag. 208 *Alabastrum*: quod marmoris candidi species est. לְבוֹנָה est *thus*, Græcis λίβανος. לְבָנוֹן *Libanus* mons, thuriferas gignens arbores. *Libanotis* odorem thuris habens frutex. לְבָנָה *Luna*, Esr. 2. 45. quæ etiam Græcis propter albedinem *Leucothoe* dicta est, sive λευκοθέα. מַלְבֵּן est *fornax laterum*: unde κλίβανος, *clibanus*.

Exod. 6. 17. לִבְנִי *Libni*, albedo.

Iof. 19. 26. לִבְנַת *Libnath*, Luna, sive albedo.

Iud. 3. 3. לְבָנוֹן *Libanus*, ab albedine thuris.

Iud. 21. 19. לְבוֹנָה *Lebona*, Luna, quæ est לְבָנָה: vel thus.

CCCXXX.

קְטוּרָה Ketura. Ceturah. Cetura. Ketura. χεττουρά.

Gen. 25. 1.

VErbum קָטַר est *suffire, suffumigare, adolere*: item *ligare*. קְטוּרָה in Paul est *suffumigata, ligata*. Consentit nostrum ferge cum קְטֹרֶת, quod *suffimentum*, *thymiama* vel *incensum* notat, siquidem omnes huius vocis literas continet, si modo ת cum sibilo efferas, ut solet pronuntiari in fine. Affine est verbum καθαίρω, *purgo, mundo*: suffitus enim huiusmodi purgando aëri fiunt. A קָטַר *ligare* sunt *chorda*, χορδή, chorde. χορδεύω, *ligo, implico*, fartetschen / pellionum est.

Iud. 1. 30. קִטְרוֹן *Kitron*, fumus, nebula, suffumigatio, purgatio.

CCCXXXI.

CCCXXX.

זִמְרָן Zimran. Zamran. Ζομβρᾶν. Ζεμβρᾶν. Simron.

Gen. 25. 2.

ID est, Cantor, sive cantus. à זָמַר. quæ radix in Piel est frequentissimi usus, & significat psallere: מִזְמוֹר *canticum, psalmus, ode.* In Kal significat *putare, amputare*: unde זְמוֹרָה *palmes*: ex quo est *sarmentum*: item *germen* & per metathesin literarum *ramus* & *racemus*. Coincidit plane zimmern / cum זָמַר. Quatenus זְמוֹרָה fœtorem significat, formari inde potest *merda*.

Num. 25. 14. זִמְרִי *zimri*, cantans.

CCCXXXII.

יָקְשָׁן Jokschan. Jocsan. Jecsan. Ιεκτάν. Ιεζάν. Jaksan.

Genes. 25. 2.

VErbum יָקַשׁ est *irretire, illaqueare, laqueum tendere, offendere.* יָקוּשׁ *aucupem* notat, & מוֹקֵשׁ *laqueum, offendiculum, rete.* Eius synonymum est נָקַשׁ. Hinc ἰξὸς, *viscum*, & *illiciæ*, quibus inescantur aves. ἰξοβόρος, *viscivorus.* ἰξεύω, *aucupor*, ἰξευτής, *auceps.* Cum יָקַשׁ facilè conciliaveris nostrum haschen / erhaschen / quod aliqui dicunt haschten. Omissa prima radicali fit ex יָקַשׁ facilè *cassis.*

CCCXXXIII.

יִשְׁבָּק Jischbak. Isbac. Jesboc. Ιεβώκ. Ιεσβόκ. Jesbak.

Genes. 25. 2.

ID est, *vacuus* vel *evacuatus*, à voce יֵשׁ *est*: de qua in no-

in nomine Elisa, num. CCXXIIX. בּוּק est *evacuare, perforare, populari, deprædari, diripere*: cuius synonymum est בָּקַק: unde quadratum בַּקְבּוּק vas testaceum vel vitreum aut ligneum, cui os est angustum, sic appellatum, *quod bibente vel propinante aut fundente homine faciat Backbuck*, inquit Rabbi David: idem quoque sonus in tali vase auditur, quando in aquam demergitur. *Bakbuk* est nomen proprium Esr. 2. 51. Bacchum hinc dictum volunt; quod primus Indias spoliârit: quasi *prædatorem* dicas. Appropinquant huc flasche/Italis *fiasco*, *βίκος*, *βικίον*: *poculum*, becher/*bacrio, alembicum*, i. e. vas destillatorium: quod Hebræis est אַבִּיק. בקיא est siphunculus, quasi culicis aut muscæ proboscidem dicas: *quod ideo moneo*, inquit Iac. Cappellus ad An. Mun. 3463. *Quia in Lexicis id vocis non habetur*. At nunc in Buxtorffij Chaldaico & Syriaco Lexico reperitur, sub radice בְּקָא *scrutari*. Cognatum est פּוּק *educere, producere*: unde *Mappik* punctum literæ ה *productivum*: ut constat ex Grammaticis.

Num. 34. 22. בֻּקִּי *Bukki*, vacuus.
Neh. 3. 16. עַזְבּוּק *Hhazbuk*, hircus vacuitatis.
1. Par. 25. 4. בֻּקִּיָּהוּ *Bikkijahu*, vacuitas Domini.
1. Par. 9. 15. בַּקְבַּקַּר *Bakbakkar*, inanis visitatio.

CCCXXXIV.

שׁוּחַ Schuach. Suah. Sue. Σαυά. σωιέ. σοβέ. Suah.

Gen. 25. 2.

Filius Abrahami ex Ketura. Conveniunt apud Hebræos שׁוּחַ, שָׁחָה, יָשַׁח, שָׁחַח & שָׁחַת, exponunturque per *inclinare, declinare* vel *demergi* ad perniciem vel exitium. Nomina ab his plurima deflectuntur,

tur, quæ *foveam, fossam, desolationem, sepulchrum, inclinationem*, item *clamorem* & sermonem anxium ac gemebundum significant. Hinc Germ. Schacht notum fossoribus metallicis vocabulum, & quæ in Schachiæ seu latrunculorum ludo remansit phrasis schachten / schachtmat / schachtmatt werden.

1. Par. 4. 36. יְשׁוֹחָיָה *Ieschochajah*, humilians Dominus.

CCCXXXV.

לְטוּשִׁים Letuschim. Letusim. Latusim. Λαλουσιείμ. λαλουσειείμ. Lathusim

Genes. 25. 3.

ID est, Malleatores, seu limatores: à לָטַשׁ *acuere, polire, expolire*, & vsurpatur propriè de instrumentis ferreis, æneis, gladijs item & armis, alijsque ferramentis. Hinc Germ. glätzen / etzen / außetzen. Et quia quæ acuimus plerunque in stilum acuminamus, facit huc στύλος, stiel / *stilus* per metathesin. Dicimus etiam letzen / zusammenletzen.

CCCXXXVI.

לְאֻמִּים Leummim. Laommim. Leumim. Λαωμιείμ. λοομείμ. λαωμείμ.

Genes. 25. 3.

ID est, *Gentes*: est enim plurale à nomine לְאֹם *populus, gens*: cuius synonymum אוּם: non est enim nisi πρόσθεσις in illo literæ ל, sicut in אַט & לְאַט, i.e. *sensim* vel *pedetentim*. A לְאֹם est λαός, *populus*, & nostrum leute / it. Volck.

CCCXXXVII.

עֵיפָה Hhepha, Ephah, Epha. γεφάρ. Epha.

Gen. 25.4.

ID est, *Volans*, à עוּף volare seu motitari celeriter in aëre. Hinc עוֹף vox collectiva, i.e. *volatile, avis, volucris*. Respondent ἵπταμαι & ἵπτημι, *volo*. Sic Vogel; פ enim per ϑ consonantem, & ע per *g* commodè reddi possunt. Ita satis consentiunt Vogel / *volare, volucris, avis*. Potest etiam exponi per *lassum* vel *fatigatum*, à עָיֵף *lassare, lassari, fatigari, lassum esse*, item *volare*.

Ier. 40.8. עֵיפַי *Hephai*, lassus vel volans.
Ios. 18.24. עָפְנִי *Hhophni*, volans.

CCCXXXVIII.

נְבָיוֹת Nebajoth. Nabajoth. Naβεώθ. Ναβαιώθ. Ναβαιώθ. Nebajoth.

Gen. 25.13.

FIlius Ismaelis, à quo omnis regio ab Euphrate usque ad mare rubrum etiamnum hodie Nabathæa dicitur vel Nabathena, quæ pars est Arabiæ. Nomen hoc *prophetias* notat, à verbo נָבָא, in Niph. נִבָּא vaticinatus est, prophetavit. Id licet nonnulli conentur arcessere à verbo בּוֹא, i. e. *venire*, quasi נָבִיא vates vel propheta is sit, qui factus est venire, vel qui à Deo missus est: ut missionis prophetarum necessitas urgeatur: tamen illi curiositatis arguuntur à Pagnino. Potest etiam à נִיב *sermone* seu *loquela* nomen *Nebajoth* deduci: cuius R. est נוּב *germinare*,

nare, fructificare, crescere, & metaphoricè, *fructum oris proferre*, seu *sermocinari, loqui*: quò trahere possis νήφειν, i.e, sobrium esse : talem sanè oportet esse eum, qui divina tractat eloquia.

Num.32.3. נְבוֹ *Nebo*, prophetia.

Jerem.39.13. נְבוּשַׁזְבָּן *Nebuschazban*, loquela seu prophetia manans.

Neh.11.34. נְבַלָּט *Neballat*, prophetia involuta.

2.Reg.17.31. נִבְחַז *Nibchaz*, germinans visionem. Vide alibi.

2.Sam.21.16. יִשְׁבִּי בְנוֹב *Iischbibenob*, sedens in germinatione vel locutione.

Ios.15.62. נִבְשָׁן *Nibschan*, prophetiæ mutatio.

1.Sam.21.1. נֹבֶה *Nobe*, prophetia.

1.Reg.21.1. נָבוֹת *Naboth*, loquela, sive prophetia.

2. Reg. 25. 8. נְבוּזַרְאֲדָן *Nebuzaradan*, prophetia sparsi judicij.

CCCXXXIX.

אַדְבְּאֵל Adbeel. Αϐδηήλ. ναβδεήλ. Adbeel.

Gen. 15. 13.

ID est, *Contristari faciens Deus*: vel *Dolor cum Deo*, aut *dolor apud Deum*. De אֵל vide num. XLII, R. אָדַב eadem est cum דָּאַב *dolore afficere*: דְּאָבָה est dolor, languor: unde Lat. *tabescere, tabes, tabeo*. A τέμβω, dolore afficio. Sed propius & planius *dividia*, cura dividens animum: quæ Græcis μέριμνα dicitur, Matth.6.27. & ceu vitiosa opponitur *licitæ*, dictæ πρόνοια, 1. Tim. 5.8. Propertius:

Dividias mentis conficit omnis amor. Plautus in Bacchidib.

chidib. *Illa res magna dividia est mihi.* Talis cura vel *sollicitudo est ægritudo cum cogitatione*, Ciceroni Tusc. 4.
Num. 21. 30. מֵידְבָה *Medebah*, aquæ doloris.
1. Maccab. 15. 38. *Cendebæus*, possessio doloris.

CCCXL.

דּוּמָה Dumah. Duma. Duma. δυμά.

Gen. 25. 14.

SImilitudo & silentium, à דָּמָה *similis fuit, assimilavit*: it. tacuit, siluit, defecit, excidit: it. *quievit*. Synonyma sunt דּוּם & דָּמַם: inde est דְּמוּת *similitudo*: it. demut: nam & pro humilitate & silentio quandoque accipitur. דּוּמָה *silentium*. הֲדֹם est *scabellum*: quòd in eo resideant & quiescant pedes. Hinc ὅμοιος, *similis*, ὁμοίωμα, *assimilatio*. Ex altera significatione zehmen / δαμᾶν, δαμάζειν, *domare*, demmen: & stumm / id est, *mutus* per inversionem Radicis: sic μύδος, *mutus*.

CCCXLI.

מַשָּׂא Massah. Massa. Μασσή. Masa.

Gen. 25. 14.

ID est, *Onus*, & per translationem, *munus*, *officium*, *ministerium* inprimis docendi & prophetandi. Frequens est Prophetis hæc vox. R. נָשָׂא *ferre, sustinere, portare, levare, attollere, capere, sumere, remittere, vaticinari*, &c. vix enim aliud latius patet verbum apud Hebræos. נָשִׂיא *principem, ducem, personam super alios eminentem* designat. Respondet ei apud Græcos futurum οἴσω, *feram*, à φέρω: unde οἰστέον, i. e. *ferendum*:

οἰστέον

οἰστέον καὶ ἐλπιστέον, *ferendum est & sperandum*. Νίζω est *onero*, Germ. Last/i.e. *onus*. Pertinet huc quoq; *massa*, i.e. cumulus rerum in vnum congestarum velut onus.

2. Sam. 17. 25. הַמָּשָׂא *Hhamasah*, populus portans, parcens, exaltans.

CCCXLII.

חָדַר Chadar. Hadar. Hadad. Hadar.

χοδδάν. χολδάδ.

Genes. 25. 15.

NOmen חֶדֶר est *cubiculum, adytum, locus absconditus, penetrale*. Verbum חָדַר *insidiari in penetrali*, vel *percutere in penetrali*. Hinc Gatter: quæ enim abdimus, clathris quibusdam seu cancellis circundare solemus in domuum angulis & locis alijs ab occursu ingredientium atque irrumpentium remotis. Accedunt etiam durch / & dringen: & Græca ἕδρα, i.e. *sella*, ἵδρυμα, *penetrale*, ἑδρειάομαι, *sedeo in penetrali*. Et Lat. *terebro*, *trucido*.

CCCXLIII.

תֵּימָא Themah. Thema. θαιμάν.

θεμάν. Thema.

Genes. 25. 15.

ID est, *Admiratio, obstupefactio*, à תָּמַהּ *admirari, obstupescere*. Vicina sunt תָּמַם & תָּמָה. V. num. CCCIII. A תָּמַהּ sunt Gr. θάμβος, *stupor ex admiratione*, θαμβέω, *attonitus fio, stupeo*: θαῦμα, *miraculū*, θαυμάζω, *miror*, δειμαίνω, *trepido*, δεῖμα, & δειμός, *trepidatio*, Thumm / i.e. *attonitus, externatus, syderatus*.

Ios. 15. 50. אֶשְׁתְּמֹה *Eschtemoh*, ignis admirationis.

CCCXLIV.

CCCXLIV.

יְטוּר Jetur. Ἰέτούρ. θηλούρ. Jetur.

Genes. 25. 15.

HEbræis טוּר est *ordo, series, dispositio*, (sicut חוּר) quam Galli *rengnes*, reihe vel reye vocamus. De ordinibus columnarum, lapidum pretiosorum in pectorali Aharonis, serie & dispositione parietum ac ornamentorum in ædificijs splendidioribus usurpatur hoc vocabulum, טִירָה *castellum*, *propugnaculum, palatium*, *ædes magnificæ* ex lapidibus æqualiter ordinatis extructæ. Hinc *ordo*, ordnung/ ordnen/ ὀρθὸς, *rectus*, ὀρθόω, ὀρθῶς: & *ritus* per anastrophen. Radicem נָטַר *custodire, asservare* huc arcessunt, qui verba originaria Hebræorum ad minorem numerum contrahere student. מַטָּרָה *custodia, carcer*. Hinc τηρεῖν & servare.

Luc. 3. 1. *Ituræa*, i. e. custodita.

CCCXLV.

נָפִישׁ Naphisch. Naphis. Naphis.

νaφές. νaφείς.

Genes. 25. 15.

נֶפֶשׁ cum sex punctis est *anima* vel animus, synecdochicè *homo totus*, nonnunquam *corpus*, & quod mireris etiam *cadaver*, ut Lev. 21. 1. Lev. 19. 28. Num. 9. 6. Hag. 2. 13. Beza Act. 2. 27. verterat locum Psalmi 16. 8. in priore sua editione: *Non relinques cadaver meum in sepulchro*: sed mutavit in posteriore; *Propter eos*, inquit, *qui nomine cadaveris inscitiâ certè potius Latini sermonis, quàm recto ullo judicio offenduntur*. Animam Latinè dici de homine defuncto probat ex Virg. Æn. 11.

Ite,

Ite, ait, egregias animas, quæ sanguine nobis
Hanc patriam peperere suo.

Anima quoque pro persona accipitur: sic dicitur Deus jurâsse per animam suam, i. e. per seipsum, Amos. 6. 8. & interfici dicitur anima Ezech. 41. 15. Cæterum comparari solet נֶפֶשׁ cum נָשַׁף *sufflare, spirare*: nam & *anima* ab ἄνεμος, *vento* seu *spiraculo* dicitur, & Latinis quoque *anhelitum* notat. Metonymicè נֶפֶשׁ sumitur pro *desiderio, appetitu, concupiscentia, anhelatione* seu *adspiratione* ad aliquid, item *sanguine & vitâ*. Possunt huc trahi frisch / & φύσις: item ψυχὴ, i. e. *anima*. A נָשַׁף *flare* est schnieben. s pro ש. n pro נ. b pro פ.

CCCXLVI.

קֵדְמָה Kedma. Cedmah. Cedma.

κεδεμμά. κεδμά. Kedma.

Genes. 25. 15.

קֶדֶם est *ante, antequam, priusquam*: it. *antiquitas, principium*, plaga Orientalis: sumitur enim variè, ita ut modò *loci* modò *temporis* nota sit. מִקֶּדֶם est ab Oriente, à principio, ab antiquo, olim: nonnunquam etiam *ad Orientem, versus Orientem*. Sic profecti ex montibus Ararat in Armenia majore sitis dicuntur processisse מִקֶּדֶם non *ab Oriente*, sed versus Orientem: talem enim istorum montium situm esse respectu Sinearis, ubi Babylonia condita fuit, omninò est planissimum. Hoc ex Genes. 13. 11. & alijs quibusdam locis parallelis elucidat Nicolaus Fullerus lib. 1. c. 4. Miscellan. Verbum קִדֵּם in Piel est *Prævenire, præoccupare, antevertere, priorem esse*. קָדִים est Subsolanus vel Eurus. Cadmi nomen celebre est

ex Phæ-

ex Phænicia oriundi Agenoris Tyriorum Regis filij, qui literas primus in Græciam intulit: cuius rei irrefragabile argumentum sunt ipsæ Græcorum literæ, quas Hebraicis olim insignitas nominibus hodieque retinemus omnes qui græcè scimus. Ab Aleph enim est *Alpha*, à Beth *Betha*, à Gimel *Gamma*, à Daleth *Delta*, à Zain *Zeta*, à Cheth *Chi*, à Thet *Theta*, à Iod *Iota*, à Caph *Cappa*, à Lamed *Lambda*, à Samech *Sigma*, &c. Orientales igitur communes gentium omnium & totius orbis Doctores fuisse negare nemo potest. At quid sunt hodie nisi ignorantiæ barbaricæ mancipia? Caveamus ergo, ne ventus ille urens atque exsiccans fontem beneficentiæ divinæ, ingratitudo nempe nostra, hanc lucem artium & linguarum aliò migrare faciat. Porrò Cadmia terra Orientalis dicitur. Placet inprimis Clarissimi Iunij observatio: qui scientiarum officinas Academias à קֶדֶם dictas esse his verbis persuadet: *Cadmea*, inquit, *sive Kadmia locus studiorum à Gephyraeis advenis institutus*. Est enim hæc πρόσθεσις α vel e Cadmæo generi tum in Libya tum in Arthide usitata. Libyes & Afri στοὰν Estoam dicunt, Stephanum Estephanum, Cholam Acholam, & similia multa. Attici verò in eundem modum σταχὺν ἄσταχυν, σταφίδα ἀσταφίδα, Θήναν Ἀθήναν, Θήνας Ἀθήνας, Λυκῶνα Ελυκῶνα, Καδμίαν sive Καδμείαν quoque Ακαδημίαν vel Εκαδημίαν pronuntiant.

Deut. 2. 25. קְדֵמֹת *Kedemoth*, oriens.

Iud. 5. 21. קְדוּמִים *Kedumim*, Gallicè rencontres, occursus, begegnungen/ nempe exercituum, ut declarat hic versiculus.

Iud. 6. 3. קֶדֶם *Kedem*, Cadmus, i. e. Oriens.

CCCXLVII.

CCCXLVII.

אֲחֻזַּת Achuzath. Ahuzath. Ohozath. Ochozath. Ahosath. χοζάθ.

Genes. 26. 26.

AMicus seu familiaris Abimeleci Regis Geraris nomen habens ab apprehensione. אָחַז enim est *apprehendere, tenere, apprehensum retinere, possidere*: item *contignare*. Nomen אֲחֻזָּה *hæreditatem & possessionem* significat. Sunt qui *Anchisen* hinc dictum suspicantur, q. d. *retinentissimum* amicum. Faciunt huc ἴσχω, *teneo*, ἔχω, *habeo*, ἰσχαίνω, *retineo*. It. haschen: & λάζω, i. e. *capio, prehendo*.

1. Reg. 22. 40. אֲחַזְיָהוּ *Achazias, Ochosias*, apprehensio Domini.

2. Reg. 10. ult. יְהוֹאָחָז *Ioachaz*, apprehendens, possidens.

2. Reg. 15. v. vlt. אָחָז *Achaz*, apprehendens.

1. Par. 4. 5. אֲחֻזָּם *Achuzzam*, apprehensio eorum.

CCCXLVIII.

בְּאֵרִי Beeri. Beeri. Βεηλ. Βεωχ. Βεωρ. Βηει.

Gen. 26. 34. al. 27. 1.

QVasi d. *In leone*: à ב præfixo, seu nota præpositionis *in*: & אֲרִי *leo*: qui & אַרְיֵה. Hinc Ariel nomen altaris holocausti Esa. 29. 1. quasi *Leo Dei*: quia, ut exponunt Rabbini, ignis sanctus, qui è cælo descenderat, cubabat super illud ut אֲרִי *leo*. Vel quod sanguine victimarũ maderet, ut leo prædã discerpẽs sanguine perfluit. Synecdochicè capitur pro urbe Hierosolymitanâ: quãdoq; pro Magnatib⁹, 2. Sam. 23. 20. Verbũ אָרָה est *colligere, carpere, decerpere, avellere* pro-

propriè fructus. Inde est αἱρέω, *capio*, Ἄρης, *Mars*. *Aries*, qui ut אַרִי inter greges primus ac præcipuus: sic ἐῤῥωός, *verres*, sc. porcus non castratus.

Esa. 29. 1. אֲרִיאֵל *Ariel*, leo Dei: unde *Aram* Latinis dictam credibile est: cuius hæc vox apud Hebræos erat cognomentum.

Est. 9. 8. אֲרִידַי *Aridai*, leo abundans.

Est. 9. 7. אֲרִידָתָא *Aridatha*, leonis lex.

Genes. 46. 16. אַרְאֵלִי *Areli*, lux Dei vel visio Dei, vel leo Dei: ab אוֹר vel רָאָה vel אֲרִי.

4. Esr. 9. 26. *Ardatha*, leonis lex.

Actor. 17. 22. Ἄρειος πάγος, Martius vel leoninus pagus.

CCCXLIX.

בָּשְׂמַת Basmath. Bosmath. Basemath. Basmath Βασεμμάθ. Βασεμάθ.

Genes. 26. 34. al. 27. 1.

Nomina בֹּשֶׂם בֶּשֶׂם & בָּשָׂם eiusdem sunt significantiæ, designantque *odorem pretiosum*, vel *rem odoriferam in hortis satione vel cura hominum crescentem vel ad cibos condiendos, vel ad medicamenta*. Omni ex parte hîc consentit Germanicum biesem/besem/unde biesemknopff. סַמִּים quoque notat odoramenta quæ conficiendis unguentis aut suffumigationibus accommoda sunt. Communiter בֶּשֶׂם Hebræis est *aroma*. Quadrat hoc nomen in delicatulam Esavi uxorem ex Hethitis odoramentorum & suffumigationum studiosis prognatam; quæ consuetudo luxuriosis, & exquisitæ mundiciei deditis ubique terrarum semper in usu fuit.

Ierem.

Jerem. 39. 3. סַמְגַּר *Samgar*, aroma peregrini.

CCCL.

פַּדַּן אֲרָם Paddan Aram. Padan-aram.

Gen. 28. 2.

פַּדַּן Chaldæis & Syris est *iugum, par boum.* Addunt Rabbini in linguâ Iismaëlitica פַּדָּן esse הַשָּׂדֶה, id est, *agrum*: unde nostrum **boden** queas decerpere: agri enim est **einen gutten boden haben**: Græcis πέδον, πεδίον est *ager, solum, campus.* אֲרָם est *Syria*: de quo in Aram Naharaim, num. CCCXXVIII: *Paddan Aram* est Mesopotamia, inter duos fluvios, Tigrim videlicet & Euphratem sita & inde *iugi* nomen sortita: cuius formam duo illa flumina ductu suo quodammodo deformant. Est & *Aram* seu Syria Damasci, & *Aram* Beth-rechoboth, & *Aram* Tzobah ad Eleutherum fluvium, 2. Par. 8. v. 3. *Aram Maachah* 2. Sam. 8. ut docet Chorographia sacra.

Dan. 11. 45. אַפֶּדֶן vel אַפַּדְן est *palatium.*

Iudith 2. 12. *Phudim*, agricolæ.

CCCLI.

לוּז Luz. Luza. **Lus**. ὐλαμμαούς. ὐλαμλούζ.

Gen. 28. 19.

Bethel prius Luz vocabatur. לוּז est *nux* aut *corylus, avellana, amygdalus.* Arborem & fructum notat. Aliquid ex Hebræo habet *Corylus*: ex quo originationem queas præsumere. Ratio originationis dari potest ex verbo לוּז *recedere*: facile enim cortices ex corylis atque amygdalis abscedunt: ut patet ex facto Iacobi decorticantis virgas virentes ex

 corylo,

corylo, easq; pecudibus substernentis. Gen. 30. 37. Quia לוז de *perversitate* ac *declinatione* seu *deflexione* ab eo, quod rectum est, capitur, semperque in vitio est, rectè Germanicum Letsch huc revocatur: distortis namque pedibus qui incedunt, de ijs dicimus, das sie letsch gehen. Facit huc etiam λοξὸς, *obliquus*, λοξεύω, *obliquo*.

CCCLII.

רָחֵל Rachel. Rahel. ῥαχάλ. Rachel. ῥαχήλ.

Genes. 29. 6.

IDest, *Ovis*, fæmina scilicet. Hîc Græci ל in ν vertunt: dicunt enim ῥὴν, ῥηνὸς, *ovis*, πολύρῥην, *dominus multarum ovium*. ῥῆνες sunt ἄρνες Eustathio, id est, *agni*. ἔριον & εἴριον est *lana*, ἐριουργία, *lanificium*. Rheno, *onis* est vestis ex pellibus ovillis vel villosis animantibus, zippelpeltz/schafpeltz. Hinc Isid. lib. 19. c. 23. *Quibusdam*, inquit, *nationibus sua propria vestis est, ut Parthis sarabara*, (סַרְבָּלֵיהוֹן Dan. 3. 21. saraballa eorum) *Gallis linna*, *Germanis rhenones*, *Sardis mastruga*, &c. Vide Cluverium in Germaniâ, & Cæsarem lib. 4. de bell. Gall. & Sallustium, cuius ista sunt: *Germani intectum rhenonibus corpus tegunt*. Isidorus à Rheno fluvio rhenones dictos arbitratur; sed malè. Faciunt etiam huc ἄρς, ἀρνὸς, ἀρνίον, *agnus*, *agna*: ῥὴν, *aries*.

CCCLIII.

לֵאָה Lea. Leah. Lia. λεία. Lea.

Genes. 29. 16.

MAjor Labanis filia *laboriosam* vel *fatigatam* significat. à לָאָה cuius synonymum לָהָה *laborare*,

tare, fatigari, molestè, ægrè ferre, lassari. חֲלָאָה est *fatigatio*. Hinc *lassus* & labor: Lössich / i.e. *labore fessus, λύομαι, solvor*: solvuntur enim nimia defatigatione membra. Lechzen / i.e. *belare*: *belucus* affectio capitis ab oscitatione & hiatu dictus, vel à gravedine nauseabundâ.

CCCLIV.

זִלְפָּה Zilpah. Zelpha. Ζελφά. Silpa.

Genes. 29. 24.

QVi vilia omnia putat & sua decoquit ac prodigit, nihilque aliud curat, quàm ut abdomini serviat & ingluviem expleat, זֹלֵל propriè dicitur: hinc eadem vox sæpe ad res viles & nullius pretij transfertur: ut Ier. 15. 19. *Si eduxeris pretiosum* מִזּוֹלֵל *à vili, tanquam os meum es.* זִלָּה est vilitas, à זוּל vel זָלַל *vilescere, contemnere, spernere, abjicere* ut vile. Zilpa ergo est vilitas vel luxuries oris: die gern gute bißlein isset. nam פֶּה os significat: de quo in Mephiboschet, numer. CXVII. A זָלַל est *ἀσελγεῖν, lascivire*, & *salax*, & schwelgen / schlurffen / silperen.

CCCLV.

בִּלְהָה Bilhah. Bilha. Βαλά. Bala. Bilha. Βαλλά.

Genes. 29. 29.

ID est, *Inveterata*, à בָּלָה *vetustescere, inveterascere, consumi*. Coincidit ergò cum παλαιός & παλαιόω, בְּלִי est *vetustas* παλαιότης: בָּלֶה *vetus*, Gallicè *vieil*. Proximat etiam nostrum Alt. Hæc est incestuosa illa fœmina, quæ cũ Rubene concubuit. Sanè פִּלְגָּא Chaldęis est antiqua *pellex*, meretrix: unde pellicem

dictam esse conjicias. Aliàs בַּלָּהָה est *formido*: undè *pallor* deduci potest.

Gen.36.27. בִּלְהָן *Bilhan*, inveteratus.
Iob.2.11. בִּלְדַּד *Bildad*, vetusta dilectio.
Genes.64.21. אַשְׁבֵּל *Aschbel*, ignis vetustatis.
Num.22.3. בִּלְעָם *Bilhham*, vetustas populi.
Num.34.v.11. רִבְלָה *Ribla*, jurgium inveteratū.
Jos.17.11. יִבְלְעָם *Iiblehham*, inveteratio populi.

CCCLVI.

דּוּדָאִים Dudaim. Dudaim.

Genes.30.14.

LVtherus nomen Hebraicum retinuit ob nimiam interpretationum diversitatem. Communior est sententia LXX. & Veteris Latini interpretatione nixa, mandragoras hoc nomine notari. Hanc approbans & exponens Fullerus cap.6. lib.6. ita nomen exponit. *Animadverti*, inquit, *velim*, *quod & à Dioscoride annotatum, Mandragoram* φίλτροις *vel amoris illecebris idoneum habitum fuisse à veteribus: nàm & nomen Hebræum Dudaim perinde sonat ac si dicas philtra vel amatoria: unde mandragoras & cupidissimè appetivit Rachel, & ægerrimè eidem concessit Lea: illa ne quid sorori suppeteret, quo mariti amor à se ad eam transferretur; hæc ne qua re careret, cuius beneficio conciliari posset idem amor atque confirmari. Huc accedit mandragoræ vis* ὑπνωτική, *somnifica: quæ vel ob hanc causam Veneri grata est & amica, quod retinendi seminis facultatem vulvæ conferat, ut docent Medici. Prætereà purgando ad conceptum prodesse mandragoram monent rerum naturæ periti. Tradit Dioscorides mandragoræ mala alicubi esitari solita à pastoribus: qualis erat Iacobus unà cum suis omnibus vxoribus. Mala sunt gallinacei ovi vitello similia & colore tanquam aurea.* Hæc ille.

Nostro-

Nostrorum autem Agyrtarum imposturas, quas circumferunt, detexit Matthiol. in Dioscor. lib. 4. 71. ita scribens: *Vanum ac fabulosum est, quod mandragoræ radices ferant, quæ humanam effigiem repræsentent, ut ignarum vulgus & simplices mulierculæ certò credunt & affirmant: quibus etiam persuasum est, eas effodi haud quaquam posse nisi cum magno vitæ periculo, cane qui effodiat radicibus adalligato & auribus pice obturatis, ne radicis clamorem audiant effodientes, quod audita voce periclitentur, pereantque fossores. Quippe radices illæ, quæ humanam formam referunt, quas impostores ac nebulones quidam venales circumferunt, infœcundas mulieres decepturi, factitiæ sunt ex harundinum, bryoniæ aliarumque plantarum radicibus. Sculpunt enim in his adhuc virentibus tam virorum quàm mulierum formas, infixis hordei & milij granis ijs in locis, ubi pilos exoriri volunt: deinde facta scrobe tamdiu tenui sabulo obruunt, quousque grana illa radices emittant: id quod fiet viginti ad summum dierum spatio. Eruunt eas demum & adnatas è granis radices acutissimo cultello scindunt, aptantque ita, ut capillos, barbam & cæteros corporis pilos referant.* Hæc ille. Curiosè & plene de Mandragora doctiss. Matth. Martin. in Lexico Philologico. De דוד & דודים, i.e. amores, dilecti, amici, ubera, &c. vidimus suprà in Dodanim num. CCXXXI.

CCCLVII.

תְּרָפִים Teraphim.

Genes. 13. 19.

NOmen est pluralis apud Hebræos numeri tantum. Radicem non habet ordinariam: ex quo peregrinum esse colligunt ipsi Hebræi. Vulgata versio per idola, Iunius per *Deos penates* exponit, con-

sentiens cum San. Pagnino, qui talia hæc fuisse simulachra ex Rabbinis docet, quæ in domibus asservata & culta responsum dederint, erecta nimirum sub certa cœli constellatione, ex qua virtutem hauserint scilicet, & influentiarum capacia facta sint. Longa est insania, longæ ambages. Consule interpretes, & inprimis Seldenium de Dijs Syris cap. 2. pag. 17. Habuisse hominis effigiem colligi potest ex 1. Sam. 19. 13. Reducitur ad R. רָפַר *remisit, sivit, missum fecit*: eò quod ex domibus, quibus tales adscriptæ & destinatæ erant imagines, non dimitterentur, nec aliò transferrentur. Jud. 18. v. 24. 25. Vel potius ad R. רָפָא *sanauit*: quod sanitatem & prosperitatem domui & eius habitatoribus afferre crederentur: de qua in Riphat, num. CCXXVI. Certè תְּרוּפָא Chaldæis est θεραπεία, *sanatio, medicina*. Quò si respicimus, ambagiosâ nullâ hariolatione opus esse arbitror: ut quid fuerint Teraphim intelligamus: cum *Amuletorum* a[illegible]is superstitio plus satis hodieque frequentata sit.

CCCLVIII.

דְּבֹרָה Debora, Deborah. Debora. Δεβώῤῥα. Δεβόῤῥα.

Gen. 35. 8.

DEbora notat *verbum, rem, negotium*: quod Hebræis est דָּבָר latissimâ significatione. Inter דָּבַר & אָמַר hoc ponunt Grammatici discrimen, quod illud nunquam absolutè ponatur, sed semper ad aliquid referatur: hoc verò ipsam loquendi facultatem, quæ hominis propria est, notet. Hinc est antiquum verbum döberen/ & nomen gedöber/ quod usurpamus de multitudine nugantium vel colloquentium inter se: qualem strepitum & susurrum

apes cum excitent inter operandum, ideo דְּבוֹרִים dicuntur: quod nomen idcirco ὀνοματοπεποιημένον videri possit. דְּבֹרָה est *apis* Esa. 7. 18, quo modo Debora etiam reddi potest. Nostrum wort nullam ex דָּבָר perdit literam. Porro verbum דָּבַב quoque significat *loqui*: Sed in malam partem frequentius capitur, & est *detrahere, infamem reddere*. Inde דֹּב ursus, à murmure: ut volunt: ex quo est βαβάζω, *inarticulatè loquor*, & βάβαξ, *nugator*. Si ד abscindis ex R. דָּבַר existet inde *far* & *fari*: & *verbum*. At à דֶּבֶר, i.e. *pestis* est nostrum sterben.

Iosf. 10. 3. דְּבִיר *Debir*, oratorium, templum interius: siue verbum aut res.

Iosf. 19. 12. דָּבְרַת *Dabera*, verbum, negotium.

2. Sam. 9. 4. לוֹדְבָר *Lodabar*, ipsi verbum.

Debaria. 4. Esr. 13. 45. Sermo Dei.

CCCLIX.

עֵדֶר Hheder. Eder. Heder. Eder.

Genes. 35. 21.

NOmen עֵדֶר *gregem* notat: quod etiam Vulgata versio exposuit. Rectius alij ceu proprium retinent. עָדַר est *colligere disponere, ordinare*: quod eorum qui greges alunt & curant est proprium. Germania hîc cum Palæstinâ concordat, nisi quod monosyllabum faciat herd/siue herde: sic paullo ante ex דָּבָר fecit wort: nimirum monosyllabicis dictionibus gaudet. Faciunt quoque huc *grex*: nam ע in *g* facile transit. Hirt/i.e. *pastor*: cuius est disponere gregem. ἀγείρω, *colligo*: unde ἀγύρτης, *agyrta*, ὁ ἀγείρων τὸν ὄχλον. Hesych. Quidam in vrbe Venetâ istius furfuris homo cônscensâ mensâ in medio foro gladium quem manu tenebat ex vaginâ eductum ostentabat populo, identidem exclamans:

Questa la spada, i. e. *Hic est ille gladius*. Cum jam magnus populi concursus factus esset, de admirabili illo gladio toties totiesque cum magna vociferatione ostentato quid tandem futurum esset avidissimè expectantis audire, ibi ille furcifer: Et questa la vagia, inquit, i.e. *Et hæc est vagina*. Atque ita populum risu tantum non emorientem suis porro fabulis & lusibus demoratur. Sed vt originationi fidem faciam pleniorem & ἀγύρτας à congregando dictos meritò fuisse ostendam, en tibi aliud spurcius quidem, sed multò ingeniosius factum, quod Scaligeri verbis referam ex Ep. 34. ad Sen. Burdig. *Est Decurio à Bovisvilla vir probus sed humanarum rerum nequaquam prudens, adeo ut alienæ perversitatis fraudem effugere non potuerit. Adit ad impostorem: Ecquid, inquit, à me quantum velis accipis: modo mihi meam pristinam reddas valetudinem? Quid, inquit ille, tibi morbi est? Dolores, inquit, in utroque ventre non sine rugitu iisque penè perpetui atque antiqui. Catulos videor intus alere famelicos. Iste qui jam spe illius bona devorâsset, diu cunctabundus: Serpentes tibi in ventre esse nescis? Ad cuius fraudis denuntiationem ille pene concidit. Bono, inquit impostor, animo esto: crastino die sanus eris. Animo recepto divertit in domum impostoris. Interea planus ille colligit aliquot lacertos. Recipi jubet multa inepta, vt fraudi fidem faciat; quæ in clysterem immittat: inditur enema: educitur. Ibi homo vafer lacertos alios vivos, alios mortuos, quos in manibus habebat in pelvim injicit, statimque clamat, En quæ tibi monstra! Ille continuò pauere, stupere, interdum lacrymari, aliàs lætari, id pro vero credere. Ita emunctus est aliquantâ pecuniâ. Nunc plus laborat ex metu, quàm ex morbo, ita ut vix apud se sit. Habes historiam testibus ipsis confirmatam, omnibus civibus detestabilem.* Hæc ille. Sed

Quid

Quid non colligerent fraudumque dolique magistri?
Porrò à עֲדַר est *ordinare* ordenen/ & *ordo* ordnung/ Gallicè *ordre*: & ὀρθόω, *dirigo*, ὀρθὸς, *rectus*.
1.Sam.18.18. עַדְרִיאֵל *Hhadriel*, grex Dei.

CCCLX.

אֱלִיפַז Eliphaz. Ἐλιφάζ. ἐλιφάς. Eliphas.

Gen. 36. 4.

ID est, *Dei mei aurum*, ab אֵל num. XLII. in Elohim; & פָּז *aurum optimum & purissimum*, à verbo פָּזַז, quod in Piel significat *viriliter agere*, *se fortificare*, *roborare*, *consolidari*, *confirmari*: quam verbi vim si attendis, Eliphas per *robur Dei* poteris exponere. Dicitur autem hoc aurum ideò à fortitudine, seu soliditate: quod auri generibus reliquis omnibus præemineat: ita ut igni non minuatur nec consumatur prorsus. Affine est verbo פָּזַז putzen/ i.e. *purgare*: revera enim quodlibet aurum quantumvis impurum eò usque vi ignis in Athanore, ut loquuntur artifices, ab impuritate metalli adscititij perpurgari potest: ut fiat פָּז vel אוּפָז vel obryzum, i. e. solidissimum: quod ad gradum puritatis altiorem adscendere nequeat: quale aurum igni non minuitur, sed magis magisque exsplendescit, si vel septies recoquas, ut dicitur Ps. 12. v. 7.

Apoc.21.19. Τοπάζιον à טוֹב & פָּז. aureo enim fulgore splendet hic lapis.

Alijs est à תָּפַשׂ apprehendere.

Ier.10.9. אוּפָז *Vphaz*, aurum optimum. Est nomen loci.

CCCLXI.

אָהֳלִיבָמָה Oholibama. Aholibama, Aholibamah. Ελιβαμά. ἐλιβᾶ. ὀλιβεμά. λιβεμά. Ahalibama.

Genes. 36. 5.

ID est, *Tabernaculum seu tentorium meum excelsum.* Nomen אֹהֶל est *tabernaculum, tentorium.* R. אָהַל in Hiph. הֶאֱהִיל *tendere tabernaculum.* Hinc אֲהָלוֹת *aloe,* ἀλόη, Aloe/forte quia odorem suum procul extendit. Ab אֹהֶל est *aula, aulaa* & αὐλὴ, αὐλαῖα, quibus assonat quodammodo nostrum saahl. בָּמָה significat *excelsum, sacellum, altare*: quia in loco sublimi ferè erigitur, & ipsum sublime est: ex eo græcum deformatum habemus βωμὸς, *altare.* Inde & nostra böhmen/ auffböhmen / i. e. *extollere, elevare.* Proprium extat

Num. 21. 19. בָּמוֹת *Bamoth*, altaria.

Exod. 31. 6. אָהֳלִיאָב *Oholiab*, pater tentorij.

1. Chron. 3. 19. אֹהֶל *Ohel*, tabernaculum.

Ezech. 23. 4. אָהֳלָה *Ohola*, tabernaculum, tentorium.

Ezech. 23. 4. אָהֳלִיבָה *Oholibah*, tabernaculum vel tentorium meum in eâ.

CCCLXII.

עֲנָה Hhana. Anah. Ἀνά. ἀνάν. ὠνά. ὠνάν. Ana.

Genes. 36. 24.

ID est, *respondens*, à עָנָה *respondere, loqui, testificari, clamare, canere, cantare*: item *affligere, depauperare*, &c. latissimè enim patet. Ad duo tamen significata principalia

cipalia revocatur: nempe ut aut denotet unius ad alterum respectum, præcipuè in sermone aut colloquio: aut humilitatem & paupertatem insinuet. עֳנִי *afflictio.* עָנִי *pauper, humilis,* Hinc *ἀνία, afflictio.* Et ex priore significatione, *γνώμη, sententia* seu *responsum*: *nam* עָנָה est *consideratè respondere*: itaque & *νοέω* & *νοῦς* huc referri possunt.

2.Sam.4.2. בַּעֲנָה *Babhanah*, in responsione.

Iud.5.6. בֶּן־עֲנָה *Ben-hhanah*, filius responsionis.

Ios.15.59. בֵּית־עֲנוֹת *Beth-hhonot*, domus afflictionis.

Ios.15.50. עָנִים *Hhanim*, respondentes.

Ios.12.22. תַּעְנַךְ *Tahhanach*, humilians te.

1.Chron.6.60. עֲנָתוֹת *Hhanathot*, responsio.

2.Reg.17.31. עֲנַמֶּלֶךְ *Hhanammelech*, responsio regis.

Num.32.vers.3. בְּעֹן *Hebhon*, in afflictione vel loquela.

Matth.21.17. *Bethania*, בֵּית עֲנִיָה domus pauperis vel afflicti.

1.Par.6.60. עָנֵם *Hhanem*, responsio eorum.

CCCLXIII.

צִבְעוֹן Tzibhhon. Sibon. Sebeon. σεβαγών. Σεβεγών. Zibeon.

Genes.36.2.

ID est, Stans iniquitas: à יָצַב quod in Niphal est *stare*, in Hiph. *statuere, collocare.* Nomen מַצָּב *statio* seu *præsidium militum*: מַצֵּבָה *statua, monumentum.* Cum his aliquam habet convenientiam stab/baculus cui innitimur, & *scipio* & stemmen/stehen: & *ἵστημι, sisto, ἵσταμαι, sto.*

1.Par.11.46. מְצֹבָיָה *Metzobajah*, statio Domini.

Altera

Altera vox est עָוֹן *iniquitas, perversitas*, propriè *curvitas, declinatio*: à עָוָה *iniquè agere, perversum, curvum esse*. Eius synonymum est עָוַת *pervertere*. Potest huc trahi *curvus, cavus, cavea*, fach/*vacuus*.

Ios.18.23. עַוִּים *Hhavvim*, iniqui.

2.Reg.17.24. עַוָּה *Hhavah*, iniquitas.

Esr.8.14. עוּתַי *Hhutai*, perversitas.

Gen.36.36. עֲוִית *Hhavith*, iniqua perversa. Vide plura num. DLXX.

CCCLXIV.

יְעוּשׁ Jehhusch. Jeus. Jehus. Ἰεούς. Ἰηοῦς. Ἰεούλ. Ἰησοῦς. Jeus.

Genes.36.5. al. 4.

ID est, *Tinea corrosus*. עָשׁ est *tinea*: unde עָשַׁשׁ, *rosit, erosit, arrosit*. hinc κὶς, ἰὸς, vermis in ligno: & ὁ σὴς τὸς *tinea*. Alludit nostrum naschen. Est & עָשׁ sidus septentrionale, quod *Vrsam, Arcturum, Caudam Arietis, Plejades* alij atque alij esse volunt. Vide Pinedam Comment. in Iob. c. 9. vers. 9. Rad. est עוּשׁ *congregare*. Hoc modo יְעוּשׁ erit *collectus, congregatus*: ut intelligatur congeries illa stellarum seu septem Trionum, i.e. boum aratorum, ad plaustrum, ut vocant, pertinentium. *Triones* boves dicuntur, quasi teriones, quod simul juncti terram arent. Abblandi-tur zu/zuschieben: quod de plaustris & carris propriè usurpatur. Vox est etiam celeusmatica husch.

CCCLXV.

CCCLXV.

קֹרַח Korach. Corah. Core. Κορέ. Korah.

Genes. 36. 5.

ID est, *Glacies, grando, gelu, canities*: à verbo קָרַח *depilare, decalvare caput*. קֵרֵחַ *calvus*, קָרְחָה *calvities*. A calvitie senum, quæ cum canitie plerunque juncta est, ad glaciem fuit itum, quæ significatur Hebræis voce קֶרַח: *gelu* quoque eodem ipsis venit nomine. Quadrat omninò graw/it. κρύος, *frigus*, κουρεύω, *tondeo*, κούρη, *tonsura*, κορσεὺς & κουρεὺς, Kirschner/der mit grawwerck vmbgehet/ κόρση, *crinis*. *Ciris*, i.e. alauda: *Ciris & à tonso est hoc nomen adepta capillo*. Sic Ovidius. *Cirrus*, i.e. intortus capillus, krausehaar.

1. Par. 12. 6. קָרְחִים *Korchim*, calvi.

2. Reg. 25. 23. קָרֵחַ *Kareach*, calvus.

CCCLXVI.

תֵּימָן Teman. Theman. Theman.

Θαιμάν. Θεμάν.

Gen. 36. 11.

ID est, *Meridies, & ventus Australis*, à יָמִין *dextera*: V. supra in nomine Benjamin num. XLVIII. תֵּימָנָה cum ה locali est *versus meridiem*. Tria sunt huius plagæ nomina apud Hebræos: 1. נֶגֶב à siccitate & ardore. 2. דָּרוֹם à דָּר & רוֹם ab altitudine: quòd ibi Sol *habitet altè*. Vide num. 172. & 123. תֵּימָן à situ vel relatione partium mundi ad hominem stantem: cuius facies conversa est ad Orientem.

1. Macc. 4. 15. *Iamnia*, dextera.

CCCLXVII.

CCCLXVII.

גַּעְתָּם Gahhtham. Gatham. γοθώμ. Γαθόμ. Gaetham.

Genes. 36. 11.

ID est, *Mugitus eorum* : à גָּעָה *mugire*, גְּעִיָּה *mugitus*. Verba esse πεποιημένα nemo ambigit, sicut & *mugire* & nostrum Kuhe : quas voces à vaccâ edi aures nostræ judicare possunt. Inconditus iste sonus effecit, ut diversæ linguæ diversas assumserint literas ad eius prolationem & scriptionem: sicut in allatis dictionibus patet. Grammatici accentum quendam גְּעִיָּה vocant, qui dictionibus adhibitus pronuntiando velut mugitum edit. Potest etiam præsens nomen decerpi ex verbo נָגַע i. e. *tangere, tangendo fatigare, lædere, percutere*. Vel à יָגַע *fatigari, laborare, lassari*: quæ omnia facile ad convenientiam alicuius significationis vicinæ trahi possunt.

CCCLXVIII.

תִּמְנָע Timnahh. Thimna. Thamna. Θαμνά. Thimna.

Gen. 36. 12.

ET Concubinæ hoc in loco, & infra vers. 40. civitatis Idumæorum hoc est nomen, significans *perfectam* seu *consummatam commotionem*, à תָּמַם *perficere*: de quo supra in Vrim Tummim, numer. LXXII. נוּעַ est *movere* vel *moveri*. Vnde κινεῖν, *movere*: & *cuna* ob reciprocam motitationem. A R. מָנַע per *prohibitionem* exponi potest. Vide num. DC.

Num. 26. 33. נֹעָה *Nebhah*, movens.

Iosu. 19. 13. נֵעָה *Nebhah*, movens.

Num.

Num.32.8. קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ *Kadeſch-barneahh*, ſanctitas filij inſtabilis.
Ioſ.19.28. נְעִיאֵל *Nehhiel*, motus Dei.
Iudith 2.4. *Holophernes* כָּלפַּרְנֵעַ, i.e. omnem taurum movens.

CCCLXIX.

שַׁמָּה Schamma. Samma. Sammah. Σαμά. σομέ. Samma.

Geneſ.36.13.

ID eſt, *Perditio, deſolatio*, à שָׁמַם; cuius ſynonymum יָשַׁם *deſolavit, perdidit, it. obſtupuit, admiratus eſt*: quare per admirationem quoque poteſt exponi. שׁוֹמֵם *deſertus & ſtupendus*. שַׁמָּה *deſolatio, ſolitudo*. Ex hoc fluit σμύχω, *attero, abſumo, gladio fame peſte devaſto*, ſchwechen / ſchmehen: it. ἐρημόω, *deſolo*, ἐρήμωσις, *deſolatio*.
Numer.33.49. בֵּית-הַיְשִׁמֹת *Beth-hajſchimoth*, domus deſolationis.
1.Sam.23.24. יְשִׁימוֹן *Ieſchimon*, deſolatio.

CCCLXX.

מִזָּה Mizza. Meza. Μοζέ. Miſa.

Gen.36.13.

I.e. *Deſtillatio*, vel *adſperſio*, aliàs מִזָּה, à verbo נָזָה *adſperſit, effluxit, diffluxit*. Conveniunt netzen / einnetzen / naß: & νίζω, νίσσω, νίζομαι, *adſpergo, lavo*: μετανίζω, *refundo in aliud vas*.
Dan.1.3. אַשְׁפְּנַז *Aſchpenez*, magus adſperſus.
Eſr.10.25. יִזִּיָּה *Iizzijah*, adſperſio Domini,

CCCLXXI.

CCCLXXI.

אֵצֶר Etzer. Eser: Aser. Ἀσάρ, Ezer.

Gen. 36. 21.

Nomen אוֹצָר notat *thesaurum, thecam, penum, cellam*, locum abstrusum. ubi quid reponitur, ut aliquando depromatur. Hinc *acervus* & nostrum schatz/& σωρὸς, *acervus*, θησαυρὸς. αὖρος, *dives, abundans*. Quibusdam θησαυρὸς est à τίθημι εἰς αὔριον repono in crastinum. Satis prope accedit etiam *servo, asservo*.

εἰ γὰρ καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο
καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο.
Adde parum parvo, parvo superadde pusillum:
Idque frequenter agas, magnum cumulabis acervum.

Persis thesaurus est גַּז, unde *Gaza* גִּנְזִין thesauri. Vide DCCLXXV.

Dan. 1. 7. בֵּלְטְשַׁאצַּר *Belteschatzar*, in occulto thesaurisans.

Ier. 39. 3. שַׂרְאֶצֶר *Saretzer*, princeps thesauri.

1. Chron. 3. 18. שֶׁנְאַצַּר *Schenatzar*, eboris vel dentis thesaurus.

CCCLXXII.

אַיָּה Aijah. Ajah. Aja. Aja. Αἰέ.

αἰαί. αἰέ.

Gen. 36. 24.

אַיָּה est *pica, milvius, vultur*: quod ferè consentit cum nostro weihe. אִי est *insula*, Anglicè Ey. P. Bertius in Breviario Orbis: Iersey & Gernesey insulæ sunt Britannicæ: in quibus vocibus vltima syllaba ey insulam significat. Quidam hæc ita conciliant, quod ut avis in aëre, sic insulæ in aquis natare videantur.

Exod.

Exod. 6.23. אִיתָמָר *Ithamar*, insula palmæ.
Num. 26.30. אִיעֶזֶר *Ihhezer*, insula adjutorij.

CCCLXXIII.

חֶמְדָּן Chemdan, Hemdan. Hamdan. Hemdan. ἀμαδά.

Gen. 36.26.

ID est, *Desiderium, cupiditas, appetitio*: à חָמַד *desiderare, optare, concupiscere, utilia vel pretiosa expetere.* חֶמֶד *appetitus, desiderium*: sic & מַחְמָד. Hinc θυμός, *animus*: θυμέω & ἐπιθυμέω, *desidero.* μήδομαι, *curo.* Muth/ anmuthen/ anmutig.

CCCLXXIV.

יִתְרָן Jithran. Ithran. Jethran. ἰεθερόν. ἰθερόν. ἰεθερόν. Jethran.

Gen. 36. 26.

ID est, *Excellens*, qui Hebræis est יֶתֶר & יִתְר. à R. יָתַר, *remanere, relinqui, exsuperare, superesse, excellere, exuberare, superabundare.* יֶתֶר *excellentia, dignitas*: it. *nervus, virga*; gerte/ritte. Assonant & ὑπὲρ, ὑπέρτερος, i.e. *superior*:
Exod. 3.1. יִתְרוֹ *Iithron*, Jethron, qui Mosi & universo populo erat in deserto oculorum loco. Num. 10. i.e. *excellens*:
1. Sam. 22.20. אֶבְיָתָר *Abjathar*, pater excellens.
Iudic. 8.21. יֶתֶר *Iether*, excellentia.
Ios. 15.48. יַתִּיר *Iattir*, excellens.
1. Par. 25.4. הוֹתִיר *Hothir*, excellens.
2. Sam. 3.5. יִתְרְעָם *Iithrehham*, excellentia populi.
2. Sam. 17.25. יִתְרָא *Iithrah*, excellens.
2. Sam. 23.38. יִתְרִי *Iithri*, excellens.

CCCLXXV.

כָּרָן Ceran. Charan. Cheran. Cha-ran. χαῤῥάν.

Genes.36.26.

ID est, *Quasi cantans, vel ovans, vel clamans fortiter*, sive hoc fiat ex lætitia, sive in luctu. כ est nota similitudinis. רָן est Benoni Kal, radicis רָנַן *clamare, cantare, lugere, præconisare, orare*. Eius synonymum est רָנָה *sonare, strepere, clamare*. Hinc *Rana* coaxando satis vocalis & strepera: cuius cantilena perpetua: βρεκεκεκὲξ, κοὰξ, κοὰξ: ut est apud Aristophanem. Et apud Ovid. de rusticis in ranas mutatis:

Quamvis sint sub aquâ, sub aquâ, maledicere tentant.

Virgil.

Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.

Græcis φρῦνος est *rana*: ex quo est nostrum Frosch.

2.Sam.24.17. אֲרַוְנָה *Arvena*, canticum.

Num.21.13. אַרְנוֹן *Arnon*, exultans, clamans.

2.Sam.2.29. בִּתְרוֹן *Bithron*, domus cantici.

1.Chron.3.21. אַרְנָן *Arnan*, exultatio.

CCCLXXVI.

זַעֲוָן Zahhavan. Zaavan. Zavan. Saban. Ζουκάμ.

Gen.36.27.

NOmen זַעֲוָה est *commotio & tremor*, planeque convenit cum Germanico zagheit / zaghafftigkeit / à R. זוּעַ & זָעָה zagen / *commovere se, contremere, concuti*. Sumitur duntaxat intransitivè, prorsus ut nostrum zagen. Eiusdem ferè significationis est apud Græcos ζείω, & Latinos cieo.

CCCLXXVII.

CCCLXXVII.

עֲקָן Hhakan. Acan. Akan. οὐκάμ.

Genes. 36. 27.

ID est, *angustia, coarctatio,* à R. עָיק vel עיק *arctavit, angustavit.* עָקָה & מוּעָקָה *angustia, coarctatio.* Ipso sono se prodit Latina & Germanica harmonia in ängsten / *arctare, angustare,* ἀναγκάζειν, ἀνάγκη.

Numer. 33. 31. בְּנֵי־יַעֲקָן *Bene-Iahhakan*, filij angustiæ.

CCCLXXVIII.

בָּצְרָה Botzra. Bosrah. Bôsra. Bazra. Βοσόῤῥα. Βοσόῤῥα. Βόσῤῥα.

Genes. 36. 33.

ID est, *Munitio*: item *vindemia*. R. בָּצַר *vindemiare, excidere, decerpere,* ut fit in vindemia. בִּצֵּר *munire, roborare.* מִבְצָר & בִּצָּרוֹן *munitio, munimentum.* Dido circa annum mundi 3127. arcem Carthaginis condit, quam sua lingua dicit *Botzram*, Gr. βύρσαν: unde fabulæ locus de corio bubalo, Æn. 1.

Mercatique solum facti de nomine byrsam:
Taurino quantum possent circundare tergo.

A בָּצַר, quatenus significat *decerpere*, est brechen / abbrechen; & *frango*: βρύζω, i. e. *dentibus comminuo*.

Deut. 4. 43. בֶּצֶר *Bezer*, munitio seu vindemia.

1. Maccab. 5. 26. *Botzra & Betzer*, munitio.

Gen. 36. 42. מִבְצָר *Mibzar*, munitio.

Bassareus Βασσαρεὺς, *Bacchus*, dictus Deus vini & vindemiarum.

CCCLXXIX.

הֲדַד Hadad. Adad. Hadad. Ἀδάδ.

Gen. 36. 35.

NOmen הֵידָד est quod Græci propriè dicunt *κέλευσμα celeusma* : quod est clamor nautarum & aliorum : cum vno aliquid jubente omnes uniformiter respondent quasi se invicem jubentes. Hinc Martialis : *Lentos tingitis ad celeusma remos*. R. הֲדַד non est in usu: potest ad eam trahi nostrum heten / heissen / & *ὕδω, ἀείδω, cano, laudo.*

1. Reg. 11. 14. הֲדַד & אֲדַד (nam per א & ה scribitur) i.e. *celeusma, clamor.*

1. Reg. 15. בֶּן־הֲדַד *Ben-hadad*, filius clamoris.

Zach. 12. 11. הֲדַד רִמּוֹן *Hadad-rimmon*, celeusma mali granati.

CCCXXC.

בָּדָד Bedad. Badad. Bedad. Βαράδ.

Genes. 36. 35.

NOmen adjectivum בָּדָד est *solus* tam masc. quàm fæm. generis. Cum ל deserviente לְבָדָד & לְבַד significat *tutò, solitariè, seorsim.* Hinc *viduus, vidua, viduo*, Witber / Witbe.

Esr. 10. 35. בֵּדְיָה *Bedejah*, solus Deus.

CCCXXCI.

הָדָר Hadar. Adar. Hadar. Ἀράδ. ἀράθ.

Gen. 36. 39.

NOmen הָדָר & הֶדֶר est *decor, pulchritudo, dignatio, ornatus.* R. הָדַר *ornare, decorare.* Hinc *ἁδρός, amplus,*

plus, magnus, abundans : *adorea*, i.e. gloria in militia rebus præclarè gestis parta: & *Hedera*, qua coronabantur, qui honorabantur. Nos hehr amplum & spectabile ac pretiosum dicimus.

2. Sam. 8. 3. הֲדַרְעֶזֶר *Hadarhhezer*, decor auxilij.

CCCXXCII.

שַׂמְלָה Samlah. Samla. Semla. Samla σαμαδά.

Gen. 36. 36.

ID est, *Sinistra*: à שמול, vel potius שמאל, i.e. *sinistra, læva*. שִׂמְלָה *vestis* propriè externa. Germanis hinc est schlim: Latinis *splen*, σπλήν, viscus in sinistro positū latere. Per inversionem ex Hebræo fit propemodum nostrum lincks / mutato m in n euphoniæ gratiæ. Vide Salmah num. DCXV. תְּמוֹל est *heri*.

Esr. 2. 46. שַׂמְלַי *Schamlai*, sinister.

CCCXXCIII.

פָּעוּ Pahhu. Pau. Phau. Pagu. φογώρ.

Genes. 36. 39.

ID est, *sibilans*, à פָּעָה *sibilare*: quod viperarum cum sit proprium, inde *viperam* dici conjicimus. אֶפְעֶה *serpens, basiliscus, regulus*: unde ὄφις, i.e. *serpens*. Adsonant *fistulo*, φυσάω, i.e. *inflo*, it. schischen / vel zischen / pfischen. Apparet omnino פָּעָה ex natura ipsa expressum esse: nam פ litera diductione labiorum constat, ע rursus spiritus expulsionem vehementem requirit, cum apertione oris conjunctam. Referri huc quoq; debet βαΰζειν & *baubari*, quod canum est, à pau, vel bau / bau. Nos peffen dicimus, i.e. *latrare*.

Exod. 1. 15. פּוּעָה *Puhha*, sibilans.

CCCXXCIV.

Tobias.

PLacet hîc nomen notiſſimum præfigere: ut per illud alia minus nota explicemus. In textu occurrit מְהֵיטַבְאֵל *Mehetabel*, quod perinde eſt ac ſi dicas: *Quàm bonus eſt DEVS.* Vt Græcis καλὸν eſt *bonum & pulchrum*, ſic Hebræis טוֹב. Radix טוּב in Hiphil, הֵטִיב *benefacere*: cuius ſynonymum eſt יָטַב *bonum, jucundum, pulchrum eſſe, diſponere, dirigere.* Hinc Polonicum vulgò nomen doberzi: & noſtrum dapffer: & vetus Latinum *Topper*, i.e. alacriter. Sic Feſtus & Nævius exponunt. Si demas lit. ט, *bonus*, & ſi טוֹב retrorſum legas, *beatus* inde confieri poteſt. De מִי & מָה egimus in Michal num. CXVI. De אֵל *Deus fortis*, num. XLII.

Tobias. Tob, i. bonitas Dei.

2. Par. 17. 8. טוֹב אֲדוֹנִיָּה *Tob-adonijah*, bonus eſt Dominus Deus.

Num. 33. 33. יָטְבָתָה *Iotbatha*, bonitas eius.

Iud. 7. 22. טַבָּת *Tabbath*, bona vel bonitas.

Iud. 11. 13. טוֹב *Tob*, bonitas.

1. Sam. 14. 3. אֲחִיטוּב *Achitub*, frater bonitatis.

2. Sam. 10. 6. אִישׁ טוֹב *Iſch tob*, vir bonus.

1. Reg. 15. 16. טַבְרִמֹּן *Tabrimmon*, bonum malogranatum.

2. Reg. 21. 19. יָטְבָה *Iotbah*, benefaciens.

1. Macc. 5. 13. *Tob* nominatur regio Syriæ: & *Tobiani* Iudæi 2. Maccab. 12. 17. item *Tubin*: à טוֹב.

CCCXXCV.

מַטְרֵד Matred. Matred. ματραίδ.

Gen. 36. 39.

ID eſt, *Virga imperantis*: מַטֶּה eſt *virga* vel *baculus*: à נָטָה *tendit, extendit, expandit, inclinavit*: unde מִטָּה *le-*

ctus, super quem reclinatur homo, sicut baculo innititur. Ex his vocibus מִטָּה & מַטֶּה grauis illa disputatio augeri potest de punctis textus Hebraici, an scilicet literis adjecta sint à Mose & Prophetis. Negantem sententiam constabilit & validè roborat collatio Ep. ad Hebr. ex cap. 11. 21. cum Gen. 47. v. ult. Hîc enim constanter omnes codices legunt מִטָּה *lectum*: at ibi ῥάβδος habetur, מַטֶּה seu *baculus*, ex Græcâ LXX. interpretum translatione. Ambagiosa est quæstio: quæ in has angustias se cogi non sinit. Videantur majorum gentium Theologi. Ex נָטָה est τείνω & *tendo*: τόνος, *tonus*; vocis sc. intensio. Altera R. est רוד *dominari*: de qua in Arvadim, nu. CCLVII.

CCCXXCVI.

מֵי זָהָב Mezahab. Me-zahab. Mezaab. Mesahab. μαιζοώβ.

Genes. 36. 39.

ID est, *Aqua auri*. מַיִם in regimine מֵי *aqua*; non enim nisi in plurali vsurpatur: de quo in Hanamim, num. CCXLIV. זָהָב est *aurum*, & per translationem quicquid mundum ac purum est. Per metathesin inde formari potest hübsch: sicut & ipsum פָּז i.e. *aurum* obryzum seu purissimum ex זָהָב per conversionem fieri potest.

Deut. 1. 1. דִי זָהָב *Dizahab*, sufficientia auri.

CCCXXCVII.

מַגְדִּיאֵל Magdiel. Magdiel. μαγεδιήλ. Gen. 36. 43. al. 42.

ID est, *Annuntians* vel *evangelisans Deum*: ab אֵל Deus: de quo num. XLII & verbo נָגַד in Hiphil הִגִּיד *annuntiare, indicare, coram referre*. inde נֶגֶד *coram*: ex quo per metathesin licet facere fund: nã נ in f facilè

 transit,

transit. Et propinqua sunt aliàs δεικνύω, δείκνυμι, i. e. ostẽdo, δάκτυλος, *digitus*, παρὰ τὸ δεικνύειν: zeugen/zeigen/zeignus. Cæterum מגד ex inusitata radice מגד rem quamlibet pretiosam ex fructibus, auro, argento, lapidibus pretiosis seu gemmis ac vestibus exprimit. Si de opibus capitur, per κειμήλιον rectè potest exponi: si de cibis; per *cupedias, delicias, suavitates*. Hinc ματτύαι & *mattea* apud Sueton. in Calig. capit. 38. vel *mattya* apud Martialem Epig. 59. *omne scitamentum, omnem cupediam, jucundumque & pretiosum edulium notat*: ut est apud Athenæum lib. 14. Et *matte* in sacrificijs frequentari solitum de re quavis exquisita rara & pretiosa seu digna sacrificio.

Ios. 12. 21. מגדו *Megiddo*, annuntiatio, evangelisatio.

CCCXXCVIII.

עירם Hhiram. Iran. Hiram. Iram.

Genes. 36. 43.

ID est, *Civitas eorum*: à עיר *civitas*, ex עור *excitare, suscitare, evigilare*: quod convenit cum ἐγείρω. Sortita est ex hac radice nomen Civitas: quia excitata est muris, turribus, domibus. *Vrbs* non longè abit: quam tamen ab *urbo* seu aratro dictam volunt. עִיר est *magister*, qui discipulos excitat. Hinc ὄρω & ὀρέω, *excito, concito, incito*.

Num. 32. 34. עֲרֹעֵר *Hharohher*, vigilia vigiliæ: *myrice* vel *juniperus*: quæ est עַרְעָר Ier. 17. 6.

Num. 26. 36. עֵרָן *Hheran*, vigiliæ earum.

Num. 23. 32. פְּעוֹר *Pehhor*, os pellis: nam עוֹר est pellis: unde *corium* dictum est.

Num. 21. 15. עָר *Hhar*, suscitatio.

Gen.

Gen.46.16. עֵרִי Hheri, civitas.
Gen.38.6. עֵר Hher, vigil, magister.
Ezech.25.9. עָרִים Hharim, civitates.
Iosf. 19. 41. עִיר שָׁמֶשׁ Hbir schamesch, civitas solis, Sonnenstadt/ Sonnenburg.
2.Sam.20.26. עִירָא Hhirah, civitas.
1.Par.7.7. עִירִי Hhiri, vigil.

CCCXXCIX.

דֹּתָן Dothan. Dothan. Δωθαείμ.

Genes.37.17.al.16.

HVnc locum suo etiamnum tempore superfuisse in duodecimo à Sebaste milliario scribit Hieronymus. Significat nomen דָּת *legem, statutum, edictum, decretum, mandatum.* Sæpissimè occurrit in libro Esteræ: unde Chaldaicum esse magis quàm Hebraicum sunt qui opinantur. German. satzung huc pertinet, & *statutum,* & τάττω, *ordino,* τάγμα, *ordo:* & τεθμὸς, *lex, statutum, edictum.*

1.Par.8.16. יְדוּתוּן Iedutbun, legalis: vel confessionem sive laudem dans. à יָדָה & נָתַן.
Num.16.1. דָּתָן Dathan, lex.
Iudith.3.13. *Dothajima,* statutum.
1.Maccab.5.10. *Dathema,* legis impletio. à תָּמַם.
Mithridates מִיתְרִידָת *magnus legisperitus,* à יֶתֶר.
Vide Jithran CCCLXXIV.

CCCXC.

פּוֹטִיפַר Potiphar, Phutiphar. Potiphar. πεντεφρῆ. πετεφρῆ.

Genes. 37. 36. al. 35.

FEre coincidit hoc nomen cum Germanica expositione Fetter/fart: פוט enim sicut fett *crassum*

 & pin-

& pingue sonat: ut diximus supra, num. CCXXXII. פַּר est *juvencus*, ein farr/ut Lutherus reddidit: quod quidam reducunt ad radicem פָּרָה *fructificavit*, de qua vide Ephraim, num. LV. πόρις est *vacca*.

Esr. 4. 10. אָסְנַפַּר *Asnaphar*, periculum vel infortunium tauri.

Num. 34. 25. פַּרְנַךְ *Parnac*, taurus percutiens.

Iudith 2. 4. כָּל־פַּרְנֵעַ *Colparneahh*, omnem taurum dispergens.

CCCXCI.

שׁוּעַ Schuahh. Sua. Suha. σαβύ. σύμα.

Genes. 38. 2.

ID est, *Clamans*, à שׁוּעַ in Piel שִׁוַּע *clamare*: שַׁוְעָה *clamor*: unde κραυγή, *clamor*, κραυγάζω, *clamo*: & seufftzen: item *vagio*, demta primâ radicali.

1. Par. 7. 32. שׁוּעָא *Schubha*, clamans.

Ezech. 23. 23. שׁוֹעַ *Schoabh*, nobiles: sic Vulgata versio exposuit. Alii *per divitias* exponunt: & esse peregrinum arbitrantur.

CCCXCII.

שֵׁלָה Schelah. Sela. Selah. Sela. σηλώμ.

Genes. 38. 5.

VErbum שָׁלָה est *pacificare, pacificum, felicem, fortunatum, salvum esse, quiescere, oblivisci*. שָׁלֵו *pacificus*: שַׁלְוָה & שַׁלְוֹת *salus, quies, tranquillitas*. Hinc omnino est, *salus, salvo, salvator*. Affine est צָלַח *prosperari, felicem esse*: unde nostrum sehlig.

Gen. 49. 10. שִׁילֹה *Schilo*, felix, pacificus.

Iosu. 18. 1. שִׁלֹה *Schilo*, pax, abundantia. 1. Reg.

1.Reg.11.29. שִׁילֹנִי *Schiloni*, tranquillus, *Silas*. Act.15.27. salvus.

CCCXCIII.

אָסְנַת Asenath. Aseneth. Asnat. Asenath. ἀσενέθ.

Genes.41.45.

NOmen אָסוֹן notat *periculum*, *infortunium* sive ipsam etiam mortem. Gen.42.4. & 38. Et c.44. 29. Exod.21.22. Hinc ἄιση, *parca*, *fatum*: αἴσιμος, *mortalis*, σῖνος, *noxa*, σίνω, σινόω, *noceo*, σιναρὸς, *noxius*. ἥσσα, *calamitas*, *strages* ἄση, *molestia*. Lat. *sinister*. Ex אָסוֹן transpositis literis fit שָׂנֵא *odio habere*. R. אָסַן nõ est in usu.

Esr.2.50. אַסְנָה *Asnath*, periculum, infortunium.

Esr.4.10. אָסְנַפַּר *Asenaphar*, periculum tauri.

CCCXCIV.

פּוֹטִי־פֶרַע Potipherahh. Poti-pera. Potiphera.

Genes. 41. 45.

EX scriptione huius nominis satis apparet diversum hunc fuisse ab illo Potiphare, de quo modò egimus num. ccxc. cui in servitutẽ addictus & venditus fuit primum Iosephus: & cuius uxoris maleficio innocens adolescens in vincula fuit compactus. Quare perplexatur Torniellus & nodum in scirpo quærit, dum disquirit, sintne duo. Res perspicua est ijs qui Hebraicè sciunt. Iosephi socer est *Potiphera*: qui Iosephũ emit est *Potiphar*. hic erat Saris סָרִיס, quæ vox nõ tantũ *Eunuchũ*, sed quẽvis aulicũ significat: de qua n. DCXXCIX. ille erat Cohẽ כֹּהֵן Sacerdos vel prẹfectus Heliopoleos. Dubitationis ansam ingerit Vulgata; q̃ hęc nomina ꝓmiscuè habet, sed ꝑperam.

peram. An enim adulteræ & maleficæ matris filiam duceret Iosephus castissimus? an socerum adsciceret herum tam infelici conjugio infamem? adde etiam iniquum erga servum obsequentissimum. Observavit hoc ipse Lyra; qui etiam vulgarem errorem meritò castigat. Sonat פּוֹטִיפֶרַע eum, qui pinguedinem dissipat vel denudat, vel solvit: à פּוּט, de quo vide CCXXX. in nomine Put: & פֶּרַע in Pharao, num. LII.

CCCXCV.

פַּלּוּא Pallu, Phallu. Pallu. φαλλὺς. φαλλός. φαλλού.

Gen. 46. 9.

ID est, *Mirabilis* vel *occultus*. R. פָּלָא *mirificare, mirabile esse, difficile, absconditum, separatum, abditum, arduum esse*, quod homines haud facile assequantur, & quod humanum captum & communem naturæ cursum excedat. Toar est, פֶּלִאי & פֶּלֶא *mirabilis, arcanus, occultus*: פֶּלֶא *miraculum, absconditum, arcanum*. Pallada hinc aliqui dictam arbitrantur, quasi obscuritatis naturæ scrutatricem significet. *Asphaltidem* quoque mirabilem illum lacum, ubi Sodoma fuit, stagnantem sulphure & bitumine & favillas eructantem, ex eadem originatione possis deflectere: ut sit vox composita ex אֵשׁ ignis & פֶּלֶא mirabilis: qualis profecto est hic lacus, seu mare mortuum. Græcis πέλωρος & πελώριος est *prodigiosus*.

1. Par. 15. 18. אֱלִיפְלֵהוּ *Eliphelehu*, Deus mirabilis.

1. Chron. 3. 24. פְּלָיָה *Pelajah*, miraculum Domini.

2. Reg. 15. 29. תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר *Tiglath-pileser*: captivitatem miraculosam abstulit.

CCCXCVI.

CCCXCVI.

כַּרְמִי Carmi. Charmi. Charmi.

χαρμὴ. χαρμί.

Genes. 46. 9.

NOmen כֶּרֶם est *vinea*, pl. כְּרָמִים *vineæ*. כֹּרְמִים autem sunt *vinitores*. Hinc *corymbi*, κόρυμβοι: quã vocem quidam propriè notare volunt uvas hederarum: sed revera communior est, & fructus quoque chrysocomæ sive chrysitis herbæ designat, ut confirmat Plin. lib. 2. c. 4. Κάρμα, *mustum*.

Neh. 3. 14. בֵּית הַכֶּרֶם *Beth-haccerem*, domus vineæ.

Ios. 12. 22. כַּרְמֶל *Carmel*, circumcisio vineæ.

4. Esr. 15. 30. Carmanij כֹּרְמִים vinitores.

CCCXCVII.

חָמוּל Chamul. Hamul. Amul.

Ἰεμουήλ.

Genes. 46. 12.

ID est, *Pius, misericors*: à R. חָמַל *parcere, affectu seu commiseratione duci*. חֶמְלָה indulgentia. Descendunt hinc *mollio*, *emollio*, *mollis*: & nostra mild / mildern / & Græca μαλακὸς, ἀμαλὸς, *mollis*; μαλάζσω & μειλίζσω, *demulceo, mollio*.

CCCXCVIII.

תּוֹלָע Tolahh. Thola. Thola. θωλά.

Genes. 46. 13.

ALiàs תּוֹלַעַת est *vermiculus coccineus*, & *color ille, qui vulgò carmesinus dicitur*, Gallice *Cramoysi*, nobis scharlach: quod vocabulum aliquo modo accedit

cedit ad græcum σκωλήκιον, *vermiculus*. Si ח in ש mutaretur, & cum adſpiratione pronuntiaretur, ſatis prope abeſſet ſcharlach à תּוֹלַע, i.e. coccinum. Rei ipſius origo hæc eſt: *Grana collecta in areis collocantur & quotidie rigantur per aliquod tempus: poſt hanc rigationem vertuntur in vermiculos: quorum in tingendis lanis uſus eſt.* תּוֹלֵעָה & תּוֹלַעַת eſt *vermis*. Pſ. 22. 7. Eſ. 41. 14. Ion. 4. 7. Hinc forte eſt *luteus*: & λύθρον, *cruor*, λυθρώδης, *cruentus*, λυθρόω, *cruento*.

CCCXCIX.

פֻּוָּה Puvva. Puva. Phua. Phua.

φουά.

Geneſ. 46. 13.

A R. Mont. per adverbium loci exponit. פֹּה eſt *hic* vel *huc*: geminatum ſignificat *huc illuc*: *hinc illinc*. Sunt qui reducant hoc adverbium ad פָּנָה *reſpicere*: eò quod loci reſpectum indicet. Poteſt etiam per *os, ris* exponi, vel per *oratorem*, à פֶּה *os*: de quo in Pichol, num. CXVII.

CCCC.

יַחְלְאֵל Jachleel. Jahleel. Jahelel. Jahleel

ἀλιήλ. ἀχοήλ.

Gen. 46. 14.

ID eſt, *Exſpectatio Dei*, à יָחַל *exſpectare, ſperare, deſiderare, incipere, ſuſtinere*, & quidem anxiè calideque. תּוֹחֶלֶת *exſpectatio*. Conſonat noſtrum verlangen: & γλίχομαι, *cupio, vehementer deſidero*. De אֵל Deus, numer. XLII.

Ioſ. 15. 58. חַלְחוּל *Chalchul*, principium doloris.

CCCCI.

CCCCI.

חַגִּי Chaggi. Aggi. Haggi. Aggi.

ἀγγίς.

Genes.46.16.

ID est, *Festivus, solennis, tripudians*, à verbo חָגַג *subsilire, saltare, cum tripudio ire, diem festum agere.* חַג est *solennitas diei festi*: & metonymicè *pecus vel hostia festo diei consecrata, & solenniter immolata.* Ex hoc fonte nomen suum habet Haggæus Propheta; dictus quasi ἑορτάζων. Ab חַג & חָגַג sunt ἅγιος, *sanctus*, ἁγιάζειν, *sanctificare*: item εὐωχέω, *publico conuiuio excipio, epulare festum celebro.* Et nostrum Hochzeit. Ἅγιος solenne nomen Gentilium erat, quo rem quamque religiosâ veneratione dignà exprimebant.

Ios.15.6. בֵּית חָגְלָה *Beth chogla*, domus festivitatis.

Num.26.33. חָגְלָה *Chogla*, festivitas eius.

Esr.5.1. חַגַּי *Chaggi*, festum, solennitas.

Act.11.28. *Agabus*, festivus.

2.Sam.3.4. חַגִּית *Chaggith*, festiva.

CCCCII.

שׁוּנִי Schuni. Suni. Suni. σαυνίς.

σαυνίς.

Gen.46.16.

ID est, *Dormiens*: à יָשַׁן *dormire, veterascere*: in quâ posteriore significatione maximam habet cognationem cum שָׁנָה *mutari*: de quo numer. CCXCVIII. Ad יָשַׁן *dormivit*, referri potest sanfft: dicimus enim sanfft ruhen: ut & νυστάζω, *dormito*: & χνώσσω, *dormio.* Et quia יָשַׁן etiam significat *veterascere*, inde *senex, senium, senesco* oriri potuerunt.

2.Par.

2.Par.13.19. יְשָׁנָה *Ieschanah*, dormiens.
Iof.19.18. שׁוּנֵם *Schunem*, dormitatio eorum.
2.Sam.23.32. יָשֵׁן *Iaschen*, dormiens.
1. Reg. 1.3. שׁוּנַמִּית *Schunammitis*, dormiens: vel iteratio dormitionis, à שָׁנָה & נוּם.

CCCCIII.

אֶצְבֹּן Hetzbon. Esebon. Ezbon.

Θασοβάν. Genes.46.16.

IDest, *Festinatio intelligentis*. Radix prior est אוּץ *festinare, accelerare, urgere*: item *arctare, instare, in angustias cogere*. Hinc hetzen, i.e. *instare feris*: eine hatze / venatio, quæ agitatione & insectatione ferarum, præsertim leporum constat. Assonat ὠκὺς, i.e. *velox*: & ὀξὺς, & σπεύδω, *festino*.

1.Chron.2.15. אֹצֶם *Otzam*, festinatio eorum.

Posterior Radix est בִּין *intelligere*: בִּינָה *intelligentia*. Inde est πινύω, *moneo, sapere facio*, πέπνυμαι, *sapio*, πινυτὸς *intelligentia*: & Lat. *opinio*, wahn: fortasse etiam biene apis ob intelligentiam in favis construendis & mellificando. Inter בִּינָה & חָכְמָה idem ferè discriminis faciunt Hebræi, quod Philosophi inter νοῦν & ἐπιστήμην. חָכְמָה inquiunt est, ubi res luce quadam mentis certò cognoscuntur: בִּינָה locum habet, ubi res ex rebus colliguntur, & unum ex altero deducitur.

Num.21.30. דִּיבוֹן *Dibon*, abundantia vel sufficientia intelligentiæ, à דַּי num.CCCCXL.

Iof.11.1. יָבִין *Iabin*, intelligens.

2.Sam.23.31. אֲבִי־עַלְבוֹן *Abihhalbon*, pater superintelligens.

2.Sam.23.32. שַׁעַלְבֹנִי *Schahhalboni*, vulpis intellectus.

2. Reg.

2.Reg.18.18. שְׁבְנָה *Schebnah*, qui intelligit.

1.Chron.2.29. אַחְבָּן *Achban* : frater intelligens, verstendiger bruder.

CCCCIV.

בכר Becher. Becor. Becer. Becher.

χοβόρ. βοχόρ. βοχώρ.

Genes. 46. 21. *al.* 22.

NOmen בְּכוֹר est *primogenitus* : בְּכֹרָה *primogenitura*. Quia nomē hoc primogenitis pecorum quoque tribuitur, & de oblatione eorundem accipitur, Latinum *pecus* inde deduci posse arbitramur. Alludit πρόπρος prior, & vorder/fürder/fürderst.

1.Sam.9.1. בְּכוֹרַת *Bechora*, primogenitura.

2.Sam.20.1. בִּכְרִי *Bichri*, primogenitus.

CCCCV.

אחי Echi. Ehi. Ehi. ἐιγχείμ. ἀγχίς.

*Genes.*46. 21.

ID est, Frater meus. אָח *frater* : אָחוֹת *soror* : אַחֲוָה *fraternitas*. Quidam huc arcessunt öhm/oheimb. אָח est etiam *arula*, *receptaculum ignis* : unde ἀγμὴ focus. Significat etiam *Heu*: unde nostrum ach/& εὖγε, *euge*. Interdum אָח est אֶחָד *unus*: de quo in Iachdai DCCIX.

2.Sam.15.12. אֲחִיתֹפֶל *Achitophel*, frater insulsitatis.

Esr.6.2. אַחְמְתָא *Ecbatana* : frater mortalium, à מֵתִים.

Num.1.12. אֲחִיעֶזֶר *Achihhezer* : frater meus auxiliator.

Num.1.15. אֲחִירַע *Achirahh*, fratris mei amicus.

Num.13.23. אֲחִימָן *Achiman*, frater dexteræ.

Iud.1.31. אַחְלָב *Achlab*, frater cordis.

1.Sam.14.3. אֲחִיָּה *Achijah*, frater Domini.

2.Sam.6.3. אַחְיוֹ *Achjo*, frater eius.

אַחְיָן *Achjan*, frater vini. Weinbruder.

2.Reg.18. יוֹאָח *Ioach*, fraternitas.

4.Esr.13.45. *Echanus*, frater gratiosus.

Tob.1.24. *Achikar*, frater pretiosus.

Iudith.5.5. *Achior*, fratris lumen.

1.Sam.14.3. אֲחִיטוּב *Achitub*, frater bonitatis.

1.Par.24.3. אֲחִימֶלֶךְ *Achimelech*, frater regis.

1.Sam.14.50. אֲחִינֹעַם *Achinohham*, fratris pulchritudo.

1.Paral.4.2. אֲחוּמַי *Achumai*, frater aquarum: vel pratum aquarum. ab אָחוּ ex eadem R. quod germinetum vel pratum notat.

CCCCVI.

ראש Rosch. Ros. Ros. ῥώς.

Genes.46.21.

ID est, *caput*: item *Dux*, *Princeps*: ut כֹּהֵן הָראשׁ *summus Sacerdos*. Hinc nomen accepit litera Resch: cuius figura capitis humani formam quodammodo imitatur. Vox prima, quæ libros Mosaicos orditur est בְּרֵאשִׁית, i. e. *in principio*: à qua etiam ipse liber primus, qui Græcis *Genesis* dicitur, nomen est sortitus: ut Hebræis dicatur Bereschith. Syris ἄνωθεν est מִן דְּרֵישׁ *de novo, denuò*: inde fortasse, servata etiam capitis voce, Gallicum illud est *derechef*, quasi recapitationem sive reinitiationem dicas, id est reditum ad suum caput & initium: quoniam videlicet in Christo restauratur homo ad amissam imaginem, in qua ab initio fuit conditus: quo etiam

verbum

verbū ἀνακεφαλαιοῦσθαι fortaſſis ſpectat Eph.1.v.10. Hęc Beza in Notis ad locum Ioh.3.3. & 7. ubi regeneratio per phraſin γεννηθῆναι ἄνωθεν., à Chriſto exponitur. Hodie apud noſtros Saxones Land Roſten dicuntur *Toparcha*, i.e. Capita provinciæ, à רָשִׁים capita. Alludunt etiam Germanica *Roſtrum* & rüſſel.

Eſræ 4.2. אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ *Achaſchveroſch*, ſeu *Ahaſverus*, i.e. princeps & caput. Achaſch teſte Herodo bellicoſum ſignificat, ut obſervavit Capellus in Hiſtoria ad an. Mundi 3479. Idem ad an. 3638. exponit אֲחַשׁ per κληικὸν, ἄρειον, ὄμβριμον. Buxtorffius Perſicam vocem eſſe judicat, eamque per *Satrapam* reddit in Lexico Chaldaico.

Ioſ.15.44. מָרֵשָׁה *Mareſchah*, à capite vel à principio: fortaſſe hinc eſt Mareſchal.

CCCCVII.

חֻפִּים Chuppim. Hophim. Huppim. Ophim. Huppim. ὀφειμείμ. ὀφιμίν. Geneſ.46.21.

VErbum חָפָה eſt *tegere, operire, celare, velare*, pręſertim ignominæ cauſſa: ut Hamani factum. Eſth. 7.8. quē cū ad ſuſpendium Regis iracundi oculi deſtinâſſent, חָפוּ *operuerunt* miniſtri faciem eius. Idem Romanis mos fuit, ut illa Tullij & Livij verba teſtantur: *Vade lictor, colliga manus, caput obnubito, infelici arbori ſuſpendito.* Horat. Sat. 3. l. 2. v. 37. *Cum vellem mittere operto Me capite in flumen*: ἐγκαλυψάμενος: ut ſolebant morti addicti, aut eam ſibi conſcituri. Sic Anaxagoras voluit mori: ſic necatꝰ eſt Cęſar & Pōpejus: Sic obnubi caput Horatio tergemino victori de

Albanis jussum. Xylander Commentar. in Horati. חֻפָּה est *thalamus conjugalis*: quòd operta esse deceat, quæ ibi fiunt. חוֹף *litus, portus.* Faciunt huc Græca ὀπαῖον *operculum ollæ*, quo olla tegitur: κόφινος *corbis operculo clausus vel tectus.* πωμάζω & ζκεπάω, *tego operculo,* πῶμα, *operculum.* Adproximat etiam *Cavus* & Kober: inprimis Cappa Italorum, & nostrum Kappe/ harz-kappe.

Num. 26. 39. חוּפָם *Chupham*, tegmen vel portus vel thalamus eorum.

1. Reg. 11. 20. תַּחְפְּנֵיס *Tachpenes*, occulta fuga.

Ier. 2. 16. תַּחְפַּנְחֵס *Tachpanches*, operimentum confidentiæ.

Ier. 44. 30. חָפְרַע *Chophrahh*, operimentum iniqui: schalcksdecke.

1. Par. 24. 13. חֻפָּה *Chuppah*, thalamus.

CCCCVIII.

גּוּנִי Guni. Guni. γωῦνι. γωνί.

Genes. 46. 24.

ID est, *Protegens*, à גָּנַן *protegere, abscondere; concludere septo, muniendi caussa.* מָגֵן *clypeus,* it. *protector.* Magnates מָגִנֵּי אֶרֶץ dicuntur Ps. 47. 10. i. e. *scuta terræ*: גַּן *hortum munitum* significat: unde γάνος, i. e. *lætitia, amænitas, voluptas.* אַגָּן *crater*: quòd circumseptus sit coronâ. Cognatum est מָגַן *tradere.*

Ios. 15. 34. עֵין גַּנִּים *Hhen-gannim*, i. e. fons hortorum.

Esa. 20. 1. סַרְגּוֹן *Sargon*, auferens protectionem.

Neh. 10. 6. גִּנְּתוֹן *Ginnethon*, hortus.

1. Reg. 16. 21. גִּינַת *Ginath*, hortus.

Matth. 14. 34. *Gennesareth*, hortus principis: mare hoc dicitur Num. 34. 11. יָם-כִּנֶּרֶת: de quo numer.

CCCCIX.

יֵצֶר Jetzer. Jeser. Jeser. Getzer. ἰσσάχαρ. ἰσσαάρ.

Gen. 46. 44.

IDest, *figmentum*, *plasma*, à יָצַר *formavit, cogitavit, operatus est, fecit, finxit, formavit ex luto*: it. *arctavit, strinxit*. יוֹצֵר *plastes, formator*. יֵצֶר *desiderium, cogitatio cordis humani, propensio, natura, indoles, imaginatio*, &c. latissimè enim patet. Ad primam eamque propriam Radicis significationem appropinquant κεράννυμι, *misceo, tempero*, κεραμεύω, *fingo, formo figuras in argilla*, κεραμεύς, *figulus*; κηρὸς, *cera*: κηρόω, *cera obduco*: unde *primicerius* Notarius Principis aliis præcellens honore & loco; quasi in primâ cerâ scriptus. Latiore posteà significatione *Primicerius* dici consuevit, qui in quolibet ordine sive Ecclesiastico sive Politico primus est ordine & dignitate.

CCCCX.

שִׁילֹה Schiloh. Siloh.

Genes. 49. 10.

QVam variæ sint huius nominis interpretationes, nemo Θεολογούντων ignorat: nobis in illud pelagus discrepantium opinionum vela tendere non libet, sed sententias diversorum diversas breviter attingere. Aut ergo שִׁילֹה *filium eius* notat, sicut reddiderunt Tremellius & Iunius: seu *secundas eius*, hoc est Christum: ut Chaldæa paraphrasis utraque, & interpretes Hebræi ferè omnes consentiunt: est enim metonymia rei continentis pro contentâ. שִׁיל id est בן *filius*, inquit R. David, & שִׁלְיָה

secundina. Quidam affixum fœminini generis in voce שִׁילֹה ad Virginem referunt: quod ex ea Christus sine virili semine esset nasciturus. Alij Schiloh *felicem* esse volunt seu *fortunatum*, sc. Messiam: quippe cui omnia adversus Diabolum & mundum prosperè essent cessura. Vide num. CCCXCII. in Schela. Perperam Vetus interpres reddidit: *qui mittendus est*: quasi esset שִׁלּוֹחַ à שָׁלַח *mittere*. Longè abeunt qui שִׁילֹה cum שֶׁלּוֹ conferunt, q. d. *cuius sunt omnia*. Primam originationem tantâ testium nube roboratam veram esse statuimus. Plurimas aliorum conjecturas congessit in Lexicō Etymolog. Matth. Martinius: ubi etiam infelicium Rabbinorum στρεβλότητα castigat, locum hunc variè torquentium in suam ipsorum perniciem.

Iosf. 18. 1. שִׁלֹה *Schilo*: vrbs æditima, tabernaculi & Arcæ mysticæ custos: ut in assignato habetur loco.

CCCCXI.

אָטָד Atad. Atad. ἀτάδ.

Genes. 50. 10.

SVnt qui Atad viri nomen hoc loco esse existimant, ab areâ sic nuncupatum, ad quam venisse memorantur lugentes Jacobum. Sed probabilius videtur, inquit Cevallerius in Thesauro, hanc aream à rhamnis, quibus esset circumsepta, sic fuisse appellatam: est enim אָטָד genus *spinæ vel cardui*, quod *rhamnum* appellat Hieronymus: asperrimum quidem aculeis: sed flore gratissimum. Rei herbariæ scriptores tradunt, rhamnum hodieque Afris vocari *Atadim*. Dioscorides habet ἀτάδιμ. Tremellius vertit Cynosbatum, Quadrant huc Græca

φύτα

οὐτάω & οὐτάζω, vulnero, ἀτάω, lædo: dumus item & dorn/ ut τρίβολος, tribulus. Consule Nicol. Fullerum de אָטָד & דַּרְדַּר cap.1.lib.6. Miscellan. ex quo est dorn. Guichardus ab אָטָד tædam dictam esse speciosis rationibus docere nititur.

CCCCXII.

מָכִיר Machir. Macir. Machir.

μαχείρ.

Genes. 50.23.

ID est, *Vendens*. Conspirant hîc linguæ מָכַר marcken/mercari. Cognatum est מְחִיר pretium. Impositum hoc fuit nomen filio Manassis procul dubio ob venditionem Iosephi avi. מֶכֶר est mercimonium, mercatura. Faciunt huc *merx, cis*, kram/ *Mercurius* Deus mercatorum; *mercenarius*, *merces*, &c. מְכֵרָה exponitur per *gladium*: unde μάχαιρα, *machæra*: & nostrum messer.

Act.14.12. *Mercurius*, à mercando.

2. Maccab.10.12. *Macron*, quod est cognomentum Ptolemæi per opprobrium ei impositum: significat enim *venditorem*.

CCCCXIII.

שִׁפְרָה Schiphra. Siphrah. Sephora. Siphra. σεπφόρα. σεφωρά.

*Exod.*1.15.

ID est, *Pulchra, decora*, à שָׁפַר *pulchrum & decorum esse, pulchrescere*; in Piel *ornare*. שֶׁפֶר *pulchritudo*. שׁוֹפָר tuba vel buccina, Gall. *clairon*, German. clarin/ à pulchritudine vel perspicuitate dicta. Hinc sauber: & σφαῖρα, *sphæra*: nam שָׁפַר *rotunditatem* includit: rotunda enim figura nihil speciosius:

ciosius: unde etiam ipse Sapiens & vir honestus *Totus teres atque rotundus* dicitur.

Num.33.23. שֶׁפֶר *Schapher*, pulchritudo.

CCCCXIV.

צִפֹּרָה Tzippora. Sipporáh, Sephora. Zipora. σεμφόρα.

Exod.2. v. 21.

ID est, Avis aut passer. Passeris nomen catholicum est, ex ipso vocis passerinæ sonitu desumtum. צִפּוֹר, i.e. *passer*, ψάρος, Sperling / pullorum pipientium vocē egregiè æmulatur: quæ nobis est tschirp / tschierp. Radicem צָפַר per *maturare* exponunt Grāmatici, & etymi rationem ad passerem transferentes ideò à maturitate eum dici ajunt, quod statim ex ovo exclusus secum plumas unguesque producat. Sed nostra de sono conjectura evidentior est & solidior: præsertim cum quadratum צִפְצֵף sit *garrire more avium*: cui & linguæ consonant. ψάρ enim & ψάρος, item στρουθός, *passer* est: nobis Sperling. צְפִיר *caprum* notat: ubi Latinum ex Hebræo deflexum esse, aurium demonstrat judicium. צְפִירָה est *corona*; unde *sphæra*, σφαῖρα.

Iob.2.11. צוֹפַר *Tzophar*, matutinus.

Num.23.22. צִפּוֹר *Tzippor*, avis.

CCCCXV.

יִצְהָר Jitzehar. Jitzhar. Ishar. Isaar. Jezear. ἰσσαάρ.

Exod. 6. 18.

ID est, *Oleum*, sic appellatum à claritate, puritate & limpiditate. Cum enim omne aliàs oleum voce שֶׁמֶן de-

שֶׁמֶשׁ designetur, illud propriè צָהֹר dicitur, quod recens calcatum est: unde fit, ut cum תִּירוֹשׁ sæpe conjungatur ob similem utriusque rationem. צֹהַר *fenestra*, à claritate, quæ per eam ingreditur. צָהֳרַיִם *meridies*: ubi forma dualis numeri, monentibus Rabbinis, indicat, lucem in meridie quasi conduplicari & ex utraque diei parte geminam, maximeque fortem existere: dum in medio cœlo Sol inter ortum & occasum clarissimè fulget. Quære *Tzochar*, numer. CCCXXVI. Hinc σείρ, σείριος, Sol, σειριάω, *fulguro*: & Lat. *serenus*.

CCCCXVI.

נֶפֶג Nepheg. Nepheg. νεφέκ.

Gen. 6. 21. al. 22.

ID est, *Remissus, debilis, quiescens*, à פוּג *remissum, debilem, lassum esse, lassescere, debilitari*. Gen. 45. de Iacobo, qui nuntium ex inopinato acceperat, quo Iosephum adhuc esse superstitem confirmabatur, dicitur: וַיָּפָג לִבּוֹ & *debilitatum est cor eius*: quia non credebat eis, es pochte jhm das Hertz. Nomen פוּגָה *lassitudinem* vel *remissionem* notat. Potest hinc deflecti *piger*, *pausa*, pausiren/schwach/ παύω, i. e. *quiesco*.

CCCCXVII.

זִכְרִי Zichri. Zechri. Sichri. ζεχρεί.

Exod. 6. 21.

ID est, *Memor*: à verbo זָכַר *recordari, reminisci*, it. *odorari*. In Hiph. est *facere reminisci*, seu *monere, denuntiare*. זֵכֶר *memoria* & *odor*. quæ duo satis benè conspirant: nam quæ reminiscimur aut suspicamur, *odorari* dicimur. Affine est זָהַר *commonefacere*: it. *clarescere, serenum esse*. Pertinet huc Cor, κέαρ, κῆρ, καρδία, i. e. *cor*:

cuius est reminisci, juxta illud, quod 1. Reg. 2.45. *Tu nôsti omne illud malum, cuius sibi conscium est* COR *tuum*. Hinc appositissimè sanè fluxit verbum *recordari*. A זָכָר quatenus *masculum* notat, est Gall. *garçon*.

Num. 13.6. זַכּוּר *Zaccur*, memor.

2. Reg. 12.21. יוֹזָכָר *Iozachar*, recordatio Dei.

2. Reg. 14.29. זְכַרְיָה *Zecharjah*, Zacharias, memoria Domini.

1. Maccab. 32. *Bethzecharia*, domus recordationis Dei.

CCCCXVIII.

עַמִּינָדָב Hhamminadab. Amminadab. Aminadab. Amminadab.

ἀμιναδάμ. ἀμιναδάβ.

Exod. 6.23. al. 22.

ID est, *Populus spontaneus, sive Princeps populi*. De עַם i,e. populus, vide Benammi, num. XVII. R. נָדַב est *sponte aliquid elargiri, munificum, liberalem esse, alacriter donare*: 2. Cor. 9. ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός: *hilarem datorem diligit Deus*. De ijs qui ad tabernaculum & vasa templi munera attulerunt, ferè semper usurpatur hoc verbum, ut & de oblationibus alijs. נָדִיב est *spontaneus, voluntarius, liberalis*: it. *Princeps*: cuius est εὐεργετεῖν: unde & Reges gentium εὐεργέται dicuntur Luc. 22.25. Feminum נְדִיבָה etiam de anima hominis usurpatur: quia nihil sic liberum est, ut animus hominis: cuius invicta quædam est αὐθεξουσία, καὶ αὐτοκρατορία. Iob. 30.15. נְדָבָה est *voluntas, spons, tis, liberalitas, principatus, spontaneitas* barbarè. Adsonant voces Græcanicæ δαπάνη, *sumptus*, δαπανᾷν, *expendere*: δαψιλής, *largus, liberalis*: *dapes, dapsilis, dapalis, dapare*: & nostrum

nostrum dapffer: cui opponitur lauser/ qui omnia timidè gelideq; ministrat. Horat,

1. Chron. 3. 18. נְדַבְיָה Nidbejah, libertas Domini.

Exod. 6. 23. נָדָב Nadab, spontaneus.

Esr. 10. 40. מַכְנַדְבַי Machnadbai, pauper vovens, vel paupertas voventis.

1. Sam. 16. 8. אֲבִינָדָב Abinadab, pater spontaneus.

1. Par. 5. 19. נֹדֶב Nodeb, vovens.

CCCCXIX.

אסיר Asir. Aser. Assir. ἀσείρ.

Exod. 6. 24.

IDest, Incarceratus, vinctus, à R. אָסַר *vincire, ligare*: it. *accingere*: it. *obstringere, devincire, obligare*. Nomen אֵסוּר *carcer.* מָסֹרֶת *vinculum & disciplina*. ex Ezech. 20. 37, unde est Masoretharum nomen, quod aliàs arcessi solet à Rad. מָסַר *tradidit in disciplinam*: מָסֹרֶת *traditio* seu παράδοσις: unde illud vulgi Talmeuser, à כָּל *omnis* & מָסַר: q. d. omnis disciplinæ à majoribus acceptæ gnarus. Ab מָסַר, i. e. *ligavit*, est σειρά, *catena*, & *restis* & *sera*, item strick/ strang: nam & funibus solebant firmari & occludi fores ante serarum inuentionem, teste Gesnero.

Numer. 33. 31. מֹסֵרוֹת *Moseroth*, eruditio, disciplina, vinculum. Sic מֹסֵרָה Deut. 10. 6.

2. Reg. 17. 2. שַׁלְמַנְאֶסֶר *Schalmaneser*, pax ligata.

Esr. 4. 2. אֵסַר חַדֹּן *Esarchaddon*, ligans acumen.

2. Reg. 15. 29. תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר *Tiglath-pileser*, captivitatem miraculosam ligans, seu arctius stringens.

Tob. 1. 24. אֵסַרְחַדּוֹן *Asarchaddon*, acuta vel arcta colligatio.

CCCCXX.

CCCCXX.

אֵתָם Etham. Etham. Ὀθώμ.

Exod. 13. 20.

NOmen solitudinis; ad quam venerunt Iisraëlitæ profecti Succothis. Exponi potest per *adventum eorum*, ab אָתָה i.e. *venit*, cum affixo plur. num. Hinc ἴθι, *veni*, ἰτέον & ἰτητέον, *eundum*, & ὁδὸς, *via*, ὁδεύω, *iter facio*, θέω, *curro*, δύω, *subeo*: *iter*, *itero*, *itineror*, *ito*. Sed frequentior est ea expositio, qua per *fortem*, *robustum*, *durum* redditur, *Anno mundi* 2507. *Nisan* 16. *Aprilis* 17. *Israëlitæ* (inquit Cappellus) *veniunt in Etam*, *i. e. robustum*: *sic aliquando vocant aspera loca deserta & inhospita tesqua. Deus enim à brevi & trita via populum abduxit in inviam, ne Ægypti allia adhuc spirans in ergastulum ultrò rediret.* Accipitur אֵיתָן etiam substantivè pro *fortitudine*, *robore*, *pertinacia*, *vehementia*. אֵיתָנִים *fortes*. & אֵיתָן est nomen mensis septimi 1. Reg. 8. v. 2. inde dictus, quod omnia ad maturitatem & summum incrementum eo tempore perveniant: vel quod eo tempore mundus sit conditus: & quod in eo nati sint *fortes mundi*: vel, ut alijs placet, *fortissima*, scilicet fundamenta: vel propter *solennitates fortes*, i. e. celebres, quæ erant in eo. Hunc mensem antiqui primum habuerunt: Moses vero anni Ecclesiastici conditor septimum esse jussit: qui etiam de eo loquens periphrasi utitur Exod. 23. 16. & 34. 22. *In exitu* (inquit) *anni*: *in revolutione anni*: ubi de anno loquitur rustico, qui à satione incipit & in messe desinit: qualem omnes ubique agricolæ semper habuerunt: quicquid fiat de anni Ecclesiastici principio. Hoc eodem mense festum collectionis frugum seu tabernaculorum celebrabatur: quare etiam ab

אֵיתָנִים

איתָנִים Autumnum dictum credimus: eius enim initium est September. איתוֹן locus erat Templi Salomoniaci, & exponitur per *ingressum*, Ezech. 40.15. Faciunt huc *ἀτενὴς*, *rigidus*, *inflexibilis*, *constans*; *ἰταμὸς*, *violentus*, *audax*: *σθένος*, *vis*, *robur*.

1. Reg. 8.2, אֵתָנִים *Athanim*, robusti, fortes.

2. Sam. 15.19. אִתַּי *Ittai*, robustus.

1. Cor. 16.22. מָרַן אֲתָה *Μαραναθά*, Dominus noster venit.

CCCCXXI.

פִּי הַחִירֹת Pi-hachiroth. Phihahiroth. Pi-hahiroth. Hiroth.

Exod. 14.2.

ID est, *Os montium Chirotarum*, ut exponit Iunius, ubi fuit quarta statio Iisraëlitarum in deserto: de quâ Geographia sacra consulatur. De פֶּה, i. e. *os*, *ris*, in regimine פִּי numer. CXVII. in Mephiboscheth. חִירֹת *Chiroth* est à חָרַת vel חָרַט *exaravit*, *sculpsit*, *descripsit*: convenit enim exactè cum Græco *χαράττω*, *sculpo*, unde *χαρακτήρ*, *character*, & stylus scribarum: ex quo etiam fluunt sequentia: *χάρτης*, *χαρτίον*, *charta*, Karthen/ *γράω*, i. e. *sculpo*, graben/ *γράφειν*, *scribere*, *graphiarium*, &c. Alij ex facto Iisraëlitarum venantes nominis præsentis originationem פִּי-הַחִירֹת *ἀντιφραστικῶς* dictum volunt *os libertatis*: cum potius esset *os carceris*: ibi namque inclusos putans Iisraëlitas, cum curribus sexcentis & toto equitatu Ægypti suisque peditibus accurrit festinus Pharao. Rabbinis חֵירוּת est libertas principum & magnatum, qui dicuntur חוֹרִים Herren/Heroës, ut diximus nu. CL. in nomine Paschchur. At חֶרֶט est *stylus scribarũ*, *typus*, *forma*:

forma: ex quo non dubito fluxisse vocem חַרְטֹם quæ *genethliacum* notat, eum scilicet qui ex suis figuris & characteribus fortunas hominum sculpere nititur. *conatu* certè impio, & in Christianorum Rebuspublicis minimè ferendo. Inde Gallis *Charlatan*.

1. Sam. 22. 5. חֶרֶת *Chereth*, sculptura.

CCCCXXII.

מִגְדָּל Migdol. Migdol. μάγδωλον.

Exod. 14. 2.

TVrris Hebræis dicitur מִגְדָּל: à quo *Magdalum*, ut Latina habet versio, & Μαγδαλά, ut Græca Matthæi 15. v. ult. R. גָּדַל *magnus fuit vel factus est, magnificit, crevit, enutrivit*. Toar est גָּדוֹל *magnus* sive quãtitate sive qualitate, putà tẽpore, duratione, celebritate: & גֹּדֶל *magnificẽtia, magnitudo*. Est ab eadẽ radice *Magdalena*, i. e. *florida, vegeta, magnifica*, dicta à vico *Magdala*: non est nomen propriũ, ut patet ex Matth. 27. 56. Μαρία ἡ Μαγδαληνή. A גֵּל est ἡλίκος quantus, τηλίκος tantus, & μάγδαλος species ædificij: item Held. In quibusdam oris Germaniæ matronæ infantem ex sacro fonte susceptrices, quas matres natalitias vocamus, dicuntur Godel/ compellatione honorificâ: id quod satis huc congruit.

Iosf. 19. 38. מִגְדַּל *Migdal*, turris.

2. Reg. 25. 23. גְּדַלְיָהוּ *Gedaljahu*, Gedolias, magnitudo Dei.

1. Par. 25. 4. גִּדַּלְתִּי *Gidalti*, magnitudo aut fimbria. גְּדִלִים fimbriæ.

CCCCXXIII.

CCCCXXIII.

איפה Epha. Ephi. Epha. οἰφί.

Exod. 16. 36.

EPha genus mensuræ est aridorum, continens tria Sata. Revocari solet hæc vox ad Rad. אָפָה coxit: quasi sit mensura, semel coqui solita in panificio. Matth. 13. 33. Piscatori ungefehr so viel als ein Straßburger sester. Hinc אֹפֶה pistor: מַאֲפֶה coctio. Congruit huc ofen/backofen/furnus: item hafen/in quo aliquid coquitur: ὀπτός, coctus, ὀπτάω, asso, torreo: ἅπτω, accendo, sc. ignem ad coquendum: ἕψω, elixo, ὄψον, opsonium. Serapis שַׂר אֹפֶה i. e. princeps pistorum: hunc Iosephum esse ab Ægyptijs cultum nonnulli arbitrantur. Pingebatur modium habens in capite, & bovem à latere. Sic Capellus An. M. 3714. Nos aliam vocis originem suprà tradidimus. Quibusdam Rad. placet inusitata אֵיף: ex qua Epha deflectunt, & consignificantia quædam, ut פֹּה ποῦ, i. e. ubi. אֵיפֹה ubi, אֵיפוֹ & אֵיפוֹא ubi, hic, nunc. Vnde ὅπου, ποῦ, πῶ: quæ omnia re & significatione conveniunt cum Vpha.

Ep. ad Phil. v. 2. אַפְיָה, Ἀπφία, Apphia, pistrix, coctrix.

CCCCXXIV.

רְפִידִים Rephidim. Raphidim. Raphidim. Ῥαφιδείν.

Exod. 17. 1.

IDest, Reclinatoria sive stramenta, à רָפַד sternere ornatus vel necessitatis caussa, item cubare: cui synonymū est רָבַד quamvis inusitatum. רְפִידָה stratum dicitur Cant. 3. 10. Non longè abest sterno & strewen/strew/strew machen: quod agimus, quando stramenta congerimus ut in ijs cubemus. ῥιπτάζω, i. e. sterno subter: hoc omnes Radicis literas retinet. Ma-

Matronæ & Virgines nostræ ornamenta quædam sua vocant Rabbatten, à רביד, quod ornamentum colli est & gutturis, ut exponit R. David in libro Radicum. Extat hæc vox Genes. 41. Ezech. 16. ubi de ornamentis colli sermo est, qualia vulgus interpres nomine *torquis* indigitat. Opinor nostros à Gallis, (quibus frequens & notissima vox rabbat) Gallos ab Orientalibus & rem & verbum accepisse. Aliàs מַרְבַד *stragulum est* vel *ornamentum lecti seu tapes, quo tegitur*. Prov. 7. 16. unde est κράββατος Latinè *grabatus*: i. e. lectus.

2. Reg. 18. 33. אַרְפָּד *Arpad*, sternens.

CCCCXXV.

חֹרֵב Choreb. Horeb. Horeb.

χωρήβ.

Exod. 17. 6.

HIc *Choreb* nomen petræ est, aliàs totum montem in regione Midianitarum situm & ipsam solitudinem circumvicinam designat: quæ etiam communi nomine *Sinai* sæpe venire solet. Pulchrè autem hæc duo nomina concordant. Sinai enim à spinarum multitudine tracta est, ut diximus num. CCLVI. & חֹרֵב à siccitate atque acie pungente, qualis est in gladio: significat enim חֹרֶב & חֶרֶב *siccitatem, æstum, solitudinem, desolationem*: it. *gladium, pugionem*. à חָרַב *arescere, siccari à Sole, igni; gladio, æstu confici: desolare, destruere, gladio occidere*. Hinc romphæa & rappir/item κάρφω, *sicco*, κάρφος, *palea*, gluma à siccitate sic dicta: *Carbo*: *februo*, id est purgo per ignem: κράμβος, *aridus, siccus, assus, tostus*: κραμβαλίζω, *torreo*. Facit huc

huc nostrum scharpff: it. hergen/verhergen: *orbare & orbus*. Hieronymi Comment. in cap. 2. Sophoniæ verba sunt: חֹרֶב *nos transtulimus corvus: nam secundum lectionis diversitatem vel siccitatem vel gladium vel corvum significat*. Verum עֹרֵב est corvus, חֹרֶב nunquam.

2. Reg. 18. 13: סַנְחֵרִיב *Sancherib*, rubus destructionis.

Est. 7. 9. חַרְבוֹנָה *Charbonah*, destructio, vel gladius eius nunc.

CCCCXXVI.

שִׁטִּים Schittim. Sittim. Setim.

Exod. 25. 5.

Ligna *Sittim*, quæ Luth. reddidit voce Forenholtz/ quamvis aliæ versiones nomen Hebræum retineant, Rabbini speciem esse tradunt cedri optimę: cuius lignum non putrescat; & quod omnium sit lævissimum; robore, soliditate, nitore & pulchritudine cætera omnia facilè superans: ex quo tabernaculi vasa lignea & ipsa arca ac stylobatæ sunt facta. Piscatori außerlesen Cedernholtz/ welches nicht verfaulet. Singulare שִׁטָּה à שׁוּט *exploravit, lustravit, investigavit, circuivit* (quæ omnia in selectissimam cedrum conveniunt) it. *diripuit, spoliavit*. שׁוֹט est *circuitus*, it. *flagellum, scutica*. שָׁט *remex*: unde scheid/ ruderscheid. Quatenus autem R. significat *circuire*, facit huc στείχω, *incedo*, & zoten/herumbzoten/ i.e. circumvagari. De שָׂטָה *declinavit*, vide num. LXXXVI. in Abel-schittim.

CCCCXXVII.

שֶׁקֶל Siclus. Seclus. Sekel.

Exod. 30. 13.

Siclus, cuius in Scriptura V. T. toties fit mentio,

 dicitur

dicitur à שָׁקַל, *liberavit, ponderavit*: erat enim modus & regula omnium ponderum: & mos erat veterum nihil nisi appensum accipere aut dare. Iunius ad cap. 24. Genes. v. 16. Siclus in Lege est duplex: communis jam ante latam legem in rebus politicis receptus, & sacer ad res sacras institut⁹ lege; altero duplo major. Erat autē sacer 20. gerarum. Exod. 30. 13. Ezech. 45. 12. Gera 16. granatum hordei. Continet igitur communis siclus 10. geras, id est 160. grana hordei. Efficiunt autem 160. grana scrupulos nostrates sex & duos trientes sive duas drachmas & grana 16. Sic 400. sicli argenti efficiunt 111. uncias argenti, duos scrupulos & 2. trientes scrupuli. Hæc ille. Ad nostram si monetam hæc compares, est plerorumque sententia, *siclum sanctuarij* non procul abfuisse à dimidio thalero imperiali; *communem* autem à quadrante thaleri: id est, æquâsse hunc pondere duas drachmas, illum quatuor. Siclus sanctuarij altera facie aram præferebat, cum tali inscriptione שֶׁקֶל יִשְׂרָאֵל *siclus Iisraëlis*: in alterâ hæc verba gerebat יְרוּשָׁלַם הַקְּדוֹשָׁה *Ieruschalem sancta*. Porro à שָׁקַל est מִשְׁקָל *pondus*. Nobis hinc innotuit in vernaculâ seckel/ geldseckel. Siclus autem non Hebræis solum, sed Syris, Persis, Arabibus, Chaldæis, Ægyptijs notus & frequentatus.

Ios. 13. 3. אַשְׁקְלוֹן *Aschkelon*, statera, sive appensio sive libratio.

CCCCXXVIII.

קִנָּמוֹן Kinnamon. Cinnamomum. Zinnamet. κιννάμωμον.

Exod. 30. 23.

VOx hæc catholica facta est, postquàm res ipsa mundo innotuit: olim tantum vox Hebræa in his

his nostris regionibus habebatur : nunc ad ipsos usque rusticos etiam res & usus quotidianus præstantissimi & saluberrimi corticis dimanavit. Mittitur ex urbe Româ Bonifacio Germanorum Apostolo & Episcopo Moguntino, magni loco muneris, cinnamomum unciarum quatuor & piper librarum duarum, tempore Zachariæ Papæ circa annum CHRISTI 745. ut narrat Baron. Tom. IX. Annal. pag. 182. ex quo usum huiusce aromatis eo adhuc tempore longè infrequentissimum fuisse constare potest. Clusius Hist. Aromat. lib. I. c. 15. in Ceilan & vicinis quibusdam insulis ac locis duntaxat nasci prolixè demonstrat contra eos: qui etiam in Arabiâ & Æthiopia, Alepo & Græcia, imò & insulis non ita pridem detectis in Occidente inveniri crediderunt. Conjecturas idem de nominis origiinatione aliquas attingit. Nobis illa rei conveniens & maximè obvia videtur, ut Cinnamomum vel Cinnamum sit à קָנֶה *calamus* : unde & *Canella* nobis à figura canalium dicta est, & נָעֳמָן *suavis, delectabilis, gratus* : nihil enim hoc calamo in cibis delectabilius, & in medicamentis est salubrius. De נָעַם vide in nomine *Nahhomi*, num. CV. De קָנָה *acquirere*, ad quam R. קָנֶה *calamus, canna* pertinet, vide Kajin num. III.

CCCCXXIX.

הִין Hin. ἵν, εἶν. Hin.

Exod. 30. 24.

EST hęc mensura liquidorũ continẽs ova 72. vas scilicet cubicũ ex semipede Hebræorũ confectũ capiens Logos 12. (Log. n. sex ova habet) Kabos

tres. Ab *Hin* est χοῦς, χοῶν. Græci enim ex nominibus peregrinis desinentibus in N formant accusativos suos, ut à Jonathan Ἰωνάθης, Ἰωνάθην. A χοῦς est Lat. *congius* non ob æqualitatem sed analogiam harum mensurarum. Reduci solet הִין ad הוֹן, i. e. *substantia, opes, divitiæ, copia ex multis collecta*: it. *satis, sufficit, abunde est*. Huc han contractè pro haben / unde habe / pertinet. *Non proderit* הוֹן *substantia in die iræ* Prov. 11. 4. & 13. 11. Ezech. 7. 19. Nec oberit egestas atque inopia pijs in tempore afflictionis & famis: quò minus Deus eos velit & possit recreare & consolari, Psal. 23. 1. & 37. 25. *& vel ex rupe mel*, Deut. 32. 13. *& ex comedente dulcedinem educere*. Iud. 14. 15.

Gen. 36. 20. בִּלְהָן *Bilhan*, id est, sine opibus: à בַּל, i. e. non, absque.

CCCCXXX.

אֲחִיסָמָךְ Achisamac. Ahisamach.

Achisamach. ἀχισαμάχ. ἀχισάμαχ.

Exod. 31. 6.

ID est, *fratrem suum fulciens: fratri suo innitens*. De אָח *frater* egimus num. CCCCV. in Echi. R. סָמַךְ est *inniti, jungere, fulcire, stabilire, confirmare, sustentare*: unde Samech litera inde Hebræis dicta: quod in semetipsam per orbem quasi rediens sese fulciat ac sustentet: unico enim unius lineæ ductu in orbem circumacto consummatur. Vetustissimus ritus *impositionis manuum* hinc nomen accepit: dicitur enim סְמִיכָה. Ferè synonymum est תָּמַךְ *sustentare*. Potest huc referri Germ. stimmes / stims: fulciendæ enim

seu

seu sustentandæ omnis generis supellectili servit; & Lat. *scammum*; cum quo satis convenit nostrum schemel.

CCCCXXXI.

אֵפֹד Ephod. Ephod.

Exod.39.8.

VArie exponitur hoc indumenti genus, per *amiculum, superhumerale*, græcè ἐπωμίδα, ut reddidit Hieronymus, eò quod humeros tegeret, *ornamentum*, ἐπενδύτην, *superindumentum*, &c. & adjectiuè per *cinctum*, quod videlicet ei accingeretur *Rationale*: eratque Sacerdoti, quod bellatori thorax. Quidam *flaminium* reddere audent, quod pepli species erat apud Romanos, quo caput ad humeros usque cingebatur. Alij arbitrantur *scapulari* nostrorum Monachorum, quod vocant, potius simile fuisse: de quibus consule, si libet, conjecturas Ariæ Montani in lib. qui inscribitur Aaron. Germani quidam exponunt per harskappe. Duplex fuit Ephod, alterum quo summus Sacerdos, alterum quo Sacerdotes & Levitæ imò & Reges induebantur. Cl. Petrus Cunæus de Rep. Hebræorum ipsum omninò Davidem sibi applicuisse amiculum ostendit adversus Iunium: qui verba 1. Sam.30. v.7. ita vertit: *Edixit David Ebjathari Sacerdoti, Applica quæso meâ causâ amiculum: applicavitque Ebjathar amiculum Davidis caussa.* Hæc veritati Hebraicæ minus esse consona probare nititur. Peculiariter tamen & propriè gestare *Ephod*, est Sacerdotio fungi, 1. Sam.22.18. Exinde est אַפַּדְנוֹ Dan.11.45. ab אַפֶּדֶן, vel אַפָּדָן: quæ vox de magno Antichristo usurpata varijs variorum expositionibus obnoxia est. Ab אָפַד est *aptare*, & ἅπτω.

CCCCXXXII.

אַרְבֶּה Arbeh. Arbeh.

Lev. 11, 22.

INter reptilia volucria ambulantia quatuor pedibus primo loco hoc genus recensetur: de quo quamvis res plana esse videatur, siquidem אַרְבֶּה *locustam* sonat Hebræis, ita ut hinc liqueat locustarum omnium usu in cibis non fuisse prohibitos Israëlitas, apertè tamen Iunius in Notis ad hunc vers. *Hæc insectorum genera*, inquit, *neque Hebræis, neque Historicis neque nobis sunt cognita: ideo Hebræas voces retinuimus.* Certum autem est in Oriente locustas & cicadas fuisse cibo ex Matth. 3. & Plin. lib. 11. cap. 26. & 29. Rectè igitur nomina Hebraica in translationibus quarumq; linguarũ retinentur, tantisper dum res ipsa innotescat. אַרְבֶּה *locusta* est, à R. רָבָה *multiplicare*: cuius etymi ratio extat Prov. 30. 27. *Rex non est locustis, tamen procedunt conferta omnes.* & apud Aristotelem de histor. anim. lib. 4. cap. 2. Vide Rabbinum. CLXXV.

CCCCXXXIII.

סָלְעָם Solhham. Selaam.

Levit. 11. 22.

ALtera est hæc species quadrupedis volucris, cui ut ait ex Rabbinis Pagninus est calvities, quæque cauda caret & habet oblongum caput. Sic autem nominatam putant, quod habitet in rupibus & petrarum fissuris: סֶלַע enim est *petra, rupes*: Vide supra num. cx. in nomine Selahh. Sunt qui Solhham ad R. סָלַל *extulit, elevavit*, revocãt, & continuam pedum elevationem, quam saltitando hoc animal exerceat

erceat, caussæ loco assignant: Sed hi ע literam temere prætereunt. De סָלַל vide Salu infrà numero CCCCLXXI.

CCCCXXXIV.

חַרְגֹּל Chargol. Hargol.

Lev. 11.22.

HÆc ipsa quoque vox, testibus Hebræis, genus quoddam locustæ notat: quod tamen Vetus interpres ex LXX. *ophiomachum* reddit. At ut Sixtus Amama in Censura Vulgatæ versionis ex Steucho monet, Ophiomachus, ut nomen indicat, *animal est, quod cum serpentibus pugnat: de quo nec Aristoteles, nec alij boni Scriptores quicquam prodire*: *putoque*, ait ille, *nihil omnino esse. Ac etiamsi extaret, non fit tamen hoc loco de eo mentio*. Potest derivari à חִוֵּר *albus*: de quo in Paschchur CI. & רֶגֶל *pes*: de quo in Rogel CXX. Erit igitur חַרְגֹּל animal, quod albis pedibus est præditum. Græcis ὀφιομάχη est genus quoddam anguium.

CCCCXXXV.

חָגָב Chagab. Hagab.

Lev. 11.22.

EX permissis in cibū generibus locustarum hęc species quarto loco à Mose recensetur. Sunt qui *cicadam*, alij *bruchum* vertunt. Piscatori est *cicada*, sicut Chargol *cantharus*, & Solhham *bombyx*. Describitur Chagab, quod recuruum dorsum & quatuor genicula, habeat supra pedes, quorum adminiculo saltitet. Sed hæc gratis dicuntur & audiuntur.

Esr. 2.45. חֲגָבָה *Chagabah*, locusta.

Agabus Act. 11.28. i.e, locusta.

CCCCXXXVI.

אברת Oboth. אוב Ob.

Levit. 20. 6.

HOc nomen, quod aliquæ versiones retinuerunt, vaticiniorum quoddam genus notat, exponiturque à plerisque per *ventriloquos*: ex quorum scilicet ventre Satan responsa dedisse perhibetur. אוב, inquit Seldenius Syntagmate I. de Dijs Syris pag. 39. *Spiritus erat seu dæmon, qui ab immundis, & quæ honestè nominari non possunt partibus, nonnunquam à capite seu axillis, sive barioli, sive mortui submissâ voce, & quæ ex telluris cavitatibus videretur egredi, nec audiri, sed à consulente duntaxat mente concipi posset, responsa dabat.* Hæc ille varijs variorum Rabbinorum testimonijs declarat, tandemque addit: *Videsis historiam de Samuelis defuncti specie Sauli repræsentata à fœminâ, quæ ex obscænis Ob loquebatur.* 1. Samuel 28. 7. Pythonissam, seu, ut LXX. vertunt, γυναῖκα ἐγγαστρίμυθον illam, nominat scriptura אשת בעלת אוב, i. e. mulierem habentem Ob. Et Saul, *Divina*, inquit, *quæso mihi in Ob*: quod LXX. ita efferunt: Μάντευσαι δή μοι ἐν τῷ ἐγγαστριμύθῳ. *Ob* igitur est ipse spiritus ventriloquus. Pythonissa seu ariolus est *Baal* vel *Baaleth Ob*: locus vaticinij est *mortui sepulchrum*. Hactenus Rabbinorum traditiones. Vide Esa. 29. 4. & in Decretis 26. q. 3. Cæterum nomen אוב revocari potest ad R. איב *inimicari*: de qua num. CXXXVIII: unde per allusionem haurire queas nostrum aff & äffen: revera namque non nisi diabolicæ erant illusiones, quicquid *Oboth* & *Iideonim* profitebātur. Ἰάπτω, *noceo*: & ἴπτω, *noceo*: & φῦκος, *fucus*: & φυκόω, *fuco illino*, unde *offuciæ* & *fucare*, *infucare*, hinc non sunt prorsus aliena. LXX. tamen quia per

θελητὰς

θεληλὰς sæpe reddiderunt, haud dubiè ad R. אָבָה respexerunt: de qua num. XII. Ex אוֹב esse potest *Phœbus*, φοῖβος, i.e. vaticinans: φοιβάζω, *oracula edo*: φοιβαστής, *vates*.

CCCCXXXVII.

יִדְּעֹנִים Jiddehhonim.

Levit. 20.6.

IDdeoni, inquiunt Rabbini, est *ariolus*, qui osse animantis ידוע dicti in os suum posito futura doceret, & quærenda solveret. Animal autem scribunt illud nescio quod *Iadoa* fuisse, cui humana undiquaque figura: sed quod ad funem cuiusdam radicis ligaretur, & à primo ortu perpetuò hæreret vivum, donec qui ob innatam eius sævitiam propius accedere minus sunt ausi, sagittis conficerent. Hæ Hæbræorum nugæ sunt nugacium. Nomen tractum est ex R. יָדַע *scire, nosse*, prorsus ut dæmonibus quoque contigit à scientia nomen, vel ipso Platone in Cratylo teste, qui δαίμονες quasi δαήμονες ob scientiam & sapientiam vocatos tradit (à δάημι, *scio*: quod est ex יָדַע:) id quod confirmat Græca translatio: quæ יִדְּעֹנִים per ἐπαοιδοὺς, & τερατοσκόπους & γνώστας exponit. Nempe Diabolus ut Adamo sic aliis semper spondet scientiam, eademque de caussa ipse sibi ex ea quam affectavit sapientia exterminium accersivit: idemque Rex est eorum, qui scientiâ suâ superbiunt, vel per ambitionem immodica eius æstuant desiderio. Græcis ἰδυωαγὴς est *vates*: quod satis assonat. De יָדַע nu. CCXCVI. in nomine Tidhhal egimus.

CCCC XXXVIII.

חֹמֶר Chomer. Homer. Homer.

Lev.27.16.

RAdix חָמַר est *rubeſcere, turbare, turbidum eſſe & lutulentum, intumeſcere, ferveſcere*: ac propriè uſurpatur de vino: unde & muſtum ſeu vinum recens Rabbinis eſt חֲמִירָה: & חֹמֶר eſt *vini rubedo vel fervor*: inde *merum* & *meracum* & *μάρων* eadem ſignificatione: unde *Maro*: qui docuit vineas plantare. חֹמֶר eſt *cæmentum, pix, bitumen, lutum*, (unde murus maẜer:) it. *menſuræ genus* ut in verſu præſente, quod Latini & Græci vertunt *Corum*. Et quia חֲמוֹר aſinum notat, ideo menſuram frumenti hoc nomine quidam ſignificari ajunt, quantum aſinus portare poteſt. Continet Corus xxx. modios, id eſt, x. Ephas ſive medimnos. עֹמֶר autem, quod etiam menſuræ genus eſt, complectitur decimam partem Ephæ. Chœnicem Atticam fuiſſe credunt, quantum homini in vnum diem ſatis erat. Exod. 16.36. Chomer eſt genus maximæ menſuræ, Hhomer alias Gomer ferè minimæ.

Iudic.9.28. חֲמוֹר *Chamor*, aſinus, Princeps Sichemitarum.

CCCCXXXIX.

שְׁדֵיאוּר Schedeur. Sedeur. Zedeur.

σεδεούρ. σεδειούρ.

Num.1.5.

ID eſt, *Vberum lux*. De אוּר ſupra diximus in *Vrim* num. LXXII. שַׁד eſt *mamma*, pl. שָׁדַיִם in regimine שְׁדֵי uberi, à שָׁדָה inuſ. quod eſſe volunt *lac colligere in mammillis*. Facit huc *σταλάζω*, *ſtillo*, *σταλαγμὸς*, *gutta*, &

στῆθος, *pectus*: & stutte/i.e. *equa*. Thaddæus à Thad (ut ait Hieronymus) quod est שַׁד *mamma*: unde τιτθὴ, *mamma*, & zitz/zitzen/tutten. Syris enim תַד est *mamma, mammilla, papilla*.

CCCCXL.

צוּרִישַׁדָּי Tzurischaddai. Surisaddai. Zurisaddai σουρισαδαί.

Numer.1,6.

ID est, *Petra mea omnipotens*. De Tzur vide nu. LVII. שַׁדַּי est epitheton Dei, & exponitur per Omnipotentem seu αὐτάρκη & παντοκράτορα. Vix tamen hæc nomina assequuntur emphasin Hebraicam: non enim Omnipotentem solùm notat שַׁדַּי, sed & eum qui efficax sit, & efficaciter omnia in omnibus agat. Act, 17, 25. & 28, 1, Corinth. 12. 6. Eph. 1. 23. Combinatur ex שׁ relativo, tracto ex אֲשֶׁר *qui*: & vocula דַּי, quæ per αὐτάρκειαν seu *sufficientiam* exponitur. In regimine est דֵּי: cum quo nomen θεὸς & *Deus* rectius multò conciliaveris, quam cum Græco θεῖν, i.e. *currere*: quamvis nec hæc originatio à Scripturâ & Dei naturâ sit aliena. *Iehovæ enim oculi discurrunt per totam terram: ut firmum se exhibeat erga eos, qui ipsum requirunt*. 2, Cor 16. 9. A שַׁדַּי est præterea σθένος, *robur*, σθένω, *valeo*: à דַּי *dives*, forte etiam ζεὺς & δεὺς: nam utrumque dicitur: & δῖος, *dius, divinus, Deus*.

Num. 1. 12. עַמִּישַׁדָּי *Hhammischaddai*, populus omnipotentis.

Num. 21. 30. דִּיבוֹן *Dibon*, abundantia intelligẽtię.

Deut. 1. 1. דִּי זָהָב *Dizahab*, sufficientia auri. Locus, *ubi auri erat plurimum*: ut exponit Hieronymus. Onkelos habet: *in eo, quod fecerunt ibi vitulum aureum*.

CCCCXLI.

CCCCXLI.

עַמִּיהוּד Hhammihud. Ammihud. Ammiud. Ammihud. σεμμιούδ.

Numer. I. 10.

ID est, *Populi mei gloria*. De עַם *populus* vid. Benammi num. XVII. הוּד est *gloria, decor, pulchritudo, majestas*, propter quam quis celebratur, & quæ gloriosum aliquem reddit. Qui paucitatem radicum amant reducunt hoc nomen ad יָדָה *laudare, confiteri*: de qua in Iudah, numer. XXX. vel ad הֵד *celeusma*: de quo in Hadad num. CCCLXXIX. Est inde ᾄδω & ᾀδέω, *cano, celebro*, & *Oda*, & αἰδὼς, *reverentia*: αἰδέσιμος, *venerabilis*.

1. Par. 8. 3. אֲבִיהוּד *Abihud*, patris mei gloria.
Num. 34. 27. אֲחִיהוּד *Achihud*, fratris mei gloria.
1. Par. 7. 37. הוֹד *Hod*, gloria, decor.

CCCCXLII.

גַּמְלִיאֵל Gamliel. Gamliel. Gamaliel. γαμαλιήλ.

Num. I. 10.

ID est, *Retributio Dei*: ab אֵל Deus, num. XLII. & גָּמַל *retribuit*: item *ablactavit, maturavit*: גְּמוּל est *retributio*: גָּמָל, *camelus*, κάμηλος, Kamel. Ex eadem R. est litera Gimel: quæ pulchrè præcedentibus si adjunxeris, ex connexione trium primarum Alphabeti Hebraici & Græci literarum hæc emerget sententia: *Doctori domus retributio*: אַלּוּף enim est *doctor, dux, magister*. בֵּית in regim. בַּיִת domus, suprà in Bethel

XXVI.

XXVI. Gimel vel גְּמוּל & גּוֹמֵל est retributio. Facit hæc sententia ad alenda discentium studia: quibus id agendum est, ut eò usque proficiant, quò suæ domui rectè præesse & ex ea doctrinæ ac laborum præmia capere possint. 1. Tim. 5. 8. Nam ubi non sunt boves præsepe mundum est. Prov. 14. Et οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος, Eigener Herd / ist Goldes werth. Monet etiam, Doctori præmium & minerval suum deberi. *Væ*, inquit Ierem. 22. c. 13. *amici sui servitutem exigenti gratis, & mercedem operis non danti ei. Non est capistrandus bos triturans*, 1. Tim. 5. 18. Deut. 25. 4. 1. Corinth. 9. 9. A גָּמַל quatenus significat *ablactare*, forte est Germ. milch / melcken / ut & Græcum *γάλα, lac*: & *mulgeo*, Græcè ἀμέλγω.

1. Par. 24. 17. גָּמוּל *Gamul*, retributio.

Ier. 48. 23. בֵּית גָּמוּל *Beth-gamul*, domus retributionis.

Luc. 18. 25. *Camelus*, κάμηλος גָּמָל.

CCCCXLIII.

פְּדָהצוּר Pedatzur. Pedahsur. Phadassur. Pedazur. Φαδασούρ.

Num. 1. 10.

ID est, *Redemtio fortis, vel redemtio petræ*. De צוּר num. LVII. Verbum פָּדָה est *redimere, liberare, asserere à discrimine, angustia vel captivitate*. Græci reddunt per ἀπολυτροῦν: unde פִּדְיוֹן sumitur pro *pretio*, quo quis redimitur: quod Græcis est λύτρον, Gallicè *rançon*, nobis löségeld. Pertinent igitur huc *pendo, dependo pretium*, sc. pro redemtione: item *vadari*, & *vas, dis*, id est, sponsor, qui fidejubendo quempiam à nexu, quo

quo debitori suo obstrictus est, liberat: item pfand: & φείδω, φείδομαι, libero, servo, misereor, parco.

Num. 34. 28. פְּדַהְאֵל *Pedaël*, redemtio Dei.

2. Reg. 22. פְּדָיָה *Pedajah*, redemtio Domini.

Esr. 2. 44. פָּדוֹן *Padon*, redemtio.

CCCCXLIV.

פַּגְעִיאֵל Paghhiel. Pagiel. Phegiel. Pagiel. Φαγαιήλ. Φαγεήλ.

Num. 1. 13.

ID est, *Occurrit mihi DEUS*: à R. פָּגַע *occurrere, obviare, obviam ire, aggredi, precari*: vel etiam *occurrere ad nocendum*: est enim μέσον: item *resistere*. Hinc פֶּגַע *occursus*. Omninò hinc est nostrum begegnen: nam ע per g reddi ex sexcentis liquet exemplis. Cætera longius abeunt, ut κίω, κηκίω, i. e. *vado, eo obviam*: & weg/ i. e. *iter*. De אֵל Deus, vid. num. XLII.

CCCCXLV.

חֹבָב Chobab. Hobab. Hobab. Ἰωβάβ. Ὀβάβ.

Num. 10. 29. & cap. 4. v. 11.

QVi Exod. 18. 6. *Iithron* dicebatur, idem hoc loco *Chobabus* nominatur, & *Rechab*, & *Reguel* Exod. 2. 18. Sed Reguel est Pater Iethronis: ut docet Jonathan. Targ. Quidam etiam *Kajnum* dictum fuisse arbitrantur ex Num. 24. v. 22. unde familia Cinæorum inter Israëlitas permansit. Sunt, quibus Cin est filius Iethronis. Exponitur per *amantem, diligentem*, à חָבַב *amare, diligere*: unde ἀγαπάω: & *cupio*: amabilium enim cupidi sumus.

1. Par. 7. 34. יְחֻבָּה *Iechubbah*, amatus.

CCCCXLVI.

CCCCXLVI.

מֵידָד Medad. Medad. μωδάδ.

Num. 11. 26.

ID est, *Aquæ leniter fluentes*. à מַיִם in regimine מֵי *aquæ*: de quo in Hanamim, num. CCXLIV. & verbo דָּדָה *incessit, paullatim migravit, tardè promovit*: docent enim Rabbini molliorem gressum hoc verbo indicari, qualis est matris infantem sensim ducentis, ut eum adsuefaciat ad ambulandum. Hinc *ito, as, are*: ὁδεύω, *vado*.

CCCCXLVII.

כָּלֵב Caleb. Chaleb. Caleb. χάλεβ.

Numer. 13. 7.

NOmen כֶּלֶב significat *canem*, & metaphoricè hominem vilem atque abjectum: in cæteris linguis *impudentem*. Planè hinc est nostrum Germanicum kleffen/klaffen / i. e. *baubari, latrare*: Gallicè *clabauder*: cui consonat *calumniari*: calumniatorum quippe est & conuitiatorum allatrare alios. Verùm accedit propius R. כָּלַם *pudefacere & pudefieri, ignominia afficere*: unde כְּלִמָּה *ignominia, confusio*. כְּלוּב est *canistrum*, it. *cavea*. *Cerberum* dictum à כֶּלֶב inserto r non est dubium: ut & *Scylla*. Σκύλακον τὸν κύνα λέγουσιν, ait Hesychius.

1. Paral. 27. 27. כְּלוּב *Celub*, canistrum: unde *corbis* pro colbis: & Korb: *corbeille* Gallis.

CCCCXLVIII.

יִגְאָל Jigeal. Igal. Igeal. Igeal. ἰγαάδ.

ἰγαάλ. *Num.* 13. 8.

ID est, *Redemtor*, aliàs גּוֹאֵל גָּאַל vel גּוֹאֵל, à גָּאַל *redimere*: item *polluere*, *inquinare*: & *affinitate*

seu ma-

seu matrimonio jungi, in *matrimonium capi*. Omnia hæc in Christum Salvatorem nostrum conveniunt: de quo in scripturis hoc verbum usurpatum sæpissimè legitur. Is nos Satanæ & peccato mancipatos homo factus ceu propinquus ac vindex cognationis ac sanguinis jure, quo nobis devinctus est, eruit & in veram libertatem asseruit, regnique sui cives postliminij jure effecit: quę ipsa quoque liberatio inquinatione seu pollutione sanguinis constitit. Vide Esa.44.23. Levit.25.25. Ruth.3.13. & cap.4.1. Ps.19.15. Referri huc potest γάλως, *glos*, i.e. *soror mariti*, vel *vxor fratris*. Item gail/gaillern/quod sponsorum est conjunctionem fœminarum ambientium. *Gallos* sunt qui à גָּאַל dictos volunt: quod se tributis exemerint: unde & *Francorum* nomen adepti sint, à פָּרַק eadem ex causa.

1.Chron.3.22. יִגְאָל *Iigal*, redemtor.

CCCCXLIX.

פַּלְטִי Palti. Phalti. Palti. Φαλτί.

*Num.*13.10.

IDest, *Ereptus* vel *evasor*: à פָּלַט: cuius synonymum est מָלַט *evasit, eruit, eripuit*. פָּלִיט evasor, transfuga: פְּלֵיטָה evasio: sic מִפְלָט. Ex his sunt nostra flucht/fliehen/flüchtig/& Græca πλατὺς, εῖα, *latus*, *a*. πλατύνω, dilato. Gallis *belitre* est homo abjectus, fugitivus.

2.Sam.5.7. אֱלִיפָלֶט *Eliphaleth* vel *Elipheleth*, Deus liberationis.

1.Chron.2.47. פֶּלֶט *Pelet*, liberatio.

1. Chron.3.21. פְּלַטְיָה *Pelatjah*, Pelatias, liberatio Domini.

Ierem.15.27. בֵּית פָּלֶט *Beth-palet*, domus liberationis.

Ezech.

Ezech.11.1. פְּלַטְיָהוּ *Pelatjahu*, vel Pelatias, liberatio Domini.

Num.34.25. פַּלְטִיאֵל *Paltiel*, liberatio Dei.

Iof.16.1. יַפְלֵטִי *Iaphleti*, liberatus.

CCCCL.

סוּסִי Susi. σουσί. Susi.

Num.13.12.

NOmen סוּס *equus* speciei magis quam individui nota est. Radicem faciunt נָסַס *elevavit, extulit*: quod equi non caput solum, sed & totum corpus ac vocem superbè attollant: de qua num.LXVIII.in *Iehova-nissi*. A סוּס est σάζω, i. e. *onera præsertim bellica impono*, quod ferè coincidit cum nostro sattelin/ sattel/i,e. *ephippium*. Appropinquant etiam ἕζω, *sedere facio*, ἕζομαι, *sedeo*: & *sessor, sessio*. סָס verò est *tinea*: σής Græcis eadem significatione: Matth.6.19.Esa.51.8.

Iof.19.5. חֲצַר סוּסִי *Chatzar susai*, atrium equi vel equitatus.

1.Chron.2.4. סִיסְמַי *Sisemai*, tinea aquarum.

CCCCLI.

נַחְבִּי Nachbi. Nahbi. Nahabi. Nahebi. ναβί.

Num.13.15.

ID est, *Absconditus, latens*: à verbo חָבָה vel חָבָא *latere, abscondere*. Esa.26.20. *Vade popule mi* חֲבִי *absconde te paullulum: donec præterierit indignatio*. חִבְיוֹן *absconsio*. Hinc κεύθω, i.e. *occulto*: κιβωτός, *cista*. κύπη, kiepe & *cophinus*: & inserto ρ κρύβω, *abscondo*: ex quo postea factum est κρύπτω.

Esr.2.61. חֲבַיָּה *Chabijah*, absconsio Dei.

2. Samuel 23. 32. אֶלְיַחְבָּא *Eljachbah*, Deus abscondet.

CCCCLII.

וָפְסִי Vophsi. Vopsi. Vapsi. Vaphsi.

σαβί. αβί. βαφσί.

Num. 13. 15.

PAuca extant nomina propria apud Hebræos; quæ ו literam à fronte præfixam gerunt: *Vaheb*, Numer. 21. v. 14. *Vaschti*, Ester. 1. & *Vanjah* Esr. 10. 36. *Vaschni* 1. Par. 6. 28. Præsens nomen pertinet ad R. אָפֵס vel פָּסַס. hæc enim synonyma sunt, & significant *attenuari, rarum esse, consumi, finiri, deficeri*. פַּס est *particula, un morceau* Gallis, nobis ein bißlin: sicut פַּת *frustum, buccella*: de quo in Pathrusim suprà num. 245. Hinc tunica פַּסִּים *particularum* pro versicolore seu polymita, à πολύς, *multus*, & μίτος, i. e. *filum licium*. Gen. 37. 3. Pro *volâ* etiam sumitur Dan. 5. 5. seu palma, quę scribebat & Regem externabat seu attonitum reddebat: ubi potius intelligendum est, partem duntaxat manus prodigiosam scripturam in pariete exarantis Regi conspectam fuisse: id quod horrorem ei augebat. Ab אָפֵס est אֶפֶס *consumtio, terminus, finis*. Hinc ἀφανίζω. *aboleo, destruo*: & *Vasto*, wüst / wüsten / verwüsten: πάσσω est *variego, textilibus picturis describo*.

1. Par. 7. 33. פָּסַךְ *Pasach*, fragmentum vel diminutio tua.

1. Par. 11. 13. פַּס דַּמִּים *Pas dammim*, portio sanguinum.

Esr. 2. 50. נְפוּסִים *Nephusim*, diminuti, excisi.

1. Sam. 17. 1. אֶפֶס דַּמִּים *Ephes dammim*, fines sanguinum.

CCCCLIII.

CCCCLIII.

גְּאוּאֵל Geüel. Guël. Guel.

γεδινλ.

Num. 12. 16.

ID est, Exaltatio Dei, à גָּאָה *magnificare, exaltare, extolli, superbire, tumescere, crescere.* גֵּאֶה *superbus,* & גֵּאָ *superbia, majestas, tumor.* sicut גַּאֲוָה & גָּאוֹן & גֵּאָה & גֵּוָה & גְּאוּת. Hinc γαίω, i. e. *superbio,* & ἀγὴ, *admiratio,* ἀγαστὸς, *admirabilis;* γαυρὸς, *superbus.* Adsonant apud nos hoch/hoheit/ gay/jach/jauchtzen: quod vitulabundi, seque præ alijs efferentes faciunt. Synonymum est גָּבַהּ *superbire:* de quo num. CLXXVIII.

2. Samuel 23. 11. אָגֵא *Age,* superbus ein hochmütiger Mann:

CCCCLIV.

צִין Tzin, Sin, Zin. σίν.

Num. 13. 22.

NOmen צִנָּה est *frigus:* item *scutum, pelta, clypeus, arma.* R. צָנַן exponitur per *frigere frigescere:* sed in Scripturis non extat. צִנִּים & צְנִינִים *spinas* esse volunt Prov. 22. 5. & omnino has omnes significationes in unam quasi compingere studentes Grammatici docent, vocibus istis, quas recensuimus, acuminis, penetrationis ac læsionis vel perforationis punctionisque notam inesse: cuius analogia quoque in frigore, & in gustu rerum supra modum acidarum sentitur. Nos dicimus zinderen/zinneren. Referri itaque huc debent *spina,* spitz/ *conus* pro apice, &c. Est desertum צִן Tzin in terra Edom, quod aliàs Kadesch, vel desertum Pharan dicitur, spinis acutis abundans; adeoque ex re nomen sortitum. Numer. 33. vers. 36. Exod. 16. vers. 1.

est צִין: quod idem cum צִן esse quidam volunt, alij distinguunt.

Iud.12.10. אִבְצָן *Ibtzan*, pater clypei.

Ierem.35.2. חֲבַצִּנְיָה *Chabatzinjah*, debitum clypei Domini.

Ios.15.37. צְנָן *Tzenan*, frigiditas vel scutum.

CCCCLV.

שֵׁשַׁי Scheschai. Sesai. Sisai. Sesai.

σεσεί.

Num.13.23.

Nomen שֵׁשׁ est *byssus* genus lini subtilissimi, candidissimi & omnium pretiosissimi, ab albore procul dubio sic dicti: nam & שֵׁשׁ marmor significat illud candidissimum, quod Parium vocant. Denique שֵׁשׁ est sex vel sextus à R. inusit. שָׁשָׁה, unde שִׁשִּׁים *sexaginta*, שִׁשִּׁי *sextus*. Mira est in numeris hisce harmonia: ut ab uno eodemque autore acceptos eos in orbem universum dimanâsse hinc evadat clarissimum: dicimus enim sechs/ἕξ, *sex*, *six*, &c. Erat *Scheschai* Gigas haud dubiè sedigitus, qualis ille, cuius est mentio 1.Paral.20.6. & 2.Sam.21.20. itaque ex re ipsa nomen accepit Scheschai.

1.Reg.4.3. שִׁישָׁא *Schischa*, sextus.

Ier.25.27. שֵׁשַׁךְ *Scheschach*, linum vel byssus tua.

CCCCLVI.

תַּלְמַי Talmai. Thalmai. Tholmai. Thalmai. θελαμεί.

Numer.13.23.

תֶּלֶם est *Sulcus* vel *area*, aut potius *porca*, seu ille terræ tumulus, qui in arvo inter arandum prominens

nens relinquitur: à תָּלַל *elevare instar tumuli, in altum fastigiare.* תְּלִי *pharetra.* Consentiunt græca θόλος, *tholus*, i.e. *camera fastigiata*, & θολία, *pileus fastigiatus, qui in acumen desinit*: & *tellus*, in quâ aratâ sulci fiunt. θίλος, *acervus*. Et Lat. *tollo*: & τέλμα, *ager*, qui sulcis constat.

Ezech. 3. 15. תֵּל אָבִיב *Tel abib*, acervus novarum frugum. *Choma* reddit Iunius. De chomatis vide ff. de Extraord. crimin. lib. 47. tit. 11. Choma, χῶμα, ab Hebræo חוֹמָה esse arbitror: quod muri instar aquas cohibeat: *choma* enim agger est. Vide CCXVI. in Cham.

Esr. 2. 59. תֵּל מֶלַח *Tel melach*, cumulus salis: infrà DCCXCVII.

Matth. 10. 3. בַּר־תַּלְמַי *Bar-tolmi*, Bartholomæus, filius sulci.

2. Tim. 4. 10. *Dalmatia*, à תֶּלֶם, quasi benè culta, & porcis atque sulcis, i.e. cultis agris abundans.

CCCCLVII.

עֲנָק Hhanak. Anac. Enac. Enak. ἐνάκ.

Numer. 13. 23.

NOmen hoc est Gigantis celebris, à quo vocari deinceps alij voluerunt עֲנָקִים. *Gigantes*, quasi torquatos dicas, à עֲנָק *torques*: talibus enim insignibus olim viri fortes ornabantur. עָנַק in Kal est *torque ornare*. Referũtur huc ἄναξ, ἄνακτωρ, i.e. *rex, herus*. Cæterum numerosas Gigantum familias extitisse in terra Chanaan, ostendit varietas nominum, quibus hæc progenies formidabilis passim insignitur. Dicuntur נְפִילִים Genes. 6. 4. *defectores seu apostatæ*: vel quod vastando & grassando omnia prosterne-

 rent:

rent: נָפַל enim, i.e. cadere, in Hiph. הִפִּיל, est prosternere. Vocantur אֵימִים *terrifici* Deut. 2.9. ab אָיֹם *formidabilis*. Et זַמְזֻמִּים Deut. 2.19. *iniqua & turpia machinantes*, à זָמַם. Item רְפָאִים à רָפָה *remissum esse*: quòd terribili sua statura homines pavidos redderent & remissos. זוּזִים Gen. 14.5. quasi *postes* & *cardines*, quod rerum omnium arbitri esse vellent. Denique גִּבּוֹרִים *fortes*: hanc enim vocem vetus Interpres sæpe per *Gigantes* exposuit: quę omnia suis sigillatim locis suprà elucidauimus.

CCCCLVIII.

זֶרֶד Zered. Zared. Sared. Ζαρέδ.

Num. 21.12.

ID est, *Dispersa potestas*: à verbo זור *dispergere, comprimere, frangere*: zerren / zerzerren: quod nostrum Germanicum plerisque Radicis significationibus respondet: quæ variæ aliàs sunt, & vix uno verbo Latino exprimi possunt. De רדה *dominari* vidimus num. CCLVII. Est autem *zared* torrens in deserto Moab: de quo Deut. 2.14.

Est. 5.14 זֶרֶשׁ *Zeresch*, extranea paupertas. זָר extraneus.

1. Chron. 3.19. זְרֻבָּבֶל *Zerubbabel*, pereprina confusio: vel ut alibi monuimus ex Theophylacto, *satus in Babylone*. à זֶרַע.

CCCCLIX.

וָהֵב Vaheb. Vaheb. Ζωόβ.

Num. 21.14.

ID est, *Dilectio*, à R. רָהַב dilexit: sicut אֲפַס וָפֶסִי ab אֶפֶס num. CCCCLII. Pagninus in Lexico peculiarem inter Radices locum huic nomini assignat, & addit: *Nos vertimus, Quod dedit in mari Suph. à* יָהַב *dare*: unde

unde alij molem vel onus exponunt. Non desunt qui יְהָב *lapidis nomen esse putent.* יָהַב *tradere, dare*, non nisi in imperativo reperitur apud Hebræos Prov.30.15. *Hirudinis duæ sunt filiæ*, הַב הַב *Affer, Affer*, Plur. הָבוּ *date*: unde geben. Ab אָהַב (cui synonymum est עָגַב) est ἀγαπάω, i.e. *diligo*: quam radicem monstrat Scriptura in expositione cognominis, quod Nathan Salomoni discipulo dedit. 2.Sam.12.24.&25. nempe *Iedideha*, i.e. amatus Deo.

CCCCLX.

נַחֲלִיאֵל Nachaliel. Nahaliel. Nahaliel. ναaδιὴλ: ναaλιὴλ.

Num.21.19.

ID est, *Hæreditas Dei*. Verbum נָחַל est *hæreditare seu hæreditariò accipere, possidere, succedere in familiâ*: in Hiphil, *hæredem instituere, hæreditate relinquere, hæreditario distribuere*. נַחֲלָה *hæreditas*. נַחַל autem est *torrens*: nam torrentis instar & sæpe nihil tale suspicantibus accidunt hæreditates: hinc aliqui glück / à נַחֲלָה deflectunt. Omnino autem ortum ab Hebræo suum habet λαγχάνω, *sortior*, λάχος, *sors*: cui consonat etiam langen/erlangen: & λάζομαι, *prehendo, apprehendo*.

Psal.5.1. נְחִילוֹת *Nechiloth*, hæreditates: ut quidam volunt. Sed nos *organa pneumatica* interpretantes, à חָלַל deduximus, num. CXCII. q.d. *perforata*.

NILVS antonomasticè à נַחַל, quia est omnium torrentium maximus & celeberrimus. Phœnices & Ægyptij *Neel* dicunt. Lucan. lib.9. *Atq; alij Reges Nilo torrente natabunt*. Strabo lib.1. Geogr. Torrens amplius quàm reliqua flumina augetur pluvijs aquis. Nilus ipsos torrentes eo ipso superat tanta copia aquæ tam longo turgens tempore.

Fullerum vide c.8.l.2.Misc.ubi cæteras vanas Græcorum ineptasque derivationes eviscerat atque exdorsuat.

CCCCLXI.

סִיחֹן Sichon. Sihon. Sihon. Sehon.

σηών.

Num. 21.21.

E*Radicatio, evulsio, destructio*, à R. נָסַח *extirpavit, abrasit, destruxit*. Cognatum ei est סָחָה, quod propriè *scopis everrere* significat. מַסָּח *destructio, demolitio*. Hinc *σίνω, noceo, & σμύχω, tero, attero*. Vide numer. CCCXXXIV. de שָׁחַת *perdere*: & שָׁחַט *mactare*. מַשְׁחִית *internecio, laniena*, Gallis *massacre*, metzlung / metzschung.

1.Par.7.36. סוּחַ *Suach*, extirpatio, eradicatio.

CCCCLXII.

יַהְצָה Jahatza. Jahas. Jasa. Jachza.

ἰασσά.

Numer. 21.23.

NOmen civitatis tribus Ruben à rixâ, lite, contentione & jurgio dictæ: מַצָּה enim est *lis, contentio, rixa*, à verbo נָצָה. quod in Kal est *velociter ire*: in Niphal autem significat *contendere, rixari, involare*: qui enim contendit, in alterum involat. Galli hinc habent *noise*: nos vnnüß/sich vnnütz machen: & Græci, νυζόω, i. e. *seditionem vel litem moveo*. נוֹצָה est pluma. Latinis *noxia* est jurgium. Sic Ausonius:

Sæpe in conjugijs fit noxia, si nimia est dos.

נֵץ *accipiter*. Hinc Græcum νεοζός, *pullus avium*, νεοζομαι, *celeriter eo, & quasi volo*: νοζιὰ, *nidus*, nest.

Iof.

Iof.18.26. מֹצָה *Motza*, jurgium: vel gluma. à R. מוץ, i.e. *gluma, palea, quisquiliæ*. Vide DCCVIII. De Iahetza vide DCCXXXII.

CCCCLXIII.

חֶשְׁבּוֹן Cheſchbon. Hesbon. Heſebon. Hesbon. ἐσεβών.

Num.21.25.

NOmen civitatis Moabitarum in Gilead, *cogitationem, ratiocinationem* vel *numerum* notans Eccleſ.7.28. & 9.10. à חָשַׁב *cogitavit, exiſtimavit, putavit, imputavit, computavit, ſupputavit, ratiocinatus eſt* vel *imaginatus, arbitratus*. Reſpondet Græco λογίζεσθαι, quo verbo decies utitur Paulus in ſolo cap.4. Ep. ad Romanos: ubi etiam locum Pſalmi 32. verſ.2. inculcat. חֹשֵׁב *ingenioſus, induſtrius*, qui ſubtiliter aliquid in artibus excogitat. חֵשֶׁב eſt *artificium, opus erudite excogitatum*. Referri huc poteſt ſchefft/ geſchefft/ ſchaffen/ & Σοφὸς, i.e. *ſapiens*. ψῆφος *calculus arithmeticus, quo utimur in ſupputando*. Item *ſcabinus, ſcabinatus*: ubi graves cauſſæ eruditis ratiocinationibus deciduntur. Cognata Radix eſt קָשַׁב attendere: unde σκέπτομαι & σκοπέω, *ſpeculor*.

Neh.9.5. חֲשַׁבְנְיָה *Chaſchabnejah*, numeratio Domini.

Neh.8.6. חַשְׁבַּדָּנָה *Chaſchbaddanah*, cogitans judicium.

1.Par.9.14. חַשּׁוּב *Chaſchub*, æſtimatus aut numeratus.

1.Chronic.3.19. חֲשׁוּבָה *Chaſchubah*, cogitatio, numeratio.

CCCCLXIV.

נֹפַח Nophach. Nopha. Nophe, Nopha. *Num.21.30.*

ID est, *Insufflans, spirans*, à נָפַח *sufflavit, efflavit, spiravit*. Nomen מַפָּח est *sufflatorium* seu *follis*: cuius synonymum est פּוּחַ. In Benoni נֹפֵחַ *flans, flator*, ut est apud Festum. *Tibia calamoque flantes*, ap. Arnob. lib. 2. Videtur R. præsens ex ipsa natura esse expressa, & spiritus ab ore exsufflationem in ipsa pronuntiatione repræsentare: id quod Græci quoque imitati sunt in πνεῦμα, & Latini in *Flo*, & Germani in blasen: omnia enim hæc nisum quendam vehementiorem cum celeri spiritus ex ore expulsione in pronuntiatione requirunt. פַּח est *laqueus*: unde παγὶς, ίδος, & παγὴ, *laqueus*; & *pedica*.

Jos. 12. 17. תַּפּוּחַ *Tappuach*, exsufflatio, insufflatio; item pomum. V. DCCCCXVII.

1. Sam. 9. 1. אֲפִיחַ *Aphiach*, flans.

1. Par. 7. 24. רֶפַח *Rephach*, relaxatio laquei.

CCCCLXV.

עוֹג Hhog. Og. Og. ὤγ. *Num.21.33.*

ID est, *Subcineritius panis, placenta vel torta*. Hîc in re omnibus hominibus communi & necessaria iterum linguæ ad amussim consentiunt. R. enim עוּג vel עָגַג est *coquere*, kochen / Ital. *cucinare*, Gall. *cuire*, *cozinare* Hisp. koken Belg. עֻגָּה kuchen / torta subcineritia vel panis subcineritius. Philosophantur Grammatici de verbo *coquo*, quod dictum volunt quasi *coago*; eò quod calor humidum, quod aliàs est ἀδιόριστον, & seipso terminari non potest in coquendo cogat & congreget. Sed frustrà. Nos ubi ad Hebræos fontes ventum est, quiescere jubemur.

CCCCLXVI.

CCCCLXVI.

אֶדְרֶעִי Edrehhi. Edrei. Edrai. Edrehi. ἐδραείν.

Num. 21. 33.

A *Cervus fortitudinis* vel magnificentiæ ac roboris: est enim urbs vel arx Ogi Regis Basan. De עִי, i.e. *acervus*, egimus in nomine Hai, nu. CCLXXXVIII. אַדִּיר est *magnificus, robustus, fortis, prævalidus, strenuus, insignis, grandis*. Est sæpe epitheton Dei fortis: à R. אָדַר, quæ in Niph. נֶאְדָּר est *roborari, magnificari*. Hinc αἰθήρ, *æther*: immerito enim Aristoteles lib. I. de Cælo cap. 3. Anaxagoram reprehendit, quod à splendore & luce ætheris nomen trahat: dum ipse ἀπὸ τοῦ ἀεὶ θεῖν, i.e. *semper currendo*, deflexum cupit. Certe æthra αἴθρα propriè est cælum illustre & coruscans. Aristoteli tamen succurrere potest Chaldaica significatio verbi אֲדַר *subsilire, saltare*: unde θόρω & θορέω, *salio* & *insilio* decerpi queunt: & θοῦρος, *impetuosus*, θουραῖος, *potens*. Ab אַדִּיר porrò & ἁδρὸς, *splendidus*, *opulentus*: adorea, i.e. *gloria ex rebus præclarè gestis parta*: item heiter / i.e. *clarum, lucidum*.

Iosu. 16. 5. עַטְרוֹת אַדָּר *Hhataroth-addar*, coronæ potentis.

Est. 3. 7. אֲדָר *Adar*, magnificus, nomen mensis XII. qui respondet Februario.

Num. 34. 4. חֲצַר אַדָּר *Chatzar, addar*, atrium magnificum.

2. Sam. 20. 24. אֲדֹרָם *Adoram*, potentia vel pallium eorum, ab אֶדֶר pallium.

2. Reg. 17. 31. אַדְרַמֶּלֶךְ *Adrammelech*, magnitudo vel potentia, vel pallium REGIS.

2. Maccab. 12. 26. *Atergation*, fortis exercitus, à גְּדוּד.

2. Reg

1.Reg.12.18. אֲדוֹרָם *Adoram*, robur excelſum.

CCCCLXVII.

בָּלָק Balak. Balac. Balak. *βαλάκ.*

Num. 22. 2.

R. בָּלַק eſt *evacuare, diſſipare, effringere, deſolare, nudare, depilare:* à qua poſtrema ſignificatione dependet noſtrum pflücken/ i. e. *deplumare*, & *pilus*, flocke: & φλογὶς, ίδος, i. e. *pluma, ſquama, penna.*

CCCCLXVIII.

פְּתוֹר Pethor. Pethor. φαθοὺρ ῤά. φαθουρά. φαθουρά.

Num. 22. 5.

HAnc urbem *Pacoriam* eſſe cenſet Junius impoſitam Euphrati: ut ex Ptolomæo conſtat. פָּתַר eſt *interpretari, exponere, declarare ſomnia*: de ſomnijs enim uſurpata ſolùm reperitur. Si labialem unam in aliam, *p* nimirum in m vertas, exibit inde noſtrum Traum. Verùm adſonant planius *pretor, interpretor*, & φράζω, ἐκφράζω, παραφράζω, μεταφράζω, i. e. *expono, eloquor, transfero.* item predigen.

CCCCLXIX.

קִרְיַת חֻצוֹת Kirjath-chutzoth. Huſoth.

Num. 22. 39.

ID eſt, *Civitas platearum.* De קִרְיָה, i. e. *civitas* egimus in Kirjathaim CCCV. Nomen חוּץ eſt *platea*, eine gaſſe/ (quæ noſtra vocula ab Hebræâ ſumta eſt) item *extra, præter, foris, foras*: quia platea eſt locus exterior,

terior, opponiturque τῷ מִבַּיִת, i. e. *intrinsecus*. מִחוּץ est *extrinsecus*, Gen. 6. 14. von aussen. Sic haussen/eusserst/ ἔξω, *extra*: *extro*, *as*, *are*: *externus*, &c.

CCCCLXX.

פְּעוֹר Pehhor. Phogor. Peor. Phegor. Peor. Βελφεγὼρ. φογὼρ.

Num. 23. 32. c. 25. 3.

ERat hoc idolum Moabitarum, quod infra cap. 25. 3. Bahhal-pehhor dicitur: à quo montis vertex, cuius hîc fit mentio, nomen quoque accepit. Quale autem illud fuerit præterquam idolum turpitudinis, haud invenit narratum apud Hebræos Origenes quamvis diligentissimus. Ita enim ille in Numeros Homil. 20. *Beelphegor idoli nomen est, quod apud Madianitas præcipuè à mulieribus colebatur. In huius ergo idoli misteriis consecratus est Iisraël. Interpretationem nominis ipsius cum requireremus attentius inter Hebræa nomina, hoc tantum invenimus scriptum, quod Beelphegor sit species turpitudinis. Noluit tamen declarare, quæ vel qualis species vel cuius esset turpitudinis, honestati credo consulens, qui interpretatus est, uti ne auditum pollueret audientium. Igitur cum multæ sint turpitudinum species, una quadam ex pluribus turpitudinis species Beelphegor appellatur.* Hæc ille. Augustinus verò in Ps. 105. *Adjuncti sunt*, inquit, *Baal Peor, & comederunt sacrificia mortuorum: unde intelligimus, victimas Diis manibus seu Iovi Stygio, qui Moth Phœnicibus dictus est, id est Pluto, sive mortuorum Deus, mactatas fuisse & rite justa facta ab epulantibus.* Aliàs communis fere est sententia Patrum, Baal Peor, quem *Phegorium* dicunt, ipsum fuisse *Priapum*: de cuius fœditate plus est in scriptis Ethnicorum, quàm castitati legen-

legentium utile est. Vocabuli originatio torsit multos, nos paucis rem expediemus. פָּעַר dicunt esse *os aperire*, & in genere *aperire*, item *hiare* & *nudare*. Psal. 119.131. Iob. 16.10. Esa. 5.14. Idolum itaque dictum ajunt ab apertione & nuditate, quod *Peor* seu *Priapus* esset Deus turpitudinis ac libidinis; quæ in lingua Hebræa nuditatis nomine significatur. Mirè convenit huic Radicis expositioni lingua Germanica. Dicimus enim baarheuptig capite aperto esse, baarfüssig gehen / nudis pedibus incedere. *Priapum* proinde, à פָּעַר dictum esse minimè dubito; præsertim cum nimis frigida sint & longè petita; quæ Græci Originatores de βεμπτύω nugantur, quasi is sit Priapus, in cuius sacris infames clamores excitari sunt soliti: à βε particulâ intensivâ, & ἠπύειν vociferari. Non est omittendum, quod ex Philone Hieronymus habet ad cap. 9. Oseæ; compositum nempe nomen βεελφεγὼρ esse ex tribus vocibus; בַּעַל & פִּי & עוֹר, i. e. *superius os pellis*, τὸ ἀνώτερον στόμα δέρματ☉. Intelligit itaque Hieronymus fictum esse nomen ex his tribus, ac tantundem esse ac si diceres: *Baal in ore seu in summitate habens pellem distentam: ut turpitudinem membri virilis ostenderet.* Chaldæis פְּעַר est *egerere, cacare*: unde πέρδω, *pedo*, & βδέω eiusdē significationis: & nostrum fürtz / πόρδη, fürtzen. Hinc manavit egregia illa Scaligeri conjectura: *Baal Samajim* οὐρανι☉, *Baal-reem*, βροντεὺς, *quem ridiculo nomine Scriptura Baal-Phegor vocat, quod est* πορδεὺς, non βροντεύς. In Elencho Trihæresij Nic. Serar. pagin. 18. Vox עוֹר est *pellis, cutis*: de quâ in Rad. עוֹר num. CCCXXVIII.

CCCCLXXI.

CCCCLXXI.

סַלּוּא Salu. Salu. Sallu. σαλῶ.

Num. 25. 14.

ID est, *Æquiparatus*: à סָלָא vel סָלָה *æquiparare, conferre, æstimare, æquare*: item *conculcare, prosternere*: Sic סָלַל *sternere viam, exaltare, elevare*, propriè *viam*. Sterni autem solent & ordinari, quæ inter se æquantur & comparantur: sic sanè solent Grammaticè has Radices inter se conciliare. Quia, inquiunt, סָלַל propriè significat viam alicui sternere honoris caussa, inde fit, ut etiam sumatur pro extollere, evehere, elevare. Pertinet huc nostrum *sahl* ab æquando simul & sternendo: ut Luc. 22. 12. ἀνώγεον ἐστρωμένον, i. e. *cœnaculum stratum*. Quatenus autem æstimationem insinuat Rad. proposita, reduci ad eam potest *salarium*, quod pro magnitudine laboris alicui solet constitui, & *sold/solden/schlagen/anschlagen*. Pro *conculcare* autem sumtum סָלָה vel סָלַל affinitatem habet cum *solum, sohle/solea*, &c.

2. Regum 12. 1. סִלָּא *Sillah*, æquiparatio, vel exaltatio.

Deuter. 3. 10. סַלְכָה *Salcah*, conculcatio, vel canistrum tuum: סַלְסִלּוֹת canistri.

CCCCLXXII.

נְמוּאֵל Nemuel. Nemuel. Namuel. ναμουήλ.

Num. 26. 9.

ID est, *Dormiens Deus*, à Radice נוּם *dormitare paululum, dormire* seu *dormiturire*: תְּנוּמָה *dormitatio*: cui assonant ὕπνος, *somnus*: & μύω, *dormio*: νυστάζω,

& Iof...
earis.

C...

... Chel...

ID est, *Foveam, scrob*...
significat...
fugare: quas...
& gruiblen re...
bræae convenient...
fundi: quæ significatio...
re, quod qui probro...
rubescere sit necesse...
cumspicere soleat...
num conspectum...
etiam bohren / ...
ctant, ut & *foro, perfor*...
cavo, scrobs, scarabans...

Iof. 19. 19. ... *Chaph*...

CCCCLXXIV.

צְלָפְחָד Tzelophchad. Selophhad. Salphaad. Zelaphehad.

σαλπαάδ.

Num.26.33.

ID est, *Vmbra formidinis* vel *testiculi*. De צֵל *umbra*, v. num. CCVI. in nomine Tzilla. Verbum פָּחַד est *pavere, formidare, timere, trepidare metu.* פַּחַד *timor*: פַּחַד *testiculus*: hos enim pavoris sedem esse, & ad pericula tremere quidam tradunt. Hinc *paveo, pavito*, & zagen: & *πτοέω, terreo, πτήσσω, πτώσσω, timeo, formido*: *πτώξ, pavidus*. Si demas ex פְּחָדִים primam radicalē, exit inde nostrum hoden / quod est eiusdem significationis.

CCCCLXXV.

תִּרְצָה Thirtza. Thirsah. Thersa. Thirza. θερσά.

Num.26.33.

ID est, *Placens* vel *suavis*: à רָצָה *velle, placere, propenso in aliquem esse animo*. Quod Græcis est εὐδοκεῖν: item gratum, acceptum & approbatum esse: it. ambulare. רָצוֹן est *benevolentia, favor, gratia, placabilitas*, Gr. εὐδοκία, χάρις. Est hoc nomen etiam proprium Vrbis in terra Jisraelis ab amœnitate sic dictæ Ios.12. & 1.Reg.15. Non longè abscedunt ἀρέσκω, *placeo*, ἀρετή, *virtus*, χάρις, *gratia*, gruß / i. e. *salutatio*.

2.Reg.15.37. רְצִין *Retzin*, voluntas, voluntarius.

1.Par.7.39. רִצְיָא *Ritzjah*, idem.

rus. Vid. Fuller. lib. 6. c. 8. M...

CCC

CCCCLXXVIII.

שׁוּחָם Schucham. Suham. Suham σαμέ. σαμεί.

Num. 26.42.

Fovea eorum, à שׁוּחָה fovea: de quo egimus numer. CCCXXXIV. Sed potest negligi שׁ jamin, & pro eo substitui ſchmol: ut שׂוּחָם ſit *meditatio* vel *loquela eorum*, à שׂוּחַ *loqui ore & corde, meditari, orare, confabulari.* Hoc extat Gen. 24.63. Et egreſſus eſt Iſaac לָשׂוּחַ *ad meditandum aut orandum in agro.* שִׂיחַ & שֵׂחַ eſt *opus, negotium, meditatio, occupatio, eloquium:* unde eſt noſtrum ſagen / ſage / & *ſagio, præſagio.*

CCCCLXXIX.

רֶקֶם Rekem. Recem. Rekem. ῥοκόμ. ῥοκόν. ῥοκόμ. ῥεκέμ.

Num. 31.8.

VNus ex Midianitarum Regibus, quos occiderunt Iiſraëlitæ: à רָקַם *acu pingere, intexere varia fila, diverſorumque colorum, variegare.* Moſes duo vocabula uſurpat מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב & מַעֲשֵׂה רוֹקֵם. ubi LXX. priorem vocem utplurimum vertunt ἔργον ὑφαντοῦ, poſteriorem ἔργον ποικιλτοῦ; ſemel ἔργον ῥαφιδευτοῦ. R. Elieſer dicit, *Rokem* acu fieri, ideoque faciem unicam habere, *Choſcheb* eſſe opus textile, atque ideo duas facies habere. Neque dubium eſt, quin Ital. *ricamare*, Hiſp. *recamare*, Gall. *recamer* ſint originis Hebraicæ: de ijs autem dicuntur, quæ acu fiunt. Vetus interpres utrãq; vocem modò *plumariũ* promiſcuè, modò *polymitũ* vocat. Cap. in hiſt. p. 85. רִקְמָה. veſtis Phrygionica, i. e. acu picta ab autoribus vel

artificibus sic dicta. Inde sunt Rock / & ῥάκος vel ῥῶξ, & Phryx. *Rica* est velum mulieris.

CCCCXXC.

עֲטָרוֹת Hhataroth. Ataroth. Atroth. ἀταρώθ.

Num. 32. 3.

ID est, *Coronæ*, in sing. עֲטָרָה *corona, diadema*, & ex harmonia apertissima linguæ Latinæ & Græcæ τιάρα, *tiara*. Synonymum, idque maximè affine est כֶּתֶר *diadema, corona, cidaris*. כֹּתֶרֶת *capitellum* in columnis. quod sit instar coronæ. R. כָּתַר cinxit. Hinc κίδαρις, *cidaris*: quod insigne erat Regum Persarum fascia cærulæa albo distincta. עָטַר est coronare. Quibus omnibus accedunt nostra krone / krönen / gekrönt.

1. Chron. 2. 26. עֲטָרָה *Hhatarah*, corona.

Iosu. 16. 2. אַרְכִּי עֲטָרוֹת *Arci hhataroth*, longitudo coronarum.

Iosu. 16. 5. עַטְרוֹת אַדָּר *Hhataroth addar*, coronæ potentis.

CCCCXXCI.

שׁוֹפָן Schophan. Sophan. Sopham. Sophan. σοφάν.

Num. 32. 35.

ID est, *Cuniculus*. alias שָׁפָן vel צָפַן (de quo in Tzaphnat num. LIII.) *abscondere*: quia in petris se recondit. סָפַן quoque est *operire, tegere*.

2. Reg. 22. 3. שָׁפָן *Schaphan*, cuniculus.

1. Par. 8. 22. יִשְׁפָּן *Iischpan*, absconditus.

CCCCXXCII.

CCCCXXCII.

שִׂבְמָה Sibma. Sabama. Sibama. σεβαμά.

Num.32.38.

ID est, *Canities multa*, à שׂוּב *canescere*: quod plus est quam זָקֵן *senescere*, ut patet ex 1.Sam.12.2. ubi Samuel dicit: *Ego senui* וָשַׂבְתִּי *& canui*. שָׂב *canus, decrepitus*, שֵׂיבָה *canities*. Per inversionem inde exit nostrum weiß: quod proprium est senum. weissen/ i.e. *canescere*. Directè σέβω, σέβομαι, *colo, veneror*: hoc enim debetur senibus: juxta id: *Coram cano capite assurges*: Lev.19. unde & πρέσβεις dicuntur ab eadem origine. A זָקֵן ablatâ primâ radicali, est *canus*. Alterum ex quo constat שִׂבְמָה est בָּמָה: de quo in Aholibamah, num. CCCLXI.

2.Sam.17.27. שֹׁבִי *Sobi*, canities.

CCCCXXCIII.

נֹבַח Nobach. Nobah. Nobe. Nobah. ναβάν. ναβαυ.

Num.32.42.

ID est, *Latrans*. Es.56. Canes muti non valentes לִנְבֹּחַ *ad latrandum*. Alibi non legitur. Facit huc aliquo modo *baubari* & βαΰζειν: quod à sono esse deductum ipsa pronuntiatio edocet, nempe βαῦ, βαῦ: unde βαΰζειν: quemadmodum à κόκκυξ, κοκκύζειν, à πὶπ, πὶπ, πιππίζειν ap. Lucian.

2.Reg.17.31. נִבְחַז *Nibchaz*, nomen idoli caput caninum habentis. forte Hecate, ut Munsterus & Schindlerus arbitrantur. Forte *Anubis*, Canis ille

liàs referri huc poteſt Græcum λιάζω, *agito, turbo* ut fit in ſubactione. Eſt *Aluſch* x. ſtatio Iiſraëlitarum in deſerto.

CCCCXXCVI.

רִתְמָה Rithmah. Rithma. Rethma. Rithma. ῥαθαμᾶ.

Numer. 33.18.

NOmen xv. ſtationis Iiſraëlitarum in deſerto, à *iuniperis* nuncupata. רֹתֶם eſt juniperus, ἄρκευθος & *geniſta*, à Rad. רָתַם *ligavit, vinxit*: geniſta enim lenta eſt & ad ligamenta peridonea. Græcis hinc eſt ῥάδαμνος, *vimen* aptum ad faſciculos colligandos. *Germen* quoque & gerte & rute / ad R. ſatis propinquant.

Ierem. 50.21. מְרָתַיִם *Merathajim*, juniperi. vide ad h.l. Iunij annotationes.

CCCCXXCVII.

רִמֹּן פֶּרֶץ Rimmon-peretz. Rimmon-peres. Remmon-phares. Rimmonparez. ῥεμβὼν Φαρές.

Num. 33.19.

HÆc decima ſexta ſtatio Iiſraëlitarum in deſerto, à *diviſione mali granati* nomen habet: רִמּוֹן n. eſt malum Punicum, vel malus Punica, pl. רִמּוֹנִים. Rad. eſt inuſ. Habent hinc Græci ſuum ῥοὰ & ῥοιὰ, id eſt, malus Punica, & ῥοὼν, ῶνος, locus conſitus malis Punicis. Propius abeſt Latinorum *ramus*,

gatio. 1.Sam.19.20.

Numer. 33. v. 25. מַקְהֵלֹת *Makheloth*, congregationes.

CCCCXXCIX.

חֲרָדָה Charada. Haradah. Harada. Harada. χαραδάθ.

Numer. 33. 25.

STatio XXII. dicta, à *tremore, commotione, formidine*; חָרַד est *expavescere, timere cum trepidatione, tremere, turbari*: it. *anxium esse & solicitum ex cura & solicitudine*: μεριμνᾶν καὶ τυρβάζεσθαι, quibus verbis apud Lucam de Martha c. 10. 41. usurpatis proprietatem huius Radicis exprimi docet Beza in Notis, ubi ex Quintil. lib. 6. c. 4. declarat, quid sit propriè satagere: sic enim ille: *Afer venustè Manlium Suram multum in agendo discursantem, salientem, manus jactantem, togam dejicientem & imponentem non agere dixit sed satagere*: Hæc eadem Pagninus quoque annotavit, qui etiam Sunamitidis hospitæ Elisæi piam curam & timidam sedulitatem eodem declarari verbo docet 2. Reg. 4. 13. Sic enim ait ibi Propheta: הִנֵּה חָרַדְתְּ אֵלֵינוּ אֶת־כָּל הַחֲרָדָה *Ecce solicita fuisti omni solicitudine.* Nomen חָרֵד est *pavidus, trepidus, tremens.* Respondent his Græca & Latina, *tremo*, τρομέω, τρόμος, *tremor.* ταράττω, *turbo*, ταραχή, *turbatio.* Τάρβος, *terror*: Ὀρρωδέω, *timeo.*

Iud. 7. 1. חֲרֹד *Charod*, stupor, timor.

2. Sam. 23. 11. חֲרֹדִי *Charadi*, tremefactus.

CCCCXC.

תַּחַת Thachath. Thahath. Tahath. καταάθ.

Num. 33. 26.

NOmen stationis XXIII. sumtum est ex particula

assonat ὄζος, *ramus*, & nostrum Ast. R. עָצַר est agitare. גִּבּוֹר est *potens, fortis, robustus, strenuus, cordatus*, à R. גָּבַר *prævaluit, vicit, superavit*. גֶּבֶר *vir*, quæ latina vox per apocopen ab Hebræa manavit. Pulchrè huc quadrant *guberno*, κυβερνάω, κυβερνήτης, *gubernator*: & per metathesin Graff. *Algebra*. i.e. ars hominis excellentis. Virgo quoque & Virago per metathesin literarum veniunt à גֶּבֶר & גְּבִיר. Et *virtus* à *viro*, non *vir* à *virtute*.

Esr. 2.20. גִּבָּר *Gibbar*, vir vel virilis.

1. Regum 4.13. בֶּן־גֶּבֶר *Ben-geber*, filius viri robusti.

Gabriel, Princeps Dei: vel fortis meus Deus.

Tob. 1.16. *Gobrias*, princeps Dei.

De עֵץ arbor extat 2. Samuel 23. v. 8. עֶצְנִי *Hhetzni*, ligneus: & 1. Paralip. 2. vers. 27. מַעַץ *Mahhatz*, i.e. sine ligno.

CCCCXCIII.

פּוּנֹן Punon. Phunon. Punon. φινών. φινώ Phunon.

Num. 33.42.

STatio XXXVI. dicitur *Punon*, id est, gemma vel angulus: qui est פְּנִינָה. At פְּנִינִים sunt *gemmæ, uniones, margaritæ*. Hinc *pinnæ* murorum: πτερύγια, Matth. 4. & finnen/ i.e. vari seu pustulæ, & *grandines* in suillis carnibus: nam & pari modo margaritæ carnibus ostreorum innascuntur.

פְּנִנָּה *Peninna*, 1. Sam. 1. 2. i.e. *Gemma*.

CCCCXCIV.

עַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה Hhalmon-diblathajim. Almon-diblathaim. Helmon-deblathaim. Almon diblathim. γέλμων δεβλαθαίμ.

Num. 33.46.

STatio XL. sonat *occultationem massarum ex ficubus.* עַלְמֹן est *occultatio* vel *adolescentia* : de quo vide Helam & Elymas CXXCIII. דְּבֵלָה est *massa ficuum siccarum*, quæ simul collectæ compressæque efficiunt unam massam ; pl. דְּבֵלִים *palathæ* πάλαθαι seu massæ carycarum, ideo compactarum, & in morem laterum figuratarum, ut diu serventur. Est hinc Germanicum fladen/ Osterfladen / ob similitudinem quam cum palatha ficorum habet. Pertinet huc etiam πλάττειν deducere, formare, figurare.

Os.1.3. דִּבְלָיִם *Diblajim*, palathæ vel massæ carycarum.

Ier.48.21. בֵּית דִּבְלָתָיִם *Beth-diblatha*, domus palatharum ficuum.

CCCCXCV.

עַקְרַבִּים Hhakrabbim. Acrabim. Akrabbim. ἀκραβείμ.

Num. 34. 4.

VEl à scorpionibus vel à spinis dictum esse hunc locum docent Rabbini. עַקְרָב est *scorpio* : ab עָקֵב inserta ר literâ, i. e. *calcaneo* : quia scorpius calcatus ferit & pungit. Vide Jacob num. XXII. De *spinis* verò

idem

idem exponi posse vocabulum ideo arbitrantur: quod acritate sua aculeos scorpionum referant. Conveniunt hîc Græca & Latina σκόρπιος, *scorpio*, *scorpius*, scorpion: item krebs/ Gallicè *escreviſſe*, ob figuræ convenientiam. Asperum spiritum Græcorum in ſ sæpe transire solere observavimus numer. CCCCLXXII. quare nihil mirum, si ע litera, quæ vehementem adspirationem requirit, in ſ hoc loco transierit: ita ut ex עַקְרָב factum sit *scorpius*.

1. Maccab. 5. 3. *Hhakrabbatena* & *Hhakrabbai* populi à scorpionibus dicti.

CCCCXCVI.

כִּנֶּרֶת Cinnereth. Cenereth. Cinereth. χενερέθ.

Numer. 34. 11.

IDest, *Cithara*. aliàs כִּנּוֹר. Græcè κινύρα & κινύρα, à qua nomen sortitus lacus haud dubiè ob figuram & situm. In hunc lacum Jordan influit, ex eoque egressus & satis longum terræ spatium emensus tandem in Asphaltiten sese exonerat: ubi aquas laudatas, id est, totum illum tractum fætificantes & circumcirca oleis, palmis, vitibus succum ministrantes perdit. Porro lacus Cinnereth dicitur in Euangelicâ historiâ mare Tiberiadis, item mare γεννησαρέτ: ibi literam ſ insertam videmus & כ in ג versam: id quod lapsu temporum facile fieri potuit. Hegesippus tradens huius nominis originationem lib. 3. c. 26. *Genesar*, inquit, *dicitur græco vocabulo quasi generans sibi auram aquæ dulcis & ad potandum habilis*. Et mox: *Prætendit autem regio Genesar eiusdem nominis lacum mirabili natura gratiâ & specie pulchritudinis. Nam &*

spon-

CCCCXCVIII.

פַּרְנַךְ Parnach. Pharnach. Parnac. Barnach. χαρνάχ. ἀεχνάχ. φαρνάχ.

Num.34.25.

ID est, *Taurum percutiens.* De פַּר juvencus, taurus, farr/vidimus num. cccxc. in nomine Potiphar. נָכָה est *percutere*: à quo est *neco, icio*, νεκρὸς, νέκυς, *mortuus*: καίνω, *cædo*.

2.Reg.23.29. נְכֹה *Necho*, percussus.

CCCCXCIX.

אַרְגֹּב Argob. Argob. ἀργόβ.

Deut.3.4.

ID est, *Gleba terræ* vel *glarea*, quæ Hebræis est רֶגֶב. quam vocem propriè notare ajunt locum in valle conjunctum torrenti, qui plerunque silicibus abundat. vel terram sabulosam: qualis fuit hæc regio: quæ cessit tribui Manassis trans Iordanem. Deut. 3.v.4.13.14. 1.Reg.4.13. & sexaginta habuit urbes munitas. Alij *cretam*, alij *lutum* esse volunt, ex quo vasa fiunt: quo sensu ei respondet *argilla*: it. *grumus*.

D.

שִׂרְיֹן Schirjon. Sirjon. Sirion. Sarion. Sirion. σανιώρ. σαριών.

Deut.3.9.

CHermonem montem, qui circa Cæsaream Palæstinæ situs est, à Tzidonijs *Sirionem* vocari dicit magnus Legislator, ab Emoræis autem *Schenirem*: tam diligens nominum propriorũ observator est.

[illegible]

congrunt pu[illegible]

[illegible] qui no[illegible]

[illegible] Est [illegible]

[illegible] nentio Ioh. 4. [illegible]

[illegible] tam [illegible]

[illegible] Nem[illegible]

mu[illegible] extruxe[illegible]

Samaritas [illegible]

rosolymitan[illegible]

næus Vir eximius, de Republica Hebræorum cap. 16. lib. 2.

1. Sam. 27. 8. גִּרְזִי *Girzi*, securis.

DII.

זַבְדִּי Zabdi. Sabdi. ζαμβεί. ζαβδί.

Ios. 7. 1.

ID est, *Dos* sivè *dotatus*. זֶבֶד *dos*: cui nostrum gifft / mitgifft / satis respondet: it. *dos*, δόσις & stifft / stifften. זָבַד. R. est *dotare*. Gen. 30. 20. זְבָדַנִי אֱלֹהִים אֹתִי זֶבֶד טוֹב i. e. *dotavit me Deus dote bonâ*. Cognatum est נָדַב liberalem esse.

1. Par. 27. 6. עַמִּיזָבָד *Hhammizadab*, populi dos.

1. Reg. 4. 5. זָבוּד *Zabud*, dotatus.

2. Reg. 12. 21. יוֹזָבָד *Iozabad*, Domini dos.

2. Reg. 23. 37. זְבִידָה *Zebidah*, dotata.

1. Chron. 2. 36. זָבָד *Zabad*, dos, vel procus: ut placet Capello, qui Iehozabad per Dei procum reddit, ad annum 3151. in Historiâ. *Sic hominis*, inquit, *impiam mentem piis nominibus obtegunt*.

Matth. 4. 21. זַבְדִּי *Zabdi*, Zebedæus, dotatus.

DIII.

גִּבְעוֹן Gibhhon. Gibon. Gabaon. Gibeon. γαβαών.

Ios. 9. 3.

ID est, *Collis*. appellativè גֶּבַע, i. e. *collis*: unde κόμβος locus editus. Vrbs erat tribus Benjamin in colle extructa, quæ 1. Sam. 14. dicitur גִּבְעָה Gibhha vel Gibea. Hinc גְּבִיעַ *scyphus* à similitudine: unde est & Latinis *gabata*: & מִגְבָּעוֹת *mitræ*, propter eandem caussam. Affine est קוֹבַע *galea*, à קָבַע *rapere, vim inferre*.

pretium ...

runt *Cyperum* arbōrum ...

hominem reficiat, & fætores arceat. כַּפֹּרֶת, i.e. *tegmen* ferè coincidit cum nostro *paret*: *kober* corbis, in quem aliquid abdimus כְּפִיר *leunculus* à latendo. כְּפוֹר *crater, pelvis*, item *pruina*. כְּפִיר *villa*, &c. Reddatur Cephira per *leunculum* aut *propitiationem*.

Matth. 4. 13. כְּפַר־נַחוּם *Capernaum*, i.e. villa consolationis.

Actor. 11. v. 19. *Cyprus*, à כֹּפֶר *pretium*: ut sit *pretiosa*. A cupro dictam vult Plinius l. 33. c. 5. unde nobis & alijs linguis *kupffer*.

1. Maccab. 7. 31. *Cephar-salma*, villa scalæ.

DV.

אֲדֹנִי צֶדֶק Adoni-tzedek. Adoni-sedec. ἀδωνισεδέκ. Adonizedek.

● ἀδωνιβεζέκ.

Ios. 10. 1.

ID est, *Domini justitia*, vel *Dominus justitiæ*. De צֶדֶק vide num. cxxcv. in Melchitzedek. אָדוֹן est Dominus: à Rad. inus. à qua est אֶדֶן *basis, fundamentum*: Dominus enim seu paterfamiliâs suæ quisque domus fundamentum est, quo sublato familia confestim dissipatur. Ab hac Rad. Athenienses dicti sunt quasi *Domini*, vel ab Ἀθήνη Minerva, quam ceu *Dominam* colebant, & Dominam suam nuncupabant ab אָדוֹן. Non dubium est *Dynasten* quoque hinc dici, & *ædes* (ab אֶדֶן) in quibus δύναμιν suam exercet paterfamiliâs.

2. Sam. 3. 4. אֲדֹנִיָּה *Adonijah*, dominator Dominus.
Iud. 1. 6. אֲדֹנִי בֶזֶק *Adoni-bezek*, Dominus fulguris.
2. Reg. 20. 12. בַּלְאֲדָן *Baladan*, absque imperio.

2.Sam.2.24. [illegible]

Iof.15.26. אֲמָם *Amam*, mater eoru[illegible]

DVIII.

לָכִישׁ Laiſch. Lachis. Laciſch. Lachis. λαχεῖς. λαχάς.

Ioſ.10.3.

ID eſt, *Ambulans* vel *vadens* eſt. Componitur ex R. הָלַךְ vel יָלַךְ (ſunt enim ſynonyma) *ambulare, ire, venire, proficiſci, tendere:* unde הֲלִיכָה *via, iter, veſtigium, greſſus, inceſſus:* הֵלֶךְ *viator*; unde Helotæ, i. e. *advenæ*, qui medij erant inter ſervos & liberos apud Lacedæmonios. Proximant huc etiam wallen/holen/abholen/& ἰάλλω, *mitto*, ἀλύω, *oberro*, λαγνύω, *fugio*, λαγωός, *lepus*, à velocitate curſus quaſi levipes: & *lego, ablego.* De יֵשׁ *eſt* vel *exiſtit* require in Eliſchah numer. CCXXIIX.

DIX.

עֶגְלוֹן Hheglon. Eglon. Eglon. ὀδολάμ.

Ioſ.10.3.

NOmen עֵגֶל eſt *vitulus* propriè plauſtralis: nam עֲגָלָה ſignificat *plauſtrum*, & מַעְגָּלָה, unde *magalia* dicta ſunt & noſtrum wagen/locum caſtrorum wagenburg/vel viam plauſtris tritam, quam actum vocant Jureconſulti. R. non eſt in uſu. Facit huc noſtrum Gaul/ & γυλιός vel γύλιον plauſtrum. Toar עָגוֹל eſt *teres, rotundus*: ex quo nobis ceſſit kugel/ kögelen. Ad vituli notationem quadrat ἀγέλη grex.

Ezech.47.10. עֵין עֶגְלַיִם *Hhen-hheglajim*, fons vitulorum.

2.Sam.3.5. עֶגְלָה *Hhegla*, vitula.

R.

exercere. Planè hinc videtur origine

hern/& per metathesin βαζκαίνειν, ut & fa

DXIII.

עֲנָב Hhanab. Anab: Anab. ἀνώβ. ἀναβώδ.

Iof. 11. 1.

NOmen urbis vel loci prope Eſcol: ubi botrus fuit exciſus ab exploratoribus, Num. 13. עֵנָב eſt *uva quæ eſt in racemo*: vel certè *granum ſeu acinus uvæ*; pl. עֲנָבִים *uvæ*. In *uva* lit. ב eliditur; quæ tamen ſervatur in οἶνος, *vinum*, Wein. Propinquum his quoque eſt πίνω, ubi rurſum *n* deficit in *bibo*: & *obba* vel *ubba* eine zeche/ ab *ob* & *bibo*: *ad obbam accedere*, zur zeche gehen.

1. Par. 4. 8. עָנוּב *Hhanub*, uva.

CXIV.

גַּת Gath. Geth. γέθ. Gath.

Iof. 11. 22.

ID eſt, *Torcular*. Hinc גִּתִּית inſtrumentum Muſicum, cuius in Pſalmorum epigraphis crebra eſt mentio, à forma torcularis, quam repræſentabat, ita dictum. Aliter Iunius, in frontiſpicio Pſalmi 8. *Ad Gittæa*, inquit, *inſtrumenta, quibus utebantur poſteri Ieduthunis tertiæ Muſicorum claßis: ex quorum gente erat Obed Edom Gittæus & familia eius*, 1. Chron. 16. 38. *Dicuntur autem Gittæa, quia penes hanc familiam Gittæam aſſervabantur, & ab ea ſuo tempore pro miniſterio ſacro fratribus Muſicis ſubminiſtrabantur, ut docet locorum comparatio*, 1. Chron. 9. 28. & 26. 20. Hæc ille. Alludunt huc *cadus*, quo ſuccus accipitur vel ſervatur.

Eſt. 2. v. 21. בִּגְתָן *Bigtan*, in torculari: vel cibum dans.

Eſt. 1. 10. אֲבַגְתָא *Abagta*, pater torcularis.

ſito
illa maxime obvia
nem vel circumciſionem vineæ expo

[illegible] CCCXCVI.

[illegible], sæpissi-
me [illegible] A מוּל mu-
[illegible] expressa carnis
& vino [illegible] maria. Prov.
[illegible] lum; μόλυν,
[illegible] amputo.
[illegible] angustiæ
vel [illegible]

[illegible] Carmel, habitatio
loci [illegible]

[illegible] Sichor.

A [illegible] Nilum exponunt. [illegible] nem esse di- cit, qui per [illegible] in Sirbonim paludem in[illegible] terra promissa dis- terminat. A[illegible] nam & ipsi Ægyptij quasi [illegible] dicti sunt à fusco seu vulturino [illegible] *nigrescere, nigrum esse*: à quo [illegible] aurora: quia tunc cælum [illegible] Consonant *scurum & obscurum* [illegible] Nilum ho- dieque Nigrum [illegible] aurora Mu- sis amica est, [illegible] בִּקֵּר *inquisivit, scrutatus est*: [illegible] inter se con- ciliantur.

1.Par.8.2[illegible], mane seu aurora Domini.

1.Par.8.8 [illegible] m, nigri.

1.Par.2.25. [illegible] *Aschur*, denigratus.

DXX.

פִּסְגָּה Pisga. Pisgah. Phasga. Pisga. Φασγά.

Iof. 13. 20.

ID est, *Collis*, ficut גִּבְעָה. R. פָּסַג est *munire, roborare, fortificare seu attollere in muros*, ut inftar collium eminĕant propugnacula, turres & palatia magnifica. Satis huc quadrat paften/verpaftenen. item veft/veftung/bevestigen: & πάγος, *pagus*, locus eminens.

Deut. 3. 1. אַשְׁדוֹת פִּסְגָּה *Aſchdod-piſgah*, effuſiones collis.

DXXI.

בָּטְנִים Betonim. Betonim. Betonim. Βοτανίμ.

Iof. 13. 26.

ID est, *Ventres, uteri.* בֶּטֶן venter. Per translationem fumitur pro *medio* cuiufque rei, eò quod venter eft in medio corporis. Non abludit hinc wanft: & ἔντερον, *venter*: ἔντερα, *interanea*: unde *extentero*: item *abdomen*. Νηδὺς, ύος, venter eft Græcis, νηδύια, *inteſtina*, βδένειν & βδέννυσθαι apud Suidam eft ventrem laxare. Cevallerius: Germani (inquit) Botin (Büttinge/Bötinge) vocāt avellanas: quæ vox ab Hebraica non abludit: בָּטְנִים *fructus terebinthi, pina*. Idem monet כְּרֵשׂ vel כְּרֵס effe, quod Germani dicunt kröß / gekröſe: fanè ventrē interiorem feu inteftina illud notat: & inde verbum quadratum כִּרְסֵם *implere ventrem, devaſtare*.

Iudit 1. 9. *Batanæa*, ventrofa.

Jof. 19. 25. בֶּטֶן *Beten*, venter.

DXXII.

IDem ...
ſignificat ...
bora ...

ficare, multiplicare. Obviant Græca & Latina: *os*, antiquè *oßum*: & ὀστέον, οὖν: & Ochs / à robore ossium & cornuum: *στομόω, roboro, fortifico*. Forte etiam σῶμα hinc venit: nam עֶצֶם sæpe rem ipsam seu substantiam notat.

Iof.15.29. עָצֶם, *Hhatzem, robur, os, fortitudo.*

DXXIV.

בֵּית עֲרָבָה Beth-hharaba. Beth-arabah. Beth-araba. BethAraba.

Βαιθαρά. Θαραβά. Βαιθάραβα

Iof.15.6.

ID est, *Domus corvi*: עֹרֵב *corvus*, κόραξ, *corax*. ubi harmoniam statim deprehendis. Potest etiam exponi *domus fidejußionis, vel planitiei*, vel *salicis*, vel *suavitatis*, vel *vespertina*: non est enim Radix apud Hebræos, quæ tam latè pateat: adeo ut ipsi Rabbini decem & plures numerent eius significationes: ex quibus generalis ea est, quæ mixtionem vel congruentiam significat. עֶרֶב est *vespera* ab ambiguo discrimine lucis & tenebrarum: unde & *erebus*, ἔρεβος: item *negotiatio* propter injustitiæ & justitiæ commercium, de quo Eccles.27.2. *Inter compages lapideas pangitur clavus, & inter venditionem atque emtionem peccatum ultrò citroque teritur.* עֵרָבוֹן est ἀῤῥαβὼν *arrhabo* vel *arrha*: eminet enim inter alias Radicis significationes ea, quæ fidejussionem notat, quam etiam Pagninus primo loco ponit: ac proinde per anastrophen nos inde bürg & bürgen / sculpere possumus. עֲרָבִי, *Arabs*, ἄραψ. Ad *fidejußionem* trahi possunt nostra bürge / bürgen / borgen.

Iud.

Iof.19.verf.42. עִיר שֶׁמֶשׁ *Hhir-fchamefch*, civitas Solis.

Iud.13.24. שִׁמְשׁוֹן *Schimfchon*, parvus Sol.

DXXVII.

עַכְסָה Hhachfa. Achfah. Axa. Achfa. ἀσχάν.

Iof. 15.17.

Filia Calebi ab *ornamentis pedum*, vel à compedibus nomen fortita. עֶכֶס eft *compes*, Prov.7.22. item *ornamentum tinniens*, quod in pedibus fuis ferunt mulieres. Efa.3.18. Græci περισφύριον dicunt. Narbonenfes mulieres crepitacula, quæ in tripudiis adhibentur tibiis, vernaculè vocant *Cafcavels*, ut teftatur Mercerus in Lexico Pagnini. Satis commodè huc refertur fchuch / σκέλος, *crus*, fchenckel. Chaldæis eadem vox *crepidam*, *calceum*, *perifcelidem* notat: ex quo σίκχας calceamenti genus : & *foccus*, focke/fchuch. Poteft etiam *Hhachfa* exponi per removit: de quo in Iohhela, nu. DCCXLVIII. & חָסָה *texit*, item *fperavit*: de quo in Pinchas LXXXIV.

Iudith 8.1. עַכְסַי *Hhàchfai*, compeditus.

DXXVIII.

קַבְצְאֵל Kabtzeel. Cabféel. Kabfeel. καβσεήλ. καβσήλ.

*Iof.*15. 21.

ID eft, *Congregatio Dei*. קְבֻצָה eft *congregatio*. קִבּוּץ Kibbutz Grammatici punctum appellant, quod collectis & contractis labiis proferatur, ut *u* Gallicum, à Rad. קָבַץ *congregavit* : quæ Radix latiffimè patet, & de quavis congregatione accipitur. Faciunt

DXXXI.

טְלָם Telem. Thelem. Telem.

τελέμ.

Iof. 15. 24.

NOmen טָלֶה *agnus* est Esa. 65. 25. *Lupus & agnus pascentur pariter.* At טַל, i.e. *ros*: unde potest reddi etiam, *ros eorum*. R. טָלַל est *operire, tegere*: quia ros operit terram: ut lana agnum. Hinc *tutulus* operimentum capitis. טְלָאִים, i.e. *agni*, extat in plurali numero, quo fit ut R. faciant טָלָא, sed inusitatam: à qua tamen est טָלוּא, i.e. *maculis tanquam rore respersus*. Gen. 30. 32. Referatur huc ταλάσιον, *lana*: ταλασία, *lanificium*. ταλάσιος, *lanifex*: A טָלַל est nostrum *dielen* / *asseribus contegere*. Imitatur טָלֶה, i.e. *agnus*, vocem balantium ovium, quæ est *bleh* vel *bleh*: unde *balare* verbum manavit.

Esr. 2. 42. טַלְמוֹן *Talmon*, ros præparatus.

1. Sam. 15. 4. טְלָאִים *Telaim*, agni.

2. Sam. 3. 4. אֲבִיטַל *Abital*, pater roris.

Iudith. 2. 12. *Bet-ulia*, domus ovis, alibi tamen per virginem exposuimus, à בְּתוּלָה.

DXXXII.

חֲדַתָּה vel חֲדָתָה. Hadathah. Chadattha. Hadata.

Iof. 15. 25.

ID est, *Læta*: à חָדָה *gavisus, lætatus, exhilaratus est*: apparet cum *gaudere* planissime convenire: & γηθέω, i.e. *gaudeo*: ἥδομαι, *delector*: χαίδομαι, *gaudeo*.

Esr. 2. לוֹדְחָדִיד *Lodechadid*, nascens, gaudens.

DXXXIV.

בְּזִיוֹתְיָה Bitzjothja. Biziotheia. Baziothia. Bizjothia. Bisiothia.
ἐζεζυθία. βιζιωθία.

Iosu. 15. 28.

ID est, *In oliva Domini.* בּ est nota præpositionis *in.* Nomen זַיִת *oliva, olea* arbor nempe & fructus: it. *olivetum.* De יָה num. L X. A זַיִת potest esse κότινος, *oleaster*: qui etiam Latinis est *cotinus*, i.e. olea sylvestris. *Sais* inventrix olivæ habebatur pro *zais.*

Est. 9. 8. יְזָתָא *Iezatha.* oleum vel olivetum.
Esr. 2. 8. זַתּוּא *zattu*, olivetum.
1. Par. 26. 22. זֵיתָם *zetam*, oliva eorum.
1. Maccab. 6. 19. *Beth-zetha*, domus olivæ.

DXXXV.

צִקְלַג Tziklag. Siclag. Siceleg. Ziklag. σικελεγ.

Iosu. 15. 31.

ID est, *Effusio vel coarctatio mensuræ aut sextarij.* Componitur ex verbo צוּק quod *premere, coarctare, opprimere* significat: מָצוֹק & צוֹק *angustia, pressura*: vel ex verbo יָצַק *fudit, effudit*: sicut צֶקֶק. Ad fusionem quadrat schencken / auß vnd ein schencken: item sincken. Ad pressuram ein Zuck: צִיקָה enim est *tortura.* Huic affine est אָזִיק *catena.* לוֹג nomen alterum, quo cum combinatur Tziklag, est *sextarius* seu mensura parva, continens sex ova: cui consonant legel / *lagena*, λαγήνιον vel λάγηνος.

לבא L...

ID est *Leana.* ...
ystis nominib...
Deducunt aliqui...
quasi cordatum ...
nim, leo cæteris ...
Prov. 30.30. *Leo ro...*
gredimur metu cujusq...
leo, leana. A לבב est ...
φιλία, &c. Cæter...
Hebræos, ut doce...
cap. xi. §. 20. ...
Cocceius p. 328. in...

Ios. 19.6. באור...
rum.

Matth. 10, 3. *Le...*

Iud. 1. 31. אחלב ...
tris.

1. Reg. 4. v. 9. ...
corda.

צרעה Tzo...

rea...

ID est *Scabies, lepra,* ...
sus. R. non est in usu. Conc...
Græco & Latino ψώρα, *psora,* & fere cu...
... trago.

Krebs. Ex eodem fonte manat צִרְעָה *scarabaeus*: ut vel vocis similitudo declarat: à qua non longè recedit *crabro*, Hornis.

1.Chron.2.53. צָרְעָתִי *Tzorhhathi*, leprosi.

Iudit.4.3. *Tzorhham*, leprosus.

DXXXVIII.

זָנוֹחַ Zanoach. Zanoah. Zanoe. Sanoah. *Ζανώ.*

Iosu.15.34.

ID est, *Abjectio, abominatio*, à זָנַח *elongavit, abominatus est, amovit, procul submovit, repulit*. Ab hoc est Lat. *sino*, & χαυνόω, i.e. *laxo, remitto*.

DXXXIX.

שׂוֹכֹה Soco. Sochoh. Socho. Socho. *σωχώ.*

Iosu.15.35.

ID est, *Ramus* vel lignorum potius ac frondinum perplexitas, à שׂוֹכָה, unde ὄχος, *ramus*. Est locus à spineto vel frondositate dictus, ut docet Mercerus in Rad. שׂוּךְ, i. e. *sepire propriè vepribus*: unde מְשׂוּכָה (quod etiam per ס in medio scribitur) *sepes, maceria, vepretum, senticetum, dumetum, spinetum*. שֻׂכִּים *sunt pali praeacuti*, quibus sepes construuntur. Ab hoc est nostrum Stecken/Zaunstecken: & *sica*, i. e. pugio acutus: sic שִׂכִּים & שֻׂכִּים redditur per *cultros*, seu *palos praeacutos*. Num.33.55. Prov.23.2.

1.Sam.19.22. שֶׂכוּ *Sechu*, ramus vel vallatio.

Dan.1.7. מֵישַׁךְ *Meschac*, aquas sepiens. Vel trahens, prolongans, à מָשַׁךְ num. CCXIII.

M

barathrum, præcipitium, exponunt:

matiſmum ex גדר formari, & per φραγμὸν

χ@, à quibuſdam exponi aſſerit. Ipſe verò ea voce *ſpeluncas gradatas* notari ait, quarum Arabia & Ituræa olim plena fuit: adeo ut reperta ſit teſte Strabone lib.16. Geogr. quæ 4000. hominum recipere potuerit. Oriuntur gitter/gatter/ & ἕρκ@, i.e. *ſeptum*, & *hortus*, garten/Gallis *jardin*. גְּדֵר, i.e. *ſeptum*: & gerade: talia enim ſepta eſſe oportet. Γάδειρα, *Gadera* vocabulum Pœnum eſt, inquit Geſnerus in Onomaſtico, quod *ſepem* ſignificat: eò quod in morem ſepis circumdetur. Ruffus Avienus:

Pœnus quippe locum Gadir vocat undiq; ſeptum.

Eſt urbs in Gadibus, & ipſa inſula eccui non nota?

Ioſ.15.58. גְּדוֹר *Gedor*, murus.

1.Chr.2.52. בֵּית גָּדֵר *Beth-gader*, domus maceriæ vel muri.

Ioſ.15.36. גְּדֵרֹתַיִם *Gederothajim*, muri.

Marci 5.1. *Gadareni*, i. e. murales, parietini.

DXLII.

חֲדָשָׁה Chadaſcha. Hadaſah. Hadaſſa. Hadaſa. ἀδασά.

*Ioſ.*15.37.

ID eſt, Novitas aut *menſis*, qui Hebræis eſt חֹדֶשׁ, ſic appellatus, quod in eo innovetur Luna. Eodem nomine gaudet apud Hebræos primus dies cuiuſque menſis, qui Neomenia eſt Græcis, Latinis Calendæ. חָדָשׁ eſt *novus*. Verbum חִדֵּשׁ eſt *renovare, inſtaurare*. unde τάσσω, i.e. *ordino*, ſetzen/ſatzung/*ſtatuo, ſtatutum*. Varro libro 5. de Ling. Lat. *Idus* per *innovationem dierum* exponens, nos ad R. חָדַשׁ manuducit.

2.Sam.24.6. חָדְשִׁי *Chodſchi*, novus.

1.Par.8.9. חֹדֶשׁ *Chodeſch*, menſis.

... on. Chebbon.

... ow.

... vel *extingui*: & di-
... eo, quod ardet,
... fieri potest, no-
... cendium extingui-
... *extinguere*. Vide inf.
... us.
... orum sc. civilium.

... hmam: Lehe-

Jo ...

... est *rape-*
... *extorquere* : unde
... significata, quæ no-
... Pulchrè huc
... *unguibus discerpo*,
... schmehen/
... *sce-*
... habent *Lachmam*,
... *Lehemam*: sed

Apoſtoli ex Epiſtola ad Philippenſ

Deus venter est. דָּגָן enim est *frumentum*: ex quo δάκνω, *edo, rodo*. De Dagone si quid exquisitum cupis, adi Seldenium de Dijs Syris Syntag. 2. c. 3. De Beth, i. e. *domus*, vide num. XXVI.

DXLIX.

עֶתֶר Hhether. Ether. Ether.

αἰθέρ.

Ios. 15. 42.

ID est, *Oratio* sive *deprecatio*, à עָתַר *supplicare*, *rogare*, *deprecari*: item *placere, complacere*. In Niph. נֶעְתַּר *exaudire preces, placari*. עֲתָרֶת oratio. Pertinet huc ἐρωτάω, i. e. *rogo*, & θρῆνοι, *threni*, threnen. Rabbini monent, radicem hanc propriè insinuare precum multitudinem & assiduitatem: quò facit ἀθροίζω, *coacervo*: & *caterva*.

Soph. 3. 10. עֲתָרַי *Hhatharai*, multitudo seu divitiæ meæ.

DL.

עָשָׁן Hhaschan. Asan. Asan.

ἀασάν.

Ios. 15. 42.

ID est, *Fumus* vel *fumans*. עָשָׁן & עָשֵׁן fumus, à עָשַׁן fumavit, & per transl. *iratus fuit*. Per inversionem elicis hinc *nasus*, quo & fumus percipitur, & iratorum affectus produntur, & ipsa *ira* in scripturis indigitatur.

1. Samuel 30. vers. 30. כּוּר עָשָׁן *Cor-hhaschan*, fornax fumi.

DLI.

נְצִיב Netzib. Nesib. Nezib.

νεσείβ.

Iof.15. 43.

ID est, *Tumulus, cumulus, statua.* Legitur hac forma, Gen,19,26, de uxore Lothi: *Fuit tumulus salis*: vel *Versa est in tumulum salis.* Illius enim, inquiunt Rabbini, ossa sulphure exusta sunt, quod salem admixtum habuit, sicut scriptum est Deut. 29. 23. *Sulphur & sal secundum subversionem Sedom.* Seu ut Iunius vertit: *Sulphure & sale exusta tota terra eius.* Præterea נְצִיב est *capitaneus, princeps, præfectus.* R. est inus. nisi sit נָצַב *stetit*: de qua in Tzibhhon num. CCCLXIII. Hinc est steiff / erectæ enim stant statuæ : item stamm / stab / &c.

Tob.11.19. *Nitzba*, cumulus.

DLII.

קְעִילָה Kehhila. Cheilah. Ceila. Regila. κελαί. κεϊλα.

Iof.15.44.

ID est, *disrumpens, crucifigens, suspendens* sive *distendens eam*: à יָקַע vel יָעַק vel נָקַע, quæ omnia usurpantur de membris divulsis, distentis, luxatis, seu ut Ep. ad Hebr. cap. 11. loquitur, *tympanisatis*; de cuius loci expositione vide Hieronymi Magij scriptum doctissimum de equuleo. Faciunt huc recken / rencken / hencken / hangen / hincken: & ἄγχω, *strangulo.* לָה est affixum fæm. gen. sing. num.

DLIII.

DLIII.

ארב Arab. Arab. ἐρέβ.

Iof. 15. 52.

ID est, *Insidians, insidiosè & clam ex insidiis prorumpens*, ab ארב, unde אֶרֶב insidiæ. Non longè abeunt rauben/rauffen/raffen/rapio, *ἁρπάζω, harpyia*, &c.
Os. 10. 14. אַרְבְּאֵל *Arbeel*, insidiæ Dei.
2. Sam. 23. 35. אַרְבִּי *Arbi*, locusta, vel insidiæ.
1. Reg. 4. 10. אֲרֻבּוֹת *Arubboth*, insidiæ.

DLIV.

אשען Eschhan. Eschehan. Esan. Esaan. Esean. ἀσάι. ἐσάι.

Iof. 15. 52. 51.

ID est, *Innixus* vel *sustentatus*: à שָׁעַן *inniti, hærere*, מִשְׁעָן *scipio, baculus*, (sic dictus quod illi homo innitatur) *fulcimentum, sustentaculum*. Trahi huc potest *σανίς*, i.e. *tabula, asser*, cui innitimur vel inambulamus: item *nisus* per inversionem Radicis.

DLV.

חמטה Chumta. Humdah. Athmatha. Humda. ἀμματά.

Iof. 15. 54.

ID est, *Lacerta*, aliàs חֹמֶט, *limax, testudo, cochlea terrestris*. Hinc est *mador, madidus*, & *μαδάω, madeo, μαδός, lævis*, & nostrum moder: ex madore enim & putredine limax nascitur: quo cum facile conciliari potest

est made/i.e. vermis ex putri ebulliens. Quidam argutè reducunt nomen חֹמֶט ad חָטַם *reponere*, *recondere*: eò quod testudo intra domum suam semper se contineat.

DLVI.

יִזְרְעֶאל Jizrehhel. Izreel. Jezraël. **Jesreel.** ἐζραέλ. ιεζρεέλ.

Ios. 15.56. *al.* 55.

ID est, *Semen Dei*. זֶרַע est *semen*, à זָרַע *seminavit, sevit*. Summa hîc est linguarum convenientia. σπείρειν, **sprehen**/*serere*. זְרוֹעַ *brachium*, βραχίων, **arm**/ quo ferimus. Hinc Zerubbabelem quasi *satum* (זְרוּ sicut יְשׁוּ pro זְרוּעַ) *in Babylone* dictum vult Theophylactus. Philoni est ex זֶה, רַב *princeps* vel *magister*, & *Babel*, q.d. *Iste princeps Babyloniæ*.

DLVII.

יָקְדְעָם Jokdehham. Jocdeam. Jucadam. **Jakdeam.** ἰεκδααμ.

Ios. 15.65.

ID est, *Incendium* vel *ustio populi*. De עָם i.e. *populus* egimus in Benammi XVII. Verbum יָקַד est *urere, comburere*: יְקֹד *ustio*: מוֹקֵד *focus, incendium*. Oriuntur hinc **zünden/anzünden**/*accendere, incendere*: & ζέω, *ferveo*; it. *candeo, candesco*: καίω, i. e. *uro*.

DLVIII.

אֶלְתְּקֹן Elthekon. Elthecon. **Elthekon** ἐλθεκέν.

Ios. 15.59.58.

ID est, *Dei directio, Dei præparatio*. תָּקַן est *dirigere, componere ad æqualitatem vel rectitudinem convenientiamque*

que redigere. תקון correctio, emendatio. Exiſtunt hinc τέχνη, i. e. *ars*: δίκη, *juſtitia*: taugen / tügen / tugend / tüchtig / *dexter*, *dexteritas*. Syris תקן eſt ſarcire: unde Gallis *rataconner*, i. e. reſarcire.

Ioſ. 19. 44. אֶלְתְּקֵה *Eltekeh*, Dei directio.

DLIX.

תַּאֲנַת שִׁלֹה Thaanath-ſchillo.

Thaanath-ſiloh. Thanathſelo.

Thaenath-ſilo. θηναθσηλῶ.

Ioſ. 16. 6.

ID eſt, *Ficum diripiens*, vel *ficum arborem decorticans*. De שָׁלַל egimus in nomine Maher-ſchalal-chaſcbaz, numer. cxcv. תְּאֵנָה eſt *ficus* arbor juxta & fructus. Quia *t* & *s* inter ſe facile & frequentiſſimè permutantur, non aliena hinc ſunt σῦκον, *ficus*, feigen. Græcis ἀθλωᾶ & ἀθλωαία eſt *oliva*: unde Αθήνη, *Minerva* olearum inventrix dicta eſt. Non eſt abſurda talis commixtio vocum: præſertim cum fici quandam ſpeciem olivæ perſimilem eſſe tradat Plin. lib. 15. c. 18.

DLX.

נַעֲרָתָה Nahharatha. Naaratha.

Nahara. Naaratha. ναaραθά.

Ioſ. 16. 7.

ID eſt, *Puella* vel *juvenis*. נַעַר eſt *puer*, נַעֲרָה *puella*, & נְעוּרִים forma plurali *pueritia*: quę cum Græco νεαρὸς & νεαρότης planè conſpirant. Rad. נָעַר eſt *excutere*, *rugire*, *in præceps ferri*: id quod familiare eſt pueris & juvenibus, *cereis in vitium flecti*, & nimium ſæpe temerarijs: ut haud injuria ijs

noſtrum

I, Macc

DLXIII.

צֵלַע Tzelahh. Selah. Sela. Zela. σηλαλέφ. σηλαελάφ.

Ios. 18. 28.

ID est, *Costa, latus, axilla*: item *exedra, valva, tabula* & *latus cuiusque rei*. Ortum ex eo suum prodit nostrum achsel/ & *axilla*. צֵלַע est *claudus*, dictus à lateris inclinatione: quare & per *claudum* reddi potest nomen præsens.

DLXIV.

בְּתוּל Bethul. Bethul. βαθὺλ.

Ios. 19. 4.

VIrgo Hebræis est בְּתוּלָה matura scilicet & nubilis πῶλη Græcis. בְּתוּלִים est pl. numeri tantum, & sonat *virginitates*, capiturque metonymicè pro signis virginitatis, Deut. 22. 14. Non inveni in eâ בְּתוּלִים. Per allusionem huc quadrat *petulans* & *petulantia*, quæ puellis nupturientibus est familiaris: & βαθαλίζω, *mollem vitam ago*, βάθαλος, *mollis, effœminatus*. Perlepida est Emanuelis Tremellij conjectura: qui vocem Bethulah combinare solitus est ex ב *in* & תָּו *signum* & לָה pronomine fœminino: ut notetur integra, intacta & quasi consignata, quæque suæ integritatis notam gerat in seipsa.

Iudith. 2. 12. *Bethulia*, virgo.

nim eſt,qu[illegible] poſt a[illegible]
quitur.

DLXVII.

מַרְעֲלָה Marhhala. Maralah. Merala **Mereala**. μαειλά.

Ios.19. 11.

ID est, *Stupor, confusio, tremor* propriè ebriorum, *temulentia*, quas significationes habent nomina appellativa רַעַל & תַּרְעֵלָה. Verbum in Hophal הָרְעַל est *stupore affici, veneno soporifero consopiri, tremefieri*. Facit huc *rigesco, obrigesco*, sc. tremore & horrore. Græcis βρύλλω est *inebrior, crapulor*.

Esr.2.2. רְעֵלָיָה *Rehhelajah*, sopor Domini.

DLXVIII.

כִּסְלֹת תָּבֹר Cisloth-thabor. Chisloth-thabor. Chaseleth-thabor. **Gisloth-thabor**. ἰχασαλὼθ θαβώρ.

Ios.19.12.

ID est, *Temeritates electionis*: vel, *fiduciæ puritatis*. De כֶּסֶל vide Cislon, num. CCCCXCVII. תָּבֹר est ex R. בָּרַר *eligere* & *mundare*: id quod ad mysterium gratuitæ nostræ in Christo electionis pulcherrimè appositissimeque transferri potest: mundando enim Deus nos eligit, & eligendo mundat: in electione sua dignos non invenit sed facit. בַּר est *purus*: *puritas*. Apparet Latinæ linguæ συμφωνία, in *purifico*, *purus*, pur/&c. בִּירָה aula, palatium, basilica, propter munditiem & splendorem, quo talia nitent loca.

Iud.7.24. בֵּית בָּרָה *Beth-barah*, domus electa vel pura. Hanc vocem eandem esse volunt nonnulli cum Bethabora Ioh.1.28.

Iof. 19. v. 34. אַזְנוֹת תָּבוֹר *Aznoth-tabor*, aures electionis.

Ier. 2. 22. בּוֹרִית *Borith*, (ut habet Vulgata) i. e. ſapo, vel herba, quâ panni lavantur & mundantur.

2. Sam. 20. 15. בֵּרִים *Berim*, electi.

1. Par. 7. 36. בֵּרִי *Beri*, electus meus.

DLXIX.

דַּבֶּשֶׁת Dabbeſchet. Dabbaſeth. Debbaſeth. Dabbaſeth. δαβασθαί.

Iof. 19. 11.

ID eſt, Melliflua: à דְּבַשׁ *mel*, & quęvis alia fluens dulcedo. Hinc dapſilis cibus, δαψίλεια, *lautitia*, δαψιλῶς, *lautè*: it. *dapes*, à δάπτω, *voro*, vel δαπανάω *inſumo*: & propius noſtrum wachs / i. e. cera: ut econtra de דְּבַשׁ, i. e. *mel*, eſt noſtrum honig: nihil enim mirum, res tam cognatas nomina permutâſſe.

1. Chron. 4. 3. יִדְבָּשׁ *Iidbaſch*, mellifluus.

DLXX.

עִתָּה קָצִין Hhitta-katzin. Ithah-caſin. Tacaſin. Ithakazin. κασίν.

Iof. 19. 13.

ID eſt, *Tempus Principis*: vel, *Nunc Princeps*. עֵת *tempus*, à R. עוּת *pervertere*: quia tempus omnia pervertit, juxta illud Poëtæ: *Tempus edax rerum*. עַתָּה *nunc*. Hinc ἔτος, *annus*, ἔτι, *amplius*, ἤδη, *nunc*. Et noſtrum tag per inverſionem & mutationem ע in g. It. *diu*, *ætas*.

Iud. 1. 13. עָתְנִיאֵל *Hhothniel*, tempus ſive hora Dei,

Nehem.

Nehem.11.4. עֲתָיָה Hhathajah, tempus Domini.
Esa.10,28. עַיָּת Hajiah, tempus vel hora.
Esr.8.14. עוּתַי Hhuthai, perversitas.
1.Par.12.10. עַתַּי Hhattai, tempus, vel hora mei.
1.Sam.30.30. עֲתָךְ Hhathach, tempus tuum.
1.Par.8.26. עֲתַלְיָהוּ Hhataljahu, tempus Domini.
Vide plura supra num. CCCLXIII.

Altera vox קָצִין est *princeps, dux, rector, gubernator, ductor*. Radix est inus. Pertinent huc κάζω, *orno*, & Germ. köstlich.

DLXXI.

מְתָאַר Methoar. Methoar.

Ios. 19. 13.

ID est, Figurans, à תָּאַר *formare, figurare, disponere, aptare, signare, delineare, circumscribere, limitare*. Grammaticorum Toar est nomen adjectivum: sæpe tamen pro *specie, delineatione* vel *figuratione* accipitur. Oriuntur hinc thörnen/drehen/*tornare, tornio*, δρᾷν, i.e. *facere*, τορεῖν, *tornare*, τόρευμα, *opus torno factum*, τορνός, *tornus*.

DLXXII.

קַטָּת Kattath. Cattath. Cateth. Kattah. Katath. κατλάθ.

Ios. 19. 15.

ID est. Tædium, à R. קוּט *repellere, rejicere cum dolore, offensione vel præ molestia ac languore adspernari vel aversari*. Hinc κῆδος, *luctus*, χολεῖν, *adversari, irasci*.

Iud.12,10. [illegible]

אָב numer. xii. & צָנָּה numer. ccccl

Tzin.

DL

DLXXV.

בֵּית פַּצֵּץ Beth-patzetz. Beth-passes. Beth-pheses. Bethpazez. Beth-patzetz. βαιθφασής.

Iof. 19.21.

ID est, *Domus confractionis vel dispersionis*: à פוץ *dispergere, conterere, confringere cum dispersione*: unde מַפֵּץ *malleus*. Hinc πάζω, *spargo*: πατάζω, *percutio, conculco*: & *sipo, dissipo*.

DLXXVI.

שַׁחֲצִימָה Schachatzima. Sahasimah. Sehesima. Sahazima. Sahazoma. σασειμά.

Iof. 19.22.

HVmiliatio jejunij. de שָׁחָה humiliari, incurvari, vide in Schuach CCCXXXIV. צום est *jejunium*, à צום *jejunare*. Græci mutant מ in ν & per conversionem Radicis dicunt νηστεύω, *jejuno*, νηστεία, *jejunium*. Nos מ retinemus in schmachten / i. e. *inediam pati, famere*. Aliàs σμώχειν quoque est *exsiccando consumere, emaciare*. nob. schmechen.

1. Par. 2.15. אֹצֶם *Otzem*, jejunus.

צִן

Iud.12,10. ...

אָב numer. XII. & צְנָה numer. CCCCL...

Tzin.

DL...

Beth-pas-

zez. Beth-

: à פס disper-

one: unde פספ

percutio, conculco:

zima. S asi-

ma. E

liari, incurvari,

צום est jejunium,

in v & per conver-

vigilia, jejunium.

inediam pati, fa-

cando consumere,

DLX

DLXXIX.

צַעֲנַנִּים Tzahhanannim. Saanannim, Saananim. Zannannim. Zahanannim βεσεναvείμ. βεσεναανvίμ. σεεναvvίμ.

Iof.19.33.

ID eft, *Lectus dormientis.* De נוּם *dormitare* numero CCCCLXXII. in Nemuel. Nomen יָצוּעַ eft *ftratum, lectus,* à R. יָצַע *ftravit, extendit infernè.* Vnde noftrum züche/ i. e. *culcita,* quæ fubfternitur dormientibus. Conveniunt etiam στέγω, *tego*: στέγη & στέγος ac τέγος, *tectum*: decken/ decke. צָעָה & צָעַד quoque eft *incedere, volutari humi, migrare vel ire de loco in locum,* ficut & צָעַן. quæ cum noftro zihen/ wegzihen/ optimè conciliari poffunt: item cum *cedo, incedo.*

Pfalm.78.43. צֹעַן *Tzohhan,* movens vel motio.

Judic.4.11. צַעֲנַיִם *Tzahhannim,* lectus dormientis.

Iudit.1.9. Tanis vel *Tzoan,* lectus vel movens.

DXXC.

נֶקֶב Nekeb. Neceb. Neceb. νακέβ.

Iof.19.33.

ID eft, *Perforatio feu foramen,* à R. נָקַב *forare, perforare, cavare,* & per transl. *fignare punctis, notare, nominatim exprimere*: it. *infamia notare, convitio afficere.* נְקֵבָה eft fæmina, eò quod fit perforata, inquit Pagninus in Lexico, ad quod etymon refpexiffe volunt Efaiam Prophetam cap.51.1. *Intuemini in rupem* (Abráhamũ fenectute effætum) *unde excifi eftis : & in cavum foveæ,* vel perforationem cifternæ, ut habet Vulgata, *unde*

effoßi eſtis. Vbi de *emortuâ vulva Saræ*, ut loquitur Apoſtolus Rom. 4. 19. ſermonem eſſe, quæ ciſternæ & latumiæ comparatur, clarum eſt. A קָבַב eſt *cavo*, as are, *cavea*, *cabus* nomen menſuræ, κάβος, קַב, *capſa*, Kipe/&c. Cæterum נָקַב eſt etiam *nominatim exprimere*: unde *nuncupo*, are, originem habet.

DLXXXI.

חֻקֹּקָה Chukkokah. Chukkok. Huccob. Hucuca. Hukok. Hukkok. ἰκώκ.

Ioſ. 19. 34.

ID eſt, *Sculptura* vel *præceptum* ſive *legiſlatio*: utramque enim ſignificationem habet verbum חָקַק *ſtatuere, ſcribere, pingere, ſculpere, imprimere imaginem vel effigiem*. quod Græcis eſt χαράττειν, item *decernere, mandare, ſtatuere*. חֹק & חֻקָּה eſt *jus, ſtatutum, mos, conſuetudo*. In priorem ſignificantiam quadrant εἴκω & εἴκομαι, *ſimilis ſum*, εἰκονίζω, *effigio, imaginem omnibus lineamentis ad exemplum exprimo*, εἴκασμα, *ſimulachrum*, εἰκών, όνος, *effigies, imago*: & noſtra geck/gögz/gauch. A poſteriore ſignificatione ſtant *Lex, legatum*, &c.

1. Chron. 6. 76. חוּקֹק *Chukok*, ſtatutum.

Eſr. 2. 5. חֲקוּפָא *Chakupha*, præceptum oris.

DLXXXII.

יִרְאוֹן Jireon. Jiron. Iron. Jeron. Jereron. Jireon. ἐρών. ἱερών. ἰρεών.

Ioſ. 19. 38.

ID eſt, *Timor*, alias יִרְאָה & מוֹרָה, à R. יָרֵא *timuit*. Vſurpatur plerunque de timore, quem vocant, filiali,

Radicem
attigimus in no-
xviii.

DXXCV.

DXXCVII.

תִּמְנַת־סֶרַח Timnath-ſerach.

Thimnath-ſerah. Thamnath-ſaraa.

Thimnath-ſerah. θαμνάθ σαραχί.

θαμνα σαραχ.

Ioſ. 19. 50.

ID eſt, *Numeratio reſidua vel ſuperflua.* Prius eſt à מָנָה *numerare*: de quo num. LXV. Nomen סֶרַח eſt *extenſio, abundantia, redundantia*, à R. סָרַח *ſupereſſe, ſuperfluere, redundare, excedere, luxuriari, diffluere*: it. *extendere*. Vnde noſtrum **zerren/ſtrecken**, & στορεῖν, *expandere*: ex quo *ſtorea*. Σύρειν quoque eſt *trahere, extrahere*.

DXXCVIII.

אֶשְׁתְּמֹעַ Eſchtemoahh. Eſthemoa. Eſtemoa. **Eſthmoha. Eſthemoa.** ἰσθεμώ. ἐσθεσμώ.

Ioſ. 21. 14.

ID eſt, *Mulieris uterus.* אִישׁ *vir*: de quo in Iiſrael numer. XLII. אִשָּׁה *mulier*, in regimine אֵשֶׁת: ſic etiam *virago* à *viro* nuncupatur apud Latinos. מְעִי eſt *inteſtinum, venter*: in qua ſignificatione מֵעִים & in regimine מְעֵי numero plurali, forma verò duali uſurpatum reperitur. R. מָעָה non eſt in uſu. Transferro huc noſtrum **magen**: nam & pro quolibet interaneo uſurpari Pagninus aſſerit.

Neh. 12. 36. מָעַי *Mahbai*, i.e. venter.

DXXCIX.

DXCI.

חֶרֶס Cheres· Heres· Hares. Hares.

ἅρες·

Iud. 1. 35.

ID est, *Sol*, sicut שֶׁמֶשׁ, ab ardore & exsiccatione: unde *aridus*: & propiùs adhuc, idq; propter fulgorem, *corusco*: & propter colorem χρυσός, i. e. *Aurũ*. *Orus* Solem notabat Ægyptijs, & κῦρος Persis, autore Plutarcho in vita Artaxerxis. Appropinquant etiam ξηραίνω, *sicco*, & σείριος, *Sirius*, stella canicularis. Cognatum est חֶרֶשׂ *testa*, *fictile igni vel sole coctum*: unde κεραμεὺς, *figulus*: & κέραμος, *terra figulina*: κεράννυμι, *misceo*.

Iud. 2. 9. תִּמְנַת-חֶרֶס *Timnath-cheres*, figura Solis.

Ier. 19. 2. חַרְסִית *Charsith*: nomen portæ fictilis, pro quâ Charsith hîc extat ap. Aquil. Symmach. Theodot. i. e. Orientalis, seu Solaris.

DXCII.

גַּעַשׁ Gahhasch.

Iud. 2. 9.

ID est, *Tempestas, concussio, commotio*. R. eiusdem formæ, est *movere se, concuti, percelli vehementer*, ut fit in fluminibus & tempestatibus: wenn alles schaumet vnd gischet: quæ verba nostratia ab hac Radice orta esse affinitas ostendit & propria usurpatio. Ier. 46. 7. Assonat quoque כָּעַס *irasci*, quod etiam cum ש in fine sæpe scribitur: & כַּעַשׂ vel כַּעַס *ira, irritatio*. Ex quibus sunt κότω, κότομαι, *irascor*: & *censeo*, *succenseo*.

DXCIII.

ia.24.16.exponunt.

DC.

צַלְמֻנָּע Tzalmunnahh. Salmunna. Salmana Zalmuna σαλμανά.

Iof. 8.5.

V*Mbra seu imago prohibita vel deminuta*: à מָנַע *prohibere, removere, privare, minuere*. Hîc rursum Linguę facile conveniunt: *μινύθω, minuo, μινυρὸς* & *μινυὸς, parvus*: mindern/i.e. minuere, minder/*minor, minimus, minuritio*, i.e. cantus, qui fit exili admodum voce: & demta prima radicali *nego*.

Gen. 36.12. תִּמְנַע *Timnahh*, remotio, prohibitio.

1. Par. 7.29. יִמְנַע *Iimnahh*, prohibitio aut impedimentum.

De צֶלֶם imago, vide *Tzalmonah*, num. LXXXV.

DCI.

קַרְקֹר Karkor. Carcor. Karkor.

καρκάρ.

Iud. 8.10.

ID est, *Destructio*. Verbum geminatum קַרְקַר est *destruere, diruere*, & si ita loqui licet, *exparietare*, seu *parietes alicuius ædificij demoliri*. קִיר enim est paries: cui affine est nomen קִרְיָה *oppidum*, à R. קָרָה *occurrere*, vel *contignare*: de qua num. CCCV. Refer huc *κρούω*, *tundo, pulso*: *κεραΐζω, devasto*, id quod tamen est à *κέρας*, קֶרֶן, *cornu*. num. CXLI.

Ier. 48. קִיר חֶרֶס *Kir-cheres*, civitas vel murus Solis.

Matth. 27.32. *Zirenius*, Κυρηναῖος, à קֶרֶן cornu, vel pariete. Vide num. CXLI.

Cæterum potest קַרְקֹר etiam reddi per *fontem refrigerij*, vel frigidum fontem: ita ut sit combinatum ex Rad. קוּר, quæ significat *venam fodere*: unde מָקוֹר

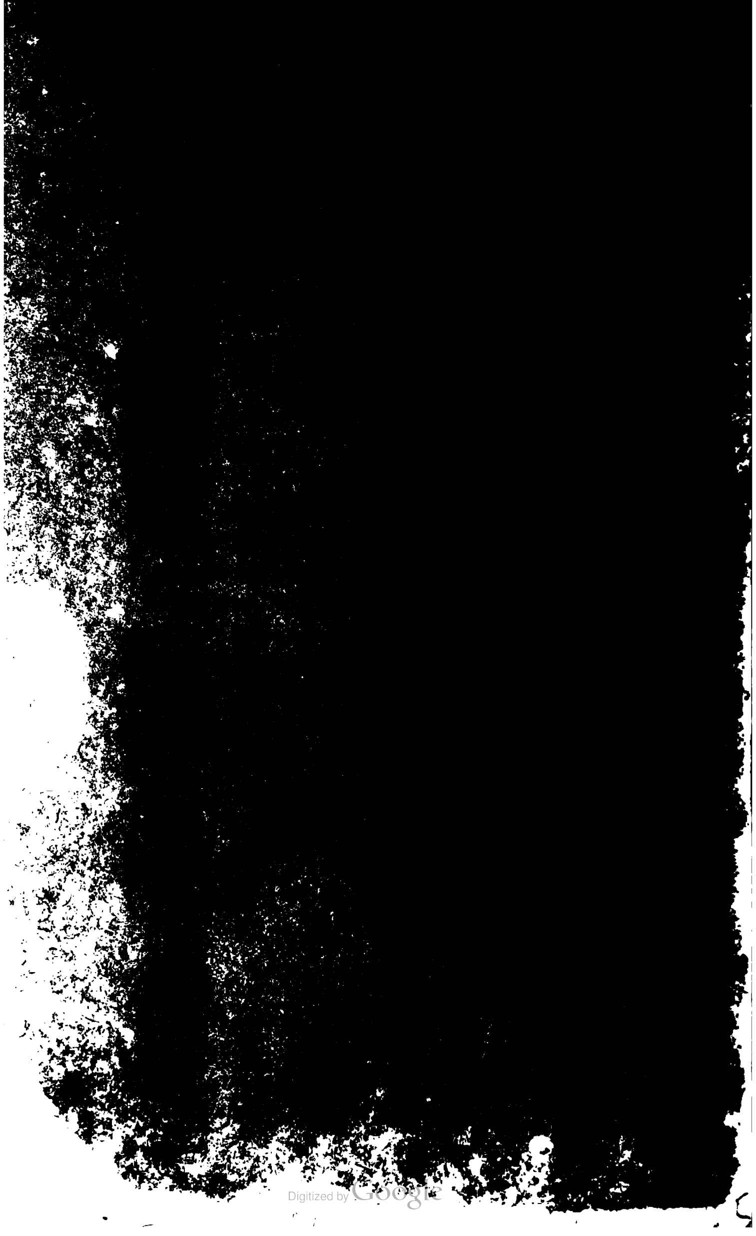
... repletio, aut circumci-
nium. DXVI.

cum

de cætero magnis pollicitationibus ad id præ

upo[illegible]

pars

1.Par.

tographi. Poteſt denique idem eſſe ac *ſolus* vel *ſola*: huius enim ſignificationis eſt בָּדָד: de quo numer. cccxxc. A ſignificatione *lini*, quæ nominis בַּד precipua fere eſt, fluit noſtrũ bette: lecti enim ſternuntur linteaminibus. A mendacij ſignificatione ſtat *Battus*, battologia, βαττολογεῖν: licet hæc propius abſint à בָּטָא *blaterare, effutire, pronuntiare*: & בָּדָא *mentiri*.

DCXXV.

צְבֹעִים Tzebohhim. Seboim. Zeboim. σεβωίμ. σαβίμ. σαβαίμ.

1. *Sam*. 13. 18.

ID eſt, *Intincti* vel *colorati*, à צָבַע *tinxit, coloravit, colore reſperſit, rubricavit*. Quidam hoc loco *baſiliſcos* interpretãtur, ſeu viperas, ob cutim quam habent, variegatam. Sic Targhum & DD. Hebræorum. In hac ſignificatione ἀσπὶς, *aſpis*, inde trahi poterunt. צֶבַע color, unde στίβι, *color metallicus niger*: & *ſtibium*: στιβεύς, *fullo*. אֶצְבַּע *digitus*, quo pingimus & operamur: & per translat. energia ſeu efficacia. Sic Luc. 11. 20. Latini hinc habent *pingo*, niſi quod *n* inſerant: unde & apud nos Pinſel/ à *peniculus & penicillus*. Aliàs φῦκος & *fucus* huc quadrant, & ψεκάς, άδος, *guttula*: unde ψεκάζω *guttulis adſpergo*. Poteſt Rad. צָבַע comparari cum צָהֹב *flavum eſſe*: cui optimè convenit זָהָב aurum: adeo hæc lingua ſibi ipſa in omnibus eſt ſimilis. Nos quoque gelb à gehl eâdem alluſione poſſumus trahere.

DCXXVI.

מִגְרוֹן Migron. Magron. [illegible]igr[illegible]

μαγδών.

1.Sam.14.2.

ID est, *Ruina, casus*, à מָגַר *cadere, ruere*, [illegible]*rare, dejicere*. Vid. num. CL. Potest etiam expo[illegible] per *aream*: nam גֹּרֶן est area, vox usitata: quæ pro[illegible] convenit cum nostra gern / i. e. area contign[illegible]onis superioris ædium, ubi spacium est idoneum [illegible] servandæ annonæ. Sed & granarium & korn / ko[illegible]oden voci גֹּרֶן persimilia sunt. Hebræis *granari*[illegible] est מְגוּרָה à congregandis eò frumentis: quæ vox [illegible] גּוּר radice desumta est, significante inter alia *co*[illegible]*gregare*, vide num. XIV. Assonant granum, Gallic[illegible]*ain*, korn / kern / &c.

DCXXVII.

צוֹבָה Tzobah. Sobah. Soba. Zoba.

σουβά.

1.Sam.14.47.

ID est, *Exercitus*; idem quod צָבָא: hinc Dominus exercituum צְבָאוֹת dicitur: quam vocem omnium ora Christianorum in publicis congregationibus jugiter reboant. Eadem utitur Iacob in sua Ep. c.5.4. αἱ βοαὶ εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσεληλύθασι. Verbum צָבָא est *militare, ministrare, officium facere*: adeò latè patet, ut etiam operibus mulierum accommodetur. Græcis ζαβαρεῖον est *armamentarium*, ζαβαὶ, *arma bellica*. (titudo: vel caprea.

2.Sam.9.2. צִיבָא *Tzibah*, exercitus, militia, for-

2.Sam.23.35. צֹבָה בָּנִי *Tzobah-bani*, exercitus filij

1.Par.4.8. הַצֹּבֵבָה *Hatzobeba*, militia in eâ. (mei.

DCXXVIII.

DCXXVIII.

גָּלְיָת Goljath. Goliath. Goliath.

γολιάθ.

1.Sam.17.4.

ID est, *Transmigratio*, à R. גָּלָה *migravit, exulavit, in captivitatem duxit vel ductus est*: item *apparuit, aperuit, revelavit*. Nomen גּוֹלָה est *demigratio, captivitas*, μετοικεσία, Matth.1. Affine est verbum גָּלַל *volvere*: quasi גָּלָה sit *volvere aliquem ad alios*. Vid. num. XXXIX. Quadrant huc gleiten/außgleiten/begleiten / quod fit exulibus & hospitibus. Non est prætereundum quod à גָּלָה est גִּלָּיוֹן vestis gestus: unde גִּלְיוֹנִים vestes Laconicæ, transparentes seu pellucidæ, (sic quidam arbitrantur) de quibus Petronius: *Æquum est*, inquit, *nuptam induere ventum textilem, & palam prostare in nebulâ lineâ*. Queritur Plinius lib.11.c.22.& lib.6.17. excogitatum fuisse sericum: *ut in publico matrona transluceat*. Horatius lib.1.Sat.2. Coas huiusmodi vestes fuisse ait textas aranearũ modo. *Pene videre est*

Ut nudam, ne crure malo, ne sit pede turpi,
Metiri possis oculis latus.

Sed quas pœnas accersat effrenata talis licentia, & effrons matronarum denudatio, prolixè edisserit Esaias c.3.v.23.& sequentibus: ubi omnia gynecæorum secreta & ornamenta scrutatus, totidem tormenta & cruciamenta Iudæis in hanc lasciviam projectis mox superuentura denunciat. Vide Fuller.cap.20.lib.5.

2.Sam.25.44. גַּלִּים *Gallim*, transmigrantes.

2.Reg.15.25. תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר *Tiglath-pileser, captivitatem miraculosam ligans, vel auferens*: vel, *transmigrare facit eversor Assyrius*. 1. Chronicorum 5. vers. 6.

habetur תִּלְגַּת פִּלְנְאֶסֶר & exponitur, *nivem candentem prohibens vel ligans.* תְּלַג enim est שְׁלַג Chaldaicè & Syriacè, i.e. nix. Galilæi, i.e. *migratores.* Bernhard. Serm. 1. de Paschâ negat, *ritè rectèque solennitatem Paschalem celebrâsse eos, qui in Galilæa non viderint CHRISTVM suscitatum, quæ transmigrationem significat.*

DCXXIX.

דֹּאֵג Doeg. Doeg. Δωὴκ.

1. *Sam.* 21.7.

ID est, *Anxius, pavidus, solicitus.* דָּאַג *pavere, timere, discruciari cum solicitudine & quasi morderi curis.* דְּאָגָה est *pavor* cum turbatione & morsu. Ierem. 49.23. בַּיָּם דְּאָגָה *in mari solicitudinis.* Est hinc Græcum δήκω, *mordeo,* & δάκνω, δὴξ, κὸς, *vermis*: & per inversionem κῆδος, *anxietas,* κήδαίνω, *anxius sum.*

DCXXX.

אָכִישׁ Acisch. Achisch. Achis. Acisch. Achis. ἀγχοῦς.

1. *Sam.* 21.11.

ID est, *Vtique est,* vel, *Sic est.* אַךְ est particula plerunque affirmativa. Exponitur per *veruntamen, profectò, etiam.* In media sententia ferè exclusiva est, & redditur per *duntaxat, solùm,* &c. אֵיכָה est *quomodo*: unde ὥκως *sicut, qualiter*: ὁποῖος, *qualis.* Ab אַךְ *etiam* est nostrum auch: & Belg. ooc. De יֵשׁ *est* vel *existit,* vide Elisah, numer. CCXXVIII.

DCXXXI.

DCXXXI.

חֲכִילָה Chacila. Hacilah. Hacila. Hachila. ἐχελάτ. ἐχελᾶ.

1.Sam. 23.19.

ID est, *Spes ipsi*, vel *in ipsa*: continet enim vltima syllaba affixum fæminini generis. R. חָכָה est *exspectare, elongare, prolongare*: nam qui exspectat, tempus producit. Propriè notat *patientem exspectationem*, & redditur per ὑπομένειν ex Ep. ad Heb. 10.32. πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. חֵךְ est *palatum, faux*, חַכָּה *hamus*. Ratio ὀνοματοθεσίας his rebus omnibus communis est. Vt enim pisces hamo inhiant, & palatum cibos quasi hiando appetit, ita qui aliquid solicitè exspectant, ad illud anhelant, & quasi aperto hiant ore. Possunt ergo huc referri *hisco, hio, hiatus*: item keuchen / hauchen.

Neh.1.1. חֲכַלְיָה *Chacaljah*, exspectans Deum.

DCXXXII.

רִצְפָה Ritzpah. Rispah. Respha. Rizpa. ῥεσφά.

2. Sam. 3.7.

ID est, *Pavimentum* seu *stratum ad fovendum ignem*: vel *pruna* aut *carbo ignitus*, qui est רֶצֶף, at רִצְפָה est *pavimentum*, à R. רָצַף *focum extruo*. Inde est κάρφω, id est, *calefacio, sicco*: & *carbo, cremo, as, are, cremium*, &c. Affine est צָרַף *conflare, excoquere metalla*.

2.Regum.19.12. רֶצֶף *Retzeph*, pruna, carbo.

DCXXXIII.

בַּחֻרִים Bachurim. Bahurim. Bahurim. Βαχουρίμ. Βαρακίμ. Βαχουρίμ.

2. Sam. 3. 16.

ID est, *Electi* vel *juvenes*, à בָּחַר *eligere*: בָּחוּר & בָּחִיר *electus*: item *juvenis*, *puer*: בַּחוּרִים *juventus* numero multitudinis sicut בְּתוּלִים q. d. *virginitates*. Quadrant huc *puer*, *pueritia*, *parvus*, βρέφος, i. e. *infans*: item *probus* pro electo seu probato: & ablato ב αἱρέω, *eligo*: ut & κόρος, κοῦρος, *filius*, *puer*, *juvenis*.

2. Sam. 5. 7. יִבְחַר *Iibchar*, electus.

DCXXXIV.

סִרָה Sirah. Sira. Sira. σειρὰμ. σειρά.

2. Sam. 3. 26.

HOc nomen est à סִיר, i. e. *olla*, *lebes*, *ahenum*, *cacabus*. it. *spina*. Trahi huc possunt schirr/ geschirr/ sorge/ fewersorge/ scherbe/ κέραμος, i. e. *olla*.

Iudit. 2. 18. *Suri*, olla.

DCXXXV.

גִּלְבֹּעַ Gilboahh. Gilboa. Gelboe. Gilboa. γελβουέ.

1. Sam. 28. 4.

ID est, *Lætitia investigationis*, à גִּיל *lætari*, num. CXII. in Abigail. Et בָּעָה *inquirere*, *scrutari*, *petere*, *elicere aliquid ex alio*: unde πάω, *acquiro*, ἀφύω, *haurio*, & *apiscor* vetus verbum. Significat etiam בָּעָה *bullire*: unde *bulla* & *ampulla*.

1. Reg. 15. 16. בַּעְשָׁא *Babhschah*, investigatio desolationis.

DCXXXVI.

DCXXXVI.

בְּשׂוֹר Besor. Besor. Βοσσώρ. Βοσόρ.

1.Sam.30.9.

ID est, *Evangelisatio, lætum nuntium*, à בִּשַּׂר, quod in Piel id propriè exprimit quod Græcis est εὐαγγελίζειν. בְּשׂוֹרָה *Evangelium*. Nomen בָּשָׂר *carnem* notat, & antonomasticè *homines*, præsertim ubi cum כֹּל jungitur: atque ita בָּשָׂר cum carne facilè conciliatur. *Carnea* enim seu humana, mollia, suavia homines exhilarant. Quid si ideo à carne dictum esset Evangelium apud Hebræos (Esa.61.1.) quod in eo nostris, i.e. humanis sensibus ubique sese attemperet Deus: unde ista toties totiesque à Paulo iterata: ἀνθρώπινον λέγω, κατ' ἄνθρωπον λέγω. Sed varia est huius phraseos usus: quo de consulatur Beza in notis ad Novi Testam. cap.3.v.5. Ep. ad Rom. Non longè abit à בָּשָׂר σάρξ, i.e. *caro*: quæ aliàs Hebræis est שְׁאֵר Gallicè *chair*. Læto nuntio convenit σύρειν, *trahere*: ducimur enim lætis: it. nostra besser/bessern: dicimus enim bessere bottschafft bringen. Alludit ad בָּשָׂר *basiare*: Gallicè *baiser*: & quatenus significat læta nuntiare, *Ambassadeur*.

DCXXXVII.

רָכָל Rachal. Racal. Rachal.

κάρμηλος.

1.Sam.30.29.

ID est, *Negotiator, aromatarius, institor, mercator, detractor, susurro*. A R. רָכַל *negotiari, mercari* est רוֹכֵל *negotiator*, & רָכִיל *detractor*: quæ duo sæpe sæpius in unum subiectum conveniunt. Affine est רָגַל *detrahere, obloqui*, de quo in Rogel cxx. Ex רָכָל transpositis literis fit *celer*. Etenim

bestiis [illegible]m vocem [illegible]21. Termi[illegible]
locis aridis & desertis habitantes: quas qu[illegible]
tant innui in Apocalypsi c.18. per *spiritus immundos*.

Alij

Alij *dæmonia, lamias*, & *dracones* ijs significari putant. צִי est *navis*, quæ quasi siccum quiddam est in mari reliquo, aut fluvio. צִיּוּן. est *statua, titulus, signum vel monumentum, quod ponitur juxta sepulchra aut vias*. Huc faciunt ζέω, *ferveo*, ζέσις, *fervor*, ξηρὸς, *siccus*, ἄζω, *sicco*: & *siccus*, item sicchen/i.e. *lue lenta emarcescere*.

DCXL.

בֶּטַח Betach. Betah. Bete. Betha. Betha. μετεβάχ. βατάχ.

2. Sam. 8, 8. *al.* 9.

ID est, *Fiducia, confidentia, securitas, spes*. Eius synonyma sunt בִּטְחָה, בַּטּוּחָה, מִבְטָחָה, à R. בָּטַח *fidere, fiduciam habere, securum esse, firmiter inniti*. Satis aptè huc quadrant *fido, fides, fiducia*, & πείθω, *fidem facio*, πιστὸς, *fidelis*: item *petere* bitten; quæ cum fiducia fiant oportet.

DCXLI.

תֹּעִי Tohhi. Thoi. Thoi. θοού.

2. Sam. 8. 9. *al.* 10.

ID est, *Errans* à תָּעָה *errare*. à quo תּוֹעָה *error*. Scribitur etiam per ט, eadem prorsus significatione. Faciunt huc θοός, i.e. *præceps, velox*: & thor/i.e. *stolidus*: præcipitantiam enim stoliditas sectatur. Prov. 14. 29. *præceps animo excitat stultitiam*.

DCXLII.

כְּרֵתִים Cerethim vel Cerethæi. Cherethi. Cerethi. Crethi. χελεθοί. χερεθί.

2. Sam. 8. *v.* 18. 19. *al. cap.* 9. 3.

CErethæi & Pelethæi, quorum prima nunc fit

[illegible]

1.Reg. [illegible]

Matth. [illegible]

[illegible]

viri erant fortissimi [illegible] bel-

mi; unde [illegible] LXX [illegible]

per Cretenses reddiderunt [illegible]

Ezech.25.16.

DCXLIII.

פְּלֵתִי Pelethi. Pelethæi. Plethi. Phelethi. ὀφελλί. φελεθί.

2. *Sam*. 8.18. *al*. 9.3.

ID est, *Electi* seu *selecti* ac *segregati milites*, à פָּלָה quod est ἀφορίζειν, i. e, *segregare* : quò volunt respexisse Paulum, quoties sese ἀφωρισμένον seu segregatum vocat, ita ut hac voce alludat ad nomen Pauli, illudq; à פָּלָה deflexum esse innuat. Sunt qui hos milites ex tribu Iosephi fuisse docent, idque adstruunt ex c.16. Iosuæ, v.3. ubi Iaphletæorum fit mentio : de quibus nos num. CCCCXCIX. egimus. A פָּלָה est *palare, dispalare, interpalare*, i.e. palis distinguere.

DCXLIV.

שׂוֹבָךְ Sobach. Sobach. σωβάκ.

2. *Sam*. 10.16.

PRinceps militiæ dicitur שׂוֹבָךְ, i. e. *retiaculum vel rete*, à R. inus. שָׂבַךְ, quam exponunt per *densari, perplexum esse*. שׂוֹבָךְ est *densitas* seu *perplexitas lignorum inter se cancellatim implicatorum, retiaculum*: item *reticulum*, quod capiti obducunt mulieres, haube. Hinc σφίγω, i.e. *intrico, perplexè implico*, it. *specus perplexis dumis horrens*. סָבַךְ eiusdem est significationis cum hac Radice. סְבַךְ perplexitas: quam vocem, ac si propria esset, retinuerunt LXX. Gen. 22.13. ubi aries dicitur hæsisse in virgulto σαβέκ, id quod multis hariolationibus Veterum causam præbuit.

2. Sam. 21.18. סִבְּכַי *Sibbechai*, perplexitas.

DCXLV.

חֵילָם Chelam. Helam. Helam.

2 Sam. 10. 16.

ID est, *Exercitus* vel *substantia eorum.* חַיִל *exercitus, populus, fortitudo, præsentia animi, divitiæ, copiæ*: it. *propugnaculum, munitio, murus.* Facit huc nostrum wall & *vallum*: & quia de valore animi & corporis sæpe usurpatur, rectè *valeo* & *validus* ac *valor* & nostrū wol / unde wolergehen / deducuntur: εἴλη & ἴλη, est *agmen, grex, turba.*

2. Sam. 23. 20. & 1. Paral. 11. 22. אִישׁ-חַיִל *Isch-chail*, vir virtutis, i. e. strenuus.

1. Chron. 2. 29. אֲבִיחַיִל *Abichail*, patris fortitudo.

Judit. 1. 9. *Aulones* longi terrarum tractus montibus septi, quos intra qui habitabant, ceu naturâ muniti Legatorum Nebucadnezaris imperia & jussus contemnebant.

Holophernes à חַיִל & נְשִׂיא, i. e. princeps exercitus: פַר enim Chaldaicis vocibus sæpe inseritur, vel præponitur.

DCXLVI.

תְּקוֹעָה Thekohha. Thecoah. Thecua. Thekoa. Θεκωέ.

2. Sam. 14. 2.

VRbs in tribu Juda Hhamosi Prophetæ patria, תְּקוֹעָה תֵּקַע & תָּקוֹעַ, i. e. *clangor*, à תָּקַע *clangere buccinâ, manu complodere*: it. *fidejubere, stipulari, pacisci*, quod fit manu. In utraque significatione sonitus attenditur aëris vel spiritus in tuba vel manu compressi & in sonitum desinentis, quam vox hæc etiam exprimere quodammodo videtur. Pertinet huc

huc *κώδων*, *tubo*, *κωδωνίζω*, *clango*, *vel tintinnabulum pulso.*

Neh.3.5. תְּקוֹעִים *Tekohhim*, tubæ.

DCXLVII.

אֲחִיתֹפֶל Achitophel. Ahithophel. Ahitophel. ἀχιτόφελ.

2.Sam.15.12.

IDest, *Frater insulsitatis* vel *rei insulsæ*. De אָח *frater*, vide CCCCV. R. תָּפֵל est *insulsum*, *insipidum esse*. תָּפֵל est *insipidum*, *insulsum*. תִּפְלָה *fatuitas*, *insulsitas*. Iob.1.22. Iob non posuit תִּפְלָה fatuitatem Deo: id est, verbum temerarium, aut irrationale non est locutus. Alludunt tölpisch/tölpel: it. *talpa*: & *φλεδών*, *nuga*, *φλεδονεύω*, *nugor*, *τυφλός*, *cæcus*.

Deut.1.v.1. תֹּפֶל *Tophel*, insulsitas.

DCXLVIII.

בַּרְזִלַּי Barzillai. Berzellai. Barsillai. βερζελλί. βαρζελλί. βαρζελλαί.

2.Sam.17.27.

IDest, *Ferreus*, à בַּרְזֶל *ferrum*, quod refertur inter quadrata, quæ pluribus quàm quatuor radicalibus literis constant. Compositum volunt ex בַּר *purus*, vide בָּרַר *purificavit*, num. DLXVIII. & נָזַל *fluxit*, eò quòd in liquatione instar massæ purissimæ fluat. Inde est מַזָּלָה, *planeta*, vel à similitudine, quam habet cum ferro liquescente, vel quod lumine & motu influat agatque in hæc inferiora. Rabbinorum superstitiosorum frequens est illud proverbium: הַכֹּל תָּלוּי בְּמַזָּלָה *Tota res pendet ex Planeta*. Affinia radici sunt: *stillo*, *στιλάω* & *στιλάζω*, *destillo*, *σταλαγμός*, *stilla*: item distillieren: & *ζάλη*, *ζάλα*, *tempestas*: *σάλος* *salum*, *procella*.

1.Par.

germinavit, fructicavit, quod ad sermonem tanquam fructum labiorum quoque transfertur. נִיב est *loquela, sermo*. Vide Nabajoth, num. CCCXXXVIII. *Iischbi* est à יָשַׁב *sedere, habitare, manere, morari, durare, perseverare*. Hinc שֶׁבֶת *mansio*, quod coincidit cum Infinitivo. מוֹשָׁב *habitatio*. Hinc ἕζω, *sedeo*: it. *scamnum, scabellum*, schemel.

2. Sam. 23. 8. יֹשֵׁב *Ioscheb*, sedens.

Ib. בַּשֶּׁבֶת *Basschebeth*, in sede.

1. Reg. 17. 1. תִּשְׁבִּי *Tischbi*, sedens.

1. Chr. 3. 20. יוּשַׁב חֶסֶד *Iuschab-chesed*, habitaculum misericordiæ.

1. Chron. 4. 34. יוֹשִׁבְיָה *Ioschibjah*, habitaculum Domini.

1. Paralip. 11. v. 11. יָשָׁבְעָם *Iaschobbham*, habitans populus.

2. Reg. 18. 18. שֶׁבְנָה *Schebnah*, sede nunc.

DCLI.

סַף Saph. Saph. σέφ.

2. Sam. 21. v. 18.

ID est, *Pelvis, crater, phiala, calix, vas*: est enim nomen generale quibuslibet vasis conveniens. Significat etiam *limen inferius*, eoque sensu commodè deduci potest à R. סוּף *finivit*: sicut & *limen* est à *limito*. De Suph, num. LXXI. At R. סָפַף in Hitp. duntaxat usurpata occurrit Ps. 84. 11. Elegi הִסְתּוֹפֵף *ad limen consistere*, der thür hüten in domo Dei mei. Hinc *hospes*. Ex סַף inverso est faß / *vas*. Græci ordinem literarum retinentes κ inserunt in σκεῦος. Satis quoque affinia sunt *postis*, pfoste / *pelvis*, *pessulus*, πάσσαλος, &c.

DCLII.

גּוֹב Gob. γώβ. Gob.

2.Sam.21.19.

ID est, *Locusta*, it. *fovea*: *bruchi* quoque & *scarabæi* hac voce notantur, eò quod scrobes effossas inhabitent. גֵּבִים sunt *tabulæ* seu *tigna excavata*. 1. Reg. 6.9. vel *imbrices* sive *canales*, *aut trabes excavatæ*. 2. Reg. 3.16. Ad foveæ significationem accedunt γύπη *specus*, *terræ cavitas*: & nostra grufft/grube/& *scrobs*: ad scarabæi kefer/*bruchus*: r insertum esse videmus: גֶּבֶא quoque est *lacuna*, *fossa*, *fovea*, *palus*.

Esr. 10. v. 31. גֵּבִים *Gebim*, scrobes, imbrices, cisternæ.

DCLIII.

יַעְרֵי אֹרְגִים Jahhare-oregim. Jaare Oregim. Jaere Oregim. Jahare Oregim. ἀρωεί. ἀειωργίμ.

2.Sam.21.19.

LAtina versio nomen hoc per *saltum polimitarium* exponit: cui etiam Elchanan est *Adeodatus*. Sed hanc propria nomina vertendi licentiam sæpe jam improbavimus. יַעַר pl. יְעָרִים *sylva*: it. *favus mellis* sc. silvestris: cuius magna erat copia in silvis terræ Canaan: quo cibi genere pastum fuisse Iohannem Baptistam in Marco legimus. Facit huc nostrum horst.

Ios. 7.17. קִרְיַת יְעָרִים *Kirjath-jehharim*, i.e. civitas sylvarum.

Vox אֹרְגִים significat *texentes* vel *textores*, à Rad. אָרַג *texere*: unde אֶרֶג radius textoris, nobis spille/ Italis *spuola*. Virg.

Excussi

Excußi manibus radij revolutaque pensa.

Significat etiam instrumentum illud textoris; circa quod tela volvitur, seu *jugum textorium*. Ab אָרַג est aranea Gallis *araigne*, qui literam g retinent, sicut Græci χ in ἀράχνη, *aranea*, it. *tela* quam texit aranea, & ἀράχνης, *araneus*. Longè abeunt Græci in originatione: dum ἀράχνην παρὰ τὸ εἰς ἀέρα αἴρειν τὰ ἴχνη dictam arbitrantur, *quod vestigia in aerem tollat*. Germani rem retinuerunt neglectâ voce: vocant enim eine Spinne/a spinnen *erudita illa*, quam Plinius sic vocat, *operatione*, quæ etiam Aristoteli est σοφωτάτη: per quam natura texendi artificium hominibus monstravit. Similem originationis rationem habuimus in נְבֵלָה & מַפֶּלֶת *cadaver*, πτῶμα: quod Hebræis æquè ac Latinis & Græcis à *cadendo* dicitur. Germani Hebræam R. assumsere in suam civitatem: dicunt enim Garn/wircken/werck/werg/handwerck. Cum enim ut Cluverius ostendit nudi olim incederent, aut solis pellibus exuvijsque animalium tegerentur, texendi artificium præ alijs posteà primo loco exerceri cæpit. Dubium quoque non est, quin ab אָרַג sit ἔργον, ῥέζω, *rica* i.e. velum mulieris: it. *organum*.

DCLIV.

תַּחְכְּמֹנִי Tachcemoni. Hachmoni. Thahkemoni.

2. Sam. 23. 8.

ID est, *Sapiens*, à R. חָכַם *sapere*, *sapientiæ operam dare*: חָכָם *sapiens*: חָכְמָה *sapientia*: quæ à בִּינָה *scientia* differt, ut dictum est num. CCCCIII. Ex חָכְמָה *Magia* duci potest: quamvis malim ab הָגָה decerpere: i.e. *meditari & loqui*.

1. Par. 11. 11. חַכְמוֹנִי *Chachmoni*, sapiens.

DCLV.

אֲחֹחִי Achochæus. Ahohi. Ahohites. Ahohi.

2.*Sam.* 23.9.

IDest, *Spina*: à חוֹחַ & חַח *spina, fibula* (quod est genus ornamenti, 1. Maccab. 10.89. & 11.58. & 14.44.) item *uncinus, acus aluta*, qua perforantur & nectuntur duæ oræ vestis sub gutture: cui quia nonnunquam tintinnabulum annexum erat, ideo exponitur per *ornamentum tinniens*: it. per uncinum argenteum vel aureum, quibus vestes subnectuntur. Tale Latinis olim erat ornamentum cinguli. Vide Pancirollam in Deperditis. A חַח est Hacke/Hecklin/ *acus, uncinus*, ὄγκινοι, *uncini*: & si pro *spina* accipitur Hecke. Κέιχ@ dicitur, quicquid *aduncum* est, *uncus, harpago, annulus, sphinter*, Krücke: & ἄγκιστρον pro quovis unco.

1. Par. 8. אֲחוֹחַ *Achoach*, spina.

DCLVI.

אֱלִיקָה Elika. Elica. Elika.

2.*Sam*. 23.25.

IDest, Dei pelicanus: ab אֵל Deus, de quo numer. XLII. & קָאַת *Pelicanus* sive *Onocrotalus*, avis cygno similis, dicta quòd collum in aquam mergens spiransque veluti ruditum asini edat, ab ὄνος, *asinus* & κρόταλος, *crepitaculum*. Sunt qui *cuculum* esse volunt: quibus ὀνοματοποιΐα quodammodo adstipulatur. Luthero est in Ps. 102.7. Rohrdommel. Quidam à vomitu deducunt, ex Rad. קוֹא vel קָאָה evomuit, fastidivit: קֵא *vomitus*. Prov. 26.11. *Vt canis redit ad vomitum suum*. קֵאוֹ. Est hinc nostrum kefen à sonitu tractum vocabulum: quâ in re Hebræam vocem æmulatur.

mulatur. Quadrant hæc omnium optimè in gulositatem Onocrotali, de quo mira referens Ramiresius, in Pentecontarcho cap. 35, rostrum ait *Onocrotali anno 1580. visum esse ad quatuor spithamas extendi, & in inferiori parte per totum rostri spatium pendere ingluviem urnæ aquæ capacem, unde Indis appelletur Cela*: nam κήλη Græcis tumorem in gutture significat, quem in Pelicani gutture describit Aristoteles lib. 9. animal. c. 10. Addit: *Ex Onocrotalis unus compertus est habens in ingluvie infantulum Æthiopicum: cuius pondere oppressus in terram decidit, ut ipsemet Sanctius Bocerensis refert.* Hæc ille, qui nos ad Vlyssem Aldrovandum & Gesnerum remittit.

Prov. 30. 1. יָקֶה *Iakeh*, vomens.

Matth. 26. 57. Καϊάφας, *Caiphas*, קַיָּפָא vomens ore.

DCLVII.

חֶלֶץ Cheletz. Heles. Helez. Heletz.

χελλής. χελής.

2. Sam. 23. 26.

ID est, *Liberatus, extractus, expeditus, accinctus*. R. חלץ est *extrahere, accingi, expediri*, item *eripere*, &c. חֲלָצַיִם sunt *lumbi*, quos accingimur. חָלוּץ *accinctus armis ad militiam*. מַחֲלָצוֹת *vestes mutatoriæ*, q. d. extractæ, feyerkleider Luthero, sc. *festivæ, pretiosæ, selectæ*. Ex R. fluxerunt *laxo*, *luxo* & χαλᾷν, *laxare*: λιάζω, *separo*.

DCLVIII.

עִקֵּשׁ Hhikkesch. Icces. Acces. Ikes. Ikkes. ἐκκής.

2.Sam. 23.26.

ID est, *Perversus*, à עָקַשׁ *pervertere, depravare.* עִקְּשׁוּת *perversitas.* Hinc habemus nostrum tückisch: Græci suum κακὸς, i.e. *malus, ignobilis, abiectus, vilis*: cui satis assonat Gallicum *coquin.*

DCLIX.

נְטֹפָתִי Netophati. Netophathites. Nethophathiter. νετωφαθίτης.

2.Sam.23.29.

ID est, *Gutta*, sive *destillatio.* נָטַף est *stillare, spargere, fundere, effundere.* Hinc נָטָף *stacte*, quæ est à στάζω, *stillo*: ubi linguæ quamvis diversæ eandem tamen iterum habent originationis rationem. Ab hoc fonte manavit haud dubiè *Naphtha* genus bituminis liquidi, quod è saxis defluit. Vbi semel ignem concepit, non nisi pulvere vel arenâ restingui potest; adeò tenax est flamma. Vulgò *petroleum* esse putant. נִפְטָא Chaldaicè *pix* dicitur: ut Buxtorffius docet in Lexico. Ambrosio in lib. de Noe & Arca; νάφθα παρὰ τὸ ζωάπτειν dicitur: quod hoc bitumen vehementis sit ad constringendum naturæ. Sed prævalet stillandi notatio; quæ etiam nostro treuffen/tröpffen/ originem dedit: unde tropff/*stilla.*

Esr.2.20. נְטוֹפָה *Netupha*, stilla, gutta.

1.Regum 4.vers.11. טָפַת *Taphath*, destillatio vel gutta.

DCLX.

DCLX.

שָׂרָר Scharar. Sarar. Sarar. σαεάρ.

2.Sam.23.33.

ID est, *Vmbilicus*, qui Hebræis est שֹׁרֶר & שֹׁר, à R. שָׁרַר *torquere in orbem, contorquere, durum, obstinatum esse: hinc* σκίρρος, *scirrhus*, σκιρρόω, *induro, obduresco:* σκιρρώδης, *callosâ duritie rigidus.* שָׁרִיר est *pervicax, obstinatus.*

DCLXI.

גָּרֵב Gareb. Gareb. γαρέβ.

2.Sam.23.38.

NOmen גָּרָב est *scabies purulenta & maligna, ulcus humidum seu fluens.* Hinc ψώρα, & nostrũ grind/ item schorff.: & directè krabben/ krawen. Chaldæis גְּרַב est *prædari*: unde rauben/ & Gall. *desrobber.*

DCLXII.

יַעַן Jahhan. Jaan. Jaan.

2.Sam.24.6.

יַעַן quod hîc nomen est loci, causalis aliàs est particula: redditurque per *eò quod*, vel *propterea.* Aliàs יַעֲנָה est *ulula*, vel certè genus avis deserta incolentis & ululantis, alijs *struthio*, nonnullis *draco*. Reduci solet ad Rad. עָנָה, de qua vide in Hhanah, num. CCCLXII.

DCLXIII.

אֲבִישַׁג Abischag. Abisag. Abisag.

ἀβισάκ. ἀβισάγ.

1.Reg.1.3.

ID est, *Patris error*: ab אָב *pater*, num. XII. & שׁוּג vel שָׁגַג vel שָׁגָה *errare, incogitanter agere.* מְשׁוּגָה & שְׁגָגָה *error, incogitantia.* שִׁגָּיוֹן est epigraphe Psalmi, 7. *Cantio er-*

tio erratica, cantio multiplex, quæ omnibus rationibus Musicæ decantabatur simul: ut habet Buxtorfius in Epitome. Alij quidam per *innocentiam* exponunt, quasi sit professio innocentiæ eius, qui non est sibi conscius criminum obiectorum. Ex Radice fluunt nostra straucheln / strauchen / Gall. *chocquer*, *offendere* vel *impingere*. Si punctus in dextro cornu negligitur, exponi potest per *Patrem apprehendentem*, à נָשַׂג *apprehendere, attingere, assequi*. Vnde שִׂיג *insecutio* 1. Reg. 18. 27. vox militaris: ex qua esse potest nostrum sieg. Victoriosorum enim est insequi & comprehendere hostes suos.

DCLXIV.

אֱלִיחֹרֶף Elichoreph. Elihoreph. Elihoreph. ἐλιχορέφ.

1. Reg. 4. 3.

ID est, *Dei hyems*, ab אֵל Deus, num. XLII. & חֹרֶף *hyems*. חֶרְפָּה est *probrum, opprobrium*, à R. חָרַף *probris afficere, convitiis proscindere, publicæ ignominiæ exponere, prostituere publicè*, quod Græci dicunt παραδειγματίζειν, Matth. 1. 19. Galli *eschauffoder*, Latini *traducere*: quod verbum Latinum, ceu minus appositum Græco exprimendo malè traduxisse recentiores quosdam interpretes, toto cap. 22. Pentecontarchi ostendit Ramiresius, Antiquo Interpreti egregiè Patrocinatus. Ad hyemem notandam deflexum est nomen חֹרֶף, eò quod isthoc anni tempore flores & herbæ, & quicquid æstate germinavit, vitientur & quasi omnibus despicatui publicè fiant. Hinc φρίκη, *frigus*, frieren & *hyberno*. Facit huc ὑβρίζω, *contumelia afficio*, ὕβρις, *injuria*, ὑβριστὴς, *injuriosus*: it. frech: & *criminor, crimen*: & appositissimè *carpo*.

1. Chro-

1.Chronic.2.v.50. חָרֵף *Chareph*, hyems sive probrum.

DCLXV.

בֶּן־דֶּקֶר Ben-deker. Ben-decer. Ben-decar. Decker. Δακάρ.

1. *Reg*. 4.9.

ID est, *Filius transfixionis* : à דָּקַר *perfodere, configere*, ἐκκεντρεῖν : unde Heemanticum מַדְקָרָה *perfossio*. Hinc nostrum drucken/ & Lat. *trux, truculentus, trucido* (& per allusionem Türck) & degen; Gallis *dague*.

2.Reg.9.v.25. בִּדְקַר *Bidkar*, in compunctione.

DCLX VI.

בֶּן־חֶסֶד Ben-chesed. Hesed. Hesed. σέδ. Βενέσεδ.

1.*Reg*.4.10.

ID est, *Filius misericordiæ*. חֶסֶד *misericordia, pietas, probitas, gratia, beneficentia*, & proprie στοργὴ seu naturalis illa affectio Patrum & Matrum erga liberos & horum vicissim erga illos. Notum est ex Græco deflexum esse nostrum storch/ id est, *ciconia*, quæ est symbolum & hieroglyphicum παρὰ πολλοῖς θρυλλούμενον, ut ait Aristoteles in Histor. anim. id est, *à pluribus decantatum*, gratitudinis liberorum erga Parentes : quod secutus ὀνομαθέτης divinus חֲסִידָה ciconiam nominare voluit. Et ut ratio originationis sibi ubique constaret, Græci quoque e πέλαργον eandem dixerunt : unde ἀντιπελαργεῖν & ἀντιπελάργησις, *retribuere*, & *retributio*. Scaligero hoc est *reciconiare* & *reciconiatio* in Epidorpid. Erasm. Adag. Chil.1. Cent.10. ad 1. πελαργικὸς νόμος. is est, τὰς ἀμοιβὰς διδόναι τοῖς γονεῦσι. 1.Timoth.5. vers.4.

 Latinis

plexa,

gnitudinis pyramid

re potuerunt. R. [illegible] est *effundere, stillare,*

fire, perfundere. Vide Tzuph num. DCXVI. quod *favum* significat: nam & נֹפֶת *stillationem* notat: ex quo *Neptunum* formare possis. Hinc *Naphtham* quoque trahere licet, de quo num. DCLIX. egimus: & νίφω, i.e. *madefacio*, νίπτω, *lavo*, & *Nympha* Dea aquarum dulcium & fontium: & *Napaea*: & νείφω, *ningo*.

Esa. 19. 13. נֹף *Noph* seu *Memphis*, favus.

Neptunus à נוּף, i.e. *effundere*. qui à *nando dictum putant, magis mihi natare videntur, quam ipse Neptunus*, ait Cicero. Cuius tamen ratio non est omnino valida. Nam in verbis defectivis & quiescentib. saepe unam duntaxat literam in inflexionibus retineri de themate, constat ex Grammatica.

DCLXVIII.

פָּרוּחַ Paruach.

1. *Reg.* 4. 17.

ID est, *Floridus*, à פָּרַח *florere, oriri, germinare, pullulare, diffundi*: פֶּרַח *flos*. Admodum affine est verbum פָּרָה *fructificare*: de quo LV. in Ephraim. Oriuntur hinc *pratum*, βρύειν, *florere, virere*, πράσινος & πράσιος *viridis*, fruchten/frucht/fruchtbar: & ipsum *floreo*, pro *foreo*, inserto l. sicut Graec. βρυάζω eadem significatione.

DCLXIX.

זִיו Ziv. Zio. Sif. ζίυ.

1. *Reg.* 6. 1.

HIc juxta legem Exod. 12. 2. traditam secundus est mensis: id quod hoc in loco expressè repetitur. In Anno autem Politico, cuius usus fuit à mundi conditu usque ad Mosen, est octavus. Incidit partim in Aprilem nostrum, partim in Majum. Kimchius ait dictum inde, quod tum demũ splen-

didæ & speciosæ, fiant arbores germinibus & floribus ornatæ: nam זיו idiomate Chaldaico & Syro item que Rabbinico זִיוָא seu *splendorem* notat. Hoc repudians Fullerus lib.6. cap.5. arbores ait nec fulgere nec splendere, sed hanc appellationis esse causam, quod reuerso tunc temporis ad nostrum hemisphærium sole, & aliquantò altius evecto, diurnæ lucis splendor amplissimus & clarissimus esse incipiat, tum radiorum propius ad perpendiculum accedentium efficaciâ, tum longioris ambitus moræque super Horizontem diuturnioris incremento. Mensis dicitur Chaldaicè אִיָּר Ijar ab אור *lucere* eadem de causâ. Etenim

Candidus auratis aperit tum cornibus annum
Taurus.

Potest revocari nomen זִיו ad Rad. inus. זָוָה. ex qua est plurale זָוִיּוֹת anguli sive promtuaria, Psalm. 144.13.

DCLXX.

מִקְוֵה Mikveh.

1. *Reg.* 10. 28.

VArias habet expositiones ista vox. Vulgata vertit: *De Coa*: quasi Coa sit insula, ex qua merces advectæ fuerint Salomoni. Sanctes & Vatablus per *congregationem* exponunt. Arias Montanus & alij per *Netum. Mercatores*, inquiunt, *neti accipiebant netum pro pretio.* i. e. mercium netarum & confectarum, ut byssi & aliarum, quæ tempore Salomonis parabantur in Ægypto: ubi nendi & texendi artificium ab omni ævo maximè fuit excultum. Esa. 19.9. Ezech. 27.7. Prov. 7. Nimirum est in voce מִקְוֵה, quæ in fine nonnunquam א habet, magna ambiguitas. Significat

cat 1. *spem* seu *expectationem*. 2. *congregationem* seu *congeriem*, 3. *netum* seu *congeriem filorum*, quasi filatum dicas seu merces netas ex bysso & similibus rebus: nam תִּקְוָה inter alia *filum* notat. In his omnibus expositionibus ad præsentem locum accommodandis valde prolixus est Pagninus in R. קָוָה *expectare, sperare, affectare, cum magno desiderio affectari*, ἀποκαραδοκεῖν: in Niph. *congregare*: unde ad res netas transfertur. קַו est *linea, regula, perpendiculum*, quod ad centrum rectà fertur, in quo omnia congregantur & uniuntur. Ad exspectationis significationem congruit nostrum gaffen/ & Lat. *vacare*. Vacamus enim ei rei, quam exspectamus: it. *cumbo* vel cubo, κεῖμαι: quod enim speramus, ei incumbimus.

2. Reg. 22. 14. תִּקְוָה *Tikvah*, spes.

1. Chron. 4. 18. יְקוּתִיאֵל *Iekuthiel*, spes Dei.

DCLXXI.

תַּחְפְּנֵיס Tachpenes. Tahpenes. Taphnes. Thaspenes Thahpenes. θεκεμίνης.

1. Reg. 11. 20.

IDest, *Occulta fuga*. ex חָפָה *texit, occuluit*: de quo in Chuppim n. CCCCVII. & נוּס *fugere, aufugere*. Arabicè נֵס est *siccitas*, quę significatio nostræ linguæ, qui naß humidum dicimus, è diametro opposita est, sicut *calidum* & kalt apud nos & Latinos contraria sunt. Porrò מָנוֹס est *fuga*: מְנוּסָה *refugium*. Faciunt huc νοστέω, *vado, proficiscor, redeo*: νόστος, *via*, νέυω, *redeo*.

Neh. 2. נִיסָן *Nisan*, vexillum sive fuga: nomen primi mensis Ecclesiastici, à fuga Israëlitarum ex Ægypto.

2. Reg. 19. v. 37. נִסְרֹךְ *Nisroch*, fuga delicata. Vel vexillum

vexillum tenerum. Vide num. LXVIII. Est idoli nomen: in cuius templo Sennacharib à filijs fuit necatus.

DCLXXII.

גְּנֻבַת Genubath. Genubath. γανηβάθ.

ID est, *Furtum*, aliàs גְּנֵבָה à גָּנַב *furari, clam subtrahere, clepere, surripere*: unde Toar גַּנָּב *fur*, pl. גַּנָּבִים *fures*. Pulchrè his consentit *κνέφας, tenebræ*: ut enim furentur & jugulent homines, surgunt de nocte latrones. Cnephosum antiquioribus Latinis est, quod Græcis *κνεφαῖον, tenebricosum*. Sed & Germani nostri dicunt kniepen/ kneipen/ knieper: & Latini *clepere n* in *l* verso. Iudei ut qualiacunque antiquitatis suæ vestigia in lingua vernacula, qua ubi sunt, utuntur, retineant, hoc quoque vocabulum unà cum alijs multis frequentant, v.g. hast du was geganfft/ i.e. num aliquid furatus es. Sic, gib mir lechem/ i.e. da mihi panem. It. ich schlag dich bald ins panau/ (עַל פָּנֶיךָ) i.e. mox alapam tibi impingo: & huius furfuris complura.

DCLXXIII.

נְבָט Nebat. Nabat. Nebat. ναβάτ.

1. Reg. 11. 26.

ID est, *Adspiciens* vel *intuens*, à R. נָבַט *adspexit, lustravit oculis*. מַבָּט est *prospectus, adspectus, respectus*, & metonymicè *fiducia*. Hinc *ὄπτομαι, video, ὀπτασία, visio*: & Lat. *video* per aphæresin lit. N.

1. Maccab. 5. 25. *Nabathai*, adspicientes.

DCLXXIV.

מִפְלֶצֶת Miphletzeth. Miplezeth.

1. Reg. 15. 13.

ARias Montanus hoc nomen per *terriculamenta* exponit; quod Vulgata reddit per *sacra Priapi*: quem hortorum fuisse Deum ex Ethnicis scriptoribus pervagatum est; eumque turpitudine admodum infamem: quo factum, ut hoc ipso in loco Vulgata Translatio vertat *Idolum turpissimum*, Iunius *Horrendam statuam*. R. est פָּלַץ *terreri, percelli, formidare, tremere*: quia idola omnia suis cultoribus sunt terrori, sicut Ierem. 50. 38. Eadem de caussa appellantur אֵימִים terrores. Vide num. LXXXVIII. Ex R. hac fluxerunt πλήττω, πλήσσω, *percello*, πλήσσεσθαι, *percelli*: πάλλεσθαι, *concuti*: plagen: *plaga*/plage: blitzen: quibus omnibus inest nota trepidationis, quæ in terrore orto ex strepitu, vel fragore alicuius rei sentitur. Alias *Phallus* Græcis & Latinis id est, quod *Priapus*, cuius erat fures & aves noxias hortis abigere, sive perterrefacere.

DCLXXV.

אַרְצָא Artza. Arsa. Arza. ὦσα. ὦρσα. ἄρσα.

1. Reg. 16. 11.

ID est, *Terra*, ab אֶרֶץ *terra* tam habitabilis quàm inhabitabilis: in quo differt à תֵּבֵל, i. e. *orbis habitabilis*. Revocari solet ad R. רוּץ *currere*: quod circa terram jugiter rotetur sphæra cælestium corporum. Ex. אֶרֶץ est ertz / & *æs, ris*: quia in terra latet, & inde eruitur: & ipsum quoque erde: ut & *terra*: item *Ceres*. A רוּץ est reisen / & ἅρμα, *currus*: & roß / i. e. *equus*, & risch / i. e. *celeriter*.

DCLXXVI.

DCLXXVI.

תִּבְנִי Tibni. Thibni. Thehni. Thibni.

θαμνί. θαβνί.

1.Reg.16.21.

ID est, *Palea, gluma, fænum, ſtramen*: regulariter תֶּבֶן, quæ vox reduci ſolet ad בָּנָה *ædificare*: quod paleæ & ſtraminis uſus ſit in conſtruendis parietibus ædificiorum; de quo in Ben-hhammi, num. XVII, Alludunt huc *Vannus*, wanne / inſtrumentum quo paleas expurgamus, unde *evannare*, außwannen.

DCLXXVII.

שְׂגוּב Segub. Segub. σεγούβ.

1.Reg.16.v.ult.

ID eſt, *Exaltatus*. Nam שָׂגַב eſt *exaltare, elevare*, vel *exaltari, eſſe in ſublimi*. Proprium eſt munitionum & artium editarum, in quibus tutus nobis datur receptus. Nomen מִשְׂגָּב eſt *exaltatio, elevatio, refugium, receptus, locus inacceſſus, propugnaculum*. Hinc σκεπάζω & σκέπω protego, & noſtrum ſchöppen.

DCLXXVIII.

בֵּית עֵקֶד Beth-hheked.

2.Reg.10.12.

ID eſt, *Domus ligationis* ſc. pecorum. Vulgata per *cameram paſtorum* expoſuit. R. עָקַד eſt *ligare, alligare, vincire*: unde עֵקֶד.. *alligatio*. Faciunt huc fette & *catena*: item hencken / anhencken. De Beth vide num. XXVI.

DCLXXIX.

DCLXXIX.

אֲמַצְיָה Amatzja. Amaſiahu. Amaſias. Amazia. ἀμασσίας.

2. Reg. 14. 1.

ID eſt, *Fortitudo Domini*. Nomina אֹמֶץ & אַמְצָה *robur* ſignificant, ab אָמַץ *fortificavit, roboravit, corroboravit, erexit*: it. *viriliter egit, virtute prævaluit*. Toar אַמִּיץ eſt *fortis*. Appropinquant huc μέγας, *magnus*, μῆκος, *longitudo*, μάχιμος, *bellicoſus*, macht/mächtig.

Neh. 11. 13. אַמְצִי *Amtzi*, fortis.

DCLXXX.

יוֹנָה Jona. Jonah. Jona. ἰωνά.

2. Reg. 14. 15.

ID eſt, *Columba*. Nomen Prophetæ, qui inter XII. minores quintus eſt ordine, notatque *columbam*: cuius maſc. eſt יוֹן pl. יוֹנִים *columbi*. Solet reduci ad Rad. יָוֵן, i. e. *cænum, lutum*: quòd columbæ fimo ſuo conſpurcent ædium tecta & parietes. Vid. numer. CCXXIII.

DCLXXXI.

פְּקַחְיָה Pekachjah. Pecahiah. Phaceia. Pekahja. φακείας. φακεσίας.

2. Reg. 15. 22.

ID eſt, *Aperiens Dominus*. פָּקַח propriè oculorum, interdum aurium apertionem denotat, in quo differt à פָּתַח, quod generaliter de omni apertione uſurpatur. Nomen Toar פִּקֵּחַ eum notat,

notat, cui aurium vel oculorum meatus obstructi non sunt, quò minus cernat vel audiat. Exod. 4. 11. V. plura in Ephpatha, num. CLXIX. Alludit nostrum wecken/ auffwecken.

2. Reg. 15. 22. פְּקַח *Pekach*, apertio.

DCLXXXII.

יְרוּשָׁה Jeruscha. Jerusa. Jerusa.

ἰερȣσα.

2. *Reg.* 15. 33.

ID est, *Hæreditas*. regulariter יְרֻשָּׁה *possessio, hæreditas*, à R. יָרַשׁ *hæreditare, hæreditatem accipere, possidere, occupare*. Contrariam quoque habet significationem, & idem notat atque רוּשׁ *depauperare* (unde est *Irus*) in Tarsis CCXXX. & גָּרַשׁ *expellere*, de quo in Gerson LIX. תִּירוֹשׁ est *mustum noviter acquisitum*, Ps. 4. 8. unde θόεαξ, i. e. *merum*. Ad יָרַשׁ quadrant *hæres* & *herus*: Gall. *heritier*: & per allusionem ἔεις, *lis*, quæ inter hæredes non est infrequens.

Ier. 26. 18. מוֹרַשְׁתִּי *Muraschthi*, hæres.

Est. 2. 21. תֶּרֶשׁ *Teresch*; hæres.

2. Paral. ult. 20. כּוֹרֶשׁ *Cores*, Cyrus, id est, quasi hæres.

DCLXXXIII.

חִזְקִיָּהוּ Chizkijahu. Ezechias. Hizciiahu. Hiskia. ἐζεκίας.

2. *Reg.* 16. *ult.*

FOrtitudo Dei, vel *apprehensio Dei*: utrumque enim significat חָזַק, *roborare & apprehendere, comprehendere ac retinere*: it. *prævalere, invalescere, corroborari*. חֵזֶק & חֹזֶק est *fortitudo*: חָזָק *fortis*. Trahi huc possunt ζεύγνυμι, *jungo, copulo*: & hacken/ anhacken: fortiora enim

sunt

sunt quæ unita sunt, juxta illud: *Filum triplicatum non citò abrumpitur.* Eccles. 4. v. 8. Et: *Virtus unita est fortior dispersa.*

Cum duo coniuncti veniunt, victoria certa est.

Item sieg: & *jugum, jungo, junctus*: ἰσχύς, *robur*, ἰσχύω, *possum.*

1. Par. 24. 16. יְחֶזְקֵאל *Iechezkel*, Ezechiel, apprehensio Dei.

1. Par. 8. 17. חִזְקִי *Chizki*, fortis seu apprehendens.

DCLXXXIV.

סוֹא So. So. Sua. σηγώρ.

2. Reg. 17. 4.

MOdius vel mensura est סְאָה: quam vocem per *modium* sæpe reddit Hieronymus. In N. T. per *satum* græce σάτον redditur ad imitationē Hebræorum Matth. 13. 33. Luc. 13. 21. ubi Christus alludere videtur ad c. 18. Genes. v. 6. Accelera tria סְאִים sata farinæ. Vide Epha CCCXXIII. & Hin. numer. CCCCXXIX. Continet satum 144. ova. Gallis *Seau* est *modius, situla, sigillum.* Nobis in Marchia saw est *vivarium* seu *vas* in quo pisces asservantur.

2. Reg. 17. 4. סוֹא Rex Ægypti à Diodoro Sesoosis Σεσόωσις dictus, sicut Necepsos à נְכֹה & סוֹא. Sic arbitratur Capellus ad An. 3274.

DCLXXXV.

גּוֹזָן Gozan. Gosan. γωζάν.

2. Reg. 17. 6.

NOmen fluvij in Mesopotamia significans *tonsionem*, à Rad. גָּזַז *succidere, præcidere, tondere.* Vicinum est גּוּז *educere, extrahere, avellere*: unde אֱגוֹז *nux.* Cant. 6. 10. גָּזָם est *eruca* à tondendo, Amos 4. 9. ut ostendit Fullerus lib. 5. c. 20. Hispani vocant *gazanhote.*

da... produc...
Amos.5.|26. ...

DCLXXXVII.

אֲשִׁימָה Aschimah. Asima. Asima. ἀσημάθ. ἄσιμα.

2. *Reg.* 17. 30.

ID est, *Delictum*, quod Hebræis est אַשְׁמָה. Toar אָשֵׁם *delinquens.* אָשָׁם quoque est *delictum* & *oblatio pro delicto, piaculum seu res expianda.* Numer. 5. 8. Levit. 5. 16. & 7. 1. κάθαρμα, ein schen[illegible]/ fegopffer. Rad. אָשַׁם est *turpiter delinquere, reum peragi, noxa obstringi, & propriè cum flatu quodam omnibus abominationi esse & horrori*: item *desolari.* Hinc schmach/ scham/ schämen: & αἶσχος, *turpitudo.* Et Gallorum *meschant*: qui Græcis μυζὸς, i. e. *improbus, sceleratus.*

DCLXXXVIII.

תַּרְתָּק Tartak. Tharthak. Tharthak. θαράχ. θαρθάκ.

2. *Reg.* 17. 31.

ID est, *Concatenatus*, à רָתַק *alligare*: רַתּוֹק *catena.* Per transpositionem literarum hinc fit nostrum gürtel: nec longe abeunt ring / ringlein: *catena* enim ex annellis constat. Sed & *arctus, arcto* huc faciunt, & εἴργω, *includo*, ἐρκτὴ, *carcer.* Affine est verbum רָתַם *ligavit*: de quo in Rithma CCCCXXCVI. Sunt qui תַּרְתָּק per asinum exponunt, & Chivæorum Deum eius speciem habuisse suspicantur.

fectus.

DCXCI.

DCXCI.

תִּרְהָקָה Tirhakah. Thirhacah. Tharaca. Thirhaka. θαρακά.

2.Reg.19.9.

ID est, *Explorator obtusus*. De תּוּר *explorare* egimus in Caphthorim CCXLVIII. Rad. קָהָה *obtusum fieri, obstupescere, hebescere, hebetari.* Potest huc referri *cos*: quæ reddere acutum solet ferrum, exors ipsa secandi. It. fawen: incisione enim ciborum præsertim acidorum, quam barbarè masticationem vocant, dentes habescunt. ξέειν est *radere & radendo hebetare.*

DCXCII.

נִסְרֹךְ Nisroch. Nesroch. Nisroch. νεσεράχ.

2.Reg.19.37.

ID est, *Fuga delicata*: vel *vexillum tenerum* vel *refugium timidi*: R. נוּס est *fugere*, ut vidimus in Tachpenes, num. DCLXXI. At נֵס est *signum, vexillum*, ut patuit ex num LXVIII. רַךְ verò est *tener, delicatus, mollis*, à רָכַךְ *mollescere, tenerum esse vel fieri.* מֹרֶךְ est *teneritudo, mollities*. Ex רַךְ per anastrophen fit *cera*, κηρὸς: cera enim nihil teneri⁹ est & flexibilius: it. *carus*, amamus enim mollia præ asperis.

DCXCIII.

בְּרֹאדַךְ Berodach. Brodach. μαρωδάχ. βαρωδάχ.

2.Reg.20.12.

ID est, *Creans contritionem*. à בָּרָא *creare* : בְּרִיאָה, *creatura*. Hîc vox Latina *creare* non longè ab Hebręa recedit; nisi quod *b* in *r* mutetur. Apud Gręcos

me[illegible]um

ri[illegible] Fac[illegible]

de rastro: & farr/*carrum*, παρ' ῥόν: ob pro[illegible]

cationem: sic *sarracum* genus vehiculi. Et quatenus[illegible]

aurum

aurum notat, χρυσὸς & χρυσίον. Cognatum est קָרַץ succidere, excidere. Porro חָרַץ LXX. reddunt per γρύζειν Exod. 11. 7. Non movebit canis linguam suam. Vides γρύζειν respondere τῷ חָרַץ, ex eoque formatum esse.

DCXCVII.

אֲצַלְיָהוּ Atzaljahu. Asaliahu. Asalia. Azalia. ἐσελίας.

2. Reg. 22. 3.

ID est, Prope Dominum. Vox אֵצֶל est juxtà, prope, apud. אֶצְלוֹ apud eum: אֶצְלִי apud me. R. אָצַל est reservare, recondere, separare: אָצִיל est nobilis, honorabilis, magnus, à plebeio scilicet separatus: unde cello, excello. אַצִּיל axilla, achsell. Nostrum hetschelen/ i.e. molliter & delicatè tractare, non vulgari, sed planè singulari & eximio modo enutrire, curare atque apud se fovere, non longè abscedit. Vltimę duæ syllabæ decerptæ sunt ex nomine JEHOVA.

1. Par. 8. 37. אָצֵל Atzel, prope.

Luc. 3. 25. אֶצְלִי Etzli, Esli, apud me.

DCXCVIII.

חֻלְדָּה Chulda. Hulda. Holda. Hulda. ὄλδα.

2. Reg. 22. 14.

ID est, Tempus vel seculum, quod est חֶלֶד, i.e. curriculum & tempus humanæ vitæ præfinitum. Hinc τέλος, finis, τελέω, finio, τελευτῶ, finem habeo. Et nostra alt/ålte/ i.e. senium. Nicolaus Fullerus lib. 3. c. 14. propriam significationem vocis חֶלֶד investigans ex Aquilæ diligentissimi interpretis expositione demonstrat חֶלֶד propriè καταδύειν notare. Est autem καταδύειν penitus seu in profundum ingredi, in penitiorem

di solet.

1.Par.11.30. חֵלֶד *Cheled*, tempus vitæ.
2.Par.28.12. חַדְלַי *Chadlai*, cessatio.

DCXCIX.

כְּמָרִים Cemarim. χομαείμ. **Samarim.**

2. Reg.23.5.

VArie exponitur hoc nomen: alij *aruspices* esse volunt: alij *sacrificos*: Junius *atratos* vertit, i.e. *sacrificulos* (inquit) *pullis vestibus indutos ex superstitioso ritu*. Tzeph.1.4. Elias in Thisbi כּוּמָרִים dici putat, *quasi clausos*, quod monachi essent in claustris degentes. כּוּמָרִית *monialis*. Sic Buxtorff. in Lexico Chald. Sunt qui *æditους* fuisse putant & Sacerdotum ministros ab adolendo thure dictos. Vel, quod stigmatis essent inusti: vel quod magno cum ardore animi sua peragerent sacra: cui sententiæ accedit Lutherus in notis marginalibus ad hunc locum. Fulleri verba sunt in lib.4. Misc.cap.7. *Paraphrasis Syra* Matth.6.16. *habet* כָּמִיר *quod commodè reddi potest atratus, hoc est, atra sive pulla veste indutus, sicut ibidem vertit Tremellius & ante eum* Kimchius. *Sanè non vultum solùm sed vestitum etiam tetricitate & tristi quadam severitate spectabilem à Servatore perstringi, Paraphrastæ judicio existimamus, à Pharisæis subinde gestari solitum, quoties votorum, quibus sæpiusculè nuncupandis per speciem singularis sanctimoniæ admodum dediti erant, religione tenerentur. Quocirca ut prolixa & luxuriosa scribarum vestimenta apertè alibi reprehenduntur: ita hoc loco aspera & vilia Pharisæorum tectè notantur à Domino.* R. כָּמַר tres habet significationes. 1. enim est *incalescere*,

Gen.

dec[illegible]

cindare. [illegible]

C[illegible], spargo, sp[illegible]

de emendatione temporum lib. 6. pag. 277. monet, nominibus Imperatorum & Satraparum Babyloniæ ut plurimum præponi nomen Nebo: ut *Nebucadnetzar*, *Nebo-nassar*, *Nabonit*, *Nabo-pulletzar*, *Nabuzar-adan*. Capellus ad Ann. M. 3375. *Æsar*, inquit, Hetruscorum lingua *Deum* significat: autor est Suetonius in Augusto cap. 97. Potuerunt id nominis Hetrusci à Babyloniis mutuari. *Pul* vel *Phul* potest *mirabilem* significare. Nabo *vaticinari*: ita, ut Græcis *Apollo*, sic Babyloniis *Nabo* vatem agebat. Certe *Nabo* unus est ex Dijs Babyloniorum Esa. 46. 1. Fuit etiam nomen urbis quasi huic Deo dicatæ Ier. 48. 1. & 22. Ita *Nabo-pul-esar*, significabit *Nabo mirabilis est DEVS*: Piln-esar idem: Salman-asar *pacis Deus*; Esar-chaddon *Deus diffindens*. V. Matth. Martinium in Nebucadnezar.

Ester. 5. 10. זֶרֶשׁ *Zeresch*, corona miseriæ: à זֵר *corona*: num. DCCI. & רָשַׁשׁ *depauperare*, num. CXXX.

DCCII.

אֱוִיל מְרֹדַךְ Evil-merodach. Evil-merodach. ἐυιλμερωδάχ.

2. Reg. 25. 27.

ID est, *Stulti rebellionem vel amaritudinem conterens*. אֱוִיל est *stultus*. אִוֶּלֶת *stultitia*. Hîc quia R. אָוַל in usu non est, solent aliqui R. יָאַל accersere: quæ inter alia significat *temere & præcipitanter agere*. Vide num. DCXX. in Ioël: quo satis quadrat nostrum *alber*: it *stolidus*, *stultus*, *stolz*: & ἠλεὸς atque ἠλίθιος, i.e. *stultus*: ἠλαίνω, *stultesco*. Et propinquius ἄβλας, i.e. *stupidus*, *ignorans*: ἀβέλτερος, *stultus*, *stolidus*, *amens*; ἀβελτηρία, *stultitia*..

De מָרַד *rebellare*, vide *Nimrod*, num. CCXXXV.

De

ribus, iratus est: is enim iratorum est gestus. Non longè abeunt ἄνεμος, i.e. *ventus*: ex quo *animam* Latini deducunt: nam & anima sæpe pro flatu accipitur. Horat. *Impellunt animæ lintea Thraciæ*. Anemone herba est, cuius flos à quovis ventulo decutitur. Faciunt huc quoque πνέω, πνεῦμα, πνοή. Lepidum est quod ad *alapam* congruunt Hebræa עַל-אַף, i.e. *super faciem*: ut hinc originem *alapæ* agnoscas. אַף quoque syncategorematica particula, & exponitur per *adhuc, amplius, etiam*: unde est ὅτι. אַף כִּי *quanto magis*.

DCCV.

שֶׁשָׁן Scheschan. Sesan: Sesan. σωσάν. σησάν. σισάν.

1. *Chron.* 2. 31.

Id est, *Lilium*, quod appellativè est שׁוֹשַׁנָּה; sic dictum, autoribus Rabbinis, quod שֵׁשָׁה sex habeat folia. Vide num. CCCCLV. in Scheschai. Græcum hîc coincidit σοῦσον, *lilium*, σούσινος ex liliis confectus, *susinum*, lilienöhl. Facit huc etiam schön / schönigen / tausentschönigen. Hinc *Susanna* nomen fæmineum, id est, lilium, rosa. Si ש cum puncto in sinistro cornu scribis, potest nomen *Susanna* per *lætitiam* exponi, à שׂוּשׂ gaudere, lætari.

Nehem. 1. vers. 1. שׁוּשַׁן *Schuschan*, lilium vel rosa.

Esr. 4. v. 9. שׁוּשַׁנְכָיֵא *Schuschancajeh*, rosæ vel lilia percutientium.

Luc. 8. 3. *Susanna*, lilium vel gaudium.

DCCVI

peccatis:

mereri

sta ratio

huc interpello, appello, appelliren/ billich/ billichen/ stellen/ vrtheil stellen/ πολιτεύειν, i.e. gubernare rempublicam, quod fit ferendis sententiis & exercendis judicijs: & *palatium*, in quo judicia exercentur.
Neh. 3. [illegible]. פָּלָל *Palal*, orans vel judicans.
Neh. 1[illegible]. פְּלַלְיָה *Pelaljah*, orans Dominum.
Gen. 22.6. פִּלְדָּשׁ *Pildasch*, judex triturans.

DCCVIII.

מוֹצָא Motza. Mosa. Moza. *μοσά.*

1. *Par.* 2. 46.

Id est, *Azymum*, *ἄζυμον*: regulariter מַצָּה *infermentatum seu azymum*, pl. מַצּוֹת, à מָצָה vel מָצַץ vel מִיץ *sugere, exprimere, emulgere*. Vnde מִיץ *emunctor*. Proverb. 30. 33. *Emunctor naris elicit sanguinem*. Quem locum Vulgata penè ridiculum fecit: sic enim habet: *Qui fortiter premit ubera ad ejiciendum lac, exprimit butyrum, & qui vehementer emungit, elicit sanguinem.* V. Josequi Halli Orationem habitam in Synodo Dordracena: quæ eius Actis inserta est pag. 56. Satis huc quadrant mutzen/ butzen/ außmutzen/ außbutzen. *μάζα* est *placenta*, *μάζσω*, *pinso*, *premo*: *μύζσω*, *emungo*, *μύζω*, *sugo*. Inversum est צוֹם jejunare: quia jejunium venas emulget. מוֹץ *gluma* seu *folliculus è granis triturando decussus*. Μύξα, *myxus* est prominens pars lucernæ, ex qua profertur ellychnium tanquam mucus. Potest hoc nomen etiam per *inventum* exponi à R. מָצָא *invenire, nancisci*: cui vicina sunt *μάω* & *ματεύω* quæro, & *ζητέω* quæro: item *Musa*, *μοῦσαι* artium inventrices.

DCCIX.

יַחְדַּי Jachdai. Jahdai. Jahaddai. Jahdai ἰαδδαΐ· ἰαδδὶ. ἰαχδαΐ.

1. Par. 2. 47.

ID est, *Simul vel solus ego.* יַחַד & יַחְדָּיו est *pariter, simul, unà.* Nomen יָחִיד est *unicus, unigenitus,* Genes. 22. 2. Sume אֶת־יְחִידְךָ *unicum tuum.* Convenit ferè אֶחָד *unus, primus*: sic & nos einer / (ab εἷς ἑνός) pro *unò & primo.* Solent hæc omnia reduci ad R. חָדָה *gaudere*: quod consensus & unio lætitiam gignant. יָחַד est *unire*: ex quo est & Latinum *idem.* Quadrat huc etiam ἴδιος, i. e. *proprius*: ἰδιάζω, *sum seorsum ab aliis.* Item *viduus*: witber / witbe.

1. Paral. 24. vers. 20. יֶחְדְּיָהוּ *Iechdejahu,* Vnus Dominus.

1. Par. 5. 24. יַחְדִּיאֵל *Iachdiel,* unitas Dei.

יַחְדּוֹ *Iachdo,* solus ipse.

DCCX.

רֶגֶם Regem. Regem. Regum. ῥεγμά.

1. Par. 2. 47.

ID est, *Lapidatio,* à R. רָגַם *lapidare, lapidibus, grandine vel tonitru obruere, tonare.* Huc respexisse volunt Christum Marc. 3. 17. quando Iacobum & Iohannem mutatis nominibus vocat בְּנֵי רֶגֶם υἱοὺς βροντῆς filios tonitrui: quod vi Euangelij multos essent obruturi. Lapidabant autem homines non siphonum tormentariorum aut sclopetorum globis, non sagittarum nimbis, non phalaricis aut telis, sed testimoniis scripturarum: *his enim solis lapidandi sunt hæretici,* ut ait Athanasius Oratione 3. contra Arianos.

hos. Alijs à tumultu vel strepitu quasi בְּנֵי רֶגֶשׁ dicti putantur. Sed jam de his dictum prolixius supra, num. CLXV. in voce Boanerges.

Margema est congregatio lapidum: unde Mercurij vocem deflexam ajunt, propter Hermas seu statuas sive acervos Mercuriales: id docere nituntur ex cap. 26. 8. Proverbiorum: *Sicut qui mittit lapidem* בְּמַרְגֵּמָה *in acervum Mercurij* (sic Vulgata) *ita qui tribuit insipienti honorem.* Selden. synt. 2. de Diis Syris capit. 14. de מַרְקוֹלִים Gallis *murgé* est acervus lapidum.

DCCXI.

שַׁעַף Schahhaph. Saaph. Saaph. σεγάφ. σαγάφ.

1. *Par.* 2. 47.

ID est, *Cogitatio* vel *ramus.* סְעִיף est *ramus* & per translationem *cogitatio*: quæ sic se habet ad cor, sicut ramus ad arborem, inquit Rabbi David. Transfertur ad res quasvis protuberantes vel prominentes, ita ut sumatur etiam pro *cacumine, scopulo, dente*: scribiturque per ס & שׂ. In Piel est *deramare, esbrancher* seu *ramos defringere*, quod Latini dicunt *collucare.* Es. 10. 33. Chald. שְׂעִיף est species aromatis certi, vel balsami, Gen. 37. 25. & 43. 11.

DCCXIII.

שָׁוְא Scheva. Sevah. Sue. Seva.

1. *Par.* 2. 49.

ID est, *Clamor, tumultus*, à שָׁוָא *clamare, tumultum facere.* תְּשׁוּאָה *desolatio, tumultus.* Eiusdem significationis est שָׁאָה *desolare, vastare, sonare, vastari cum fragore & strepitu.* Vide Mescha nu. CCLXXVII. Græcis ὄσσα est *clamor, rumor, fama*: & ὤζω, *clamo.* שָׁוְא est *vanitas, mendacium*: item *frustrà*,

... hab ...

ve ...

... obscu ...

Genesi 10.13. ...

spectum.

DCCXIV.

מִשְׁרָעִי Mischrahhi.

1. Par. 2. 53.

SI licet שׂ pro שׁ sinistrum pro dextro capere, quod in hac Onomatoscepsia sæpe faciendum fuit, potest מִשְׁרָעִי exponi per prælongum, membris redundantem, monstrosum, à R. שָׂרַע *superfluum esse, extendere se, excrescere*: unde שָׂרוּעַ *monstrosus*, Lev. 21. 18. & 22. 23. Est hinc nostrum strecken. Aliàs componi potest ex מָשַׁשׁ & רֵעָה, & notare eum, qui *tangit socium vel pastorem*. V. num. CCLXXIX & CCLXVII.

DCCXV.

יַעְבֵּץ Jahhbetz. Jabes. Jaebez. Jahbez. ἰαβεὶς.

1. Par. 2. ult.

ID est, *Crassities* seu *densitas luti*. עָבָה *densare, condensari, densum, grossum, crassum esse*. עָב est *densitas, crassamẽtum, grossities*, item *nubes*. Hinc ἴφιος, *robustus, crassus, pinguis*: & παχὺς, *crassus, densus*: & *pinguis*. Est Iahhbetz hîc loci nomen, quod mox Viro tribuitur in cap. 4. v. 9. atque in eâ notatione aliter à nobis supra explicatum fuit supra num. CXXXI. De בּוֹץ, i.e. *cœnum, lutum*, vide Tebetz num. DLXXIV.

DCCXVI.

שְׁכַנְיָה Schecanjah. Sechaniah. Sechenias. Sachania. σεχενίας.

1. Par. 3. 21.

ID est, *Habitatio Dei*: vel *vicinus Deo*. שָׁכֵן est *vicinus*, vel *habitator*: מִשְׁכָּן *habitaculum*. Hebræorum magistri

natio.

De

DCCXVIII.

קוֹץ Kotz. Cos. Koz. κώζ.

1. *Par*.4.8.

ID est, *Spina*. R. קוּץ (prorsus ut inversa צוּק) est *affligi, angustiis affici, compungi*: item *expergefieri, æstivare*: item *nauseare*. Sic & יָקַץ evigilare. קַיִץ *æstas*, quæ quasi exsuscitat nascentia. Nauseam exprimit koken: eam enim vomitus sequitur. Ad קוֹץ, i.e. *spina* ἄκανθα quodammodo accedit.

1. Par.24.10. הַקּוֹץ *Hakkotz*, spina.

DCCXIX.

אֲחַרְחֵל Acharchel. Aharhel. Aharehel. Aharhel. ἀχαρχήλ.

1. *Par*. 4.8.

ID est, *Alter exercitus*. De חַיִל, i.e. *exercitus, vis, robur*, dictum est num. DCXLV. in Chelam. אַחַר est *post, postea, posthac, postquam*. אַחֵר *alter, alius, alienus*. אָחוֹר *retro, retrorsum, pars posterior, Occidens*: cui opponitur קֶדֶם *pars anterior* seu *Oriens*. Nobis ächter pro dahinden/ est locus posterior. Rad. אָחַר est *tardare*, unde harren. Forte hinc est *Acheron*, ob tenebras exteriores, Matth.22.13. nimis enim longè abeunt, qui acherontem quasi ἄχεσι ῥέοντα dictum volunt. Forte & *Heri*, & ὕστερος, id est, *posterus, posterior*: & ἕτερος, *alter*.

1. Par.7.12. אַחֵר *Acher*, alter.

DCCXX.

מְחִיר Mechir. Mehir. Mahir. Mehir. Μαχίρ.

1. *Par*.4. 11.

ID est, *Pretium*: quod verbo מָכַר, i.e. *vendere*, admo-

[illegible] 39 [illegible]

[illegible] cum [illegible]

a[illegible]odum ve[illegible]

Ib. [illegible] Ben[illegible]

De

DCCXXIII.

שָׂרָף Saraph. Saraph. σαράφ.

1. Par. 4. 22.

ID est, *Incendiarius*: it. *prester, cerastes, draco alatus & volans igniti coloris, lethali ardore homines & fruges afflans*, qualis à Mose effigiatus & perticæ fuit impositus. Num. 21. 8. R. שָׂרַף est *urere, comburere, incendere, succendere, igni cremare, concremare*. Idem ferè ac צָרַב. Extat nomen loci Ios. 11. 8. מִשְׂרְפוֹת מַיִם *combustiones aquarum*: ut Ar. Mont. reddidit: quem locum alij per *thermas* exponunt, alij salifodinas vel fontes salis fuisse autumant. Iunius per *Salinas* exponit: Piscator etiam de officinis vitriarijs capi posse ait. Cæterum ex eadem isthac Rad. est nomen Ordinis Angelorum, qui *Seraphini* dicuntur Esa. 6. 2. quasi *ignei & ardentes atque alati*. Psal. 104. 4. A splendore adspectus nominatos malunt alij & à claritate potius, quàm ab ardore amoris. Cum R. convenit satis probè *Sulphur*, & πρήθω, *combura*, πρηστήρ, *prester*, ob inextinctæ sitis ardorem, quam infert morsu: βράζω, *ferveo*: ex quo est *braser, embraser* Gall.

Esa. 6. שְׂרָפִים *Seraphim*, ardentes.

Ios. 11. 8. מִשְׂרְפוֹת מַיִם *Misrephoth-majim*, combustiones aquarum.

Serapis Sol ab Ægyptijs dictus apud Macrob. lib. 1. cap. 20. quod omnia comburat.

DCCXXIV.

נְטָעִים Netahhim. Nataim.

νεταίμ.

1. Par. 4. 23.

ID est, *Plantatores*, à R. נָטַע *plantavit*: נֶטַע *plantatio*, נֶטַע *planta*. Hinc τίθημι, *pono*, & ἀνθέω, *floreo*. *Plantare*

[illegible] R [illegible]
quâ [illegible] idem quod [illegible] *multi*[illegible]

tia: sicut & שִׁפְעָה : quod per *globum militum* exponitur 2.Reg.9.17. aliàs de *multitudine equorum, camelorum & aquarum* usurpatur. Referri huc potest *stipare*: quod multitudinem & copiam requirit comitantium: item *sipare*, i.e. simul injicere, quod Catoni frequens: cuius contrarium est dissipare.

DCCXXVII.

זִיעַ Ziahh. Zia. Zie. Sia. Ζία.

1.*Par*.5.13.

ID est, *Sudor*, aliàs זֵעַ vel זֵעָה Gen.3,19. בְּזֵעַת *in sudore vel labore vultus tui vesceris pane tuo*. Rad. יָזַע *sudare*. Vestigia Hebraicæ radicis extant in Lat. *sudare* & nostro schwitzen/ut & Græco ἱδρὼς, ῶτος, sudor.

DCCXXVIII.

יְשִׁישַׁי Jeschischai. Jesisai. Jesesi. Jesisai. Ἰεσσαὶ. Ἰεσισαί.

1.*Par*.5.14.

ID est, *Antiquus*. יָשִׁשׁ est *decrepitus, grandævus, canus*, weiß/greiß. Scribitur & יָשִׁישׁ. Radix יָשַׁשׁ inusitata comparari solet cum יָשָׁה *existere*: unde est יֵשׁ i.e. *est* vel *existit*: ut יָשִׁישׁ eum notet, qui diu extitit. Quidam ad שִׁשִּׁים, i.e. *sexaginta* referunt: quasi sexagenarium significet. Hinc *Isis* Dea Gentilium: cuius nomen exponens Euseb.lib.1. Præp. Evang. c.6. *Isin* (inquit) *Latinè Priscam possumus dicere, Lunæ hoc nomine indito, quoniam sempiterna priscaque sit*. Matth.13.55. Ἰωσῆς, *Joses*, יוֹשֵׁה, i.e. grandævus.

DCCXXIX.

תּוֹחַ Thoach. Thoah. Thohu. Toah. Thoah. θωα.

1. *Par.* 6. 34.

ID est, *Telum* vel *jaculum*, regulariter תֶּחַח, quod est nomen generale omnium, quæ jaciuntur, adeoque per *mißile* rectè exponitur: quanquam *telum* antiquiſſimo uſu pro omni armorum genere quoque uſurpatur: ut ex Legibus XII. tabularum liquet. Alij reducunt hoc nomen ad R. תָּחַח *contrivit, fregit*. Alij ad נָתַח *membratim fruſtatimque diviſit, diſſecuit, diſcidit*: unde eſt נֵתַח *fruſtum*. Faciunt huc *ἱτύζομαι*, *collimo ad ſcopum*. *Titus*, i.e. miles, antiquè. Et noſtrum tödten/ todt/ *τιτη* *privatio cuiuſque rei, etiam vitæ*.

DCCXXX.

מַחַת Machath. Mahath. Mahath. ἀμιώθ. μαάθ.

1. *Par.* 6. 35.

ID est, *Delens* ſive *abſtergens*, à מָחָה *delevit, eraſit, terſit, abſterſit, amovit, perdidit*. מְחִי *machina, arcus, balliſta*. Oriuntur hinc *σμάω*, *σμέω*, *percutio*; *σμήχω*, *abſtergo*: *σμύχω*, *comburo*, *σμῆγμα*, *ſmegma*: *σμύρις*, *ſmyris*, ſchmergel/ putà lapis quo gemmæ exterguntur. *σμῆξις*, *plaga, ictus*.

Eſr. 2. 53. תָּמַח *Tamach*, delens.

1. Par. 11. מַחֲוִים *Machavim*, delentes.

DCCXXXI.

אֶתְנִי Ethni. Etni. Athanai. Ethni. Athni. ἠθανία.

1. *Par.* 6. 41.

ID eſt, *Aſininus*, ab אָתוֹן *aſina*: quod reduci ſolet ad

Rad.

Rad. אתה venit: de qua in Etham, num. CCCCXX. Si ת in אתון cum sibilo effertur, patet convenientia vocis *asini* & esel cum fontibus. Nostrum tamen felicius adhuc comparari potest cum עצל *pigrescere*: sicut ὄνος Græcorum cum אנס, i.e. *onerare*.

1. Paral. 4.7. אֶתְנָן *Ethnan*, asinus: sed hoc potest quoque per donum exponi à נָתַן dedit.

DCCXXXII.

יַהְצָה Jahetza. Jahasah. Jassa. Jachza. Jahza. ἐσσά. ἰεσσά. ἰαεζά.

1. *Par*. 6. 78.

ID est, *Currus falcatus*: qui Hebræis est חֹצֶן Ezech. 23.24. De istorum talium celeritate & violentia mira memorat Lucretius lib. 3.

Falciferos memorant currus abscindere membra
Sæpe ita de subito permista cæde ca[...]tes,
Vt tremere in terra videatur ab artubus, id quod
Decidit abscissum; cum mens tamen atque hominis vis
Mobilitate mali non quit sentire dolorem:
Et simul in pugnæ studio quod dedita mens est,
Corpore cum reliquo pugnam cædesque petissit;
Nec tenet, amissam lævam cum tegmine sæpe
Inter equos abstrâxe rotas, falcesque rapaces:
Nec cecidisse alius dextram cum scandit & instat.
Inde alius conatur ademto surgere crure,
Cum digitos agitat propter moribundus humi pes;
Et caput abscissum, calido viventeque trunco,
Servat humi vultum vitalem oculosque patentes;
Donec relliquias animai reddidit omnes.

Hoc tamen totum genus armorum in desuetudinem venit: utinam idem aliquando contingat bombardis & tormentis bellicis! id quod non nemo au-

mo augurari jampridem ausus est. Referri solet ad Rad. צָנַן quam per *frigescere* exponunt: de qua supra num. CCCCLIV. Ab צָנֵה est **Zschen**: quod curruum proprium est. Propius accedit *axis*, **achs oder axe sc. am wagen.** Qui צִנָּה per *arma* generaliter exponunt, transferant huc *ascia*, *ἀξίνη*, *hasta*, *acinaces*, *ensis*, &c.

DCCXXXIII.

לִקְחִי Likchi. Lichi. λιχεί. Lezi. **Licht.**

1. *Par.* 7. 19.

ID est, *Lex mea* sive *doctrina mea*, ut Deut. 32. 2. reddi solet: לֶקַח est *lex* sermo propriè jucundus ac lepidus, *doctrina* præsertim ea, quæ viva voce traditur, à לָקַח *accepit*, sicut *Cabala* (ex qua Sibyllæ vocem fluxisse ajunt, q. d. קַבָּלָה [illegible] seu doctrina viva voce tradita) à קִבֵּל *accepit*, quasi per manus. Latè patet Rad. לָקַח & frequentissimi est usus. Inde מַלְקוֹחַ *præda*, מִקָּח *acceptio*, מַלְקָחַיִם *volsellæ*, &c. A לֶקַח est *lectio*, & λαγχάνω, *sortior*, λάχος, *sors*.

DCCXXXIV.

אֲנִיעָם Anihham. Aniam. **Aniam. Aniham.** ἐνιάμ. ἀνιάμ.

1. *Par.* 7. 19.

ID est, *Navis populi*. De עָם *populus*, vide Benhhammi, numer. XVII. אֳנִי est *navis*, ab אָנָה *lugere*, *tristari*; item *occurrere*. Facile cum *tristitia* conciliatur *navis* ex illo vulgato: *Qui nescit orare, intret mare, discat navigare.* Præterea ex אָנָה est *ango*, *angina*, *anxius*, **angst**/ ἄγχνυμι; i. e. *anxius sum*, ἄχος, *dolor*, ἄγχομαι, *suffocor*. Et propius *ἀνία*, *mæstitia*, ἀνιάω mœstitia afficio, tristitiam affero.

Luc.

Luc.3.24. *Ianna* יַאנָּי (sic quidam volunt) id est, lugens.

1.Pet.1.2. *Bithynia* בֵּית-אֲנִיָּה, i.e. domus mœroris.

DCCXXXV.

בָּרָד Bered. Barad. Bered. βέρεδ.

1. *Par*.7.20.

ID est, *Grando*, aliàs בָּרָד, quam à separatione & sparsione dictam putant, quod sparsim & separatim cadat: qua in parte satis convenit פָּרַד *divisit separavit, disparavit*: ubi harmonia per se patet: sicut & in *pars*, part: quod planè coincidit cum פָּרַס *fregit, in frusta concidit, fidit*: de quo in Vpharsin, num. CLV. Porro בָּרוֹד est *maculosus, variegatus*: unde *pardus* πάρδος propter liventes maculas, Ierem.13.23. & *perdix* ob pennas multis maculis interpictas.

Es.2.55. בְּרוּדָה *Berudah*, dispersio.

Act.2.9. *Parthus*, separatus.

DCCXXXVI.

רֶשֶׁף Rescheph. Reseph. Reseph. ῥασέφ.

1. *Par*.7.25.

ID est, *Pruna, carbo accensus*, item *febris calida*: item *dæmon*. Transfer huc ea, quę de שָׂרַף i.e. *urere* diximus num. DCCXXIII. ex eo enim per metathesin literarum fit רֶשֶׁף eiusdem propemodum significationis: complectitur namque omnia, quæ adurunt, inflammant & simul volant, ut *fulgura, jacula, ignita*, &c. Faciunt huc πρηστήρ, *prester*, πρήθω, *incendo*, πυρεύω, *ignem immitto*, brunst/brennen/braten/brüen/&c.

DCCXXXVII.

ID est [illegible]
mus [illegible]
qui [illegible]
φρενον [illegible]
meditari, a [illegible]
[illegible] est sermo [illegible]
Logicam appellant ; quæ [illegible]

gitandi, einem dinge recht nachzusinnen oder nachzudencken. Hinc sagen/ & ἡγέομαι, existimo, & Magia, Magus: certè מְהַגִּים participium in Hiph. susurrantes seu mussitantes notat: cum quibus conjunguntur Pythones & arioli & qui pipiunt הָאֹבוֹת הַיִּדְּעֹנִים הַמְצַפְצְפִים. Esa. 8.19. Cum הָגָה conciliari potest facile יָגָה (literæ enim אהוי sunt permutabiles) i. affligi. Etenim multitudini sapientiæ inest multum indignationis, & qui auget scientiam auget dolorem. Eccl. 2. 1. & c. 12. 14. viel predigen macht den Leib müde. Inde est ἀγάζω, tristor, graviter fero.

Est. 2. 3. הֵגֶה Hegeh, loquela seu meditatio.

Matth. 2. 1. מְהַגִּים Magi.

DCCXL.

הֵלֶם Helem. Helem. ἑλήμ.

1. Par. 7. 35.

ID est, Percussio, ab הָלַם frangere, conterere, contundere, quassare, concutere, aliquid velut diducendo in laminam multis ictibus contundere: הַלְמוּת enim est malleus: quæ vox Latinorum hinc originem suam prodit, sicut & lamina, quæ Græcis est ἐλαμένη vel ἠλαμένη ab ἐλαύνω, ἐλάω, i. e extendo, incito, agito, opus ductile facio: ἔλασμα & ἐλασμὸς laminatio, si fas est sic loqui, laminirung. Affine est לָחַם conterere, percutere, vulnerare: cui convenit ὅλμος, mortarium: & μύλλω, molo: μύλη, mola, mühle/ Gallicè moulin.

DCCXLI.

צוֹפַח Tzophach. Sophah. Supha. Zopha. Zophah. σωυφά. σωφά.

1. Par. 7. 35.

ID est, Scyphus, aliàs צַפַּחַת lecythus, cantharus, vasculum olei vel aquæ. Nec scyphus, σκύφος, nec becher ab

ac

ID u

de nostrum *facere* ex

[illegible] de
[illegible]CCXXXIII. בקר est *inquirere*: unde

[illegible] natur. Sed rationem reddit Aben-

ango: unde [illegible]

DCCLI.

קושיהו Kuſchajahu. Cuſajahu. Cuſaia. Kuſaia. κισαί.

1. *Par.*15.17.

ID eſt, *Collectio Domini*, à קשש *recolligere, inquirere, excutere, accuratè ſcrutari*, & ſecundum Kimchium propriè *ſtipulas colligere* : קש enim eſt *ſtipula*, nobis ſtaff/*palea, gluma*. Per translationem *probra ingerere*, Eſa.29.21. Eſt enim qui convitiis aliquem onerat, ſimilis ei qui ſtipulas colligit: nam maculæ, quibus nemo non laborat, ſtipulis rectè comparantur. Sed utinam ſecum habitarent ſinguli, & facerent, quod Sophonias c.2.v.1. imperat, ubi ait: *Excutite vos, iterumque excutite*: התקששו וקשו. Satis utique ſtipularum domi, ſatis macularum quiſque apud ſe deprehẽderet. At domi talpæ, foris ſumus lyncei. Finis dictionis præſentis vocem Iehovæ annexã ſibi habet: quod genus innumeræ in totâ hac Onomatoſcepſia occurrunt. Vid. num. LX.

DCCLII.

דרמשק Darmeſchek. Darmeſec. Darmaſcus. Darmaſcus. Damaſcon. δάμασκος.

1. *Par.*18. 6.

ID eſt, *Generationis procuratio*. De דור i.e. generatio, egimus in Adoram CCLXXII. משק eſt *procuratio* vel *procurator*. Sic exponunt locum Geneſ. 15. 2. בן־משק ביתי *filius procurationis domus meæ*, q.d. *diſcurſationis*, à שקק *incedere, diſcurrere, diſcurſare, iugiter ambulare*. Ab hoc eſt noſtrum ſchacken / id eſt, continenter

ne, prima litera geminata signific

tunditas in quantitate in plano & in pondere. Sumitur etiam pro *pane magno, planitie, massa, frusto panis* & cuiusvis rei. Talentum Kimchi dicit fuisse sexaginta librarum, sacrum autem duplicatum centum viginti. Vnam libram talem æstimat Junius ad cap. 25. Exodi v. 39. coronatis aureis ferè centum: qui solum lychnuchum & instrumenta ei servientia constitisse ait duodecies mille coronatis. Tanta erat summa talenti unius sacri, quod totum in lychnucho & eius instrumentis conficiendis fuisse consumtum ex mandato Dei, ibidem memoratur. Sed quid de corona præsente dicemus? quæ eiusdem ponderis cum esset, imposita tamen fuisse dicitur capiti Davidis, 2. Sam. 12. 30. & iterum hoc loco. Alij supra caput Davidis suspensam fuisse arbitrantur: alij magnetem in eâ fuisse dictitant, attractum à ferro desuper ita ex laquearibus disposito: ut corona in aëre penderet. Josephus Sardonychen fuisse scribit. Alij lapides pretiosos, ex quibus erat composita, tantæ solùm æstimationis fuisse autumant. Hieronymus hanc coronam in capite idoli Ammonitarum fuisse scribit: ex qua postea fuerit alia confecta, eaque capiti Davidis imposita: id quod hoc quoque loco habetur in Vulgata versione. Sed quid ad illa dicemus, quæ habet Polybius in Excerptis legationum, num. 28. pag. 828? *Data fuit*, inquit, *Consuli Fulvio corona aurea centum quinquaginta pondo*, ἀπὸ ταλάντων πεντήκοντα καὶ ἑκατόν. Et num. 32. p. 836. *Accepta corona quinquaginta talentorum*. Rursus num. 121. pag. 953. *Venerunt Ariarathis Legati coronam aureorum decies mille adferentes*, *ac voluntatem egregiam Regis erga populum Romanum declarantes*, στέφανον κομίζοντες ἀπὸ μυρίων χρυσῶν. Hæc omnia eodem mo-

ben

...fit,
fregit.

DCCLXIV.

&

di

nic

in

Euro-

DCCLXIX.

צִיץ Tzitz. Sis. Ziz. Zitz. ἀσσεῖς. ἀσίς.

2. Par. 20. 16. al. 17.

ID est, *Flos*: item *ala* in volucri plumata, quæ est instar floris è folliculo nati: it. *lamina* in alæ morem extensa. Synonymum eius est צִיצָה. A R. צִיץ *florere, efflorescere, pullulare, erumpere.* idem enim valet ac נוּץ *florere*: unde נֵץ *flos*. Habet hinc aliquid *zizanium*: quod facile erumpit, & invito Domino benè cultis crescit in agris. צִיצִית exponitur per *cincinnus*: cum quo satis convenit.

DCCLXX.

עֹפֶל Hhophel. Ophel.

2. Par. 27. 3.

ID est, *Altus & munitus locus*, *arx* propriè ea, quæ ad fauces montium seu arctos commeatus extructa est: quales nos schlaussen & Itali *Laüsas* nunc vocant. Inde *falæ* dictæ sunt, i.e. turres ad speculandum factæ, inque editioribus præsertim locis excitatæ. Radix in Hiphil est *roborare, angariare, conari, contendere cum ferociâ & animi elatione.* Hinc *polleo*: & ἀπειλέω, id est, *glorior, jacto me.* עָפְלָה *elationem cordis & superbiam* significat. עֹפֶל est *marisca seu ficus, morbus scilicet ille fœdissimus, quo intumescit anus.* Congruunt huc hübel/& *vallum*, wall/polwerg.

DCCLXXI.

חַסְרָה Chasrah. Hasrah. Hasra. Hasra. ἐσσέρη.

2. Par. 34. 22.

NOmen חֶסֶר est *defectus, egestas, penuria*: à חָסַר *deesse, deficere, carere, egere, penuriam pati, inopiâ laborare.* Toar est חָסֵר *indigus.* Hinc ὑστερέω, *deficio, egeo*: στέρησις,

quo resp
regnum
Tradunt quidam Cy

rum linguâ, i. e. *canis* dicebatur, honoris causâ ita cognominatum fuisse, id est, quasi Dominum, à כ quasi, & יוֹרֵשׁ *hæres, possessor, Dominus*: cuius R. יָרַשׁ hæreditare vidimus in nomine Ieruschah numer. DCLXXXII.

DCCLXXIV.

מִתְרְדָת Mithredath. Mitredath. Mithridat. Mithredat.

μιθρεδάτης.

Esr. 1. 8.

ID est, *Solvens vel removens vel transferens legem*: à Rad. נָתַר *removere, transferre è loco suo, solvere, transilire.* Hinc נֶתֶר *nitrum*, νιτρὸν, inde dictum, quòd admotum igni cum impetu circumsiliat. Alij tamen per alumen vel saponem exponunt. Faciunt huc Græca θόρνυμι, *insilio*: & θύρβη ac θόρυβος, *tumultus*: & nostrum thurnieren. Vltima syllaba nominis propositi דָת *statutum* notat: uti vidimus in nomine Dothan, num. CCCXCIX. Potest etiam exponi per eum, *qui explorat legem seu statutum*: à תּוּר, de quo in nomine Caphthorim, numer. CCXLVIII. Cæterum vox Mithridates decantatissima est in Historijs, ob illum arte & Marte gloriosum Ponti Regem, & duodecim linguarum gnarum. In hunc originatio data optimè convenit. Summorum enim Regum est leges ferre & auferre: dare leges & à nemine recipere: quæ sola potestas reliqua omnia Majestatis, quæ vocant, jura complectitur. Scaliger tamen lib. 6. de emendatione temporum: *Mithir*, inquit, *aut Mithri aut Mether etiam præponitur*: ut מִתְרִי דָתָא μιθρεδάτης, quod & מֶתֶר דָתָא μιθρεδάτης, ut extat in nummis ipsius Regis.

DCCLXXVI.

שֵׁשְׁבַּצַּר Scheſchbatzar. Sesbaſar. Saſſabaſar. Sesbazar. σαββασάρ. σεσβασσάρ.

Eſr. 1.8.

ID eſt, *Gaudium in tribulatione.* R. שׂוּשׂ cum puncto in ſiniſtro cornu ſignificat *gaudere, gaudio affici, delectatione capi, exultare.* שָׂשׂוֹן *gaudium.* Hinc *ſoſpes:* & σῶος, *ſalvus:* & apud Gallos *aiſe.* Media litera eſt nota præfixi בּ i.e. *in.* צַר denique *anguſtiam ſeu tribulationem* notat. Vide num. LVII. in Mitzrajim.

DCCLXXVII.

בִּלְשָׁן Bilſchan. Bilſan. Belſan. Bilſan. βαλασσάν.

Eſr. 2. *v.* 2.

ID eſt, *In lingua:* quæ Hebræis eſt לָשׁוֹן non pars tantum illa corporis, ſed & ſermo quilibet, & ſermonis expoſitio, quam *gloſſam* & *gloſſema* Græci dicunt, Hebræos hac in parte imitati à γλῶσσα, i.e. *lingua.* R. in Hiphil & Pual ſignificat *deferre, accuſare, detrahere.* Affinitatem non modicam inter ſe habent לָשׁוֹן lingua γλῶσσα, gloſſe/leſen/ &c. item λέσχη, *ſermocinatio, locus confabulationis,* λεσχηνεία, *loquacitas, calumnia:* λάσκειν, *dicere.*

DCCLXXVIII.

בִּגְוַי Bigvai. Begai. Bigevai. βαγουαί.

Eſr. 2. 2.

ID eſt, *In corpore, ſive, in gente.* גְּוִיָּה & גְּוִי (ſicut & גּוּף ac גַּף) *corpus* ſignificant: quod nomen latinum, eſt à גּוּפָה i. e. *corpus,* inſertor, ut fit in dictionibus aliis

 quàm-

IDest, *Viator* aut *via*; quæ Hebr[illegible]
semita: item *consuetudo*, *mos*. Rad. [illegible]

lare, deambulare, iter facere. Apposite igitur huc accitur ἔρχομαι, *venio*, τρέχω, *curro*, τρόχος, *cursus*, τροχός, *rota*.

DCCXXCI.

פַּחַת מוֹאָב Pachath-moab. Pahath-moab. Phaath-moab. Pahath-Moab. Φαὰθ μωάβ.

Esr. 2. 6.

ID est, *Dux Moab*. פֶּחָה est *dux*, vox Persis, Assyriis, Chaldæis, Syris frequentata. In regimine פַּחַת accentu in ultima. Plurale est פַּחוֹת & פַּחוֹת *duces*. 1. Reg. 20. 24. Radix פָּחָה non est in usu. Refer huc παχὺς, *crassus & dives*: item μέγας, *magnus*, mechtig: *p* enim & *m* sunt literæ eiusdem instrumenti, atque idcirco permutabiles. פַּחַת accentu in penult. est *fovea, fossa*, Chaldaicè פַּחְתָּא, quod ad Rad. פָּתַח reduci solet: ut notet apertionē. Vide Ephphatha, num. CLXIX. Est inde per προσθ. σ lit. σ *specus*, & Σκάπετος, i. e. *fovea*, σκάπτω, *fodio*.

DCCXXCII.

זַכַּי Zaccai. Saccai. Zacai. Ζαχάν. Ζακκαί.

Esr. 2. 9.

ID est, *Purus, mundus*: regulariter זַךְ Lev. 24. 2. olei epithetum, & Exod. 30. 34. thuris, à זָכַךְ *mundare*. Esa. 1. 16. הִזַּכּוּ *mundate vos*. Hinc züchtig/zucht/ ἅγιος, i. e. sanctus. Hoc nomen idem est cum Ζακχαῖος cuius est mentio Luc. 19. 2. זְכוּכִית Iob. 28. 17. *succinum* esse vult Fullerus cap. 9. lib. 4. Miscell. Quidam ὕαλον vertunt: eius enim epitheton est καθαρὸν Apoc. 21 8.

DCCXXCV.

חָשֻׁם Chaſchum. Haſum. Haſum. ἀσοὺμ.

Eſr. 2.19.

ID eſt, *Silentium* vel *ceſſatio*, à חָשָׁה *tacere, ſilere*: item *quieſcere, ceſſare*: in qua ſignificatione opponitur verbo חוּשׁ *feſtinare*, num. CXLV. Inde eſt ἡσυχάζω, *quieſco*, ἥσυχος, *quietus*; & ſchweigen / σιγᾶν, *ſilere*, σιγὴ *ſilentium*.

DCCXXCVI.

מְגְבִּישׁ Magbiſch. Magbis. Megbis. Magbis. μαγεβεὶς.

Eſr. 2.30.

NOmen גָּבִישׁ eſt genus lapidis pretioſi: quibuſdā *cryſtallus* κρύσταλλος, (quaſi κρυόσταλλος, quippe διὰ τοῦ κρύους συσταλόμενον ὕδωρ, quod ſit aqua à frigore ſic compacta) aliis *corallium*. Hieronymus Iob. 28.18. hanc vocem quam LXX. retinuerunt, & per γαβεὶς exprimunt, per *eminentia* exponit, ſenſum potius quam verba ſecutus. Eſt autem mirabilis Hebræorum & hebraizantium omnium incertitudo & varietas in his pretioſis lapidibus deſcribendis & diſcernendis: quare ſuam fateri in his ignorantiam aliquam multos interpretes non pudet. In Ezech. 13. 11. אֶלְגָּבִישׁ de lapidibus grandinis exponitur. Certè *cryſtallus* & *cryſtallum* tam de glacie quàm de gemmâ ſpeciem glaciei referente Græcis in uſu ſunt. Rad. גָּבַשׁ Chaldæis eſt *congregare, comportare*. Prov. 6. 8.

DCCXXCIX.

קֵירֹס Keros. Ceros. Keros. χειρός:

Esr.2.24.

ID est, *Vncinus*, aliàs קֶרֶס vel קָרָס *annulus, fibula, circulus, uncinus*, & quodcunque ad aliquid apprehendendum ſuſpendendumque adhibetur. Verbum קָרַס eſt *incurvari, repandum eſſe, inclinare ſe*. Hinc noſtrum karſt/i.e. *raſtrum*: & *κάρσιος, obliquus, intortus, curuus*: *καρσίως, obliquè*. Gallis *crochet* idem exprimit quod קֶרֶס. Nos quoque krauß/krauß machen/i.e. *criſpare* dicimus, & *criſpus* ſatis aſſonat.

DCCXC.

סִיעֲהָא Sihhahah. Siaha. Siaa. Siehha. Sihaha. σιαά.

Esr.2.43.al.44.

ID est, *Motus, profectio, propulſio*: à סָעַר *ſuſcitare, proficiſci*, Pſalm.55.9. vel נָסַע *proficiſci, moveri, promoveri*. מַסָּע eſt *profectio, translatio*, ſicut & סָעַר. Manarunt ex his *σείω, concutio, σεισμὸς, concuſſio*: & ſichten/ *cribrare*: *νίσσομαι, νείσσομαι, eo, incedo, venio*. Et Latin. *cieo, cito, excito*.

DCCXCI.

נְקוֹדָא Nekodah. Necoda. Nekoda. νεκωδά.

Esr.2.48.

ID est, *Pũctatus, variegatus, variis maculis reſperſus*: aliàs נָקֹד Gen.30.32. נְקֻדָּה *punctum*. Et quia pecudes notari ſeu ſignari ſolent, ut interno ſcãtur, ideo paſtor ipſe נוֹקֵד dicitur 2. Reg.3.4. Amoſ.1.1. Simili de

capſſa

IDest, *Victor*. [illegible] est [illegible]

excellentia, gloria, status pulcherrimus & felicissimus. Rad. נָצַח est *vincere, superare, roborare, urgere, praevalere, perdurare.* Ex hac est illa solennis vox, quae plerisque Psalmis Davidicis praefixa habetur: quam variè exponunt Interpretes. לַמְנַצֵּחַ Luth. vorzusingen. Iun. *Magistro symphoniae.* q. d. Praecentori vel Cantorum praefectò, sive ἐργοδιώκτῃ: nam tales מְנַצְּחִים dicuntur 2. Par. 2. 2. & 18. it. cap. 34. 13. Alij, ad vincendum vel solicitandum, quasi esset לְנַצֵּחַ. Alij *victoriale & triumphale carmen vel invitatorium* intelligunt. LXX. εἰς τὸ τέλος. & Vulgata *in finem.* Sunt etiam qui concentum quendam harmonicum fuisse arbitrantur. Sed assentimur Iunio & Rabbi Davidi, cuius in libro Radicum haec sunt verba: Praefectus cantici & pulsationis instrumentorum Musicorum vocatur מְנַצֵּחַ, ac si dicas, *fortis in opere suo & princeps & dux super illud.* Idem in Commentarii: מְנַצֵּחַ erat praepositus Cantorum: ad cuius imperium dicebantur psalmi, & tradebantur pulsatoribus & cantoribus. Saepe quoq; occurrit עַד נֶצַח i. e. *in finem usque, in seculum, in victoriam,* εἰς τέλος, εἰς νεῖκος. Ipsum *νικᾶν, vincere,* & *νίκη* hinc fluxisse videntur: & nostra sieg/ siegen.

DCCXCV.

חֲטִיפָה Chatiphah. Hatipha. Hatipha. ἁτιφά.

Esr. 2. 54.

RApina: à חָטַף *rapere, vi aliquid festinanterque auferre.* Vsurpatur de raptu virginum Iud. 21. 21. Inde est nostrum tapffen/ertapffen/ zutappen / & resecta radicali prima dieb: & κλέπτω, *furor.* Scribitur haec Rad. etiam per ח & gignit nomen חֶתֶף *rapina, praeda.* Accepere suum hinc nomen Chateph-patach, Chateph-segol, Chateph-kametz, &c. DCC-

re,bullire, coquendo ebullire, effervescere, sonare. רָתַח est *ebullitio, fervor.* Quadrat huc *ardeo*, & rauchen/ i.e. fumare. Altera Rad. est שָׁחַת *corrumpere, perdere, delere*: unde nostrum schacht/ schachten/ schachtmachen. Verbum etiam שָׁחַח *humiliare, prosternere, incurvare.* Oportet igitur in nomine proposito aliquam admittere literarum transpositionem: quam nec illi effugiunt, qui illud reddunt per *luminis sive maledictionis silentium*: ab אור & חָ·שָׁה & שוּת. Vel ab אָרָה & חוּשׁ, ut Artaxerxes sit is, *qui lumen, maledictionem, silentium vel festinationem ponit.* Sed prior originatio, quæ Fungeri est, magis convenire videtur.

DCCXCIX.

בְּעֵל-טְעֵם Behhel-tehhem. Beel-teem. βαλτεαμ. βελτεεμ.

Esr. 4. 8.

ID est, *Præses consilij.* Vulgata versio, quod sæpe facit, has voces in nomen proprium vertit, citra rationem & necessitatem. De *Bel* & *Babhal* vide nu. C. Nomen טְעֵם proprie est *sapor*: metaphoricè *consilium, demonstratio, ostensio, probatio, dispositio*, à Rad. טָעַם *gustare degustare, sapere*: item *probare, experiri.* Alludit ad propriam vim huius vocis nostrum gaumen/ quo cibos probamus. *Degumare* Antiquorum est, pro *degustare.* Ad consilii & constitutionis significationem facit Θέμις, *Themis* Dea justitiæ: & *Tomaris* nomen Reginæ potentissimæ.

DCCC.

ID est, Raptores fuere [illegible]
[illegible] rapere, dilacerare [illegible]

buitur. טֶרֶף est *præda, rapina*. Hinc δρύπτω, *lanio*; δρυφὴ, *laniatio*. Et nostra rauffen/rauben/berauben: it. treffen/antreffen/ quod prædonum est proprium & ferarum rapacium, nullo discrimine in obvia quævis grassantium. טֶרֶף est etiam *cibus, esca*, unde τροφὴ, & futter/per metathesin. Vide LXX. Ps. 111.5. & Prov. 31.15. Cognatum est רָדַף *persequi*. De לָהָה *fatigari*, vide CCCLIII. in Lea.

DCCCII.

אַחְמְתָא Achmetha. Ecbatana. Ahmetha. ἀμαθά.

Esr. 6.2.

Ecbatanis erat æstiva statio Regum Mediæ, sicut Seleuciæ ad Tigrim hyberna. חֲמַר Chaldaicè *incalescere*: unde חֵמַת *lagena, uter, hydria, hemina*, eimer/quam suam vocem Hebræi ad חָמַם referunt, quasi sit fictile vas ignis calore coctum. De hac R. vide Cham, num. CCXVI. Potest etiam componi ex Hebræo אָח *frater*, de quo num. CCCCV: & מְתֵי pl. מְתִים *mortales*: ut perinde sit ac si dicas, *frater mortalium*. Vide Methuschael, num. CCIII. Scaliger Chaldaicam vocem esse, & *arcem munitam* designare ait.

DCCCIII.

אִדּוֹ Iddo. Eddo. Iddo ἀδαί.

Esr. 8.17.

ID est, *Vapor* eius, vel *titio*, vel *afflictio*: variè enim exponi potest. אֵד est *vapor, nubes*. Gen. 2.6. Inde ἀθμὶς, ἰδ☉. אֵיד est *afflictio, eventus malus*: item *nubes* vel *vapor noxius plantis* unde ἄτη, *ate*, i.e. infortunium: & οἶτ☉, *pernicies, mors, fletus, luctus*: ἀτῶ, *lædo*. אור est *cisterna*, sicut בּוֹר born/brun/item *causa, occasio*: unde αἴτιον, αἰτία. Denique אוד est *titio* sive *torris*: unde αἴθω, *ardeo*:

IDest, Æstus [illegible]
stio Solis. R. [illegible] ussit, incendit [illegible]

ἀστεροπή, *fulgor*. Sed enim omnia huc quadrant, de quibus in שָׁרַף memoratum est numer. DCCXXIII. Testa calore solis vel ignis indurata nobis dicitur scherbe: quæ aliàs Hebræis est חֶרֶס Iob. 2.8. eandem ob causam. De Jah vide num. LX.

DCCCVI.

קְלִיטָא Kelitah. Celitha. Calita. Klita. κολίτας.

Esr. 10. 23.

ID est, *Refugium*, quod aliàs Hebræis est מִקְלָט *asylum* nempe seu locus refugij: unde Civitates receptus seu asyla Hebræis hoc nomine nuncupantur. Radicem קָלַט exponunt DD. per *recipere*, *continere*, *colligere*, conferuntque cum לָקַט *colligere*. קָלִיט est *contractus*, *syderatus*, cuius nervi in pedibus aut plantis læsi sunt, ut extendi non possint. קְלִיטָה *collectio*. Faciunt huc κλείω, *claudo*, fetteln/ κλεὶς, *clavis*, κλεῖθρον, *claustrum*: item schachtel: κυλλὸς & χωλὸς, *claudus*: χωλότης, *claudicatio*: & ipsum *claudus*.

DCCCVII.

מַעֲדַי Mahhadi. Maadai. Maadi. Maedai. Mahadai. μααδαίας.

Esr. 10. 34.

ID est, *Mobilis*, *labilis*, *mutabilis*, ex R. מָעַד *nutavit*, *ruinam minatus est*, *declinavit*. Contrarium est verbo עָמַד *stetit*: cuius literas sed transpositas retinet. Fluunt hinc *motus*, *motare*, *motitare*, μόθος & μόχθος, *languor ex labore*: unde nobis est müde: & si radicalem primam demas *cado*. A עָמַד est stamm/ *stemma*, στέμμα; ob soliditatem.

Neh. 12. 5. מַעַדְיָה *Mahhadjah*, titubans Dominus.

na, vel cæmentum. Est hinc μαλ[illegible]

σω, mollio, μαλθακὸς, mollis: à מַלְטָ maltha, μα[illegible]

Plin[illegible]

Plinius lib.36.24. ait fieri è *calce recenti. Gleba*, inquit, *vino restinguitur, mox tunditur cum adipe suillo & ficu duplici linimento; quæ res omnium tenacissima & duritiem lapidis antecedens. Quod malthatur, oleo perfricatur ante.*

Act.28.7. *Maltha*, lutosa, cænosa, argillacea.

DCCCXI.

הַלּוֹחֵשׁ Hallochesch. Hallohes. Alohes. Halohes. σαλλώης. ἀλλωής. Nehem.3.12.

Id est, *Incantator, murmurator, sibilator.* לָחַשׁ est *mussare, submissâ voce loqui, mussitare, quod celatum velis occultè ac secretò admurmurare.* Sunt quædam πεποιημένα, quæ justa literarum proportione ac qualitate res ipsas veluti pingunt: quorum in numero est schischeln / Σφλοιῶ, σίζειν, *sibilus*: horum censu continetur etiam לָחַשׁ, ut ex sonitu liquet. Nomen לַחַשׁ pro *incantatione* sumitur: quæ sibilis & occulta mussitatione perficitur. Qua in re describenda frequentes sunt Prophetæ. לְחָשִׁים autem sunt ornamenta aurium: in has enim fit mussitatio. Pertinet huc etiam leise/loquelæ enim propriè convenit: leise reden: & μύζειν, quod est *submissa voce loqui.*

DCCCXII.

צָלָף Tzalaph. Salaph. Seleph. Zalaph. σελέφ. Neh.3.30.

Id est, *Vmbra concussionis.* De צֵל umbra, vid. Zilla CCVI. Verbum לָפַת est *apprehendere cum concussione, inclinare se*, Jud.16.v.29. ubi Simson ambas columnas amplexus legitur. Potest ergo hinc deduci λαμβάνω, *accipio.*

ID est, *Bibens*. Verbum usitatissimum
משתה *symposium, convivium*: שתי *potatio*: quo
no

nostro bescheid/potes conferre: quando dicimus einem bescheid thun. Sed & Hebræum שָׁתַן *mingere* in easdem propositæ Radicis literas ferè conspirat: est enim tanquam effectus symposij. Quo respectu per *mingentem* posset exponi Vaschti. Faciunt etiam huc *sitis, sitio*: & *stinguo, restinguo*, scilicet sitim: & διψάω. Cæterum Hebræi ו literam eum copulæ vice fungatur nolunt à fronte radicalem, imò nec Heemanticam esse, distinctionis videlicet causa. Id vero patiuntur Arabes & Persæ. Docent id nomina Vasti, Hystaspes, Hydaspes, Vdiasta, &c. Huius reginæ nomini prænomen PAR adjice, fiet Par-vasti Græcis Parysatis dicta, mater Artaxerxis Mnemonis. Hæc Iac. Capellus ad An. 3641. Nos supra collegimus nomina à γαυ incipientia, quæ in Bibliis occurrunt, num. CCCCLII.

Ester. 9. v. 9. פַּרְמַשְׁתָּא *Parmaschta*, ruptura convivij.

DCCCXVI.

סִיוָן Sivan. Siban. Sivan.

Ester. 8. 9.

Mensis Sivan tertius ex Mosaicâ constitutione erat, respondens nostro Majo, & ex parte Iunio. Dictus autem est à velando: מַסְוֶה est *velamen faciei*, Exod. 34. 33. κάλυμμα 2. Cor. 3. 13. à סָוָה R. inusitata. Ratio appellationis est, quod jam invalescente Solis ardore velaminibus & umbraculis mulieres, uraniscis Dynastæ, omnes umbra & tectis æstum eius declinent. Alludunt κεύθω, *velo, occulto*: & nostrum haube/schaube/schaubhut/ i.e. *pileus ex genista aut stramine textus, quo utimur mares & fœminæ tempore æstatis: quando sub dio & in sole ambulamus*. Hinc forte est סְוֵנֵה *Syene*, urbs Ægypti Ez. 29. 10. sita sub Cancro: cuius principium ingressus Sol nullam ibi umbram spargit in meridie.

τες, *conjuges* Græcis audiunt. Sic συνάορ

Ὀαρίζειν est *confabulari*: ὀαρισμὸς, *confabulatio*, propriè ea quæ est mariti cum uxore.

DCCCXIX.

נְגִינוֹת Neginoth, Neginath.

Psalm. 4.1.

ID est, *Instrumenta vel organa Musica*. Singulare est נְגִינָה, quod per *modulationem, hymnum, canticum, psalmum*, vel ipsam etiam *fidium symphoniam, pulsationem instrumenti*, per *citharam, fides, pulsatrices denique fœminas* (quæ Hebræorum quorundam est sententia) exponitur. Nota est distinctio πνευματικῶν & ψηλαφητῶν *organorum*, quorum hæc tactu, illa flatu reguntur: hæc נְגִינוֹת, illa נְחִילוֹת dicuntur. Vide num. seq. Rad. נָגַן est *manu aut digitis movere & pulsare ad symphoniam seu concentum edendum, ludere instrumento Musico*. 1. Sam. 16, 16. Faciunt huc γάνος, *lætitia*: γάνυμαι, *gaudeo*: *Cano* & singen/ sang/ gesang.

DCCCXX.

נְחִילוֹת Nechiloth.

Ps. 5.1.

PEr *hæreditates* exponit hoc verbi Antiquus interpres: ut Tribus populi Israëlitici intelligantur, pro quibus fiat intercessio. Sic erit à נָחַל *hæreditare*: de qua Rad. nos egimus num. CCCCLX. in Nachaleel. Alij dicunt hoc nomine certum instrumenti Musici genus, vel modulationem designari, esseque numeri singularis; & comparant cũ נְחִיל, quod *sibilum apum* significat: eò quod sonus huius instrumenti fuerit similis sibilo apum. Junius per *pneumatica instrumenta* exponit, inque Notis suis hæc verba adijcit: Hebræis Nechiloth dicuntur ea instrumentorum Musicorum genera, quæ tubulata sunt atque

verba cha...

habere ſcientiam neſcientium pro...

rum occurrit hæc vox in toto Psalterio septuagies semel, & ter in Chabbakuk. Reducitur autem ad Rad. סָלַל *elevare, exaltare*: ut Selah sit, si vocem spectes, *elevatio*. A Pagnino ponitur sub vocula סַל *canistrum*. Vide num. CCCCLXXI. in Salu. Hodierni Rabbini suos libros claudere solent voce Selah, vel Amen, vel Pax. Sed iidem arguuntur passim à Nostris DD. ceu linguæ sanctæ non usque adeo periti.

DCCCXXII.

מֹר־וַאֲהָלוֹת קְצִיעוֹת Myrrha & Aloe, Casia. Myrrhen/Aloes und Kezia.

Psal. 45. 9.

ID est, *Myrrha & Aloe Casiæ.* Hæc non quod propria sint nomina, sed quod linguis ferè sint communia, & ita cum rebus suis connexa, eisque adeò arctè quasi infixa, ut à nemine ignorentur, haud intacta prætermittere libuit: præsertim cum hæc vocabula etiam Proverb. 7. 17. juxta se posita reperiantur: nisi quod pro ultima substituatur קִנָּמוֹן *cinnamomum*, quod ipsum etiam omnibus nationibus notissimum est: uti vidimus supra num. CCCCXXVIII.

מוֹר est *myrrha*, *μύῤῥα*, *σμύρνα*, myrrhen/ab amaritudine: quare ad Radicem מָרַר pertinet: de qua in *Mara* diximus, nu. LXIV. Rem verò ipsam quod attinet, multi multa scripserunt: quæ hodierna pudefacit experiẽtia. Clusius vir experiẽtiâ celebris l. 1. Ar. c. 7. *Qualis*, inquit, *sit arbor quæ Myrrham profert, aut qua*

ratione

factum notare ajunt,

quites, qui vocantur, Aurati hodieque. כֶּתֶם est *aurum nobilissimum & purissimum*, quale est Indicum vel Arabicum: ideo nonnunquam cum Ophir regione auri optimi feracissima conjungitur. Psalmis ergo inditum est nomen מִכְתָּם ob excellentiam, eò quod omni auro sint pretiosiores. Rad. כָּתַם in Niph. נִכְתָּם est *signari, imprimi*, Ier. 2. 22. Faciunt huc *catena*, fetten/kleinod/κῦδος, *gloria*. Cæterum vel ex eo intelligi poteſt, quanta in Palæstinâ auri copia fuerit, quod tot vocibus aurum in Sancta lingua insignitū habeatur, puta זָהָב, סְגוֹר, פַּז, אוֹפִיר, כֶּתֶם &c. quibus distinctionis ergo usos fuisse illos nemini ambiguum est.

DCCCXXV.

אָלֶף Aleph.

Ps. 119. v. 1.

SErviant nunc instituto nostro hæ quoque Hebræorum literæ, quippe Græcis etiam cognitæ: qui ab illis habent, quicquid habent literarum & divinæ humanæque Philosophiæ. Prima igitur litera Aleph *doctorem, ducem, magistrum* notat, qui Hebræis est אַלּוּף. Quidam legens noctu Genes. 36. caput clarâ voce, in quo sæpe repetitur hæc vox dum Genealogia Esavi describitur, fures nocturnos jam domui sui insidiantes abegit: putabant enim hac auditâ voce, se jam proditos esse, & conclamari familiam, q. d. alle vff/ut, furibus protinus occurreret: ita se suosque à dispendio recularum suarum inscius redemit. Tantum nempe proficit proficietque semper Hebraicarum literarum frequens lectio, & devota meditatio. Rad. אָלַף in Kal est discere, in Piel docere: unde Græcum ἀλφεῖν, *invenire, excogi-*

DCCCXXVI.

דָּלֶת Daleth.

Pf.119.25.

CVm de Beth numer. XXVI. & Gimel numer. CCCCXLII. egerimus: succedit nunc *Daleth* vel דָּלֶת *januam* notans: suis enim lineis ostium quodammodo describit. דְּלָתַיִם sunt *januæ bifores*, quæ duas habent valvas. Rad. דָּלָה est *elevare, extrahere, haurire*: janua enim cardinibus attollitur, circumagitur & retinetur. Vide Delilah DCX. Græci hanc ab Hebræis acceptam literam suam fecerunt & Delta nuncupant. Apud eosdem δέλτος est *liber, tabula*. Nobis Dielen/asseres sunt, ex quibus januæ fiunt. Ambrosius in Psalm. 118. *Quarta litera secundum Hebræos Daleth, significat Latine timorem, vel, ut alibi invenimus, nativitatem.* Sed hæc longè petita sunt. Chaldaicè דְּלַח est *timere*. Hebraicè יָלַד est *parere*.

DCCCXXVII.

הֵא Heh.

ID est; *Ecce*: quæ litera nomen sumsit à demonstrantis gestu: quem omnes mortales hac fere vocula exprimunt. Hebræi aliàs dicunt הֵן & הִנֵּה *ecce*: quæ voculæ cum particulis aliis variè combinantur: ut hîc Grammaticorum vitula arandum sit: ad quam te remittimus. Reduci solet ad Rad. הוֹן *substantia, opes, divitiæ*. ad has enim admirabundi & venerabundi plerique exclamamus: *Ecce hic ille vir est*, &c. Divitibus ipsis Est pulchrum digito monstrari & dicier, Hic est. Satis convenit *En, Ecce*, ἠνὶ, i.e. *ecce*. De הוֹן vide Hun, num. CCCCXXIX.

DCCC-

in speciem, i.e. species omnis generis, sc. promentes illi opulenti & tranquilli, de quibus sermo est. זְנִים species vocantur: & זוֹנָה *caupona, hospita*, (unde ξένος, *hospes*) sic appellata, quod escas præparet & vendat: מָזוֹן enim est esca: unde & ζῆν, ζᾶν, i.e. *vivere*, esse potest. Hæ significationes quadrant ad Latina *cœno, cœna*, & θοίνη; i.e. *epulum*.

Ier. 40.8. יְזַנְיָה *Iezanjah*, i.e. nutrimentum vel arma Domini. DCCCXXX.

טֵית Teth.

Ps. 119. v. 65.

QVia de חִירֶת num. II. diximus in nomine Eva, ad Teth literam progredimur: quam per *cænum* seu *lutum* exponunt: hoc Hebræis est טִיט, cuius ductus stercus humanum quodammodo figurat. Comparari solet cum Rad. מוּט vel מָטַט *inclinare, declinare, mutare, labi, cadere*: quæ eandem habent significationem cum נוּט: indeque putatur dictum טִיט, quod lutum pedes *nutare* faciat in lubrico ambulantes. Inde τύντλος, *lutũ, locus cœnosus*. A נוּט, i.e. *nutare*, est ipsum *nuto*. Sic נָטָה. Faciant igitur huc *meto*: & μόθος, *motus*, müde / mat / &c. De Iod litera vide num. CXXI. de Caph num. CLXXVII.

DCCCXXXI.

לָמֶד Lamed.

Ps. 119. 89.

ID est, *Stimulus*, cuius summitati aculeus affixus est, aliàs מַלְמָד, sic dictus, quòd boves doceat arare. notat eadem vox *veru*: cui similis est figura huius literæ. R. est לָמַד *discere & docere*. תַּלְמוּד est *doctrina*: quo nomine peculiariter nunc insignitur ingens

 illud

De Lamech,
lamech.
De Hajin Le
nanim.
De
cxvii.
De Tzadi
Tzadon.
De

DCCCXXXIII.

קוֹף Koph.

Psal. 119. 145.

ID est, *Simia*, quam Hebræis *à circumeundo* dictam esse opinantur. Rad. enim קָף est *circuire*: id quod mobilitati huius bestiæ satis est conveniens. Hebræi quatuor insignia anni tèmpora, quæ contingunt sub ingressum solis in Arietem, Cancrum, Libram & Capricornum, appellant תְקוּפוֹת *revolutiones*. A קוֹף fit nostrum Affe/ & κῆβος, *cebus*.

De רֵישׁ *litera*, i.e. *caput*, numer. ccccvi. in Rosch.
De שֵׁין i.e. *dens*, num. ccxxxviii. in Schinhhar.
De תָּו i.e. *signum*, num. clii. in nomine Thau.

DCCCXXXIV.

אָגוּר Agur. Agur.

Prov. 30. 1.

ID est, *Congregans*. Epitomen iste scripsit sententiarum, quæ in hoc capite habentur, ac proinde à collectione nomen sortitus est. Vulgata hîc suas interpretationes substituit. R. אָגַר est *colligere, congregare*: unde *agger*, & *aggero, gero*. Hebræis אִגֶּרֶת est *epistola*: quod in eam multa verba congregentur seu colligantur. אֲגוֹרָה i.e. *nummus*, cum ἀγορᾷ forum pulchrè potest conciliari: nec dubium, *argentum* & ἀργύρειον hinc o[illegible]m trahere. Accedit, quod גֵּרָה *minimum nummum* designat, quem *scrupum* quidam dicere amant. Ab אָגַר denique est ἀγείρω & agyrtai cui volupe est homines ad se allicere vocè utplurimum Stentorea, & eos lepidis artificiis, fabellis ac spectaculis demorari. Eius rei exempla dedimus supra num. cclix. Cognata sunt עָגַר
גּוּר & אָגַר.

p[illegible]e literale [illegible]
nos nominis [illegible]
que [illegible]
sunt [illegible]
vel, [illegible]
l. c. iii, [illegible]

DCCC-

DCCCXXXVII.

אֹחִים Ochim. Ohim. ὠχείμ.

Esa.13.21.

VAria est huius nominis interpretatio: quia alibi non legitur. Plerique per *monstrosa animalia* reddunt Iudæis olim nota. Fr. Iunius per *noxia animalia* exponit; & addit: *Facientia ah, i.e. dolorem & malum hominibus afferentia: est enim participium ductum ex interjectione dolentis.* Sic ille. Ariæ Montano & alijs sunt *furunculi, mustellæ, viverræ.* Hieronymo *dracones.* Sunt qui putant esse generale nomen avium feralium, quæ & אִיִּים dicantur à tristi acclamatione: ita nomen אֹחִים erit vicinum verbo אָנַח *gemere, suspirare*: unde אֲנָחָה gemitus, suspirium: ex quo est nostrum angst/& *angor, ango, anxietas, ἄχος*, i.e. *dolor*, unde & *Achaia* dicta est 2. Cor. 9. 2. *ἄχνυμι, anxius sum, angina, ἄγχω, angario, ἀγγαρεύειν.* Matth. 5. 41. Hebræis נָגַשׂ est exigere vel extorquere debitum affligendo aliquem. Cum στενάζω, i.e. *ingemisco*, & στεναγμὸς, nostrum stechen planè coincidit. Ὀνόω, *lamentor*: ὀνοστὸς, *lamentabilis.*

DCCCXXXVIII.

אֶגְלַיִם Eglajim. Gallim. Eglaim. Eglaim. ἀγαλείμ. ἀγλαίμ.

Esa.15.8. aliter c.16.8.

ID est, *Gutta*, ab אֵגֶל *stilla, gutta*. Reduci solet ad גָּלַל i.e. *volvere, propter rotunditatem*: de qua in Galged, num. XXXIX. Adsonant *gelidus, gelu, glacies*, glatteys. Junius per *confluentem* exposuit.

[illegible] di[illegible]
strum weich/i.e. mollis, effæminatus [illegible]
go: quod mollium est: ut indicat antiquum [illegible]
phium

phium Romæ repertum extra portam Capenam: Heus *hîc situs est Offellus Bubalus bibalus: qui dum vixit aut bibit, aut minxit.* Nec aliud insinuat Epitaphium Sardanapali: Ἔπιον, ἔφαγον, ἠφροδισίασα. Item illud: ἔσθιε, πῖνε, παῖζε.

DCCCXLII.

נֹא No. No.

Ier. 46.25.

ID est, *Confractio, annihilatio*. R. נוּא tantum in Hiphil usurpata reperitur, nimirum הֵנִיא, & exponitur per *confringere, irrita facere verba & cogitata, avertere aliquem ab instituto, annihilare*. Hinc תְּנוּאָה *contritio, ruptura, distractio, avulsio.* Congruunt huc Non, nein/Nihil, nicht/nichtigkeit. Cæterum *No* putatur esse Alexandria *nutrix totius Ægypti*, ut hîc dicitur, propter opum amplitudinem, & celebritatem emporij. Sunt tamen qui *Memphim*, *Syenem*, *Thebas* 100. portis claras ea voce notari putant. Verùm in Alexandriam congruit omni ex parte descriptio, quæ Nahumi 3.8. extat: ubi *nutritia*, dicitur, *sita inter rivos, aquis circundata: cuius præmunitio est mare, & à mari murus.* Est denique particula נָא observantis, quæ etiam scribitur אָנָּא.

DCCCXLIII.

פְּקֹד Pekod.

Ier. 50. 21.

ID est, *Visitans*, à פָּקַד *visitare, recordari, respicere*: item *numerare, præficere, constituere*. Tradunt verbum hoc esse significantissimum, & includere unà cum visitatione accuratione assiduã, prudentẽ muneris suscepti administrationẽ & coniunctam cũ præceptione dispositionẽ. Non absre igitur ad פְּקֻדָּה referim⁹

[illegible]

mus Fullerum [illegible]
fluv[illegible] ex Masio monte erump[illegible]
rem Mesopotamiæ partem pervadent[illegible]

Euphr[illegible]

Euphratem ſeſe exonerantem, quem Ptolemæus nobis deſcripſit, ſed alium, à Meſopotamia totâ ferme, quâ patet, latitudine diſtantem, & ferè in medio Babyloniæ ſitum. A בָּבַר eſt etiam βαρὺς, i.e. *gravis*, & βάρος, *onus*.

DCCCXLV.

תַּמּוּז Tammuz. Thammuz. Thamus. θαμμοὺς.

Ezech. 8.14.

TAmmuz nomen idoli eſt: de quo à varijs varia ſcribuntur. Hieronymus cum Vulgata per Adonidem (quod ipſum nomen origine Hebræum eſt, & vel ab אדון Dominus, vel עֵדֶן ἡδονὴ voluptas dicitur) exponit, illum nempe adoleſcentem formoſum, qui à Venere adamatus aque apro percuſſus fabuloſè traditur. Scribit Rabbi David, *imaginem fuiſſe, cuius oculi plumbo replebantur: dumque accenſo ſubtus igni plumbum liqueſiebat, flere illa videbatur.* Sed ſolidiora ſunt quæ Junius hîc annotat, ex Euſebio & Plutarcho: nempe mulieres haſce, quarum hîc à Prophetâ fit mentio, φαλληφορέιας fuiſſe, & luxiſſe Oſiridem virum Iſidis, quem amiſſum in Ægypto quotannis defleri Iſis (אִשָּׁה virago) mandaverat. Hæc enim præſtigijs ſuis & incantationibus magicis tantam ſibi viroque ſuo autoritatem apud Ægyptios comparavit, ut pro Dijs ſummis haberentur, & menſe quarto, qui ex eo quoque Tammuz vocatur, & in Iunium noſtrum ex parte incidit, coleretur: primò quidem plangendo velut mortuum, deinde laudando ceu redivivum. Oſiris, teſte Plutarcho, eſt dictus Ægyptiis Ammuz: *unde*, inquit ille, *Iovis Ammonis nomen corruptè eſt derivatum.* Eandem

[illegible]

loc[illegible]s fuisse, ut hostibus [illegible]

consilio claudi & cæci in ijsdem co[illegible]

memorantur, 2. Sam.5. v.6. & 8. nisi forte petulans insultatio sit superborum: qui locum, quem insederant & tutabantur, adeo firmum ac validum esse jactitabant, ut vel à cæcis & claudis contra Davidē & robustissimos quosque satis defendi quiret. Fr. Junij conjectura est, regionem fuisse Phœniciæ cubitali formâ projectam in mare, ab eoque postea haustam ac submersam, quam Plinius Gammalem vocet lib.2. cap. 91. גֹּמֶד alij *spithamam*, alij *cubitum*, alij *palmam* exponunt. Discrimen inter palmum tradens Fullerus lib. 6. cap. 3. hunc dicit παλαιστὴν, & esse mensuram quatuor digitorum, videlicet tertiam partem palmæ seu spithamæ, quæ digitos continet duodecim. πυγμὴ est spacium à cubito ad digitos in pugnum contractos. Talis autem staturæ populum aliquem usquam fuisse, aut hodieque existere, anilis est fabula: Pygmæos tamen aliquos nulla non exhibet aliquando natio. Novi Principem Fæminam in Marchiâ adeo hac imbelli & infælici progenie delectatam esse, ut studiosè magnoq; pretio conquisitam & redemtam matrimoniis multiplicare tentaret. Sed res in risum desijt, cum, ut Mela vocat, *minutum hoc genus* prole nullâ potiri posset, sationem curiosam Deo irritam reddente, ceu contra ordinem suum institutā, & naturâ ipsâ suapte sponte ad perfectiora connitente. Quare quicquid de Spithamæis suis Plinius narrat, quos ternas nunquam spithamas excedere ait, id fabulis accensendum est. Villapandus in Dæmonologiæ lib.2.c.31. vulgatæ lectionis rigorem retinens, *Intelligo*, inquit, *cum* LXX. *Interpretibus, non staturâ tales, sed quod turres tam altæ fuerint, ut viri etiam fortissimi & maximi in imo versantibus vix cubitales apparerent.* Denique possunt etiam Gammadæi exponi per viros *robu-*

HÆc quoque vox confusionem

evasit: nam est Catholica, designans arborem, cuius vox quam natura notior est: eius lignum nobis est Ebenholtz. Erant Dedanæi, quos hic Ezechiel memorat, Mercatores & Arabiæ Felici contermini: idcirco cum ex eâ tum ex Indiâ atque Æthiopiâ eidem propinquâ pretiosissimas merces reportabant. Hæ verò quænam fuerint, ex antiquissimo Regum Persidis tributo regionibus illis Australibus indicto facile intelligere licet. Erat autem triplex: *Auri, Eboris* atque *Ebeni*: adeoque ad ipsa Romanorum Imperatorum tempora *tertiam rem in tributorum autoritate mansisse Hebenum* testatur Plinius lib. 12. cap. 4. Magna est vocis huius cognatio cum אֶבֶן i.e. *lapis*: quem hoc lignum sua duritie æmulatur. Vide num. CIX. & Nic. Fuller. lib. 6. cap. 14. Duali numero effertur הָבְנִים, quia duum est generum, arboreum aliud, trunco enodi, materie nigri splendoris, idque rarius & melius: alterum fruticosum & tota India dispersum. Videatur Plin. d. l. Nos forte habemus ex *ebenus* bein/ i.e. *os, ossis*.

DCCCLI.

אַשְׁפְּנַז Aschpenaz. Aspenaz. Asphenez. Aspenas. ἀσφανὲζ.

Dan. 1, 3.

ID est, *Pharetra adspersionis*: sive *Magus vel Medicus adspersus*. Per nomen אָשַׁף Dan. 2. 10. *astrologum, hariolum, medicum* Rabbini intelligunt, Hieronymus *magum*. Extat solùm in Daniele: unde Chaldaica potius quam Hebræa esse putatur. Ad נָשַׁף quidam revocant, i.e. *sufflare*: quasi divinitus afflatum notet: de quo in Naphisch, num. CCCXLV. נֶשֶׁף est crepusculum sive matutinum sive vespertinum, ab aurâ

vel

ID est, *Præparatio* vel *basis*, à Rad. כּוּן quod est *parare*, *aptare*, *firmare*: de qua in nomine Iachin, numer. CXXIV. Vel significat *adustionem*, à R. כָּוָה *aduri*, quia traducebantur per ignem filij colentium Moloch. Vide Cuth nu. DCLXXXV. Est Cijun nomen oppidi siti in finibus Ammonitarum, quod Act. 7. 34. appellatur Remphan, alibi Rophon & Rephon, quæ nova eius fuit appellatio 1. Maccab. 5. 37. Ioseph lib. 12. Antiq. cap. 12. Cæterum *Cijun*, ut putat Drusius, *olim legi potuit Chevan, cum apices abeßent. Inde manavit Rephan & per epenthesin Remphan: de facili enim* כ *in* ר *mutatur, & contrà*. Hęc ille. cui non placet Scaliger, quod in Comment. ad Manil. Remphan exponit per רֵעַם פַּעַם, i. e. *tonitrũ impetus*: quasi dicas ζῆνα βροντιαῖον vel βροντέα, quod Iovis epitheton est: qui Veteribus nullus alius fuit, quã iste *Cijun*. Beda tamen, Lyra, Glossa interlinearis & alij hoc loco affirmant, Remphan fuisse stellam, quæ dicitur Lucifer. Oecumenius eã stellam statuæ Moleci in fronte affixam fuisse ait: qualem simulachro Iulij Cæsaris in vertice quoq; fuisse additam autor est Suetonius in eius vita cap. 88. nec dubium est talibus insignibus statuas Gentilium ornari consuevisse, ut Planetarum, quibus adolebant, notæ oculis spectantium obversarentur. Cæterũ quæ ad conciliationem huius Prophetæ loci cum verbis Stephani pertinent, abunde expedivit Clariss. Theologus Fr. Iunius Parallelismo 92. lib. 1. Tom. 1. Oper. p. 1466. Observatum etiam fuit à quibusdam, Ægyptiorum lingua Herculem vocatum fuisse *Chonem*: ex quo *Cijun* Hebræum formari potuit. Et quia Gigantæâ formâ apud illos pingi consuevit Hercules, nihil mirum, si vox *Cijun* mutata sit in *Rephan*: nam רָפָא est gigas. Vid. nu. CCXXVI.

Verba,

[illegible] ditiona-
[illegible] en-
[illegible]
[illegible] el loci Nu-
meri [illegible] infra
[illegible] 26.&
Marc [illegible] de-
[illegible] vi. Alij R.
[illegible] explanare in
Matth [illegible] Scripturæ:
quo [illegible] *loquor*, *e-*
loquor [illegible] est *factus*,
plenus scilicet seu expansus sive distentus, propter

 reple-

i

lios, quos interfecit,

a-

quibus non

...tur : quia hoc Scribarum potius erat

& νομικοὶ seu Le[illegible]
Pharisæis fuisse [illegible]
est ex Matth. 22. [illegible]
quem ex Pharis[illegible]
rogâsse: qui Mar[illegible]
ctu nihil vetat Ph[illegible]
dò sciamus, pro[illegible]
à separatione esse[illegible]
quatenus signific[illegible]
quor, παραφράζω[illegible]
sa, oratio sc. solut[illegible]
Notum est *Schem*[illegible]
expositum seu *pron*[illegible]
HOVAH solius He[illegible]
beneficio Christ[illegible]
mentiuntur. Se[illegible]
proprium, separatu[illegible]
longè longéque [illegible]
cum פָּרַשׁ etiam [illegible]
teà dictum est. [illegible]
stro cornu est *ex*[illegible]
cum פָּרַס *frangere*[illegible]
gnationem. De [illegible]
Persa.

Ester. 9. 7. [illegible]
tivus: nam פָּרַשׁ [illegible]

1. Par. 8. 16. [illegible] cus.

Μαμμωνᾶς. [illegible]

[illegible]mon.

Matth. 6. 24.

PEr thesaurum exponunt hoc nomen, qui ex voce He-

ce Hebræâ מַטְמוֹן literam ט elidi & per μ compensari posse arbitrantur: מַטְמוֹן enim est thesaurus, à טָמַם אָטַם *abscondere, occultare*: cui affine est verbum אָטַם *obturare, claudere*: ex quibus Græca fluxere ταμιεύω, *recondo, in thesaurum refero*: ταμίας, *quæstor*. Hieron in Ep. ad Algasiam, quæst. 6. *Mammona*, inquit, *divitiæ nuncupantur, quod de iniquitate collectæ sint*. Vbi respicit ad phrasin מִן אָוֶן de iniquitate. Vide n. XLVII. in Benoni. Buxtorffius in Lexico Chald. & Syr. hæc habet: מָמוֹנָא Chaldaicè *pecunia, opes, divitiæ, facultates*. Matt. 6. 24. Luc. 16. 9. 13. Variæ afferuntur notationes. Inter eas est, quod derivetur ab אָמַן facta contractione pro מְאָמוֹנָא, & sic dicentur, quod homo in divitijs soleat confidere. Huic derivationi factæ ab אָמַן favet translatio Græca Psal. 37. 3. in qua verba Hebræa וּרְעֵה אֱמוּנָה *& pascere fide*, transferuntur; Καὶ ποιμανθήσῃ ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῆς, *Et pasceris in divitiis eius*. Hinc Augustinus Iustinianus Episcopus Nebiensis ad vocem אֱמוּנָה scribit: *Hebræum verbum æquè fidem sicut divitias significat: quo datur intelligi, divitias in hoc mundo esse fidem Dei. Qui enim fide caret, paupertimus & miser est*. Augustinus de verbis Domini sermon. 35. *Mammona Hebræum est cognatum linguæ Punicæ. Istæ enim linguæ sibi significationis quadam vicinitate sociantur. Quod Punici dicunt Mammon, Latinè lucrum vocatur. Quod Hebræi dicunt Mammona, Latinè divitiæ vocantur*. Sanè מָמוֹן Chaldaicè *lucrum* etiam significat: Gen. 37. 26, ubi fratres Iosephi ajunt מַה מָמוֹן *quid lucri commodabitur?* Trita maximè & inter omnes pervagata est illa originatio, quâ ad vocem Hebræam הָמוֹן revocatur: quæ de *multitudine, copia, & divitiis* usurpatur. Trahitur etiam huc מוּם *macula*: quam amor divitiarum inurit animæ. 1. Tim. 6. 9.

li

Cha

maxilla : ... convenit cum

bocca, Hisp. *boca*, &c. At Hebræis פה est *ficus* ...

ra, pl.

ra, pl. פַּגִּים: secundum quam significationem Beth-phage est *domus grossorum*. Hîc iterum mirus est consensus Hebræis cum σῦκον, *ficus*, feigen/ Ital. *fico*, Gall. *figue*, Angl. *figge*, Polon. *figa*, Vngaricè *fvvge*, Belg. *viighe*, Hisp. *higo*. Quibusdam placet ex Beth-phage facere decompositum, & ad בֵּית, i.e. domum, adjungere גֵּיא *vallem* & פֶּה *os*: ut sit domus in ore vallis, seu domus ad radices montis ædificata. Tremellius *domum fontis* interpretatur ex Chaldaico פִּיג *fons*: quo cum πηγὴ Græcum eiusdem prorsus est significantiæ.

DCC CLXV.

Καϊάφας. קַיָּפָא. Syr. קַיָּפָא.

Caiphas.

Matth. 26. 57.

ID est, *Vomens ore vel helluo*, à קָאָה vel קוֹא *vomuit*: קִיא *vomitus*. Vide in Elikah, num. DCLVI. & פֶּה *os*, in Mephiboscheth, num. CXVII. Vel *pinguem aqualiculum* sonat hoc nomen, à R. קוּב vel קָבַב i.e. *cavare*, item *maledicere*: unde קֵבָה *ventriculus*. Facilis enim est literarum ב & פ inter se commutatio. Hinc κάβη, *cibus*: κακάβη & *cacabus*, seu *olla*: item *cavus*, *vacuus*, fach: & ex altera significatione keuffen / *maledicere*, *rixari*: ex qua Kaiphas etiam per *maledicum* reddi potest. Sunt qui à *circumeundo* dictum putant: ut Caiphas sit *circuitor*, *ardelio*, ex Rad. נָקַף vel קוּף *circuivit*. unde קוֹף *simia*: de quo num. DCCCXXXIII. Denique קָפָא est *coagulare*, *concrescere*: unde קִפָּאוֹן *res densa, nigra, concreta frigore*: quæ omnia in hunc Caipham eruditè transferri possunt.

DCCCLXVI.

MARCUS. Μάρκος מַרְכּוּס. Marcus.

QVanquam Iul. Cæsar Scaliger à *Marte* dictum *Marcum* arbitretur, & alij à *mare*: ut hoc nomen à Latinis fluxisse eique fortitudinis notam inesse arbitrari possis, multò tamen propius abest à Radice Hebraicâ מָרַק, i.e. *extersit, polivit, fricuit, defricuit*: secundum quam significantiam Marcus per *politum, ornatum, tersumve* exponi potest, vel certè per *polientem* vel *exornantem*. Hic enim Evangelista historiam de Christo à Matthæo scriptam quasi expolivit, & succinctiorem edidit. Nomen Heemanticũ תַּמְרוּק *mundum muliebrem* notat, quem Livius lib. 34. his verbis describit: *Munditiæ ornatus & cultus hæc fæminarum insignia sunt, his gaudent & gloriantur. Hunc mundum muliebrem appellaverunt Majores nostri. In huius autem nominis appellatione continentur speculum, matulæ, inaures, armillæ, annuli, gemmæ, mitræ, & similia, quibus mulier ornatur*. Græci ab Hebræis acceperunt suum μέργω, ἀμέργω, ὀμόργνυμι, i.e. *tergo, purgo*: & nos treigen/ trucknen: & *amurca* ἀμοργὴ, *sc. sordes olei seu recrementum olivæ expressæ*: unde verbum *examurcare*. Virgil.

Nigrâ perfundere amurcâ.

DCCCLXVII.

Καῖσαρ. Cæsar. Keyser.

Marc. 12. 16.

QVanquam hoc nomen alij à cæsarie, qua cum natum esse primum inter Cæsares, velut alterum quendam Esavum, inde quoque nomen sortitum, quod pilosus egressus esset ex utero, volunt: alij à cæsiis oculis; plerique ab incisâ matris alvo:

Casau-

Casaubonus tamen Comment. in Sueton. illud ex Syriacis fontibus arcessere gestit: quibus כִּשְׁרָא est *scutum, clypeus*. Prov. 6. 11. Vide Buxtorffium in Lexico Chaldaico. Vnius nomen in successores manare, quemadmodum hîc factum videmus post tot secula, non est infrequens. Sic *Pharaones* Reges Ægypti dicti sunt: *Agagi* Amalekitarum: *Abimeleci* Geraris: *Artaxerxes* Persarum: *Ptolomæi* Ægyptiorum: Atheniensium *Cecropidæ*: Paphlagonum *Pylemænes*: in Bithynia *Nicomedes*: in Cappadocia *Ariarates*; in India *Palimbothri*: & in Tartaria hodieque *Chami*: in Turcia *Sultani*: in Africâ *Præstegani*. Sic igitur ab uno Cæsare omnes nostri Cæsares dicti, à קָשַׁר i.e. *rectum, congruum & conveniens esse*. Egregia sanè nominis ratio, quæ quales esse deceat, commonere possit. יִשְׁרוֹן est *rectitudo*, & כָּשׁוּר *trabs*, sic dicta à rectitudine & congruentia, quam habere debet cum structura ædium quarum pars est præcipua. Non minus insignis est notatio nominis *Sultanorum*. Sunt enim שְׁלָטִים *scuta, clypei, peltæ*: in regimine שִׁלְטֵי nobis schilde. Certe Reges Ps. 47. v. ult. מָגִנֵּי אֶרֶץ *scuta terræ* dicuntur. Vtinam essent omnes! & non scuticæ terræ. Rad. שָׁלַט est *dominari, præesse, potestatem exercere*, &c.

DCCCLXVIII.

Λυκᾶς. Lucas. Syr. לוּקָס Lucas.

A *Luce*, Lucam qui dictum arbitrantur, eò respiciunt: ut moneant, hunc Evangelistam multis in locis historiæ de Christo lucem intulisse: id quod res ipsa loquitur. Atque ita eiusdem erunt significationis *Lucas & Lucius*: cuius est mentio Act. 13. 1. nisi λύκον & *lucium* huc velis trahere. Alijs idem sonat

hoc nomen, ac si dicas *Ipsi resurrectio*: ut ל sit præfixum, eique adjaceat R. קוּם *resurgere*. Velut habet Hieron. in Ep. ad Philem. *ipse consurgens*: qui alacrem & in verâ doctrinâ fortem pugilem exprimere velle videtur. Vide Talita kumi, num. CLXVII. Baronius in Annalibus ad An. 58. num. 34. *Inter typica*, inquit, *ac symbolica illa quatuor Euangelistarum insignia, quæ primum Ezechieli, inde verò Iohanni Euangelistæ fuerunt divinitus demonstrata, & à Patribus divino planè spiritu declarata, facies bovis ob ministerium sacerdotij, à quo Lucas Euangelium auspicatur, ab omnibus ipsi tribuitur: cum alioquin antiqua voce in Italia, ut auctor est Varro de ling. lat. lib. 6. bos luca consueverit appellari.* Rationem Nic. Fullerus addit lib. 4. Miscell. cap. 10. *lucas* elephantos dictos quasi *lucanos*, quod in Lucania Pyrrhi bello primùm apud hostes visi fuissent: hosque ab ijsdem boves dictos, quod maximam quadrupedem, quæ in regione illa haberetur, *bovem* indigenæ vocarent. V. Plin. lib. 8. c. 6. Varron. de ling. Lat. lib. 6. p. 72. Porrò Hebræis לֶקֶשׁ est *herba serotina seu seges: quæ post primam graminis luxuriantis sectionem in culmos & spicas succrevit*, Amos 7. 1. ex Rad. לָקַשׁ in Piel לִקֵּשׁ *tardare more pluviæ serotinæ*: quæ est מַלְקוֹשׁ Græcis ὑετὸς ὄψιμος, cui opponitur πρώϊμος, *præpropera*: uti patet ex Ep. Iacobi cap. 5. 7. *Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter eum expectans, dum accipiat pluviam matutinam & serotinam.* Hæc ad Lucam nostrum transferri possunt. Instar enim serotinæ pluviæ historiam Euangelicam suâ diligentiâ & irrigatione ad maturitatem perfectionemque perduxit, Acta præsertim Apostolica edendo: ex quibus patet: quæ initia & qui progressus fuerint prædicationis Euangelij & propagationis eius

per

[illegible]

[illegible] אֱלִישֶׁבַע Eli-[illegible]

[illegible]

[illegible] אֵל [illegible] Deus meus saturitas. [illegible] Rad. [illegible] satu-[illegible]sse: unde [illegible] saturitas, abundan-[illegible] nomina [illegible] שָׂבָע שִׂבְעָה & שֹׂבַע; [illegible]a descendunt ac Latina βόσκω, pasco, [illegible] uxoris Aharonis אֱלִישֶׁבַע Exod. [illegible] [illegible] sonitur [illegible] per Deum jura-[illegible] [illegible] Potest [illegible] sabbatum: si [illegible] [illegible] ex Rad. שָׁבַת cessare,

[illegible]DCCCLXX.

[illegible] Tiberius. טִבֵּרְיוּס.

[illegible]

[illegible]

T[illegible] dictus, quod juxta eum [illegible] [illegible]lerius Probus. Alias [illegible] [illegible] sanum insaniens, à טוֹב bonus, unde [illegible] [illegible]ccxxciv. & [illegible] videre num. xi. in [illegible]. Arias Montano Tiberius manavit ex Hebræo

Hebræo טַבּוּר *umbilicus*: cuius Rad. non est in usu. Inde fluxere *tuber, tubero, protubero, tuberculum*. Conveniret hæc etymologia monti Tabor, nisi per ת scriberetur ab initio: sed ט tamen & ת facile permutantur.

DCCCLXXI.

Ναούμ. Naum. Naum.

Luc. 3. 25.

HEbraicè נָאוּם, i.e. *dictus*: habet enim formam Paul in Kal, à R. נָאַם *dicere, certò asserere, eloqui*. Prophetarum illa solennis vox est: נְאֻם יְהוָה, i.e. *Dictum Iehovæ*: hac formâ est nomen participiale in regimine, quod Paulum arbitrantur reddidisse per πιστὸν λόγον 1. Tim. 1. 12. & c. 3. 5. & cap. 4. 1. 2. Tim. 2. 2. Tit. 3. 8. item c. 1. 9. unde Deo propriè tribuitur usquequaque veraci, aut Prophetis, aut viris Dei spiritu impulsis. Magnam habet cum נֶאֱמָן cognationem: id est, *stabilis, fidelis, firmus, verax*: cuius Rad. est אָמַן, de qua in Amen num. cxxcix. Pertinent huc ὀμνύω, ὄμνυμι, *juro*: μηνύω, *indico, significo*: ὀνομάζω, *nomino, loquor*. Syrus habet נַחוּם: de quo vide num. v.

DCCCLXXII.

Μαάθ. Maath. Maath. Math.

Luc. 3. 26.

ID est, *Solennis, festivus*. Nomen מוֹעֵד generaliter constitutionem seu definitionem loci, temporis aut rerum, quæ ad solennem aliquam congregationem destinantur, significat: sumiturque pro *solennitate*: quæ certo & statu tempore celebratur, pro loco ad talem solennitatem constituto, pro *castris* & certo militum ordine, pro *tesserâ militari*, pro *taber-*

naculo

naculo conventus apud Iisraëlitas: quod אוהל מועד, Græci σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, ut Stephanus Actor. 7. 44. vocant: ad quem locum Theodorus per *tabernaculum condictionis* exponi debere ait in Notis ad h. l. Radix est יעד *convenire, congregare, indicere conventum, convenire ad tempus statutum*: item *promittere, condicere, desponsare, decernere, contestari*. עדה est *Synagoga, conventus, cœtus, collegium, congregatio*. Hinc forte descendit Latinorum *Idus*, αἱ εἰδοὶ: his enim diebus solennes sacrificantium cœtus agitabantur: unde *idules oves* quæ singulis idibus Iovi immolabantur. Forte idem est præsens nomen cum מַעֲדַי Esr. 10. 35. quod per *mobilem* interpretati sumus, numer. DXXCVIII. Syrus habet מָאַת. Vide Meah DCCCIX.

DCCCLXXIII.

Κωσάμ. Cosam. Kosam. κασάμ.

Luc. 3. 28.

Hebræis קֶסֶם est *divinator, divinaculus*: sumiturque iu bonam & malam partem, frequentius tamen in malam. R. קָסַם est *vaticinari*. קֶסֶם est *divinatio*. Ita Saul ad Pythonissam in Hhendor, 1. Sam. 27. 8. קָסֳמִי־נָא לִי בָּאוֹב *Vaticinare quæso mihi in Pythone, vel per Pythonem*. Hinc fluxere kosen/*causer* Gallicè, & *causari*: nempe pernecessaria divinaculis est σπερμολογία: ut credulos & fanaticos demulceant, inque obsequium adigant. Ad קֶסֶם propinquat χρησμὸς, *oraculum*, χρησμῳδέω, *vaticinor*. Syrus habet כַּסַּם à כְּסַם tondere.

DCCCLXXIV.

Ἰωρείμ. Jorim. Joram. Joram.

Luc.3.29.

HEb. יֹארִים amnes, flumina: singulare est יְאֹר amnis, rivus, à R. inus. יָאַר: à qua manant ἐρωέω, & ῥέω, *fluo*: ἐρωὴ & ῥοὴ impetus fluminis & fluentum, ῥύσις, *fluxus*: Rhenus Rhein/rinnen/rôhr/nier: quod per renes fluat urina, τὸ οὖρον: οὐρέω, *mingo*: ῥέος, ῥύαξ, *rivus*, Gallicè *ruisseau*. Syrus habet יוֹרָם pro יוֹרָם: vide *Ioram* num. LX. & XII.

DCCCLXXV.

Μάρθα. מַרְתָא. Martha. Martha.

Luc.10.40.

MArtha Syris & Chaldæis est Domina, Hera, מַרְתָא & מָרַת à מָרֵא vel מָר *Dominus*: מָרִין *Domini, heri*. Potest etiam per ט scribi & referri ad R. מָרַט *depilari, decalvare, polire, tergere, fricare*: ut significet *glabram, tersam, politam*. Respondet ei μαδαρέω, *depilo*, & μαδαρὸς, *calvus, depilis*: & ῥύπτω, *abstergo*.

DCCCLXXVI.

Ἐμμαοῦς. Emmaus. Emmaus.

Luc.24.13.

ID est, *Mater fortitudinis*. Erat namque castellum munitum: quod belligerantibus & sese ex eo defendentibus matris instar erat: unde & Nicopolis postea fuit cognominatum, q.d. *victricem civitatem*: quo nomine hodieque celebratur, ut Postellus tradit. Plinius lib. 5. cap. 14. *Emaum fontibus irriguam vocat*. Est itaque compositum ex אֵם mater: nu. DVII. in Piram: & עוֹז vel מָעוֹז *fortitudo*, vel *locus arte munitus*,

tut, arx, petra: ex quo est Idoli nomen, quod Deum מָעֻזִּים appellat Daniel 11.38. i.e. *fortitudinum*. R. est עָזַז *confortavit, roboravit*: nu. CXV. in Peretz-Hhuzza. Est & alius huius nominis locus non longè à Tiberiade dissitus, quem *Aminaum* nominat Josephus lib. 4. de bello Judaico cap. 1. *Ammaus*, inquit, *si quis nomen interpretetur, aquæ calidæ vocantur: ibi enim eiusmodi fons est sanandis corporum vitiis idoneus*. Est igitur nomen hoc combinatum ex חַמָּה *calor*, à R. חָמַם *calescere, æstuare*: de quo in Cham, num. CCXVI. & voce מַיִם *aqua*: de qua in Hanamim num. CCXLIV. Egesippum arbitror confundere hæc nomina, quando lib. 4. cap. 16. sic scribit: Vespasianus cum exercitu Amathunta repetit, quæ de aquis calidis vocabulum sumsit, quod aquarum vapor Syro sermone (חוּמָּא & חוּמְתָּא) Amathus appellari fertur: thermæ ergo græcè dicitur, quod calidum fontem habeat intra muros. Sozomenus lib. 5. Hist. Eccles. c. 20. hæc habet: *Est urbs Palæstinæ, quæ jam Nicopolis dicitur, nomine ex eventu belli à Romanis imposito. Ante hanc urbem prope trivium, in quo Christus post resurrectionem à mortuis cum Cleopha incedens simulabat se ad alterum pagum propere contendere, est fons quidam salutaris: in quo non homines modò qui ægrotant loti curantur, verum etiam animalia, quæ variis morbis laborant. Nam ferunt Christum quodam tempore è via ad fontem illum divertisse inque eo lavisse pedes, & aquam ex eo tempore vim medendi morbis habuisse*. Vox variè à varijs pervertitur, Ἀμμαοῦς, Ἐμμαοὺμ, Ἐμμαὼμ, Ἐμμᾶ. Sed apparet ex tota hac Onomatoscepsia, idem fieri in quàm plurimis aliis. Syrus habet עַמָּאוֹס, quod per *populum reprobatum* exponi potest: à עַם, vide Benammi num. XVII. & R. מָאַס *reprobare*.

Porrò

Montanus exponit

tis consilium. אֵם mater. עַם populus. יָעַץ consulere.

DCCCLXXVII.

Κλεόπας. קְלֵיוֹפָא Syr. Cleophas. Cleophas.

Luc.24.18.

QVamvis Græcum origine esse videatur & significare virũ gloriosum, à κλέος, *gloria*, & πᾶς, *omnis*: sive, ut Scaliger existimat in Animadvers. Eusebian. pag. 138. & Ep. 144. ad Velserum, ὑποκοριστικὸν, i.e. *diminutivum*, ex κλεόφιλος, si κλεοφᾶς *scribitur*: vel ex κλεόπατρος, si κλεοπᾶς *scribitur*: nihil tamen obstat, quin ad Hebræum כֵּילַף revocetur: cuius plurale כֵּילַפּוֹת extat Ps. 74.6. & exponitur per *malleos*, *clavas*, aut quid simile factum ad perdendum & destruendum: qualia instrumenta in scripturis vocantur כְּלֵי־מָוֶת Psal. 7.14. *vasa mortis*. Pulchrè hîc consentiunt Linguæ. Græcis κολάπτειν est tundere, incidere, percutere: unde *colaphus*, & *alapa* & κολαπτὴρ, i.e. tudes; item clavus. Nos dicimus kloppen/ klappen.

DCCCLXXVIII.

Κανᾶ. Kana. Cana.

Ioh. 2.1.

קִנְאָה est *æmulatio, zelus, ira, invidia*, à קָנָא, in Piel קִנֵּא *habere zelum, studio ac singulari affectu duci* vel in bonum & favoris caussa, dum rem nobis charam omnibus modis tueri studemus, vel in malũ, quod æmulari & invidere dicimus. קַנָּא vel קַנּוֹא, zelotes, proprium nomen Iehovæ, Exod. 34.14. Jehovæ nomẽ est zelotes, Deus fortis zelotes est. Exod. 20.5.

Te Deut.

vacuum e

quod etiam abſque

vacuu

vacuus, & κενόω, *vacuo*. Aliàs קִיק caverna à vacuitate dicta est: cuius R. קָקַק non est in usu.

DCCCLXXX.

Αἰνών. עֵין־יוֹן. Ænon. Enon.

Ioh.3. 23.

HEbræis עֵינוֹן est *fonticulus*, diminutivum scilicet à עַיִן *oculus, & fons*: de quo in Hhanamim num. CCXLIII. Aliud nomen est עֵינַיִם, quod significat *duos oculos* vel *duos fontes*. Gen. 38. 14. ubi interpretes per bivium plerique exponunt: alij ceu proprium retinent, & nomen loci esse ajunt inter duos fontes siti. Certè multum differunt Ænon & Ænan. Hoc *adjacet Thamnæ urbi maximæ, sitæ inter Æliam & Diospolim quæ adhuc incolitur*, ut scribit Eusebius in libro de locorum nominibus: illud est prope Salem & Iordanem: ubi baptizavit Iohannes. Hoc quia non animadvertit Baronius, in Annalibus ad An. 31. num. 42. ideo monetur à Casaubono Exercit. 13. num. 25. ut עֵין־נוּן, i. e. oculum piscis (נוּן enim Syris est piscis) à עֵינַיִם, id est, Ænon ab Ænan meminerit distinguere, loca nimirum plurimum discrepantia. Syrus habet עֵין־יוֹן quod sonat *oculum* vel *fontem columbæ*.

DCCCLXXXI.

Συχάρ. Σιχάρ. Sichar. Sichar.

Ioh. 4. 5.

ID est, *obstructio, occlusio, obturatio*, à סָכַר, cuius synonymum est סָגַר (nempe כ & ג aliquando inter se permutantur) *claudere, obturare, obstruere*: item *tradere*. מַסְגֵּר *carcer*: סְגוֹר *clausura*. Ex his est Kerker / *carcer*: & ἕρκος, *septum*, εἵργω, *includo*. Drusius hanc urbem eandem esse arbitratur cum Sichem, & Sichar pro Sichem dictam, sicut Beliar pro Belial, Beelzebul

A

S

re,co

vide

& à n

cccc

ab חד fektum. ex quo etia

men est num.ccccı.& אב Pater num.xii.

men

men nomenclationem Drusius tanquam ineptam reijcit: quia putat א ex אָב elidi non posse, sed scribendum fuisse חֲבָאב. Denique Agabus potest notare *agricolam sive fossorem*, qui Hebræis est יָגֵב à Rad. יָגַב *fodere, rusticari, agricolari*: ex qua etiam est יְגֵב *ager*. His affinia sunt σκάπτειν & graben/grube/grufft: à גּוּב vel גּוּבָא Chald. i.e. *fossa, fovea, cisterna*: his enim solum r inseritur: quod alibi sæpe jam à nobis observatum fuit. Vide Gob, num. DCLII. Sunt denique quibus placet Agabum per *sublimem* eminentemve exponere, à R. גָּבַהּ *extollere, elevare*, num. CLXXVIII. in Gabbatha: cui Radici si אָב adijcis, exit inde *Pater excellens*, fürtrefflicher Vatter.

DCCCLXXXIV.

Βαριησοῦς. Syr. בַּר־שׁוּמָא. Barjesus. BarJesu.

Actor. 13. 6.

ID est, *Filius Iesu* vel *Iosuæ*: vel *filius salutis*, i.e. *præditus salute*. בַּר est *filius* vel *frumentum*, num. CLXX. in Bartimæus. Vt nomen huic Mago accommodet Hieronymus, censet scribendũ esse *Berieu* (extrito σ, quod irreptitium putat:) quem velut *in malo* positum, i.e. *maleficum* interpretatur. Hoc etymon Theodorus Beza perabsurdum esse dicit, *sive linguæ Hebrææ usum* (inquit) *sive rem ipsam spectes*. Sed haud dubiè respexit Hieronymus ad nomen Regis Sodomorum, quod habetur Genes. 14. 1. בֶּרַע *in malo*: vel potius ad nomen בְּרִיעָה, i.e. *in malo* vel *vociferatione*: quod habetur Gen. 46. 16. Vide num. CXXXII. Forte Jeu est desumtum ex Jehovah, ut in Micajehu, Elijahu, & alijs haud paucis nominibus, quæ hactenus vidimus:

ctum nomen

Hieron. in Ep. ad Philem. *Vt Scipio*

cani nomen sibi assumsit : & Metellus Creta insula

insi-

insigne Cretici suæ familiæ reportavit: & Imperatores nunc usque Romani ex subiectis gentibus Adiabenici, Parthici, Sarmatici nuncupantur: ita & Saulus ad prædicationem gentium missus à primo Ecclesiæ spolio Proconsule Sergio Paulo victoriæ suæ trophæa retulit, erexitque vexillum, ut Paulus diceretur. Constat deinde, majorem Iudæorum partem binominem fuisse, altero nomine Iudaico, altero Græco. Sic Iannæus Alexander: Ioakimus Hircanus: Saulus Paulus: Onias Menelaus, &c. Ac meâ quidem sententiâ sine opprobrio non poterat vocari שָׁאוּל, Σαῦλος apud Græcos: cum id verbi apud eos sit nota convitij, *& vilem, inconstantem ac vitiosum notet*, reducaturque ad R. כָּסַל: ex qua est כְּסִיל *stultus, insipiens.* Quare cum pervagatum esset apud Latinos & Græcos tum temporis Pauli nomē, illud assumere maluit. Aug. de verb. Apost. ser. 15. *Paulus à Saule nomen derivatur. Qui fuerit Saul nôstis: ipsius electa est statura procera: sic n. describit Scriptura, quod supereminens esset de omnibus, quando electus est, ut ungeretur in regem. Non fuit sic Saulus, sed factus est Paulus: Paulus n. parvus: ideo Paulus modicus.* Huc respicere volunt Apostolū, quando se ἐλαχιστότερον πάντων τῶν ἁγίων, & indignum, qui vocetur nomine Apostoli, profitetur Eph. 3. 8. 1. Cor. 15. 9. Idē ait 2. Cor. 10. 1. & 10. *Humilis sum inter vos, præsentia corporis infirma est & sermo nihili.* V. quoq; 1. Thess. 2. 7. Chrys. Homil. de Princip. Apostolorum de Paulo loquens, *Qui tricubitalis est, inquit, cœlum attingit.* Idem Luciani hominis profani & nequissimi empæctæ verba ostendūt, quæ habet in Philopatride: ubi Paulum vocat γαλιλαῖον, ἀναφαλαντίαν, ἐπίρρινον, εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀεροβατήσαντα, i. e. *Galilæū recalvastrū, naso aquilino, qui tertiū usq; ad cælum per aërem ingressus sit*, &c. Frequēs est in huius rei mentione & ad mores ac humilita-

QVi per *combustionem* seu *incendium* [illegible]
ferunt hoc nomen ad Hebraicum מוקדה [illegible]
מוקד

מוֹקֵד *ustio, combustio, focus*: cuius R. est יָקַד *urere, consumere, ardere*: verè namque Macedonia sub Philippo & Alexandro eius filio fax & incendium orbis extitit. Radici יָקַד adsonant *candeo, candesco*; & *cendo, accendo*; & *καίω, uro*: & zünden/anzünden: cui magis etiam affine est יָצַת *accendere, comburere, ardere*: unde ἑστία Vesta. Ovid. in Fast. *Nec tu aliud Vestam quàm vivam intellige flammam*. Convenit & nostrum hitze. Si כִּתִּים sunt Macedones, ut plerique arbitrantur, *incendiariis* cum *percussoribus* (sic enim eos reddidimus nu. CCXXX.) optimè sanè conveniet. At Iunius Cilices esse statuit in Annotationibus ad Maccab. cap. I. lib. I. v. I.

DCCCLXXXVII.

πύθων. Python.

Actor. 16.16.

PYthon, πυθών, est epithetum Apollinis: qui quod responsa petentibus daret, παρὰ τὸ πυνθάνεσθαι dictus fertur: unde Pythia mulier eius spiritu, seu dæmonio fatidico aut ventriloquo correpta, & Pythomantis vates Pythicus. Alij à dracone, cui nomen Python, Apollinem Pythium dictum volunt: quorum conjectura optimè respondet Hebræo פֶּתֶן, quod Hebræorum DD. tradunt esse serpentis genus venenatissimi & maximè rabiosi, quod nullis incantationibus moveatur, κατ' ἀντίφρασιν scilicet: פָּתָה enim est *persuadere*: de quo in Iapheth numer. VI. Refer igitur huc wüten: id quod Pythonissarum est furore Satanico correptarum. Sic n. Virgilius lib. 6.

Ventum erat ad limen: cum Virgo poscere fata
Tempus ait, Deus ecce Deus. Cui talia fanti
Ante fores subitò non vultus, non color unus,

arm
fcon
cum
ca ad O
qu fi nego
fium
cra, fua fe

DCCC-

DCCCLXXXVIII.

Ἀρείου πάγος. Areopagus. Syr. אַרְיוֹס פָּגוֹס.

Actor.17.22.

ID est, *Martius collis*. In hoc Areopagitæ considebant, gravissimarum causarum in Atheniensium Rep. cognitores & judices severissimi atque innocentissimi. Ἄρης est *Mars*, & πάγος, *collis*. Originem Hebræam quin habeat Ἄρης (quamvis sint qui ab αἴρειν deducant) non est dubium. אֲרִי est *leo*, symbolum fortitudinis, ab אָרָה *avellere, distringere*. Vide numer. CCCXCVIII. in Beeri & Ariel. הָרַג est *occidere*: unde הֶרֶג *interfectio*: cum quo nostrum würgen coincidit, litera *H* adspiratâ in digamma mutatâ; nec longè abit hergen/verhergen: & ἀράττω, *abscindo, collido*. Sed & מָרַץ est *fortificare, roborari*, & in Niph. *corrumpere, perdere*: unde μάρναμαι, *pugno*, μάρη, *manus, potentia*: & nostra Mauritius, Moritz/מֹרֵץ, i.e. *perruptor, percussor*: unde ῥῶσις, *corroboratio*, ῥώω, ῥώννυμι, *firmo*.

DCCCLXXXIX.

Ἄσσος. Assus. Asson.

Act.20.14.

ID est *Fundamentum*: hoc enim Hebræis est אָשִׁישׁ: quæ tamen vox etiam *lagenam* & *dolium* significat, 1.Par.16.3.& 2.Sam.6.19. R. אָשַׁשׁ est *sedere, firmum, stabile esse*. Hinc Græca ἰσχὺς, *robur*: ἰσχύω, *valeo*: & nostrum sitzen.

DCCCXC.

Ἄγκυρα. Anchora. Ancker.

Act.27.30.

Videtur, hoc vocabulũ esse catholicũ, atq; idcireo non

ma

bi...

4.23. quas e...

negotiatores Salomoniaci, ut Regi ijs...

ſtruc...

ſtruerentur. Vſus vocis βάρβαρος varius eſt. *Niſi ſciero* (inquit Apoſtolus 1. Cor. 14. 11.) *vim vocis, ero ei qui loquitur, barbarus, & qui loquitur apud me, barbarus fuerit.* Sic Ovid.

Barbarus hîc ego ſum, quia non intelligor ulli.

Latini *barbaros* omnes vocabant, qui non parebant imperio Romano, ut docet Alciatus *ad l. Scriniis omnibus. C. de Palatinis ſacrarum largitionum. l.* 12. *t.* 24. Græci barbaros omnes nominabant, qui non erant ſuæ nationis. Hebræis hoc ſenſu dicitur לעז Pſal. 114. 1. à Rad. לעז *barbare loqui*: unde λαὸς & noſtrum Leyl/*laicus*. Memorabile eſt quod ex præſente loco Epiſtolæ ad Coloſ. Epiphanius præfatione in lib. de Hæreſibus, quinque hæreſium fundamenta conficit, 1. *Barbariſmum.* 2. *Scythiſmum.* 3. *Græciſmum.* 4. *Iudaiſmum.* 5. *Samaritaniſmum.* Et Damaſcenus lib. de hæreſibus: *Omnium*, inquit, *ſectarum genera ſunt quatuor, Barbariſmus, Scythiſmus, Helleniſmus, Iudaiſmus. Barbariſmum* ponunt hi autores ab Adamo ad Noham, & ſic appellant, quod primis illis temporibus homines non habuerint principem aliquem, quem ſequerentur: *Scythiſmum* à Noha uſquo ad Phalegi & Serugi tempora poſt diluvium: inde *Helleniſmum* uſque ad Abrahamum: inde demum *Iudaiſmum* & *Samaritaniſmum*.

DCCCXCII.

Αρμαγεδδών. Harmageddon. Harmageddon. Armageddon.

Apoc. 16. 16.

EST nomen loci proculdubio ab aliquo inſigni eventu ſic dicti (ſicut Kibroth-taavah Num. 11. 34. & Me-meribah Num. 20. 24. Chorma Nu. 21. 3. (

cuius

sitt

den

don; *quod etiam cum historia satis congr*

hoc libro non semel populorum & gentium inundationes significant: ut apparet ex contextu cap. 17. Alij denique stragem inimicorum Dei factam à Iosuâ in monte Mageddon: quod etiam ab historia nihil habet alienum. Hæc Rex doctissimus. עָרְמָה est à עָרַם, i.e. callidum, astutum ess[illegible] unde serpens עָרוּם dicitur. Gen. 3. v. 1. Vide Ramires. in Pentecont.

DCCCXCIII.

Βήρυλλος. Beryllus. Beryll.

Apoc. 21. 20.

Beryllus Chaldaica vox est, quæ in reliquas manavit linguas. בֵּירוּלָא & בְּרַלָּא בֵּרְלָא בּוּרְלָא plurali בֵּירוּלִין *Berylli*. Onychinum lapidem alij esse volunt. Rabbini Beryllum עֵין עֶגְלָה vocant, i.e. *oculum vituli*, à colore. Hinc *perla*, persen: quæ à בֵּאֵר deflexa creduntur, i.e. *clarum reddere*: unde בְּאֵר *fons*. Vide num. XIX.

Sequuntur nomina ex Apocryphis petita libris: quæ fere nulla deinceps egent interpretatione, postquam Fr. Junius ea ad fontes suos revocavit: quæ ut Hieronym. Comment. in Ezech. cap. 40. scribit, *nimia vetustate corrupta vel Scriptorum vitio depravata fuerant: adeo ut de verbis Hebræis facta essent Sarmatica, imò nullius gentis, dum & Hebræa esse desierant, & aliena esse cæperant.* Nec est, cur Junius ipse in suis Annotationibus ad 4. libr. capit. 4 Esræ vers. 36, ubi nomen

Iera-

DCCCXCV.

אֲחִיקָר Achikar. Achiachar. Achikar

Tob. 1.24.

ID est, *Frater pretiosus seu honoratus.* אַח *frater*: de quo numer. CCCCV. יָקָר est *pretiosus, rarus, honorabilis*: quod cum Latino *carus* ferè coincidit: *omne* enim *rarum carum*: ut est in proverbio: & *carum* est à *carendo*: id quod ferè convenit cum Hebræo גָּרַע *deficere, minuere*. R. יָקַר est *honorare, in honore & pretio esse, rarum & carum esse.* Nos dicimus küren / i. e. *eligere pretiosum vel optimum quodque*: unde Chürgut / vel Kürgut / i. e. *insigniter electum & pretiosum admodum*, Chursürst / *honoratissimus inter Principes.* Conveniunt etiam *gratus & carus*, ut & χαρίεις, i. e. *gratus, acceptus.* Latini hinc habent *jecur* viscus illud pretiosum, ut vocat Fernelius: quod aliàs Hebræis dicitur כָּבֵד ob eandem causam & quia inter cætera est *gravissimum.* Suspicor hoc nomen corruptum & pro אֲחִיקָם 2. Reg. 22.12. positum esse: alias enim in Canone Achikar nusquam extat.

DCCCXCVI.

בֵּית־בִּירִים Beth-birim. Beth-birein.

Judith. 15.4.

ID est, *Domus vestium pretiosarum.* De בַּיִת domus nu. XXVI. Nomen בְּרוֹם Ezech. 27.24. in pl. בְּרוֹמִים est genus vestimenti pretiosi. Ei respondet, brennen / verbrennen. Ipsum בְּרוֹם & *pretium* quid distant?

DCCCXCVII.

Σειράχ. Sirach Sirach.

SIbilum notat hoc nomen: qui Hebræis est שְׁרָקָה à Rad.

fe

mo

tur

ajun *p*

cet. V. num

i.e. *plaga per me*, hostibus

bunt à נקב *perforavit*. V. n. DXXC: quod iste perrupe

& contuderit cuneos hostium. Alij à כָּאַב *dolere:* quod in Hiphil est מַכְאִיב *dolore afficiens*, sc. persecutores. Alij à חָבַב *amare*: ut ἀγαπητὸν seu φιλικὸν significare videatur. Vide Fullerum cap. 13. lib. 2. Miscell. & Matth. Mart. in Lexico. Isidorus Pelusiota Ep. 4. lib. 3. *Maccabæus Persicâ linguâ dominum sonat*. Ergo respondeant verba חָבַשׁ *dominari, ligare*: vel כָּבַשׁ *subjicere, subjugare.*

DCCCXCIX.

Δριμύλος. Drimylus. Drimylus.

Ex 3. lib. Maccab. cap. 1. v. 4.

DRimylus δριμύλος & δριμὺς est *acer, acutus* propriè in sapore: metaphoricè *prudens*. Hebræis דָּרוֹם est *meridies* Deut. 33. 23. Quidā altitudinis notam voci huic inesse augurantes ד negligunt, & à רוּם arcessunt, i. e. *altum esse*: de quo num. XII. in Abraham. Assonat voci דָּרוֹם græcum θερμαίνειν & θέρειν, *calefacere*, θέρος, *æstas*, θερμὸς, *calidus*: & *thermæ*. item *meridies* per anastrophen. Cum θέρω & דָּרוֹם facile quoque conciliatur dörren / i. e. *torrere*.

DCCCC.

Gaddesch. Gaddis. γαδδὶς. ἰαδδὶς.

Gaddis.

1. Maccab. 2. 2.

EST hoc nomen officij, inquit Iunius, non autē, ut putavit Vulgus, cognomen Iochananis. *Gaddesch* notat præfectū rebus coacervatis seu cōparatis: ut si Quæstorem dicas ærarij: quod officiū fuisse Iochananis, ut res comparatas curaret atq; conservaret, docet Historia infra c. 9. 36. quamobrem etiam idem appellatur Ioseph, 2. Macc. 8. 22. & 10. 19. גָּדִישׁ est *acervus, cumulus frugū in areâ*. Modernis Iudæorum

ID est, *Villa ſtala.* [illegible]
eſt extra urbem , ſive pagus muro non cinct[illegible]
dictus, quod ex materia glutinoſa conſtruatur, quæ

eadem voce nuncupatur. Rad. כָּפַר est *bituminare*: de qua num. DIII. in Cephira. סֻלָּם est *scala* Gen. 28. 12. Qui paucitati Radicum student revocant ad סָלַל *elevare, exaltare, sternere*: strata enim scala sursum elevamur atque adscensimus. Vide Salu CCCCLXXI. Pulchrè hîc inter se conspirant linguæ סֻלָּם, σχαλὶς, *scala*, κλίμαξ, leitter/klettern.

DCCCCIII.

Acra.

1. *Maccab*. 9. 52.

ΑΚρα, *arx, cacumen montis, vertex, promontorium*. Sic dicta est tertia pars Hierosolymorum græcâ appellatione, ut patet ex 1. Maccab. 4. 41. Hanc Jonathan instauravit: ut hoc loco dicitur. Potest tamen Acra quoque desumi ex Hebræo אִכָּר, i. e. *agricola, arator*. Hoc ad כָּרָה reduci solet: quod est *fodere*. Vide DCXXXVIII. Planè coincidunt acker/ *ager*, ἀγρὸς: & *arare*, ἀροῦν, ackern.

DCCCCIV.

Phaselis. βαλιλίς, φασηλίς. Phaselis.

1. *Maccab*. 15. 23.

NOmen est insulæ à phaselo, græcè φασήλῳ, quod erat navigij genus, agitatu facilis. Origo eius videtur esse Hebræa, nempe ex R. פָּסַל, quæ significat *dolare, sculpere*: & usurpatur tam de lignis, quàm de lapidibus: unde פֶּסֶל & פָּסִיל *sculptile*. Fortasse nobis ex eo innotuit pinsel/ & Latinis *peniculus, penicillus*: huius enim in sculptilibus ornandis usus est. Sed propiora sunt πελεκύζειν, *exasciare, securi ferire*: πέλυς, *securis*, quod cum nostro beil convenit. Chaldæis quoq; פְּלָק est falx. Quod autem פִּלַּקְתָּא ijdem *pellicem* vel *concubinam* nominent, ex παλλακὴ esse pot-

co...

ſanct...

ventiſſimus Hebrææ linguæ conſer...
grini idiomatis oſor acerrimus : id quod Cano...

nobis

nobis scripta testificantur, cap.13.v.23. Nehem. ubi memoratur maledixisse ijs, qui peregrino idiomate utebantur, imò eos percussisse & deglabrâsse, tandemque juramento obstrinxisse Iudæos suos, ne peregrinitati sermonis exotici locum ullum superesse paterentur. Nam hac de caussa matrimonia quoque cum peregrinis inita rescindere, & mulieres Aschdodæas suas sibi res habere jussit. Ex quo non probabilis sed planè evidens fit Iunij nostri doctissima collectio. Chald. & Syr. פְּטִיר, in fæm. פְּטִירָא est *purus pura, infermentatus, azymum, lutum non mixtum arena*. à פְּטַר *dimittere & dimitti, discedere, migrare*. Sunt qui Nephtar in Nechpar vertunt: ut huc possint accire R. Hebr. כָּפַר, i.e. *expiare, purgare, removere aliquid ne ultra appareat, non imputare, abscondere*: ex quo כֹּפֶר, quod inter alia significat λύτρον, *pretium redemptionis*. Sed nobis videmur, veram originem attigisse.

DCCCCVII.

Esdrin. Hesdrin. Esdrin. ἐσδρὴν.

2. *Maccab*.12.36.

ID est, *Ordo*, à סֵדֶר. Iob.10.22. ubi tantum extat: at Rabbinis frequentatur loco טוּר, i.e. *series, ordo, disposito*: de quo in Ietur, num. CCCXLIV. A סדר Rad. quæ Syris valde est usitata, & *disponere, aptare, instruere* significat, est מִסְדְּרוֹנָה *vestibulum, gradus ordinati ad introitum domus, vel subsellia & ordinata scabellorum dispositio*. Iud.3.23. שְׂדֵרוֹת *septa, acies, ordines*. Accedit ad סֵדֶר zierde/item *series, & strues*. Apud Rabbinos & eorum lectores *Seder Hholam* est *series seculi*.

in...
usurpa...
luctat...
scendere....
matici, ...
grammata ducunt...
so plerumque : quales figuras Persius vocat...

puluer...

pulvere metas. Eadem ratio & conciliatio est κονίας certaminis & verbi κονίζειν certare cum κονὶς, ἰδ@-, i.e. *pulvis*: quanquam & κονία pro *pulvere & calce* sumitur. Est igitur propriè κονίζειν q.d. *in pulverem seu arenam ad certandum descendere*: ex quâ vocis expositione intelligunt Diaconi & Ministri Ecclesiæ, sui officij esse κοπιᾶν καὶ ἀγωνίζεσθαι, ut monet Apostolus Col.1.29. De Iabbok vide Num.21.24. Deut.2.36. & cap.3.16. Ios.12.2. Cæterum *abacus* etiam congruit ad Rad. אָבַק *extolli, elevari*; talis est mensa elatior, cui scyphi & vasa alia, atque eduliorum receptacula imponi solent.

DCCCCX.

אֶשְׁבֵּעַ Aschbeahh. Asbea. Asbea.

ἐσοβά. ἀσβηέ.

1, *Par*, 4. 21.

ID est, *Ignem eructans*: vel *ignem scaturire, seu ebullire faciens*: ab אֵשׁ ignis, de quo in Ascenas, num.226. Rad. נָבַע est *eructare, ebullire, scaturire*; inde מַבּוּעַ *vena, fons, scaturigo aquarum.* Cæterum antiqua translatio אֶשְׁבֵּעַ exponit per *juramentum*, à שָׁבַע quod in Niphal est *jurare*: de quo in Berseba num.XIX. Sed sæpe monuimus, nomina propria exponi à translatoribus non debere. Nostra verò expositio verisimilior ijs videbitur, qui advertunt, hoc nomine notari gentem, artificem in *bysso*: quod velum candidissimum & purissimum ignibus non absumi scribit Plinius lib.19.cap.1. *Vivum* id genus *vocant* (inquit) *ardentesque in focis conviviorum ex eo vidimus mappas, sordibus exustis splendescentes igni magis, quàm possent aquis. Regum inde funebres tunicæ corporis favillam ab reliquo separant cinere.* Nihil opinor, impedit, quin ad opificij

DCC

DCCCCXII.

Boſcama. Baſchama. Baſcama, βασκαμᾶ.

1. Maccab. 13. v. 23.

DVbia eſt huius vocis ſcriptio & interpretatio. Iunius corruptam eſſe arbitratur, & pro ea Botzekatham ponit ex Ioſ. 15. 39. de qua vidimus numero DXLIV. Sed quia inſtituto noſtro ſervire poteſt, eam inſuper habendam non fuimus arbitrati. Exponimus igitur per *opprobrium oblivionis*: vel *pudoris oblivionem*: ut ſit בָּשְׁכַחְמָה à בּוֹשׁ, i.e. *pudore ſuffundi*: de quo in Mephiboſchet, num. CXVII. & שָׁכַח *oblivisci*: unde שָׁכֵחַ *oblivioſus, oblitus*: quod eſt nomen Toar. Alludunt σκιὰ, *umbra*, & σκιάζω, *obumbro*: cum quibus חָשַׁךְ, i.e. *obtenebreſcere*, fere coincidit: nam ablata prima radicali remanet שַׁךְ: inde σκιὰ, & Lat. *fuſcus*, Virgilius:

Nox ruit & fuſcis tellurem amplectitur alis.

Vbi ח in f facili commutatione traſiiſſe videtur. Polonis *czien* umbra eſt, quæ nobis ſchatten / Belgis & Anglis ſchadow / omnia haud parum aſſonantia. Eaſdem præterea literas habent שָׁכַח oblivisci, & חָשַׁךְ obtenebreſcere.

DCCCCXIII.

בֵּית־לָחֶם Bethlachem. Bethlehem. Bethlehem. Βηθλεέμ. Gen. 35. 19.

VRbs binomia, Ephrata, i. e. *frugifera* dicta ſupra n. LV. & Beth-lechem, i.e. *domus panis*. Patria hæc fuit Davidis tam typici quàm veri. De Beth, & בַּיִת vide Bethel, numer. XXVI. לֶחֶם, *panis*, à לָחַם eſt *edere, comedere, cadere, pugnare*: Tralatitia enim eſt ſignificatio à gladio ore ſuo corpora hominum

c
a
p
tem
ctius
culis illudunt. De quo vide nu. ccxliii.

1.Paral.4.13.מְעוֹנֹתַי *Mehhonotai*, habitacula mea.

DCCCCXV.

גַּעַל Gahhal·Gaal. Gaal. γαάλ.

Iud. 9.26.

ID est, *Abjectio, abominatio*: quæ Hebræis est גַּעַל à גָּעַל *abominari, reprobare, abijcere, amoliri cum fastidio, nauseare, despumare instar ollæ ferventis & egerentis superflua.* Non ineptè hinc deduxeris nostrum eckel/eckelen/i.e. *nauseare*: item galle/χολή, i.e. *fel*, hoc enim vomitum ciet.

DCCCCXVI.

נֹגַהּ Nogah·Noge. Noga. νογής. νωγά.

1.*Par.*3.7.

ID est, *Splendor*, & κατ' ἐξοχὴν, *Lucifer*: à נָגַהּ *splendere, lucere, album, candidum esse.* Hinc antiquum nægeus, i.e. *candidus, albus, clarus.* Livius Andronicus: *simul lacrymas de ore nægeo detersit.* Vbi Festus: *nægeo, i.e. candido.* A נָגַהּ per inversionem fit hagen/behagen/i.e. *vehementer placere*: nā luce nihil amabilius, juxta Ecclesiasten cap.11.7: *Dulcis est hæc lux, & bonum hisce oculis adspicere hunc solem.* Approprinquant etiam *novus*, new/νηγάτεος, i. e. *recens*: item *nix, ningo*, nempe propter candorem. Forte γάνος quoque hinc venit, *voluptas, splendor*: unde *canus* esse potest. Γανάω, γανέω & γανόω, i.e. *splendeo, illustro, dealbo.*

DCCCC-

men, nullum est dubium: sicut à δασμὸς Gallicum *dace* & nostrum *dezem*: nisi hoc postremum ad *decimas* referre mâlis. De *Car*, vide Bethcar, n. DCXIX.

DCCCCXX.

כַּמֹּן Cyminum. κύμινον. **Kümmel.** **Kümel.** Syr. **כַּמּוּנָא.**

Matth. 23. 23.

CAtholica vox est. כַּמֹּן κύμινον, *cuminum* vel *cyminum*, Italis *cumino*, Hispanis *comino*, Gallis *comin*, Anglis *cummin*, Flandris *kymin*, nobis *kimmel*. Reducitur ad R. כָּמַס *recondere, abscondere*: Deut. 32. 34. ex qua est מִכְמָן *thesaurus*. Dan. 11. 43.

DCCCCXXI.

דְּהָוֵא Dehaveh. Dehavæi. Dehave. Dievi. **Dehave**. δαυαῖοι.

1. *Esd.* 4. 9.

ID est, *Infirmitas, fastidium, languor*. R. est דָּוָה *infirmari, languere*. Proprium est fœminarum menstrua patientium. דָּוֶה est *debilis, infirmus, languens*: דְּוַי *infirmitas*: unde δύη, *dolor, mœror, anxietas*, & δυάω, δυόω, *misere afficio, in calamitatem injicio*. Non abludit etiam Lat. *tabes, tabeo, tabesco*.

DCCCCXXII.

יָגְבְּהָה Jogbeha. Jegbaa. **Jegabeha.**

Num. 32. 35.

ID est, *Tristis solitudo*: à R. יָגָה *affligi*: de qua in R o-hegah num. DCCCXXXIX. & R. inusitata בָּהָה, ex qua est בֹּהוּ, i. e. *vacuum, inane*, aut *vacuitas, solitudo*, Gen. 1. 2.

DCCCCC

dere: item

stia, [illegible], mole

rare.

Rom. 16. v. 7. יוּנִיָא *Iunias*, apprehensor vel dominus.

DCCCCXXVI.

לַעְדָּן Lahhdan. Lædan. Laadan. Laedan. λαδάν. λάδαν.

1. *Par.* 7. 26.

ID est, *Perditor judicij*: à דִּין *judicare*: de quo in nomine Dan, num. xxxi. R. לוּעַ est *corrumpere, perdere, absorbere*: æquivalet enim verbo בָּלַע: de quo egimus in nomine Balahh, Gen. 14. 2. לוֹעָה est *guttur, gula, qua absorbentur & degulantur esculenta & potulenta*. Hinc λίχνος, *helluo, homo gulosus*: & *gula* per inversionem Radicis: unde fele. Pertinent huc etiam *ligurio lingo*.

DCCCCXXVII.

נַהֲלָל Nahalal. Naalol. Nahalal. ναλώθ. νααλώλ.

Iof. 19. 15.

VRbis nomen est; quod per *dumetum* exponi potest: id enim Hebræis est נַהֲלוֹל Esa. 7. 19. R. est נָהַל *ducere, sustentare, educare*: quo sensu etiam per *Deum ducentem* reddi potest: quamvis א in אֵל vix aboleri soleat. Cæterum eiusdem cum נָהַל significationis est verbum נָהַג, quod & *ducere & regere seu gubernare* significat; unde ἄγω, *duco*, & *ago*, Lat. & ἡγέω, *duco*.

[illegible]

haber etiam cont[illegible]
sterioro[illegible] m[illegible]
xxxvii. Quis[illegible]
surpatur, [illegible]
[illegible] est *cibus* [illegible]
anastrophen inde formari po[illegible]

βόσκω & pasco.

DCCCC-

DCCCCXXXI.

פְּרוּדָא Perudah. Peruda. Pharuda. Pruda. Φαρυδά.

Esd.2.55.al.56.

ID est, *Separatio*: à פָּרַד *dividere, separare*. Hinc per apocopen litera ד est *parare, disparare, separare*. Chaldaicè significat *rapere*: ex quo Latini habent, *prædari* & *præda*. פֶּרֶד est *mulus*, & פִּרְדָּה *mula*: unde *burdo*, & nostrum perd/pferd/item *veredus*, i.e. equus: & ablata litera פ reiten/i.e. *equitare*: reiter / *eques*. Exponitur etiam פָּרַד per *scortari*, *facere opus muli, qui non generat*. Hinc *bordel, bordello, burdel*, i.e. *lupanar*: & πόρνη pro πόρδη, *meretrix*: ex quo etiam esse potest *fornix*, quatenus significat *lupanar*.

DCCCCXXXII.

סְפֵלָה Sephela. Sephela. σέφηλα.

1. Maccab.12.38.

ID est, *Phiala, lagena, hydria*: quæ est סֵפֶל Hebræis: quam vocem per metathesin ad פֶּסֶל referunt: quasi sit vas dolatum vel sculptum. פָּסַל enim est *sculpere*. Vide num. DCCCCIV. A סֵפֶל est *simpulum*, vas parvum non dissimile cyatho, quo vinum in sacrificijs libatur: & *phiala*, φιάλη, φιαλίς, flasche/*fiasco* Italicè, *flascon* Hispanicè, *flacon* Gallicè, *flagon* Anglicè, *flasza* Polonicè. Isidorus lib.20.6. *Flascæ à Græco vocabulo dictæ. Hæ provehendis ac recondendis phialis primùm factæ sunt, inde & nuncupatæ sunt. Postea in usum vini transierunt, manente Græco vocabulo, unde & sumserunt initium.*

2. verſ. 14.

DCCCC-

DCCCCXXXVI.

אַרְמֹנִי Armoni. Armoni. ἐρμωνεί.

2.Sam. 21. 8.

QVamvis suprà ad R. רום reduxerimus hoc nomen: quia tamen R. אָרַם seorsim à Lexicographis exponi solet: libuit huic quoque nomini suum proprium attribuere locum. אַרְמוֹן *ædes* notat *magnificas, domum altam, palatium eminens*: אַרְמְנוֹת *palatia*: quod nonnunquam invenitur cum lamed אַלְמְנוֹת, fortè quia אוּלָם & אֵלָם vicinæ sunt significationis, & *atrium* vel *porticum* notant. Ab אַרְמוֹן est τέμενον, quod per *domorum sublimitatem, fana, delubra, tentoria* reddi solet.

DCCCCXXXVII.

בַּרְחֻמִי Barchumi. Barhumites. Beromi. Barhumiter. βαρσαμίτης. βαρχυμίτης.

2.Sam. 23. 31.

ID est, *Viator calidus*. בָּרִיחַ est *profugus, penetrator, fugax*: à בָּרַח *fugere*: in Hiph. הִבְרִיחַ *fugare*. Hinc βερ᾽ρ᾽εύειν & βερηδεύειν, *fugere, aufugere*: βέρης & βέρρης, *fugitivus*. בְּרִיחַ est *vectis*: unde *veru* latinorum, & *barre, barra* Gallorum & Hispanorum, i.e. *repagulum, vectis*. Non longè etiam abit Græcum πορεύειν, *vadere*. In Lucaniâ Italiæ provinciâ latrones aliquot & servorum fugitivorum colluvies diu impunè grassati tandem Thurios, Arpinium & Therinam urbes occupant, & *Brutios* se nuncupant: nam id nominis eò loci servum fugitivum significat. δραπέτας inquam Βρεττίους dicebant, forte ab hoc verbo בָּרַח: ex quo

S ...

hinc ...

medendi artem didicit. Natal. Com. ... thol. p. 592.

DCCCC.

DCCCCXLI.

יְהוּא Jehu. Jehu. ἰοῦ.

1.Reg.16.1.

QVamvis per *existentem* exponi queat & deduci à verbo הָיָה *esse, existere*: ut supra num. LX. notavimus: tamen ad הוּא pronomen demonstrativum referri etiam potest, additâ à fronte literâ nominum propriorum formativa Iod. הוּא est *Ipse, Iste, Hic, Ille, Is*: ex quo est αὐτὸς. Inter nomina Dei propria etiam הוּא r[illegible]tur.

Exod.6.22. אֲבִיהוּא *Abihu*, Pater iste.

Esdr,10.36. כְּלוּהוּ *Celuhu*, totus ipse.

DCCCCXLII.

חֲטִיל Chattil. Hattil. Hatil. Hattil.

ἀτίλ.

Esra 2.57.

ID est, *Peccati ablatio*. à חֵטְא *peccatum*: de quo num. DCCXVII. in Chattusch. & נָטַל *ferre, portare, levare*. נְטִיל *bajulum* notat: & נֵטֶל *onus*. R. טִיל est *movere, migrare, projicere, transferre, proficisci*. Conspirant hîc linguæ in sequentibus vocibus, *to[illegible], tolero*, τλάω, i.e. *sustineo*, τλας, *miser*. Forte etiam *Atlas* hinc extitit: quem cælum humeris portare fingunt.

DCCCCXLIII.

אוּלַי Vlai. Vlai. οὐβάλ. οὐλαί.

Dan. 8.2.

ID est, *Fortasse*. Particula est benè ominantis & sperantis, & per *Si forte, nunquid si*, & simile quid, redditur. Revocari solet ad R. אָלָה, de qua num. XLII. Hîc est nomen proprium fontis ex quo fluvius Vbal erumpit in regione Elam, in quâ Susan sedes regia condita erat.

ID est, Vir decimus ...
ter analogiam ex ...
נשים *mulieres*: ne m...
fet regula Apostolic...
Ab אשה est *uxor* ...
cium sunt & longe ...
ingerunt, ab unge...
arbitrantes. Ex eade...
appellatiue sumi, p...
roglyphicis autor e...
volentes (Ægyptij) ...
Ex איש ös esse potest ...
quilibet, quicunque: ...
est significatio. ...
Est etiam בת *pupill*...
pupilla & virgo, filia. ...

2.Sam.2.8. ...שת

2.Sam.23.20. חיל ...

1.Sam.10.6. טוב ...

איש־קירני *Isch Ki*...

איש־קריות *Iscari*...

DO...

אליאתה ...

1.Par.25. ...

ID est, *Deus meus tu*. De אלי vide num. XLII. ...
pronomen secundæ personæ. Inde Græcis τὺ & τύνη.

γύνη, nobis du / Latinis *tu*, Gallis *toy*, Anglis *ti*, &c. Huc pertinet אַתְּ particula: cuius multiplex est & varia usurpatio. Hæc petatur ex nomine *Ithiel*, i.e. Deus mecum. Prov. 30. v. 1. vide num. XLII.

DCCCCXLVI.

אֱלְפַּעַל Elpahhal. Elpaal. Elphaal. Elpaal. ἐλιφαάδ.

1. *Par*. 8. 11.

ID est, *Deus fecit, seu operatus est, Dei opus*. De אֵל vide numer. XLII. פָּעַל est *operari*, ἐργάζεσθαι, cum effectu scil. & energia. פֹּעַל & פְּעֻלָּה *opus*. Hinc omissa ultima radicali est ποιεῖν facere, ita ut opus aliquod producas: ut docent Philosophi; quo sensu τῷ πράττειν, *opponitur*: hæc enim nullum relinquit opus. Sed radicem totam retinet & exprimit τὸ φιαλεῖν, i. e. opus aggredi. πάιω est *quidvis expeditè facio*: παλαμάω, *facio, operor*, παλάμη, *palma*, manus; quæ est instrumentum instrumentorum.

1. Par. 26. 5. פְּעֻלְּתַי *Pehhullethai*, opera mea.

DCCCCXLVII.

יִמְרָה Jimrah. Jamra. Jemra. Jemra. ἰεμβρά.

1. *Par*. 7. 36.

ID est, *Rebellis*, à מָרָה *mutare, transgredi rem vel præceptum, deficere, rebellare, non parere*. מְרִי *rebellis* & *rebellio*. Hinc ἁμαρτάνω, *pecco*: & *marane* Gallicè, i.e. rebellis, apostata. Vide Nimrod CCXXXIV.

DCCCC-

DCCCCLI.

שׁוֹבֵק Schobek. Sobec. Sobek.

σωβὴκ.

Neh. 10.24.

ID est, *Derelictus*: à Rad. Chaldaicâ & Syriacâ שְׁבַק *liquit, reliquit, dimisit, permisit, concessit, remisit, condonavit.* שִׁבּוּק *remissio, condonatio.* Ferè coincidit cum nostro schencken: quando significat *condonare.* Hebraicè Schobek potest exponi per *æquiparatus vanitati*, à שָׁוָה num. CCCIV. in Schave: & בּוּק in Ischbak num. CCCXXXIII.

DCCCCLII.

זֵתַר Zethar. Sethar. Ζηθάρ.

Ester. 1.10.

ID est, *Iste explorans.* De תּוּר *explorare*, vide Caphthorim CCXLVIII. Remanet זֶה *Hic, Iste*: est demonstrativum personæ, rei, loci temporis: ut & זוּ & זוֹ generis fæminei, & זאת. At זוּ est utriusque generis. Gallis ast *ceci, cestui*: quibus assonat Lat. *iste.*

Gen. 15.19. קְנִזִּי *Kenizzi*, iste nidus.
1. Par. 4.16. זִיפָא *Zipha*, istud os.

DCCCCLIII.

בִּגְתָן. Bigtan. בִּגְתָנָא. Bigtanah.

Bigthan. Bagathan. Bigthan.

Ester. 2.21.

ID est, *Cibum dans.* De נָתַן dedit, vide num. XCV. בַּג est cibus, Dan. 1.8. Ezech. 25.7. Græcis eadem significatione βάγος, & φάγω, φήγω, i. e. *cibum come-*

HEbræis דָּרְבָן stimulum notat, quo [illegible]
ves pungunt, fustem, baculum. Plur. [illegible]

12. v. 1[illegible]

12.v.11. Hinc derb: dicimus enim derb schlagen: item treffen/à Græco τρίβειν, *terere*, τρυπᾶν est *terebrare*: Per metathesin inde fit ῥάβδος, i. e. *fustis, baculus*: & nostrum barde/hellebarde/ Gallis *halebarde*.

DCCCCLVII.

Drachma. δραχμή.

NOn tantum Græcis & Latinis sed & Hebræis frequentata vox, ut liquet ex Hezr.2.69. Neh. 7.70. דַּרְכְּמֹן δραχμή, *drachma*: vocatur etiam אֲדַרְכֹּן.

DCCCCLVIII.

Miletum. מִילִיטוֹם. Syr. Miletum.

μίλητος.

Actor. 20.15.

ETiam hanc urbem luxu perditam adijt Paulus, in Ioniâ sitam: cuius illud est memoratissimum: *Nemo nostrum frugi esto: alioqui cum aliis eijciatur*. Originem nomini damus à הִמֵּל vel מָלַל, i.e. *loqui*: unde מִלָּה *dicterium, fabula, sermo, eloquium*. Celebrantur *sermones Milesij*, i.e. *fabulosi, lepidi, jocosi, delicati, ludicri*: quales sunt narrationes Apuleij de Asino aureo: quas ipse *Milesias fabellas* vocat mox ab initio. Tales sunt aniles illæ & vanidicæ orationes, in quibus neque pes neque caput apparet. Hieronymus in libris contra Ruffinum sæpe facit mentionem Cirratorum Milesiorum, ubi malè *curatorum* legitur, ut monuit Beroaldus Commentario in Apuleium. Ovid. lib. 2. Tristium:

Iunxit Aristides Milesia carmina secum:
Pulsus Aristides nec tamen urbe sua est.

Est à מָלַל, i.e. *loqui*, nostrum mall: & ὁμιλία, *sermo*,

concio:

rit. R...

docens ...

Rabbi D...

speculam, ex qu... lo...

prospicere, & de imminenti peri...

huius planitiei soliti sint commonefacere...

nomen locus iste acceperit. A. יָרָה gero deduci potest, quando idem est ac proijcio: & ὀρούω ac ῥέω, ruo, i.e. proruo, trudo, proijcio. Cæterum יוֹרֶה est pluvia tempestiva: unde Iris venire potest: est enim iris arcus cælestis: arcus autem jaculandi instrumentum. Augustinus in Apoc. Hom. 2. *Iris Græcâ Latinâque linguâ arcus vocatur, qui in die pluviæ apparere videtur.* Gentilibus erat Iris Nuntia Deorum, quorũ mandata ad mortales perferebat: unde & ἐρεῖν, *loqui*, esse potest.

1. Par. 5. 13. יוֹרַי *Iorai*, tempestivus.

Esdr. 2. 18. יוֹרָה *Iorah*, temporaneus.

DCCCCLXI.

יְדִידְיָה Jedidja. Jedidia. Jedidja. ἰεδδεδί. ἰεδδιδία.

2. *Sam.* 12. 25. & 24.

COgnomentum hoc sortitus est Salomõ ex Nathanis oraculo Dauidi Patri allato. *Bath-schebahh peperit filium, cuius nomen vocavit David Schelomonẽ, & Iehovah* אֲהֵבוֹ *dilexit eum. Ideoq; mittens per Nathanem Prophetam vocavit etiam nomen eius Iedidian propter Iehovam.* i.e. amatum Deo. יָדִיד *dilectus, charus, adamatus,* pl. יְדִידִים *dilecti.* Rad. faciunt יָדַד, i.e. *proijcere, amare, diligere*: quãvis ad דּוֹד revocari possint, quæ hîc occurrunt. Vide Dodanim, num. CCXXXI. & Jad-Abschalom, num. CXXI. De יָה contracto ex יְהוָה vide num. LX. Nota obiter, ex hac dictione redargui eos, qui יָה syllabam innumeris Nominibus annexam nolunt fateri ex יְהוָה contracto decerptam esse: ne fateri cogantur, vocẽ JEHOVA fuisse promiscuæ olim pronuntiationis. At hinc pudefiat vel Judæus Apella. Cur non etiam יָה in Halelu-jah paragogicum esse comminiscuntur?

DCCCC-

[illegible]

plane diligentia [illegible]

des Gallorum vete[illegible]

ipsis hodieque re[illegible]

Tradit Scaliger lib[illegible]

sicè ἔρξιν, θλίψ[illegible]

idem sit ac [illegible] id est, co[illegible]

do, premendo.

DCCCCLXV.

נרד Nardus. Νάρδος. Narden.

Cant. 4.14. al. 13.

PLacet etiam hanc vocem ceu Catholicam annectere : Græcis enim νάρδος est, nobis narden. Chaldæis est נרדא. unde suum *Nardus* habent Latini. Ναρδοστάχυς est *nardi-spica*. Νάρτη quoque est genus plantæ odoratæ: unde fiunt unguenta. Sunt qui נרד *rosam* exponunt *odoriferam*: unde originatio vocis ῥόδον, erui potest. i.e. *rosa*.

DCCCCLXVI.

Bacchus.

3. Maccab. 2. 21.

BAcchus Eustathio est παρὰ τὸ βαχεῖν, ab incondito ululatu, quo furentes Bacchæ personabant: deinceps autem inserta est litera κ, quò expressio fieret immanioris soni. Significat etiam βάκχος κλαυθμὸν seu ejulatum: ut ita dubium sit nullum, vocem Bacchus ex בכה fluxisse, quod est *lacrymari, flere, vociferari præ gemitu*. Vide Allon-bachuth, i.e. quercus fletus, Gen. 35.8. num. XLVI. Vel est ex פעה *clamare:* de quo in Pahhu Genes. 36.39. numer. CCCXXCIII. Vel est à בגד *prævaricari, fraudare, excursionem facere, incurrere cum vi & injuriâ aliorum, perfidè agere.* Talia omnia in Bacchum & bacchantes conveniunt ad amussim. Gallis *Bigod* ex בגד est hypocrita, qui ementitur aliquid & fingit: *bagatelles* sunt *nugæ, gerræ Siculæ.*

DCCCCLXVII.

מֶתֶג-הָאַמָּה Metheg-ammah.

Methagamma.

2.*Sam*. 8.1.

VVlgata exponit hoc nomen per *frenum tributi*. Alij aliter reddunt. Esse autem proprium nomen Vatablo, nec Plantinianis, Vaticanis aut Robertinis Biblijs dubium est. מֶתֶג est *frenum*. Sic dicitur urbs valida, quæ domitos circumquaque populos in officio continebat & imperata facere ac tributa pendere cogebat. Hoc velut *jugum oneris* Jisraëlitarum & *virgam humeri* & *sceptrum exactoris*, ut est Esa. 9.v.4, sustulit David, reddita popularibus suis libertate. אַמָּה est *cubitus*: quæ vox referri solet ad R. אם num. DVII. vel ad אָמַן potius: quod *cubito* velut firmo ac tuto sustentaculo corpus nostrum laboribus defessum inniti soleat. Vide num. CXXCVIII. Benè autem conspirant *frenum* & *cubitus*: alterum enim absque altero vix quicquam præstat in regendo equo. Ita validis *præsidijs* opus est in populis coercendis, ne ad seditiosa studia animum adijciant: tales enim arces & propugnacula frenorum instar sunt. Neque verò sola præstant quicquam hæc præsidia, nisi ars & manus gubernatoris dextrè animoseque rem gerat. Id nos experimur hodieque, qui inter has Germaniæ turbas non tam vivimus quam languemus. Nostræ namque *munitiones sunt similes ficubus cum primitivis fructibus: si moveantur, cadunt illico in os comedentis*: ut ait Nachumus Propheta cap 3. vers. 12. Rationem eius rei reddit Psaltes Ode 76 vers. 6. *Dediderunt*, inquit, *se in prædam robusti animo*

dormi-

dormitaverunt somnum suum : adeo ut non invenerint ulli viri bellatores manus suas : i. e. cubitos suos. Sed μηδὲν ὑπὲρ τὰ ἐσχαμμένα. A. מֶתֶג est *metaxa*, i. e. habena, ut habet Glossarium vetus: quamvis metaxa & μέταξα aliàs *rude sericum* significet : de quo disputent, qui velint.

Nos oramus Deum : ut Meteg Haammah à nostris auferat regionibus, & Ecclesias resque publicas pristinæ libertati quantocius reddat.

אָמֵן וְאָמֵן

Asserat, ut ...
plus transl...
Iosuamque, ...
cinnaret, septu...
& Zamzumm...
diis consecrata...
tympanorum ...
rum crepitu...
non erasu...
virga hum...
Creuit tamen...
pus, & fastigium ...
ius deinceps conci... in-
duci, & intus atque ... acces-
sionibus expoliri, ... atque in a-
lias quasvis linguas transferri pote-
runt. Id qui facere aggressus fuerit, &
venerabilium literarum sect...
viam complanare ad hæc adyta...

duerit, nę ille mercedem ſuam nequaquam perdet.

Salvianus in præfat. libr. de gubern. DEI

MEns boni ſtudij ac pij voti etiamſi effectum non invenerit cæpti operis, habet tamen prę-mium voluntatis.

F I N I S.

Hilarius in Ps.111.

FRequenter monuimus, non posse satisfactionem intelligentiæ ex latinitatis translatione præstari.

Severus Sulpitius Bituricensium in Galliâ Episcopus Hist.Sa[illegible] lib.1.pag.3.

VNiversa rerum divinarum mysteria non nisi ex ipsis fontibus hauriri possunt.

Sirac. in prologo v.6. & 7.

DEtis nobis veniam, si facultate vocum quarundam destituti videbimur quibusdam in locis, in quibus interpretandis studiosè laboravimus. Non enim æquè valent eadem per se, cum dicuntur Hebraicè, & cum in linguam alteram transferuntur. Neque etiam ista solum sed & alia & lex ipsa & Prophetæ & libri reliqui non mediocriter antecellunt sermone suo enunciata.

FINIS.

רס

קב

קד

קה

צל

צמ

צנ

צע

צפ

FINIS.

עין

משרפות 897.
משרעי 714.
משרפות מים 723.
משוכה 267.16
משובב 144.
משעם 78.
משמרת 749.
משלמיהו 695.60.
מישך 223.

מת

מתי 858.
מתאר 571.
מתרדת 774.
מתתיה 95.60.
מתקה 491.
מתושאל 203.
מתושלח 147.
מתנת 95.

מרוזות
מרדכי 64.6
מרמות
מח 822.6
מרקולים 71

כִּנֶּרֶה

חל

ספר ...47

דא

דב

המהפכות
בית-נִמְרָה 64.
בית-עֲנָיָה 26.[illegible]62.
בית-עֲנוֹת 26.362.
בית-הָעֵמֶק 577.
בית-עֲרָבָה 524.
בית-עֲבָרָה 26.61.
בית-עֵקֶד 678.
בית-פֶּלֶט 26.449.
בית

[illegible]40.
בי
בית-אַשְׁדּוֹדָה 882.

אט

אי

איש

INDEX NOMINUM Propriorum.

תּוֹר Caphtorim 248. שְׁפָם Schepham 764.
תַּחְרָה
שְׁפָן Schophan 481.

Ibid

Mei

Sa

שָׁאַן Be

שָׁאַר Sch

שָׁבַב Sch

שָׁבָה Jeschebab 756. Bermna 132.

שָׁבַח

b 3

Ka
Ca
גבע Gi
קבצאל Kabtzeel. Kobutz 28 ... zel

יצחק Isaac. Jitzchak

ס

רתם

מוץ

ח

INDEX RADICUM, EARUMQUE AD PROPRIA nomina reductio.

DVO

INDICES.

Quorum UNUS radicum est; ALTER nominum propriorum omnium, hac in Onomatoscepsiâ explicatorum.

Numeri verò cifrarum, minime pagellarum numeros; sed ipsorum titulorum, qui Romana per elementa serie perpetuâ distinguuntur; significant.

DVO

INDICES.

Quorum UNUS radicum est; ALTER nominum propriorum omnium, hac in Onomatoscepsiâ explicatorum.

Numeri verò cifrarum, minime pagellarum numeros, sed ipsorum titulorum, qui Romana per elementa serie perpetuâ distinguuntur; significant.

